

بلوچی زبان و ادب

اشر عبدالقادر شاہوانی

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

بلوچی زبان ء ادب

ایشیر عبدالقادر شاہوانی

شکار : بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

درستين حق ۽ بلوچي اڪيڏمي ڪونٽه ۽

اٺ ڪتاب ۽ بلوچي اڪيڏمي ڪونٽه ۽ اجازت ۽ اهيڊ بنا ڪنگ ۽ هر سڱ ۽ ڪه ڇهڻپ نوٽنگ گريڪن ڪنگ ۽ ڇهڻپ
ڪنگ رڄانگ ڪنگ ۽ ڇرو بدل آرگ ۽ اجازت ۽ انت ۽ امدڪ ۽ ڇهڻپ مقصد ۽ ڇهڻپ بلوچي اڪيڏمي ڪونٽه ۽
اجازت گريڪ ۽ نوٽنگ

ڪتاب ۽ نام	_____	بلوچي زبان ۽ ادب
رد ۽ بند ۽ نزار	_____	امير عبدالقادر شهبواني
ڇهڻپ بنا	_____	قلات پر ڪنگ پر پيس ڪونٽه
اولي ڇهڻپ	_____	۱۹۹۸
ليڪ	_____	۵۰۰
بنا	_____	۲۰۰ ڪدار
ڪمپيوٽر ڪپورنگ	_____	بلوچي پبليشرز ڪونٽه
هنگ ڪار	_____	بلوچي اڪيڏمي ۽ پٽ ۽ پولي بڻجھ
		شمارع عدالت روڊ ڪونٽه

سر لوز

○۔ بلوچی، پاکستان ۽ یک صوبائی زبانے انت کہ ایش شہ صوبہ بلوچستان ۽ ابید سندھ ۽ پنجاب ۽ صوبہائی تہا ہم گوں گیشتری ۽ گوشگ بیتہ ہردیں کہ شہ ملک ۽ در افغانستان، مرو (روس)، ایران، ہوریں عرب امارات، کویت، قطر ۽ بحرین ۽ تہا ہم بلوچی زبان گوشوکیں مخلوق ۽ یک مزنیں لیکھے ہست انت، ہنچو مصر ۽ افریقہ ۽ زرباری دمگانی تہا ہم بلوچی گوشوکانی حلق ۽ میتگ ہست انت۔

○۔ ۱۹۸۱ ۽ ۱۹۹۸ ۽ خانہ شماری ۽ رو ۽ پاکستان ۽ جتا جتائیں صوبہ ۽ دمگانی تہا بلوچی زبان ۽ گوشوکیں لوگانی لیکہ چوش انت :-

اشمار	نام صوبہ یا دگ	۱۹۸۱ ۽ لیکہ	۱۹۹۸ ۽ لیکہ
۱۔	صوبہ بلوچستان	۲۱۳۲۰۸	۲۲۸۳۰۰
۲۔	صوبہ سندھ	۱۳۲۵۱۸	۲۳۳۶۰۰
۳۔	صوبہ پنجاب	۳۱۶۰۶	۸۳۲۱۲
۴۔	صوبہ سرحد	۶۰۲	۱۵۰۰
۵۔	وفاق ۽ تمنی دگ	۲۶	۵۸
۶۔	اسلام آباد	۹۲	۲۰۱
	کل	<u>۳۶۹۱۵۲</u>	<u>۴۵۸۲۶۱</u>

○۔ شہ ایشاں ابید درہ ڈیہہ ۽ دمگاں بلوچانی لیکہ چوش انت :-

۱۹۹۸ء	۱۹۸۱ء	ذالیہ
۱۸ لکھ	۱۰ لکھ	۱۔ ایران
۱۷ لکھ	۱۰ لکھ	۲۔ افغانستان
۵ لکھ	۳ لکھ	۳۔ گلگت و ریاست
۷۵ ہزار	۲۵ ہزار	۴۔ روس

○۔ روہنخیری زبان زانسیں کو اس بلوچی زبان ۽ راہند ایرانی لیکہ انتہہ ۽ ۽ صخو بر صغیر ۽ بازیں زبان زانت ہم ھے جبر ۽ پلہ مرزی ۽ کفنت ۽ بلوچی زبان ۽ را اوستائی زبان ۽ یک شائے لیکنت ھے ڈاکٹر زور ۽ وئی کتاب مہندوستانی لسانیات ۽ ۽ تما بلوچی ۽ را فارسی ۽ یک اور سواریں شکی گوشگ ھے ہر دیں کہ بلوچی ۽ یک نامداریں کو اس میر شیر محمد مری ۽ گوشگ ۽ بلوچی یک کمنیں زبانے انت کہ آنہ دگہ زبانے ۽ بد لکس شکی انت اور نہ کہ شہ دگرے ۽ در آحگہ بلکہ وئی جتائیں وجودے داریت ۽ شہ ایشی بازیں دگہ زبان تاں ایداں کہ فارسی ہم شہ ایشی وئی بوتہ ھے

○۔ بلوچی روایتانی مطابق ۽ بلوچی شاعری ۽ بندات شہ ۱۳۵۰ء ۽ بوتہ ۽ بلوچی زبان ۽ نوشنگ ۱۸۳۰ء ۽ رند بلوچستان ۽ سر ۽ انگریزانی قبضہ ۽ رند بوتہ کہ انگریزاں وئی مراد ۽ مقصدانی بارہ ۽ بلوچی نوشتہ ۽ وانگ ۽ نیمگ ۽ دلگوش گور دات، ۱۸۳۰ء ۽ کپتاں لیچ (Leach) ۽ جنرل ایشیاٹک سوسائٹی بنقال ۽ تما بلوچی لوزانک ۽ بارہ ۽ بلوچی شیر نوشنگ کُرتہ ۽ شہ آئی رند آیاں انگریزی ۽ رومن لکھوڑ ۽ تما صرف نحو، لغات ۽ گپ ۽ گال ۽ کتاب نوشتہ کرتنتہ اے رد ۱۸۷۳ء ۽ ۽ تما گلیڈ سٹون ۽ "بلوچی مینڈ بک" ۱۸۷۵ء ۽ ہتورام ۽ "بلوچی نامہ" رد ۽ بند دات۔ ۱۸۷۷ء ۽ تما رچرڈ برٹن ۽ وئی "سفرنامہ سندھ" ۽ نوشانک ۽ تما سے بلوچی شیر ہور کُتہ ۱۸۵۰ء تاں ۱۸۸۰ء ایل ڈیز ۽ بلوچی ۽ ہر چیکہ شعر نز آورنگ ات شہ آیاں لتیں شعر جنرل ایشیاٹک سوسائٹی ۽ تما شنگ کناہنتہ ۱۸۹۱ء ۽ تما ایل

ڈیمز ء شہ بلوچی شعراں لہتیں کھنہ رد ء بند دات ء "بلوچی ٹیکسٹ بک" شنگ
 کنائنٹہ ۱۹۰۳ ء تما شہ لاہور ء "دی بلوچ ریس" چھاپ ء شنگ کنائنٹہ، ہنچو
 ۱۹۰۵ ء تما لانگ ورتھ ڈیمز ء نز آورنگیں بلوچی کلاسیکی شاعری ء چیزے ہر رومن
 رسم الخط ء نوشتہ کُرت ء لندن فوک لور سوسائٹی ء گلاسکو یونیورسٹی پریس ء "دی
 پاپولر پوٹری آف دی بلوچیز" ء نام ء یک ہزار ء لیکہ ء چھاپ ء شنگ کُرت۔ ایشی
 مقبولیت ء سبب ء ۱۹۰۷ ء تما رائل ایشیائیک سوسائٹی ء اے کتاب ء دوار چھاپ ء
 شنگ کُرت۔ رند ء ۱۹۲۳ ء تما میر خدا بخش مری ء اے کتاب ء را اردو رسم الخط ء
 بدل کُرت ء گوں اردو ترجمہ ء "قدم بلوچی شاعری" ء نام ء شنگ کنائنٹہ

○ ۱۹۱۷ ء تما انگریزاں گوں عیسائیت ء تبلیغ ء بائبل سوسائٹی پنجاب ء
 بست و بند ء "یوحنا" ء بلوچی زبان ء ترجمہ ء چھاپ ء شنگ کُرت۔ رند ء
 بلوچستان ء مذہبی عالماں ایشی خلاف محاذے جوڑ کُرت ء شہ ڈھاڈر (بولان) ء مکتبہ
 درخانی ء اسلامی مدرسہ ء نیمگ ء گوں اندگہ زباناں بلوچی زبان ء تما ہم تبلیغی
 کتاب چھاپ ء شنگ بنا کُرت، ء اولی وار مولانا حضور بخش جتوئی ء "قرآن
 شریف ء بلوچی ترجمہ چھاپ ء شنگ کنگ بوت۔

۱۹۵۷ ء گوں سزجی ء بلوچی نوشتہ کنگ ء داستا "بلوچی دیوان" ء نام ء
 یک کارگے اڈ دیگ بوت ء میر غلام محمد شاہوانی ء را ایشی جنرل سیکرٹری گچین
 کنگ بوت، اے کارگل ء میر گل خان نصیر ء شعراں ء "گلبانگ" ء نام ء شنگ
 کُرت۔

○ رند ء بلوچی ء ماہتاک ء حالتاک ہم درکنگ بوتنت، لالہ غلام محمد
 شاہوانی ء دتی حالتاک "نوائے وطن" ء تما بلوچی نوشتانک شنگ کنگ بنا کُرت۔ خیر
 محمد ندوی ء "ارمان" ء آزات جمالدینی ء ماہتاک "بلوچی" شنگ کُرت۔ ہنچو سال
 پہ سال بلوچی حالتاک ء ماہتاک گیش بوان بوتنت۔ تاں ایذاں کہ مروچی ایشانی لیکہ
 گوں ایران ء افغانستان ء حالتاک ء ماہتاکانی لیکہ شہ سی ء ہم گیش انت۔

۱۹۵۸ء حاجی عبدالقیوم بلوچ ۽ سرورگی ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ نام ۽ یک علمی ۽ ادبی کارگے اوڊیگ بوتہ کہ ہیں مردچی قائم ۽ دائم انتہ شہ ایشی ابید پاکستان ۽ تھاسی وچنچ لبزانکی ۽ علمی کارگل ہست انت کہ آ بلوچی زبان ۽ ادب ۽ خدمت ۽ کنگا انت، بلے شہ درستان گیش بلوچی اکیڈمی کونڈہ بلوچی زبان ادب ۽ تاریخ ۽ بارہ ۽ کارگرتہ۔ ہیں اے دہد ۽ بلوچی اکیڈمی ۽ دو صد ۽ شست کتاب چھاپ گرتہ۔ اے کتاب ہم سے کتابانی تما شامل انت کہ پہ یونیورسٹی، اسکول ۽ کلباں ابید فیڈرل ۽ صوبائی پبلک سروس کمیشن آنی بلوچی پرچہ بانی داستا کار دنت ۽ ہنچو پہ بلوچی زبان ۽ ادب ۽ دوست داروکان یک سوغاتے انت۔

امیر عبدالقادر شاہوانی

شالکوٹ

جنرل سیکرٹری

جولائی ۱۹۹۸

حوالہ جات

- ۱۔ سنس رپورٹ ۱۹۸۱
- ۲۔ کارینا جہانی۔ سٹینڈرڈائزیشن اینڈ آرٹھوگرافی ان دی بلوچی لینگویج صفحہ ۱۹۳
- ۱۹۵ سوڈن۔
- ۳۔ بلوچی دنیا ملتان۔ اکتوبر ۱۹۷۳

ردء و بند

تاکدیم

زبان

۱۔	بلوچی زبان ۽ بن ۽ روم	_____	مہ طاہر ایم اے
۲۔	بلوچی زبان ۽ آریائی سرء ۽ بن	_____	میر عاقل خان جنگل
۳۔	بلوچی زبان	_____	اکبر بارکزئی (ترینوک عبدالغفار ندیم)
۴۔	شانگائیس بلوچی زبان	_____	پروفیسر انور رومان (ترجمہ مہ طاہرا)
۵۔	بلوچی زبان ۽ ادب	_____	عمور شاہ ہاشمی
۶۔	بلوچی زبان ۽ مکران	_____	حبر پنجگوری
۷۔	بلوچ، براہوئی زبانانی اواریس سنگ	_____	حاجی عبدالقیوم بلوچ
۸۔	بلوچ شاعر ۽ بلوچی زبان	_____	کے بی کمال بزدار
۹۔	بلوچی دسترانی تاریخی سرء ۽ بن	_____	میر عاقل خان جنگل

بلوچی لکھوڑ

۱۰۔	بلوچی جی	_____	عبدالقیوم
۱۱۔	بلوچی زبان ۽ آئی نیشانک ۽ وڑ	_____	محمد حسین حقا
۱۲۔	بلوچی لکھوڑ (یک رہوٹا)	_____	خوٹ بہار
۱۳۔	زبان ۽ لہزانک ۽ بہار	_____	فقیر محمد حبر
۱۴۔	بلوچی زبان ۽ نیشہ	_____	ہاڈا کٹر نعمت اللہ گنگلی

بلوچی لوزانک

۱۵۔	بلوچی ادب ۽ پیرا	_____	مشاخان مری
۱۶۔	بلوچی لوزانک	_____	صورت خان مری
۱۷۔	کنہس لوزانک ۽ زند	_____	مشاخان مری

- ۱۸۔ گیدی لوزانک (یک پارے) _____ صورت خان مری
 ۱۹۔ کنہیں ادب، سیم، خیال _____ مشاخان مری
 ۲۰۔ لوزانک، راجی دود _____ مشاخان مری

بلوچی شاعری

- ۲۱۔ بلوچی شاعری، پچھد سال _____ نظام قاروق بلوچ
 ۲۲۔ بلوچی ادب، شیرانی ڈرامہ، درو شم _____ عبدالرحمن حور

بلوچی ڈرامہ

- ۲۳۔ بلوچی گیدی لوزانک، ڈرامہ _____ صورت
 ۲۴۔ بلوچی کسمانک، ٹائیخ _____ عبدالقادر شاہوانی

آزمانک

- ۲۵۔ بلوچی آزمانک _____ نسیم دشتی
 ۲۶۔ بلوچی، کڑدے کتابی آزمانکانی سرمن _____ پروفیسر نائل خان جنگل

تہر تہر

- ۲۷۔ اوبلی ادب، وطن دوستی _____ میر مشاخان مری
 ۲۸۔ بلوچی وستان _____ غوث بخش صابر
 ۲۹۔ بلوچی نیا (پارے) _____ صورت خان مری
 ۳۰۔ دری لوزانی و شاحت _____ صدیق آرات
 ۳۱۔ اردو لوزانک، اثر، بلوچی، سرد _____ مشاخان مری

شہرگداری

- ۳۲۔ شہرگداری _____ امین اللہ گچکی
 ۳۳۔ شہرگداری _____ پروفیسر نائل خان جنگل
 ۳۴۔ شہرگداری، چون، پرچ _____ عبدالحکیم

کریم دشتی	_____	۳۵۔ شرگدار، بے میار
اسعد آرداد	_____	۳۶۔ لہزانک، شرگداری

بتل

عبدالغفار ندیم	_____	۳۷۔ مئے بتل (بے۔ چون، پرچہ)
غلام قاروق	_____	۳۸۔ بلوچی بتل
مومن بزدار	_____	۳۹۔ بلوچی مثل
عبر ہتجلوری	_____	۴۰۔ بلوچی زبان، بتل
گلزار خان مری	_____	۴۱۔ بلوچی مثل (یک ناک، پکارے)
نیک محمد بزدار	_____	۴۲۔ کڑے بلوچی بتل، گشتیخ

بجارت

محمد اسحاق بزدار	_____	۴۳۔ مئے گیدی لوزانک، بجارت
محمد اسحاق بزدار	_____	۴۴۔ بجارت
محمد اسماعیل	_____	۴۵۔ کڑے بلوچی، بجارت

چاچھ • چیستان

عمود مری	_____	۴۶۔ چاچھ
محمد خان مری	_____	۴۷۔ چیستان
پیر محمد زیرانی	_____	۴۸۔ بلوچ کہ من کئے ہین

لیب • گوازی

حفاہر گپسکی	_____	۴۹۔ بلوچی لیب، گوازی
-------------	-------	----------------------

زبان

بلوچی زبان ۽

سُن و روم

م۔ طاہر۔ ایم۔ اے

مروجی علم لسانیات ۽ زانت کار سرجم اے گپ ۽ من انت کہ بلوچی چہ آریائی نسل ۽ زبان آن یک زبانی۔ پ اے گپ ۽ منگ ۽ مارا دو جبرانی نیمگ ۽ دلگوش کنگی انت۔ اول آزانکارانی پٹ و لوٹ ۽ ما حصل کہ آیان بلوچی زبان ۽ گون دگہ زبانان یکجا وانگ و دیستگ انت۔ دوی مروجی یس بلوچی زبان ۽ ڈول و بر د گون دگہ زندگس زبانان ایسی شباهت و ہمرازی اے دو گپان گندگ ۽ رند بیشک ہر مردم گوشگ ۽ تیار بیت کہ بلوچی ہم چہ ہما سُن ۽ رستہ کہ دگہ آریائی زبان رستگ انت۔

اگن کسے بلوچی زبان ۽ جوڑ، لوزانی ساخت، توارانی جبل و برز و بنیاتی تواران **Phonetics** پجاری و دوارگ ایساں گون دگہ آریائی زبانان مقابل بکت تو گندی کہ اے زبان آریائی زبانانی تیوگین بنیادی سیالیاں داریت۔ علم صوتیات **Phonetics** ۽ زانت کارانی اولین امتحان زبانانی (ہندسہ) و سیادی آنی نام ۽ ابتدائی توار انت۔ مثلاً ذرائس آریائی (ہندسے ۽ سے) اول مخرج گون یک دگر شباهت وارستہ مثلاً یک (بلوچی۔ فارسی) ایک (ہندی) یو (پشتو)

اکھڑو (سندھی) - ہنچو دو (بلوچی فارسی، اُردو) ڈو (سندھی) دوه (پشتو) مو (کردی) ماں (ہندی) وغیرہ - ہنچو براس یا برات (بلوچی) برادر (فارسی) زانت کاران درائین آریائی زبانان توکا ہے خصوصیت ۽ دیستگ انت - چہ آ یورپ ۽ انگریزی - فرانسیسی نام گپتیس شاعر و زانت کار سر شاعر بہار وئی کتاب سک شاسی توکا نبشتہ کتہ -

زانت کار و محقق اے جبر ۽ سر ۽ یک توار و ہم خیال انت کہ ایرانی زبان چہ مادی اوستا ۽ رند، پارسی باستان، کنہیں فارسی) پرتوی (پہلوی) سفدی، خوارزمی ۽ شاخان بہر بوئہ اوچہ اے شاخان دگہ شاخ (لجہ) چہ پہلوی جنوبی، دری، طبری، گیلی، آذری، سکزی، ہروی، فوزی، فارسی (شیازی) رازی و کردی در آنگنتہ او مروچی ہم ایران ۽ دور دراجیں گوشگان بازیں لوز گوشگ بنت کہ عینگی چہ زبان زانتیں مردمانی چمان چیرانت - و آگن ایشانی سر ۽ تحقیق کنگ نہ بوت اے امکان است کہ لوز زوت گار بہ بنت اے لوز سمنائی نظری، گزی، کوپائی، بلوچی، شیرازی، لکی، لہری، بختیار، مازندارانی سسہ وغیرہ انت

سر شاعر بہار نہ تنہا بلوچی ۽ یکھ آریائی زبانے منی بلکہ آہرا آریائی زبانانی ایرانی پاڑو ۽ رو ۽ حساب کنت بلہیں ہورت مطالعہ ۽ رند اے جبر ۽ تصدیق کمیں سک بیت - پرچیکہ بلوچی ۽ توکا ہند و ہندوستانی کمیں مشکل بیتہ البتہ مروچی اے زبان ہندوستانی زبانانی مقابلہ ۽ گون ایرانی زبانان زیات نزنیک دارکنت - و ماگنداں کہ بلوچی گون فارسی و کردی و لرمی وغیرہ گیشتر نزنیک انتہ و ترکی ۽ نشان ہم گندگ بنتہ چنانچہ پہ ایشی بُن ۽ درگیجگ ۽ واسطہ ۽ مارا ہندوستان ۽ بدل ۽ ایران ۽ نیمگ دگوش کنگی کسیت -

نون مارا گندگی انت کہ بلوچی کجام دور زمان ۽ چہ وئی بُن ۽ جتا بوئہ -

پہلے مقصد، ہارا بلوچی، گون، یعنی این زبان و دوارگ گون ہر دور ہ جتا
 یو گھمیں زبان، مقابلہ کئی کھیتہ و ہر دور ہ زبان ہ لوز، گر میر، جملہ آئی جوڑ
 (ترکیب) و غیرہ، چارگی کھیت کہ یک باز منیں کارے وائے نبشتک آہرا تحمل
 کت نہ کنت، ما پہ اے گپ ہ درانگ، آمدہانی نبشتنکانی مدت، زور آں کہ پہ
 اے گپ ہ تحقیق، اے وڑیں تھلی مطالعہ کنگ انت۔ و بلوچی، گون دگہ
 زبان آں علم لسانیات ہ روژنائی ویتگ انت۔ ایشانی پٹ ولوٹ یھینا ہارا کنگ
 وائے کنت

جرنل موکھر گون کیل یونیورسٹی ہ نلداریں PHILALOGIST ڈاکٹر اینڈ

A GRAMMER OF BALUCHI LANGUAGE دتی کتب رسن ہ صلح، دتی کتب
 توکا گوشت کہ۔

”بلوچی ہ بارو، ما گوشت کنیں کہ اے چہ آریائی نسل ہ زبانان انت و
 سادی ہ پیلوی ہ گمار دراکنت۔ کہ گون پیلوی، کجا و یک زمان، چہ فرس قدم
 (کنیں فارسی) ہ وجود، و دی نوتہ۔“

بلوچی زبان ہ نلداریں نسبوک و زانت کار لانگ ورتھ ڈیز ہم سے
 نھرہ، داریت وئی کتابانی توکا ہے گپ ہ نبشتہ کتہ۔

”بلوچی یک آریائی زبانے کہ گون ایرانی زبانانی رودر آئی، ایں شاخان
 زیات شبابت داریت گرچہ برے برے اوستائی ہ مقابلہ، گون ”فرس قدم“،
 گشیر نزنک دارکنتہ۔“

سے زوانے سرے اول تحقیق کنوکیں واجبان کہ اے بارو، پٹ و لوٹ
 کتہ۔ ہم سے گپ نبشتہ کتہ کہ بلوچی نوکین فارسی ہ مقابلہ، گون کنیں فارسی،
 گیشتر سیادی دارایت۔ بلکہ آگوشت کہ مروچی ہ بلوچی وئی اصل، کنیں فارسی

انت و وتی ہما کنئیں شکل و شبہت ، نینگلی ہماوز ، مخفوت و موجود غتہ آہیں پ وتی
 اے بیان ، تصدیق ، ہنخاشی بادشاہانی دور ، نبشگمین سلانی مہارمان بلوچی خط ،
 (نستعلیق) نبشہ کہہ کہ وانگ ، چٹ بلوچی وژ وانگ ، بنت ۔ اے سل اصل ،
 خط مسیحی ، نبشہ کنگ یوتہ ۔ آ قدیم ، بازیں لوزان کہ خط مسیحی ، نبشگ
 یونگتہ بلوچی ، ہم مخرج قرارہنت چوش کہ ۔

- (۱) رودخانہ ، فرس قدیم ، کور گوشت کہ مروچی بلوچی ہم کور گوشت بیتہ
- (۲) فرس قدیم ، پے پے ، پت گوشت انت کہ نون ہم بازیں مردم گوشت ۔
- (۳) ہنچو توم و کرت کہ مروچی نوکین فارسی ، آیان تخم و کرد گوشت
 کنئیں فارسی ، آیان توم و کرت گوشت انت ۔

ایشی ابید اگن ما کنئیں فارسی ، بازیں لغات ، بچارن تو بازیں چوشیں
 لوزگندگ بنت کہ نون فارسی ، آیبانی مخرج چٹ بدل یوتہ بلئیں بلوچی ہماوز نینگلی
 موجود انت یا آیبانی مخرج کم و باز بدل یوتہ بلئیں مطلب ، ہما انت ۔

(۱) زورگر (قدیم)	زورگر (بلوچی)	زور آور (فارسی)
(۲) کال (فرس قدیم)	کان (بلوچی)	کاریز (فارسی)
(۳) بک (فرس قدیم)	چک (بلوچی)	پسر (فارسی)
(۴) امیت (پہلوی)	امیت (بلوچی)	امید (فارسی)
(۵) مبن (پہلوی)	مبن (بلوچی)	ریشہ (فارسی)
(۶) زان (پہلوی)	زان (بلوچی)	دانستن (فارسی)

بلئیں تنہا ہم مخرجین لوزانی یوتن سے مسئلہ ، یوحت کت نہ کت ۔

پرچیکہ بے چہ فرس قدیم ، پہلوی ، بازیں ہم مخرجیں لوزہم بلوچی ، گندگ بیت
 وائے لوزانی ہمازی تنہا تن سے سے زبانان بستگ بہ انت ، بلکہ درائین آریالی

زبان گون یک دگر چیزے نہ چیزے شبہات دارنت۔ ہنچو ایرانی شائے زبان گون
 یک دگر باز نزدیک دارکت۔ ما پہ اے گپت ۽ دلیل ۽ چیرا لستیں زبانانی لستیں
 ہرازیں لوزانی درج کنیں

قاری	بلوچی	لری	مختیاری	مازندرانی	لاری	کلانی	جنوب گزی	اصلمانی
۱) برادر	برات	گو	برا	برار	کاکا	بزار		
۲) ماور	مات	دا	مار	مادر	دایمو	اما		
۳) رودخانہ	رود	روخونہ	ہراز	بنج	دیو	روخونہ		
۴) پختسن	چچگ	پسنداں	پتین	اس پختہ	پکنیدم	پشہ		
۵) ظرف	رزان	درف	ظرف	ظرف	اورف	ظرف		
۶) دروازہ	درگہ	دروازہ	دروازہ	در	دروازہ	دروازہ		
۷) اطلاق	اجلاج	ہونہ	خُنہ	حجرہ	تیو	درون		

ہنچو اے زبانانی جملہ یانی ساختنی توکا ہم شبہات گندگ بوئتہ صفت ،
 موصوف ، مضاف ، مضاف علیہ ، فعل و فاعل ۽ استعمال تقریباً در آئین آنی توکا
 یک رنگ گندگ بیت۔ ما چیرے لستیں مثل پیش داران :-

(۱) من خار خودم (قاری) من نان دارتہ (بلوچی) مہ نوام جبرہ (لاری)
 (۲) اشب زود مسجواہم (قاری) شپی زوت و سنین (بلوچی) اشپی زور خسہ (نظری)
 (۳) پریروزمن درده بووم (قاری) پریری من ڈیہ ۽ بوگن (بلوچی) بریرادہ بٹسم (لاری)
 چہ اے مثلان دراکنت کہ بلوچی و اے دگہ ایرانی شائے زبان آنی توکا
 بازین گپ یکجا انتہ چو دراکنتہ کہ اے درائیں زبان یک دور و زمان ۽ چہ وتی
 اصل ۽ جتا بوگنتہ بلیں کلام زبان بوئتہ ؟ و چون اے زبان چہ وتی اصل ۽ جتا

آریائی قوم ۽ مردم اندازاً دو ہزار سال ساری چہ وتی اصلیں وطن ۽ بہ
 ایران آحت انت۔ اے مردم سے مزین پاژوان بہرانت کہ تاریخ آنی توکا۔
 ماد، پارس و پارث ۽ نام ۽ یات یوگنت۔ ایشان اد ۽ کنہیں مردمان دگہ نیمگ ۽
 گنت انت ووت ملک ۽ سر ۽ قبضہ کت انت۔ چہ ایشان ماد اولین خانوادگ
 انت کہ ملک ۽ توکا سیاسی اقتدار حاصل کرتے۔ چہ مادی آن رود دوی خاندان
 پارس ۽ یک دور دراجیں سلطنت ۽ بنگ گتہ ایشان سلطنت ۽ سیم یک نیمگ ۽
 سندھ ۽ رودات و دوی نیمگ ۽ نیل ۽ رود۔ اے خانوادگ ۽ یک کستریں پاژو
 ہخامنشی ات۔ وے ہخامنشیانی زمان ایران دنیا ۽ اولین مزین بادشاہت حیثیت
 ۽ رست۔ اے وھدان ایران ۽ نام اے آریائی قوم ۽ نسبت ۽ آریامات کہ
 مدان مدان بدل یوان۔ آیران و آریہ چہ میانجی این ایران راست و چپ و برز
 و جبل ۽ نیمگ ۽ ہوار یوت انت۔ وے دور ۽ آریائی قوم مروچی میں سے
 بلوچستان ۽ آحت و ہمیدا آباد یوت۔ نون این بلوچستان ۽ ساری ۽ ہندوستان ۽
 کنہیں مردم کہ قیاس کنگ بیت کہ داوڑ ات انت۔ آباد ات انت۔ بلین اے
 آریائی آن یا آیان گنت ویا آیان وتی غلام جوڑکت و آریائی ملک و جائیداد ۽ سر
 ۽ قبضہ کت انت۔ وے دور ۽ آریائی قوم ۽ زبان اے گل زمین ۽ داخل یوت و
 ہمیدا منتہ آوخت ۽ تیوگین ایران ۽ یک زبانے گوشگ یوت و بلوچستان ہم
 ایران ۽ توکا حساب یوت۔ اے بیان ۽ شہادت چہ ہخامنشی خاندان ۽ ^{نہنگین}
 سلان رسیت کہ دراعیں آنی توکا ہے زبان نبشتہ یوت۔ اے زبان ۽ زبان زانتان
 "فرس قدیم" ۽ نام ۽ دانگ انت۔ وخیال کنگ بیت کہ بلوچستان ۽ ہم سے
 زبان گوشگ یوت۔ مارا میگی ^{نہنگین} ہوتے نہ رستہ بلین مروچی ۽ بلوچی زبان
 و آدور ۽ ^{نہنگین} سلانی زبان گون یک دگر باز نزدیک انت۔

یونان ۽ اسکندر ۽ ۳۳۲ ق - م ۽ چہ ہخامنشیان ایران ۽ بادشاہت ۽
 پلٹ۔ و ایران ۽ ساری این مرکزیت نابود یوت۔ و ایران جتا جتائیں فکران ہر
 یوت - ہر فکر پہ وت یک جتائیں آزاد یونٹے یوت دوارگ یک وار ایرانی
 بادشاہت بحال یوت بلین آکنہیں مرکزیت دوارگ آت نہ کتہہ پرچیکہ ہر
 صوبہ وتی جاگہ وت یک آزاد ملکہ ات۔ بلین دفاعی معاملاتان ہر صوبہ مرکز ۽ چہ
 ۽ اتہ

چوچہ ہخامنشیان رند "فرس قدیم" ۽ ہمہ گیر حیثیت ہم برکت یوت دہر
 علاقہ و فکر ۽ زبان گون وتی سیاسی، راجی و جغرافیائی حالان نشوونما ۽ مزلان
 گوازینگ ۽ کپتہ ہے دور ۽ چہ فرس قدیم ۽ لاپ ۽ دگہ لوز در آنت کہ فرس
 قدیم ۽ جتک گوشگ بنتہ اے لوز گون یک دگر ہم سیادی دارنت وایشانی سیلی
 گمار ۽ حیثیت ۽ دارایت۔ و گون وتی ماس ۽ ہم نزنیک انتہ ہے دور ۽ لوزان
 ایرانی زبان زانتین مردم ایران لہجہ گوشتہ ہے دور ۽ میانجی اس ایران ۽ پہلوی
 گندگ بیت و ایران ۽ چپ و چاگرد ۽ کردی، منطزی، گیلی، بختیار، گزی،
 سفزی، کردی، پشتو، بلوچی وغیرہ ۽ ظہور کتہ۔ اے درائیں زبان یک دور ۽
 پیداوار انتہہ پہ ہے سبب ۽ زبان زانت ایشان گمار ۽ درجگ ۽ دنت۔ و ہے
 سوب انتہ کہ ایشانی توکا بازیں مشترک خصوصیت گندگ بنت۔

گویا کہ بلوچی زبان میانجین ۽ یک جتائیں زبان ۽ حیثیت ۽ گیتہ پرچیکہ
 فتح اسلام ۽ دور ات۔ و چہ فتح اسلام ۽ رند توگوگین زبانانی توکا یک مزمن تغیرے
 گندگ بیت۔ بلین پہلوی ۽ چہ درائیں آن گیش اثرے زرت و چٹ شکل و
 صورت ۽ بدل یوت، نوکین فارسی ودی یوت و پہلوی وت نیست و نابود یوت۔
 بلوچی ۽ سر ۽ ہم عربی ۽ تن یک حد ۽ اثر کتہ۔ بلین اے اثر ۽ آتی

اصلیت ۽ بدل نہ کتہ۔ مروچی بلوچی ۽ وٽی کنھیں شکل و صورت ۽ داشتہ۔ ایشی
 لہنتیں سوب انت کہ زبانی توکا یک مزین اہمیتہ دارنت زبان چہ وٽی چپ و
 چاگرد ۽ باز اثر زوریت۔ اے انسان ۽ محیط وٽ چہ سیاسی، تاریخی، راجی،
 جغرافیائی و مذہبی محرکات متاثر بیت۔ ماگنداں کہ بندری جاگہ آنی مردم پہ ماہی
 ۽ قسماں بے حساب نام گوشت بلیں آمردم کہ چہ دریاب ۽ دور انت و ماہی ۽
 وٽ وٽیں رازاں نہ دیستگ انت۔ آپہ ماہی ۽ تنہا یک لوزے زانت وٽے لوز ۽
 گوشت، ہنچو سردین علاقہ آنی مردمانی زبان ۽ وٽی جندے اصطلاح انت کہ گرمین
 علاقہ آن استمان نہ بنت وائے اصطلاح چہ برف ترونگل، سردیں گواناں اثر
 زرنگ انت۔ مروچی ماگنداں بادشاہانی دور ۽ زبان و مروچی ۽ اولسی زبان ۽ یک
 مزین فرقی آتہ۔ پرچیکہ آوقت ۽ آداب و تہذیب جتا انت۔ ونونین آداب
 و ضروریات جتا انت۔

ہے سوب انت کہ یک ماس ۽ چک کہ جتا جتائیں علاقہ آن بوگنت
 آیانی زبان ہم چہ یک دگر بدل بوٽہ، مروچی بنی این آریائی زبان، ہندوستانی،
 ایرانی و یورپی پاٽو آن ہر بوٽہ و چہ اے پاٽو ۽ وٽ دگہ کسان کسانین شاخ
 رنگنت۔ و دوارگ ہر شاخ وٽی جتا جتائیں لوجہ ۽ داریتہ۔

بلیں بلوچی چہ سیاسی انقلابات و تاریخی چست و ایران زیات اثر زرتہ
 پرچیکہ آیانی ملک ۽ جغرافیائی طوز ۽ اے وٽیں کاران مدت نہ داتہ ہے سوب
 انت کہ مروچی دگہ گھارنیں زبانی مقابلہ ۽ زیات وٽی اصلی شکل و صورت ۽
 انتہ

ادلس کوشٹے

دسمبر ۱۳۰۶ء

بلوچی زبان ۽ آریاہی سر بن

میر عاقل خان مینگل

بلوچی زبان یک آریاہی زبانے ثابت بوئگ اے جبرام پک بوئگ کہ بلوچی آریاہی زبان ایرانی ٹوئگ ۽ یک کونین زبانے او اے ٹوئگ ۽ مرو چئگیں زبانانی مقابل ۽ وتی اما کونتری و سارین ڈیل و ڈولان گیشتر ماوڈ ۽ داشنگہ پروفیسر گاہیگر ۽ ہیال ۽ بلوچی گوں اما کونئگیں ایرانی زبان ۽ اگونگ گندگ بیت کہ اماں کونین پہلوی یا پرزوی نشت ۽ نمشنگ بوئگ - پروفیسر گریرسن ۽ گمان ۽ بلوچی گوں "اولیستا" ۽ تاب ۽ زبان ۽ اگونگ و امیادانت او ہخامنشی دور ۽ چشکانی زبان نہ انت پروفیسر گریرسن ۽ ہیال ۽ ہخامنشی بادشاہانی دور ۽ چشک ماں کونین پاری ۽ انت اے بابت ۽ واجہ بیشر احمد بلوچ ماں وتی کتاب "در چین" بلوچی اکیڈمی - کونہ ۱۹۳۳ء ۽ انگریزی پیشکال ۽ دارا اول ۽ اماگالان پیش داشنگ کہ بے ستون و تخت جمشید ۽ سنگ و تارارن چشک انت ہخامنشی بادشاہ دارا اول (۵۲۱ - ۴۸۵ ق م) ۽ چشکانی گال گوں بلوچی ۽ گیشتر اگونگ و امعنا انت ایوک ۽ بلوچی ۽ گال اگونگ نہ انت بلکہ باز براں گابندی اگونگ گندگ بنت چوش کہ ہخامنشی - منا پت اوشتاسپ

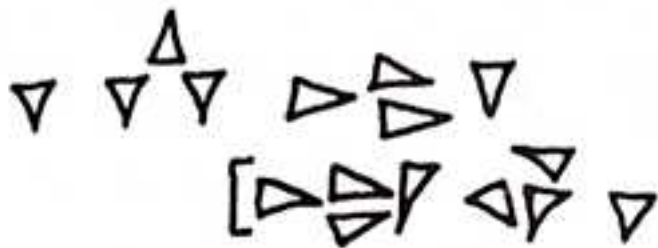
بلوچی :- منی پت ان و شتاپ

پارسی :- پدر من و شتاپ است

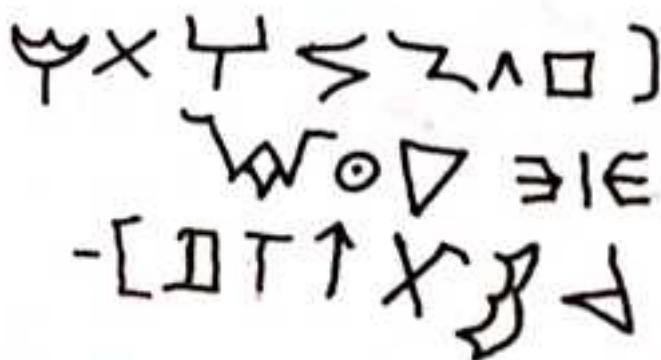
واجه بشیر اے ڈولیس لختیں سوال چه واجہ دکتر رضا زاہدہ شفق ۽ کتاب
 "تاریخ ادبیات ایران" ۽ پیش داریت - من گوں واجہ بشیر صاحب ۽ تپاک ان
 کہ اے گال پارسی ۽ مقابل ۽ گوں بلوچی ۽ گیشتر اگونگ انت - البت واجہ بشیر ۽
 اے گپ ردانت کہ دارا اول ۽ اے گال اویستہی زبان ۽ انت انچو کہ دمتر
 اے نمشکار گیشتی ۰ واجہ بشیر ۽ ابید واجہ شیر محمد مری ماں وتی کتاب "کونین
 بلوچی شاعری - بلوچی اکیڈمی، کوئٹہ ۱۹۷۰ء ۽ تالکدیم ۲۰۳ او ۵ء ماں بلوچی نمشت
 ۽ ہخامنشی و اویستہی گال گوں بلوچی و کردی ۽ اگونگ و امعنا انت۔ واجہ شیر محمد
 مری ۽ کتاب ۽ گڈی تاکاں واجہ دکتر نبی بخش بلوچ ۽ انگریزی سرحال انت۔
 واجہ دکتر نبی بخش ام واجہ ارجی کینٹ ۽ کتاب ۰ دی پرشین گرامر، ٹیکٹ ۰
 میگزٹین ۽ تاپ ۳۳ ۽ چه لختیں ہخامنشی مسال پیش داریت کہ گوں بلوچی ۽
 گیشتر اگونگ انت ۰ واجہ گلبرٹ سن ماں وتی کتاب "دی بلوچی لینگویج" ۽ سرحال
 ۽ بلوچی ۽ پہلوی زبان ۽ گمارگشیت اوائش کہ بلوچی کردی ۽ سلیمانی پاڑھویا کہ
 مخیانی ۽ نزیکنتر انت۔ واجہ ولیمڈیز واجہ ٹی ۰ ایم میرا واجہ جوزف ایلفن بین
 وتی وتی کتابانی سرحال ۽ بلوچی ۽ کونین باختری بزاں اویستہی زبان ڈستہ
 بلوچی ایران ۽ تام گوستگلیں و مروچگلیں زبانان گیشتر گورپہ گوری و اگونگی
 داریت اے تام کونین ایرانی زبان ۽ درکیت ۰ اے گپ پک کنگ ۽ کسے پہ علمی
 و سزجی جہد نہ کرنگ بلکہ گیشتر انچو را بگداری گمان درشان کرگننتہ اے انجیں
 گمانے چوش کہ یک انگریز پوجیے پہ راگوزانی گشتگ ات کہ بلوچی زبان پارسی ۽
 پدو پاچولے گندگ بیت اوگمان ۽ پارسی ۽ پاڑھے "نوں چشین چپونیں مردم ۽

کے سر پد پکنت کہ پاڑھو یا ڈیلیکٹ چے ۽ گشت پاڑھو ۽ سپت ایش انت کہ دو پاڑھوانی نیام ۽ لس پوہ بوہگ یعنی **Mutmed Mr relerstancing** بیت اگہ مرو چیگیس پاری گشو کے ۽ ماں بلوچی ۽ بگش ایت "ادا کپنگن منی پاد پرشنگ"۔ بارے آپے سر پد بیت۔ آئی بدل ۽ اے بلوچی ردگال ۽ روداکی بلوچی زانو کے کم باز پوہ بیت۔ واجہ شیر محمد ماں وتی اے کتاب ۽ تاکدم ۽ درانیت اے گشگ کہ بلوچی زبان پاری ۽ سر آنگگ و تزنگیں پدوپانچولے ، روانت، البت بلوچی و پاری کونین ایرانی ۽ "جتک انت ۽ وت مہ وت گہارانت۔ اے نمشکار اے ٹوک ۽ دی نہ منیت البت نوکیں پاری و بلوچی گہارزاتک بیت کنت۔ بلوچی زبان ۽ گال ، گالندی او گواپسندی (گرایرا) چہ نوکیں پاری ۽ چٹ جتا انت ، مرو چیگیس ایرانی زبان اگہ یکے بلوچی زبان ۽ گہار بوت کنت کردی او آئی سر آنگگین پدوپانچولیں پاڑھو چوش کہ لری ، زنداوما زندارانی ، انت۔ اے کشک ۽ گیشترپٹ دپول پکارانت۔

کونین گو سنگیں ایرانی زبان کجام گوں بلوچی ۽ گیشتر سیادی کنت۔ اے بابت ۽ تنگا گواچنی گشت نہ بیت تاکن ایران ۽ کونین نمشت پہ جوانی وانگ وزانگ نہ بوگ انت، اے کار ۽ یک زبانزانتے زبرتر کرت کنت، اگہ آئی ۽ بلوچی زبان ۽ درست پاڑھوانی گال ، گالندی او گواپسندی ۽ مڈی سرجم ۽ گوں بہنت ، ایران ۽ اولی ایرانی زبان ماں سیجنی یا منیشی نمشت ۽ انت، منیشی نمشت (رسم الخط) کہ آرا ماں انگریزی ۽ کونیفارم گشت ، گیشتر پیشادری ۶۵۵ - ۵۵ ق م اوہنخامشی (۲۲۳۰۵۵۰ ق م) کہول ۽ بادشاہانی دورباری ۽ بوگ مہنی نمشت ۽

نمونگ اے دور ۽ آرا ماہی نمشت دی ایران ۽ کارمرزیونگ ، حضرت عیسیٰ علیہ السلام ۽ کتاب انجیل ام آرا ماہی نمشت و زبان ۽ اتد آرا ماہی ۽ نمونگ سردست مارا دزنہ کپنگت ۔ پیشداوی بادشاہانی دور ۽ اویستا ۽ کتاب نمشتگ یوت ۔ اویستا ۽ اول سری کتاب ۽ وتی یک نمشتے است ، آسزوی پروفیسر واجہ ہاین اسٹریمرز ۽ گشگ انت کہ اویستا ۽ اول سری نمشت چہ مسیحی و پہلوی ۽ مقابل ۽ آسان ترانت اے نمشت "پاری بزان گبرانی گور ۽ تنگاہ است دلے الٹی چ نمونگ مارادزنہ کپنگ کہ پیش بداران اوستای ، آرا ماہی او مسیحی ۽ پد خروشتی نمشت کارمرزیونگ گشت کہ خروشتی چہ آرا ماہی ۽ در آتگد واجہ سی آرتھ ماں وتی کتاب دی انڈین اسٹری ۽ تاکدم ۴ ، ۵ ڈیت کہ خروشتی ماں بلوچستان ۽ ایرانیانی ارش ۽ پد کارمرزیونگ او اے دیار ۽ حضرت عیسیٰ ۽ مرک ۽ پنج سد سال پیش کارمرزیونگ خروشتی نمشت ۽ نمونگ

جرمن واجہ کچینی ۽ گشگ انت کہ بلوچی "شفی" یا "شپی" ۽ سرہ چگین ام خروشتی نمشت انت بزان سورہاروس ۽ تاربخ وایشی ۽ بابت ۽ انت ۔ خروشتی ۽

پدایران ۽ اشکانی (پارتی) (۲۴۹ ق م ۲۲۷ء اوسامانی ۲۲۸ء ۴۲۲ء کمول ۽ بادشاہانی دور ۽ گیشتر پہلوی یا پرثوی نشت کارمرز یونگ کہ آئی وانگ و زانگ تنگا سرگردانیئے۔ پہلوی نشت نمونگ۔

۷ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱
۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

اے نشت او اے نمشانی وانگ و زانگ تا گیشتری سدی ۽ اول سرء گران زانگ یوت۔ گیشتر جرمن زبان زانت اے بابت ۽ جدنگ ۽ انتہ اے سدی ۽ اول سرء چین ۽ "توفن" نامی جاگگ ۽ دچاراں کونین چشکانی ڈیئے درکپتہ اے چشک سی وسہ نشت و بہدہ زبانان انت ۱ اے ام درگجگ یوت کہ اے بہدہ زبانان پنج ایرانی ٹولگ ۽ زبان انت اے چشکانی نمشانی چارگ و چکاسگ دیمتر ۽ ایران ۽ نمشانی وانگ و زانگ ۽ کے آسان کرتہ جرمن زبانکو اسانی زانت ۽ اے پنج ایرانی زبان باختری۔ صفدی ۱ اشکانی پہلوی نشت ۽ زبان اوسامانی پہلوی نشت ۽ زبان اویک دکہ ایرانی زبان ۽ انتہ "توفن" ۽ چشکانی چارگ ۽ پد بے ستون و تحت۔ تمشید نقش روستم اودگہ درگجو کیں مسیحی و آرامی نمشانی وانگ و زانگ کے ارزان یوت اے ہم حاجی آباد، زسی، شک براك اودگہ چشکانی پہلوی ۽ نشت ام یک حدے ۽ وانگ و زانگ یوت، مسیحی نمشانی

وانگ واجہ لارنس ، واجہ کینٹ اور پہلوی ۽ نمشانی وانگ ۽ واجہ آرتفلڈ ، واجہ
 نیبرگ ، واجہ گرپ اودگہ باز جرمن زبانکو اس ستا ۽ لائق انتہ دے اے
 واجہ کارانی بلوچی ۽ نابلدی آوان پہلوی ۽ گالاں گواچنی زانگ ۽ پددرایت ۔ اے
 چشکانی وانگ ۽ ایران ۽ زبان کو اس واجہ دکتہ صادق کیا او واجہ دکتہ جمال
 رضائی ام سروارتگ دپکر جنگنتہ نوں اے چشکانی وانگ پہ بلوچی ۽ زانوگراں
 پٹن کچکنتہ

اے گپ یک حدے ۽ منگ یونگ کہ بلوچی پہلوی زبان (نشت نہ) ۽
 گہار انتہ او اے ام گشگ یونگ کہ اے اولیتا ہی زبان ۽ گوں بن وپچک
 داریت ایش کہ ہخامنشی بادشاہانی نمشت ۽ گال گوں بلوچی ۽ اگونگ انتہ ۔ یونانی
 مارخندان ہیرودوتس (۴۸۴ - ۴۲۳ ق م) آریانس (۳۲۳ ق م) اور استرابو ۽
 گشگ انتہ کہ ہخامنشی بادشاہانی دہتری زبان واوانی و تیماتی زبان جتا جتا یونگنت
 اے گپ چار وگندلوٹیت پرچیکہ ہخامنشی دور ۽ نمشت یک انچیں زبانی ۽
 انتہ کہ آگوں بلوچی ۽ اگونگ انتہ ممکن انتہ اے اولیتا ہی زبانی یونگ کہ
 آرا ہخامنشی پہ دہتر و نمشتگ ۽ کارمرزگر گنت او آوانی لوگی زبان کوہنیں پاری
 یونگ کہ ایچ آئی نوکیں پاری زبان در آہنگہ

اگہ پیشدادی و ہخامنشی دور ۽ نمشت یک اولیتا ہی زبان ئے ۽ انتہ
 والہ اے چارگ بہیت کہ اولیتا کجام ہند ۽ زبان ۽ نمشتگ یوت او آئی سرء
 چونین دور گوستنتہ

مارخندان اے گپ ۽ تپاک انتہ کہ " اولیتا " نامی کتاب ۽ آتہ پاریگان
 (آذربائیجان) ۽ یک مردے نمشتگ کرت ۔ اے پاکیں مردم ۽ نام زورا تشریات
 آئی ہت ۽ نام اسپتیمیان ات اوماتے " دوغدی " نامی ریگے دی مردے ات

آترپامیگان دریگے ہردوکان ہیروتس - سرزمین "ماد" ۽ دمگ گشیت زوراشترا ۽ وہد و باری ۽ بابت ۽ گیشترگمان ایش انت کہ آسن ۶۶۰ ق م ۽ ودی بوتگ اونا روایں گو لرنگیں تورانی آترماں ده مئی ۵۸۳ ق م ۽ باختر ۽ کشتگنت - پد ۽ باختر ۽ بادشاہ وشتاسپ یاگشتاسپ واجہ زورا ۽ دین ۽ پرچار کرنگ پیشرا دی بادشاہانی دور ۽ اے دین ماں ایران ۽ دراہیں دمگان سر بوتگ ات - اویستاہی اولی کتاب کہ دوآنزده ہزارکار یگرانی سلان گوں زرین حرفان نمشگ ات و "پارس پولس" شاہی کتابجاہ ۽ ایرات - ۳۳۲ ق م ۽ اسکندر اعظم ۽ یونانی سپاہی بن دانتہ پمیشاپد ۽ یک پہلوی نمشت ۽ سکندر ۽ الیگز نڈراپلیت شاہ مصر گشتگنت (بگند ایران کودہ "ازدکتر صادق کیا طهران ۱۹۶۶ء) اویستاہی بنی کتاب ۽ باز کم مکروٹیری نمشت، یونانی رومی بادشاہان پدجنگ و گلینگ ۽ رند ایران ۽ اشکانی و ساسانی کھول ۽ بادشاہ اویستا ۽ ٹکروٹیران مچ کرنت اے ٹکروٹیرانی تفسیراں ام پہلوی نمشت ۽ نوکیں زبانان کرنت اویستا کتاب ۽ بازیں تفسیرماں زند زبان ۽ پازند زبان ام بوختہ "زند و پازند ہردولری زبان ۽ پاڑھوانت او تننگا ہمدان و آذربائیجان ۽ است انت ولے ساکندن ۽ انت۔

زبانزائستانی گمان ۽ نمشت ۽ دوزبان درابنت یکے اشکانی دور ۽ ماں پہلوی ۽ نمشگ بوتہ - یکے رند ۽ ساسانی دور ۽ نمشگ بوتہ - اے ڈول ۽ اویستا ۽ اولسری زبان ۽ بابت ۽ بازگشت کہ اے باختری ایرانی انت کہ چراہی پرا کرت و پشتو در آسگنت اوبازگشت کہ اے کونین اما آذربائیجانی زبان انت کہ واجہ زوراشترا (زرشت) وت نمشگ کرنگ ات - اویستا ۽ ساسانی دور ۽ کتاب ام ۶۳۳ء بنبار و گار بوخت ، آئی یک دوکتاب چوش کہ "اویستا خوردہ" گانک ، دنیکرت اونیاہش گوں ہندوستان ۽ پارسیاں پشت کپنت۔

اے نمشائنگانی ہیال ، بلوچی اویستا ، اولسری زبان ، چہ درکیت او اے
 زبان بائستری ایرانی نہ بیت کنت بلکن واجہ زرقت ، وتی کونیس آذربائیجانی
 ایرانی انت۔ اویستا ، اولسری زبان سک کوهن انت ہمیشا آئی گال گوں بلوچی ،
 انکس انگونگ نہ انت انکس کہ پہلوی نمشائی گال یا مسیحی ہنخامشی گال انت ،
 ہنوی نشت ، اماچشک کہ ماں حاجی آباد ، تلار ، انت ، واجہ پروفیسر نیبرگ ،
 چوش دانگت انت ۔

پہلوی ۔ پوہری پوہر بچ پاک خشاہ اوکدما ایم تیغرویت پادپتی لھ وودم
 اولیات او تیغتر اود لھ دو شنتی اود بیدہ افگند اودز کوه تیغ گفت اود لھ و فزتگ دی
 اک نی بووت کوه اک شنتی دیشت ہندی ۔

فارسی ۔ پسر پسر بچ پاک شاہ و چون این تیرا فگند پای بہ آن درہ ایستا وہ دلیر آنسو
 بہ آن نشانہ (چیدہ) بیگند ، اما آنجا کہ تیر افتاد بدان گونہ جای بود ۔

بلوچی ۔ پوہتر ، پوہتر پگ پاک شاہ ہرکدیں امادا تیر شانت پادے پدی اے
 دم ، اوشتات او تیر ، اود ، چیدگ ، دوردات ۔ اود ، کہ تیر کپت اود ، حج جنگ ،
 دک ، نہ بوت پرچیکہ چیدگ ، ہند دیت نہ بوت ۔

بلوچی و پہلوی ، بلوچی و ہنخامشی او بلوچی و اویستای زبانان چارگ و چکا
 سگ آسانیں کارے نہ انت ، البت تنے وہدی کم باز مسیحی و پہلوی ، ہرچکس
 نشت گوں زبانزاستاں و انگ بوگنت آوانی رو ، بلوچی ، گال او باز براں گابندی
 و ردگال چہ ایران ، دگہ زبانانی مقابل ، گیشتر گوں آوان انگونگ بوگنت ۔ اے
 زبانانی گرایمر براں گواپندی سر آحتہ ۔ بلوچی ، گرایمر گمان ، گوں اویستا ، اولسری
 زبان "کونین آذربائیجانی" ، نزدیکتر انت ، آئی گال گوں ہنخامشی و پہلوی نمشائی
 زبانان انگونگ انت ، آئی بازیں دروشم کردی و ماژند رانی پاڑھواں تالان انت ۔

اویستا ۽ تفسیری زبان زندو پا زند ہم گوں بلوچی ۽ اگونگ انتہ برز ۽ (حاجی آباد ۽
 چشک) پہلوی اشکانی زبانے زانگ بوگک اواشکانی بادشاہ وتی هندو جیل ۽ زبان ۽
 نمشتگ کرگنتہ آوانی بنجہ معدستان درے ۽ نیام ۽ بوگک ، بزاں زرتشت ۽ ماتی
 زبان ۽ اشکانی زرتشتہ اے بابت ۽ گیشترپٹ و پول پکارانت کوہنن چشکانی
 نکس وانگ وزانگ ، آوانی گال و گابلندی ۽ چکاس نوکیں ایرانی زبانان چارگ و
 چکاسگ ، زندو اویستا ہی زبانان چچار کنگ ۽ پد ، اے گپ پک بیت کنت کہ
 بلوچی گوں ایرانی ٹولگ ۽ تام زبان ۽ زیادگ نزیکی و سیادی داریتہ

نومبر ، دسمبر ۱۹۷۱ء

سالک اولس کونٹہ

بلوچی زبان

(یک پچارے)

اکبر بارکزئی

ترینوک۔ عبدالغفار ندیم

بلوچی زبان ہنچو کہ چہ نام ۽ پدرا انتہ بلوچ قوم ۽ زبان انتہ و اے
پاکستان، ایران، اوگانی بلوچستان سیستان، پنجاب ۽ ڈیرہ جات، سندھ ۽ بالائی
وگ ۽ کراچی، ترکمانستان ۽ مرو، مہکت، خلیج پارس ۽ کروگور ۽ برطانیہ ۽ کھس
نو آبادیاں گشگ و پھمگ بیتہ اے ڈول ۽ میانی رودرا تک ۽ اربی و پاری ۽
رند مزنیں درجے ۽ ہدا بندانتہ

چوناہا بلوچی ۽ بارو ۽ مخلوک ۽ سیال ہمیش انتہ کہ اے چہ پاری ۽
درا تگلیں زبانے و آئی ۽ یک برانیں شکل ۽ اے ڈول ۽ مزن مزنیں وانندھیں
مردم ہم اے گپ ۽ باور کنت بلے ہما مردمان کہ زبان ۽ الم ۽ جوانی ۽ وانگ ۽
سوه رستگ، یا زبانانی رودم ۽ بارو ۽ کم و باز زانتکار انتہ آ اے گواچن ۽
جز شلگ، گندنت کہ اے گپ بلے المی و نازانتی ۽ سھرا کنتہ اے گپ بلے بن
انتہ وایتی بنیات سرجم ۽ شکی انتہ و اے قابل نہ انتہ کہ مردم ایشی نیگ ۽

وتی دگوش ۽ گوشاں بروپیتہ ایشی تھا اچ شک نیست کہ بلوچی چہ زبانانی ایرانی
 هاندان ۽ انت۔ اے ڈول ۽ یکیں کٹم ۽ لوگ ۽ سوب ۽ بلوچی و پارسی وت من
 وت ۽ سیالی دارنت۔ بلے بلوچی پارسی ۽ کبھیرین اولاد نہ انت بلکیں یک جتائیں
 و آزامیں زبانی کہ آچہ بازیں زبانی آسیتانی بناء ۽ چہ پارسی ۽ ہم مسترانت و
 چرائی ۽ کھتری و کدیمتری ۽ داوا ۽ کنتہ نامداریں مستشرک واجہ جی۔ ڈبلو
 گبرٹس انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۽ تھا نبشہ کنت کہ ”بلوچستان ۽ بلوچانی زبان،
 بلوچی، چہ اخامیانی درباری زبان، کدیم پارسی ۽ چوکہ ایشی (بزاں بلوچی ۽) داوستا
 ۽ نزدیکیں تالوکات سھراکت، کھن ترانتہ“

درسیں مستشرک و زبان ۽ الم ۽ زانکار اے گپ ۽ سرء وت مس وت
 ۽ تپاک انت کہ بلوچی یک آریائی زبانی وچہ آریائی زبانانی ایرانی شاہ ۽
 دراهنگ ازت دارین مستشرک گائیگر و لانگ ورتھ ڈیز ۽ کر ۽ چیر ۽ آسیت
 بلوچی زبان ۽ جتائی ۽ سھراکت الت ہرپانی آسیت (Vocalist Character)
 (۱) بلوچی ۽ تھا قدیم الت ۽ ہرپانی واولانی (Vowels) دستور ۽ رواج سرجم و
 بروبری Tic ۽ است انت۔

(۲) ایرانی یائے مجہول و معروف و واؤ مجہول و معروف ۽ پرک، کہ نوکیں
 پارسی ۽ تھا کنتگ، بلوچی تھا ہما ڈول ۽ ایشی رواج است تنتہ
 سھمی ہرپانی آسیت۔ (Cononental Characteristic)

(۱) نیہی و آخری (Suror) کہ نوکیں پارسی ۽ تھامن ۽ (Sonantr) بدل
 یوگا انت، بلوچی ۽ تھا سرجم ۽ است انت۔

(۲) نیہی و آخری ”دال“ کہ نوکیں پارسی ۽ تھا گیشتر یائے معروف ۽ سکین
 و بارگین آواز ۽ ودی کنت، بلوچی ۽ تھاتنی وھدی موجود انت۔

(۳) بلوچی ۽ تھاک، ف، ث ۽ سسیری (Sprantr) آوازن ۽ ک، پ، ت ۽ بدل لنگ بہیت۔

(۴) "ج" و "ز" ۽ اصلیں آوازن ۽ نوکیں پاری ۽ ڈول ۽ تھنا چہ یک سواریں و مشترک "ز" "ے" ۽ ناں بلکیں آھاں ۽ جتا جتا درکنگ بہیت۔

اے گپ ۽ سر ۽ وا کلیں زانکار تپاک انت۔ کہ بلوچی یک ایرانی زبانی بلے بن زہ (مانڈ) ۽ بارو ۽ آھانی ہیال جتا جتا انت و گوں یک دوہمی ۽ تپاک نہ انت۔ لانگ ورتھ ڈیز گشیت کہ۔

"بلوچی یک ایرانی زبانی و اے لستیں شیمانی سر ۽ چہ اوستا ۽ گوں کنہیں پاری ۽ گیشتر دپ کیت بلے انگت اے گیشتر گوں آخری ایرانی شاہ ۽ تالوک و سیاہی دار بہیت۔"

(انسائیکلو پیڈیا آف اسلام ۱۹۱۳ء ایڈیشن)

تاریخ ۽ زانکار واجہ میکڈونیل ۽ ہیال ۽ "بلوچی زبان اوستا ۽ میدی (Medic) شاہ ۽ زھگ انت۔

بلے مہجر ماگر گیشیت کہ "اے ایرانی ٹک ۽ آریانی زبانی و پھلوی زبان ۽ گھارو دی کنت۔ اے انجیں زبانی کہ الم ۽ پھلوی زبان ۽ چہ کدیم پاری ۽ گیشگ ۽ وھد ۽ گیشگ و دراهنگ و منی ہیال ۽ ایشی ۽ را پ راستی ۽ کدیم کنہیں پاری ۽ زھگے زانگ و لیگ بہیت۔"

اوگبرٹسن ایشی ۽ راچہ کدیم پاری ۽ ہم کھنتر گیشیت۔ آگشیت کہ چو کہ اوستا و ایشی ۽ ننکی سھرا کنت، بلوچی زبان سسہ چہ اخامیانی درباری زبان قدیم پاری ۽ کھن ترانت۔"

(انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۱۹۵۳ء ایڈیشن)

لوک تمہیں پٹ و لوٹانی رو، بلوچی چہ ایرانی زبانانی گورپچانی کھلی، شاہ
 انت وایشی، بن زہ کدیم صدی زبان انت۔ او سلویونیورسٹی (ناروے) ایرانی
 زبانانی زانتکار، پروپیسر مارگن سٹارن انسائیکلو پیڈیا برٹانیکا ۱۹۵۷ء میں ایڈیشن
 تھا نبشتہ کنت کہ بلوچی ایرانی ٹک، ایک آزامیں شاہے کہ تنی وھدی سک کنہیں
 نشانانی داروک انت۔ اے الم، چہ "گورپچانی کبلہ، ایرانی ٹک، انت، وتی اے
 گس، من نیای وھداں (Middlaser) ارگ بوتگد

او ڈاکٹر جو ڈپ ایلمن بائن گشیت کہ "بلوچی، بن پیرک یک گاریں
 زبانے بوتگد اے زبان صدی زبان، کسے بوت کت کنتہ چیا کہ کردی بولی
 گوں بلوچی، مزن ننکی داریت دایشانی تاریخ ماں کدی صدی، روت و سربستہ
 بلوچی زبان، دومزنیں لہجہ انت بزاں روج دراکھی و روج برکتی، بلے
 ہردوکانی تھا آسین اچ پرک بنت۔ اے بارو، ڈیمز، حیال باز اہمیت داریت
 کہ گورپچانی (روج دراکھی) و مکرانی (روج برکتی) بلوچی گشگ (Pronunciation)
 ہر دوک دارنت بلے ہر دوک وت من وت پھمگ بنت، دوسرے گیش لوز
 کارمز بنت پہ یک درچکے و حیوانے، زند، روم، بازیں درجاں دگہ دگہ لوز
 کارمزنتہ کول، گبرٹ سن، بلوچی تراپہ یک اشترے، حیوانی زند،
 بازیں درتھتاں شمش جتاہیں لوزدنت۔

گبرٹسن، شمش نام معلوم کرت کتگ بلے واجہ میرے، وتی بلوچی لوز بلد
 (Dictionary) ہر تہا پہ اشترے ہژدہ جتا جتاہیں نام حساب کتگد
 بلوچی، تہاگیر بلوچی اناسر۔

ایشی، ابید بلوچی، یک مزنیں تادادے، در آمدیں لوزان، وتی جوڑ
 کرگ و آہان، مسلغ (Balochire) کتگ، چہ "نیای ایرانی" دور، ایشی،

مزنیں ہمدادے چہ پارسی لوزان دت ء را برا حدار کنگد
کردی اناسر

بلوچی ء تما مارا چشیں باز لوز گندگاکیت کہ کر ماچی کردی ء ڈول ء انتہ
ہمیشی سوب ایش انت کہ ہر دو زبان چہ ایرانی زبانانی میدی ٹک ء انتہ چہ
انوگیں ایرانی زبانوں کردی یک انچشیں زبانے کہ انیکاں بلوچی ء ڈول ء انتہ
کردے مثل چہ گبرٹ سن ورشید یا سہی ء شگرومنت ء گوں پیش داران۔

ناٹھ۔ نو، نون دو۔ دوگ

سور۔ سور، سیر چو۔ چم

ذاعیں۔ ڈانگ آفسو۔ آفین، آپس

کنگ۔ کنشک آنی۔ انیشک

بزرگ۔ بزرگ ہیک۔ ہیک

روڑ۔ روج بو۔ بو

ہزا۔ ہزک کفتسن۔ کپتن

ہند و المانی اناسر۔ اے ڈولیں لوز سک بازانت کہ نوکیں انگریزی
لوزانی انچو چھرگ جنت کہ مردم حیران مانیت۔ بلے ایشی سرء حیران لوگ نہ
لوٹیت چیا کہ ہردوک ہندو آریائی زبان انت بگندانت !

BAO بد EMBARCE امباز

PINCH پنچ ALLOW الگ

ROOT روت STAR استار

TALK ٹونک GLEE گل

HOWL ہولگ EGG ہیک

MIDDLE HIGH چوکہ
HULEN ھولن

LEG لنگ
LOOP لوپ
MURK مسک
PULPITATE پلپٹنگ
ULULATE انولو

ہندوی اناسر :- سنسکرت ۽ باز اسم و نام بلوچی ۽ ھمروچی گپ و تران ۽
تھا گندگا کاهنتہ گون وھد ۽ گوزگ ۽ بازینانی چھرگ بدل بوگنت - بلے انگت
آسانی ۽ پجارگ بنتہ

بھرات	برات	لجا	لج
پتر	پوتروپنگ	باھو	باسک - باھو
پتری	پت	(چوکہ باھو بند ۽ تھا)	
آپا	آپ		

اربی اناسر :- بلوچی تھا کردے عربی لوز مارا رستنت بلے بلوچی ۽ سرء
اربی آسین اچ اسر نیت انتہ گلبٹ سن اے بارو ۽ گشیت کہ بلوچی ۽ جوڑکگا
اربی اچ مزنیں بھرے ندریتہ بلوچی ۽ تھا اربی لوز، چہ اے دگہ درسیں ہما
نگلیں زبانان، چہ پشتو ۽ ہم، کتر انتہ۔"

اندگہ اناسر :- چیزے وھد بیت کہ براھوی، پشتو، وسندھی ۽ لوز
بلوچی ۽ تھا ھوار توار بوگنت و انوں اے وھداں اردو و انگریزی ۽ لوز ہم
ھمروچی گپ و ترانان کارمرز بوگا انتہ۔

شاہگانیں بلوچی زوان

پروفیسر انور رومان

ترجمہ :- م۔ طاہر

زبان ۽ جملی و پُرمائیگی ۽ چارگ ۽ دخت ۽ دو گپانگندگ بیت اولی آیا آ
 زبان آتیوگیس خیالیانی اظہار ۽ صلاحیت ۽ داریت کہ آتی چاگرد ۽ میراث ۽ رستہ ۽
 دوی آیا آخیلان کہ اے زبان توکا کارمرزنت اے پہ زور وش دروانی و
 اختصار ۽ پیش دارگ ۽ صلاحیت ۽ داریت ۽ اولیس سوال گون زبان ۽ مائیت ۽
 و دوی سوال گون زبان ۽ وسعت ۽ بندوک انتہ

زبان ۽ مہنی نمشا مردم آتی سب و شام ۽ زندمانی ۽ کاروبار ۽ دیما برگ
 انتہ بلے اے ہماوہد ۽ بوٹ کنت کہ زبان آمرمانی چاگرد ۽ حالان گوشگ ۽
 صلاحیت بداری و سٹکہ یک زبان ۽ وتی چپ و چاگرد ۽ خیالان و کروگور ۽
 قدرتی نندارہان بہ تفصیل ۽ بیان کنگ ۽ صلاحیت ۽ مداریت ۽ وتی راج ۽ پدو
 رندان لوزانی پوشاک بردات مکنت۔ ۽ وتی مردمانی خیال و اہگان بہ درائی گوشت
 مہ کنت آزبان تائیرخ ۽ گوں شت نہ کنت وچہ گاری ۽ آہنی دستاں درآت نہ
 کنتہ زبان ۽ مزترین اوزار لوز انتہ آلوک کہ آتی وتی دامن ۽ نز آورتہ اولیس

سوالگوں سے لوزانی ذخیرہء بندوک انت۔ وئے سوب انت کہ دنیا ۽ زبانان پہ
 وتی زندہ دارگ ۽ واسطہ چہ دگہ زبانان لوز پنڈتہ ، زرتہ و دام پگتہ۔ ہر چنکاس
 کہ یک زبان ۽ عمر گیش بہ بیت و آئی اثر ۽ کشک بہ ودیتہ۔ ہما نکاس آئی لوز
 گیش بنتہ انگریزی کہ مروچی دنیا ۽ نیمگ ۽ گوشگ بیت و زانگ بیتہ ہر دمی
 صدی ۽ بس یک لکھ لوزداشت بلے مروچی سے زبان ۽ لوزانی خورجن چہ پنچ لکھ ۽
 گیشتر لوز داریتہ ایشی سوب انگریز قوم ۽ اثر ۽ گیشی و انگریزی زبان ۽ دنیا ۽
 چارکنڈاں مالاں یونگ انت تھکہ یک زبانے وتی جندے چاگرد ۽ تسخیرمہ کنت تن
 آوہد آ ارتقا ۽ دوی زینگ ۽ رست نہ کنتہ کہ و ترا دنیا ۽ دگہ ٹکران گون پجار
 بکنتہ چہ اے نکتہ نگاہ بلوچی پچ محتاج نہ بوئے ونہ استہ بلکہ پہ وتی راج ۽
 زندگانی ۽ دیما برگ ۽ لوزانی یک بے مٹس ذخیرہ ۽ داریتہ چہ وتی جندے
 ماگ ۽ ابید اے زبان چہ دنیا ۽ دگہ بوڈناکس زبانان زورگ ۽ صلاحیت ہم
 داریت کہ مروچی نیں ” میان قومی “ دنیا ۽ مستریں لوٹے۔ بلوچی وتی گوزنگیں
 زند چہ عربی ، ترکی و فارسی وتی کارے لوزاں زرتہ۔ بے اے لوزگوں روچانی
 گوزگ ۽ گون بلوچی ۽ ہنچو ہوار بوگنتہ کہ مروچی در آمد درانہ کنتہ ہنچو مروچی
 نیں روچاں گون انگریزی و اردو ملگ ۽ سوب ۽ بلوچی چہ اے زبانان بازیں ہمری
 و سائنسی اصطلاحی لوزان زور آن انتہ وائے بلوچی ۽ دیما روگ ۽ مزترین نشانی
 انتہ ماگندان کہ بلوچی مروچی ہم ہر عیے خیالانی بیان کنگ و آیانی یک دراعیں
 تصویرے پیش دارگ ۽ صلاحیت ۽ داریت و ہر عیے گالان پہ وتی وانوک ۽ زبر
 واضح کنتہ

ما پہ وتی اے بیان ۽ چہ بلوچی زبان پہ شمالیستیں مثال دیاں تھکہ سے

اے دلیل زبردرا بہ بیتہ

بلوچی راج یک نیم شوانکی و نیم زمینداری راجے پمیشکی اے زبان وتی

گورا ہمالوواں داریت کہ گون بلوچانی شپ و روج ۽ بندوک انت مثلاً

- (۱) گولو۔ گوک۔ کاریگر۔ گورم
- (۲) جڑک، اشتر، ڈانچی، بگ
- (۳) پس، میش، بز، پاچن، رنگ
- (۴) پوم، مود، سل، چرم، گدان، مشک
- (۵) چات، ڈگار، ملک گوز، کور، بند، رودبار، حشکاپ، لنگار، کشار، درو،
جوبان، بیل کنگ، کوڑال، کین، (داس)

(۶) درچک، بن، بچ، کوٹور، پل کنگ، بو، بوٹی (عطر) مسک

زبان ۽ شیرکنی ایوک ۽ بہ لوزانی جہل و برز و قافیہ آنی ہم وزنی و عبارت ۽ روانی ۽ سرائہ انتہ بلکہ استعارہ، تمثیل، تشبیہ و صفت کہ لوزان گون یک دگر نسبت دنتہ ۽ لوز ۽ حیثیت ۽ دراکنت ہم باز اہمیت دار انتہ بلوچی ۽ کیسگ چہ اے ہمیں لوز آن پر انتہ۔ بلوچی صفاتی دشی و موسیقیت باز کمیں دگہ زبان داریتہ۔

دزین، گلے، گلے، جان، ماہکانے شپ

دلبریں۔ دُرگالیں، سوزناکیں توار، بیناکیں تارمہ

اے لوز چہ وت یک موسیقیے دارنت دوارگ ایشان بہ شعرانی توکا

کارمرز کنگ دگہ جلوہے داریت وانوک ۽ ذہن چہ ایشان بے مشین لذتے

گندیت مکرانی زالانی شعرانی اے تچوکین موجان بچارنت کہ وتی توکا ساز ۽

تواروگال ۽ شرکنی ہر دو آن دارنتہ۔

ہوربت، بہاربت، پیلو ژنباہبت۔

ہر قومو ہر زبان ۽ شاعران وئی دل دوستانی زیبائی و حسن ۽ بہ وئی شعرانی
 توکا در ریت گنت تنگہ پہ و ت یک تصویرے بہ ٹائیننت و ہر وہد کہ دلش لوٹ
 آئی توکا وئی مہلخ ۽ بچارنت۔ ہر زبان ۽ اے ہمیں شعرانی وشی جتا انت بے
 بلوچی وشی پہ ہر دل ۽ انت۔ بچاریت کہ بے مٹیں حانی ۽ دل چوکس شہہ مرید ۽
 وئی دلبر ۽ جمال لوزانی آدنگ ۽ چون نازینتہ۔

حانی چہ ماہ ۽ شرتر انت

ماہ ۽ غبارے من دپ انت

عاشق مدام وئی دلبرانی پٹ و پول ۽ بوکنت۔ ہر وہد آیانی جم بہ وئی
 دلوش ۽ درگیجگ ۽ مشغول بوٹہ۔ ہر کس ۽ وئی دلبر ۽ ٹپگ ۽ دگہ انداز ۽ بیان
 کتہ۔ بے پتنگور ۽ درگفتاریں شاعر ۽ زبان دگہ زیبائی ۽ دارایتہ۔

من عاشقان خدایان

بردین مصطفیٰ یان

زور بیان ۽ سپت ۽ دنیا ۽ ہر پناد دارین زبان دارنتہ وختیکہ مابلوچی
 شاعران گنداں آیانی گال مے دلانی تما کارکنت، اے اثر زبان ۽ کمال انتہ ہر
 چنکاس کہ زبان وسیع بہ بیت ہمانکاس گوشگ اثرودی کتہ شاعر ۽ اے گالاں
 چکاس زور پرانتہ۔ بچارات

من گوں بداں ہنچو کناں

دوداے جویریں دژمنان

بلوچی زبان ۽ روآنی وئی مٹ و ت انتہ اے روآنی ۽ شماعزت ۽ شعر ۽

توکا برز ۽ دیست ات ہاشمی ۽ شعراں ہم بچاریتہ۔

من چو کپوت نالاں پہ دوست ۽

بلوچی گون زمی و شیر کنی ء جو رو جلال ہم داریت۔ سے سپت ء بلوچی ء
 جنگی شعراں کمال۔ بکشتہ۔ شاعر کہ لوئیت۔ آبداریں شعر ہم پر بست کنت۔ آوخت
 آئی گال چو آس و اشکر ء بر مشنت۔ آیانی توکا گرمی ہم است و جلال ہم آیانی
 توکا سکی ہم است، و ترندی ہم، سے بلوچ قوم ء خصوصیت انت کہ چه آیانی زبان
 ء ہم پیدا ورنت۔ شما چسینے شعراں۔ بچاریت۔ کہ شاعر وئی دژمنان چو
 گردنت۔

اگر قارون بہ موسیٰ مہربان بیت
 چه اے کنیں مثالاں شما دیت کہ بلوچی زبان و شعر ہر دو چنکاس
 وسعت دارنت۔

مئی ۱۹۶۳ء

اولس کوئٹہ

بلوچی زبان ۽ ادب

ظہور شاہ ہاشمی

مرزائک

یک راست منین واجب ۽ چتوریں دلدوستیں گپے جنگ کہ پہ مردم
 ۽ انچوش کہ ساہ ۽ زیرگ ۽ گر دی انت سے رنگ ۽ زبان پہ اے سہدار ۽ حردور
 (لازم) انت البت ساہ ۽ بشار سر ۽ کار انت۔ مردم مردم انت بلے ہر سہدارے
 ۽ بلے ساہ ۽ زیرگ ۽ نہ بیت کہ گوں سے مساہ ۽ جند ۽ آئی ۽ جند ۽ نام
 ”سہدار“ ہم گرنج انت سے سہداراں ہم چو کہ مردم ۽ چہ ساہ ۽ زیرگ ۽ دوی
 مستریں چیز ”توار“ انت کہ ایٹی ۽ پکاری ہم پہ ایٹاں چو کہ مردم ۽ حردوری
 انت پر چاکہ سے گنگدایس سہداراں ہم پہ وتی بلہندانی در انگاز کنگ ۽ یک
 آواز ۽ توارے پکار بیت کہ گوں سے توار ۽ آوتی درد ۽ تورشت، زہر ۽ حرم،
 وحی ۽ شادانی ۽ دگہ ہر رنگیں باھنداں پدرا کرت کن انت یک انچیں گوشتے کہ
 ۱۰۰ ہزاراں رند ۽ بلکیں چد ۽ گیش ہزار ہزاراں رند گوشگ یوگ اگاں کے آئی
 ۽ پد ۽ ترند پتر بکت ۽ بگوش ایت اسک بلے نام ۽ بلے پکار بیت بلے ہرچ

رنگ ء اے گوشتن ء من یک برے پد ء گوشاں کہ "مردم ہما ساعدار انت کہ
گپ جت کنت" بزاں "گپنیں ساعدار" انتہ اے نام ہم اے زانتکاریں
ساعدار ء پوت ء وت نام گپت کرنگ، بزاں وتی جند اے گپ ء منوگر انت
کہ مردم ہم چو اے دگہ ساعداراں انت یا کہ دلوتے۔ "اے گپ چہ بن ء ہم
راست بیت پرچاکہ مردم ء بنگش ء زندمانی ہم چو کہ اے دگہ گنگدایں ساعدارانی
زندمانی ء انتہ انچوش کہ رستمگ ء دلوت ء چک چہ کسانى ء بزاں چہ زانت
ء سما ء سیم سراں رسگ ء ساری وتی درد ء دور ء وشى ء دل نوشی ء درانگاز
کنگ ء استیں گپینی توار ء آواز کش انت۔ سے رنگ ء مردم ء چک ہم چہ
ساعدارانی چکاں جتائیں رہندے نہ داریت۔ مردم ء چک وتی وشى ء نوشی ء
سھراکنگ ء کندگ ء گریوگ ء تواراں کارمرزکنت سے رنگ ء یک پشی ء چکے ہم
شدیا کہ دگہ پکاریں سمایے ء سھراکنگ ء دردناک یا کہ دشتی ء پدراکنگ ء لہم ء
پروردیں توارے درشان کنتہ اے بنگی توار بے جیڑہ ء چہ مستریں ارواہ ء
جند ء مہرانیانی رھدر بری انتہ چہ ایشی ء رند آوتی مات ء توار ء آواز ء
اشکت ء آیانی گیگان کنگ ء بنگکنت۔ سے رنگ ء مردم ء چک ہم دیم تر ء چہ
شاہ ارواہ ء ابدم ء نیمگ ء دانگیں زانت ء توان ء بستار ء نمک ء رھدر بری ء
کم ء گپ جنگ بنگکنت۔

چیزے مردمانی دشمنی انٹ انت کہ مردم ء چک ء گپ جنگ دربرگ ء
مستریں نیمون آئی ء مات ء پت انت۔ ء ہمیشانی لوٹ ء جھد ء پد ء اے کار
سرجم بیت بلے من اے دشمنی ء منوک نیاں البتہ الوالکام آزاد ء گوشتن ء مردم
یاوگہ ساعدار ء چک چہ پیداک بیگ ء رندا انچوش کہ ساہ زیرگ زانت سے رنگ
ء مات ء گور ء چک ء ہم آوت زانت، اگاں چوش نہ انت گزلمات ء مستریں

جھڈ ۽ دوس میں ہمد ۽ کٹ ایت کہ دتی گور ۽ پہ زور چک ۽ دپ ۽ گوارین
 ایتہ بے سے تک ۽ لے گپ ۽ کے گوشت ۽ لے کار ۽ کے سوج دات کت
 کہ لے گور ۽ چوش پہ چوش - پد ۽ دولت ۽ رسترانی چک انچوش بزرگ انت
 کہ آیل مات ۽ جوچک یا گودان ہم وت شوہاز کنگی ۽ در کجگی انت ہمیشکا لے
 منگ لوٹ ایت کہ گنگد لانی بے زانت ۽ بے سماں چکال یک نہ دیتگ ۽
 در نگیبی زور اوری یے الم ۽ رحد ربری کنتہ

چوش ہم من زانل کہ باز مرؤم لے گپ ۽ منوگر نہ انت بے منی دتی
 جند ۽ منوگری ایش انت کہ اگلں یک مردی چکے ۽ پچک تھنا یک جہے بند کنگ
 بہ بیت آکہ مستربیان کم کم ۽ گوکو کنگ پد ۽ پا آیک ۽ او شنگ ۽ گڈ سر ۽ راہ ۽
 روگ دربارتہ ہے رنگ ۽ اگلں کے گوں آتی ۽ چ رنگین گے ۽ ترانے کھتے ہم
 بے آکہ مستربیان بیت دتی بلندنانی درانگاز کنگ ۽ چیزے توارو آواز چہ دپ
 ۽ الم ۽ درکت کہ لے آواز ۽ توار ۽ کشگ ۽ راہ ۽ روگ ۽ دربرگ ۽ آگدہ
 دارہم ہما ابدی زوراک ۽ رحد ربری انتہ آدگہ گے کہ آتی ۽ گپلں کس
 سر پد لوت نہ کنتہ

دوسے ماہ یا کہ چہ ایشی ۽ ہم چہ سر چہ چک ۽ دپ ۽ صم گو ، غون ، غاں
 ماں ، ماں با ، ماں اوں " ۽ رنگیں توارے بے گپ ۽ در کانتہ لے توار یا کہ
 ہے رنگیں دگہ توار چہ مردم ۽ چک ۽ ابید دگہ سہدار ۽ چک ۽ دپ ۽ در آہک
 نہ کن انت - مردم ۽ دگہ گنگد لانی دپ ۽ بر ۽ ڈول ۽ ایشانی لک ۽ تراش ۽ بر
 یک نہ انت - شادی ۽ دپ ۽ زبان ۽ بر نکتن گوں مردم ۽ دپ ۽ وارث ، ہمیشکا چہ
 آبی ۽ دپ ۽ "خوخو" یا "کوکو" یا ہے رنگیں دگہ توار اشنگ بنتہ
 چد ۽ رند پنچ شمش ماہ ۽ رند پہ بے سمائی آتی دپ ۽ "ماں با" ۱ "

بابا، ماں ۽ ڳال در آيگ بنگج بستہ بلے من اے ڳالانی گوشتگ ۽ ہم ہما مستریں
 ارواہ ۽ رھدربری ۽ آسر گوشاں پرچاکہ اے ہند ۽ حم تنک چوش زانت کار نہ
 انت کہ دگرے ۽ گوشگلیں یا سوج دانگلیں ڳالان چوکہ شاگردے ۽ گوشت بکت۔
 اے راست انت کہ نی آڳالان پے جوانیا اشکت ۽ حر آواز ۽ توارے ۽ پے جوانی
 دلگوش انت بلے ہیے ڳالان چہ آئی ۽ دپ ۽ درکنانگ ۽ دس ۽ جواز نہ آئی ۽
 مات ۽ ہست نہ پت ۽ اے کھیں مہرانی ۽ رھدربری ہما مستریں استاد ۽
 جندنیگ انت۔ چوناھا اے مزین گپدرجنی یے لوٹ ایت۔ پرچاکہ دنیا ۽ گیشتر
 زانتکار، ہما دوی سماراہ ۽ منوگر انت ۽ آیاں وتی من ۽ کرداری کتہ کاری ہم
 رنگ۔ جوان ات کہ اے گپدرجنی سرجم کنگ بوئیں بلے مئے کتاب ۽ نام ۽ آئی
 ۽ در ۽ بھرانی مرادوت دگہ مستریں سیم سر ۽ آپسراں راھگول انت پمیشکا ایشی ۽
 بارہ ۽ گپ اشکندر کنگ ۽ وتی جند ۽ سرگال ۽ دلگوش کنگ جوان ترانت۔

زبان ۽ بنگج ۽ رُوم

زبان ۽ بنگج ۽ رُوم ۽ چونا ہازبان زانت کار پینر ۽
 بازیں دگہ دگہ رنگ ۽ وڑیں دشمنی ۽ رندگیری ۽ رہشونی نام گپتیں
 رھندانی منوگر بوئگ انت بلے انوں اے گواچن ہم سھرا ۽ پدرا بوئگ کہ
 زبان ۽ گون مردم ۽ زندمانی ۽ ہریک چیزے ۽ ہمارنگلیں ہمگر نچی ۽ سیادی ہست
 انچوش کہ مردم ۽ زندمانی ۽ اے دگہ پکار ۽ ہروری چیزاں انت۔
 ہمازبانگ ۽ کہ مردم چوکہ دگہ رستر ۽ دلوتاں یک گپینی تھنائیں زندمانی
 یے ۽ ہیلاک بوئگ (چونا ہیگا گنگدانی تہ ۽ تھنائیں زندماں سکت کم انت ۽
 یکنائیں زندبود البار انت) گڑا آزبانگ مردم ۽ ہم چوکہ دگہ گنگدماں دگہ دگہ

پکار ۽ دماں ۽ لہٽیں دگہ دگہ توار درگرتنگ بلے چہ اے گواہن ۽ کس شوک ۽
 انتہہ کہ اے تھنائی پھلکس تھنائی بلے ۽ لوگ پپاکہ جنگھ صراہی ۽ ایدوگہ
 فح راہے بیست۔ پد ۽ اے گپ ۽ ہر کس من اہت کہ مردم ۽ دپ ۽ زبان ۽ ہر
 ۽ ڈول ۽ سہب ۽ آسریج رنگیں آواز ۽ توار چہ آسانی درگرت گنتہ پھیکا اے
 جنگ یادوئیں ہم نند ۽ ہمراہیں مردمان ہم چہ وئی لکے لؤد ۽ کارگرک جنگ گرتہ
 بزاں پہ وئی دل ۽ مراداں ۽ باہدانی درانگاز کنگ ۽ یک دگر ۽ چہ لکے مراد ۽
 باہندان سرپد کنگ پہ وئی زانتہ ۽ سما ۽ دگہ دگہ رنگیں آواز ۽ توار کنگ
 جنگ گرتہ۔ مردم ۽ تہ ۽ زانتکاری هست پھیکا آئی ۽ چہ وئی کارگزاری ۽ وئی جند ۽
 دل ۽ مرادانی سھرا کنگ ۽ چہ وئی دگہ دگہ آواز ۽ تواراں کارگرک جنگ گرتہ ۽
 لکے دگہ دگہ رنگیں توار کہ مرپی ما ایشاں گال (لغز) گوشیں نامینگ لوت انتہہ۔
 آ اے رنگ ۽ کہ پہ ہر چیزے یا کارے ۽ آوازے جوڑ کنان لوت انتہہ بزاں
 پہ ہر کار ۽ ہر چیزے ۽ کہ آیاں پکار لوتک یک گالے گوشان ۽ منینان اش کرت
 کہ لکے دیمتر ۽ نامگال ۽ کارگال جوڑ لوت انتہہ۔

بندر ۽ بنگشی گالانی تہ ۽ گیشتر ابدی دروشم سھرا انتہہ انچوش کہ
 انگریزی ۽ RAIN عربی ۽ "مطر" ۽ بلوچی ۽ "ہور" ۽ پارسی ۽ "باریدن یا بارش" ۽
 ہندی ۽ "ورشا" یا برسات۔ پشتو ۽ "باران" لکے درستیں گالانی تہ ۽ "ر" ۽
 آب (حرف) گون انتہہ ۽ لکے "ر" ۽ توار ترمپانی رچک ۽ ابدی جند ۽ ابگیری ۽
 کنتہ دگہ یک گالے بلوچی ۽ "برود" انتہہ کہ دگہ دگہ زبانان ایشی ۽ "جاؤ" گو ۽ زا ۽
 زاو ۽ روح ۽ لو "گوش انتہہ اے گال ۽ تہ ۽ سھرا گک "د" یا "او" ۽ ابدی
 (فطری) توار است انتہہ۔ بلے چہ ایشی ۽ پھک ۽ پھک ایش ہم گوشک نہ بیت کہ
 دنیا ۽ کلین زبانانی کلین گال انچوش بنت۔ بلے اے رنگ کلام نہ کلام دروشم ۽

گندگ بیت ہمیشہ زبہن زانت ء زبہن پول انانگہ ء دوت چچ گزانت ء درگہ ء ہم
چچ گزین انت کہ پلاس گل ء بندرپلان چیز انت کہ اے چیز چہ ابدی بودشتی
سیادی ء دوت ء رکیست نہ کنتہ

چونا ہیگا زبناستانی یک مزنیں بھرے اے گپ ء پھک نہ منوک انت
ء اے نک ء مردم گوش انت کہ اے گلاں ابدی بودشت ء گیگاں گوشگ
پھکیں زانستکاری ء بے بنیں دشمنی تے بلے ما اے سسا ء نموگری ء
طار سنگرین ۔ ایشی ء مستریں نیون ایش انت کہ مرچگیں بود ناکی ء دور ء ہم پہ
گلابنی جوڑ کنگ ء ماپد ء ہما کوہنیں ابدی بودشتی گل ء آیانی بزاستانی باہوٹ
بسیں ۔ مرچگیں سانشی دنیا ء ہم اگاں نوکیں چیزے جوڑ بیتہ آئی ء نام بندگ
آئی ء بندات ء رنگ ء کار ء کارپد ء ملوتی چم نزر ء ایرکنیں ء آئی ء انچیں
نلے بندیں کہ گوں آئی ء کار ء کارمرز ء ہمگرچ ء سیاد بہ بیتہ سے رنگ ء
بگنشی دور ء ہم آینگ مردہاں سے رنگ ء اے چیزا کارانی نام گوں رنگ سوت ،
کار ء کردار ء سیادی ء ایرکرنگ انتہ بلے لازم نہ انت کہ ہریک چیزے ء نام
سے رنگ بندگ یوگ ۔ بلے چہ اے گواچن کس پشت پر ترنت نہ کنت کہ
زبہن ء یک مزنیں بھرے رنگ ء لو ، آواز ء بر ء ڈول ء جاور ء کار کردار ء سیاد
ء ہمگر نہیں نام ء پر انتہ چہ زانستگیں راجد پتری سردرگت ء بگر تاکہ مرچی
لمتے گندیں کہ ہر نوکیں چیزے ء نام آئی ء رنگ ، ڈول ء بر ء ساڑا ء نکتہ انت
۔ مرچگیں دنیا سانشی نوساچیں چیزانی نام ء ہرکس زانستکار انت آدرست سے
رنگ ء پر بندگ یوگ انت ۔ انچوش کہ ہراکٹ ، ریڈیو ، بائیسکل ، موٹر
سائیکل ، ایرو پلین ، جیٹ ، ٹیلی ویژن ، چہ ایٹان یک نامے چوشیں نیست کہ دگہ
چیزے ء نام پہ آئی ء لازمی زورگ نہ یوگ یا گوں دوا نہیں نام ء دوگالی یا سہ

گلی گرنج نہ دانگ ، نہ ٹھنیک ، پد ، ایشانی تہ ، ہما گلا ، سازا است انت کہ آ
 ابدی یا چہ ابدم درو شمس چیزانی نلمانی تہ ، چہ بندر ، موجود انتہ اے نلمانی تہ
 ، ہم مارا ہما چیز گندگ ، کانت کہ درچک ، کاہ ، دولت یا دگہ چیزانی نامانگوں پہ
 بے سمائی ہمگرنج انتہ دگر ، بل مردم ، وتی جند ، ہم سے رسیدگ ، درچک ،
 دار ، سبزی ، سول ، دولت ، اولاک ، رسترانی نلمانی سر ، بستگ انتہ

وحدے کہ مردمانی اے جسک دیم پہ بودناکی ، شت خانوادہ رنگ ، رس
 ات نی ہے خانوادہ چہ ہوان ، پھریگ پگر ، حال بنگج یوت ، چہ اے کار ،
 ہم گوں کردار ، ہوہ بازیں نوکیں گالے سازگ یوتہ پد ، خانوادہ آزاییانی گیشتر
 بیگ ، سبب ، یک ، دگر ، دست تک ، دست مدت ، پکار دیم ، رستہ نی
 جاوراے رنگ ، آتک ، سربوت کہ ایشاں گوں یک ، دگر ، نند ، نیاد کنگ
 کپت ایشانی نند ، نیاد ، ہم گلانی امبار مسرکرتہ بزاں وحدے ہریک
 خانوادے تھنا ، یکر ، ات آئی ، وتی پکار ، پد ، نوکیں چیز ، کارانی وتی من
 انگلیں نام پر بندان کرت انتہ نوں ہرچ گالے کہ ایشاں وتی تھائی ، زمانگ ،
 پد ، خانوادہی وحدے جوڑ کرنگ ات انت ایشاں دوی لوگ ہوار یونگیں
 خانوادہ ، پیش اش کزانت ، وتی خانوادہ گو نچان ، ہرچے کہ ہست ات آیاں ایشاں
 ہم درانگاز کرت انتہ ایشانی میانجی ، انچیں گل ہم بازانہ کہ گوں ہند ، جمیل
 ، دوری ، ہردوئیں خانوادہاں کم ، بازیکیں رنگ کارمرز کرنگ ات انت انچوش
 کہ " بابا ، بابو ، بابی ، باپ ، پاپا ، پاپا ، ماما ، اماں ، امی ، می (ایشی) تہ ،
 بودشتی کرامات چوروج ، انت کہ رسترانی تہ ، البار و عام ، انت ، انچوش کہ
 افریقہ ، شیر ، درگ ہمارنگ ، انت کہ ہندوستان ، جنگل ، نندوکیں شیرینگ
 انت ، دوی گل انت کہ آیانی تہ ، ابدی بودشت ، توار موجود انت بلے مارا

دگہ رنگ ء اشکنگ ء کانتہ اے ہانوادہی کجایی ء ہے ہم بزانتیں دگہ دگہ
 گل یک دگر ء زانتکار کرت انت ء اے رنگ ء زبان ء گل انبار مستر بوت۔
 ہے سبب انت کہ ہر یک وش گدار ء شھشناہیں زبانے ء تہ ء یک
 چیزے ء باز نام بنت چوش کہ عربی " سر، افسب، روح، امشی " درستانی بزانت
 یکیں " برو " انت - پد ء جدار - حانط، سور " حرسیں گلانی بزانت بلوچی ء
 ہووال " انتہ ء دوی دم ء چھاں شانک دسیں تاگندیں کہ یک گالے ء مزنیں
 بزانتے زیرگ بیتہ ایشی ء نیمون ہم ہمیش انت، کہ اگل یک ہانوادہے ء پہ
 یک چیزے ء یک نامے جوڑ کرنگ دوی ہانوادہ کہ چہ آئی ء یک گور ء دورات
 آئی ء ہم وتی پکاری ہے چیزے دگہ نامے ایر کرنگ ء وحدے کہ اے ہانوادہ وت
 میں وت کجیا بوت انتہ گوں یک دگر ء ہوری ء ہم چہ ایساں ہر یکے ء وتی
 وساچیں گل چہ بیرانی ء پھریزات انت ء وت اش کارمرز کرت انت بلے ایشی
 ء گوں ہووردوی ہانوادہ ء گل اش ہم وتی ہرچی زنداں کارمرز کرنگ ات
 انتہ اے رنگ ء ہر یک ہانوادے ء دگہ ہانوادے ء ہر گالے پہ سر ء چم راست
 من ات ء کارمرز کرت - انچوش عربی گالے انت " قدر " ایشی ء بزانت انت
 دلگوش بکن ات -

(۱) یک چیزے ء اندازگ

(۲) انداز ء کجکاس

(۳) زور ء زکت

(۴) زور اکی

(۵) ازت

(۶) یوھیری ء آرہپی

(۷) بے پرواہ

(۸) زردار

(۹) کوپگانی برزی بھر، دگہ دگہ

اے رنگیں دو خانوادہ ۽ یکجا بیگ ۽ رند دگہ باز خانوادہاں یکجا بیگ ۽ دوستی ۽ پکاری ۽ سماکت ایشی ۽ آسر چوش لوت کہ خانوادہی یکجا بیگ ۽ سیر ۽ سانگ ۽ نوکیں رھبندے جوڑ لوت ۽ اے رنگ ۽ چہ خانوادہاں داں نوں زنی ۽ کٹم ۽ بنپد ایریوت۔ بے گوں ایشی ۽ ہے خانوادہی جوڑ کرنگیں زبان ۽ آیبانی دساہیں گالانی گواچن گارلوت۔ ہے سب انت کہ مرچی مایک راجے ۽ دگہ دگہ کٹمان ۽ یکیں کٹم ۽ دگہ دگہ بان مان ۽ خانوادہی ۽ تہ روج مروچی گال ۽ بزاستانی دگری گندیں کہ مروچی ایشاں گالوار (لجہ *Dialect*) ۽ پراہ راج من انت چونہا وانندگانی یک ٹکے انگت ہم گوش ایت کہ اگاں یک زبانے ۽ یک گالے باز بزانت بدنت اے زبان ۽ تنک دامنی انت پرچاکہ ایشی ۽ بزانت ۽ چوش من انت کہ اے زبان ۽ ہمنچو گال ہم نیست۔ کہ ہر چیزے ۽ یک گالے کارمرز بکتہ بے ما ایشی منوگرتیں ۽ اے ساڑا ۽ زبان ۽ مستریں ستاگوشیں ۽ اے انچیں ساڑا یے کہ آزبان ۽ لوصیری ۽ دوش کلاہی ۽ شمشبلی ۽ مینوک بیستہ ایشی ۽ مستریں من ایش انت کہ آتک پھناتی ۽ ایشلی ۽ کہ ایش بندانت ایشی ۽ پھک چپکا انت پرچاکہ اے رنگیں زبانانی اگاں یک گالے باز بزانت دنت ہے رنگ ۽ یکتیں چیزے نام ہم سکت بازنتہ پد ۽ دومی دیم ۽ ما بہ گندیں کہ اے زبانانی تہ ۽ یک یک چیزے ۽ چنت چنت نام بنت ۽ یک کارے ۽ دست ۽ چنت دگہ دگہ گال ہست انت۔ پد ۽ اگاں یک گالے ۽ باز بزانت بیگ نیست گڑا اے ہم المی انت کہ اے بزاستانی جاوری، کرداری، جاہی گالی ۽ دگہ انچیں

گھینی ساڑایانی گھینی ء بندری گال ہے سر تہیں لبرائنی ء گدگ بنت ۔ پد
 ء دوی نیمگ ء ایشی ء ہم نہ چاریں کہ ماں اے زبانیں یک یک چہرے ء چنت
 چنت نام ء یک کارے ء چنت دگہ دگہ کار گال ہم است انتہ پد ء ہما
 یکیں گال کہ آئی ء بزانت مازانت آئی ء بزانتی جلوری ، کرداری ، جالی
 ، گالی ء دگہ انجیں گھینی چیزاگال بہ بنت اے درستیں گالانی ء یک
 بنیادی بزانتیں سیادی ء ہور انتہ انچوش کہ عربی گال مرجع " انتہ ایشی ء
 بزانت ایشی انتہ

(۱)	نمدی ء پتو	(۲)	ہور ء چہ رند پد ء ہور
(۳)	نپ ء سیت	(۴)	بھارگاہ سبزگ
(۵)	اہس ء لڈ	(۶)	ہار جتیں جاگہ
(۷)	کوپگانی جھلی بھر	(۸)	گرد ء دگہ دگہ ۔ اے کھیں ہما تھیں اگال
- پہ جوانی بچارے گزرا درست ہے گال " مرجع " ء بن ء بیہ ء سربنت بزاں " واٹر " ء
 " واگت " یا " دوبارہ " ء رنگیں بزانت دستہ
- زبان ء رودم کدی سرجم لوگ ء اے گپ ء ائم ء گوشت نہ کنیں ،
 بلے ایشی ء دیردی ء رودم ء پہ زانت ء گھینی پہ زبان ء حزمت ء حار ء کسے ء
 دست کھلی گوں نہ لوگ ۔ چہ ایشی ء اے زانگ بیت کہ مردم ء ساری عین
 زندمانی ء بگر تاکہ انوگیں سائینسی زانگ ء بنگج ء زبان ج برکجا میں جھد ء
 زانتیں کوششانی بنت دارنہ لوگ بلکس وتی سر ء وت پہ بنے سہلی سر جمیں
 رنگ ء آٹک ء رنگد

ہرچ زبانے ء تہ ء گوں مزن زانکاری ء شگوشنی ء یکجا چہ یک ء گیش
 بزانت داریں گال ء ہم بزانتیں گالیں امیدگ بلند ء گوشتن چمچک گیشتر بہ بنت

اے درست آ زبان ۽ مزن پھناتی ۽ شھکپاری ۽ کوهنی ۽ مستریں مینوک
 انت۔ پمیشکا مردم ۽ زبان وتی گرز ۽ پکارانی پد ۽ وت گوں مردم ۽ کوپگ ۽
 کوپگ ۽ گام ۽ گام ۽ گام رودم زوران بوگ بلکیں ما ایش ہم گوشت کنیں کہ تاک
 مردم ۽ زبان بودناکی ۽ بلندی ۽ سر نہ بوگ بزاں راج ۽ ہم سگی سرجم نہ بوگ
 تا وهدے آوتی راج ۽ سر بلندی ۽ بودناکی ۽ برزتریں سیم سراں رسگ ۽ آئی ۽
 دیماں یا نیمونے بوگ۔

زبان ۽ بستار

پہ ایشی ۽ منوگرمی ۽ کس بھ ۽ بکرنہ بیت کہ دانکہ مردم ۽
 زانت ۽ سما ۽ کوهنیں راجد پتہ ۽ راجانی بالاد ۽ ایرما ۽ بارہ ۽ زانتکار ۽ الم
 بیگ ۽ گھگیں باھند نہ کرنگ ۽ زبان ۽ بارہ ۽ تھمیات ۽ تلک نہ سر پتگ
 بزاں زبان ۽ بارہ ۽ پگر جنگ ۽ آئی ۽ کش ۽ بگل ۽ راستیں گیش ۽ گیوار ۽ سما
 ہم ماں کسی سر ۽ نہ ٹومب انگ ۽ کس ۽ ایشی ۽ بستار ۽ پکار ۽ بارہ ۽ دلگوشی نہ
 دانکہ انگت ہم راست تریں گپ ایش انت۔ کہ اے رنگیں حج سمایے ماں
 مردم ۽ زانت ۽ میٹاپیں زمین نہ حج انگ۔ چد ۽ رند یک انچیں دور ۽ نوبت ۽
 آنگ کہ پہ کلام رنگے ۽ زبان ۽ "چم اشکن" (بزاں چارگ ۽ وانگ) ۽ پکاری ۽
 زنگ درداں مردم بے وار کرتہ۔

بنگش ۽ بنلاد

نہ منگ وتی جاگہ ۽ بلے چہ اے راست ۽ کھیں تران ۽ کس مرچ
 ہم نہ بیت کہ البار ۽ چاراحی گشتن ۽ زبان دگہ چیزے ۽ وانگ ۽ زانگ بزاں

ندکاری زبان دگہ - ء اے دوی بزاں ندکاری زبان کہ ایشی ۽ بنلاڈ ء بنیاد
 ہما بے کچھیں بن رھبندانت کہ زبان ۽ آزمان گداریں ماڑی آئی ۽ سر ء چومہ
 نہیں مانکوہ ء ایر انت آئی ۽ ماہ تھگ ء طلاں سل ء پوست یا چہ ایشاں ہم مھر ء
 مرمک تریں جاگہ ماں نہ شمشوکیں دل ء زرداں پھریزگ ۽ مستریں منت
 ہمازانتکاری ۽ پیشوک ء سروگانگ انت - کہ چہ نیکراہاں دکریں مردم آیاں پہ
 شری شہسا ء شہزانتکار گوش انت ء پہ دکری ابدال ء کژدال ء نیکراہی منوگر
 آیاں پاکر بال ء نیک رھدربریں انت کہ رنگ ء رھبنداں ہمانہ دیستگ ء نہ
 مرنگیں رھدربری ء منت دارانت ایشی ۽ مینوک مردم ۽ پتر ۽ ہما بے مٹ ء
 بے دروریں نیکراہ یا نیک رھبندی ۽ نہ بختیں سیہ بنداوا نکوہ نہ جھوکیں بن زہ
 ء بن چمگ ء گھیں سنگر ء کلات دروریں پتر انت کہ چہ ہرج رنگیں الکا پ ء
 پلکاری ء گھ انت اے رنگیں پاک وانگی یا نیک رھبندانی تاکبند ء نبشگ زبان
 ۽ باندا ء انچوس دلجم ء المیں بنیادانی سر ء سرجم ء برجم انت کہ مرچگیں ماہ
 روپ ء استار لپاشیں مردم پہ منگ ء نمنگ زبان ۽ ہما بند ء کڑی ء تیل میلاں
 جتک بند ء کنت انت

گوں اے نیک شبہیں کتابانی ہمکوہگی ہریک زبانے ۽ شاہ سہا
 رابندگر ، لپے کار ء ندکار ء گھٹانکاراں ، سرزبانی یا ماں نبشگی رنگ ء پہ زانت
 یا ہلی وتی جتا جتاں زانت ء سما ۽ پد ء ہما پد وردی ء ہمنی یارندگیری گوں
 مردم گری ۽ راست ء بے کچھیں باھنداں سرجم ء دلجم ء المیں رنگے ء ماں
 ہرزبان ء مزنیں ء ہر مڑائیں ندکاری مڈی ۽ اہبار سرسج کرنگ کہ آیانی مزنیں
 نھر ء ہما زبان ۽ بے کچھی ء گپتارزانتی ۽ سزجی ، برجمیں ء من انگیں جند مرچی
 ہم بے جیزہ ء سرکار انت

چہ ایشیاء و ہندیک انہیں دور و باریگی آہک کہ ماں سرکار و سرکاری
 کارانی و ہندان نہ ہم چونکہ زہم و سگار و پکار ہوتے۔ بے امید چہ ہستیں شاہ
 ساء و اندگاں کے و زبان و بستار پہ آجاگہ و سرنہ کرت کہ یک ملک یا راجے
 و بنیادی نیون بوت بکتہ انچوش کہ ماگندیں دانکہ نوزدھی سدی و مزین
 زوراک و جاگئیریں سرکاراں دگہ راجانی زبان پہ ٹھل و شان کارمرز کرنگ و
 دنیا و یک مزین بھرے و ہے ہستہی سدی و درآمدیں زبان پہ کھیب کارمرز
 کرنگ اتہ و دگہ بازیں سرکارے داں مروچی ہم درآمدیں زبانانی پہ مڑا ہوت
 انتہ

زبان و زور سری

اے یک دلگوش کرزیں گپے کہ دنیا و راجدہتران
 اے دورور پہ مشکل دست کپ ایت کہ یک باج بریں راجے و وتی زبان پہ راہ
 و بے راہ باج منیں راجانی گٹ و لوپ کنگ و جہد کرنگ اگاں چوش بوہیں گڑا
 ایشیا و شاہ ہشکناٹ و پہ گچینی میان ایشیا و کساں ہشکناٹ و امید چہ پاری و دگہ
 سرجمیں زبان بیگواہ بوہگ ات انتہ پرچا کہ اے دگہ پہ سزجی یا پروشانی
 ہرودہا ایران مگل یا اوگانانی چیر کونڈاں بوہگ و اے حال دانکہ انگریزانی
 آہگ و پت کچگ اتہ مگل یادگہ ایران و اوگانانی سرکارانی درباری زبان
 ہرودہا پاری بوہگ و ہرچگھے بوہگ و بے ایشانی وت دست و آورنگیں و گچگیں
 دگہ ملکانی زبان و بیگواہ کنگ و جہج بریژنہ برنگ البت آوت چہ اے دگہ و
 ہندی زبانیں نزاہکار بوہگ انتہ ہمیشا آیاں امید چہ وتی جتہ و زبان و کارمرز
 کنگ و دگہ راہ نہ بوہگ و اے دگہ و ہندی مردماں پہ وتی جتہ و مالی و جاسی و

منہسی یادگہ انجھیں نپ ء سیٹے ء ہاتر ء درباری ء سرکاری زبان ء دربرگ ء
جھد کرنگد

نیکراہ ء زبان

ابید چہ ایشی ء نیکراہی گیگ گندچد ء گیشتر ساڑا ء ستا ء
دگوش کرزایت۔ ایشی ء چہ درستان جواں تریں درور اسلام ء آشوب رنگیں
باجبری ء رندگوں درتازی (غیر عرب) زبانان آیانی روا داری انت۔ اگل سرداری
ء سرکاری یانیک راہی ماژیانی بن پد زبان ء سر ء ایریوعیں گرا رسول کریم ء
وتی رند روپہ بخت اے پرمان دانگ ات انت یا کم چہ کم سکین ءے دانگ انت
کہ تازی (عربی) زبان اسلام ء بنیادانی مھر کم داروک انت ء ایشی ء نمنگ
اسلام ء نموگری انت۔ پرچہ کہ کلام اللہ ماں تازی زبان ء انت۔ پمیشکا ہرج
راجے کہ اے نیکراہ (دین) ء منوگر بیت آئی ء بایدانت کہ وتی جند ء زبان ء
آس بکش ایت ء تہنا تازی زبان ء وتی بکنت۔

بلے رسول کریم ء ایشی ء چچاں کرنگ پرچاکہ ایشی ء بدل ء کہ آپ
زور تازی زبان ء نوکیں درتازی مسلمانانی سر ء بہ ٹوک ایت۔ آواجہ ء پے وتی
تازیوں گوشتگ کہ دگرانی زبانان درپہ برات۔ حقے مستریں سبب انت کہ اسلام
ء جند دنیا ء چاریں کنڈاں تلان انت بلے تازی زبان تھنا ء تھنا ماں تازیستان
(عربستان) ء گوشتگ بیت ء ہمایانی زبان انت کہ وتی تازی راج ء تازی
راجبندی ء جارچین انت۔

چہ اے راستان ء مانزانکار ء نموگر تہیں کہ تازیانی مانشانگ ء
رند ایرانیان وتی زبان پشت ء جت او تازی زبان اش چو کہ وتی لہسی زبان ء ماں

امبازاں گپت ۔ بے اے زانگ لوٹ ایت کہ ما ایشی ء حج زور دسرزوری ء
 برانزے ہم نہ بونگہ ایشی ء چہ مستریں نیمون اسلام ء جند ء شرین رجبند ء
 آیانی کارمرزکنگ بونگہ البت چہ ایشی ہم چہ ننوگری گواچن ء پادپرديگ انت
 کوچمیشاں بازیں مزن ء درتازی دانتدگے پہ وتی جندی نپ ء سیت یاپہ بد ء
 ردیں مراگش ء کارے ء سرجم کنگ ء نیمون ء اسلام ء جند ء آستونک ء مار
 جوڑ لوت انت ۔ بے اد ء اے مزن ء دراجیں بنگپ گوں جنگ ہم نہ بیتہ

یورپ ء بیڑ آر

راست انت ۔ کہ رند ء یورپ ء نندوکان کہ پہ سرجمیں
 دنیا ء پلگ ء بیڑ برت ء ملک اش لگتال کرت انت ۔ آیانی پرگ ء اولمک گیری
 ء گوں حور نیکراھی جن ہم سوارات ء آگوں وتی سرکار ء وتی نیکراھی رجبند ء
 ہم اے ملکانی مردمانی گٹ ء لوپ کنگ لوٹ ات ۔ ء پہ اے مراد ء رسگ ء آ
 پہ حج رنگیں گندگین ء چک پد نہ جیگ ات انت ۔ ایشی ء بدتریں پر نگلیسی بیڑ
 آر انت ۔ کہ آیانی بے سوبی ء مستریں نیمون ہم ہمیش لوتہ

انگریز اوولندیزیان ، پرنگیسانی رواداری ء سماکت ء چہ آییاں لحم تر
 جوان تر ء پہ پلاری وتی کاراش کرت کہ کم ء باز پہ مراد لوت انت بے باز بونی
 گپے کہ ہماہد زوراکیں سرکارانی رد ء بے راہیں کارپداں انگت ہم لہتیں گندہ
 کارعیں سرکار پہ وت ء سیرمراہیں منزلانی مادیں راہگوش انت ء من انت ء
 انگت ہم وتی زبان ء دگہ راہجانی گردناں لوپ کنگ ء جند ء انت کہ ہمے رنگیں
 کار بے گوشگ ء پہ گوچانی ہزاراٹ ء پٹ کر زایتہ پرچا کہ ہمے رنگیں بے
 ابدی ء بے بنیں ء شیجاں گری ء بدزروی ء گیلپاں دریاب منوکانی سبب ء

جوان ۽ پر مڑا ۽ زور اکس سرکار بے بیسھی ۽ کینگ ۽ کست ۽ ہار آماج بوتگ ۽
 آسر ۽ بیگواھی ۽ امبازاں کچنگ انتہ پر چاکہ ہر یک انچیں لگتھالیں راجے ۽
 آسر کہ پہ وتی زبان ۽ زندگ دارگ ۽ وتی شریں زمانگ ۽ جمد ۽ کوشت ۽ پٹ
 ۽ ایر کچنگ ، پر چاکہ آئی ۽ سما کچنگ کہ بے زبان ۽ پہ ہر یک راجے ۽ بیکہ بیگواھی
 ۽ جھلیں ژیب ۽ گراں دگہ درستیں سلامتی ۽ دراہ ۽ زندمانی ۽ گرانہ

زبان ۽ وت وا جھی

زبان ۽ کم کم ۽ وتی نوشتوکانی ۽ وتی گوشوکانی ۽
 سرزمین ۽ سر ۽ آسانی جند ۽ وا جھی ۽ ہماہبتار پیداک کرت کہ ایشاں پہ وتی
 زندمان ۽ زند ۽ بھا ۽ جتا جتائیں سرمنزلاں جوان ۽ بلند ۽ مزن نام ۽ تواریں ،
 گھ ۽ منگھیں جاہ ۽ منزلاں سربیک ۽ نہ بجیں گام جنگ بنگلج کنگ ۽ دل کرت
 سے سبب انت کہ دپتر زانت ۽ زبان زانتکا راں چہ ابید راجدار ۽ سرکارانی
 وانکار ۽ پیشوک ۽ بادشاہاں ہم ماں وتی جند ۽ نوبت ۽ زبان ۽ دست ۽ گیگ ۽
 آونک ۽ جھاں دپتر ۽ آلوکیں دور ۽ نوبتانی دروشم ۽ دوئیں چھ ۽ شبیں ویست
 کہ ہمتاموریں چھ ۽ شبیں مروچینگین درگت گڑ ۽ دپتر جوڑیں دور ۽ نوبت ۽
 بازیں راج ۽ راجداریانی پاک ۽ بے کھیں دینگند ۽ رنگ ۽ چوکہ نہ کٹوکیں
 زندمان ۽ وتی گواچنی ۽ منینوک انتہ

ہماہیش گوشی ۽ پیش زانتی ۽ پد ۽ مردم ۽ زندمانی ۽ تہ ۽ زبان ۽ ہبتار
 زانگ بوت ۽ اے مزن ہار ۽ ہیروپ بے دورویں زور ۽ گواچن ۽ دیم ۽
 منوگری ۽ گردن ۽ جھل کنگ ۽ چن دللج ۽ پہ زبان ۽ وانگ ۽ زانگ ۽ دپتر ۽
 زندمان ۽ کار مرز ۽ وتی لانتک بست ۽ تک ۽ تاج بنگلج کرت تاکہ آسرات ۽ آسر چو

”دشت ۽ شدری“ ۽ ”مہ بنتہ

چونا ھا اے یک بے ارادہ ۽ بے اومانئیں نوشتی (اجتہادے) اتہ بے
ایشی ۽ شاہ ۽ سرشاھی ۽ آسرائی ھا آسراں کہ چہ آیایں درروگ ۽ پھریگ ۽ چ
راہ ۽ درے نیست ات اے رنگ ۽ راجانی گوں وتی زبانان پر مڑا ۽ نہ بجنئیں
ھمگرچی ۽ تھلیں گواچن ۽ نموگری ۽ سرجمیں راہ ۽ رھبند ڈنگر جنگ بوت انتہ
آسرائش بوت ھر یک راجہ ۽ بنگلشی بندر ۽ بندیک ۽ ھر یک زبانے ۽ گرنک ۽
بنزہ ۽ زانگ ۽ دربرگ ۽ ھماراج ۽ زبانان راست ۽ راہت مزیں جاہ ۽ جھگیری ۽
منگ ۽ چ راہ پھت نہ کپت ۽ امچوش کہ گوستگیں سدیایں دستام گپتئیں شھشبابانی
ادارکی ۽ کھپین نور ۽ زکت ۽ لگتلی ۽ چیر ۽ اے راج ۽ زبان پہ منگ ۽ نہ
منگ بے رھبندیں گھتای ۽ بھلیں ویب ۽ گراں بیگواہ ات انتہ

”بلوچ راج“ ۽ ”بلوچی زبان“ ھم چہ ھے راج ۽ زبانان انتہ ایشانی

گواچن ۽ راستی چہ سدانی سلالاں بے بنیں بے ابدمین ۽ بے بنپدیں دروگ ۽
بھتام ۽ سیاہ تھار ۽ بزیں چاورانی کرچک ۽ کوساں چیردیگ لوگ انتہ اگل
زور ایر کشیں بز ۽ بوناکیں اے چاور درگ بہ بنتہ بلوچی (زبان) ۽ بارہ ۽
انچیں بھمانینوکنین ۽ ھیران کنوکنین گواچن دیم ۽ کلنت کہ ایشانی اشنگ شریں ۽
مزین زبانزاتھل چ گزین انتہ

بلوچی ادب

پرچم دست ۽ داں مے زانگ ۽ وس ادواک ۽ سیم سراں مرچگیں
دنیا ۽ زندگیں زبانانی تہ ۽ بلوچی ۽ اب (القبائل) گندگ ۽ چہ درستل کم ترانتہ
البت پاری کہ چہ بلوچی ۽ چک زھلن نٹھالہ بیت یب انچیں زبانی کہ آئی ۽

آب یک بے المیس شمارے ء چہ بلوچی ء آباں کتر گوٹگ بوت کن انتہ پارسی
 زبان ء وتی آب بیت ء سے (۲۳) انت ء بلوچی ء (۲۵) بیت ء انت ۔ بے
 یک گے زانگ لوٹ ایت کہ "ء" ماں پارسی ء یک آبے منگ نہ بیت ء بلوچی ء
 ایٹہ ء آبے من انتہ دوی گپ ایش انت کہ پارسی پہ "ہی" "ہی" "یے" ء
 تھناکیں ۔ "ہی" ء کارمرزکت ء بلوچی چو کہ ہندی ء ایٹاں دو جٹائیں گلاوارانی دو
 آب من ایت اگاں ما "ء" "ء" "ء" "ے" ء ہم گوں پارسی ء آباں شمار بکنیں
 بلوچی او پارسی ء آب شمار ء یک بنت ۔ بزاں یا کہ پارسی ء آباں ۲۵ شمار بکنیں ۔
 اگاں ناں گڑا بلوچی ء آباں ہم ۲۳ بگوشیں ۔

چونا ہماں پارسی کتاباں چوشیں گال بازانت ۔ کہ آیانی تہ ء "ث" ح ،
 ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ع ، ق " ء آب ہست انت ، بے ردکپ نہ لوٹ ایتہ
 پرچاکہ کہ اے رنگیں درستیں گال درپارسی (غیر پارسی) انت ، یا چد ء راست تر
 ہر گالے ء تہ ء کہ اے آباں یکے ماں بیتہ آگاں الم ء (مازی) (عربی) یے ۔ الب
 "ق" ء آب ماں ہما ترکی گالاں گندگ بیتہ کہ ماں پارسی ء کارمرز انتہ ۔

لاٹینی آب

چوشی ء ہما زبان کہ ماں لاطینی (رومن) سیاہگ ء نیہگ بیگ
 ء انت چہ آیایں لستیں انچیں انت کہ آیانی آب باز نہ انت ، بے آیانی بازیں
 آبے پد ء ٹک ء نشان یادگہ جوان آبے ہوہر کرنگ ء دگہ آبے جوڑ کرنگ کہ
 دگہ نوکیں توارے ء جھگیری ء کنت انچوش کہ انگریزی "H ی" کہ پہ "ش" ء
 کارمرز بیت کہ بندر ء "S" ء جتدوت جٹائیں آبے ء ہمے رنگ "H" ہم
 وت جٹا ء المیس جوان آبے ۔ اگاں جوان بچارے "SH" ء جتد "ش" اناں

باید کہ "شھ" وانگ بہ بیتہ ا۔ ک۔ انگریزی جند ۽ گالے MISHAP کہ
 باید انت "یشاپ" وانگ بہ بیتہ بلے "مس ہیپ" وان انت ۽ ، باید ات
 کہ "ش" یاچ ۽ اے دگہ المیس گالانی ہاتر ۽ گال اش جوڑ بکتیس ، پرچہ ایشانی
 توار انگریزی زبان ۽ تہ ۽ ہست انت گڑا آب ۽ جوڑ کنگ ۽ تادان باری
 نیاورنگ ات۔ دگہ ہم ۽ رنگیں زور جوڑ کڑنگیں خ غ (GH KH) انت کہ
 انگریزی ۽ جند ۽ اے گالورانی جند ہم نیست انت ، ہرکے کہ چہ انگریزی زبان ۽
 زانتکار انت ، آچہ انگریزی زبان ۽ بے رہندیاں ہم جوان زانتکار انت ، بلے ما
 ایشی ۽ بارہ ۽ دگہ ہج گوشت نہ کنین کہ انوں مئے بنگپ نہ انت۔

ترکی آب

نی پہ دروری ماترکی ۽ رومن یا لاطینی ۽ تریستگیں سیاہگ ۽
 آباں چاریں کہ وتی من ۽ اے مزنیں پر سیتیں کارے کہ آیاں پہ وت کرنگ ،
 ہرچ رنگ ۽ کہ بہ بیتہ بلے ترکی ۽ بایدات کہ یورپ ۽ دگہ زبانانی کوہنیں رہند
 ۽ گرگ ۽ بدل پہ وت ۽ نوکیں رہند ۽ پکار ۽ پد ۽ پہ ہریکتوارے ۽ یک جتا
 المیس آبلے جوڑے بہ کرعیں ، بلے ایشی ۽ ہم چوکہ پیشی لاطینی سیاہگاں وت ۽
 نک ۽ نشانانی باھوٹ کرنگ ، اگاں ۽ نشان جنگیں آباں بکشیں آئی ۽ تہ ۽
 دگہ بیست ۽ سے آب پشت کپ ایت ۽ بس پرچا کہ آدگہ شمش آب چہ ۽
 آباں انت کہ نشان جنگ ۽ جوڑ کنگ یوٹگ انت انچوش کہ I.U.O.S.
 g.c ۽ آباں اے رنگ ۽ نشان جنگ یوٹگ ۽ پہ دگہ تواراں کارمرز کنگ
 یوٹگ انت I.U.O.g.c بلے اگاں سے ۽ بنیاد ۽ سر ۽ تازی (عربی)
 سیاہگ ۽ دلگوش بدیں آئی ۽ ابانی کمی مردم ۽ بھمانین ایتہ

تازی آب

تازی سیاہگ ۽ گیشتر آب ماں نکاں بہرانت چوشیں ہریک ٹکے ۽ دستیں آبانی بنیادی شکل ۽ بڑھک ۽ یکے ۽ ایسانی گشوار ۽ تھناہے ٹک (نظہا کن انت، انچوش کہ "ب" ۽ ٹک ۽ سرجمیں آبانی شکل ۽ "بر" "ف" انت۔ ہے بے ٹکلیں "ت" ۽ یک یا گیشتر ٹک سربر ۽ یا چیر ۽ "جنگ بیت کہ دگہ توارانی جھگیری ۽ کنت۔ اگاں "ب" ۽ چیر ۽ یک ٹکے پر کن نے "ب" بیت، ہے رنگ ۽ "ت" "ث" ۽ آپ جوڑ لوگ انت، رند ۽ ہرج درتازی (غیر عربی) زبانے ۽ کہ تازی سیاہگ وتی کرنگ، وتی پکار ۽ پد ۽ ہے رنگ ۽ دگہ ٹک گیش نے کرنگ انچوش کہ سندھی ۽ "ب پ ث ت" ابا ہندی بیہیں زباناں یک نوکیں نشانے زرنگ کہ آچو کہ تازی ۽ کسانیں "ط" ۽ انت، اے نشان اڑ آوائیں آبانی سر ۽ جنگ لوگ ات۔ "ث ڈ ژ"۔ انچوش کہ برز ۽ نبشگ سندھی ۽ پہ اے رنگیں تواراں ہم ٹک کارمرز کرنگ کہ آئی ۽ توار "ژ" ۽ "من" ۽ میانجی ۽ انت یا کہ "من + ژ" ۽ ہواریں توار انت، اے ہم "من" ۽ ٹکے آ بے بزاں چوش "ٹ" نیسیگ بیت۔

اگاں بلوچی آباں ہم ہے رنگ ۽ بھر بکنیں بزاں آبانی بنیادی شکل ۽ بزوریں ۽ بس گڑا بلوچی ۽ آب درستی پانزدہ بنت ۽ آ اے رنگ ۽ "ا۔ ب۔ ج۔ د۔ ر۔ س۔ ک۔ ل۔ م۔ ن۔ و۔ ہ۔ ع۔ ی۔ ے" (چوناھیگا "ے" ہم تھنا گالے ۽ گڈسراء وتی بندریں رنگ ۽ پشت کپ ایت ۽ بس) بلوچی ۽ سرجمیں آب انوں ایٹ انت۔ اب پ ت ث ج چ د ژ ر ژ ز ژس ش ک گ ل م ن وہ ے۔

بزاں چہ تازی سیاہگ ۽ بندریں آباں دوازده آب ۽ توار ماں بلوچی ۽
 نہ گواہ ایت آب ایش انت۔ "ش ح خ ذ ص ض ط ظ ث ت ث ق۔ اے
 آب زگریں تازی انت، الباسے آب "ح ف غ" ۽ توار پارسی ۽ ہم ہست
 انت بزاں، اگل چہ اے دوازدهیں آباں یک آبے ہم ماں یک گالے ۽ گندگ
 بہ بیت آگل ۽ رنگ ۽ بلوچی ر لے بوت نہ کنتہ

سید سیاہگ

اے رب ۽ اے گپ ۽ جنگ ہزوری انت کہ ۱۹۵۲ء
 منی جند ۽ پیشوکی ۽ "بلوچی زبان ۽ سرچنگ" ۽ نلیس بلوچی نندکاری (ادبی) دیوان
 جوڑکنگ بوت کہ کراچی ۽ دگہ سرجمیں بلوچی ادب دیوان ۽ مجلس ہم گوں سرچنگ
 ۽ ہوار بوت انت۔ "بلوچی زبان ۽ دم برگ ۽ دگہ کاراں چہ ابید مستریں کار کہ
 دست جت آ بلوچی زبان ۽ سیاہگ ۽ رہبندت، سہرا انت کہ ایشی ۽ گرانیں
 بار منی جند ۽ کوپکانی باہوٹ ات، چونا ہا اے کارمن دیرات کہ جندی رنگ ۽
 دست ۽ گچنگ ات بلے پہ "سرچنگ" ۽ دگہ جسمے چارگ ۽ آئی دم ۽ آرگی ات۔
 چہ درستاں اوپیسر بلوچی ۽ آباں نیمگ ۽ یک برے پد ۽ دلگوش دیگی ات۔ اے
 رد ۽، آباں کہ گوں بلوچی ۽ چ رنگیں سیادی یے نیست ات چہ بلوچی آباں
 درکرت انت اے سکین مزنیں دلے ۽ کارات پرچاکہ چہ سرچنگ ۽ ساری مس
 گوں ہرکس ۽ کہ ایشی ۽ بارہ ۽ گپ جنگ ات چہ آیاں گیشتر مردماں سکیں
 اڑنگیں رنگے ۽ وتی سسادرانگاز کرنگ ات انت پرچاکہ پہ آیاں اے یک
 بازچ گڑینوکیں گے ات۔ پرچاکہ پہ آیانی زانگ ۽ اے کارچو کہ آپ ۽ سر ۽ کشک
 رندگ ات۔ جتا جتاں سسا ۽ زانگ ۽ مردماں ایشی ۽ بارہ ۽ جتا جتاں رنگے

بلوچی گال

اگل بلوچی یک نابود ء نذور کم مجال ء بے چھیں زبانے
 بوعیں گڑا اے یا کہ اے رنگیں کرد ء کاردربری پہ آئی ء بود ء زور ، مجال ء
 آبادی ء جوان تریں نیمون ء یا کہ بیگواھی ء جواں تریں راہبندے بونگ استہ
 بلے اد ء گپ دگہ دروشے ء واجہ انت ء جاوردگہ سرخالے دنت پرچاکہ بلوچی پہ
 زبانے ء باندا ت ء یک سرجمیں زبانے کہ اے زبان بزاں بلوچی چہ دنیا ء سرجم
 ء برجمیں ء الم تریں زبانیں یکے ، بلوچی زبان ء جند چہ وت ہنچو سرجم انت کہ
 ایٹی ء دگہ حج زبانے ء مدت ء تک پکار نہ انت انبا اے گپ ء من ہم نموک
 نیلں کہ اے زبان ء ادب ء شگس شدر ء مرداروی ہزانہ چن ء حج کنگ ء گن
 ء تراش ء سب ء کید ء کماگ ء رچچار ء چمدار انت ء دانکہ زبانے نبشنگ ء
 رنگ ء کسی دیم ء مہ ایت آئی ء جوانی ء شری زانگ نہ بیت ، انگت ہم چد ء
 مستریں گپ ایٹں انت کہ اے زبان ء جوان ء براہدار ء زیب دار تریں گال ء
 گالوند کہ یک زبانے ء ساہ ء ارواہ انت ماں وپستگس سساہانی بے سمایں
 سیاہیں چادرانی تھاریں تل ء توکاں چیر ء اندر انت ء سے بے دروریں گال ء
 گالبندانی جاگہ ء ہماوتنگ ء دربرنگیں در آوریں زبان ء گال ء گالبند پہ بے انانی
 ء بے اجاہی کارمرز بنتہ اے رنگ ء ہرچنت کہ وحد گوزان بیت بلوچی ء سے
 گال ء گالبند چوحد ء کدی ہما بے واچھیں بان ء دروران بنت کہ زمانگ ء سرد
 ء گرم ء ترندیں شھپول ء شھمات ایٹاں چوشرنگ ء ماں بندان کن انت ء کم کم
 ء چیر تران ء آسر ء گار ء بیگواہ بنت ، یا اگلں بھت ء دوبریاری کرت گڑا چو کہ ہما
 بے نلیں بادشاہانی ہزار نیگ ء خیر زمین بیگ ء رند نزاں تے تاکد پٹ ء پولیانی

پيشڪند ۽ درد پاني ۽ چڙهي ۽ چو وڌاري ۽ اڪندار ۽ ٺوس انت ۽ هما پٺ ۽ پوئي
 سر چاراني وڌاري بنت ڪه په اے رنگين بزانماني شوهار ۽ وٽي دوستن ساه ۽
 ارواه ۽ هم حج نه پھر بزانست

مراد ايش انت ڪه در بلوچي بزان پارسي ۰ هانزي يادگه زبانه در برنگين
 هما مردم ڪه بلوچي گپ ۽ تران ۽ نسيحڪن هما ۽ رنگين زبان ۽ هرچ گل ۽
 ڪابلند ڪه ڪارمرزڪنگ ۽ ات انت ڪه ايشاني مٺ ۽ بدل ۽ درو روت ۽ بلوچي
 ۽ پير ۽ هست ۽ دستڪت ات انت اگل آ گل ۽ ڪابلندڪار مرزڪنگ ۽ بنت
 گزراں بزان سر بر ۽ گوشنگين نيمون ۽ من ۽ پد ۽ ايشاني نالود ۽ بگواه بيگ ۽ راه
 جوان بستگ ۽ جريدگ انت

وحدے ڪه ما اے در بلوچي ڪالاں گول در بلوچي آب ۽ ڪالواراں ۰ پھڪ ۽
 دور چند ۽ دور شانڪ ۽ دور دارڪنين گزرا ايشاني جاگه ۽ ابيد چه بلوچي ۽ وٽي جند ۽
 بندريں ۽ زگريں ڪالاني ڪارمرزڪنگ ۽ دگه حج راهے پماپشت نه ڪپ ايتد اے
 رنگ ۽ بلوچي گول توتي بے ڪچھ ۽ زگريں ڪالاں بے پونگ بيت ۽ چه درآمديں
 زباني سيدگ ۽ ليچاراں ليڪار هم نه بيت ۰ چه بازيں ڪارمرز ۽ اے بلوچي زگريں
 ڪال ۽ ڪابلند په بے سمائي البار بنت ۽ بلوچ ايشاني وانگ ۽ زانگ ۽ بے بلاڪي ۽
 بان برنتد راستيں گپ ايش انت ڪه بے جھد ۽ بے ڪوشت ۽ وٽي سرء وٽ
 سر بلوچ وانند گے چه بلوچي ۽ زگر ۽ بے ڪھنن ڪالاں زانڪار بنتد ڪه چه ايشاں
 زانڪار بيگ ۽ رند درآمديں لازامي ڪالاني ڪار بڪار نه بيت ۽ اے رنگ ۽ زبان
 وٽي ابدي رنگ ۽ پشت ڪپ ايتد

بلوچی زبان ۽ وکران

عبر ہجوری

جس انتہ زبان ہر ہفت گام ۽ بدل بیتہ ہفت گام پہنچائیں گے۔ بے
گوشگیں مردانی گپ کشگیں نتہ تہیات و تہاس راہور برانتہ اے گپ ہما
وہد ادم ۽ کیت کہ اے پڑا دور کنگ بیت لو سزجی ۽ گول دل جی ۽ پٹ و پول
کنگ بیتہ

بلوچی زبان دنیائے یک مزین ہرے ۽ گشگ بیتہ چونکہ پاکستان
ایران، افغانستان، روس، عراق، کویت، بحرین، دوحہ، قطر، مسقط، دبئی، عمان،
البحری، شارجہ، یمن، اومصر دنیائے اندرا، کروڑانی بلوچ آبت نتہ بلوچ ہرما
اوکا بہ بنت بلوچ نتہ۔ آئی تندو پادایگ دودر سیدگ، چچ پوشاک، تہا فرق نہ
بیت البتہ زبان ہ تہا فرق الم بیت۔ پرچیکہ زیاستی زبان، دوہی زبان، سرا
زوریت، اوکس زبان، مدان، مدان، گارو، بیت روتہ ہرکے، زبان دگہ
وڈنت، ہر ملک، بل ایوک، پاکستان، بگر پاکستان، تہا بلوچانی آبتی چیل و چچ
کھہ، کساس نتہ ایشان کم و باز پانزدہ کھہ بلوچانی زبان بلوچی نتہ اواسد گرانی۔

سندھی ، پنجابی ، او سرائیکی سنت ہما بلوچ کہ آیانی زبان بلوچی سنت۔ بلوچستان ، سیوی ، کچی ، قلات ، چاغی ، خاران ، کونٹہ ، لورالائی ، مکران اولس بیلہ ، دمگان جہ مندنت سندھ ، کراچی ، جیکب آباد دمگانی بلوچ او پنجاب ، ڈیرہ غازی خان دگ ، کوهستانی ہر ، بلوچ ہم بلوچی گشتہ ایندگہ بلوچان کہ ماں سندھ ، حیدرآباد خیرپور ، سانگھڑ ، لاڑکانہ او سکھر دمگان۔ پنجاب ، ملتان ، ڈیرہ غازی خان ، مظفر گڑھ ، سرگودھا لائل پور ، او جنگ دمگان آبات سنت۔ بلوچی زبان لٹیلہ داتا ، سندھ ، بلوچان سندھی ملتان مظفر گڑھ او ڈیرہ غازیخان ، بلوچان سرائیکی زبان او سرگودھا ، لائل پور او جنگ دمگانی بلوچان پنجابی زبان زرتا ، اگل ہورت چارگ بہ بیتہ ہما دمگان کہ زبان بلوچی سنت زبان ہردگ ، جتانت ، دگ نوسک مزین گپے ، دگ زبان ، باروا ہران تالان بیتہ۔

مکران دنیائے یکین دگ سنت کہ آئی ہمک مردم ، زبان بلوچی سنت۔ بلے ہی دگ ، زبان جتانی ہران جتانتہ ہانکہ زبان ، تہا ایکیس فرقے نیست۔ بلے لوزانی تہا فرق اڑگیش سنتہ اے ہم زبان ، سرپد پونگ ، پے دردے زبان ، ردے مکران ، دگ سے ہران تالان سنت۔

(۱) رخشانی

اے ہر ، تہا رخشان ، گچک ، گوارگو ، پنجگور ، سراوان ، پروم ، گر ، گراوک ، ماشکیل او آواران ، ڈیہہ کلانت ، اے ہر ، زبان ارزان زانگ بیت او اران ڈیہہ او ایندگہ ڈیہانی زبان ، لوزانی تہا باز جاگہ ، فرق بیت۔ چوکہ رخشانی گشت ، "چٹ" بزبان اصل بلے او ارانی گشت ، "ہڈ" رخشانی گشت "راستی" بلے او ارانی گشت ، "گوچانی" رخشانی گشت چادر ، بلے او ارانی گشت "

پشتی " او ہے پیم ء لہتیں لوزانت اوبس -

(۲) کسیچی

اے ہرے تہا جبل کولواہ ، بالکتر ، ہوشاپ ، سای ، شرک ،
تربت ، پیدارک ، بلیدہ ، زامران بل نگور ، تمپ ، مند ، سردشت ء ڈیمہ کانت
اے تملیں ہرے زبان یکے چہ جاگے لوزانی تہا فرق بہ بیت نہ گشمن -

(۳) تیاب دیمی

اے ہرے تہا چیری دشت ، حیوانی ، گنز ، پیشکان ،
بلیدی ، گوادر ، نگور ، سرکبیر ، نلیٹ ، کلانچ ، پسنی اوکمت ء ڈیمہ کانت اے
جھنیں ڈیمانی زبان یک وژنت ، اے ڈیمانی زبان باز جاگہ ء گوں کسیچی زبان ء
ڈیک وارت - باز جاگہاں ، مند ، بل نگور ء دشت ء زبان تیاب دیمی رودندان
نتہ ہما جاگہ ء نیا مجن ء " و " بیت مند دشت اوتیاب دیم ء پ " می " بدل بیت
- چو کہ زور ، زیر ، دور ، دیر ، کھور ، کبیر ، سور ، سیر

نون اے گپ کہ زبان ہر ہفت گام ء بدل بیتہ بزبان ، چوراست ء
نت کہ مکران ء کونگلیں ڈگار ء زبان ہر ہرے جتا وژنت اے رد ء ہمالوزانی یک
لڑے باب دیگ بیت ، کہ جتانیں بہران گوں یکین مانا ء کارمرز بنت

رخشانی   کسیچی   تیاب دیمی

(۱) کشت و کشار

ہیب	بوہنگ	پری
تور	تور	پرہند
چانگ	چانگ	پشتپیاں
چیلک	ساد	چیلک
سات	ڈیر	حاجگاہ
بجن	ڈیر	کوٹک
گرگ	—	گورگ
کھمیر	—	چوہد

(۲) وردء وارک

نگن	نگن	نان
نا	نا	خرماگ
دان	برنج	برنج
بہیران	سچان	رزان
جہلگ	کتب	کونزگ
کھیٹ	ڈھول	ڈھول
زیلہ	بالدی	بالٹی
منجیل	منجیل	لونی
ننگان	پیالہ	پیالہ
آپ داری کاشی	کاشی	آپ داری
بزار	مصالہ	مصالہ

بوڈ

نارشت

نارشت

(۳) پوشاک

پشک	پشک	جاگ
سریگ	سریگ	گشان
لانگی	چادر	چادر پستی
گندل	گندل	نپاد

(۴) نندگ جاگہ

لوگ	لوگ	گس
بجی	تولو	کڈک
تیاب دہمی	کسیچی	رخشانی
آسروک	_____	مبدہ
سنداس	دیم شود	چرخنی
لاپ	توک	تہ
کوه	ڈونک	سنگ

(۵) بازتر

چک	چک	زبگ
پینگ	پینگ	توپک
بیسک	گور باسک	بازو

چہر دان	ساد	چٹ
توم	گڑک	گڑک
سما	مالہ	دیرگ
تلنگ	تلنگ	چانگ
گومبز	گومبز	گودر
ناشی	گورچ	گورچ
کوش	سرگوات	سرگوات
شمال	جہل گوات	جہل گوات

اکتوبر ۱۹۶۱ء

اولس کوٹہ

بلوچ براہوئی

زبانانی آواریں سنگ

حاجی عبدالقیوم بلوچ

بلوچ ہما مردا بلوچ گشت کہ کوہ و گیاہاں آہانی بندر بہیت، شب جائے
 او روچ جالبے ہرجا او ہرکا کہ سبگ و ہمارے گواہی بیت، وتی مال مڈیاں
 ہموواہمپاں ورپچاں پکنت۔ بلوچ وت ماوت پھہ درستی و راستی وت را رند ہوت
 رکشانی گشت۔ بلوچ لوزاھالی پھہ جدگال وڑیں اوپہوالیں مردا کار بندیت،
 براہوئی ہم ہنچیں مردماں براہوئی گشت۔ وت ما و تاشوانی، گرانی، میر واڑی،
 قلندر اڑی بیت، کوہ نندیں مال چارینوکاں براہوئی گشت۔

لوز گدان ہر دوئیں زبانان کارمرزانت۔ گدان جند کہ اچ چیا جوڑ بیت
 چوں گوپگ بیت۔ تاکہ آئی منڈگ پداہمیگے و ہدا آئی روسینگ او اشترے سرا
 بارکنگ درہایک ڈول و یک وڑانت۔ بلوچ و براہوئی ہر دوسہ پس ۽ موڈاں زور
 نت۔ او گدان شرکت (گوپنت)

ہے یکس لوزگدان سہراکت کہ بلوچ و براہوئی بن و اسلامیک تمدن و
 واجہ انتہ او آہانی روزی ئے پٹ و پول و درگیجگ راہ در بندے بومہ
 گدان وڑیں لوزکہ دوئیں زبانہاں ہوارانت دوئیں زبانانی ہوریں بن و
 ہل او ہوریں سنگ گشگ بستہ ہوریں سنگ مانا انت قدر مشرک یاں اقدار
 انگریزی لوزنکا گشگ بستہ ہنچیں کہ چیزان بہا است او چیزانی شرتی گون آہانی
 بہایا انت ۔ ہے وڑا استمانانی دودورسیدگ رسم و رواج نندونیاو ، لوزنک و زبان
 دربا بہا دارانت ، ہے بہائے جاگما سنگ اقدارے مانا ، شرتہ سہراکت ۔ بلوچی
 او براہوئی و تماچشیں لوزنک بازانت کہ دوئیں زبانانی تما ہوارانت او چودوئیں
 زبانانی سنگدرا ننگزکت ۔

بلوچ و براہوئی سک و تی لُج و ننگ او نام و توارے سپاداری یاکتہ آہان
 اچ و تی لُج و میارچ چیز دوست ترنہ انتہ ہردوکانی دیمان لُج و میارے سنگ دگہ
 پارنگ نہ لوئیت ۔

حیان لُج و شرم ، ننگ ، ازت ، میار ، شلوار ، ریش ہر دوئیں زبانان یک
 وڑاویکیں مانا باکار مرزنت چچ زبانانی تہاریش پھ لُج و میارنہ ایتہ بلے زہرگیں
 بلوچ الماگشیت کہ گڑامنی ریشاں پتراش ۔ گڑا ریشاں و کنا شول ، ہماوڑا اچ
 براہوئی دپادریکت ینکہ من تئی ریشاں اُن ، ای ناریش اٹ ۔ اردوئے اگر تو گشے میں
 تمہاری داڑھی ہوں ۔ دوی مردم ہندگا روت بیت ۔ بلے ہے لوزاں بلوچی ینکہ
 براہوئی بگش تو بزاں مردے لُج ۔ رادست سک کرت ۔ تو پے آئی ہنچش گران
 بوئے ہنچش کہ آئی و تی لُج پھ آئی گران انت شلوار ہمریش و وڑا ہے مانہاں کیتہ
 بلوچ و براہوئی را ہنچش کہ و تی ازت دوست انت آہانوتی زبان قول
 دا کرارو براہندگی ہم دوسترانت اے باروا لہستیں آداریں لوزایش انتہ

زبان ، قول ، اکرار ، دروہی ، قسم ، سوگند (سوگند) براہندگ سنگت۔ دپ
تے لکا براہوئی دوی گشیتہ بلے پھ قوم : قرار ، دوئیں ، بلوچی اور براہوئی زبان
گشتہ توگوں من زبان کرت۔ نی کنتوں زبان کر یس بلوچ و براہوئی زبان یکے
ہردو سکاں سک وتی زبان سرا اوشتت۔ براہوئی گشیت ای عینا زبان آسلوکت۔
من وتی زبان ۽ اوشا تگن ، زبان سرے اوشگ ہم ہنچیں لوز انت۔ کہ دری
زبانانی تہا اے وڑا نیانیتہ بلوچ و براہوئی ہنچش کہ وتی زبان سرا اوشتت تے
وڑا وپا اش است گوں دوست ۽ وپاکنتہ کدی گوں دوست ۽ دگانہ کنت۔ ہردو
دوست گشت او دژمن وپا اودگایاد غا ہم یک وڑاکا ہنتہ تاکہ آہانی وس روت۔
پھ دوست ۽ وتی ساہادنت اوچ دژمن بیرگیری کنتہ بیراولٹ ، ہردوئیں لوز ہر
دوئیں زبانان یکیں ماناوقبل دنتہ بلوچ و براہوئی اگر بیرگر گا تکرانتہ تو بیر
یلودیگا ہم چم نہ جنت۔ سیر یلودیگا پھ ہر دوئینانی گوراگس ۽ پترک اومنت
وار لوگ لوٹیت۔ پھ گس پترگا کہ لستیں مردم مچی کنت۔ ۽ رونت۔ آہانا گشت
میڑا اے لوز ہر دوئیں زبانان استنت۔ اگر زال بول گوں قرآن کے گس ۽
بروت گڈ آبراں اچ میڑ ۽ ہم دیما ترانت۔ ہون ۽ بیردی یلوبیت۔ باوٹ دی تے
رداکیت۔ کے بلوچ ینکہ براہوئی ۽ لوگ ۽ باہوٹ بوت گڑا بلوچ ینکہ براہوئی وتی
سرادنت۔ بلے وتی باوٹ ۽ نہ دنت اور ہر دوئیں زبان تے مردم ۽ باوٹ گشت
کہ دگرے زھگ ۽ گوانزگ ۽ چیر پتریت۔

بلوچ و براہوئی پھ مہمان داری ہم بازہدوناک انت۔ پھ مہمان چہاں
چیر گجنت۔ ہر چیز گس ۽ بہیت اچ مہمان دوستر نہ انت۔ مہمان پھجا آروک بہ
بیت ینکہ بل کہ آنوکس و ندیتگیں مردے بہیتہ آئی دیما یک وڑا درکانتہ۔
مہمان جاگما براہوئی میزبان گشیت او ہردو لوز چندائیں تپاوت نہ دارنت۔

یکس قوم ۽ دوئیں تمن بلوچ و براہوئی نند ۽ نیا درہند (تمدن) یک

انت۔

کوبان گداں جنت، شراں کڈو بان

بان نالہتیں بنت ینکھ لچ بندنت بان پراہ دراج بنت۔ بے آئی یک
درے سک و سنتہ دریچہ (الماری) کفنت۔ بے دریچہ (کھڑکی) نکنتہ ہویلی سک
پراہ و دراج بنت مردیں آدمانی چچ یک وڑ او جنین چچ یک وڑا دوج انت اوزہگ
ہم یک وڑ انت اے بابت ۽ باز لوز دوئیں زبانان اوارنت، لہتیں لوز ایش
انت، لڈ و بوج، ہمپنگ، کڈک (براہوئی کڈ) ہلک (خلق) بار باریم (لیپ) لیف،
باشت، چتر، ٹپر، ہنزگ گوالگ (گوالہ) تورگ (تورہ) شوان، شوانگ در گہ،
ہویلی، دریچہ، دیگ، عینک، تاس تال کتگ (کتغ) شکر زور۔ سمدر، رحمت
برخت (مہار، مہری، جل زین، اشترے پیلک (پیلیک) چچ و دوج شلوار۔ آنجگ،
لوچ، ٹوپ، کوش، چوٹ، آدینک، سوار پیادگ، گام، کدم، توار، بال کنت،
تیز، اسرگ (استرخ) لوڑی۔ توپک توچ مال چارنیگا رند بلوچ اور براہوئی گانی
مستریں اواریں کسب کشت و کشار انت۔ کشت و کشار باروا لہتیں اواریں لوز
ایش انت۔

ڈگار ڈغار، لڑ، بند، سیم، گور، لگار، جگ (جغ کبیر، مالگ (مالہ) کین،
لانی، لاب، پیرامپ، زرت، پیماز، پٹاٹھ، ٹماٹر، شلگم، گوبی ملک، (پسل، فصل)
پالیز پلک، برنج، سوپ (سوف) انگور، انار، بادام، سیب، زردالو، کوٹگ،
(کونج) بادرنگ، ج، ہشکابہ حمیر، ترونگر۔

براہوئی او بلوچ یکس، خدائے منوک او یکس دین سرا انت۔ نماز ۽ ہر
دو نماز گشت۔ او نماز جاہ ۽ مسیت بلوچی ۽ روچگ، براہوئی روچہ انت۔ کلیمہ،

ج، زکات ادا کریں لوزانت۔

بلوچ و براہوئی ہنپش کہ وتی کردارد کسباں یک انت وتی رسم و رواجان دی یک انت۔ سورسیر تاں وس بروت بلوچ و براہوئی وتی جنکال ڈنا عدنت۔ البت ۱ بلوچ و براہوئی وت ماں و ماں سانگ بندی کنت۔ لوز سانگ بندی ہر دوئیں زبانان کارمرز انت۔ بلوچ و براہوئی ہر دو نکاح الماشپاکنت او نکاح و گس پتہرگ اداوی بنت، اچ نکاح لہتیں روج پیش بانور ۱ کھہ ۲ تما بیت کھہ ۳ رسم ہر دو عینانی تما ہستنت او ہر دوئیں زبانان کھہ گشگ بیتہ سور ۲ مستریں رسم بکار انت۔ بلوچ براہوئی ہر دو بکار کنت۔ براہندگ او پھ مال پھ زر پھ جنس دز کھکی ۲ ہر دو زبانان بکار گشتہ اسلا ہنپش کہ واجہ عنفار ندیم گشیتہ بکار روت ماں وتی دز کھکی او گرہیں مردم سورے صرچ و درچ نہ ماریتہ سالونک او بانورجن و روج ہم زورنت۔ ایشر اسرچ یا سرگت گشتہ سور ۲ ساری سانگ بیت۔ ہر دو زبانان سانگ او نکاح یکیں قبلا کارمرز انت۔ زہگ برک ہر دوئیں زبانان چل بری یانت گشگ بیت طلاق دوئیں زبانان استنتہ بلے بلوچ و براہوئی ہر دو طلاق پھ و تازیب نہ زانتہ او طلاق دیو کائی ۲ باز کم انت۔ بلوچی مکاورہ پھ طلاق سے ہم گشیت او ہیے ڈولا براہوئی مسٹ گشیت سے گدگہ بیمار ۱ بلوچی و براہوئی ۲ ناجوڑ گشت۔ اونا جوڑیں مڑدے گورا روگ اودے نندگ رواج ہر دو عینانی گوارہست شپاں ناجوڑ ۲ گوراندگ و کسہ آرگ دی رسم انت۔ دز کھکی دگہ جوانین رواج ہم بلوچ و براہوئی تما اوار انت۔ مال داریں مردم گریب او بے مالین مردماں ۱ شیریں پس پھ شیردرانی ۲ دنت تاکہ پس ۲ شرہشک نہ کرتا ہما گریب آراوتی گوراداریت۔ بلوچی ۲ ایشر دینوگشتہ او براہوئی دینو۔

دست نکھی او یکے دوی کو پگی بلوچ و براہویانی سک بازانٹ - مردے
 یتگ وٹک تما یک جارے جنتہ ہمسنگ و براہنگ کل پھ آئی نکک چ بنتہ
 او آئی کارے پھ آواریں سورت ء کنت . براہوی دنگا لگہ بازیتہ بلوچ پھ
 لاب ء کانت کے لاب کنتہ او کے ہنچش لاب سراکیتہ ہر دوکان اچ لائی ابید
 چیزے دان ریتہ ہیے وڑا بہار موسم پھ چٹک چٹک مملونک گپڑے روگن
 نزاریتہ ہامین ء براہوگی دیما پھ مکران کنتہ او بارانی بار ہراگ چ کنتہ و
 کارنتہ۔

مرک ء رسم دی یک وڑانتہ کبر . براہوی ہم کبرگشتہ مردگ
 میت او جنازہ . ہر دوگشت تاں سے روچ مردگ ء پرس دارگ بیتہ ہمسنگ و
 براہنگ چیزے دز نکھی ہم کنتہ - او ہنچس نکک ء پرس پرس گشت . بیمار .
 دارو درمان ہر دو گیشتر پھ چٹ و تائیت کنتہ - دم و دوت ہم کنا نینتہ - ینکہ
 ہور دگ (خوردہ) کارگرت دارو درمان چٹ و تائیت (تاویدا) دم و دروت ہور دگ
 (خوردہ) دربا اواریں لوزانتہ۔

بلوچ و براہوی حال گرگ اچ کلیں الساگستانت دگہ چ نکک و استمانانی
 تما حال گرگ و دیگے اے رواج میتہ ہر دو مردم کہ نوک دپ کپنت وش احت
 کنتہ او یکے دوی ء را وتی کلیں حال دینتہ دیوان تما نشنگلیں مردم آ ہو کلیں
 مردم حال گرتہ دیوان تما دو مردم بہنتہ - ینکہ سد مردم کماش تریں مردم
 چہ ہبرے واجہ انتہ۔

چہ ہبرے گروک ہر کس بہیتہ آ وتی سنگتاں و دیوان اندگہ نشنگلیں
 مردماں حال گرگے سلاہ جنتہ درس آرا اذن دینتہ کہ جی تھر اورستانی اذان
 گڈ کماش آو کے ہالاں گیت او پدا اچ کلانی اذن وتی ہالاں دنتہ - لوز احوال و

دنیس زبانان گشگ بنت۔ بلوچی گشیت احوال کن او براہوئی گشیت احوال انت۔
مشرقی بلوچ گشیت۔ حال دے لشکر پول گرگ اوپدا حال دنیگ یا گرگ بلوچی و
براہویانی تماکل یک دژانت۔

بلوچ و براہوئی نام برککا ہم اور انت جنیں آدمانی نام گیشتر گوں ماہ

سیالی کنت۔ لستیں ہوریں نام انت۔

مہتاپ، مہدم، مہ گونگ، مہ بی بی ماہین ماہکاں ماہ گنج، ماہ پری، ماہاتوں،
درہچک و بندکانی مانانی سرآمدانی ناماں کنت چش کہ کپورگ، گلگدر، کور،
کریچ، بلوچی، ماٹیو، منگی، بوٹی، پرپک۔

روچانی سرا نام ایر کنت، شبند، دوشبند، چارشبند، پنخشند، جمعہ سے شنبہ
نام نہ بلوچ ایر کنت نہ براہوگی، ہردوے روچ، شرنہ لیکنت۔ مردیں آدمانی نام
گیشتر گوں محمد یا بخش ہور انت۔ گل محمد، داد محمد، لعل محمد، ولی محمد، پیر بخش،
لعل بخش، قادر بخش، خدا بخش، مولا بخش، رسترو بالی مرگانی نام ہم باز
اور انت، کپوت، سسیو، کبگ (گلو) باز کنتگر، جبک (جگ) سینکر (کپتار) پتار،
تولگ (تولہ) گور پش۔

روچانی پیما، بلوچی و براہوئی حساب ہم یک انت براہوئی تاں مسیٹا جتا
لوز داریت اسٹ اسٹ مسٹ، اچ اے سین لوزاں، برگوز تاں لکھا بروت تہ
دوینانی لوز برابر انت۔ چار، پنج شمش دہ بیت سد ہزار، لکھ، بلوچی، و
براہوئی، اواریں لوز سک باز انت او ایسانی چ ککا پھ کتاب لوٹیت چش ہم ناکہ
لوز حائی ہم سنگ انت۔ ینکہ ہم توار انت، بلکن لوزانی جندیک انت، او آہانی
جی ہم یک انت۔ بروت پٹ، پڑ، پٹ، میدان، دلاور، دز، راست، دروگ
(دروغ) لچ، شوم، چسچ، لکک (مانا زیناک دیگ) لٹک لوزی، مسپر، نوک، جلونٹ

، نمک ، تار ، گڈ ، نیکی ، پٹ و پول ، کل و بالی

آگن مردم پٹ و پول بکنت ، بازیں لوز ہنچشیں مچ بیت اوآگن دور
تراردان پکنت تہ مشکل نہ انتہ کہ دوئیں زبان سک نزنک بیاہنت ۔ اینکہ
اوارى و نزنکی گوں دوئیں زبان و گیشگیں و گستاہیں زبان انت ۔ البت اچ یکے
دوی ء چوگستانہ بنت ، چش کہ بلوچی اچ عربی ء گستاہنت ینکہ براہوگی اچ اوغانی
ء جتا انت ۔ بلوچ و ترا چہ عرب ، اہنگیں اوامیر حمزہ ء زہگ وزاتن گشتہ
اوبراہوگی پھ منی دوست ءے دپاعوج بن عحق ء نماسگ انتہ بے بلوچی گوں
عربی ء اچ جاگہ دپ نہ وارت ۔ او نہ براہوگی گوں اوغانی ء سیاہی کنت حالانکہ
اوغان و براہوئی پھ جاہ و ہند یکے دوی نزنک ترانتہ خدا بزانت کہ چکہ ہزار
سال انت کہ براہوئی اوغانانی ہماسگ انتہ بے تنگا آبانی آدت خصلت رسم و
رواج مچ و پوشاخ مچ چیز گوں اوغانان دپی نہ انتہ البت اچ مروچی سدسال پیش
چہاں شانک دے ، پیسرا یا پدا ، بلوچی ماں ایران روبرکتی کنڈا گوں ہماچ و
پوشاخ ودی بیت کہ براہوئی ماں مولا ء کوہاں اچ وتی برات و گہار ہستیں اسل
سئی نہ انت بے ہماچ و پوشاخ ہماگدان او ہما رسم و رواج انتہ

بہر حال اے دپتر والانی (تاریخ دان) کارنت کہ بزانتہ کہ کئی زہگ و
نماسگ انتہ یا پھ دل براہوگی درا وڑانتہ ہنچش کہ لستیں براہوئی گشت او
بلوچ عرب یا بخدی انتہ ینکہ ہر دو یکیں توم ویکیں خاک انتہ البت یک
ہبرے منی دلاوار و دم روت و کیت او آبلوچانی مستریں بدیں خصلت اونزوری
انتہ

بلوچی ہر جاہ ہر کجا کہ گوں نوکیں زبان ہیل کرتہ او پدا وار وار ہما نوکیں
زبان پھ وت برتا ۔ او وتی زبان یلودانا دور مرو مروچی پیشی ، پنجاب و سندھ ء

دمگاں نہی ایں بلوچ سک بازانٹ - او و ترا بلوچ گشگا برزابت - بے بلوچ لوز
 نہ انت۔ بے انت براہویاں ہم ماں انت۔ سندھ اچ براہویاں پرانت بے گوں
 اے ہبرے ہشکگا مردم دردی بیت - کہ آواجہ ۽ زبان سندھی انت براہوی
 گوات ہم آرا نہ لگتا - نون اگر ماکین پدبروں اونے وڑا پیسری ہاللاں پکارن
 تو اے ہبرے ثابت بوگ مشکل نہ انت۔ کہ جملادان و سراوان ۽ دمگاں
 اہنگیں بلوچاں ہمدے رواجی زبان و تگی کرت - اووار واروتی زبان یلودات۔
 اے گپ بیشک راست بوت کت بے بل ایشرا بگر آئی کہ براہوی و ترا ہرجا اوہر
 کجا براہوی گشتا، تنگتا و ترا براہوی گشت البت ایشی ہم مینت کہ بلوچ و براہوی
 یکیں پس و ماس زہگ و دوبراس بوگنت۔ یکے بلوچستان جملادا ایرکتا یکے
 بلوچستان ۽ برزادیا ماں شانٹا - اچ بنا ، آہانی آدت خسلت، تندویناد ، رسم و
 رواج کت و زبان درہایک بوگنت۔ بے کھیں گل زمین کہ اچ جملاتا بالا بلوچاں
 ماں پچھا - بلوچستان نام کپتا ، بلوچ و براہوی گوں نوکس زبا نیادپ کپگنت آہاں
 وتی زبان یلہ داتا او ہما نوکس زبان ۽ پشٹا کپگنت۔

بلوچ شاعر و بلوچی زبان

کے بی، کمال بزدار

بلوچ شاعراں وٹی گلانی لاف ء عرش ۽ راز بیان کنگتہ درگپاریں
شاعراں وٹی کلام نیامغ ء موتیانی جھابا سینگوں (بارا سنج پھسغ نیمغانی کارنمین کل
بمادرائی۔

اکثر بلوچ شاعر وٹی دور باری ۽ بادشاہانی و آں ہانی امیرانی دربار ء مزین
مزین باختیارین عمدہ آئی مالک ٹون۔

دورارنمین کھسی گزر

مژدارنمین مژد ۽ قدر

زورارنمین تھرس خطر

بشکارنمین بہاء ہور

تھریٹ گزوی در بدر

عشقرنمین ہوش و خبر

تونزیں ٹیکال دیے نینی خسر

مست و مواسیں چشم تر

بلوچ شاعر سے طبقہ نیامغ بہرینت ، اولی طبقہ نیا معنی طبقہ ، پھدی

طبقہ

اولی طبقہ

شاعرانی کلام ء تھیوئیں گل گپار فارسی لافا انتہ چھوکہ

خواجہ کرمانی ، حکیم عنصری ، وحشی کرمانی ، محمد بن واصف سجری ، بسام کرد ، صوفی کرمانی ، فقیہ کرمانی امیر ہاشمی کرمانی ، فرخی سیستانی ، شیخ موسیٰ ، سلیق گرنائزی ، قاضی اقوام الدین صدیقی ، محمد بن ہاشم ، سید نعمت اللہ کرمانی ، وفات ۱۳۱۳ عیسوی

بیٹہ

در جہاں نتوان اگر مرانہ زیست
ہم چوں مرداں جاں سپردن زندگی است
پھرہ دراڑیں دنیا تھا اگر باعزمیں زند مڑے دست ء محضی ، وٹی جسم
و جان ء دونگا میدان ء جنگ ء بیار بورین پارہ پارہ کھال ، سے شکستگی ء بورنگ
(بورنگ مکمل اس زندے دومی نام ء ین

نیامنی طبقہ

بیورگ بن بہار خان رند ، بالاچ بن حسن ، میر گوہرام
لاشاری ، میر چاکر رند ، بچار رند ، میر جاڑو رند ، رحمان رند ، شہزادہ شہ زاد ،
جنگو دو دانی ، حیر و خان بن مندو دودانی ، شاہ مرید مست ، دوداڈو بسکی غلام محمد
بالاچانی ، باغ علی لاشاری ، علی محمد عمرانی کھوسہ ہوتمان کھمتی ، غلام علی مکرانی ، محمد
حکیم دہ دارقانی ۔

نیا معنی طبقہ ء تھیو غنیں شاعرانی گپتار و کلام خاص زبان ء رپتگیں
لالونتھ ۔ عشق ء مریض دراہ نوی توڑیں حکیم درماں کھال ۔

پھدی طبقہ

جانی بنت میر دوست بالاچانی احمد خان لنڈ ، حارین شہبہانی بگٹی ،

جوانسال بگٹی (ماں غریب ء بچو نام جواں سالین) سو بھابن تیغ علی ، کابل خان
 ڈومبکی ، گاہی بن گوشہ کلوی ، علی محمد کھانک بزدار فاضلہ کچہ ، خدا بخش مری ،
 بچو بنگلانی ، جام درک ڈومبکی ، قاضی نور محمد گنجابی (گنج آب کچی اولی نام) سنہرا
 بن بخش علی سہریانی براہم شہبانی - لشکراں بن سلیمان جسکانی ، توکل علی
 شیرانی - حیدر بالانی ، جیوا کرد مزاری ، مرزا احمد علی شاعر کبیر ، صوفی تاج محمد
 تاجل ، رحمن بزدار بارتھی ، نواب یوسف علی عزیز گمسی ، حافظ محمد حیات بزدار
 فاضلہ کچہ ، میاں اسماعیل بزدار زین ، صوفی دین محمد جعفرانی بزدار بارتھی ، ناطق
 مکرانی شے ناطق مکران ء سوا پھنڈی طبقہ ء کلیں شاعرانی کلام خالص بلوچی زبان
 نیا مغیس ناطق مکرانی ء فارسی زبان تھا شاعری کہ ناطق مکران ء پیدا ہوئے ، آنہی
 ء ماٹ پٹ سید ٹوں ناطق مکرانی ء دلی او لکھنؤ ء ادبی دیواناں آں مشوری
 دشرت حاصل کئے ، کہ تاں دے محنت روشاء چ شاعرا ایڈولس کھوڑین شہرت
 حاصل نہ بیت -

دیوان غالب شرح لکھو خاکھو کہ غالب ء شے ناطق مکرانی کلام سو جھلتی

زڑتہ - آنہی غالب ء اے شعر ثبوت ء دلیل رنگا پیش کرتہ -

دوست غم خواری میں میری سعی فرمائیں گے کیا زخم کے بھرنے تلک

ناخن نہ بڑھ جائیں گے کیا؟

ناطق مکرانی ء اے شعر کہ غالب ء فکری دگانی سو جھلا بیتہ -

لذت زخم بس کہ دل زار من گرفت

ناخن زوم بہ زخم اگر بہ شدن گرفت

منی رازدارین دلاشے وتی سینہ اے زحماں بار بار لذت گیتہ - وقت کہ

منی دورین وزخمی نیں دے زخم دراہ حدرست بی غابوں ، ماہرے شے وتی نا

خنتاں دے زخم زیمت سہرین ہوناں لال کٹھوں ، عشق ہماں ہیں کہ ولے زخم
 دراہ مووں ، یارے بھرو جدائی ہمت ۽ اسپاں جو لائیاں دا ۔ وھال ۽ دڙ تھیوانی
 سراندی ارزو ۽ نی مرگ و موئین ۔ عشق میں آہ گناہ عشق میں فریاد حرام توڑ
 کاسہ ۽ گدائی یہ عشق ہے گداگری نہیں

حافظ محمود بزدار پھدی طبقہ ۽ شاہرانی نیامغ ۽ باز مشہورین شاعرے

بوٹہ

کنڈی برو تھین تھرک رندان باری امیرین شہیکے چھو ہمش کوزانی گھمراں
 چھر کارزریں چھوٹوے زلفاں بہرانی شمار چھواستین مستین سانوڑے چھم سرگس
 ہوش دڙمنوں چھوں تیر چاچی مہترے ایران گوکھیڑاں بیلشش درشتیش علاقہ
 بکھرے ”اند ، ابی حبابی گوستگو ، کوڑی“ مسافر بے برے قیاسی اندازہ ایشین کہ
 ”بلوچ قبائل“ گویمینی عرب قبائل تعلق ایر کھنت ، تاریخ نیامغ ، بتیں کریمینی عرب
 قبائل ہزارہا سال قبل مسیح نقل مکانی کتہ ، مکہ شہر د مشق ، حلب ، عین
 المتحریرہ شہرزادولیں بے شمار شہراں ۽ آباد کتگلوں ، میڈیا ہے سہی السنسل
 عربانی ریاست بوٹہ ، یعنی قبائل نیامغ شے کلاں قبائلاں زور آوریں ”حمیر“
 قبیلہ ۽ حمیری بادشاہ تاریخ لافاباز مشہورنتھہ ، تھیوغس حمیری بادشاہانی لقب
 ”تیغ“ قرآن پاک نیامغ حمیری بادشاہانی لقب وجہ آن با ”قوم تیغ“ گوستغاشتو۔

علم الاعداد رد ۽ دے اے ہور درست معلوم بیشہ

قوم تیغ ۱ + ۲ + ۲ + ۳ + ۳ + ۶ + ۱ = ۲۶ - ۸

یعنی حمیر - ۱ + ۳ + ۵ + ۱ + ۸ + ۳ + ۱ + ۶ = ۲۶ - ۸

بلوچ - ۲ + ۳ + ۳ + ۶ + ۳ = ۱۷ - ۸

شے حساب بنگاہ ثابت بیت کہ قوم تیغ ، یعنی حمیر - بلوچ یھ بولک ۽

دوی ہورایشمین کہ تھالادان علاقہ شبریلین سنگ یک جاکو سکا زین
کنہین بندبستہ کنگون آندے بنتی گین روچا، موجودنتھ کہ آنہار گور بند "شوننتھ
، کرنل سرنی ہالڈیج، بیان کھنت کہ ہے تھیونیس بندین، تمیری عرباں
جوڑین تھغوننتھ۔

سہی ہورایشنت کہ پھیشا کہ ایران، لافا عرب آنگلوں، ہما عرب قبائل
، مستریں ضحاک تمیری شام بادشاہ ات۔ ضحاک، پھٹ من بادشاہ،
ضحاک تمیراے لشکر، "سرفوج" دستہ دہ ہزار، اسپ زوار استہ ہے
ہورا، ایرانیوں ضحاک نام "بیور اسپ" ایرکٹو۔ ضحاک گوارانی بادشاہ، جمشید
جنگ داتو، فتح و کامیابی ضحاک، بہرہ بیتہ، جمشید گوجولان، ضحاک دربار، حاضر
کش شتو، ضحاک حکم داتو کہ جمشید، گونا فرمانی، دو ہندا کئے، ضحاک دے ہزار
سال، ایران سرا بادشاہی کٹو۔

ضحاک دورباری، حماریاں کوہ البرزوتی اوتاک جوڑین تھو، کوہ البرزے
اوتاک حمیریاں قابو کتہ، آخر، نوشیروان ساسانی، ہمیں تنگین اوتاک زتم
زوراء شے حمیریاں زی تھو۔

ایرانی مورخان شے عرباں بازجاء نفرت، بیزاری، اظہار کشد۔

فردوسی شیشہ

ز شیر شتر خورون و سومار

عرب راجائی رسید است کار

کہ تخت کیاں راکند آرزو

تقو بر تو اے چرخ گرداں تقو۔

گڑ دراہیں ”بلوچ ۽ تاریخ“ انگریز ، سکھ ، ہندو ۽ ٹھاہیں تھو ، کھے منی
 یاناں ہے بلوچ دژمن توں ، بلوچ ۽ کہنیں تاریخ ادبی کتب ساسانیاں ، سکندر
 اعظم دہے ڈولیں حملہ آواراں سوخت برباد کنگوں بلوچاں پھروساں انج انج کھنے
 میڑنے ، وٹی بادشاہی ۽ کھنے ۔ انگریز ۽ وٹی انتظامی ضرورت بنیاد ۽ سندھی براہوئی ،
 بلوچی زبانانی پھلوا توجہ داٹو قوم ۽ وطن خدمت نیو ، آنا زبان پوہ بی غی اڑی ۽
 ضرورت ۽ وٹی عرض پرستاراں تھی تف ۽ درمان ۽ نیاں ۔

سندھی زبان ۽ کتابانی لکھن ڈاکٹر ارنسٹ سپروہیتو ۔ بلوچی ، براہوئی زبان ۽
 مسالہ مچھ کھنغ برٹش بلوچستان سربراہ سر رابرٹ سنڈمن ۽ مسٹر اے ڈبیلو
 ہیوزاداٹو ۔

بلوچ ۽ زور قوت بونف بنیاد ۽ لکھشو ، براہوئی زبان گودراوڑی زبان دی
 بلوچی زبان انج و جدائنت ہی مورگو مئی قوم ۽ وطن ۽ چھکرین ظلم و وزیاتی
 نیں ۔ کہ مڑے دو برادر ۽ شیت ۔ شاپھروٹاں جدا جدائے

ضحاک ضمیری عہد دور قریب قریب ۳۹۷۳ ق م ۽ (قبل مسیح) یا دومی
 لفظاں نمودے ہم زمانہ ۽ صحیح این تاریخ معلوم نیں ، ضحاک ہزار سال ، ایران
 ۽ حکومت کتہ ، کاوہ بغاوت ۽ سرکشی ۽ آن شاہی پھرشتو ، ضحاک دے کوہ البرزے
 غار ۽ پورشتو یقینا ضحاک اے پد سر آنگلیں حمیران اندازہ لائے ٹو عرب نام ۽
 گو عربی زبان ۽ ما ایران سرا حکمران کھٹ نکنوں ۔

آں پھ تھتی زبان دنی پاراشائینغ ۽ مشورہ کہہ ہما صلاح مشورہ سست
 ستیگا کامیاب بیہ ۔ سرسرا آن ان صوبہ ”پارت“ نیلا پہلوی بنیاد ایر کٹو ۔ پہلوی
 نام زبانیت کہ ازہفت زبان فارسی کہ پہلواناں پانی تحت کیانی بدان لکھی
 کردندہ دور سراج نوشتہ کہ پہلوی منسوب بہ پہلوی ۔

کہ معنی ایران دارکان سظنت است، غیاث اللغات ص ۱۴۳۔
 کیانی بادشاہی دور باریء، زیمان زال، رستم، گیو بیژن مشہورین پہلوان
 ٹوں اے کل سہی، القسل ٹوں پہلوی ہے پہلواناں جوڑین تھو، وٹی زبان
 کٹوہ قدیم پہلوی تاریخی کتاباں صرف سے مثل موجود انتہ شان مثالاں کیجے
 ایشتہ

ایدون گویندکوگ جستک اباش رندے ازا ستخر بود۔ مژدے دہ زبان
 دوست بود او روزے گرسک و تشہ آتش گاسی اندکوبہ اثر گیرم اودانوکس
 بوداویات ایران ص ۲۲

اے ہورماہتس کہ پہلوی و بلوچی یک تھی ۶۷ے دو نام انتہ بلاج یہ
 قدیم ترین لفظ این کہ دے محنت روچا، بلوچ قباطانی نیامغ استعمال بیشہ
 بلا بمعنی قدوقامت و بلندی و درازی واسپ کوتل و کنایہ از لک خراسان۔

غیاث اللغات ص ۲۱، خراسان نیامغ ۲۳۹ قبل مسیح ارشک نام این
 بہادرے شے سکندر اعظم اے جانشیناں زحم زوراک حکومت زی تھو قبضہ کٹو۔

ارشک ۷ وٹی پایہ تحت ۶ نام "پارت" ایر کٹوہ ارشک خاندان بیخ صد
 سال ۷ "پارت" یا خراسان ۷ حکومت کٹو، ارشک خاندان ۶ نام اشکانی مشہور
 بیتہ، اشکانی خاندان ۷ وٹی حکومت پارت نیاما تفکیلی داتو پہلوی زبان پارت نیاما
 پیدا بیٹو، پارت بلوچی لفظ این۔ چھو کہ پارت لفظ ۳۹ ق مستعمل بیٹو۔ محنت

روشاء دے اے لفظ بلوچی شاعرانی گالاں نیاما موجود این

بٹکے ۷ گنہاں ماں ت ہسی بندگاں

پیداش تھمیخاں ہزار گندگاں

کھس ہمودا کھناں انگناں

تھرا پارمیں مسیں ہما جسگناں

پادکے براتوں گو پیغمبر

ایماں سوا لیں کریم پرورا

نشتو کھیلاں ماں تھی شارتاں

گنواں شموٹے منی "پارتاں"

اشکانی حکومت ایران ۽ مثال جھلی پھلوا ۽ پارت نیما بیٹو۔ اسے علاقہ نام

مختا ۽ خراسان میں۔ اسے علاقہ اسے نام دارالاعظم ۽ "کوہ بے ستون" تحت

حمشید "نقش رستم" کتبہ۔ آئی نیما نام داٹو، بلوچی لافا ۽ اسے لفظ قوانین فارسی

مطابق "پھرتو" تحت روشا موجود ہیں۔

غیاث اللغات ص ۵۳۲ نیما اسے قانون موجود ہیں گوالف بدل بیٹو

ایچ گوں بدل بیٹو تھ یا تھک۔ لق گوں ۽ بدل بیٹو انبرہ۔ انبرن۔ گوں ک بدل

بیٹو، پروانہ پروانک ایچ۔ تھک۔ انبرن، پروانک، بلوچی زبان ۽ استعمال ۽ لفظ

انت۔ دومی قانون، غیاث اللغات ص ۵۳۳ نیما اسے قانون ہم موجود ہیں کہ

کلمہ یا نام اسے نیما ۽ "ھا" زائدین استعمال بیٹو۔ رسم، رستم، زردشت،

زردشت، مذشت و ہش چہ کنی، چھوکنے، بہ کوروئے، بکھوروئے، چم، چھم، چمن،

چھمن، کشک (کتا) کھشک، انبار (ذخیرہ) ہنبار، فال (شگون)، پھال تزرع و حکم

گوز۔

ایچ۔ تھک، انبرن، و ہش، چھوکنے ہنبار پھال، تھر، کل بلوچی زبان اسے،

لفظوں۔ ایڈولین ہزار بالفظوں، دومی لفظان، ماں گشان، کہ پہلوی اسے پھدی نام

بلوچی بیٹو شتو، (دھیان کواں، راقم اسے بے چاپ بتگیں کتاب "آزاد بلوچ

قبائل کوہ سلیمان" (۱)

ارشک نام این بہادر ء شے سکندرا عظم اے جانشین سکندر موت ء
چار گیت سال ء پھذا شے سیلوکس اولاد ۱۰ ایران اے بادشاہی وٹی ہترکھانی
زورازی ٹو۔

گمان بیٹ کہ ارشک کہ آل ہیا اشکانی خاندان نامہ تھکا بادشاہی اے بنیاد

بتو، ارشک - ۱ + ۲ + ۳ + ۲ - ۸

ارشک بمعنی خرکہ بعربی ہمار گوئند (جمع حمیر غیاث اللغات ص ۲۳۱)

ارشک بست و دوم

بالاش اول داشک ۲۳ - ارشک ۲۳ - ۱

اشک ۲۵ - بالاش دوئم

اشک ۲۶ - بالاش سوم

اشک ۲۷ - بالاش چہارم

اشک ۲۸ - بالاش پنجم

اشک پنجم ء زمانہ ء بالاشی یا اشکانی حکومت اردشیر اے زخم دھارا ختم
کٹو، اشکانی دور باری ختم بیٹو۔ ساسانی حکومت اے بنیاد ایر بیٹو، بالاش، بالاج
یہ تھی این چھو کہ شاش قند، چاچ قند تاش قند یہ شہر اے سے نامون انت۔
ہی بالاج لفظ لافاء بلوچ قوم اے تاریخ دریا (کوزہ) نیا مغا بندایں، بالاجی
خراسان اے بادشاہ زوری سرمستی ء دارغ (واڑہ) چھو کہ اسپ اے زین موی
کوئل بی۔ نین بالوچی اے شاہی نیستیں۔

بالاج، بالوچ، بی ٹو، بالوچ شے بلوچ چھو کہ لاہور دراصل ء لہ آور۔ لہ

نام راجہ آور سنسکرت زبان نیا ما یعنی قلعہ، قلات این ء آور۔ بے اندازہ تلفظ

و کثرت استعمال وجہء لاهور بی ثو۔

ہے وجہ این کہ ساسانی اے مزین بادشاہ نوشیروان ۷۶۶ھ کوہ البرز مقام

ء بلوچ جنگ ء وٹ شامل بیشد

چو آمدہ نزدیک البر زکوہ

بگر دید گرداندرش باگروه

ہمہ دامن کوہ تاروئے شیخ

سپا بود برسان مور و ملخ

منا دی گرے گرد لشکر بگشت

خروش آماز کوہ وازفا ودشت

کہ ہرگز بلوچی نیا بند خورد

کزاں تیغ داراں مردان گرد

واگر انجن باشد واندکے

نیا بدکہ باید بہائی کیے

چوں آگاہ شد لشکر از حکم شاہ

سوار و پیادہ بہ بستند راہ

لنہ یسں فراوان داندک نماند

فن و مردجگی و کودک نماند

سراسر بہ شمشیر بگزد استند

معم کردن لوج برد استند

چنل بدکہ ہر کوہ ایسں گہ

بدے بے نگین کردہ ژلہ

شبانے نہ بودے برگوسفند

بہ ہاموں برکوه تیغ بلند

بشدايمن از رنج ایشاں جہاں

بلاچی نماند آشکار و نہال

بلوچی لفظ ۲۲۶ء عیسویء وٹی نام ایرکٹو۔

ایران سرسری بادشاہ۔ کیومرث، ہوشنگ، طہمورث، جمشید۔ ضحاک۔

فریدون منوچہر۔ نودز۔ افراسیاب، طہماسپ۔ گشتاسپ ایشاں پیش دادی
شونت۔

دومی بادشاہ۔ کیانی خاندان، سہمی بادشاہ ہنخامشی خاندان (۵۵۰ ق م)

چہاری بادشاہ اشکانی خاندان یا اہل پارت تہنخی بادشاہ ساسانی خاندان ایرانی تاریخ
لانا ایرانی تاریخ، بیزاری پیش دادیانی تاریخ ضحاک سواموجودیس، کیانی ہنخامشی
تاریخ گو تفصیلء کتابانی زیب و زنت این۔

ارشک بابت داں مختا ایرانی تاریخ دانء علم نیستیں کہ ارشک کھیو،
آں ہیا شے یونانیساں حکومت زی تھوقینہ کٹو،

تاریخ ایران اے ارمنی ماخذاں شے معلوم بیٹ "پارت" نیا ماہل
پارتء پہلوی زبانء گلاوارو گفتگو کھٹ، پہلوی شمال و پہلوی جنوبی درمیانء
کم کم فرق و اختلاف ضرور استو، لیکن پھروماں جدا جدا نیوٹوں تاریخ ایران جلد
اول ص ۲۲۵۔

"اہل پارت" اے تاریخی حالات آنوخت روشتی نیا ماہلگوں پارت
اے حکمران: جنگ گوروم و شام بادشاہاں بیٹو، شے ہورسوا تھی کوئی ذریعہ
آہنانی حالات کھسء تاریخ نیاما نہ لکھٹوں گوں۔ صرف آثار قدیمہ اے جسٹس

قو مطابق ء اہل پارت سکائی قبیلہ نسل ء ثوں - (سائیکس اے ہسٹری آف
 پرشیا ص جلد اول اسٹرانون گشیت - اہل پارت اے اصلیں وطن "آساک" پھرا
 اشکانی نام ۳۴ ایر کتیش ، جن پیرنیا اے خیال ایشینٹے ارشک ء اشکانی بیٹو ،
 تاریخ ایران جلد اول مقبول بیگ چھاپ لاہور ص ۲۲۶ نیا ما نبشتہ کھنتہ

تاریخ اشکانی اور اس زمانے کی تاریخ واضح نہیں - ایرانی مورخوں
 نے پیش دادی کیانی اور ہنخامشیوں کی تاریخ تو مقامی ذرائع سے مرتب کی لیکن
 اشکانی عمد کی تاریخ کی طرف انہوں نے توجہ نہیں دی ، حتمی طور پر نہیں کہا جا
 سکتا کہ ایران نے اس دور کی کوئی تاریخ مرتب کی ، اشکانیوں کی جانشین
 حکومت ساسانیوں کی تھی جنہوں نے اشکانیوں کا خاتمہ کیا ، اس لئے اگر کوئی
 تاریخ لکھی بھی گئی ہو تو ممکن ہے حکومت کی تبدیلی کی وجہ سے محفوظ نہ رہ
 سکی ہو -

دلی حشت -

کہ شامش چوں سحر آئینہ قام است
 طناب از دیگراں جستن حرام است

تراندر بیا بانے مقام است
 بہر جانی کہ خواہی خیمہ گستر

اگست ۱۹۸۶ء

اولس کوٹھ

بلوچی دپترانی تاریخی سر بن

میسر عاقل خان مینگل

بلوچی زبان ۽ بلوچانی نوین دپتر بلوچی ادب ۽ مزین دنھے شمار بنتہ بلوچی ۽ ہسٹاریکل رکارڈ "یا انگریزی ۽ دوی لوز" بیلاڈ" ۽ دپتر گشتہ اے دپتر یک نہ یک واقعہ و وسیل ۽ مشیرانتہ۔ بلوچی دپتر یا کونین تاریخی شیراں اولسر ۽ دپتر ۽ اما اولسری گال انتہ کہ آواں سر نامگ "گشتہ" سر نامگ ۽ لوک ۽ شاعر اول حداد رسول یا پرو بزرگانی ستا ۽ کنت یا اسپ، جبر، گوات، کپوت شاتو ۽ گون تران کنت یا دپتر ۽ گیر آروکیں ڈومب لوژی یا پہلوان ۽ تران ۽ بیتہ سر نامگ ۽ پد شاعر "حدیث" یا حکایت" ۽ بندیت "حدیث یا حکایت" ۽ پد دپتر ۽ "گڈی گال" کانت گڈی گالاں " شاعر اما واقعہ و وسیل ۽ بابت ۽ پنت، دہشت یا تسلا دنت اوباز براں وتی جند ۽ نام ۽ ام کاریتہ۔

بلوچی دپتر ڈومب، لوژی او پہلواناں زبانی یات بوگنتہ او اے ڈول دل ۽ یات کنگ و دارگ چہ بازیں پیری و پشیاں رواج گپنگ، ڈومب لوژی او پہلوانانی ہر نوکیں پشت چہ کونین پشت ۽ اے دپتران گیر آرتگ انتہ او ماں سازیں بلوچی دیواناں گشتنت بلوچی راجاں دپتر گشوکاں تننگا مزین شریپے رسیت

او کونین دپترانی گشوڪ تنگآ است انت بلوچي راجاني سازيں ديواناں دپتر گشوڪان
چاه و چلم ۽ ابدا پستيس دستاردي دانت مالدار و بگدار آواں پس و اشترام
بشكانت۔

دپتر گشوڪ بزاں پهلوان يا ڈومب يا لوڙي بلوچي دپتراں گون سرورنو
دبنورگ ۽ توار ۽ هور گشتنت هر دپتر ۽ گشگ ۽ پيش آئي اے ڈول سربن
كرنت "پلاني ۽ گون پلان كس ۽ جنگ ۽ يات كارين۔" درست ديوان گشت
وش گشے، وش گشے۔ "دے چي و سرورنو ۽ توار ۽ ژونگ ۽ هور پد ۽ گشت، پلان
سل و پلان سند ۽ جنگ ۽ يات كارين۔" درست ديوان يك وار ۽ پودانے
وش گشے، شات گشے" باز براں دپتر گشوڪ اولسر ۽ وتي نام و كام يا اما دپتر ۽ جوز
كنوكيس شاعر ۽ نام و كام ۽ ام گشت، دپتر ۽ سربن ۽ پد شير ۽ توار ۽ چست كرت
دپتراني بازيں روايتي يا كلاسيكل گٹ و توار انت گٹ و توار بزاں نون ۽ تما
بازيں چست و اير كاينت كه آواں په دو نام "نگدگ" او "سڈ و" انت۔
نگدگ" اما توار انت كه گشوڪ يا شرجن چه وت ۽ ماں اصلي شير ۽ وزن دارگ
۽ ماں كاريت چوش كه "اتو" بيلي "ابو" "او" جاني "الش و آسڈ اما توار
انت كه شيرجن بازگالاں ترنديں توارے كشيت يا بهكل كنت۔

بلوچي ۽ كونين دپتر زباني يات كنگ يا دل ۽ دارگ ۽ ابدا ماں انگليس
كاگداں نمشگ بوگنت مارا كاگداں نمشگيس دپتراني سوج اولسر ۽ يك انگرېز و اج
يو بلز دنت۔ و اج يو بلز ۱۹۳۳ء ۽ ماں مكران ۽ اے پيميس دپتراں وت ديست۔
اے پيميس دپتر مكران ۽ بازيں سرخيلاڻي لوگاں ايرانت۔ اونون ام بلكن ايرنت
اے دپتر ماں پارسى نمونگ ۽ عربى نمشت بزاں رسم الخط ۽ انت۔ اے دپتر كدي و
كجام زمانگ ۽ نمشگ بوگنت۔ اے بابت ۽ يو بلز مارا چ نه ديست، و اج يو بلز اما

سرخیلانی نام و کامانی ام سوج نہ دنت۔ البت اما دپترانی سوج ء دنت، اے دپتر
ایش انت۔

(۱) رندانی لڈوبار ء دپتر

(۲) کیچ و مکران ء بازیں حاکمانی سربن ء دپتر کہ آئی ء الوو لڈوزین کھوسہ
بتگ یا گشتگ۔

(۳) ملک دینار گچکی ء گوں نادر شاہ افشار ء جرنیل تقی خان ء جنگ کہ آئی
ء غلام علی بتگ

(۴) حمل کھمتی ء گوں پرنگان جنگ کہ آئی ء ہوتمان کھمتی بتگ ۵۰ لشکراں
کھور ء جنگ کہ اے جنگ ء یک نیمگ ء میر مہیم خان نوشیروانی اوچنگور ء میر
گواہرام گچکی انت اودوی نیمگ نوشکے ء میرلال خان و میرزنگی خان ینگل
انت۔ اے پیم واجہ یو بلر اما کونین دپترانی سوج دنت کہ گوں مکران ء سرخیلانی
گساں بجل و ایرانت واجہ یو بلر لختین ء ڈس دنت کہ ایش انت۔

(۱) رخشانیاں گوں سرحد ء بلوچاں ماہار ء ناوڑ ء جنگ

(۲) ملک دینار میر واڑی ء گوں نوشیروانیاں جنگ ۔

(۳) ملک دوستین نوشیروانی ء گوں میر زرک ساسولی ء ماں بندو کشتہ (انجیرہ ء
گور ء) جنگ

(۴) نادر شاہ افشار ء سپاہیاں گوں نوشیروانیاں ماہ کلگ (حاران ء گور ء)

جنگ

بلوچانی کونتریں دپتر گمان ء شانزدی صدی عیسوی ء گنتہ اے کونتریں
دپتراں یکے رندانی چہ ایرانی بلوچستان دیم پہ مکران و کچی ء لڈوبار انت اودوی
۱۹۱۵ء ء براہو، جدگال جنگ ء انت، اش اے دو دپتراں ابید "سستی پنو" ء

شیر کہ آراء واجہ نیٹو ہتورام نزارنگ و چاپ کرتگ ام باز کوہن گندگ بیتہ
 رندانی لڈو بار ۽ دپتر ۽ اماونڈ کہ مان مکران ۽ یوبلر دیست۔ آئی ۽ واجہ
 میر گل خان نصیر ماں مکران ۽ بجل کرت ۱۰ اے دپتر یک پہلوان سمیت زنگی
 پنجگوری ۽ یات ات ۱۰ ایشی شش صدو پنجاہ دیک ٹپگ انت ۱۰ اے دپتر ۽ شست
 و شش ٹپگ اے نمشکار ماں وتی کتاب "اے کورس ان بلوچی" مانٹریال، کینڈا
 ۱۹۶۹ء جلد دوئم ۽ چاپ کرتگ رندانی لڈو بار ۽ یک دگہ دپتر ۽ مزین و نڈے واجہ
 نیٹو ہتورام ماں وتی اردو کتاب "تاریخ بلوچستان" ۱۸۸۱ء ۽ چاپ کرت۔ بے
 بلوچی گالانی مطلب بازرد دانگ۔ واجہ ولیم ڈیزماں وتی کتاب "دی پاپولر پوسٹری
 آف دی بلوچز" ۽ رندانی لڈو بار ۽ دو دپتر ان چاپ کرت۔ اے پیم انگریز واجکار
 واجہ لفٹینٹ آریچ ہاؤٹی ایم میر کردے دپتر آرتنت و چاپ کرتنت۔

رندانی لڈو بار ۽ دپتر ۽ پددوی کونین دپتر براہو جدگال جنگ ۽ انت۔
 ایشی بجل ماں خاران ۽ میرواڑی سرخیلانی ادا ایرانت۔ واجہ یوبلر امود ۽ اے
 دپتر ۽ انگریزی ترانک بزاں ترجمہ کرت ۱۰ او اے ترانک ۽ سن ۱۹۰۷ء ماوتی کتاب
 "بلوچستان ڈسٹرکٹ گیسٹریٹس سیریز جلد ۲ بی ۱۰ چاپ کرت اے باز ہندان بلوچی گالانی
 ردیں مطلب دنت ۱۰ اے ترانک ۽ رو ۽ براہو، جدگاں جنگ ۽ دپتر صدگیست
 و دو ٹپگ انت ۱۰ اے دپتر ۽ یک درنگ و سرتگیس قلمی نسخے ۱۹۵۳ء ۽ چہ سردار
 عبدالقادر شاہوانی ۽ وتی کتاب جاہ ۽ ذرکت۔ اے دپتر ۽ واجہ ملکہینار میرواڑی
 والد سردار عبداللہ خان میرواڑی ۱۹۳۲ء ۽ دوارگ بجل کرتگ، گمان ۽ اے دپتر
 ۽ اصلی بجل تنگ ۽ بلکن میرواڑیانی سرخیلانی ادا است واجہ سردار عبدالقادر ۽
 لیگارو درنگیں بجل ۽ اے دپتر ۽ دو صد دپتادوہپت یا اشت ٹپگ وانگ بوخت
 واجہ یوبلر اے دپتر ۽ ترانک او واجہ عبدالقادر شاہوانی ۽ بجل ۽ براہو جدگال

جنگ ، ٹپگاں پر کے پرینیت اے دو مزمن دپتراں ابید بازیں دپترانی ٹکر ٹیری
 نزارنگ و چاپ بوٹنگت ولے بازے تننگا گارانت ، چوش کہ کیچ و مکران ۽ حاکمانی
 سربن ۽ دپتر دزنہ کپنگ ، لشکراں کھور ۽ جنگ ، رخشانی و سرحدی بلوچانی جنگ ،
 ملک دوستیں میرواڑی او میرزرک ساسولی ۽ جنگ و ملک دینار میرواڑی او میرزرک
 لی ۽ جنگ و ملک دینار میرواڑی و نوشیروانیانی جنگ ۽ دپتر دزنہ کچنگت۔

واجہ یو بلز ہر چنگس دپتراں حاران و مکران ۽ دمگاں سبل کنوک دیست

اچ آوان لٹتیں ۽ ٹکر و ٹیری چاپ بوٹنگ انت چوش کہ۔

(۱) ملک دینار گچکی حاکم کیچ مکران ۽ گوں نادر جم کش ۽ جرنیل تقی خان
 جنگ ۽ دپتر ۽ یک ونڈے واجہ نیٹو بیٹورام ۱۸۸۱ء ۽ ماں وتی کتاب " تاریخ
 بلوچستان ۽ چاپ کرنگ ولے ترانگے جوان نہ انت۔ اے دپتر ۽ جرنیل تقی خان
 ۽ شزادہ سب گشنگت ، سب ایرانی بلوچستان ۽ شارے اے دپتر ۽ تاریخی سربن
 اے نمشکار ۽ چہ واجہ وزیر علی کرمانی ۽ کتاب ، تاریخ کرمان ۽ دزکپت ، اے گپ
 تاریخ ۽ رُو ۽ راست انت کہ ۱۷۳۶ء نادر شاہ افشار وتی یک پو بے جرنیل تقی
 خان ۽ سروکی ۽ چہ چہار بند ۽ دیم پہ کراچی دیم دات ۔ ولے ملک دینار و لشکر
 آوانی راہ بست و آواں بنیل کرت۔ جرنیل تقی خان کشگ بوت تاریخ گشیت
 کہ آئی سپاہ ۽ باز کم سپاہی وتی ساہ در برنت ۔ اے دپتر اے انگشیت ۔ کہ ملک
 دینار ۽ یک دژمنے دگہ منگ ، اے دژمن گمان ۽ نصیر خان نوری ۽ گشیت ۔
 تاریخ گشیت کہ نادر شاہ افشار وتی جرنیل ۽ بیر ۽ گرگ ۽ وتارا لبخت ولے
 ۱۷۴۷ء ۽ آئی وتی سر سپاہ آر ۽ ماں طوس (مشہد) ۽ کشتنت۔ اے دپتر سرجم ۽
 دزنہ کپنگ ۔

(۲) میر حمل کھتی ۽ گوں میر چاکر کولوہی او گوں پرنگیزی پرنگان جنگ ۔

دہترے بازیں ونڈ بلوچ و رنہاں دز کپٹنٹ اے دہتریک دو ونڈ ما بلوچی ماہتاکاں
 چاپ بوٹگ انتہ ایشی یک ونڈے اے نمشکار ماں وتی کتاب " اے کورس ان
 بلوچی " ء چاپ کرنگ میر حمل و پرنگانی جنگ ء دہتر ۱۵۸۰ء ء انت اے
 امدورات ، کہ پرنگیزی ماں بلوچستان ء تیاب و بندراں بیڑ آرنت ، ولے بلوچ
 آواں پد جنتہ

۱۵۸۱ء پرنگیزی پسنی و گوادر ء بن دانتہ بلے بلوچ آواں پرورش دانتہ
 آوانی دو توپ پلنتہ اے جنگاں کھمتی بلوچانی سردار میر حمل نیٹ بندی بوٹ
 پرنگیزی آراگمان ء گوا (جانندی ہندوستان) ء برنت ، امود ء زوال بوت ، بقول
 واجہ یوبلز انگریزانی وید ء انگت اما دو توپ پسنی ء ایرانتہ - ۱۵۱۵ء ء پاری ہور
 ء پرنگیزی جرنیل ابو قرق ہرمز (بندر عہاس ء گور ء) ء بندر گپتہ

(۳) کونین بلوچی دہتراں یکے دلی ء جنگ انتہ اے دہترے یک ونڈے واجہ
 ولیم ڈیمز ماں وتی کتاب دی پاپولر پوٹری آف دی بلوچز ، ء چاپ کرنگ اے دہتر
 ء دومی یک دو ونڈ واجہ سیف الرحمان مزاری و واجہ شیر محمد مری نز آرنت و
 چاپ کرتنت - انچوگشت ، کہ ۹۱۵ھ ء بلوچ ہمایوں بادشاہ ء نمک دانتہ ودلی
 (دھلی) ء گپنت ولے دہترے گشیت کہ بلوچ گوں ہمایوں ء جنگ کرتنت ، تاریخ
 ء رو ء اے دی است کہ ۹۹۳ھ ء بابر بادشاہ وتی بچ ہمایوں ء دیم دات کہ ملتان
 ء اچ ء بلوچان بنبار پکت بلکن اے دہترے بابت ء انت البت دہترے اے دی
 است

بیڑتن دلی کوٹ ہزار گنجیں

اگہ بلوچ واقعی دلی ء کوٹ ء بیڑگنت ، داں بزاں بلوچ گوں ہمایوں جنگ

نہ کرگنتہ بلکن آئی کھی بوگنت

(۳) کونین دپتراں یکے ۱۷۲۹ء ء "اوگان بلوچ" جنگ ء انت، اے شہر ء شت و سہ ٹپگ واجہ بشیر احمد بلوچ ء دزکپنت او واجہ بشیر احمد بلوچ ایشی ء ماں وتی کتاب "درچین" ء چاپتگ، اے دپتر ء نصیر خان نوری ء دربار ء شاعر جام درک بستگ واجہ بشیر احمد اے نہ ڈسیت کہ اے شیر ء کدی او اچ کجام سند ء نزارت یا ایش کہ اے دپترے گشوگ کے ات، واجہ بشیر احمد سدستا ء لائق انت کہ اے وڑیں تاریخی دپترے نزارت و چاپت۔ اے دپتر ء تاریخی سربن ماراچہ واجہ دھتہ ء کتاب احمد شاہ ابدالی ء رسیت انچو کہ دپتر گشیت کہ اوگاناں پہ وش دست وتی تنبو، زرتنت، پدکنزنت، تاریخ ام گشیت کہ احمد شاہ ء سری فوج ء سروک شاہ ولی خان ء پرورش رست او آچہ مستونگ ء میتگ تیری ء وتی تنبو کشت و پدکنزت۔

بلوچانی وتی وانتکاریں ورنہ بازیں کونین دپترے کرنگ و نزارت گنت، ولے آواں ماں وتی کتاباں دپترے نزارتوکیں رد سہیل، گشوگ ء نام وکام او دپترے تاریخی ثبوت ء بابت ء ہی نہ دینت مثلاً واجہ یوسف گچکی ء کتاب "رہپتگیں لال ء اے ڈولس بے مٹیں دپتر است انت چوش کہ "گوک پرورش ء جنگ ء دپتر واجہ یوسف گچکی اے گپ ء سوچ دنت کہ اے دپترے ملاولی محمد ولد ملا عبد الرحمان میر واڑی بستگ ولے اے نہ ڈسیت کہ آئی ء کدی اے دپتر نزارت وچ کرت۔ ملاولی محمد میر واڑی کجام سندا و کجام دور ء بوٹگ او درستان چہ گیش ایش کہ اے دپترے تاریخی سربن چے پوت کنتہ آگہ واجہ یوسف گچکی کلمے اے بگیشٹین کہ اے دپتر جنوری سن ۱۸۹۸ء ء انگریز و بلوچانی جنگ ء بابت انت، اے جنگ بلوچ و انگریزانی نیام ء بسول کھور ء دپ ء گوک پرورش ء ہند ء ماں آحت۔ اے جنگ ء میر بلوچ خان نوشیروانی ء ابید دو صد و پنجاہ بلوچ

شہید بوخت - انگریزی پوج ۽ سرسپاہ کرنل مین ، مہجر براؤن او جیکب اتنت
 او بلوچانی سروک میر بلوچ خان نوشیروانی شہید او میر محراب خان گچسکی اتنت۔ گڈ
 ۽ اے دپتر گیشتر گوردار پوت ، اے پیمنے وانٹکار مری بلوچ و انگریزی جنگانی
 دپترانی بمپور (ایرانی بلوچستان) ۽ جرنیل باقرخان ۽ ارش و دگہ بازی دپترانی
 تاریخی سربن نہ دنت واجہ شیر محمد مری ۽ کتاب ، کونین بلوچی شاعری ۽ اے
 ڈولیں کمی سر آحتگ۔

گڈ ۽ اے نمشکار گوں بلوچ وانٹکاراں دز بندیت کہ بلوچی دپتراں گوں
 تاریخی تاکاں چکاسگ ۽ پدچاپ بکننت۔ داں باز برانت۔ تاریخ سرسوجانی سبب
 ۽ دپتر ۽ کدر و کیلودی ودیت او تاریخی واقعہ و میلانی و دود سہمی ثبوت دی ریت۔
 دپتر گشوک ۽ ہندو دود ۽ بابت ۽ سوج دیگ ام دپتر ۽ کونین بلوچ ۽ شک و
 جہانماں دور کنت۔

بلوچی گھوڑ

بلوچی ہجی

حاجی عبدالقیوم بلوچ

آجونی ۽ مزین وشی ایش انت کہ مردے دست ۽ دل چچ بنتہ کہ
 دہچخت و پخت بزاں وتی دلے میلا وتی زندے راہ ورمندان دہچختہ او آہانی
 سرا روان زندمانی تیر پختہ بلے اگن مردے زندے راہ رہندان گیشینگ و آہانی
 درچنگ دگرانی دستا بیت ، گڑا ہشکلین نامے آجونی کس را نہ پیت او کسی دلے
 دردانی درمان نہ بیت ہے ڈولا کہ استمانانی رودم گوں آجونی بستہ ہر مردے رودم
 توری جون و بالادے رودم بہیت ینکہ دیدودلے رودم بہیت، آجونی منت وار
 انتہ درچکے کہ وتی ڈولاردیت شاہرے زبان ۽ کوہے سرے رنگین انجیر پتن
 تاک بہیت آئی بالادے ڈیل و ڈول آئی جوڑ و شاہرانی کش ، آئی تاکانی پتنی الی
 اچ آدر چکے گل گستانت کہ آرامردم پھ وتی دستا برو دینیتہ ایشی شاہرانی پروند
 بلکن ایشرا جلوہ تاک ترکنتہ بلے ایشی وتی زیبائی کہ قدرتی حسن گشگ بیتہ
 پشت نہ کپیت ۔ نہ آئی بالادے تما آشان کیت کہ نیلیں پٹے وت رودیں چنالے

تما بیت۔

آسکے زندسراں تاپاداں آجونی نکلش انتہ بے ہنچش کہ ارا بے وتی
 ڈولاکوہ و طارانی تما بردیتہ آگن آرا بیارے لیلے تما بند بکنے، آئی ۽ درک و دور
 گارنت آئی مانا او بڑے مانا یکے بیتہ لوزینکے حال دی ہمیش انتہ اچ
 لوزینکا منی جبل دپے گل ینکھ لوز نہ انتہ، بلکین زبانان نامے ادب انتہ، من
 سرپدن کہ منی سر حال لوزینک نہ انتہ جی انتہ۔ بزاں لکھ وڑ کہ ہمسائیگیں
 زبانان طرز تحریر، گشگ بیتہ بے منی دلالک وڑ بزاں جی لوزینکے ٹکی انتہ
 اگر لک وڑ ۽ ہبرا کئے لوزینکے نام گرک بیتہ آگن لوزینکے ناما گرے اچ لکھ وڑا
 مردم چہاں نزکت نکنت، جی بنیات انتہ کہ لوزینکے ماڑی، آئی سرا پاکیتہ
 نوں بل ایشرا بگر آئی کہ من گشگتن کہ آگن جی آجو بہیت بزاں لک وڑا بے کہ
 وتی ڈولارنگ گراں پکنت بازگتر انتہ اچ ایشی ماآرا اچ کرومگاں کانود
 وربندانی چیراچیر ترین حک ایش انتہ کہ نک وڑ کوپے ٹسیٹلے پیمانوت بردیتہ
 ووتی تولا بریتہ آگن ماشاپی کنن او آرا کانودانی لاموکنن گڑا آئی رودم لازم بند
 بیت اوہرچی کہ بند بوت، آئی بن پدسرا انتہ۔ مروچی ماوترا ہنچش پیچو پیس اوتاب
 کنوکیں چٹیا ہڑنتما کہ نہ مارچ آئی پچان درمت کنین نہ آئی تاباں راست و آئی
 سراچک کت کنین، اے سادے سر گنا نڈ داوے جندے سزبتگ انتہ لک
 وڑے ہبرا مروچی درستان آلمون تراس دانا تنگا بلوچی لوزانک اچ گوانزگا درنہ
 انتہ۔ بلکن پھ جوانی ودی نہ بوتما کہ و آئی لک وڑے سراوت ماں و تادست
 وزچک آن، ہرکس گشیت من نہ کشتا ہلا نہ انتہ حک و دلا پچارے ہرکس وتی
 ہندا راست گشیتہ پرچاکہ تنگا کسی گشتن تپاس کنگ و چارگ نہ بوتما تاکہ
 تمہیات و تپاس کنگا گڈ جبرے وت پونج بیت ووت پکیتہ کس پہ المی گشت

نکت کہ کجام جبر ردانت او کجام راست ، ہبر و گشتن ہما بے انت کہ آرا وتی
 پاسرے رائی اوشتنگے سنج جنت ہک و راست ہما انت کہ آئی سرا زمانگے سردو گرم
 برگوزنت و آئی تما اینکہ جوہر بہیت کہ سردو گرماں سگت پکت مساپریا رنگراہ
 کیت بزرگ و جہلگ بازانٹ بازہنداں دز وڈنگ سرپتسگت ہما مساپر وتی منزلا
 سر بیت کہ ایش درستانی دیما داشت او اوشتات پکت وراہا برماں پکت کوئی مہ
 کنت تاکہ وتی ہنکین ء سر بہیتہ اوا لما ہما مساپر پھ چیزکا اود لگوش انت کہ اچ
 ہے سردو چیراں سی انت ، اودنی انان گیت اگر مساپرے بزانت کہ آئی راہ چک و
 ساپ انت نہار اودز سچہ بیم نیست آنا د لگوش و بے پروا بیت اور ہر دیں مردم
 ئے شیوار اور دلجم بوت بے واک بیت او بے واکیں مردم راہاں و اب کپیت ،
 نون ہبر ادا آہت و رست کہ بلوچی لوزانک و آئی لک و ڈیلہ بنت کہ وتی پورا
 وت تاچیناں وتی منزلا سر بہنت البت راہا آجک و مہیز لوئنت کہ چوش
 باہند کناں بیت او آچھ وتی ہوش وانا نا چپ ورا ستاد لگوش دیانا پھ سوگی
 و شیواری دیما روان بہیتہ ہمیشا منی دلاتاں مروچی ینکہ دیما ترا ہر زانت کار ، ہر
 راہ و رہندے نشان داتا یادنت ، ہر گشتے گشتگ ینکہ گشت ما آئی پشتلے
 مزورن مکین بلکین پچارن۔ اگر آئی نشان دانگیں راہ رہنداں پندار بیت وت
 اوشنتت ہر کجام رہند کہ مہکم تربیت پشت کپیت ، نزوریں رہندے مانا لورین
 سادے ہر چہنکہ ہشک بیت ہمینکہ بریت ، مہکیں رہند ریدگیں سادانت ہر چہنکہ
 کمیں تربیت مہکم تربیت

نون ایرادے الما سراچست کنت پرچہ مروچی ماوت بزور و مہکم وت

مکشیں او ہے و ہدی نزوریلو مرین راس ، من پیرا گوشہ کہ سچک لوئیت ۔ بے
 من گشتن کہ ایرادگرے کار ایش نہ انت کہ نزورا اچ محکم گیشیکار ند آرا

بکثرت و دور بدنت آئی کار ہمنکس انت کہ دہکانے نوک نشنگیں نہر بارا پیش
 داریت کہ ایش برنج نہ انت۔ ساموئے ایش گلے نہ انت ترگے، نون ہما سامواو
 ہما ترگے کشک وڈنا دور دیگ ہمالا واھندا و آئی بچکے کارانت۔ دہکانے کار نہ
 انت۔ ایراد گر بارا پیش داریت کہ ایش رہندے شری وھرابی چہ انت اواندگہ
 رہندے جوانی و بدی چہ انت، چدو گیش ایراد گرے کار نہ انت۔ پرچہ کہ ہمیش
 جوانی و بدی یک یک کنگ ہر ایراد گرے گوراہمائی زانت و دیدے سرا انت
 اوے باز ایراد گروتی جندے دوستی و نادوستی ہم نیاما کاریت افلاطون گشیت کہ
 اگر ملکہ حاکمی منا دستابت، من شائیرانی ہنکیناں گارکنین بلے ہمائی جندے شاگرد
 ارسطوگشت، کہ شار زندے آدین انت۔ افلاطون اگل وزانت اینکہ ہزار سال
 رندی درپشگانت، بلے شیر و شائیرانی بارہ آئی ایراد راہدی نساں کسائ نائی
 گڈگے نہ لیکت، مروچی ماوترا ہلاک کنن کریاب آن، ایشرا بگر آرایلہ بدے کے
 زانت ہما جبرکہ مروچی مے دیما ہراب انت۔ باندا شریلک بہیت اور مروچی ایں
 شرباندا چہانی مود بہیت، پرنگیانی لوزانکے تہا اچ شہ ہیر و بزاں شکسیر، زنڈ تریں
 مرد کے انت۔ بلے آئی لک وڑا، مروچی تو دگنیا ہلق جاگہ ننگدے بیشک آئی
 نمونہ ایرنت۔ بلے وانگے تہا کار مردہ بنت، آوڑیں جی مروچی کس نشبتہ نہ کنت
 پرچہ شہ ہیروئے نام و توار گار بوت ینکہ پدی نسل آئی بکسی بوشتہ انا ہرودنہ
 نیٹ گپ ایشنت کہ مروچی مملونکے نزا آلکوڑ گران انت۔ اچ آئی ارزاں تریں
 لکوڑے درگیجک بوت۔ مملونکا ارزاں تریں جی چت ولانکاں بست، مروچی شہ
 پیروئے گپ ہستنت بلے آلکوڑے تہانا کہ آئی وت نویسگنت بلکن نوکین جی ئے
 تہا نیت، ایشرا گشت لوزانک و آئی لک وڑے رودم بزاں ارتھام۔ گپے من
 ہنگت جنین گڈا دیما روان، اگن ایراد گری ئے قبل لوزانکار ینکہ لک وڑا را

کانودانی کٹکے تہا نساہ کنگی او اشکیل کنگی بہیتہ گڑا لوزانک چسپیت و آئی رودم
 ماٹو بیت آئی درہج چوڑ نہ کثیت برزا باہند نہ کنتہ بلے آگن ایرادگری پھ ایشی
 بہیت کہ لوزانکے چوٹ و چوٹ راست بہنت - شر و گندگ سہرا بہ بیت گڑا
 لوزانک دیما روان کنتہ اوکانود و تاوت ٹمان بنتہ۔

مروچی بلوچی لوزانکے تہا رواج گنگلیں ہرپ ایش انتہ ا ب پ ت
 ٹ ٹ ج ج ح خ د ڈ ز ر ژ س ش ص ض ط ظ
 ف ق ک ل م ن و ہ ی ے۔

ایش ہرپانی تہا ح ص ض ط ظ ع غ ق سا عربی انتہ او بلوچانی دپا
 گراں گران انتہ ، جگے زورگ بنت جگے دوردیگ بنتہ ٹ و س ہم دپین و
 ہم توارین لوزانت گیشترس د پاکیت ہمیشا آگن ٹ یلہ بہیت باکے نیست -
 بلکن شر ترانتہ ڈاوڑ او ڈاوڑ دی ہم توار انتہ ڈوڑ ہریکے پھ د تاجتا کارے
 داریت چش کہ لڈ لڈ لڈ ہر سیں جاگماں ڈکیتہ لڑ ، مڑ ، جز - ایشانی تہاڑ کیتہ
 بلے ڈاوڑ باز تپاوت نہ داریت، من ہر چہنکہ تمہیات کر تاجتا پھ زچشیں لوزدست
 نہ کپتا ، کہ او دا زکار مدنت ، اواج سے دپا گیشتر زے توار در کیتہ ہمیشا ذیلہ دیگی
 انتہ "مز" وت بس انت ف دی آلمو نہ انتہ جگے د پاکیت جگے د پانہ
 ایتہ پ آئی بدل انت بلے ہر جاگہ آئی کنڈا نہ گیت ہمیشا آگن ماہر دوینیاں
 یکے پکنین چش کہ پ نبشتہ بہیت ف ، بلے آئی ٹک پکیت - او پے سیں ٹک
 آئی جہلایانت نون وانوکے سرا انتہ ہر کلام توار اچ آئی د پادر کیت ، آف
 وانیت سڑینکہ آپ - خ و غ ہر دو بلوچی ہرپ نہ بنت بلے ہر دو بلوچی لوزانی تہا
 ہنچش ہور و توار بوگنت کہ نون آہانی کٹگ گران انتہ البت ایش ہر دو سیں
 ہرپ عالی رودر آحتی بلوچی کاہنت - روبرکتی بلوچی یا ایشانی چ ڈس نیست ، او

ہما ہندا کا ہنت کہ اودا رو درکتی زبان ک وگ کا ہنتہ چش کہ نوک (نوخ)
 دروگ (دروغ) اگرک وگ لوزے سراینکہ نیاما بیانت ایسانی توار بدل نہ
 بیت رو درہتی زبانادی ک وگ اے توار درکتی، چش کہ گوش بکش، گرم مگر،
 بتل ایش درہت کہ ہرپ ہما یکن انت، ہالی آگن لوزے سے د مبالا گیت گڑ
 آئی توار گستا بیت۔ نون پھ یک جاگے توارا نوکیں ہرپ ینکہ جتائیں ہرپ
 نبشتہ بہیتہ گڑا گران کپیت، پھمیشا آلو ز کہ ک ینکہ گ سرا کنت ک اوگ
 اے بدلاک، ک نبشتہ بہیت۔ توارے کشک پھ وانوکا یلو بہیتہ بیشک
 ارادیک بو انیت ینکہ دلیغ نوک ینکہ نوخ ایش دوئیں نوکیں ہرپ بلوچی ہرپانی تما
 زورگ بہنتہ دگہ نوکیں حرپے دی زورگ بہیتہ نامانی یکی گستا پھ نامانی دمبالا
 دراجین ے، کارن چش کہ گپے گوشدار بزاں یک جبرے من کنین تو گوشاں
 بدار دوی وڑا الیختہ وتی گپے سرا بوشتہ زھگے من دیست آزھگے نام کے
 انتہ ہر دوئیں جتائیں جاگہاں نگے یک وڑا اے بیت گڑا باز مردم رو کپیت او
 اولی وڑ ہنچش انت کہ اودا المائے آرگی انتہ پھمیشا من ہمیشی اے، اے پدی
 لٹکا سربری نیمگا کمیں کمیں داتا چش مئے۔

ایش نامانی یکی بزاں و حدانیت، سراکنت نون منی نزا بلوچی ہرپ ایش

بوشتہ

اب پ ت ٹ ج ج د ڈ ر ژ ژ س ش ک گ ک ل م ن و ہ

ی ے

اچ ایش بیت و ہشت ہرپاں ابید عربی ہرپ ح خ ذ ص ض ط ظ ع غ

فق بلوچیا کاہنت، دیم ترا من ایسانی باروا تران کنین۔

ہستیں و ہدانیت کہ رو برکتی ورو درہتی دونام ودی بوتانا اوہر دوئیانی تماگر و

چیل مان آحتا ، ہریکے لوزانکے سادے سراوتی نیمگا کشگا انت سے لہتمین زانت
 کار دوئیں زبانی رودگی یا نوکین زمانے بنا کنگ لوئیتہ اول تہ ہما سادکشی وت
 حراب اولوزانکے رودما کوئی کنتہ دوی آہانی سکس او ودگی او نوکین زبلٹئیے بنا ہڈ
 تر حراب پرچہ کہ جبر سک دراج بیت او ہرچی کہ دیرلوت زیر لوت ۔ ہر زبانا
 بچارے آئی یولی بازانت بلے نشبہ و کتابانی تہا ہما یولی کیت کہ گیشتر ارزان
 بہ بیت و گیشتر مردم آرا پمت پکنٹ انگریزانی لوزانکا پچار ۔ ہزار یولی بنت بلے
 تنایک وڑے نشبہ بیت ۔

عربی زبانا ہرکس پہ دم آ پگشیت ۔ مویا بلے کتاباں ما نشبتے انت
 فارسی زبان لوز بفرماید او عربی زبانے "تفضلو" ہرجا و ہرکا کانت، بیا ہبند ، پتر
 تہ لور ، بیارون پہ آوڑیں درستیں جاگمان ہمیش یکس لوز وتی وتی زبانوں کار
 مرزانتہ بلے وھدیکہ مردم پہ بنشتہ کیت ہر لوز جتا مانائے داریت پھمیشا
 گستاخیں لوزا نشبہ بیت کس زبانی حاور ہمیش انت ، بلے منی زانتاں نہ گیشتا
 ، کلین یولیاں اوار کنتہ ہر یولی وتی جاگمان انت او کتابی زبان گستا انت ، اگر مردچی
 تورودر آحتی ورد برکتی جیڑھا پادکنے ، باندا رکشانی و کسچی جیڑھ سراچست کنتہ
 اندگہ روچادزکی و سرمای پادکانت ۔ سوریں دریائے میدانی یولی الماگستا انتہ
 نون اچ ہریان گڈ آہانی زیر و زبر کاھت ، انگریزی یاگشت وادل
 بلوچیا جوڑینوک ینکے زیر و زبر ، بلوچی جییا کلاں گراں ترزیر و زبرانی انتہ بلوچیا
 ہم تواریں و ہم شکلین لوز سک بازانت او ہریکے جتاں مانائے داریت ۔ چش
 کہ یور ، یور ، حور ، حور ، کور ، کور ، شیر ، شیر ، پشت ، پشت ۔ شت ، شت ، شت ،
 مرگ ، مرگ ، مرگ زانتکاریں لوزانتاں ابیدالما دگہ مردم بازبراں ، رد پکنٹ
 زانتکاریں مردم بازجاگمان رد پکنٹ چش کہ آئی لور ، پکا ، زانگ بیت کہ

دردانی چیزے وِ رگ لوثیت یا کہ کے اسپ انت ، دومی مسال ۔ بروکورا بگوازین ،
 چے بوت کورا پھ اوژنا بگوازین ینکہ کورا ، دستا بگر بیر ۔ ایش وڑیں لوز باز ہندا
 کاہنت ، چش کہ کے جست پکنت کہ ترا دتی مرگ دوست انت ۔ توچہ گشے ، ایش
 لوز مرگ بوت ینکہ مرگ ہر دوئیں ناماں رونه انت ۔ پھمیشا موم سرنگ بیت
 اجب انت کہ واجہ امیری وتی اولی گپے سرا بوشتائین مروچی من دی آئی جبرگت
 کہ پھ بلوچیارومن اچ کلاں شرترانت ۔

بے آ روچی امیری وتی ایوکی دیست آئی اے ہبریلہ دات مروچی من ہم
 اچ وتی تروری ء اے ہبراکت نکلنن ، توپشت کپت زیر و زبر ۔ بزاں جوڑینوک
 ۔ بلوچی ء جوڑینوک سے ہرپ انت ۔

۱۰۔ و ۔ ی برزا برگا انت ۔ چش کہ برزا وی ہر دو سے وژا کار مردبنت ۔ دور
 ۔ دور ۔ دوپ ، مید ۔ میر ، ابید اولی دگہ برزا بارت آئی سراگونڈین نشان
 ایر بہیت ۔ ینکہ زیرے وڑیں کھلے رنگ بہیت دومی ء ہنچش یلودنگ بہیت ،
 سہمی و ے سرا پیش بہیت ، ہرے گشنت ، ے وژا اولی ی بے نشان دومی ء
 سرا نشان او سہمی ء سرا نشان بہیت پرک سرا بیت ۔

بلوچی لوزانک ے دومی مستریں کندگ ایش انت کہ ے زبان ے تما اضافت ،
 حالت ، مغالی حالت ، مفعولی نسبت پھ اندگہ زبانانی وژا جتاہیں لوز ، یاتوار
 نیست ۔ ہما لوز ے دمبال ینکہ آئی شکل بدل بیتہ ینکہ توار جتا بیتہ
 چش کہ نلے توار ڈھاڈری چنگ ۔ منانال ء روگی انت اماں بگش ، زلمنگے
 ہست کہ چشیں ہر جاگہ ہمزی گوں زبر یا زیر نشبتہ بوت ۔ اگر
 نشبتہ کنگی بوئیں ، کہ ڈھاڈر ے آپ سک سردانت او ڈھاڈری چنگ
 دور جنت ، پھ ہردواں ڈھاڈر ے دمبال ء گوں زبر آہت ہالانکہ اولی اضافت

انتہ اودوی نسبت انتہ۔

من گشین کہ ہرے وڑیں جاگہاں حمزہ آرگ یلو دیگ بہیت ، ہرپ ۽
 دمبال کشی ۽ ینکہ جہلکی بیار نہ کہ الت نہ کہ ہای زیر و زبر ، بجن بس انت ،
 چش کہ ہنگور موزاتی ہرچ نود شورش نوکین دور ۔ امان توار کن ، ملک چہ
 گوشت ۔ لاہورا برومن اے درستین جاگہاں حمزہ نیا ورتا ، ادا مزین آہانی شکل
 گستاہنتہ منی دلا ۽ ایراد ہج ساہ مان نیست ۔ ہر زبان وتی ارزانی وروانی ۽
 چاربت ، ہما وڑا لوزاں جوڑ کنت ینکہ گشینیت ، فارسی گشیت تلغن ، عرب
 گشیت کراشی ینکہ پلاٹو ۽ گشیت افلاطون ۔ کسی آہانی پونزے لمپان نہ گیت اگر
 بلوچی کچ پشت ۽ ی ۔ بخت گنگار انت ، من وتی یومیاء تہادانہ کہ پھ اضافت ہمزہ
 گون زیر بیت ۔ نون من ایشی گشین کہ اگر ۽ دوئیں جاگہاں ہم ماہمزہ ۽
 دور دات کنن ، نون من شے دگوش لستیں لوزانی نیمکا گور کنین کہ پھ
 ردی نمبہ بنتہ لوزانی ردی نمبہ ۽ مزینیں سوب ایش انت کہ بلوچی
 لوزینک گرودار (گریر) تنکا اڈ نہ یوتہ گیشتر نوبیوک دپے گپے وڑا لوزان
 نمبہ کنت ۔ ۽ وڑا نمبہ کہ شما شتے ردانت بلکن نمبہ بیتہ شما شتہ ۔
 من جا تو نن ۔ آشو ، آدر ہاشتن ، زہگ شنگاں دربا ردانت لوزتیوگا نویگ
 بنتہ چش کہ من جت ، تو بنند ، شت آدر ہاشمت ، زہگ شتگنت ۔ دگہ لوز
 اے ۔ تیوگیں لوز ایش انت ، پھمیشا ایش نمبہ بنیت نہ کہ اے ۔ ہے وڑا چہ
 انتہ ایش لوز چہ نہ انت ۔ بلکن اچ انت ، باز مردے دپاڑ ۔ ینکہ ایش
 در کیتہ اچ کایا اڑ کاکائے نہ کہ چہ کاکائے ، بیٹک وانگا وتی بجانے نویگا آچ
 یا اڑ لوزانت — گریر ۽ چیزے رحبند من یومیاء تہا پیش دہشتا ، ایش وڑیں
 رد دور کاہنتہ

نون پشت کپت ایش کہ بلوچی ۽ تماہساگلیں زبانانی لوز زورگ و کارمرد بہنت ینکہ بنت ۔ اگر بنت گڑا آہانی لک وڑ چے بہیت ۔ بلوچی لوزانت سے کشکان ہرانت، راستیں دستے زانت کار ایشی سرا یک انتہ کہ بلوچی، فارسی و عربی ۽ گہارنت گہارنا ۔ بلکن بلوچی جتا زبان نہ انتہ فارسی ۽ گیگانی انتہ چہیں دستے زانکار گشتنت کہ نا بلوچی کسی گیگانی نہ انتہ آہانی گشگ انت کہ تو ہر چیز نبشتہ کنے آ بلوچی ہجیانی توکا بہیت بیشک لوز فارسی بہ بیت ۔

آہانی گشتن سر عبدالقادر گوں الب دک ا بدلی کادر نیسگ بہیت، دگے کشار لوگے ترس ایشنت کہ مردم پراہیں شہارے ذات بکنت، کمیں پادھراب کپت مردم اچ دکاڈن روت آگہ مردم دگے نیام بہیت، گڑا آرا اچ دکادر آہگ وراہے گارکنگے ترس نبیت ۔

ایش ہر دوایسر واسری کشگ بنت شرانت کہ مردم آئی نیہی کشکے درنگجیت، من الماگوں آلوڑانتاں گو نہ ان ۔ کہ بلوچی ۽ فارسی ۽ گیگانی لیکنتہ بلے من ایشی نہ گشین کہ بلوچی ۽ تماہدگہ زبانانی لوز زورگ بنت ادا اگر زورگ بہنت گڑا آہانی شکل ہنچش بدل بیت کہ پجا آرگ بہنت لازم زورگ بہنت، مروچی ہچ زبانے وتی جندے اندرا و تراہیلوکت نہ کنتہ ہر زبان دوی ۽ واستی و محتاج انتہ عربی سک شابیت و پراہ انتہ مدام اچ ٹولی ماں چویان پھک ہوتا۔ بلے مروچی آئی دی پھ ٹیکسی و بس وڑیں لوزاں تیکس و آتوہیس و تیگی کرگنتہ دوی وت پھیں زبان انگریزی انت کہ مدام اچ کنہیں زبانوں لاطینی و یونانی و عربی واندگراں لوز ۽ زورگاچک و پدہ کنت ۔ وھدیکہ درہاکنہیں بن بستگلیں زباں اچ دگہ زبانوں لوزے زورگا میارنہ کنت ۔ مے زبان نوک ردگانت ۔ چوڑو شاہڑ کشکانت آگہ مروچی وتی دپاپہیت و میار پکنت گڈاں کجا دیماقت کنت دوی ہسہر

بلوچی ۽ سرا عربی ۽ فارسی ماں چوپ انت۔ بلوچی ہر وھدا ایشانی ساھگے چیرا ہوتا
 بلوچی اچ آہانی بو و بس ۽ نون دراہت نکنت او مروچی دراہگ بلوئیت۔ المازیا
 نکار بیت۔ اوپدا بلوچی اچ دین ۽ دی یک کر بوت نکنت۔ لوزینک استمانانی دو دو
 رہیدگ آہانی دین و ایمان اوزندمانی ۽ بیت۔ ایش درستین گپانی سرا کہ مردم چہاں
 شانک دنت ایشی ابید راہ نیست کہ مردم بلوچی ۽ تما اندگہ ہمسانگ و دور بنس
 زبانانی لوزاں زوراں پکنت، شرین و نوکین لوزہانی زبان براہانیاریت۔ بلکن آئی
 حاجتاں پیلوکنت، آئی درستی نا درستی گری دور کنت۔ او آرا اچ تالاپ سیر کنت،
 پمیشا من گشین کہ ماں الا نوکین لوز اچ دگراں واتر بدل گراں پکنن، نون
 پشت کپت ایش کہ ہنچیں دری زرنگیں پھ کجام وژ نویگ بنتہ ہرزبان وتی
 ارزانی او وتی گیگا چاریت۔ و لوز ٹنت۔ وھدیکہ ما اولی براں سقراط و
 ارسطو انتنت مے دلا مے مرد الماعرب یوگنت۔ بار دیگر گڈا من سی بوتن ایش
 عرب نہ تنت۔ بلکن عرباں یونانی نام وتی وژا ٹنتگ۔ فرانس ۽ وانگلیڈ نزیکیں
 ہمسانگ انت۔ بلے ہردیں فرانس انگریزی ناماں گیت وتی وژا گیت یورپ
 کلیں زبانانی حالور ہمیش انت نون اگر منی د پاشیکر میت او من آراشہ ہیرد
 بگشین منی دلانہ شیکپیر ۽ ارواہ گوں من کیت و مرکنت او نہ پرنگیا ناگوں من
 دعوائے بیتہ البت ہنچیں نام ینکہ لوز ہست کہ اگر آہاں ہماہانی وتی وژا نشبتہ
 مکنے، مژ ۽ داوا پاد کیت چش کہ رحمن ورحیم گوں بلوچی ۽ نشبتہ بنت۔ ینکہ
 عبدالقادر گوں الپ وک نشبتہ بنیتہ من انچش کہ پیسرا باب دات ما اچ
 اسلام ۽ پسند بوت نکتن نون کہ بوت نکتن۔ ما ایش وژیں ہرہاں
 یاناماں ہماہانی وژا نشبتہ بکناں کہ ماناے تما مردم رومہ کپیت، زبان تما
 یہ پراہ دلی ویس بہیتہ پھ ایشی زبان کم نکنت۔ بلکن برکنت، البت ہنچیں

جاگہاں کہ مانائے رد بونگے ترس مہبت اودا اگر لوزانی شکل بدل بہتیت ینکہ
آہانی جی بدل بہتیت - پھ ایشی سچ نہ بیت ، چش کہ مردم ملافاضلاء ملاپازل
نہشتہ پکت - غلام رسول ، گلام رسول نہشتہ پکت -

باز ہنچیں لوزہست کہ نزدیک و گورے کھیں کہنیں زبانانی تہا ہما شکل -
ینکہ ہما توار اے وڈا انتہ چش کہ موج ، پہنچانی ہم موج گشتیت ، نان فارسی
دی نان گشتیت کتاب و کلم ، عربی ہم کتاب و قلم گشتیت ، نون آدم کہ ہر
ہنچیں لوزے روٹکاں بارت و عربی و ینکہ فارسی ۽ لوزنک ڈکارے تہا کل کن ،
منا دوست بیتہ آلوز کہ بلوچی یونگت او ہر بلوچ لس و جم آہاں پھجا کاریتہ
و آہاں پوہ بیت - چشیں لوزہ بلوچی لیگ بہنت او گہتر انت کہ بلوچی ہجیا نہشتہ
بیت چش اتید اگر ایش لوزگوں ع نہشتہ بیت ہم پھجہ آرگ بیت اور مانا ہانی تہا
رد کچے سچ ترس نہ بیت - شروع دی بلوچی یوتا ، مگر ایشی دور دیگ بہتیت ،
یکا بلوچی انت ، روپگی ۽ ماہ ماہم رمضان گشن اگر ما ایشراگوں ز نہشتہ پکتن ، سچ
پرک نکنت - عربی زبان نماز نہ گشتیت - الصلاة گشتیت بے نماز گشکا سچ بنیت
گڈا رمضان ۽ رمضان گشکا چہ بیتہ

ازت ، پتہ ، شرت ، سورت ، تپاوت ، ہیرات ، ٹیلپون ، ریڈو وڈیں

لوز کہ بلوچی یونگت پھ بلوچی ہجیانی تہا نہشتہ بہتیت -

بلوچی ۽ باز نوک بانگیں نویوک ، بلوچی اردو ۽ وڈا نویگا لگنت ، ایشانی
مانا او آہانی مانا یکے کہ بلوچی فارسی وڈا نوینت - دوئیں وڈا آہانا بلوچی لوز
دست پکیت و آ سرتک بنت ، رندا اردو و فارسی ۽ لوزاں ہور
تورنت ہنچش کہ من پیرا در بندی کت ، ہر زبان وتی گیگا نہشتہ لوٹیت
بلوچی نہشتہ ۽ وہدا ، فارسی ، اردو فراں موش کنگ لوٹت اگر ایش تہا

بیت گڑا مردم بلوچی نویگا یلو بدنٔ ، چشیں لوز ریڈو گو شداروک مدام
 ہشکت کہ تعاون اعلان کت ینکہ فاتحہ و انت ، بلوچی تہا پہ تعاون و اعلان
 دوینان جتا لوزہست ، چس کہ دزکی اوجار ۔ بلے ہمیش گپ چش دی جت
 بیت ۔ کہ پلانی درائینت کہ من تئی باسک اُن ۔ فاتحہ انت منکہ نماز و انت ، اردو
 وڈانت ، بلوچی گشیت ۔ پاتیا کرتہ نماز کت ۔ ایش درہاکسانین گپ انت کہیں کہ
 مردم دلگوش گوربکت (نہ کہ توجہ بدنٔ) چچک بنت او بلوچی وتی جندے
 رنگاگران کنت ۔

نومبر، دسمبر ۱۹۶۷ء

اولس کونٹہ

بلوچی زبان او آئی

نہبتانک ۽ وڑ

محمد حسین عتقا

مہتاڪ بلوچي اولس اگڏے سالڪے ڪشڪانت من ۽ ہم گوشگ بوتہ کہ
 ہر بگراں من تہ بلڪاں بلے تکلیف وانگئے۔ ریڈیو شیشن کہ چہ سی سال ۽ شپ و
 روچ گوں بلوچي زبان ۽ سر پيٹال انت، پدے ایش کہ پدی ہسپتہ ۽ اچ من
 سوتے گپش، دیتاں کہ وانگائے ردکنگانت اگرچہ کار مستر گوں مزین واہگ ۽
 جد کنگانت منی کتاب کہ من سعدي ۽ گلستان ماں بلوچي زبان ۽ مشننگ وش
 نویسی بونیگانے بلے ہرلیک ۽ دو سے گتی وش نہیں ۽ کنگ، میر عبداللہ جان
 جمال دینی او ملک محمد پناہ چرے تک کپنت۔ غوث بخش صابر او واجہ عبدالقیوم
 ۽ نونت او منی سرا اعتبار کرت اور دست خط دات، سیل کن کہ با اردو ۽ فارسی
 ۽ او دگہ زبانان ردی نکنوں او اگر کنوں تہ وتی جند ۽ ماتی زبان ۽ کنوں، سببہ
 سرائنت کہ نہبتانک ۽ وڑے گپینگ نہ بوجگ، سری کتاب ۽ لگگ او ماں
 سکول ۽ وانینگ نہ بوجگ ۽ ہرکس ۽ چم و دست ماں اردو او فارسی ۽ ہیل انتہ
 ہمانی نہبتانک ۽ وڑ ۽ مدت گرننتہ اولکنت، سری کتاب چش تہ بازیں ۽ لکنگ

بلے ماں اسکول ء وانینگ نبوتگ ، پمانکھ ہر کس پہ وتی دیم انت کہ پدے ائش
 کہ وانگے مزین سر دروے بوگ ، زبانے ہم گشینگ نہ بوتہ ہمیشگی نہ
 نسبتانک ء وڑے یک انت نہ زبانے یک نت بلوچی ء معنی تیوگیں بلوچ قوم
 ء زبان انت ، ٹکے ء نہ نت ۔ کہ رشکانی پوتے پچکیت اومرکی بوت او بروی
 تراجتا پکیت بہ اوشیت ۔ ہمہ زبان کہ بلوچ قوم ء را پہ زبان ء نام ء
 ہروبانگ پکت نہ ہمہ زبانے نہ نت پہک گداریے ، ونگیں براہندگ شری ء
 زانت کنت کہ درسیں بلوچ قوم کہ ماں پاکستان ماں افغانستان ماں ایران ماں
 روسی ترکستان او ماں عربستان انت ، یک زمان پتہریت کہ قوت مندیت او
 سیالیں قومانی چم نظر ء کیت ، زبان ء بولک بولکی ء عرب قوم ء راشنگ شانگ
 کرتہ او نزورکتہ ۔ زبان یک بہ بیت کہ تھی پرک دیر بہ بیت ، یک لوگ ء ہاتی
 گندگ ء بیانت ، اے مزین ذمہ داری ءے ، مے ونگینانی سرا کہ وتی آیوکیں
 زمانہ ء پہ سنبالوں ، سیالوں چہ دک موروں زلل مگندوں ، پکو ”خ“ ”اوکاف“ ء
 جیزو اوکیو ماں سیالیں قومانی دیم ء چو قوم ء راست بوگ ، مروچی من گوشگ ء
 چہ ترہ کنگ او پہ چنستے کدار ء من ء ای کنگ کہ رگک بیت ۔ بلے اے پہ
 آیوکیں زمانہ ء آرا گونڈیں ٹکے ترنیت او چم بردار کنت من گوشین کہ مزین
 بریں بلوچ قوم گونائی چہ کنت او چے دنتہ بادشاہی عین دور گوست استمانی عین
 دور پیدا کنت ۔

بلوچی زبان

باید کہ سرسرا ، اے چارگ بہ بیت کہ بلوچی وت چے زبانے ،
 پرچیکہ بازیں نازانتے لکیت کہ بلوچی کنگیں فارسی ء پمانکھ ہدا ، ہبر ، ہون

ہاک، خدا خبر، خون، خاک لکیت، اے ہم جوان کہ واب او دش، خواب او
خوش نہ لکیت، بازیئے سھب، راصحب لکیت کہ عربی ایثرا صبح گوشتیت۔

حالانکہ بلوچی چہ، فارسی، کمن ترانت۔ فارسی چہ بلوچی، درپکتہ، ہخافشی
دہد، سی چیدگ کہ کھنیں نشانیاں دپستر، کہ (مکلمہ، آثار قدیمہ) ملکنت،
کل کپیت کہ ہم زبان اونسبتانک، وڑے ایرانی نہ ننت کلدہ، اہلم اوسمیرہ
گنت، ایٹی لکت چہ چپ، راست، روت۔ اچکھ انگریزی لگگ بیت سرباب،
دب، چہ درتکلیں ہرپ، فارسی نہ انگریزی وڑے گنت او بازیں ہرپ چوروی
ہرپاں چہ انگریزی، جتائنت انگریزی، یو شکون دیم کنگ بہ بیت چش کہ n، u
لگگ بہ بیت، نسبتانک، اے وڑنہ چڑا شکل، چہ فارسی، جتائنت، بلکن،
چرش ہم جتائنت، ہمہ چرپیش، ہم او نیں ہم، نجوم ورمل و ہبر، کارگرگ
بیت، چش کہ ابجد، ہوز، حطی، کمن، سعضص، قرشت، مخذ، منظغ، گوشگ
بیت، چرے چوش بیت ابجد بڑانے اے بی سی ڈی ABCD اے بی، سی،
ڈی (A.B.C.D.) ہوز و حطی بڑانے ایف جی ایچ آئی (E.F.G.H.I.) کمن
او قرشت بڑانے کے ایل ایم این کیو آر ایس، ٹی (K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T) اے
مخذ او منظغ، ہرپ انگریزی، نیستنت، انگریزی ہرپ ۲۶ ننت او فارسی ۳۴ ننت
عربی ۳۰ ننت۔ اردو ۳۷ ننت، سندھی، اردو پٹی، پنج او پشتو، چاردرگر ہرپ
مان کنگ۔ بلوچی، کار اگرچہ اچ انگریزی پٹی، درپکتہ مگر بلوچ مسلمان آنت
قرآن شریف و انت نام مسلمانی ایر کنت۔ پمانکہ آرا چاردر توگیں اردو پٹی
زیرگ کپیت، کھنیں زبان اوستامنگ بیت۔ سنسکرت چرائی پدنت بلے
سای و آشوری بڑانے (لاشاری) چہ اوستا، ہم کمن ترنت، سای زبان، پٹی ۴۲
ننت او اچ راست، دیم، چہ لگگ بیت ایران، کھنیں تاریح گوشتیت کہ

اوستا ۽ لکت رشکانی ۽ بہیت و دومی بادشاہ بلاش ۽ (بالاچ) دو نیم صد سال چہ
 حضرت عیسیٰ ۽ پیش چہ سای ۽ (آشوری ، لاشاری) گپنگ چریشی پدر بوت کہ
 نسبتانک ۽ وڑ سر سر ۽ کلدہ اطم سمیر ۽ ہرپ چو انگریزی ۽ ماں شکل ہستنت او
 اچ راست ۽ چپ ۽ لگگ زرنگ ، بزانی اے نسبتانک ۽ وڑ بلوچاں کشتنگ
 اوچائی فارسی او عربی اوایدگر زبانان زرنگ ، اے گپ ۽ راستی چریشی ہم معلوم
 بیت کہ اے دگردراہیں زبانان چشکہ فارسی ، اردو ، سندھی ، پشتو ۽ وتی شاعری ۽
 وزن چہ عربی ۽ زرنگ ، فاعلاتن ، فاعلاتن ، مفعول فاعلاتن ، مفاعلن ، مفاعلین ،
 فعلن فعلن او دگروزن ، عے ہیم ۽ نامش ہم عربی زرنگنتہ مصرعہ ، شعر ،
 مثلث ، عنزل قصیدہ او دگر بلے بلوچی ۽ وتی جند ۽ وزن نت ، لاڈے لڈے ۔
 لڈے لاڈے ، لیلادے لڈے ، لڈے لیلادے او دگر عے ہیم ۽ نامش وتی جند ۽
 گنت ، کڑی ، ٹپہ ، لولی ، سپت مودگ (لیکو ، سوت ، زمیروک ، نازینک او دگر
 ہنخانمشی بادشاہ ولاء کوہ بیستون ۽ سرا چہیگ جک کہتہ ۔ سرائے چار صد بیت
 لیک (سرا کشتنگ ۔ ہرلیک ۽ چل و پچ لوزانت ۔ دو دو ، سہ سہ ، چار چار ، پنج
 پنج ، ہرپی لوز ، رائسن نای انگریزی ۽ ۱۸۳۶ء ۽ ہمیشرا ویتگ او معنی کنگ پہک
 بلوچی زبان نت — مروچی ۽ چہ دو نیم ہزار سال پیش عے نسبتانک ۽ لکتنگ پنج
 نہ کہ بن نہ کہ ابن نہ کہ ولد نہ کہ پسر ۔

بازیں لوزے بلوچی او انگریزی ۽ توارنتہ

انگریزی	بلوچی	انگریزی	بلوچی
جسیر	جر	ٹاک	ٹوک
بیلی	بیلی	ہیک	ہیک
لوڈ	لڈ	نوز	پوز

سلی	سلی	جب	جب
لیزی	لیزی	جب	جب
ہوڈ	ہوڈ	کرنب	کرنب
عمین	عمین	اموک	اموک
چ	چ	مگی	مگی
کاک	کاک	روٹ	روٹ
انباز	انباز	لوپ	لوپ
برانز	برانز	چارمی	چارمی
کرد	کرد	پور	پور
پاس	پاس	پسینڈ	پسینڈ
ڈری	ڈری	ٹیشری	ٹیشری
پینچ	پینچ	سہی	سہی
روست	روست	پسی	پسی
ہولگ	ہولگ	پٹیوٹو	پٹیوٹو
نٹ	نٹ	سور	سور
گڈی	گڈی	ٹیل	ٹیل
سٹ	سٹ		
			سنوٹ

او انگریزی ۾ مصدر گوں انگ ۽ Ing بیت او بلوچی ۽ گوں گ ۽ بیت

رنگ Running رُمبگد

بلوچی ، اوستا ، سنسکرت ، فارسی پشتو گوں یکد گر ۽ زیات اوار بنت ۔

اردو او سندھی ہم باز اواریں لوز دارنت بلے گیش نہ :-

پشتو	فارسی	سنکرت	اوستا	بلوچی
شپا	شب	شپ	شپ	شپ
اوبہ	آب	آپ	آپہ	آپ
میشر	میش	میش	میشی	میش
اوه	ہفت	ہپتہ	ہسپتہ	ہپت
شاخ	شاخ	شاکہ	شاکہ	شاہ
پلار	پدر	پتر	پتر	پت
ستورے	ستارہ	ستارہ	ستولیہ	استال
سپین	سفید	سپیت	سپیتہ	اسپیت
پنژہ	پنج	پانڑج	پنچہ	پنج
انگار	انگار	انگار	انگار	انگر
مور	مادر	ماتر	متر	مات
غنم	گندم	گودم	گندم	گندم

بزانی اے دگ ۽ مات زبان بلوچی انت او ایڈگہ چرائی در کنگنت
 بلوچی حکومت چرے در ستین قومانی حکومتاں پیش انتہ اے بارو ۽ منی نوکیں
 بلوچی تاریخ چارگ بہ بیت کہ دیے ماہ ۽ در کیت اگر ہدا ۽ منظور بوت ۔
 بلوچی زبان ۽ چہ حال حقیقت ۽ رندین من کایاں کہ بلوچی زبان ۽ دم
 ۽ چے تکلیف انت کہ دیر کنگ بہ بنت ۔

اول زبان ۽ جسد

انچھڪه زبان چه نياي پند وفا صلته ۽ بدل بوانه

روت بلوچي هم بونگ فارسي دوهند انت تهراني او کابلي، پشتو، قندهاري و پشتوري
 سدهي، حيدرآبادي و شڪار پوري، عربي، عراقي و مصري، انگريزي، انگلينڊ و
 سڪاٽ لينڊ، بلوچي رشڪاني او مرڪي، که بولان سڪا ايشاني دنگ نت برزي تک ۽
 رشڪاني او جبل تک ۽ مرڪي،

(۱) برزي تک ۽ بلوچي ۽ رخ، غ، ف ۽ توار پک نيست او جبل تک ۽ بلوچي ۽
 هي توار هم هستت اوک، گ، پ ۽ توار هم

(۱) هرکار بون ۽ (مصدرا پدي هرپ ۽ برزي بلوچي گ گوشيت او جبل بلوچي رخ

جگ	کنگ	ورگ	ديگ
جنغ	کنغ	ورغ	ديغ اودگر

(ب) هرکار کنوک ۽ (اسم فاعل) پدي هرپ ۽ برزي بلوچي ک گوشيت او جبل

بلوچ رخ

جنوک	کنوک	وروک	ديوک
جنوخ	کنوخ	وروخ	ديوخ اودگر

(ج) پ گپ جنوک ۽ پرک چوش نت

برزي بلوچي — من روين، ماروین

جبل بلوچي — من رواں، ماروڙن

(۲) بازيں لوزے که برزي او جبل بلوچي ۽ توار پرک کنت

(۱) پ اوف ۽ توار

برزی بلوچی گوشتیت

آپ ، چپ ، کپ ، شپ ، لاپ ، گواپ

جہلی بلوچی آف ، تف ، کف ، شف ، لاف ، گوف

(ب) ج ، ج ، ج ، ش ، ش ، توار

واجہ ، بوج ، بج ، اج ، روج ، چسیرا

جہلی بلوچی واژہ ، بوژ ، مسژ ، اش ، روش ، شیرا

(ج) وی ، ہ ، کہ ، توار

بوت ، زوت ، سور ، احۃ ، درحۃ ، حنۃ

جہلی بلوچ بیت ، زیت ، سیر ، انکہ ، درنکہ ، نکلہ

(۳) ایسانی حل عربی او سندھی زبانان سدائی ء یک دگے ء زبان زرنگ

مکہ ء او حیدرآباد ء اودگر زبانان ء ابشتگ ، مکہ او حیدرآباد سر کار تفت ہمیشگی

آیانی پسند قبول کینگ کپت ، پشتو ء کہ سرکار نصیب نیستنت پ پرک ء دیر کنگ

ء چار نوکیں ہرپ کشت ، اے ء چیرا او سربرا نکلے جنگ کہ پشاوری گاف او

قندھاری ژے ولختے ۔ موز کہ منگ ہم او مسژ ہم وانگ بیت ہے ہم ء سین

ء چیر و برز ء نکلے جنگ کہ ماہنام کہ ماہام او ماہام ہردوک وانگ بیت ح ء

سر رائے نکلے جنگ خ کہ خوک ء سوک اور چوک ہم وانگ بیت ! ح ء سرا ہمزہ

جنگ ح کہ جماء راز ما چا ہردوک یوانت ۔ بلے اے حلے ، نیست ، من بازیں

جوان و سنگین پشتون دیبگ کہ ہے لوزان ء گت لگکش ، پرچیکہ پشاوری ء ہے

خبر کہ اے لوز ء قندھاری چون گوشتت او ہے ہم ء قندھاری ہے سما کہ

پشاوری اے لوز ء ہے گوشتت ، اے مزین مشکے کہ مروچی پشتو تہانتے بلوچی ء

راوتارا ہے مصیبت ء تہا دور دنگ نہ لوئیت فرض کن کہ ما جنگ او جنگ ء ہے

نوکن ہر پے زیروں گ ، تہ برزی بلوچی ء چے خبر کہ بگ ء گم ء گو ء جہلی
 بلوچی ہم ہے پیہم گوشیت او جہلی بلوچی ء چے سد کہ باگیہ ، گار ، نگ ء برزی
 بلوچی ہم ہے ڈول گوشیت انچس کاف ء لوک ، پاک ، نگ — اونے ء ،
 توپ ، پاد کپوت — (وجیم ء راج ، لچ ، سوچ — اوچے لچ ، چار ، پھر او
 بازی دگر لوز کہ برزی او جہلی بلوچی یک پیہم گوشنت ہے پیہم ء پر ماسور ، سیر
 اواحتہ ، آختہ ، انکہ اوکناں ، کنین کنوں ، کنن ، کنین تکلیف پیدا کنت ۔ ہے
 تکلیف ء تما انگریزی ہم ہست انگریزی ء نامی نین زانتکار برناڈ شاہ ء وتی
 درستیں پدر میراث ہے کار ء دات کہ انگریزی ء جہان ء ٹیک کنگ بہ بیت
 بلے اے کت نہ بیت ، پرچیکہ انگریزی کروڑانی اشمار ء کتاب داریت ۔ الیش
 درہ پکوپد اچاپ کنگ بنت بلوچی ء یکے باز کتاب نیست دوی بازی کتاب ، اے
 لائے ہم نیستنت کہ پدوپد گردینگ اوچاپ کنگ بہ بنت برزاد انگلیں لوزاں چہ
 ابید دگر لوز ہم جیڑو ء ہستنت چشکہ شما ، شوا او کت ، کت اومات ، ماس اوچکر ،
 چکلے و انچس دگر بازی لوزنت ۔

مروچی نین زمانہ ء نوکیں ، مزنین او انھلابی نین ملک چین انتہ او داہم
 قطبی او دریائی چینی زبان پرک دارنت ، بازیسر جنگے ء پدیک زبانے زرننت
 آکہ ہر چیز کت کنتہ ایٹم بم ٹاہنیت ماہ ء روگانت آہم ہے پڈا ء تما کنگ نہ
 لوئیت کہ الیش غیر فطری دگے بیت ۔ نوکین او در آمدین زبان مردم ہیل کنگ
 کنت وتی جندہ ملک ء زباں چوں ہیل کنگ نہ بیت ، چارگی تیوگیں قوم بلوچ ء
 فائدہ کہ ماں قبائلی وڑیں جتائیاں او تعصباں نت ، گندگی الیش نت کہ کام زبان
 صوتی لماز ء وش اوارزاں انت ۔ او سیلالاں باہت کنت او وش آتک کنت ،
 گوشنت کہ یورپ ء بازی زبانے ہست ہر قوم او ملک وتی زبان ء کنت او چہ

بدریں قوم و ملک ء فرانسسی زبانس یک سلہ بوتہ زرتہ کہ وش اوارزان انتہ
یک یورپیں زانتکارے ایدا انگلت کہ بلوچی زبان ء تحقیق ء پکت
آدراہیں بلوچی علاقہاں شتگت ڈیرہ غازیخان بزانی مری بگٹی سیوی کچی بزانی
رندو پڑ مکران ، چاغی بزانی مکرانی رخشانی انچس ، دیم تراہاں سیستان خراسان
بزانی افغانی ایرانی بلوچی خطہاں ، اے درسیں جاگہاں تروتاب ء چہ پدائی چہ
ہرات و مشد ء کاگدے لکت پہ میر گل خان نصیر ء دیم دات کہ مں درہ جاگہاں
چرتگاں بلوچی زبان رشکانی وش اوارزان انتہ ، مے بلوچی قوم ء صوبہ ہم سیستان
و خراسان انتہ ہمیشگی منی گوشگ اوصلاح ہمیش نت کہ پہ بلوچی ء رشکانی
زبان زیرگ بہ بیت او آدر در سین زبان یلہ دینگ بہ بنت ماں لگگ وانگ ء

نہشتانک ء وژ

پدا گوشدہ آنگاں کہ ہے نہشتانک ء وژ مروچی عربی
فارسی ، اردو ، سندھی ، پشتو ء زرتہ ایشی ٹامینوک او آروک بلوچی یونگ ، پمانکہ
وتی شے ء وت چوں مداروں لازم کہ بدارونے پدا مروچی ما مسلمانوں ، مارا قرآن
شریف وانگی ، مے چپ و چاگرد لگگ یونگانٹ او اے وہد ء لکھانی ماں اشمار ء
بلوچ و تنگیں نہشتانک ء وژ ہمیش انت کہ مروچی لگگ یونگانٹ او اے وہد ء
لکانی ماں اشمار ء بلوچ و تنگیں نہشتانک ء ہے وژ وفتگ اوزانت ، دگر
نہشتانک ء وژا گزیرگ بہ بیت ، تہ اے درہ کور و جاہل مانٹ ، ہمیشگی باید کہ
ہے نہشتانک ء وژ زیرگ لگگ او شرورازاں کنگ بہ بیت ، مروچی ایں روچانی
گزاراں پیلاکنگ بہ بنینت نادست لک ء ممانیت ، ماں ٹائپ رائٹر او پریس ء
بیت ، نوکیں نسخ (ٹائپ) ٹائینگ پرماگران انت نظام حیدرآباد ء کروڑانی روپی
خرچ کرتہ چا کہ پاکستان شہتہ اے حکومت ء ہم کروڑانی روپی خرچ کرتہ ، نین

شعرا ہے پہ ٹائپ ء در کپتہ ، پمانکہ گتر پرا ہمیش بیت کہ ما ہے ٹائپ ء وتی
دیم ء بداروں او ہرپ و لوزپٹا ہنس۔

۱۔ زبر ، زیر ، پیش پہ ٹائپ ء گران نت ، پمانکہ کوشش تیوگیں زبان
سکانت کہ اے یلہ دنیگ بہ بنت او پریشاں دگرہرپ کشگ بہ بیت ، سنسکرت
او ہندی ء پریشاں ہرپ کشگ ، انگریزی ء ہم کشگ پرے زبانوں اے مزنیں
مشکلے بوتگ ، مس پریشاں ہمرہ زرتگ اوزبر ، زیر ، پیش جتگ ، سندھی ء ہے
ٹائپ است ، ء ء چشکہ چک ء چک ء گر ء گر ء گر ء اے سک بت
شماک بیت آسک بیت ، آورنانت ، آورنانت ، آورنانت شمارنا نیت۔
اردو ہم ہے ٹائپ ء استعمال کنت چشکہ کھاؤ ، کھائے ، کھائے ، کھائیے ،

۲۔ الف ، واؤ ، یے دو دو توار دینت ، چشکہ اوار ء الف ، کولوا ء واؤ ،
دیرین ء یاتے ، عربی ء پہ گونڈ توار الف ء را (ا نسل) اورراج توار ء مد آل
کشگ اونیاہی الف انچس ہشتگ (قال) نوکین فارسی ء مد ء نشان کشگ اوآن ء
راون کنت لکیت ، پہ باقیوں چ نہ کرنگ منی چن ء مد کشگ گت نت ہے ہم ء
عربی کہ الف ہمزہ استعمال کنت ہم رد انت چڑا ہمزہ کوت انت ، چشکہ اوار ء
توار لگگ بہ بیت ، تہ الف بچت کنت ، رس ، نودا ، سیدا آدو ء تی روگی نت
دوشی عیس شپ ء عربی ء پہ یائے ء توارانی جتا کنگ ء گونڈیں الف زرتگ زید
اوزید بلے پشتو ء پریشی چہ ٹکان کارگپتہ پہ کسانین یائے ء ٹک کش پہ کش جتہ
اومزنین یائے پہ ٹک سرو چیر کرتہ ، چشکہ دیریں پہ بلوچی ہے شرت واؤ ہمہ

گوں پیش ٹیک نت کو بلو ۽

بلوچی ۽ یک لوزے کہ ہرنپے ہمہ سنت ، چرے زیر ، زیر معنائے بدل
بینتیں ، گور (قبر) گور (پرورش) گور حسن و براہ (گور اکش و سینہ) فٹس چوٹ
لکال ، گور ، گور ، گور ، گور ۽

-۳

ہرپانی شکافی بدلیگ ، جوان نہ سنت پمانکہ عربی دال ۽ (بدا) رے ۽ (سرا)
غین ۽ (بغل) ف قاف ۽ (تقید) میم ۽ غلامہ ہے ۽ (بھارا) کنت لکیت ، لوٹیت کہ
بلوچی ہم ایٹرا بزیریت ، اردو ۽ بہ چار شکل بدلیت کہا ، کہ ، پھر ، ماہ تہ لوٹیت
کہ یک اے شکل ہ زیرگ بہ بیت ، من چرا یک سوتے پہ نمونہ ۽ لکال کہ تے
ہرپ او شکش جوان ذہن ۽ بندنت ۔

مروچی و تارا کوتو ^{منبھنیت}
مروچی وتی چوٹ زلیبان ۽ رستہ
بھاریں کنے یا تھاریں جھان ۽
زاناں کہ تونے ماں پے بندوبست ۽

چو ۽ سب ۽ سپیدگ تو کندانھ یکا چوبیگاہ ۽ سھرگ شمالان ۽ یکا ترا
ہردیں دیٹاں تھ صدرنگیں بٹھھے دست ۽ باھینکھے دست ۽ چلوکے روج
۽ ٹکے یکے ماہ ۽ ٹکے ۽ دگر چون گردیت تئی ۽ مٹ کہ روح ماں یکدست ۽
ھستتھے دومی دست ۽ چھ ۽ گندگ پے درگشت تئی گل گلابیں چھ ۽ ملک پے
وڑ لوت تئی تم شرابیںھے یات ۽ دشیں خیالانی اندر جتائی ۽ شپ ہم گوں و
شتی ۽ گوستھ ۔

تو وشے تھ و شاں تو رنج تھ رنجاں تو کائے تھ زندگ نیائے تھ مرگ
 چو ساتھ ء منی زند تو مرگ ہم تو مکن جست علقا منی نیست و هست ء
 عربی ء چہ دریں زبانان کہ لوز زرنگ بازیئے ہیے پیم ہشتگ او بازیئے
 وتی پیم ء کرنگ او ہمہ پیم لکتگ۔

کاسر	چراغ	آبریز	پیل	پاپوش	بلوچ
فصیح	سراج	ابریق	خیل	بالوچ	بلوص
	چائے	گناہ	سگار	چندن	چترنگ
	شائے	جناح	بجار	سندل	شطرنج
	جت	کامیاد	دہ خان	کوعین	
	زط	قیمص	دہقان	قناقنا	
	ٹماٹر	پٹاٹہ	مارچ		
	طماطم	بطاٹہ	مارٹ	ٹانیکس ء کہ بنی ء نامے	
			یسک	یوحنا	یسوع
	ہم بد لینتگ		اسحاق یحییٰ	عیسیٰ	
	جوزف	جیکب	میری		

یوسف یعقوب مریم یک بادشاہے کہ یونانی سائیرس ،
 عبرانی ، خورس ، ایرانی گورش عربی ، خسرو گوہیت و لکیت ، بلوچی پرچے شیش ء
 ٹیشن ، ٹکٹ ء ٹکس خواجہ خضر ء واجہ ہدرگوہیت و ملکیت ، البت عربی لوز کہ ماں
 گوں ہمہ توار ء گو شوں تہ باید بجا اش ہم ہمہ پیم ء پکنوں پچیکہ ما عربی ہرپاں
 ہشت نہ کنوں حق ، ظلم ، انصاف ، ثواب ، لذت ، عشق ، علم ، مطلب ، معنی او
 دگر اول سری کتاب ۱۹۳۷ء مس خان قلات ء راعرض کت او آئی من ء بلوچی

سری کتاب لکائنت بلے ماں اسکولان وانینگ نہ بوت دوی بر ۱۹۵۶ء ۶ کسز
 قلات ۶ سری کتاب لکائنت اگرچہ دگر بازیں سری کتابے درنکہ بلے منی چن ۶
 تنے وہدی منی ہے سری کتاب ۶ مٹ دزپنکتہ ۱ پرچیکہ بلوچی زانگ دوی چیزے
 اووانینگ ۶ رپک دوی چیزے من بہت سال استاد منتگاں ہے تجربہ ۶ من ۶
 مزین مدتے کرت ۱ وانینگ ۶ چنستے دگ نت ۱ من چرایاں فائدہ زرنگ ۱ اردو
 ۱ فارسی ۱ عربی ۱ سندھی ۱ پشتو ۱ درہ زبانی سری کتاب ۱ لوٹائینگ اودت گنگ
 سرکاراگر سستی کنگانت باید کہ ماسری کتابے چہ بلوچی اکیڈمی ۶ نام ۶ سرکار ۶
 بدیوں اوزورچہ بلوچستان ۶ بلوچاں بدیائینوں کہ ہے کتاب ۶ منظور پکت
 او سکولان جاری پکت ۱ بلوچی اکیڈمی چہ زانتکاراں سری کتاب طلب پکت او
 روچے مقرر پکت پہ مڑہ ۶ کہ بچک نہ بلکن ۶ پیریں تجربہ کاریں زانتکاراں
 لوٹگ بہ بہنت گوں اے پنت و ارادہ ۶ کہ چہ نوکیں سال ۶ مارچ ۱۹۶۳ء ۶ ہے
 کتاب ماں سکولان جاری کنگ بہ بیت ۱ سری کتاب جنوری ۶ دینگ بہ بیت کہ
 فروری ۶ چاگ بہ بیت او در سین بلوچستان ۶ سکولان بہرنگ بہ بیت۔

ادلس کوٹہ

دسمبر ۱۹۶۳ء

بلوچی لکوز

(یک رہشونے)

غوث بہار

ہنچوش کہ لبرانک زند ۽ گزرائنت۔ سے ڈولا لکو ڈیا رسم لفظ لبرانک ۽
گزر ۽ لوٹ انتہ بے لکوڑ ۽ لبرانک نہ دیماشت کنت ۽ نے زبا ۽ واھناک
بیت انتہ اے وہدی بلوچی لبرانک ۽ سچ وڑیں لکوڑ ۽ رسم لفظ نیت۔ ہریک
لبرانٹ ۽ نبشت کارے پہ وت دیم انتہ

رسم لفظ ۽ درگت^(۱) ۽ بلوچی اکیڈمی کونٹہ ۽ بایدات کہ چہ مروچی ۽ سالان
ساری گام گچ بزرمیں ات۔ بے اے اکیڈمی ۽ ابید واپاریں کتاباں پہ زر زوالی ۽
دگہ سچ گونگیں ستاکرزیں کارنہ کتگ دوی نیمگا بلوچی ادبی بورڈ کراچی انتہ کہ
مدام بے زری ۽ زنگ ۽ جنت ۽ پرے زنگ جنی ۽ میاریگ ہم نہ انتہ چیا کہ
کارے کہ زرنہ کنت سچ مھرے شر نہ کنت سہی نیمگا سید ہاشمی اکیڈمی انت اے
لوک باہندیں اکیڈمی ۽ واجہ سید ظہور شاہ ۽ نبشت وڈوتی کرتگ ۽ ایندگہ

(۱) درگت ۽ بدل ۽ رویا بارہ ۽ کار مرزکنگ جوان ترانت۔

نہشکار ء ندکاراں وتی وڈ ء زورگ ء سکین دنت ۔ بلے دومی نیمگا واجہ حاجی
 عبدالقیوم انت کہ کمیں تپاوت ء پرک ء گونادگہ نبشت وڑے پجار کنائینگ انت
 ء نہشکاراں ء وتی وڈ ء زورگ ء سکین ء دینگ انت ء نہشکار ء
 ندکاراے ہردوکیں نبشت وڈانی (۱) نیاما بلیگ ہیران انت کہ کجام نبشت وڈ ء بزور
 انت ء کجای یل بکن انت۔ وہدے کہ اے ہردوکیں نبشت وڈ سرجم و نہ انت۔
 بلے کارکشی ء لانتک انت۔

ماں اے نہشتانک ء من اے ہردوکیں نبشت وڈانی د چاری ء کنان ء
 چیزے چہ واجہ سید ظہور شاہ ء ء چیزے چہ واجہ عبدالقیوم ء زوراں ء (وتی
 من ء ایک راہے پہ بلوچی نبشت ء پانچ کناں یا بنگلج کناں۔
 چریشی ساری ء کہ اے واجکارانی نبشت وڈ ء پرک ء تپاوت ء
 دیمابیاراں، اے جبرگوشگ المی انت کہ دو سے توارانی کارمرزی ء اے واجکار
 ہم جب انت۔ چو کہ " ء " " ء " " ء " " یے " انت بزاں " کتاب ء بیار
 " تو منی برات ء " " مناکتابے بدے " وڑیں نبشت وڈ ء ہردوک یک ء
 ہمتپاک انت پریشکا اے ہرستیں لبز چہ مئے باوست (بحث) ء ڈن انت۔ چرے
 برز ء تواراں واجہانی تپاوت ء پرک چوش انت۔

توار	سیدوڑ	حاجی وڑ
اے	ء	ے
اے	ے	ء
و	و	وا

کتاب ء تاک، کتاب ے تاک من ء کتابے دات ے، مناکتابے دات ء اے و

(۱) بلیگ ء بدل ء ہبکہ شریں لوزے

منی انت اے دامنی انت۔

چرے تواراں ابید ہم فعل مضارع ء فعل حال جاریہ ء نبشت وڑ ء ہم
چپاوت ء پرک است انت، چوش کہ حاجی عبدالقیوم کاریت، زوریت ء ساریت
ء وڑیں لہزاں جم نبشت کنت ء واجہ سید ایساں کارایت۔ زورایت ء سارایت
نہشتہ کنت انت۔ ہمے وڑ ء فعل حال جاریہ ء واجہ سید چوش نہشتہ کنت من
روگ ء یاں، توورگ ء ئے آکنگ ء انت۔ ء حاجی عبدالقیوم ایساں گوں الف
ء نہشتہ کنت بزاں من روٹگیاں / اوں توورنگائے، آکنگا انت۔

پہ وتی نبشت وڈانی شری ء پجار ء واجہ سید ظہور شاہ ء ماں وتی کتاب
”بلوچی سیاہگ ء راست نیسگ“ ء توکا بازشریں سرسوج دانگ ء ہمے وڑا
حاجی عبدالقیوم ماں مانتاک زمانہ ء وہد وہد ء وتی نبشت وڑ ء بابت ء سرسوج
دنت۔

چہ کلاں ساری من ادا ” ء “ ء بابت ء گپ جتاں اے ہرپ یانپ ء
بنیادی توار ” ا “ واننگ بیت، بلے ماں بلوچی ء اے ہرپ ء چہ شروآت ء
” اے “ ء گونڈیں توار ء وان انت، اے توار ء ماں بلوچی ء ہنچو جاہ گپنگ کہ
ایچی ” ا “ ء توار ء واننگ کسی نر ء ہیال ء ہم نیت ء منی ہیال ء اے لہزاداں
راست واننگ یا نبشت بنیگ انت۔ بلوچی، فارسی ء اردو ء نبشت وڑتنے وہدی
یکین انت، فارسی ء اردو ء اے توار ء ہنچو وانیت کہ مروچی ماں بلوچی ء
وانگائیں بزاں ” زیر “ ء توار ہمک زبان ء چوش انت، کتاب من، سگ موسیٰ
، آتش نرود، آہ غریباں، قہر خدا، ادا ماں گندیں کہ زیر گوں ب، اے ” بے “
گوں گ ” گے “ گوں ش ء ” شے “ گوں ہ ء ہے، اے گوں ر ء ” رے “ ء
گونڈیں توارے درشان کنت گڈاں موٹوئیں ہمزه (ء) ء چے گناہ کرتگ کہ گوں

زیرے "اے" "ہ" "جاہ" "اے" "وانتگ بہ بیت۔ پریشکا داں ما واجہ سید
 وڑے راست، چچک ترزان نیں، وڑے کتاب، تاک، ملک، آزاتی، میرے
 شنک نشبہ کن نیں، حاجی عبدالقیوم، وڑے کتاب، تاک، ملک،
 آزاتی، میرے شنک، وڑے ترزان نیں۔ دفعی توار "اے" انت کہ واجہ سید
 چہ وت، یک لبرے ٹاہینتگ "ے" واجہ عبدالقیوم "ہ" کار مرزکت،
 بلے ما اے لبر "ہ" "اے" "اے" "اے" گونڈینتوارے، وان نیں، نبشت کن نیں
 پریشکا پرے توار، کہ واحد غائب، ہاترا کار مرز بیت۔ واجہ سید، وڑے
 راست، چچک ترزان نیں، حاجی، وڑے ردلیک نیں۔ بزاں ما کتابے داتے
 لپے کشتے نشبہ کن نیں۔

سہمی توار "و" "ہ" "زبر" نیگ انت، چوش کہ تو و منی براتے۔
 اے کتاب و منی انت، بلے حاجی عبدالقیوم ایٹرا گوں الف، نشبہ کنت، کہ
 ردبیت چیا کہ چہ دپ، یک گونڈیں توارے چو کہ زبر، درکیت، اگل، ما ایٹرا
 گوں الف، بوان نیں۔ دراج کش بیت کہ "اے کتاب و منی انت۔ کہ ترا
 گون انت" دپ تلگ بیت، گپ بلے نام۔

فعل مضارع، واجہ سید دوہرے نشبہ کنت چوش کہ سارایت،
 مارایت، کارایت، بلے اے وڑا نشبہ، زلوری، ہجدربیت کہ ما ایت، الف
 چہ چیرا زیر، الما، بجن نیں، اگل، پہ ردی، بلے ہیالی الف، چہ چیرا زیر، جنگ
 بیت، گڈاں رد و انتگ، بیت چوش کہ مارایت (یعنی سانپ ہے) گارایت (یعنی
 غار ہے) پریشکا چرے ردی، ترس، واجہ حاجی عبدالقیوم، نبشت وڑے چچک تر
 راست ترزان نیں، نشبہ کن نیں، چوش کہ مارایت سارایت، کارایت،
 وہدے کہ فہم ایت، کالی ایت کتاب ایت، وتی جاہ، درست نشبہ بیگ

فعل مال جاریہ ء واجب سیدہ چوش نسبتہ کنتہ من روگ ء یں ، تو کنگ ء ئے ۔ بے شماران ات کہ " ء " لبر ما پہ اردو ء " نے " ء " کو " ء " کارمرز کنگ میں اداں اگل " ء " نسبتہ بہ بیت۔ ردوانگ بیت حاس پہ در بلوچی کنوٹوں کہ نوک بلوچی بن رحبند ء حیل کنگ ء بہ بنت پریشکا اداں ما حاجی عبدالقیوم ء وڑا نسبتہ کن میں کہ چک تر ء راست تر انت ۔ بزاں من رویا یں / اول ، تو کنگائے آکنگا انت ۔ بے من چند اداں " الف " یا " ء " " چنگ ء شرنہ لیک نمین چیا کہ چرے حرپانی چنگ ء یک بدیں توارے چہ وپ ء در کنتہ کہ پہ مئے شمدین زبان ء یک پونگ ایت ء اگل پہ فعل حال جاریہ " الف " یا " ء " ء مہ بجن ئے ہم مطلب در کنت چوش کہ من روگ آں ، تو کنگ ئے آورنگ انت ۔

دگہ کمیں تپاوت ء پرک متعلق فعل ء نسبتہ نیگ انت ۔ ماں بلوچی ء ہنچیں لبرازانت کہ متعلق فعل ہم ہست انت ء اسم ہم ۔ چوش کہ سر ، پشت ، دم ، واجب سیدائے وڑیں ہمک لبرانی دیما " ء " ء جنت چوش کہ سر ء رندیا سر ء بہ لو ۔ دم ء شود ، یا دم ء برو ، پشت ء پرچ یا پشت ء بیا ، بے حاجی عبدالقیوم " ء " ء ہما و ہداں دیما جنت کہ اے لبر اسم ء جاہ ء کارمرز کنگ بہ بنت ۔ آجاہ ء متعلق فعل ء ڈک ء گرانت ۔ اوداں گوں الف ء کار بندیت چوش کہ سر ء رند ، سرا بہ لو ، دم ء شود ، دیما برو ، پشت ء پرچ ، پشتابیا ، اداں حاجی عبدالقیوم ء وڑا راست تر ء چک تر انت ء ہی وڑ ء نسبتہ کنگ شترانت تاکہ زانگ بہ بیت کہ کلام لبر ء اداں متعلق فعل ء کار دات یا اسم ء جاہ ء کار بندنگ پوت ۔

بلوچی بن رهند ء وہدے فاعل ء پشما "ء" بنیت گڈاں مفعول ء پشما
 "ء را" کنیت۔ واجہ سید ء واجہ حاجی عبدالقیوم ، ہردو اے بابت ء ہتب
 انت۔ بزاں ہردو چوش نسبتہ کن انت۔ کھیڈ ء کھور ء راجت یا بشام ء درچک
 ء راگڈاں۔ منی نزء اے وڑپہک ردانت۔ اداں بلوچی زبان ء گونفاری ء وتی
 بنی سیالی درشان کنگ ، اے ستر بن اصل ء چوش بیت۔ کھیڈ ء کھور راجت یا
 بشام ء درچک راگڈاں۔ بلے چہ "را" ء ساری یک گونڈیں زبرے ء توار چہ
 مے دپاں درکنیت ء اگان ما اداں زبر ء میارنیں ، گڈاں یک بلے تاہی یے ہاں
 شہدیں زبان ء مان بیت۔ پریشکا ما مجبورنیں کہ چہ "را" ء ساری زبر ء توار ء
 درشان بکن نیں پریشکارو بیت کہ "ء" ء لہزا اردو ء "نے" ء "کو" ء جاہ ء
 کارمرز کننگا نیں ء فارسی "را" ہم اردو ء "کو" ء جاہ ء کارمرز بیت "ء را"
 برزاں دو "کو" یکجا کارمرزی ء زبان ء تہا تہا فر پیدا بیت چوش کہ کھیڈ ء کھور ء
 راجت۔ اردو بدل چوش بیت کھیڈ نے کھور کو مارا "پریشکا ما پے ناسیلابی اداں زبر
 ء توار ء الف ء گوں بدل کن نیں ء اے ستر ء چوش نسبتہ کن نیں کہ کھیڈ
 ء کھورا راجت۔ بشام درچکارا گڈاں ، اے وڑ ء مے زبان چہ دو "کو" ء تہا فر ء
 چٹیت۔

واجہ سید اسم مصدر ء چوش نسبتہ کن ، کنگ شنگ ، روگ ،
 سرگ بلے حاجی عبدالقیوم اے لہزاں کنگ ، شنگ روگ یا مرنگ نسبتہ
 کنگ ء واجہ حاجی ء نبشت وڑ چہ واجہ سید ء وڑ ء راست ء چک ترانت۔ چہا کہ
 بلوچی ء ہنچیں لہزاں انت ، کہ مصدر ہم ہست انت ء اسم ذات ہم ، چوش کہ
 اگان کنگ ء کنگ نسبتہ مکن ءے رو وانگ بیت۔ ء کنگ یک مرگے ء نام
 انت سے وڑ ء دگہ ہم بازیں لہزاں انت ، پریشکا ما اسم مصدر ء حاجی

عبدالقيوم ۽ وڙ ۽ نڀڻه ڪن عيس ڪنگ، ورنگ مرنگ دگه دگه۔

چوش ڪه ماں بلوچي ۽ همڪ واحد ۽ جمع ڪنگ ۽ هاترا ليز ۽ پيشا "ان" جنگ بيت۔ چوش ڪه ڪتاب ۽ جمع ڪتاباں، مردم ۽ مردماں، پريشڪا مارا بايد انت ڪه ما واحد متڪم ۽ نڀڻه ۽ پنچوش بڪن عيس ڪه اولي نظر ۽ جاه آرگ به بيت ڪه اے ليز جمع انت۔ يا واحد متڪم انت چوش ڪه مں رو آں۔ مں ڪن آں اے وڙ راست ۽ خچڪ ترانت۔

واجه حاجي عبدالقيوم بلوچي گرداں بڪالت زمانه حال ۽ واحد متڪم جمع متڪم ۽ پنچگور دگ ۽ لولي وڙ ۽ نڀڻه ڪنت چوش ڪه مں ڪن عيس ماڪناں مں ورنيس ما وراں بلے بلوچي زبان ۽ گيشتر هلكواں اے وڙ ۽ گوشتگ بيت مں ڪناں ماڪن عيس، مں وراں ما ورنيس گڏاں حاجي عبدالقيوم ۽ بايد انت ڪه يڪ هندے ۽ لولي ۽ يل بڪنت ۽ گيشتر ۽ نيگا بنيت۔

مں سدڪ آں ڪه مني براهندگيس ندڪار ۽ نڀڻه ڪاران ۽ مني اے راهشون وش ڪنيت ۽ آں توامی ۽ مے وڙ ۽ نڀڻه ڪن انت، تانڪه بلوچي زبان ۽ نڀڻه وڙيڪه به بيت ۽ ليزانڪ ۽ ديمشت ۽ گهبودي ديم ۽ اے اڏوور بنيت۔

زبان و لبرانک ۽ پڄار

پہ زبان ۽ دیمرنی ۽ لکوڑ ۽ گیشنگ ائلی انت

فقیر محمد غنبر

زبان اولسی پڄارنت۔ وھدیکہ لبرانک راجی جشنز ۽ در ورنٹ۔ زبان
اولسی تک ۽ اڑ ۽ یوج ننت و لبرانک راجی دیمرنی و لودناکی ۽ درشان ننت راجی
گہبود ۽ درگت ۽ لبرانک بن ہشت ننت۔ ہمیشکا گیدی ۽ دیما شتگیں راجاں
درسان شہ ساری دو دو رہیدگ ۽ پچی ۽ گوں لبرانک ۽ دیمروئی ۽ نیمگ ۽ دلگوش
گور کرنا او ایشی تما سدکی و بیسہ ودی کنگ ۽ جہد کرنا، مروچی پہ وتی لودناکی ۽ پھر
بندنت۔

لبرانک ۽ بنگلج، رودم و پڄار مزن جکانسری کارے۔ چیاکہ لبرانک ۽
رودم ۽ پہ ایمن و آجوعیں چاگرد پکارنت، لبرلز ۽ توار و لکوڑ دی درکار ننت۔
لبرانک نہ ایوک ۽ چاگرد ۽ اندری اڑ یوج ننت بلکن دری پڄار ۽ آگدہ
دارنت ہمیشکا لبرانک ۽ لودناکی ۽ آجوعیں چاگرد اولی گزر زانگ بیت، رودم ۽
درگت ۽ شاہتیں پڑ۔ پدا بے میارین جشنز۔ جشنز ہما و ہدا یوت کنت کہ شہ

چم ہماری ۽ کارگرگ مہ بیت۔ بیسہ و سدکی دیم ۽ آرگ بیت۔

مروچی این چاگرد دور چاری ۽ شہ ہزکت۔ بلکن ہشیکن ۽ شیر و پتگیں
نان ۽ ملکموت "نامینگ ۽ پھر زانت۔ جہد و جکانسری ۽ جہیت شون و شونکاری ۽
واک ۽ نہ داریت وت مانوتی کشالت ۽ سروپیٹ نت۔ وت گلانے پاہونت۔ بن
۽ یلہ دیان، شاہ ۽ دست دور دیگا نیت۔

شرگداری ۽ راہبند چیا ایر بوت ایشی اصل مدعاچے نت۔ ایشراکس
نہ ماریت چمشانک ۽ سرہچمشانک، لٹ و لٹ کشی پٹ و روس، گروچیل، آسر
آپ ۽ پشت ۽ کشک۔

ہرکس ہمے جار ۽ جنت کہ بلوچی لبرانک دیم ۽ برگ بیت، بودناک کنگ
بیت۔ دری لبرانکانی رد ۽ اوشتارنگ بیت۔ نام و توار ۽ واہندکنگ بیت۔
بلے کس پہ سدک نہ لانچیت۔ پڑ ۽ دور نہ کنت۔ اے جار ۽ نہ جنت کہ چوں و
چے ہم لبرانک ۽ دیمروی راہبندانی سر ۽ چار و بیچار پکار نت۔
زبان اگاں اولسی تک ۽ لوٹ نت۔ تو لبرانک وژنلیس زند ۽ گزرننت۔
بزباں زبان و لبرانک ۽ تما فرق بوت اولسی زبان ۽ تما لبرانک آرگ نہ
بیت۔ چیا کہ لبرانک ۽ وش دروشمی تا موربیت۔ دوی نیمگ ۽ لبرانک ۽ راتوار ۽
جلہ کش (پابندی) کنگ لبرانک ۽ رودم ۽ زلل دنت ہنچو کہ مروچاں بلوچی لبرانک
رہادگ نت۔ لبرانک ۽ نمیرانی شتریں لکوڑ، وش تہیں لبر و سدکین شون نت۔
اے رد ۽ چم ہماری جکین سنگ بیت۔

اے گپ کہ بلوچی لبرانک ۽ رادری لبرانک ۽ چمدار کنگ مہ بیت، باند
نت پہ زوتی گیش و گیواز بیت۔ بلوچی چونا ہم چمدار نت۔ ایشراہرکس زانت
گندیت، بلے پاد ۽ پردنت ایشی باز سوب نت۔ زندیں و مارگی سوب دونت۔

لکوڑ و درمی لبزانی کارمرز - لکوڑ لبزانک ۽ بن حشت سنت - دھدیکہ لبز ۽ کارمرز
 دروشم بن حشت زور بیت - لبزانک بیچاڑ بیت اوشتات نہ کنت ، اگل لبز
 کارمرز بے وڑ بیت تو دروشم بے راہ بیت اے ہردو کیں تنکانی مارگ الی سنت -
 پت کپت اے گپ کہ بلوچی ۽ تہادری زبان بزاں عربی ، فارسی لبز وارکنگ
 مہ بنت - اے درگت ۽ اے چارگ لوٹیت کہ میار کے لیشتہ - بلوچی ۽ یا عربی
 فارسی ۽ تپاس الی سنت - اگل میار بلوچی نیگ سنت - توشہ بلوچی ۽ عربی فارسی
 ۽ لبز برگ و دور دیگ کپنت - اگل نا بلوچی بے میار سنت - من گشمن کہ ما اے
 گپ ۽ ہمیشہ جتاں او بلوچی ۽ میار جل کناں کہ بلوچی ۽ ث ، خ ، ف ، ق ، و ، غ ۽
 توار نیست ، چوکہ ما ، خاک ، ۽ حاک فقیر ۽ پکیر ، غلام ۽ گلام و شاخ ، ۽ شاہ گشان ،
 منی نز ۽ اے مے نازانتی انت ماگلاں ہورت چارگ بہ بیت ، تو عربی فارسی ہم
 ہنچیں پاموست ، عربی ۽ "گ" نیست - بے باز جاگہاں عرب "گ" ۽ توار ۽
 کشت چوکہ "قیوم" ۽ گیوم "قبول" ۽ گبول "قوت" ۽ گوت ، ۽ ۽ ڈول ۽
 فارسی ۽ قرآن ، ۽ غران آقا ۽ آغا ، پدا ہم اے حرفانی نوشت ، وتی جاگہ ۽ برجہ
 سنت ، چونکہ لبزانک ۽ راتوار ۽ جلہ کش کنگ یوتا ، بلوچی لبزانت جج سنت کہ
 لبزانک توار ۽ پابند بیت ، چیاکہ ہما در سین لبز کہ آیانی تہاخ ، ف ، ق ، غ ، ۽
 حرف اوار سنت ، بلوچی ، ۽ شہر فارسی و عربی ۽ آوار جنگ سنت ، ادامن کر دے
 ہنچیں لبزباب دین - کہ آ فارسی و بلوچی زبانانی تھا کارمرز سنت - بے توارش
 جتا جتا سنت

فارسی	بلوچی	بلوچی توار
آفت	آفت	آپت
بخت	بخت	بہت

چراغ	چراغ	چراغ
رکش	رخش	رخش
زپ	زلف	زلف
حشت	خشت	خشت
تفاک	تفاق	تفاق
سرک	سرق	سرق
گرگ	غرق	غرق
ناهن	ناخن	ناخن
کلم	قلم	قلم
دروگ	دروغ	دروغ
شرپ	شرف	شرف
اشک	عشق	عشق
هرپ	حرف	حرف
بیه	بنج	بنج
روغن	روغن	روغن
جفت	جفت	جفت
مفت	مفت	مفت
سپ	صاف	صاف
بکش	نقش	نقش
بک	حق	حق
بگل	بگل	بگل

فصل	فصل	پل
فقیر	فقیر	پکیر
فیصلہ	فیصلہ	پیلہ
غلام	غلام	گلام
گفتار	گفتار	گپتار
سوغات	سوغات	سوغات
صفت	صفت	سپت
نقد	نقد	نگد

ایشان ابید گہ ہنخیں لبرنت کہ بلوچی فارسی ۽ گوں یکیں توار ۽ نوشتمہ
 و وانگ بنت چوکہ دست ، گوش ، سر ، زبان ، ریش ، بروت ، گوشت ، پوست ،
 دربان ، پلنگ ، میش ، بز ، گامیش ۔ بلوچی اے لبرانی کار مرز ۽ عارنہ کنت ۔
 چیا کہ توار ۽ ہمدپ ننت ۔ دم ترا ، کردے ہنخیں لبرکا ننت کہ آیانی بسنہ
 بلوچی زانگ بیت ، بے فارسی ۽ آیانی گڈی ہر برنگ کار مرز کنگانت ۔ چوکہ پادہ
 ”پا ۔ مودہ“ ”مو“ ”دمب“ ”دُم“ ”ناگک“ ”فاف“ ۔

نون پدر لوت ، کہ بلوچی و فارسی ہور ، تور ، ننت ۔ یک دومی ۽ گوں
 ہنچو ، گوناپ گچگ ، ننت ۔ کہ ایشانی گیشینگ نہ ایوک ۽ زور لوٹیت بلکہ بلوچی
 لبرزانک ۽ پاپا دور دنت ۔ او بلوچی ۽ دیروی کشک ۽ بندیت چیا کہ بلوچی توار ۽
 واز مندی ۽ زورگ لوٹیت بلوچی ۽ توار ۽ واز مندی کنگ ۽ پد ۽ ماگفتار ”۽“
 ”گپتار“ ”مفت“ ”۽“ ”مپت“ ”لفظ“ ”۽“ ”لبر“ ”فقیر“ ”۽“ ”پکیر“ ”۽“ ”روغن“
 ”۽“ ”روغن“ ”نوشتمہ کنان بے نان ، ریش دست ، گوش میش ، بز ، گوشت ، شب
 مار ، در کار ۽ بدل ۽ آرت نہ کنان ۔ اگل فارسی ۽ یلہ دیاں ہمارا اوغانی ،

سندھی، پنجابی یا دگہ زبان ءے نیمگ ءے دیم کنگ کپیت۔ بزاں آرت پہ آرت بدل بوت، ریش دنزین بوت۔

کو اس وزانتکار توار ۽ رندگیری ءے نہ کنت۔ بلکس اوگار ۽ دوار ءے چارت۔
 بے ماماریلہ دات ءے لٹ ءے ٹپگیاں ۽ حمشانک شرگداری، نگدکاری بویگا ننت۔ چون
 ہر کس گندیت، نہ لبزانک ۽ دوز واہی ءے پہ نہ پچار ءے پہ، نہ رثن ۽ چکاس و دید ۽
 پپار ءے پہ بس گلا وستا ۽ جار ننت، لٹ و لٹ کشی ننت۔ دوست ۽ ساڑ ءے دشمن ۽
 ڈوہارگ ننت۔

دری ویلاں بل لبزانک دگی، گردوچیل ۽ وڈائی ننت، چوکہ رود آحتی
 ورو کپتی، رود آحتی لبزانک ۽ تماٹ، خ، ف، و، غ ۽ کارمرزی برجاہ ننت۔
 بے رو کپتی اے حرفاں بنگوج کنگ لوٹ ننت، چیا کہ ہے دگ ءے اے حرفانی
 توار ۽ نک نیست۔ مطلب اے بوت کہ رو کپتی بہر، رود آحتی بہر ۽ زبان ۽
 لیک ءے منگ ءے تیار نہ ننت اے حرفانی بنگوج ءے کراچی ۽ وکڑ دے دومی بلوچ ۽
 ننت۔ بلکہ پازل (فاضل) آکادی شہ پچاں زیات، فاصل اکادی ۽ کارمستر،
 باسک و دوزواہ اے گپ ءے نہ مار ننت کہ ہما لبزانت ۽ نام ۽ سرا کہ اے آکادی
 نامنگ لوتا، آئی شرزانہ کہ، حرف، پے ننت و توار پے درکیت، بے آئی اے
 باروا دلنکے نہ اسمتہ، بزاں آے ہم ءے چم تہار نہ لوتا، آئی نہ لوٹتہ کہ شہ ہے
 چست و ایر ءے لبزانک گزند لورات، باید ایش ننت کہ ما پہ ذلمی ہے نیمگ ءے دلگوش
 ہاں، اے حرفانی برگ و دور دیگ ۽ بدل ءے یک درنیای حرف ءے درگیجان کہ
 اڑ ۽ بوج ننت۔

من گشین، ہما براہندگ کہ اے چست و ایر ءے گلانش ننت۔ چم
 تہار ننت، بلوچی لبزانک ۽ دوزواہ نہ ننت، نہ لوٹ ننت کہ بلوچی لبزانک ۽ گیدی ءے

پکار بہ بیت۔

اگل ما پہ دل و حب لزانک ۽ دیمروی ۽ واہداراں ، تو مارا باید سنت کہ
اول لکوڑ ۽ نیمگ ۽ دلگوش باں ، کواس و زانکارانی یک مچی ئے بکنناں ، راہ و
راہبنداں کھنیں دہتراں مچ کنناں اوہنوگس راہبنداں بہ چاران ، سالہ
منزل ۽ سرماں۔

(۲)

ہچو کہ سرحال ۽ اولی ہر ۽ دیم ۽ آرگ بوتہ۔ کردے زانکار پرے گپ
۽ مچ ستاں اوہنگہ سنت کہ بلوچی لزانک ۽ توار ۽ پابند کنگ بیت چیا کہ
بلوچی زبان ۽ تمار ایوگا ہمالبز اورانت کہ آیانی توارشہ دپ ۽ درکیتہ
اے رد ۽ بارہ ۽ شروعات ۽ سہ چار لزانکاں لانک بست چو کہ حد مرزی سید
ہاشمی ، حاجی عبدالقیوم ، عطا شاد ، محمد بیگ بیگل۔ ایساں وتی من ۽ سے دلیل پیش
کرت ، کہ اگل بلوچی لزانک ۽ توار ۽ جہ کش (پابند کنگ نہ بوت۔ تونیٹ بلوچی
لزانک فارسی عربی ۽ پشپلگ او گسبجائیل زانگ بیت واجہ سید ہاشمی وتی راہ
گپت واجہ عطا شاد تنسگہ وتی بور ۽ بے کھٹی تاجھگانت۔ راہ برانت مزل ۽
سریت یا شے ۽ گار بیت۔ البت واجہ بیگل ۽ واجہ حاجی عبدالقیوم ۽ سرنوں پہ
راہ ۽ کپتہ ، چو کہ واجہ بیگل ۽ سیاہگ " ، " بلوچی لکوڑ " ۽ حاجی
عبدالقیوم ۽ سرحال شون گال " دانسان کدی ایمن بیتہ ازمانہ بلوچی ماہ
دسمبر ۱۹۸۱ء پیدا ورنست۔ واجہ بیگل ۽ سیاہگ یک شرین شون ئے

اوپرے اڑ ۽ بلوچ ۽ راہ دربري کنت وهدیکه حاجي عبدالقيوم ۽ لستين لبروتی اصل ہیئت ۽ بنیستگ اوکڑدے توار ۽ پابند کرنگ۔ بے بدان بدان ۽ راہ ۽ آیان ننتہ شمرین گپے کہ مژاداریں براہندگ نون مارگانتہ کہ بلوچی دری زبانانی لپچلگ یا گسجائیل مہ بیت۔

بلوچی یک کنہیں زبان کے۔ بلوچی زبان ۽ لبرانک ۽ تہا ہما درستیں جوڑ (صنف) سرجم ننت، چو کہ ایندگہ زبان و لبرانکانی تہا ہست انت۔ بے بلوچی لبرانک ۽ را بلوچ قوم ۽ تہا پیدا ور ننگلیگیں جاور ۽ پے روم و وتی پادانی سر ۽ اوشتگ ۽ موہ نہ داتا۔

ہچو کہ سہرا ننتہ ہر چہنکہ زبان چاگردی دود و رہیدگ ۽ رشان ننت ہمینکہ نزدیک وگور ۽ سیالی ۽ پاہوننت۔ بزاں زبان شہ ہما گلیں زبانان اثر زوریت۔ گوستگین دور ۽ بلوچانی گوں پارس و عربستان ۽ سیالی و ہمایگی ہوتا۔ ہمیشکا زبانان یکے دومی ۽ شہ اثر زرتا۔ بے اے نہ انت کہ بلوچی آیانی گسجائیل ننت۔

گوستگین بہر ۽ ہما یک ۽ دو مثال دیگ بوجگ ننت۔ نوں پے دلچی یک شمرین باب کے پیشدارگ بیت۔ تاکہ مژاداریں وانوک سرپد بہاں کہ لبرانک توار ۽ پابند نہ ننت۔ بلکہ حرف ۽ سر ۽ زندگ ننت۔

ہما لبرانکہ بلوچی فارسی ۽ یکے وڑ ۽ نیسیگ بنت۔ بے بلوچی ۽ توارش

جتانتہ

نقش اول

بلوچی تواری	بلوچی	فارسی
آہر	آخر	آخر
آہرت	آفت	آفت
اہمک	احق	احق
افسوز	افسوس	افسوس

ہما لہزکہ بلوچی، فارسی ء یک وڑء نسیگ بنت و تواریش یک ننت۔

انار، انجیر، انگور، بام، طعام، شام، نام، دام، رام، پوست، گوشت، ریش، برو، ت، نان، زبان، نشان، سال، حال، مال، نال، زال، شال، دار، دارو، دوا، اسپ، جل، زین، آہن، گرک، روباه، شیر، پلنگ، آپ، پیالہ، نوش، پوشاک، گندم، جو، جگر، بلبل، کبگ، میش، بز، گامیش، باردیگ، ریگ، حساب، کتاب، رباب، کباب، شتاب، خرچہ، نزدیک، دور، زہر، تبر، تیر، شیشہ، سن، تول دوست گوش درد، ماہ، یک دو تاں لک، ژ، گرم و فوم راہ گواہ، زمین، آسمان، ماہی، مور، چاہ، جڈ۔

ہما لہزکہ بلوچی زانگ بوت بے فارسی ء گڈسری حرف ء برگ ء

پدکارمرز بونگا انت۔

فارسی

بلوچی

مو

مود

نو

نوڪ

دوش

دوشي

پا

پاد

ناف

نانگ

هما ليزڪه بلوچي آياني گڏ سرءُ "گ" ننت - و فارسيءَ "ه" ننت -

فارسى

بلوچي

روزه

روچگ

نافه

نانگ

جامه

جامگ

ماده

مادگ

هما ليزڪه بلوچيءَ "چ" گون کارمرز ننت وهديكه فارسيءَ "ز"ءَ

گون-

فارسى

بلوچي

روز

روچ

دوز

دوچ

هما ليزڪه "بلوچيءَ" "ژ"ءَ گون کارمرز ننت - وهديكه فارسيءَ "ش"

ءَ گون-

فارسى

بلوچي

پشم

پوم

خشم

هزم

هما ليزڪه فارسيءَ آياني بندياتءَ حرف "خ" ننت وهديكه بلوچيءَ حرف

”و“

بلوچی

فارسی

داب

خواب

وراک

خوراک

وت

خو:

وشش

خوش

ہنچیں لبرانکہ فارسی ء گوں حرف ”د“ ء آسر بنت وہدکہ بلوچی ء حرف

”ت“ ء گوں۔

بلوچی

فارسی

دوت

دود

شات

شاد

پریات

فریاد

آرت

آرد

یات

یاد

بنیات

بنیاد

سوت

سود

زیات

زیاد

بڈزے نقشانے تما لبرانی کج و کس اس سک زیات نت پمشکا ج زبانی یا

لبرانکے شہ دوی زبانان یا لبرانک ء انگس مزنیس کج و کس ء لبر چسیرجت نہ

کت۔ اے نزنک سیالی و ہسائیگی ء اثرنت۔ چشیں بٹمل ء وا ہند لبرانک ء

دری زبانانی گسبجائیل گشگ نہ بیت۔

دوی کش و چیل کہ مہ بلوچی لہزانک اندر دوی نلگی جلد رانی گواچی انت۔
ہندی فرق و تفاوت ء ابید دئیں ویل ء دڑالی ننت۔ چوکہ روایر شتی و رد در آحتی
، رو ایر شتی و رودر آحتی زبان / لہزانک ء تما ہنخشیں فرق است ، کہ لہزانک ء
یک دوی شہ گستائی ء گمان بیت۔ روایر شتی بلوچ لہزانک ء تما ہما دراہیں
حرف گوں بنجائی توار ء سرجم ننت چوکہ عربی فارسی ء ، رو ایر شتی پلو ء
مصدر گوں حرف "گ" ء توار ء ننت ، چوکہ کنگ ، ورگ ، دیگ جنگ۔ بے
رو در آحتی ہند ء سے جاگہ ء حرف "خ" کارمرز ننت بزاں کنگ ، ورغ ، دیغ ،
جغ ، روایر شت ء ماضی و ماضی قریب ء پہ لہز "تا" "یا" "گ" کارننت چوکہ ،
دانا ، دایگ "گوستا ، گوستگ" بے رودر آحت ء لہز "ت" پہ "ٹ" ء بدل
ننت اوگ "پہ" "غ" ء بزاں "وٹا۔ دلٹغ ، کٹا ، کٹخ" رو ایر شتی پلو ء ہنخشیں
لہز ننت ، کہ آیانی گذسر ء حرف "ک" ننت۔ چوکہ لوک ، روک ، گنوک ،
وروک بے رو در آحتی ہند ء حرف "ک" ء بدل ء حرف "خ" کارمرز ننت
بزاں روخ ، نوخ ، گنوخ و روخ ، سے رنگ ء روایر شتی دگ ء حرف "ج" ء
بدل ء رو در آحت ء حرف "ژ" کارمرز یونیکا انت ، مواجہ "ہ" "واڑہ" دیمترا
حرف "چ" بدل ء حرف "ش" انت۔ بزاں "روچ" ء پہ روش "حرف"
ت "بدل ء "و" آرت ء آرد گوشمنت۔
"ہ" گوژد حرف "پ" ء بدل ء "ف" بزاں "شپ" ء "شف" و
"وہ" ء "وف"۔

ہچوکہ روایر شتی لہزانک ء شہ فارسی ء نزنک سیالی ء اثر زرتا سے
ہیم ء رودر آحتی زبان ء شہ سندھی و ہرایی ء اثر زرتا۔ بلکہ ہنگہ زورگانت

، چوکہ پڑھن کھڑو بیخ۔

لبز ۽ اصل شکل ۽ بدل کنگ نہ ایوک ۽ پہ وانو کان بلکس نوک
 باہندی قلمکاران پاز مشکل پیدا کنگا نت۔ وانوک ہر لبز ۽ سرا گرتی کنگ ۽ پہ
 وانگ ۽ شہ دل سیاہ بیت ، نوک باہنداں لوزانت ، کماش و کواس
 زانتکارانی پدگیری ۽ سک سرتنگ بنت۔ چوکہ مروچانی واجہ منصور بلوچ سرتنگ
 انت ، واجہ منصور پہ چم دیستہ ، یک شریں زانتکارے بلے توار ۽ پابند کنگ ۽ ہنچو
 سرگرداں کرتا ، کہ یک جاگے ۽ اصلی شکل ۽ نسبتہ کنت۔ بلے دوسطر ۽ پدھے
 لبز ۽ توار ۽ پابند کنت ، اگل مڑا ہداران واجہ منصور ۽ "ترس" کہ ماں سوغات
 کراچی بابت ماہ فروری ۱۹۸۲ء پہ دلچی ونٹہ ، تہ آیاں اے الم ۽ مارتہ ، پد ہم من
 شرفداریں وانوکانی دلگوش ۽ پہ سدکی گورنگ لوٹیں ، واجہ وتی سیاہگ ۽
 تاکدیم ۳۰ ۽ اولی ہر ۽ لبز "مہلوک" ۽ راتوار "پابندی ۽ نسبتہ کرتا ، بلے
 دیمتر ۽ لبز وتی اصلی شکل "مخلوق" ۽ نیسان ۽ روت یکس دیم ۽ تاکدیم ۳۱
 ۽ واجہ لبز "فرار" توار ۽ پابند کرتا چوکہ "زندے یک پراری ۽ جوڑ بیت" بلے
 آنکشتہ ۽ لبز مانا اصلی شکل ۽ نوشنگ نت "چہ گوم ۽ فرار کت۔ (گوم
 ۽ مانا من سرپد نہ ہیں اے مثل پابندگہ نوک باہندو ہیلکارین ورنایانی نت۔
 ہر سرحالی ۽ تما ہنچیں روی پیدا ولانجیت چومہ بیت کہ مارا کلاغ ۽ بند
 سرا بیت

باید نت کہ لبزانی گوش و پوز کنگ و لوزانک ۽ لولی ۽ پابند کنگ ۽ شہ
 مالکوڑ ۽ نیمگ ۽ پہ زیات دلگوش بہاں۔ پہ بلوچی ۽ یک ہنچیں درنیہی راہبندے
 درگیجوں ، کہ آئی ہونگیں وراہیں لبز کہ رو ایر شتی ورودر آحتی دمگاں کارمرز
 نت۔ بلا لحاظ توار وانگ بہ نت۔ بلوچی ہر دو کیں دمگاں کارمرز حرفانی تعدادی و

ہفت اہکت اوشتیت رود بندے چوش نت۔

آ۔ ا ب پ ت ٹ ٹ ج ج ح خ د ڈ ذ ر
 ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م
 ن و ہ ی

ہر دو کیں دمگانی در نیہای لبر " پ ف " ت ۔ د " ت ، ٹ " ج ۔ ژ "

خ " ک " " ج ۔ ش " و " گ ، غ " ۔

اگست ۱۹۸۲ء

اولس کوئٹہ

بلوچی لبرانک و نیشہ

ڈاکٹر نعمت اللہ گچکی

اے سک تورگی گے ایت کہ بلوچی دسترانی درگیجگ و نزارگ ۽ کار
۽ نیمگ ۽ تنگا کس ۽ جسد نہ کرنگ۔

بلوچستان تواریخ ۽ ہر دور ۽ یک کرنی علاج ئے لوگ و ہر دور ۽
تواریخ دودر سیدگی و سیاسی گورگندانی آماج لوگ بلوچستان ۽ زمین۔ بلوچ اس
۽ زند و دودر سیدگ و بلوچی زبان ۽ سرا کار سک کم لوگ بلے ہر چیزے کہ
لوگ۔ پہ دلی مقصدے ۽ لوگ ۱ دے مقصد دور دوری تواریخی گزرانی بنیاد ۽
لوگنت۔ بلوچستان ۽ سرا لوگیں ہر کارے کہ مے دیمانت یا ما اشلگ گیشتر
نوکس دور نیگ انت۔ مغل، عرب یا عجم ۽ دورانی گپ و کار ہم چہ ننکی دور ۽
کار و کرداراں جتانہ انت بلے اے وحد ۽ ما اروپانی دور ۽ گپ ۽ جنگ ۽ اول
کہ اے مے دیم ۽ زیات ظہر انت۔ نوزدہمی صدی ۽ بلوچستان ۽ ہندوستان ۽
پرنگی حاکمانی، ہندوستانی حکومت ۽ رودرائکی گورچکان ۽ سیم سری علاقہ ئے انت
اروپا سامراج ۽ مزین لیبانی دیم ۽ چہ پاسیر ۽ کوستان ۽ بگرتاں بلوچ زر ۽
ٹاٹیلین تیاب ۽ بلوچ ۽ ڈیہہ پرنگی ۽ فوجی و سیاسی گزرانی آماج بوت۔ پرنگی ۽ چہ

وٹی اے سیم سرء مھکم کنگ ء بلوچستان ء تھادست ماں کنگ الی بوت۔ وے
 ڈول پہ ہے گذر ء بلوچ ء زبان الس دود ریدگ و آئی ڈیہہ ء باروا ہر ڈریں
 حال و گپانی مچ کنگ ہم الی بوت۔ ہچو کہ من گشت پرنگی واندگی اروپا مردمانی
 گزرودل چسپی (دوستی) سیاسی و فوجی اہنت۔ مانگدن کہ اے ردا حال و معلومات
 مچ کنگ ء گیشتر کار درست نو آبادیانی حاکمانی سرکاری و فوجی افسران کرنگت۔
 بنیادی روچاں بلوچ و بلوچستان ء سرا کارکنوک سیل و سواد، سانسہ
 پٹ و پول کنوک۔ زمین زانت۔ مردم زانت۔ زبان زانت و قاصد و کراشک
 ء شکل ء اے ڈیہہ ء اہنت کہ آپرنگی و اندگہ اروپا حاکمانی پکارواراہنت کہ پہ
 خاصیں مقصد ء اہنت۔ اوگڈسری کارکنوک پدیں فوجی واندگہ سرکاری افسر
 اہنت۔

اے پٹ و پول، وہالانی مچ کنگ ء ماسے دور ء ہرکنیں، یکے انگریز ء
 ہندوستان ء گرگ ء بگرتاں صدی ء گڈسری سالان دومی ہندوستان ء رودر آئی
 گورپانی سیم سرء گیشنگ و مھکم کنگ ء بگرتاں ہندوستان ء یلہ دیگ سہی ہر
 چہ پاکستان ء جوڑ بونگ تاں روچ مروچی۔

اولی دور ء پٹ و پول وہالانی نزارگ ء کارکلیں جتیں بلوچ ڈیہہ ء
 باروا اہنت۔ بزاں بلوچستان ء آکلیں ہندو دگ کہ اودا بلوچ نھنگت۔
 بلوچ ڈیہہ وے ڈول ء بلوچ راج ء یک ہرے ایران ء پشکپت۔ دومی
 گل اوغانستان ء منت و سہی ء را پہ سردارانی ہاکمی ء نام ء وٹی دستی ء چیر ء
 کرت۔ پہ ایٹی ء ہم صبرے نہ کرت۔ وٹی دست ء ہرے راہم پرشت و پروش
 کرت گوہسایگیں انتھای علاقمانی سرا بہر و بانگ کرت (پرچہ مکت و کبانہ کرنگش)
 اے دور ء ہرکارے بوت زبان، زمین دود و ریدگ یا زند و ڈیہہ ء

دگر کے ، اے درستی بلوچ راج و بلوچستان ۽ ڈگار ۽ باروا انتت چہ سیم
 سرانی گیشنگ ۽ پدائے پاندے ہاکماں ہندوستان ۽ بلوچستان ۽ دگہ ارا قلاتی و
 برطانیہ ۽ بلوچستان گشت (سرا وتی کاراں ۽ داشتت - وایشرا من دوی دور
 گشین واندگہ بہرانی باروا ہما پاندانی ہاکم و آیانی براہندگاں کار کرت۔

سیمی دوریاں بہرے زمانگ انت - اے زمانگ زیات اہم انت - چیاکہ
 دوی دور ۽ گڈسری روچاں بلوچ وانندہ و چم چچ یوان بوت و آئی وتی ڈیہہ ۽ راجی
 و سیاسی زند ۽ نیمگ ۽ دلگوش گور کرت - پے وتی من ۽ وتی کاران ۽ وتی راجی
 واہگانی تب ۽ کنگ ۽ بندات کرت ۽ گوں سیمی دور ۽ شروعات ۽ گوں گیشتر
 قوت و جذبہ ۽ وتی جند ۽ کارانی وت دست ۽ کنگ ۽ تمام چست کرت - بلے
 چوکہ دل ۽ ات چو نہ بوت -

گپ دراج بوت - نون ما چاریں کہ مے دور وزمانگ ۽ بلوچی ۽ سرا چہ
 کار یونگ - پرچہ کہ اے نبشتانک ۽ مقصد ہم ہمیش انت -

بلوچی چہ تاں ہنوں زوتان ۽ نبشتہ ووانگی زبانے نہ یونگ ، زبانانی رد ۽
 ایشراکس ۽ نہ لیکنگ - بلوچی زبان ۽ بن زہ واندگہ زبانان و آئی سیال و ہمسری ۽
 باروا نبشتہ ۽ کار ۽ رادیر نہ انت - چہ ادا نگیں دوراں ایشی نام گوں بلوچ راج ۽
 نام ۽ بازیں جاہگاں گرگ یونگ بلے ایشی سرا پے زانت کاری کاران ۽ دیر نہ
 انت زبان ۽ کہنی ، آئی بنیاد ۽ ٹھکی ۽ باروانوں کس دپ ۽ چوٹ کرت نہ
 کنت بلے اے گپ منگی انت کہ اے بلے وا جھیں زبانے یونگ و ہنگت ہم بلے
 دلگوش انت - زبان ۽ راج ۽ وتی سینگ ۽ زندگ داہنگ - ایشی زند گیدی قصہ ،
 ہیانک ۽ نزدوگٹ گجت ۽ زھیروک پہلوال ۽ لیکو - پہلوانانی شیر ، مات ۽ لولی -
 آروسانی سوت ولاڈوگ و مرکانی مونک ۽ منت وارانٹ -

کھنڀس دور ۽ بلوچي ۽ نبشته ۽ باروا اگه مارا ڈس رستگ آگوستگس صد
 سالاني تما نبشته يونگس بلوچ دپترانت - بلوچ ۽ چاگرد ۽ وانگ و زانگ ۽ گيش
 يونگ ۽ سبب ۽ عربي و فارسي ۽ وانگ بلوچستان ۽ هم سر يوت - مدرسه و مستي
 وانگ جاباني برکت ۽ استس بلوچ ۽ جم پنج بوخت - واندهاں وتي دل ۽ حال و ملکی
 حال من عربي لکوڑ ۽ بلوچي دپتراني رنگ ۽ نبشته کرتنت - بے اے گوں هما
 مردماں چه آياني بے بندري و پدوگڈاني ناسرپدي ۽ سبب ۽ گم و بے گواه بوخت -
 اے دپتران کھنڀس چه استس مردمانی چتنيکاں دست کچنگ و استس پرنگي افسراں چ
 کرنگ و وتي کتاب جاہاں اير کرنگت - چريشاں دور کہ اولي بلوچي روانگ منگ
 بنت - واجه کمالان گچسکی نيگ انت - کہ چريشاں يکے عے زوماں چھاپ (بلوچي
 اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۸۲ء) يونگ -

بلوچی بوزانگ

بلوچی ادب اے پیرا

مٹھا خان مری

بلوچی ادبے سری دور میر چاکرے باری ء ژا شروع بیٹ - میر چاکرے
 عدا ژا پیشی ایں - بلوچی ادبے پیرا دالے وختا معلوم نین - البت میر چاکر
 باری اے او آ نہیا ژا رندی ادبے کھمیں باز حال و پیرا معلومیں قیاس گھشی
 کہ اوہلی ایں ادب ہرج اے کہ دامار بہتہ کھجے حدے ء دانہ پیلویں بچے کہ بازیں
 شیرانی رلی ء ژا معلوم بی کہ نیا ما بازیں گال گارنت ، کھڑے شیراں مال کھجے
 شاعرے گال دہی شہرانی شیراں گوں اوار بیخت - بازیں شیراں ماں اصلی
 ایں گلانی ہنداد ہی مڑماں دٹی دلاژا گال ٹہنتو براور کھشت کنہیں ادبے نا
 پیلوی و غلط بیخے بازیں سوب انت - اولی باری آل تعلیم نیٹ حوانک شہرانی
 گپار حریداندرآ آتک نویخت - شہرانی گپار مڑماں کھجے د ہمیژادف زوانی
 انگھشو یا دواشتخت - روانی یاد دارظماں سے مزائیں عیوے کہ باز دیرداں ٹوک
 دلانہ اوستی ، حوانک کھڑے بلوچی شیر دراہی ء گار بیخت - بازیں شیرانی چندھی

گال سموٹے جینخت او بازیں شیرانی گال بذل بیخت۔

عمدی ادیے نزارغ و تحریری صورتا ماں آرخے سری کوشش مسٹر لانگ
ورتھ ڈیمز نلیس مکھ علم دوستیں انگریزے ۽ کھٹہ ،

مسٹر لانگ ورتھ ڈیمز مکھ انگریزیں آئی سی۔ ایس افسرے اٹ۔ ایشانی
وٹی نوکری اے گیترمدت بلوچی علاقہ آل ماں چوکہ ڈیرہ غازی ضلع سیوی وغیرہ
آگواز نیٹہ۔ بلوچی علاقہ آل ماں نندونیاذ سوبا مسٹر ڈیمز بلوچی زوانا کھمیں باز پوہ
بیٹوشہ ، ڈیمز وٹی نوکری اندرا ۱۸۷۵ء ۽ ژاگردا ۱۸۹۶ء بلوچی شیرانی ترارغ دیہ
ہند کھٹے کوشش کھٹہ۔ ہر ہندے ۽ کہ ڈیمز شہ ہواں ہندی میر و معتبریں۔

سردار و سرکرداں ، شاہر و پھیریں مڑداں یا ڈوم لنگوان ژا ہرکے ۽ راکہ شیرے
گیرٹ ہوان لکھٹو گورٹ ایر کھٹے ، ہے کھیں شیر یہ ہند کھٹو ، مسٹر ڈیمز نلیس
یہ کتاب لکھٹہ ہے کتاب رائل ایشیاٹک سوسائٹی لندن ۱۹۱۷ء ۽ ماں چھاپ کھٹہ ،
مسٹر ڈیمز ارا ڈیرہ غازی خان ۽ ضلع سیوی ۽ ماں کھار کھٹے و جاڑا چھوڑیں مشرقی
بلوچی اے شاہرانی شیر د سیکھخت۔ افسوزیں کہ مسٹر ڈیمز ارا ہواں ڈیاں کہ
مغربی بلوچی استعمال بی چھو کہ چاغی ، مکران ، قلات وغیرہ ماں کھار کھٹے موقع
نہرستہ ، نامیں تہ شاید ایشیا ۽ مغربی بلوچی دے کنہیں ادب دے مچ کھٹیں اوبلی
ادب ۽ دہی پنازدے پیش داشتیں۔ مسٹر ڈیمز وٹی کتاب رومن حرفانی لافا لکھٹہ
ہے کتابے تیار کھٹا پہ ڈیمز صاحب ۽ مزائیں محنت و پور ہائے کھٹہ ، شیرانی پٹ
و پول وٹی ہنداؤ کھیائیں کھارے اٹ لیکن بلوچی زوان ۽ رومن اندرا لکھٹ شیرانی
مچ کھٹا دے ڈکھیاتریں کھارے اٹ۔ لیکن ڈیمز مزائیں کوشش و ہنرے ۽
گوں بلوچی زوانے لوزانی صوت ہمیرنگارومن حرفانی اندرا بند کھٹہ کہ زوانے
اصلی اس لہجہ پیدا بیٹ بی۔

ڈیمز صاحب ء را بلوچی ادب ء ہیرتھ نفاہی ء گوں گندے او آنہی نز
 آرغے کھکھی سیاسی ضرورتے اٹ یا آنہی ء ہے کھار وئی ذاتی شوقے پہلو کھنفا پہ کھہ
 ، بہر حال ہر وجے کہ بی ڈیمز بلوچی شیرانی دستر چ کھشو اد بے گراں بہائیں
 ، لے گار و بیراں بیغا ژا پچار نینتو ، بلوچی ادب سرا مزائیں تھوروے ایر کھہ ۔
 مسر ڈیمزے ہے کتاب میر خدا بخش بکارانی مری ء اردو رسم الخط اندر الکھہ ، او
 قدیم بلوچی شاعری نام ء ہے کتاب بزم ثقافت کونہ ء ۱۹۶۳ ء ماں چھاپ کھہ ،
 مؤلف قدیم بلوچی شاعرانی حال شاہرانی زندگی حالات اردو زبان اندرا بیان
 کھنفت ۔ او آنہی ء ژاسوا بلوچی نظمائی اردو لافہ ترجمہ دے کھہ ، اردو ترجمہ
 و جاژا بلوچی نز انوخص مژدماں پہ بلوچی ادب ء را مطالعہ کھنغ موقع رستہ ، کتاب ء
 کتابت غلطی ہمکر بازنٹ کہ کتاب دہی برا پہ احتیاطا چھاپ کھنغ ء لوٹھی ۔

مسر ڈیمز ژار ندالالہ ہیتورام ء دے تاریخ بلوچستان اندرا بلوچی زبانے
 کھڑدے شیر داغختدے ہے شیراں ژا چھنہمی جنگے شیر باز مشوریں او دراٹیں
 شیرے ۔ مسر ڈیمزے ہے کوشش ء باوجود بلوچی ادبے مزائیں بہرے ششوگار
 بیٹہ او ہر چھی اے کہ دانا رستہ ہواں دے یہ مزائیں حدے ء دانا پیلویں عمدی
 ادبے مطالعہ ژا معلوم بی کہ کنہیں ادب کھکھی دیم روخص زندغیں او بالغیں
 ادبے ۔ اے ظاہریں حالورے کہ کنہیں باری اے ہے بالغیں ادب میر
 چاکرے دختا ژادے پیشترا پیدا بیٹہ او بازیں تجربہاں ژا رندا ترقی اے ہے
 سندھو ء دارستہ ۔ اگر میر چاکرے عمدہ اژا پیشی باری آنی ادب دے محفوظ کھنے
 جیشیں تہ گڈا بلوچی ادبے حقیقی مرتبہ اے جوانیا سماکت ۔

اوپلی ادبے مطالعہ ژا معلوم بی کہ کنہیں ادبے مقصد چھڑوئیں ادب
 برائے ادب نیٹ بلکہ اصلی مدعا زندے ڈس و پاراٹ ۔ قدیم ادب دیری این

دختانی راجی زندا او اخلاقی قدرانی سر حال ء بیان کھنتہ عمدی ادب یہ پلوئے
جنگ و جذلانی پسیرا دات او دہمی پلوا بلوچی مجلس ودیوانانی ۔ لڈو پوڑانی ، سیالی
گھوانی سخاوت ، و بہادر یانی حلال بیان کھنت ، غرضیکہ سے ادب بلوچانی تاریخی ،
سماجی او اخلاقی زندے ہر پہنا ذاپیش داری ۔

ادبلی ادب ء باز مزائیں اونا مداریں شاہر و ادیب پیدا کھشت ۔ چھوکہ
میر چاکر ، بیورغ ، سحاق رند ، شہداز ، بنگو ، لانگھو رند حمل ، رکان ، بالاچھ ، شہ
مرید ، قویل جت وغیرہ ۔

کنہیں ادب ء ماں نظمے بازیں قسم موجودت چھوکہ ہالو ، لیلارڈو ، لولی ،
جنگی شیر ، رومانی شیر ، حمد ، مداح ، دستان ، ڈہمی ، لولی موٹک وغیرہ ۔
ہالو اولیلارڈو اصلا ماں نظمے وزن یا بحرانت ۔ سری و ختال کہ دانی شیرانی
کمال جوڑ نویخت ہواں و ختال مڑماں سیر و شادہانی و لہماں سے وزن آن
ژا شیرانی کھار گپت ادبے ترقی ء گوں شہراں سے بحرانی سراشیردے ٹاہنخت ۔
سے شیراں ہالو اولیلارڈو اے ہندگپت نختہ ۔ اہالو اولیلارڈوے لوز شیرانی کالان
گوں اوار بیٹو ، شتخت ۔ شادہانی دختال یک مڑہے شیرا لوکھنت او باقی مچی ئے
نشتیں ذال چک یہ ہندا ہالو اولیلارڈو ء و حشیں زیراں گوں گھنت ۔

لولی

لولی دے ادبے کھہ باز کنہیں قسے کہیں ماٹ وٹی تھنگودرو شیں ، پچھاں
یاماں جنکھاں گوانزعاں ، ماں لوڈ بیخ و ختا و حشیں زیراں گوں لولیاں دنت ۔
لولی آنی اندرا چکے مر محبت پکارا ژا سوا آنہی آدھیں زندا پہ بختیں دعا آن گوں
بھجیا پخت و نصیحت دے استیں لولی آنی ٹاے نوخ گیشتر زانے بغ ء اشت ۔ حوانکہ

لولی تیار کھنوخیں شاہرانی نام دے معلوم نہیں لولی اے خشا چکاگوں مجالسین ،
 حواتکہ لولی اے گلانی زوان و ہش ، آسان او سادہ این چھو، کہ جہلی گالاں ژا
 معلوم بی۔

لولی لول منی پچار
 دھشیں وہا منی لال ء را
 لال میں پھل گزین ورنابی
 چھری امراں گرانیں ناں
 زبری ہر ششیں ہتھیاراں
 زحم و توپک و کاناراں
 ذکھی روغن انت زردیناں
 یشی دمبغان تخمینان
 روزی شال منی پکھا باٹ
 لولی لول منی لال ء را

بازیں لولی آل ء ماں شاہراں باز نرم و ناز رکیں خیال پیش کھنت
 یک شاعرے پکھاں را گوں بشای جزو نوذاں مثال ء داٹ کہ بشای رغام جاہے
 چھڑوئیں مسڑانی ڈولابے گوارغا گوزنت او جاہے صدر غای گوارنت و دلاں
 ساڑتھ کھنت۔ شاعر و ہشیں کہ آنہی ء خدا بازیں پکھ داغنت ، آنہی لوغا بشای
 جڑاں دل ء سیر ء گوڑتھاہ آنہی لوغ کسانیں چکاں گوں آبادیں۔ شاعر و تی گالاں
 ماں کستریں او معصومیں چکاں را ہورانی شکلوئیں ، ہیڑمیں ترنپاں گوں
 مثالادات و گھشی۔

بچھاں کہ درزانت بشای
 جاہے پہ مٹھا گوازنت
 جاہے پہ رغای گوارنت
 گورمن صدر غای گور تھسی
 نمبیاں منی کل مینہ
 ہڑمیں شز غاں چھلہ سر

بلوچی ادب و تاریخ

اوپلی ایس ادب، گو شغنی آ، زیند و بلوچانی دور
 باری اے پیلوں تاریخ و بیان کھنت۔ بلوچی اصلا ژا کھنیت۔ پھکوڑا اختنت،
 پھچے آختنت۔ بلوچی ادب ہے کھیں حالاں سرجمیاداث۔ تاریخ دان تو نثریں ادب
 اے ہے بیان و منت یانہ، لیکن ادب و ٹی زانتی مطابق و بلوچی تاریخ محفوظ
 دارغ و پہ مزائیں کھارے کھہ، بلوچی ادب مارا ڈسی کہ بلوچ ژا حلب (شام ملک
 ۱) در کھنت بلوچانی حلب و ژادر کھنے سوب گوں جزیدا جنگ و مڑائی اس،
 جزیدا گوں کر بلائے جنگ و ژا رندا بلوچ سیستان پلواختنت ہواں روشاں شمس
 الدین سیستان بادشاہ اث۔ سیستان و بادشاہ و بلوچانی بے حد باز عزت و کلاہ
 کھہ، ہے سو با بلوچ ہرچی وخت کہ سیستان و نشتنت، دلی جمعی آگوں نشتیا
 بیشنت۔ لیکن خدائی قدر تا شمس الدین قضا بیدہ او آنسی ہندا بدرالدین تحت و
 نشہ، نوخیں بادشاہ و بلوچان راڈکھیا کھنغ شروع کھہ، نیٹ بلوچاں پہ سیستاناں
 جانغ مشکل بیدہ، لاچار بیٹو بلوچان سیستان اشتوداش، ہواں وختاں بلوچانی
 مستریں سزدار جلالمان اث، میر جلال بان چھل و چھیار بولکا گوں سیستان

آژادر پکتہ ، بلوچانی کارواں منزلان جناناں حاریں بندر ء کہ کیچ اے راستیں
پلوانیں آنکو سر بیتہ ۔ سے کھیں حال شاہرا ایرنگا بیان کھشہ ۔

اڑ حلب ء پھاز کھایوں گوں جزیدا تھیزویں
کلبلا بھبور نیاما شہر سیستان منزلیں
بادشاہ مے شمس الدین ایں گوں بلوچاں خاطریں
نین کہ بدر الدین آنکہ ناغمانی شدتیں
میر جلالاں سنگتیں گوں چھل و چھیاریں بولکاں
کھاکوں حاریں بندرا زا کیچ راستیں پلواں

شاہرا سن و تاریخ ء ژا سوا گونڈین لوزانی اندرا بلوچانی کھیں کنہیں
تاریخ بیان کھشہ داشہ سن و تاریخ ء بیان شاہرے وس ء ژادے دریں حالورے
اٹ چھچے کہ ہواں دستاں بلوچاں ماں تعلیم نیتہ ، سے شیرا ماں دیم ترا شاہرا اے
بیان کھشہ کہ تھام تھام قبیلہ تھام تھام دیہا شتو ، نشہ ، شاہر مارا اے دے ڈسی کہ
تھاں راج رنداں گوں اواریں یا تھاں تمن لاشارا گوں شہر نھیں ۔ شاہر گھشی کہ :-

ہوت نندی مکرانا کھوسخ ماں کیچ ء دھیں
ہوت و کورائی اواریں اے ما لاشارے گڑھیں
دریشک و ہوت و مزاریاے گوں رندا یہ سریں
پھر میر عالی جتوئی درست ماں سوی ، ڈھاڈریں
رند ماں شوران نندی لاشار ماں گنداوغیں
اے منی پیرا ورنڈیں اے بلوچے دفتریں

شاعر شیرے آخری گالاں " دفتر " اے لوز تاریخ اے معنا ماں
 استعمال کہہ یعنی بلوچی تاریخ ہمیرنگائیں چھو کہ شاعر اہستی گالاں ماں بیان کہہ
 چھڑ وکھ شاعرے ۽ بلوچی تاریخ سر حال بیان نختہ - بلکہ ہر شاعر وئی
 عمدے تاریخی حالات بیان کھنخت - تاریخی حالات ماں گیشتر یا جنگ و مڑائیلی
 حال انتہ

بلوچستان ۽ ماں آباد بیضا و ہدا بلوچیں قبیلہ آئی دری سیلاں گوں اے
 جنگ و مڑائی بیشخت او پھوٹا نادے تمنانی جنگ بیشخت - کہنیں ادب ہے کل
 جنگانی بونزیں دری دڑمنیں گوں بیشخت یا پھوٹا نا ، راج و تمنائی نیاما بیشخت یا
 کھ لکھیں مڑدانی نیاما کل پیرا بے رورعایت داہ ، چھو کہ بلوچ و اوغانی جنگ ،
 رندو لاشارے سی سالے جنگ ، فرضیکہ کہنیں ادب ۽ اویلی وختانی پیلویں تاریخ
 بیان کہہ ، کہنیں ادبے ہے روایت بلوچی ادب ۽ بھلیں وختاں دازیندرغ داہتہ ،
 نفسک جنگ شیر چھنبری جنگ گہز جنگ شیر کہنیں روایت بہرت -

اویلی ادب اے خصوصیت

اویلی ادب چھڑوئیں کہنیں تاریخ ۽ بیان
 نختہ بلکہ بلوچانی عادات و خصائل ، بہادری و جنگ دوستی ، رند و رسم دگ و
 دستور ، سیالی گھٹو - شدونگ ، سخاوت و مہمانداری ، باوٹانی سر ۽ سر و بیغ فرضیکہ
 اویلی ادب سماجی او اخلاقی زندے ہر پہنازا پیلوی ۽ پیش داری -

تاریخ و سماجی زندے بیا ناٹا سوا کہنیں ادبے مستریں خصوصیت راستی
 او حق گوئی ایں ، اویلی شہراں ہر چھی اے کہ گوشتہ ، بے روء ۽ ریا گوشتہ نیں کے ۽
 ظالم داہتہ نیں تھرس و توجھاڑا کے ای پرواہ کہہ -

عربے مشہوریں شاعرے ء راکھ امیریں مڑوے ء گوستہ کہ منی
 سپانن مکھ شیرے گوش ، شاہرا جواہ تھرینتہ ۔ کہ "افعل حتی اقول" یعنی تھ
 سری بھڑ مڑدائی کھارے کھن کہ من تھئی سپتا بیان کھٹ کھناں ۔ عربے راست
 گوئیں شاہراں دموز کہ کے ای لافا سیٹے مہ دیہتیں ، کسی سپت و سناخت ، ای
 راست گوئی ء عربی زوانے شاہرانی گپتاراں ماں جوش واثر پیدا کھہ ، بلوچی
 زوانے شاہراں دے پچ کس ء ژاچ طمع نداشتہ ہرکے ء ماں جانی پائی مکھ سیٹے
 دیہتہ آنہی اے پچارگوں انصاف ء کھہ لیکن ہرکے ای وجودا ماں کہ سپت و
 تعریفے پچ حالورنیستہ ، شاہراں آنہی بے واہیں سپت و شادبے نخنہ ۔ راستیں
 حالورایشیں کہ بلوچی ادب ء ماں قصیدہ اصل نیستیں ۔ بلوچی زوانے اوہلی
 شاہراں ، سخی و بہادراں ژا سوا کسی تعریفا ماں قصیدہ اے مکھ گال دے نہ
 گوشمتہ ۔

جام درک خان میر نصیر خان عمدے درباری شاہراٹ ۔ میر نصیر خان مکھ
 بے بذلیں بہادرے بیضا ژا سوا مکھ بے مٹیں سخی دے است ۔ لیکن جام درک ء
 آنہی تعریفا ماں مکھ گالے دے نہ گوشمتہ لیکن بہادر سخی او جوانین مڑدانی سپت و
 ستاہ ء شاہراں پچ کھئی نخنہ ، اروندیس مری ایں شاہرے ء سردار گزین خان موت
 سرا آنہی ئے سوز ء ماں ہمیر نگلیں شیرے گوشمتہ کہ آنہی ء ماں چھڑوئیں سڑ
 دارسپت دستاہ نختی بلکہ آنہی موت سرا خونیں انڈری گر ٹغضتی ، آرو گھشی :-

گزیں ولی ہیں ننگر
 گپتہ تہ جنت کہ بھر
 ونجی دا کیچ وامبر
 شیخ و پھیترا وریلی

ڈڈھ و پھرات و ایلی
 زور اخص باڑتھ و نیلی
 زور اخ کھنت الٹھا
 سر بر کہ داسمتہ مشا
 لگی و پوش و پشا
 زرشان کھشیش ماں کھٹا

جے گالاں ژا ظاہر بیٹ کہ شاعر ء پے چھکر حب و اخلاص ء جے کال
 گوشتخت ۔ پھچیکہ حب و اخلاص ء ژا بغیر ہمیرنگیں گالانی بر اور کنخ کہ تھیر و نشتر
 ڈولا ماں ایر تندنت باز مشکلیں کھارے ۔

اوپلی ادب اے یک مزائیں خوبی اے کہ شاعر اں ادب ء را وئی گزراں
 پے پچ وختا بہا نختہ ۔ بلکہ کنیں شاعر راست گوئی او حق گھشغ ء پے بر ہنغیں تیغ
 ء ڈولا اتنت ۔ راست گوئی آنہاں رائے جدا دا دوست ات کہ یک شاعرے خان
 قلات ، کلیں بلوچ ءے مستراٹ ، باروا گوشہ کہ ۔

خان ہوا نہاں کہ داتما خان انت
 اے چھے خان انت کہ حامغیں دان انت
 کنین بلوچی ادب ءے تاربخ ، راست گوئی او حق گوئی ءے تاربخ ۔

لاڑو ، هلو ، ۛ لوزانی رد بلوچی لوزانک او زبان ۛ
 بڑزشانی ، عمدی او پُ گنج ۛ نشانی انت
 او شاعری رد و رد کاری ۛ بن زه انت

بلوچی لوزانک

صورت خان مری

زبان زانت وزانکارانی رو ۛ بلوچی آریائی زبانانی ایرانی بہر انت -
 اومیدچہ بلوچستان ۛ سندھ پنجاب ۛ ماں اوگانستان ، ایران ۛ مزین بہرے ۛ
 اروس و عربی مکاں دی گش جیت اوزبان کھنی ۛ گشت - شے کھنیں فارسی ۛ کھن
 ترانتہ او مروشی ۛ ہزاراں سال پیشی سراے نوشتہ و خوان بیٹ اٹ - او دہتر و
 عدالتانی زبان ات -

نہن کہ زبانی ہے حد ۛ دم ۛ شگ بیٹ - تالازم انت کہ وئی عمد ۛ
 بل ۛ ماں ایٹی ۛ مزین لوزانکی گنجے گوں وٹ ۛ ات - بلے عمد و زمان ۛ ناترہیں
 گشت و دوران ۛ چوراج ۛ زبان و ایٹی لوزانک دی بے گواہ کہ او مرشی ماں دہتر

و تارخان راج ، راج زبان ۽ ولوزانک ۽ گون چیار صد سال ۽ آدم روپه روپه روپه
ڈس دپتر نیست انت ۔

البت گیزی لوزانک ۽ یک گرانہائیں مڈی سئے است ، اغ شہ آنہی
لوزانکی دپتر ۽ ہاڑی کلات بست آتک بکنت ۔ گیزی لوزانک ۽ دی گون مادپتر و عمد
و زمان ۽ روپه روی نیست انت ۔ گیزی لوزانک ۽ دوہر بزاں گیزی شاعری و
گیزی قصو انت ۔ گیزی شاعری ۽ ماں دی اے بیت کنت ۔ کہ دخت ۽ گوزغ ۽
آنہی رنگ و گوناف او زبان بدل بیٹہ ، ہر زمانہ ۽ ماں آنہی ۽ بند و بیت
اوار بیان ۽ شتخ انت کہ نیٹ موڑی ۽ شتہ آنہی ۽ وتی کلین رنگ نوخ کہ ، بے
پدادی یک عجب ترین چیزے گوماپشت کپتہ ۔

لیلاڑو لڑو ، لیلاڑو لڑو لاڑو

یا

ھلو ، ھل ھلو ھلو ھلو ھلو ۔

اومنی چن ۽ لاڑو ، ھلو ۽ اے لوزانی رو بلوچی لوزانک و زبان ۽ برزشانی
، عمدی او پرگنج ۽ نشان انت ۔ پیدا ایشانی سازو میوزک ۽ رو ۽ ایش پہ شاعری رو
و رد کاری ۽ بن زہ انت ۔ کہ اصل ۽ وتی راہ انت ۔ او اے دمنغ ۽ بزاں نیم کلہ
و کسان سرڈگار ۽ بلوچی ہواں زبان انت کہ آنہی ۽ وتی گیشتیغ و جذائیں ”بحر“
انت ۔ کہ شہ ہندی و فارسی ۽ یا بگوش ۽ عربی ۽ جذائیں است انت ۔ بزاں
بازیں کڑدے چوشیں ”بحر“ انت کہ سئے زبانانی شاعری ۽ ماں دی نیست انت ۔

بلوچی مرشی ۽ بزاں ہزار سال پیش سر اے نوشت و خواں بیت اٹ ۔ او دپتر و
عدالتانی زبان است ۔

ایشی ء سوانیم بکار ء گیشتر زبانی شاعری ء رد و رد بکری ء عربی طرز و
 وراثت - بزاں بحرانی چنگل سلسیل آئی گیش و گیوار عربی کیلے ء بیت - قوی
 فداؤ فدائی ایش و آ بے بلوچی ء شیر بند و جتنی کیلے آئی دئی انت -
 حالو ، حلو ، حمل ، حلو

حالی ترا منت کنال منت و زاری کنال
 حالو ، حلو ، حالو ، حالو

اولی مصرع ء دوہر انت ء بزاں اولی بند ء سری دو درازیں سلسیل
 ہالوانت - گنڈ ء یک گونڈیں و درازیں سلسیل نے بند ء دوی ہر ء پدا دو درازیں
 ادیک گونڈیں و درازیں سلسیلے -

شاعری اے عمدی رنگ ء بید بلوچی گیدی کسو انت کہ ایشاں مل پٹ و
 پول ء گانجیں مڈی نے است بے ایشی ء یہ الم انت ، کہ زانکاریں پٹ و پول
 بیت - اے پٹ و پول ء زبان زانتی ، دل و ذہن ء جمل و بڑنی زانت کم ء
 کم لازم انت - پرچیکہ یہ شے ہے کیٹ کسوانی زبان ء او دوی گیدی کسو ء خیال
 عمد ء گیش گیواری کف بیت - چوش بزاں کہ مرشی این شاعر و آہنکار دئی
 زانت و چاگرد ء خیال زوریت او آئی ء شیر او آہنک ء رنگ ء دات - پنچس
 عمدی گیدی زانکاران کہ کسو جوڑیغ ہا سرامنت آہن ش دئی استیں چاگرد ء
 اثر زرتہ -

دچوش کہ گوشے جیتہ گوما بلوچی لوزانک ء استیں مزائیں موڑی عمدی
 شاعری انت - کہ ایشی عمدو زمان ہمیش انت ، کہ میر چاکر و میر گواہرام ء زمانہ
 انت ، بے بلوچی عمدی شاعری ء یک زانوبے و ڈیرہ شیر بخش ڈوبکی ء یک
 شیرے ڈس داتہ کہ آئی رد ء آمیر چاکر ء بن پیرک ء جند سنج انت - ہما عمد

سینچ انت - سے ڈولاشہ عیسیٰ ۽ باروا دی گشت کہ میر چاکر عہد ۽ دوپہڑی سر ۽
شاعری ات - زانتکاراں اے شاعری ۽ راہ دوہراں یا اغہ دینی شاعری ۽ جتائیں
ہرے گئے تاسہ ہر اتنت -

ہر کتہ - جنگی شاعری کہ
سیوی گھوڑدی گڑداں بات
دریں گوہرے ہرزاں بات

دومی رنگی بزاں

بانی ترامنت کناں

منت وزاری کناں

اے سے رنگی او جنگی شاعری ۽ رندگیری انت کہ گئے کہ اے ہردو
رنگ آدم زانت ۽ قدرتی انت تا عہدی یک رنگ ۽ روان ات کہ کلیں راج
ٹک و بولکی

عہد و زمان ۽ ناتر سیں گشت و دوران ۽ چوراج ۽ زبان او ایسی لوزانک دی بے
گواہ کتہ

جنگ و سر چاری زانت ۽ ات اے عہد ۽ ماں بزاں شاعری رنگ ۽ اولی وار ۽
ملافاضل ۽ گوں وتی خواندگی وزانت ۽ رد ۽ فارسی اودگہ زبانانی اثر ۽ بلوچی
شاعری ۽ نوخیں رنگے داتہ ، نوخیں خیالے کڑوکتہ - اے ٹوک وتی ہندا بنت کہ
بیورغ رند ۽ سیم و خیال ۽ پہ راج و قوم ۽ سڑ روئیں خیالے است ات -
میر بلوچستان ۽ قومیں کوہ ات

بے نا حق ہے گو نڈلاں بستو

یا

میر گواہرام

ڈیہہ بلوچی ماں دل ۽ دوست انت

ادانہ چوشیں تراندی سیم و خیل ۽ مزدوم پٹ و پول ۽ بکنت تاگڈشے

شیتدودی پیش ہے سیم و خیال است انت۔ چوش کہ

ما حاکم ۽ اژداں کارواں کاروں

زر جنکڑی لوغ براں در جنکڑی لوغ ۽ بران

مادی بلوچی اژواں کاروں کاروں

زر جنکڑی لوغ ۽ نذوں در جنکڑی لوغ ۽ نذوں

بلے پہ شاعری رند، گوناف، خیال ہر تہر ۽ ملافاضل ۽ نوغیں رنگے ودی

کتہ۔ یک پلوے

گندیم گونغیں گرکی تل

استین پیافیں ترونگل

دوی پلو اراج و الس ۽ گوانک انت کہ ہرکے رندانہ انت، یک سرویکے

بابت۔ بلے آدی پہ راج و راجکاری ۽ رند ۽ شہ ۽ دیم ۽ نہ شہ ۽ ہے عمد انت یا

کس پیش واندگہ شاعری شاعری تہر ۽ بالاج ۽ برزیں قہیں گوناف کڑویت۔

کوہ انت بلوچانی

مں گوں بدماں ہنچش کنساں

دو دا تئی جو ریں دژمنناں

شصت و شش بلوچوں کشتہ

نشلے ماں جہاں ء اشته

بالاچ ء رند پہ بے کہنیں سیم و خیال اوتہر ء شاعری روان انت کہ رحم

علی ء اوتلی وارزانت و شیواری ہموالس و راج ء رنگ دیم ء آڑتہ

پرنگی آنکہ موران ء

نیم نغنی زنبے نہ گندی۔ نیم داری نوکراں

گوانک جتہ ج ء چپی ء گوشتی حیا

مں روغایاں تادی متیں رند ء لک دبیا

حیرانی تمن و یران انت

سیت گوں شکلیں جنگاں انت

پہ رنگ و تہر ء یک ڈلے دومی دی است انت

اللہ اللہ تئی امن

تئی اکبری نام انت مزن

یا

نیمستنی بھت و کیت پرے اظہار

جوان نہ انت جنگانی بدیں بولی

کئے دتی دوستیں مڑدماں رولی

اے ڈل ء شروعات ء ڈس

اے ڈل ۽ شروعات گھنڻے که شه هماں وخت ۽ انت که بلوچي شاعري ۽
 شروعات ۽ ڈس انت مير احمد ۽ شير ۽ که وڏيره خير بخش ڏومبکي رو ۽
 بلوچي ۽ اولي دور انت۔

جولائي ۱۹۷۵ء

اولس ڪوٽه

کهنس لوزانک او زند

مٹھا خان مری

اے حالور سرا کلیں زانکارانی تفاق انت کہ گتیریں او دیم روئیں ادب
ہواں انت، کہ وتی چپ و چاگژد او وتی باری ۽ سرجمیں رنگ و گونا فال پیش
داریت۔ ہے درحق ۽ اغر ہیڑتھ نغای ۽ گون گندے تہ بلوچی کهنس شاعری ۽ یک
بڑو بلندیں مقامے ہے چھڑ ویناخالی دعوائے نہ انت۔ بلکہ یک حقیقتے کھڑدے
حالور بلوچی زند ۽ بنیادی نشان انت، کیجے حیروامان ۽ باری ۽ سخاوت و مہمانداری
دہی جنگ و مڑائی ۽ دخت ۽ بہادری او بھڑ مردائی سہی میار جلی یا باوٹ داری۔
چھیاری بیرگرغ۔ پھنچی قول ۽ پابندی۔

سخاوت و مہمانداری بلوچی سماج ۽ مس ننگ و شان ۽ یک بنیادی نشانے۔
بیورغ رند یک بہادر او سخی ایں مڑدے ات بیورغ گھشی کہ مس ہاسکاری چھیاری
راے سرا لوغ ۽ بنداں کہ دیراژ آوخ او روئیں مہمان ڈکھیا مویت۔ مہمانانی
آئکن حال اشکھتا گون مس ڈومب پہ مہمانانی چھیہ و خدمت ۽ اوگیس مڑدم پہ
آئمانی مجلس و دیوان ۽ خاطر لوٹھا نیتنت۔ مہمانانی نندغ ۽ پہ سریں گلیم نشتیں
نت۔ او سہریں گرانڈ حلال کھنت۔ ما سخی آئی تھال مہماناں را پہ دل ۽ حب ۽

دانت۔ کہ بلوچیں مہمان ورنٹ او مہماناں گوں اداوی ء صدانی صد مڑماں نام
 نوش کھنت۔ نیں ہے کھیں پیرا بیورغ ء جند ء دریں گالاں گوش دار غاکھر
 زیٹ۔ گھشی کہ،

دانکو مسیں باری اٹ حدشانی
 لوغ من چھیار رائے سرا بستت
 ہر کھذیں مہمانے بہ گل آکھیں
 گوانک او ڈومب او گہیں مڑماں
 کھٹاں ما شکانیں او غالی
 کاڑ چھ مں سال واریں گرانڈانان اٹ
 بچے و بھٹیاں مراگاہ ات
 ماں جوانیں تھال پہ گل ء دانت
 ما داماں پہ مہمانی بلوچاں را
 نوش کھنت گیت صد آکھیں مڑماں

بیورغ ء ہے دریں گل بلوچانی سماجی زیند ء سخاوت او مہمانداری ء
 رسم و دوداں درشان کھنت۔

سجی لوڈ بندغ کہ سخاوت و دادن سوب ء آنہی نام زر زوال مشہورات
 ۔ بیورغ ء ڈادے چھیا رگام دیمترا روت کہ مناہرچی ء کہ خدائی گنجیں دربار ء
 ژاری مں ہوا نہیا، سزجی ء، ہواں ہڈا سرا حاضرین مڑماں گوں بہرکھناں او
 بانگھا یا پھذی روشے ء پہ جی نیلاں کہ نواں منی مرغا ژا رندی منی سیا دو عازیز
 منی مال و ملک ء سرا یک دہمی ء گوں میڑنت۔ گھشی کہ۔

قولیں مناں چھو عومرا   چھو عو مری قولیں مناں
 مں بشکھاں بند ۽ نواں   بند بیخی مڑے نیاں
 ہر چھی کہ کھیت اڑ قادر ۽   خاند ۽ صد گنجیں درا
 زیراں پہ راستیں چنبوا   ہر ۽ کھناں گوں حاضر
 بارے میں بارت بنگویں   برازانک و برات نگہیں
 قہرنت و آپی ۽ گرنٹ   میرات و ہلک ۽ جونوا
 لوز بندغ ۽ مال ۽ سرا

یورغ او نوز بندغ یا دہی شاہراں چھڑوئیں وتی سخاوت او بشک ۽
 سرحال نذاتہ بلکہ آہناں ہے گالاں مں وتی عمد او وتی باری ۽ راجی زیند ۽ گوناف
 نشان داغنت پھیکہ ہواں باری ۽ مں سخاوت یک یکیں مڑے ۽ ہیل و عادت
 نیت - بلکہ کھیں سماجی زیندے یک سنڑائیں دودے ات - او ہے دود ، دانی
 دے استمانی زیند ۽ روح انت -

بلوچانی جنگ ۽ ساعت ۽ بہادری او بھڑمڑائی ۽ ہمکر گال و گپتار موجود
 انت کہ ہے گال بلوچی تاریخ ۽ پیلیوں پیرا یا پیش دارنت رند و لاشار ۽ جنگانی
 شیر حمل جیند ۽ فرانسوی آل گوں جنگ و جھیڑو ، دلی سرا میر شہداد ۽ حملہ ۽ شیر ،
 بالاج ۽ جنگانی شیر ، نفسک ۽ جنگ او گبند ۽ جنگ ۽ شیر بلوچانی بہادری او
 بھڑمڑائی اوزحم جنی ۽ ہمیر نگیں گپتار انت کہ اے بلوچانی بہادری اونگ و جنگ
 ۽ دپتر اشمار بنت ، کنہیں شاعراں بلوچانی بہادری او بھڑمڑائی ۽ پچار کھتوے
 حالور ثابت کھتہ کہ کنہیں شاہری چھڑوئیں وتی عمد اس نہ بلکہ داں روش مروشی
 یک دیم رو و خیں لوزانک ۽ اشمار بیت -

ہوٹ داری او مسمانی چیتھ و خدمت بلوچی رسم و دودانی یک مستریں
 نمانے بلوچی شاعری ماراڈ سیت کہ بلوچاں وتی دژمن او بدی آن رادے باؤٹ
 کتوہے روایت برجہہ داشتہ ، بیورغ کہ قندھار ء ژا ، گراں ناز ء کھاری تہ آن
 ہے خیال ء کھنت کہ نواں ایک و کلمھی ء رند ارغون پھوژانی دیما داشت مخنت ،
 میر گوہرام لاشاری ء گور روت و آنسی باؤٹ بیت ۔ حالانکہ رندو لاشار ، پھوماں
 ناہہ ء منت ۔ لیکن گوہرام وتی لوغ ء آکفص باؤٹ ء راعت و شرف اوو شدل
 و حشلی ء گوں دس آتک کھنت او گھشی کہ ۔

بیاتھ بیا یاتے میر بلوچانی
 گوں وتی دوست ء حیرد آمانی

دسترا بیورغ ، گوہرام پلوا وتی چیتھ و خدمت ء حالانکہ نگاہ بیان کھنت ۔

وت کھرو بیٹہ ہند ء مارداتی ء
 داتنی مس میری ہججویں محل ء
 دانتھ کھٹ و نیاز پلنگانی
 زریں کوڈی او تھال سہریں انت
 اژ گورے کھاکاں تھال پلایانی
 اژ گورے کھاکاں سہ کوادانی

باؤٹ دار ، وتی باؤٹ ء عزت و شرف او مال و ملک ء سنبھالی ء وتی فرض
 زانت سی دودہ گورگیٹہ ء باؤٹ ات ۔ سی ء گوخ کہ درہ جھنگ ء تھرغا یا شنت
 تہ ٹیکال سی ء مال جھتو بھرتہ ۔ ہواں وخت ء دودہ وتی سیر ء ساڑتھیں مند ء

وہ تو وہاوت ۔ ہے حال سر بیغاگوں دودہ ۽ وتی اکھیں مات ۽ دودہ وہاوت ۽
 را موز تو کھڑو کھڑو او آنہیارا شخاناں بکھنت کہ تتی ڈولیں غافلین مردم
 چھشوں باڈناں داشت کھنت ۔ کہ نیم روشاں دو سنپت ۔ وہاوت ۽ کھنت ۔ شاعر
 ہے پیرا یا ایرنگا دات کہ

مات مود تہ لالین ۽
 وی مزن شانین ۽
 آن مزدک کہ بہنت باڈناں
 نیم روشاں نہ ریشنت داواں
 دیمترا مات آنہیارا گھشی کہ
 نہ ماہ اوں تھرا لاف ۽ کھت
 س سال اوں تھرا یشینتہ
 حقا مں ہڈیں بشکانے
 کہ گوخاں سرجمی ۽ بیارے
 یا حسی چوٹو ۽ زیاں دارے

آخر دودہ ۽ وتی باڈٹ ۽ مال ۽ سرا سر قربان کھتو باڈٹ داری ۽ روایت
 زندغ داشتہ ۔

رندو لاشاری ۽ سی سال ۽ جنگ و تھیرہ ۽ بنیاددے ہے حالورات کہ
 باڈٹ عزت و مال ۽ حفاظت کھنے جیت ۔ بیوغ رندویر دھیانیں مزدے ات ۔
 آنہیا میر چاکر ۽ واغ گیتو داشتغنت ۔ او چاکر ۽ را جنگ ۽ ژا پھلتہ ۔ میر بیورغ ۽
 میر چاکر ۽ را گوشتہ کہ اغریک برے جنگ ۽ شدت کھڑو بیتہ ۔ تہ تھرانیں دم

ردغا پہ راہ بیت اونین پھدا گردغا پہ دگ بیت۔

دم کھنرغ تھر حونی کھنت
پنڈ کھنرغ تھرا گراں کوشتی

لیکن گھگیں رندانی اڑ و سوڑ ۽ دیما چاکر او بیورغ ہڑ دوئیں لاچار
بیشتہ رنداں وتی قومی قوت ۽ پرورش ۽ بہا سراسے بلوٹ داری روایت برجا
داشتہ۔

بلوٹ دارغ بلوچانی مزاج و تب ۽ یک بہرے او بلوچی لوزانک ۽ سے
جو زغانی ڈس و پاردا تو، سماجی زیند رنگ و گوناف پیش داشتخت۔
بالاج گورگیٹھ ۽ کھیں شامری بیرگرغ جو زغ ۽ چپ و چاگرد ۽ تھیرت۔
ہوانکہ بالاج بلوچانی گوزوری گھٹے یا بھڑمڑدائی مزاج و تب ۽ یک بہرے ہوانکہ
بیرگرغ ۽ باندا ت بالاج ۽ اے گال مثل ڈولا مشورانت کہ۔

مس گوں بذاں چھو کھناں
دودھ ۽ جو ریں دڑمنناں
چھو گرمیں لوار گوں چھلراں
چھو بانزاں گوں کفوتی ولھراں
گرگ گوں مزن چیزیں جڑاں
چھو میڈ گوں ماہی ۽ کھناں

نور محمد پمپشتی ہے راجی والسی جو زغ ۽ ڈس و پارا ایرنگا دات کہ

ہواں وختی منی تھی صلح و تران بیت
 شغال مرغ ۽ کیشانی شبان بی
 شف ۽ بیت ونہ ۽ گر ماتھاں بی
 ہواں وختی منی تھئی صلح و تران بی
 اگر پنہبہ گوں آچش ہمغاں بی
 اگر پیل ازرن ۽ دان ۽ کساں بی
 ہواں وختی منی تھئی صلح و تران بی

شاعر ۽ ہے خیال راج والس و استمان ۽ اداریں جو ذغال درشاں کھنت۔
 او ہے ڈولا قبائلی زندے ترجمانی ۽ کھنت۔

ہے ڈولا قول و قرار ۽ پابندی سرا اویلی شاہری ۽ مں چندھی شیر موجود
 انت چھو کہ ہیومان ۽ قول ، جاڑو ۽ قول او دہی زندانی قول او وتی قول ۽ پہلو
 کھنپہ ہر وڑیں قربانی دیغے پچار موجود انت۔

بازیں مژدانی خیال انت کہ کھنیں شاہری لاف ۽ مزور پور یاگر
 راہک او کشکار ۽ حقانی پچار نیستیں۔ ہوانکہ کھنیں شاہری ۽ رادیم رؤضیں
 لوزانک گوشت نیست ، لیکن ہے ردیں خیالے۔ مزور پور باگرا ورا ہک ۽ پچار
 لوزانک لاف ۽ مشینی دور باری ۽ سوب ۽ آنکہ ، لیکن پیڈی بلوچانی باری ۽
 ہواں وختل ہے مسئلہ اصلا ژا موجود نیست۔ اے ہندا کارخانہ نیستنت۔ کہ
 مزور و بھاگیائے اژاند بیشیں۔ قبائلی دود و دستوراں مں نوذ فیصد ۽ ڈاگیشتر مردم
 وت ڈغار واڑہ او زمیندار ۽ شنت۔ ڈغار باز زیات ات او آبادی کم ات۔ ہوانکہ
 راہک دزمیندار ۽ پچار سوال نیست۔ البت قالم و بے نزداری ہر وخت موجود ات۔

او بلوچی لوزانک ۽ هر وخت زور و ظلم ۽ خلاف توار بڑز کھڙ۔ رحمتی گھڙی کہ
چھڙوئی جو فو ۽ مکلیں غریباں ظلم و ناحقین

یک دہی ہندے ۽ سماجی زندے جبل و بڑزا و نابراوری ۽ پیرا یادات

گھڙ۔

نیم لٹانی سرا ایں نیم نالی گوں غماں

نہ دنی ذمے نہ گندی نیم داری نوکراں

زبری پچار ۽ ژانے حالور سرا بیت

۽ اویلی شاہری ۽ راجی زند ۽ ہر پنناذ

روژناکھہ او سے سوب کنیں بلوچی شاہری

یک دیم روخص لوزانکے اشمار بیت۔

اکتوبر ۱۹۷۶ء

اولس کوٹہ

گیزی لوزانک

(یک پچارے)

میر صورت خان مری

اغہ اے ٹوک گیشہ بیتیں کہ بلوچی زوان ۽ شروعات کذی بیش
تاگڈاے ٹوک چوش گران نویت۔ کہ بلوچی گیزی لوزانک کذیں انت۔ بلے نین
سری ٹوک بلوچی زوان ۽ کیت۔ بلوچی زوان بارواچوشیں گانجیں پٹ و پول دی
نویت بلے پتدای زانتکارے ۽ گوشتہ کہ شہ قدیم پاری ۽ کمن ترانت۔ او سے
کمن تریں عمد ۽ سرکاری زوان دی بیت۔ اے ڈولا ۽ گندے تا اے کھیں
ہزاراں سال کمن لیکے جیت۔

دہتر زانتانی ہواں ڈل کہ بلوچاں سہی انسل لکھیاں۔ ہواں وتی
پسیڈیاں من بلوچی زوان ۽ ننی گورگشت۔ اودہی تک ۽ دہتر زانت۔ کہ آل
اے قوم ۽ آریانی گشیت۔ شیت کہ بلوچی نیرخ انت۔ سے ڈولا گیشتریں زانت
کارے ایشی ۽ ایرانی نسل ۽ زوان لکھیت۔ بلے پیشی زانت ۽ مردم چزانیں ٹپانی
یکی ۽ دم تردانی نہ رونت او ایسانی زیات گوشتن زبان ۽ باروادی پتدور ند ۽ نیغا

بازت پریشہ اے پچار ۽ ماہمذا کھموں۔

زوان ۽ کمن تری ۽ گوں الما ایٹی لوزانک دی ہمکر کمن بیت پرچاکہ
منے۔ لوزانک "وہش لسانی" انت نین اے وہش لسانی تریں یک دہی مات
پچای بیت گوں مہلنجان نند بیت۔ یاسروخ ۽ وتی اژداں جنگ ۽ تیار کھنغ ۽
زن ۽ یا مذہبی زانت کارانی وعظ وپنت ۽ اے دی تا است انت کہ زوانے ۽
سرکاری زوان ۽ رسخ ۽ دی ولہرے سال مان کیت بادشاہی تے ۽ یک ملکہ ۽
بازیں زوان یک ڈولا کڑوبنت۔ او آہناں مس یک، دوسر کاری حد ۽ پجیت۔
اے سیالی ۽ دی ذات زوان کت نختت۔ اٹھ زوان ۽ روم اونام گپت ہزار
سال دی لیکوں دی مئے ہپت ہشت ہزار سال ۽ کساس لافارک نیت۔ بیشک
ایٹی ۽ شہ زیات کمن بیت کنت۔

اے گشغ ۽ بلوچی لوزانک یا گیزی لوزانک ہپت ہشت ہزار سال کمن
انتہ چڑادف وڑی اوبکونی کلغ انت۔ دانکوا ایٹی بارواگوں۔ مابظاہر ظہوریں پکونیں
شاحدی مویت۔

سری ٹوک ایٹس انت کہ گیزی لوزانک چے انتہ گیزی۔ یا مہلونگی
لوزانک ہواں لوزانک انت کہ آنہی آزمانگر جوڑینوخ ۽ کس سئی مویت اوشہ
سلاں پڑماں ردان ۽ بنیت یا چودو دور بیدغ ۽ مارا پجیت۔
اے تہراں مس گیزی شاعری، گیزی کسو، مثل اواندگہ کلنت۔ ایٹاں
مس تھان کمن ترانتہ۔

منی چنا "مثل" کمن تربیت۔ بے کڑوے زانت کارگیزی شاعری ۽
کنہیں تہراں کمن گشیت۔ آں شنت کہ شادیہ وطمیری مژدم ۽ قدرت ۽ داتہ۔
اے مژدم ۽ وس ۽ نہ انت، غم وویل آدم ذات ۽: کخیل کنتہ او آں پرات

کنت۔ بے مزدوم کہ وھش بیت، آشه گل ء چھاپ کنت کیت او وا ہواں داریتہ
یا مزدوم ایک وکی نشنغ انت۔ ہندان انت۔ وتی یکی ء زانت، کشغ ء ان
نوں نوں کنت۔ اوچی ء وھش گئی ء گشیت یا یک ماتے چک ء وہو برغ ء
کڑدے بے رویں لوک وھش تواری ء کنت۔

پندھ ء یکی ء زانتن ء کشغ ء توار، وھش شادیہہ ء ”هل هلو“ س ء
چک ء وہاو برغ ء ”لولی لول“ گیزی لوزانک ء سوما او شروعات انت۔ یا کسٹیں
چک ء وہاو برغ ء ”لولی“ گیزی لوزانک ء سوما او شروعات انت۔ یا کسٹیں
چک ء ماس وپت ء گر بندغ کہ مناں کسوی اش کنائنت۔ آن گشیت۔ پش
تولغے۔ تولغ سرء رستہ یک پلے پٹ پٹ پٹیت کجام ء (اصل ٹپالی مے بیت) کجام ء
داتہ استرخی ٹنڈے ء استرغ بڑتہ گل کشاں گل کشاں داتہ بزے۔ بز بڑتہ
سانگیاں۔ سانگیاں داتہ گوٹے گوٹے بڑتہ سیریاں۔ سیریاں داتہ۔ زالے زال کشتہ
دریسی آن۔

ایشی ء نیں سرودنجه نہ معنی ءے۔ بس چڑا چک ء سلھانغ ء کڑدے
ٹپا اوار کتہ۔ اے ہواں عہد انت کہ راج ء نہ دانی زانت انت۔ او نہ تمہیاتی
جہاں دیش۔ بے ایشی ء گیسبتہ دی ماں نشک مسیجی، سندندی عہد و نلغ ء
نشان کت نمٹوں نو پندا کڑدے زانتار ء اے ایر اوگتہ۔ کہ مے راج دانی نا
وانتہ انت بلکن اے پش : آزبانگرے ء جوڑینتہ او گیزی ناوانتگی ء گوناف ء
گپتہ۔ ماوتی گیزی لوزانک ء کمن تری ء گیشیت نمٹوں۔ ماچڑا گوشت کنوں کہ
اے اکر قرن کمن انت۔ نشک چی نشان دات نمٹوں۔ گڈاے فنگس کہ بلوچی
زوان وتی عہد و دور ء مستریں او سرکاری زوان اٹ۔ بزیاں وازدار و اہند نیست
نہین گیزی لوزانک ء مے مستریں نشان اٹہ دست کفنت دی مزائیں گنجے او مزدوم

”کے“ جت کنت۔ کہ بلوچی گیزی لوزانک سے دور و عمدء رند ترء جزانا آنکھ
چوٹ کہ یک براہندغے گیزی لوزانک باروا کتابے سر حال ء گشیت۔ آر نگاہر
ہندے گو زور ء زوارخ ء ایر جنخ، بادشانی سرا ملنڈ کنخ، مژدم ء سرء ترینت۔
کہ پھالیں راجے ء چوشیں زانت چون آنکھ چوش بیتہ کنت۔ کہ اے راج
ء راجی واڑھی عمدء جوڑ یغغ و واڑ ہی قصو پہ آسوی خصی نسلان
اشغنت۔“

نہن اندہ سے ٹوک دی بروت ثابت بیت۔ تاما سند و بندی یک قرنے
گیشیت کنوں سر آنک گیزی لومانک ہرے ء کہن تری نہ ایشی ء کس نگسیر نہ
انت کہ گیزی ء کہن ترانت۔ بے منیں سے گشغ کہ ”مئل“ بلکن پہ نشک
مسچی یا سند و بندی عمدء گیش ء گیشتریں مکے واٹ بکنت۔

عمدی شاہری وتی کلاں کہن تریں نشک ء ابیدگا نجیں تمک بیت نخنت۔
ایشی ء ”لیلاڑو“ لیٹری ”لولی لول“ ٹپایاں ابیدمنان کہن تریں ٹپایابند چ
دست نہ کپتہ۔ کہ آنہی ء زڑتہ من گامے دیما برواں۔ بے کڑدے ٹپاکائینت۔

ہلو ہلو کنت ”شاہیں بلوچ“ ء

ہلو ہلو کنت۔ اے ہاہ روچ ء

ہلو ہلو کنت میر ء منی ء

ایندا چڑ ء ٹپا ”شاہیں بلوچ“ یک جوڑے است انت۔ یا سے ڈولیں

دہی جوڑم اودیم کہ اندہ ہمیشاں پلوا بندے ناگڈ عمدی واڑ ہی دور ء بلکن و ہار
گنڈے

دہی مستریں تر گیزی کوانی کیت۔ اے ٹوک ما خفینے کہ عمدی کواں
مں بے رویں کو کہنیں عمد ء نشان انتد کہ زوان ء شروعات ء شونداری

بکنت بلے عمدہ گیشینت نھناں او پندی کسومارا بازڈست کناں۔ چوکہ "سلطان بادشاہ" کسوہ معراج ۽ ڈاتو دلیل داتہ، بزاں اسلام ۽ رندی۔ اوتھے ڈولیں کسوانت۔ کہ آمار بازڈنگا دراڑیں منزله ۽ بڑت کناں۔ بلے ایش دی زانکاری و واڑھی عمدہ ۽ یاپدی عمدہ ۽ گوں دہمی راجاں اداری ۽ اتک بیت۔ بلے اے شہ گیزی شاہری ۽ گیش ترپہ گیش و گیواری عمدہ ۽ نمک بیت کنت۔

سیمی تہ دستلغ ۽ کیت۔ اے چڑاوتی ساز ۽ ابید پہ ثبوتی ماراچ ککے دات نھنت۔ ہنی چپاری کیت مثل۔ مثل ۽ دی تمہیات او ہروشی تجربہ ودی کنت بلے ایشی لاف ۽ "کسو" ۽ کم زانت او تمہیات پکارانت۔ چوکہ پانزدہ سال کھنیں ٹوکے کہ یک مڑدے زال ادھرتہ۔ مڑو ۽ باز پوت۔ بلے جی سمانہ کیتہ۔ تتا کہ بیڈ گوشتی کہ "زالی پھر منیتی۔ جوانیں چاکوئے بڑتئی۔" مرشی اے مثل ۽ کوهستان ۽ گیشریں مڑدے گشیت۔ "یا گوژد گراں انت صبرتا آسان انت" بلے دہمی پلوا کرڈیے مثل ہنچشیں انت کہ آن چوگیزی کسواں باز زانت او اٹکل لوٹیت۔

نوز گوارنت تا گوراغش جوانت

اغہ نگوارنت تا ساسرے ساژنت

نین ایشی ۽ پہ تمہیات، اٹکل وزانتن پکارانت۔ بلے پیشی گوشغشیں مثلاں پہ چڑا، دھک مس دھک ۽ گشغ۔

ہے رنگا پہ کھن تری ۽ اے دی پکارانت۔ کہ ۽ "گیزی کسوے" "مٹلے" یادہمی جی ۽ جوشیں بیٹ کہ آکلیں راج ۽ اکھماں گیشتر بیت۔ اغہ ٹپائے جی ۽ پذا، انت تا کنجیں بھئی وبا کے نے۔

چوشیں کھیں لوزانک ۽ گیزی لوزانک دی تزیں مٹلے بیت یا گیزی کسوے وتی چاگرد رواج ۽ گوناف کش بیت او پرماکہ ما ایشی کھنی رندا کپتغوں۔

مارا یک گیشٹنغیں عمدودور ۽ گوناف کھیں یا بازیں تھراں گندھی بیت۔ اٹھ آل
گیزی شاعری ۽ نیست تا کم ۽ کم گیدی کسو مٹلانی لاف ۽ ہواں چھاپ تا بیتہ
اوپولوں دی موڑی ۽ سے دوینانی لاف ۽۔ شاعری باروا ماہیش دز بندی کٹخ
اٹھ او پتدا گیزی شاعری داں مرچی زاسنغ و کھنی الس دستائنتہ کہ آنہی ۽
ہر کرن ۽ ٹپانوخ بنت۔ چوش کہ "ہالو" لیلارو اودوہی انتہ اٹھ کھننن زمانہ ۽
چوش ات کہ

اے ہلو ہالو، اللہ و ہشیں ہلوائے

مرشی جانل ۽ سیر ۽ توار انت

گڈاں "جانل" آگہ دو ہزار سال پیشی مردے ات تہ مرشی گشت عارف ۽

سیر ۽ توار انتہ

بے مٹلاں من

آں کہ جن ۽ دوز و احتاں۔

ترکاں ہر یو گوازیتھاں

مارا ہیلویں عمد و دہتر ۽ گشت۔ آگہ مارا بیورغی کسوہیت دی ما

اگرزانت کنوں کہ شیری ٹکرے اوترکانی بلوچ ۽ راپروش دسغ ۽ پچار ۽ کاریتہ

یا بازیں گیزی کسوآں مس جن و بلایانی زوان "سندھی" کھیترانی اوپشتو انتہ

بزاں اے سے قومانی نزکی رندلغ انتہ چوش نین مارائے گیزی لوزانک ۽ مس

عمدی چاگردے ۽ گوناف پولنی بنت کہ مارا ہماں عمدودور نشک مسیچی "ڈس" ۽

دینت۔ اوسے ڈولا عمد ۽ ڈس ۽ رندا ہواں عمد ۽ مس اے راج ۽ "زانت" ۽

باروادی تک و توارے کٹ کنوں۔

اے تاماہیش ۽ گیشٹنغہ۔ کہ "ہل ہلو" ڈولیں شاعری او گل کش " ۽

گیزی کوشہ کھلاں کن ترانتہ بے اے کمنی ء نشان ، ڈس گول نہ انتہ
ایشی ء رند ء نین مارا گیزی لبزانک ء یک دراثو مزمنیں رند
دستاکیٹ کہ زانتکارانی گشتن واش کفغ ء رند ماچوش آمنہاں رددات کنوں۔

۱۔ ہما لوزانک کہ آشی لاف ء جن و بلایانی تڑس و ما انت

۲۔ ہما لوزانک کہ آشی لاف ء جن و بلایاں گول گرو دارنتہ

۳۔ ہل و مٹی ء زانت

۴۔ زانتفغ ء بڑدستی اور ایردستی

۵۔ بادشاہی زانت و زورخ او ایر زور ء گرودار

۶۔ خون و ہڈی ء پرک

۷۔ دری دودانی اثر

(الف) ہندوازم ء

(ب) زرتشت ء

(ج) اسلام ء

۸۔ تڑس ، ہڑم و بے باوری دور

۹۔ چاکری دور

۱۰۔ نیام درخی دور

۱۱۔ فوخص دور و بھلاج ء اثر

اے رد دتغ ء دی چڑاں مزن مزمنیں ٹوک زرتغیں ۔ کہ آمنہاں یک

نہ یک ثبوتے ماراں اے گیزی لوزانک ء دست کفغیت او سے رنگیں ثبوتے کہ

آشی پکار نہ ایوکا من یک ترے انتہ بلکن دوسہ ء لافا بہیت او تپدا نہ چڑایک

دمنغ ء لوزانک ء مان بیتہ بلکن کھیں اکھماں بیتہ

چوش کہ گشت کہ

”نماشام ۽ ہندے کو ردی جکتہ“

ایتدا ”نماشام“ ۽ پچار انتہ اے مثل میں مکران ۽ گوں دہمی گوناف ۽ زانت او ۽ ڈول ۽ ۽ سے ساگی اس ”نماشام“ ۽ اثر ۽ ماں وتی دو دوراہ بندانی پچار ۽ دی گندوں۔ چوش کہ ”نماشام“ ۽ کسائیں چکاں در ۽ شہ اندر ۽ برنت۔ ”نماشام“ ۽ در ۽ آزمان ۽ شیر ۽ آف نہ ورنت ”نماشام“ ۽ لوغ ۽ چوکت ۽ نہ جکتہ

گوں گیزی لوزانک ۽ مارا وتی دو دورا زدی بے هیال کنخی نہ انتہ۔ پرچہ کہ ۽ ۽ دو دورا ہبندے کہ ما وتی کثہ دی سے زند ۽ یک مزین بہرے انتہ او پتدا لوزانک وتی زند و چاگرد ۽ امراہ ۽ گوناف کش بیتہ۔ نین اہہ ما یک پہ یک ۽ وتی ردے پچار ۽ رائی کنوں تانارا دیر بارت۔ ماچڑا گونڈی ۽ کنیں حال والی پچارے کنوں۔

”ریل کار“ کہ تان سوی ۽ رائی بیتہ ایشی ۽ پہ کلاہے دوسہ سال بیت بے ایشی سر ۽ بلوچی دستنخ ”ریل کار“ مرچی کسن و مزین ۽ وفا انت ۽ ۽ ڈولا ۱۹۵۸ء رند بلوچ ۽ گوں ظلم و جور ۽ پچار ۽ ما سال پہ سالی پیشی عہد ۽ نفاہ ۽ داراں تانارا ”بھاج“ و نوخص دور ۽ مجالس ۽ گیزی لوزانک ۽ دز کیفیت۔

مرشی کوہستان ۽ بازیں ”ہالو“ لیلارو“ دستانغاں ہما سر پچار اوغازیانی پچار انت۔ کہ من انگریز ۽ جنگ ۽ گوں بیعتان۔

نہ حذادات کیت و نین شربت انت سازیں سر جمیں مڑو بندنیں راجانی لالہ وسیل دو ترک انت میرانی لالہ (حذادات) گنڈ وداعیں پٹی بیر ۽ داعیں

کاکو (بیورغ) داعیں - پہلی بیرء داعیں
 بلا (باہرخان) ہر نژد داعیں پہلی بیرء داعیں
 مژزل (مژزہاں) اتر داعیں پہلی بیرء داعیں
 سیزل (سیدھان) ماڑی داعیں پہلی بیرء داعیں
 شربت مولد داعیں پہلی بیرء داعیں

ہے ڈولا پلنگ و بلوچانی پچارا و آنہی گوناف کشی ہرد مغء مارار سیت ایذا یک
 ٹوک ۽ نی دی است انتہ کہ اے تانژو تیلانکاں مں دی قوم ء وئی سرا ویسہ
 است انتہ -

ما حاکم اژداں کاروں کاروں زر جتکڑی لوغ ء بروں - در جتکڑی لوغ ء
 بروں

ما بلوچی پوڑاں کاروں کاروں دی زر جتکڑی لوغ ء نذوں در جتکڑی لوغ
 ء نذوں لوزانک ء ہر ڈول ء آنکہ
 چاکر ء ڈینگریاں نہ سمینے - مثل
 زالاں کہ شاروے کتیں، جابجے بستیں شلی ء (مثل)

آں کہ جن ۽ دوز واھتاں - رنداں ہر لوگواز نیتھاں (مثل)
 چاکری عمد ء پیش مں کہ رد ایرکتہ آں "تڑس و ہڑمب و بے باوری
 انتہ" پرچہ کہ ایٹی ۽ عمدے دیما انتہ کہ بلوچانی سرا گوستہ اے ہواں
 دورانہ کہ اسلام ۽ اثر دی پیدا بیتہ یاگیزی کسوت یا کہ "ہلو" "لیلاڑو" بنتہ
 ایشاں مں اے ٹوکانی پچار کیتہ

چوریگ گوں ماہاں گشاں ماتی
 منی دل ۽ بنداں برنت جاتی

زور اخ ۽ آف شیراں بڑزا روت

ہے ڈولا گیزی کسوانی حدیث انت کہ " سوذاگرے روغانینت راہ ۽ لئے
جیتہ " براٹ پہ شکار ۽ کژد بنت ۔ یک دہمی ۽ کنت دینت ۔ " سوذاگر وتی
سنگت ۽ دروہیتہ اودہمی بادشاہی ۽ کہ کیت ، وت زور اخ او ایر زور ۽ جنگ کژو
بیت ۔ بادشاہی تانگ وواہش آدم ذات ۽ آدم ذات ۽ کم ترزانت ۔ آدم ذات
۽ پاذاپی شیر ۽ لتھاڑیت اونوخ نوخیں آدم ذاتی ڈلاں بنی آدم ۽ بہرکت کے
وزیر یکے راہک ، دوہمی بھوتار اوسمی لشکری ۔ اوہے دور ۽ ہڈوہون ۽ لیک دی
سہراہیتہ تی سر ۽ سوب کنت مناں گلام کنتہ

نہن ہے دور کہ وتی زور ۽ روت پیش داران ۽ تاایشی دیپانی ۽ مذہب
اوجوانکاری کیت ایشیہ ماے دوئیں دوراں رند دری دودانی اثرڈستہ ، ایشاں مس
کمن تریں اثر بلکن ہندو ازم ۽ ڈستہ مئے رسم اورواج دانی دی ایشی گواہ انتہ
مئے گیزی لوزانک شہ ایشی پچار ۽ پرانتہ

ہندوازم ۽ ہمراہ زرتشی سیم و ہیال ۽ دی مزمن بہرے گکتہ ۔ اومیر شیر
محمد ۽ حیال ۽ ایشی ۽ بلوچی دود و لوزانک یک ڈولا متاثر کشفاں پتداگڈ ۽ اسلاہی
دور ۽ اثر کیت ۔ "

"سلطان بادشاہ" ۽ کسو ۽ گوں معراج ۽ ہم ردی بلے سلطان بادشاہ کلہیں
چروگرڈ ۽ رندوتی زال ۽ گشیت کہ من اکرین مسافری ئے کتہ تہ منادر اہی نختہ ۔
تازال ولدی ۽ دات دوشی تہ تامنیں پجیہ تے ۔

ایشی ۽ درگوستی ۽ ماوتی رد ۽ مس بادشاہی دوراہی کتہ ۔ کہ اے راج گوں
بادشاہ دو چار انت سرا تہ مانگندوں گیزی لوزانک لافا بادشاہاں بیزاری انتہ
آنہانی سرا ملنڈ انتہ بلے بادشاہانی عزت و جوانکاری انت ۔ ہے ساگی اس عمد ۽

کمیں بڑز تربیت۔ یا ہے بادشاہی بند بیت کہ بلوچ راج الافا حد و خون جبل
 بڑزی سمادی کیتہ مے خیالا گوں بادشاہی تانزو تیلانکال ہے ایردستی اور
 بڑز دستی و دی بیتہ بے راج دانی ایشی ء رامتغ ء نہ انتہہ چوش کہ " رغداریں "
 ۛ کسولا فارغدار ۛ پلو گپتی انت یا
 بادشاہی لوغ اوسیمانی ریمان گنوخ پسک انت " دی بادشاہی تمامارانہ

انت۔

" تہ سائیں بادشاہے ۛ " گڈیں تہ شہ کلاں مستریں گنوخے ۛ۔

" بادشاہاں جہان ۛ چے سدہ انت "

بے ہے ساگی ایں بے زاری ء گوں پتہ اموئی گیزی لوزانک ء بادشاہان

بازلظ دار والس ء دژد وارگندوں۔

اے عمد ء پیش تراوئی من ء " ذانیفغانی بڑز دستی او ایردستی " عمد

گوشہ " ایشی لافا مانگندوں کہ راج لافا ذانیفغ مزنیں بہرے گرغانیت " دھوبی

جنتک " بادشاہ ء پرورش دات۔ او وئی مستری ء فینیت۔ یا گڈ ء

منی جکوء ء ہما مزد لوئی

سے سال ء شتو آتکیں بیت

پاد ۛ لتراں گینیت

زینی مرکباں ترکینیت

نوخیں لڑوے زیاں بیاریت

زراں پہ ہلانچاں زیریت

ہے عمد بیت یا کہ پیش تری عمدے کہ راج ء را مال مڈی ء

سماکیتہ آل ازگاری ، ملک ڈغار سیمانی واہبی ء تلوسیتہ سوزاگر انت کہ مال ء

پشتہ انت۔ ہت انت کہ بچی وارث زیات کٹوخ ۽ کنت۔ سالوخ انت کہ بازیں
 جائیدادانی واڑہ انت۔ ایتدا اے ٹوک دلدارنی بیت۔ کہ سرحالانی بدلی بیان ۽
 روت مارا گوں سرحالاں یا ناہاں کاردارنی نہ انت۔ مار نوخ سراں گندنی کہ یک
 "ازے" یاچی "ئے چوں رذیت۔ نوخ نوخ ۽ ہماچی ۽ پہ حیرانی گندیت۔ گڈا
 اے نخت۔ نیٹ کمیں وتی کنتی او آخر ۽ پہ ہمانی ۽ تلوسنائینت۔ اے کھیں
 ردانی لافاھے ٹوک ۽ دل گوش ماگورکتہ۔

ہل و مڈی ۽ زانت ۽ پیشی عمد کہ مے لوزانک ۽ پدرا بیت۔ جن و بلایا
 قدرت ۽ ہیلویں محسوسی انت۔ راجی آ زما نگر ہروخت اناکتیں کک ۽ طلب
 گارانت۔ آنسی جنگ و جزل انت گوں بلاو آفتاں او ایذاں دی وتی لوزانک ۽
 بیٹنی ۽ گندوں تے آن ہمیشاں پہ انکے رد دات۔ سر ۽ آفتاں شہ حیران
 انت۔ اے پے انت۔ پکوہ آکھلاں۔ بے پذاڑا آنتاں تروس زیریت۔ نیٹ
 ہیلاک بیت۔ او ہدام وتی ہمراہش کنت۔ بزاں جن و بلا آنسی سنگت انت ہمراہی
 انت۔ اداہ نہ ٹنت تاز مانگر پرواہ ۽ نخت۔ آ قدرتی حالات ۽ آماج
 دہار نیلیت او اے کھاں پیش تری لوزانک کہ ماگوہ ۽ "ہلو حالوی"۔ گل کشی
 لوزانک انت۔

ہنی اند ماوتی لیکو ۽ اے پچار ۽ نیم دلی دی کنوں "تاگڈ" ہندوازم
 ہسپتہی رد ۽ کیت کوشیت اولیشی ۽ پیشی رد کہ استیں "ما قبل تاریخ" ۽ کیت۔
 بزاں تاریخ ۽ پیش تر ۽ گوں ماں ہپت ردے برادرین اوسدھائیں گیزی لوزانکے
 است کہ یک نہ یک ڈولے ٹمانہ شہ۔ او پتدا وتی گوناف ۽ گوں عمد دور ۽ بدل
 بیانا مرشی گورما پجھتہ۔

بے ہواں ٹوک ہواں رنگ ۽ وتی ہند ۽ سرکیت کہ تاریخ ۽ ہپت رد پیشی

ایں لوزانک ۾ یولی چشن ات۔ ہماں یولی اوزوان واژہ ماختاں۔ ؟ اوئے شرو
عائی لوزانک پکوشہ کڑو بیتہ ؟ دانی دی ایٹی پکونیں حال گورمانیست انت۔ اونہ
دوہی دہترزانتے ء اے پچارکت۔

ہنی ٹوک کیٹ، گیزی لوزانک ۾ جند ۾ گوناف اوسیم و حیال ۾۔ تا مئیں
دل شیت۔ ایذا دی مئے گیزی لوزانک لافا مژدم ہرزیبائی اوسیم و حیال ء دیت
کنتہ گیزی ازمانگر نہ کہ وتی دردانغ ء بے ہیال انت۔ اونہ کہ آں شہ راج
وڈیہہ ء۔ یک ہندے اغھ آں کسے جوڑنغ ء انت تا ہیلوں زانت۔ ء گوں
کارگرغایت، اٹھ گیزی شیرے پلوا دھیاننی دی کلئیں شیریں۔ ناں ہیلو کٹغائینت۔
اوانہ تمہیاتی زند ۾ مثلے اش کئے دی آں ہر ڈول ء ہیوانت۔

نوز گوارنت تا ، گوارغش جوانت
نہ گوارنت تا ساسرے ساڑنت

راہ نہ انت دی۔ راج تا است انت
زراں مذے زر زوال کہ زر داتغیں برات۔ ء نونت

داتغیں زر دز بدلیاں ہما روشے ء دیسغی انت
ہر چھی جھنڈ جنے بند ہواں یکیں
شوئے مژدغ ء ہندا پیڑ پوریت۔ ناں سے وھشیانی کنٹرواں بہر کنت،
مثلی لوزانک لاف ء ملنڈ، چترچوبا، راجی تمہیات وزانت او وش نمائی ء
گند۔ تا دہی پلوا اٹھ دھیان ء مڈی ۾ ہیوانت۔ بلے ماکلئیں گیزی لوزانک زڑت

اہل درینے من سبزیں جسٹان انت
 اہل شیرے کہ شیر من کدہاں انت
 ہزاری تو پکاں نام گچغیناں
 بناتی کیسٹاں پل بستغیناں

کپتہ ڈکھالے کپتہ گرانی ء
 دان ء تنگی باج ء سیٹ خواریں جہانی

بیائیں چکاں دیر کتہ مئے شکاریاں
 مے جتیش گڈے بے جتیش کوہی پاشنے

ہلو ہالو کنت شاہیں بلوچ ء
 ہلو ہالو کنت اے ماہ و روش ء
 ہلو ہالو کنت میر ء منی ء

لولی منی گراں وھاو ء
 (ابا) بیخ جزغو پیریں زال
 ورنائی سر ء سار ء باڑت
 مستیں مازن و ترندیں زال
 حکائی دینت بازی آل

قوم ۾ تہی بلوچی نام ۽
مس ۾ دانغیس لولیان

اللہ منی لورل ۽ بچے دیئے
بچ گوں بتین ۽ بلن با
زیریت ہر ششیں ہتھیاراں

ذائیفغانی گوشتغیس حالو، لیاژو اولولیان لاف ۽ یک چی ئے من عجیبیں
دیتے۔ آں ایش کہ بازیں شیر و کھنیں دستان دی اوار کئے جیشخان۔ بلے شھذاد
مناز ۽ شیر لافا چڑا منازی "دف" ۽ گوشتغیس گل حالواں اوار کئے جیشخان
اوشھذادی پکاریلہ دئے جیتے۔ نین چڑا اے ٹوک ۽ پٹ و لوٹ ۽ مژدم کنت تا
راج ۽ سرہالی سرابیت۔ او بلوچ زانغی ۽ زانت، آزمانکاری اے تا سھرائیں
ٹوکے کہ سیر و شازیبانی صوت اولولی گیشتر زائیفغان ناہینغخان او ہمیشانی لافا مژدم
ذائیفغانی ازمانگری ۽ دیٹ کنت۔

ایشاں ابید "صوت" و "ڈسی" کانتیت کہ ایشی لاف ۽ ہرچیے حیال
است انت اے کلاں شہ زیات دل گوشیں دستاں کرزنت، دستانانی بارو ایک چی
ئے کہ پیش دی پکار آتکہ۔ آں ایش کہ شیر کل گشے کہ نوخ انت بلے "زگرو"
"ڈاؤ" باز کمن انت۔ دستاں ہواں لوزانک انت کہ یک زانتکارے رو ۽ ایشی
لاف ہرہما سپت است کہ فارسی ۽ "غزل" لافا۔ بزاں ۾ سیم و حیال ۽۔ ۾
وژوہیم ۽۔

دل میں کدھی پر بیت
 تڑساں ڈوبر ء بھورنیت
 لاپچاں ہڑ دوئیں آستیناں
 دھو بایاں جتاں دارانی

اے رنگا دستانغانی لاف ء ملنڈ و چترہ بازئیں شیرانت۔

جھنڈائے ہندا میں لاغوسرینیت

لاغ ء زوارکٹ ء صاحبو زمیں انت

اے دستاں لاف ء صلاح "زوارو ہریل" گوتاشی بیت :-

نومبر، دسمبر ۱۹۶۹ء

سالٹاک اولس، کوئٹہ

کُنہیں ادب

”سیم و خیال“

تحریر: مٹھا خان مری

لوزانک حُسن یا زیونائی ۽ پٹ و پول ۽ دہی نام ایں ہوانا ہر شاہر ،
لوزانکار او زانکار ، زیونائی ۽ پٹ و پول ۽ رندا سرگردانیں ، حسن یا زیونائی
چھے ۽ راگنت ۽ تھاں شے سنڑا او شر رنگیں او تمام چھی کو جھا او بذر نگیں مھے
حالوے گنیش و گیوار باز گرانیں ۔ ہر شاہر او لوزانکار ۽ خیال ، سوچ او فکر جتا
جتائیں ۔ اغریک شاعرے نفاہ ۽ مس گلاب ۽ تازغیں پھل شر رنگیں ۽ دہی نظر
۽ مس گواڑے سر پھل گلاب ۽ ڈا زیوناخ ترانت ، اغریک شاعرے ۽ رادرین ۽
عجب رنگیں تدارہ و ہشیں ۽ دہی لوزانکار راجوئیں جزانی سر سادوستیں ۔

سنڑا او شر رنگیں چھی آنی پکار ۽ پے دے شاعر و لوزانکار ۽ را گرانیں
او زیونائیں لوز درکار انت کہ آن سنڑائی ۽ بیان ۽ گوں ، امتوا رو و نز ترنت
ہوانکہ شاعر و تی خیالانی در شان کھنفا پے گرانیں او دلی پندیں لوزاں گشمن کنتہ

ددریں گال و گپتارانی لڑی ء پوسیت ۔ ہمیرنگیں و ہش گپتار کہ آشکنو خانی دل ء
 مں سوزو اثر ء پیدا کنت ، لوزانک او شاعری اشمار بنت ۔

پیڈی شاعرانی گپتارانی گندو چار ء ژا سہرا بیت کہ اولی زانتکاراں بلوچی
 لوزانک ء دامن سیم و ہیال ء رنگ رنگیں پھلاں ژا پھر کہتہ ،

بشای جزانی ساڑمیں ساہر مردم ء راو ہشیں لیکن ہے و ہشیانی جو ذرخ ء
 ہمیرنگا بیان کنخ کہ ہے پچار ء گوں آشکنوخ وتی حیالانی لاف جزو سیاہ ء نزارہ ء
 دل ء چہماں گوں دیٹ کنتہ ہر مردم ء وس ء شادریں کارے لیکن شاعر ہے
 خیال ء ہنخش بیان کنت کہ سر جہیں نندارہ چہرنی دیما کیت ۔ شاعر گھسی کہ

جزو کہ گوارنت تہ گوارخے جوانیں
 اغ نہ گوارنت تہ ساسر ء ساڑمیں

ساڑمیں کو نشان گوں جزانی جزرخ یک معمولی ایں حالورے ۔ گواٹ کہ
 کشیت تہ جزو آخر جزرنت لیکن قدیم شاعر ہے پیرا یا ہمیرنگیں بھیرے ء کھاریت
 کہ جزو رغام ء ہیلوں نندارہ چہمانی دیما کیت ۔ شاعر گھسی کہ :-

جی زر ء باہو بستغیں نوزاں
 (کہ) کوش ء چہ تیلانکاں برنت بڑا

تو کلی مست ء گپتاراں مں ، جزو نمبی آنی پچار شراوی قدحانی کیفانی بذل
 انت ، گھسی کہ :-

گرداں نارائیں جی پہ شے و ہشیں زیراں
ترمپاں نال گوانکیں جی پہ شے و ہشیں ترہکٹاں

جڑو ہورانی پچار کنہیں شاہرانی دل پسندیں سر حالے او ہے باندا تے
پیڈی شاہراں بازرم و نازر کیں حیاں پیش داشتغت، شیریں دوستین ۽ شیر لاف
۽ شاہر گھشی کہ۔

کنارو	شنزتہ	نوزاں
منگچھر	دامن	دشت
ہمبوعیں	نغور	سنی
گوڑتہ	رغلاں	نوزاں
امریزاں	چھو	ڈور
تاخاں	گونانی	لڑزت
بوغلاں	کندی	چوشت

شکلین نوحافاں ژا، ڈورانی پھر بنج او گوات ۽ کشغ ۽ گوں آف ۽ چھول ۽
راگون ۽ تاخانی لرنج ۽ گوں مثل دینج یک ہمیر نگلیں نازر کیں خیالے کہ ایشی ۽
مثل دہی شاہرانی گپتاراں مس ناپیدیں، شاہرے یکیں مثل ۽ گوں دل سیر
نویت بلکہ چوٹ وچس ڈوراں را، کند ۽ بوغلاں گوں امتور ظاہر کنت۔
بلوچی ۽ سرشاہر جام درک، وتی امل ۽ را و شبو عین بہارانی باغ ۽ گوں

مثلاً دات او باغ ۽ تازغیں پھلانی سرا، بشای نوذانی شترغ ۽ سرحلال چھوش
کھاریت۔

اتری دیر پاندیں گروخ بیانیت
ڈکنڈ ۽ ساڑغیں کوش ۽ مانلیت
ننداں من صحوی او کھناں عرضاں
سرحد ۽ ملک و کسپچھاں گوارت
گوارے منیں دوست ۽ گورغیں کلا
آں مزن پاندیں کبیریں جھلا
کھو کھراں منیت چھجوی رانی
باغ چھو ہبویں بہارانی

محبوب ۽ را "ہبویں بہارانی باغ" گھنغ ہمیرنگیں نازرکیں خیالے کہ
نیں جام درک ۽ ژا پیشتر او نیں آہنیا ژا رندا کے ۽ ہے وڑیں خیالے پیش
داشتہ۔

جبر ۽ لمہیں غمانی آڑویں آس کہ جام درک ۽ جان ۽ پیلوشت۔ تہ آں
ساڑغیں سمینانی آرتغیں و شبوآں گوں کہ گواٹ درغماں مہلیں ۽ بھوف و بالیشاں
ژازڑ تھواڑ تھخت، دروکا ساساریت چھو کہ گھشی۔

جی سمین بے پھول ۽ ہشتی ۽
اڑ لطیفانی پلوا کھائے
تھ منی جان ۽ شر سیبائے

(کہ) بوئے ژا برخاں زڑتھغاں و ہشیں

بوف و بالشتان گراں بہائیناں

برو، یوانانی بلوچ شاہر، باغ و بہارانی سیل و سواد، ژا بہر و ند نویہ،
قدرتی نندارہ آل ژا، کوه و تلانگ گٹ و گر، جزو ہور، گرند و گروخ، درین و
سین، آنہی بہرا آختخت، ہوانکہ بلوچ شاہروتی چپ و چاگرد، تالانین چھی آنی
مثلاں پیش داریت، توکلی مست شانکانی دیما، نودانی جینہرا را، کونجانی
ولہرا و کوانثانی قطار، گوں مثال، دات کہ :-

مدیں بشامے در کفت استین اژمشران
ژا زرے بنداں بارغیں پرایاں جتاں
مانژکی شانک، نود کوانٹی، چھر کھناں
گواراں، سالو، نوز کنت کونجی ولہراں

نوذانی گوار غاژا رند، شکلیں گل زمین، ژا، پاخ، ہمیرنگیں و ہشیں
بوئے کڑویت، کہ تستغیں دلاں بوذ، کھاریت، ہوانکہ توکلی مست، سمینانی
رنداں را، مہج، شریں درو شماں گوں مثال، دات و گھشی کہ :-

رند سیمانی شراں چھو سمو درو شماں
چھو چھراغ مورنت مس سمینانی موسماں

بلوچ شاہروتی محبوب، را، سرو، ہندا ہنخیر، گلاب، ہندا، انار، سہر

پھل ، چراغ ، ہندا ڈلیو ، پیافیس استین ، یا رغامانی جسٹری بوٹی ، گوں مثال ،
دات چھو کہ مست گھشی :-

سمو یہ سروانے تارانی
سمو یہ سر پھلے انارانی
سمو یہ ڈیوائے تھارانی
یا جزی بوٹی تے رغامانی
سمو یہ ہنخیرے مزن تانہیں
کوہ ، سرو کنبانی تزارستہ
ہند ، مس جیمین این گراں بیتہ
سر تھسی چ گوات ، نہ چنڈ ینتہ

تو کلی مست ، سمین و سرگوات اوتانہی نوداں ہمکر دوست داریت کہ وتی
دوست را سیمان گوں ہم دروشم خیال کنت گھشی کہ :-

دوست ژا جانداران لیمواں کیجھے
رستہ من ہیوریں گری سایاں
دروشماں دات چھو تانہی نوداں
کشی چھوسر گواتاں سمین سیخاں

قدیم شاعر ، را وتی حیلانی درشان کنگا پہ آف بندیں استین ، سمین و
سرگوات ، گروخانی چیلک ، عجب رنگیں درین ، ڈولیں مثال پکارنت او بلوچ

شاعراں ہے مثلاں ژا بازکار پگتہ مت گھشی کہہ۔
 دوست منی درینے کوشتی مں سوزیں کھوکھراں
 چلیکاں جنت چھو سانوڑی آف بندیں جڑاں
 جام درک گھشی۔

رستہ درینے مں ڈکنڈ ۽ پارا
 پہ گور ۽ استیناں عجب رنگیں
 درست منی دوست ۽ مہذو ۽ گون انت

دیریں دہاں، نیل ہندیں جڑاں ژا گروخانی
 بارغیں پھرا شاعر ۽ را وتی تھنگو دروشمیں دوست ۽ برشکندغاں
 گیرانت دینت او نا عثمانی شاعر ۽ را یاتانی ہڈکی زیرینت۔

جنت گروخے مں اَلکہ دیریں
 یانلی ایں یاتک دفسی گاجتیں
 گچھغاں اَکیراں اَمل نیخاں
 کندخ و لیواں در حدیث نیخاں

ملافاضل ۽ گپتار نازرک و دلگریں حیالانی یک سرجمیں دہترے، فاضل
 وتی ماہیں۔ دوست ۽ راجا ہے، گشویں چنگ " گھشی اوجا ہے سوشیں استین
 او مندے ۽ پیافین ترورنگل ۽ نام دات، گھشی کہہ۔

پرچے فشنگ ۽ دل تنگ ۽
 ساز ۽ چھو گشویں - چنگ ۽
 ہر وخت داب کنت نودی شل
 گندم گونفیں گرکی قن
 استین و پیافیں ترونگل

ملافاضل دہی ہندے ۽ دتی گراں مزدویں امل ۽ راجھاڑدی ماہ ، گروخ
 اوانار ۽ گوں تشبیہ دنیغ یک نوصں حیالے پھچیکہ انار ہواں براں ژاکیجے کہ ہر
 دوروخ اوانادراہیں مزدوم ۽ دل ، چلھی پارا ، انار ۽ نیفا ضرور کشیت ۔

لال گھٹے ماہے چار دہی کشی
 یا گروخے مس کھکے بشی
 یا انارے کہ ہسچاں پشی
 گروہکاں بیماریں دلوں کشی

شاعر دتی گونڈلیں کالاس مس چاڑدی ماہ ، گروخ اوانار ہڑسائیناں یک
 سار ۽ کھاریت پھچیکہ ہے کلانی رنگ و گوناف سر گونف ایں ۔ ہے ڈولیں
 ہرنگ اوامتواریں مثلانی یہ سرکنغ شاعر ۽ بڑزحیالی او بے مشیں زانٹکاری ۽
 درشان کنتہ ہجر ۽ زمیرانی پیرا ہر شاعر ۽ بیان کھتہ ، لیکن بیورغ رند ۽ ہے
 سرحال نویکلائیں بھیرے ۽ داتہ ، بیروڑ گھٹی کہ ۔

نیں دوست منی کہ وحش کنناں زردا
 نہیں نہ ء کنت کہ خاطر پھٹلاں
 مارا مس نیام گبولو ء داشتی
 بڑڑا نوز لاغریں شتیکاں

امید و ناامیدی، ہیل و بے ہیلی ء نیام درغی حالت ہر شاعر سے گوستہ،
 لیکن سے ماٹلی او تنگسائی ء پیرا ہمیرنگا کہ بیورغ ء داتہ، ددہمی بچ شاعرا بیان کنت
 نختہ، نوزاں ڈاہرکس ء را گوارغ ء ہیلیں، لیکن لاغریں شتیکاں ڈا گوارغ بچ
 امیدتیں نوزانی بندغ و شینک تھرغ، امید و ناامیدی ء ہڑوہ حالتاں درشان
 کنت سے ڈریں خیال بلوچی لوزانک ء جب ء سہراکنت۔ سے ڈولیں خیالاں
 ہواں شاعر پیش داشت کنت کہ آنہیاوتی چپ و چاگرداو چھیاریں وٹاں ہیرتھ
 نفاہی ء دیتہ۔

بیورغ ء خیالانی نازرکی ء سوب ایشیں کہ آنہیاوتی زندا مس نوصیں
 تجربہ کھشت او ہواں تجربہ آتی رد ء نولیکائیں سیم و خیال پیش داشتخت۔
 ہمیرنگیں تجربہ سدکیں دہمی بچ بلوچ شاعر ء نختہ کہ بڑز بلندیں ماڑی ء سرا،
 میہاں ٹھوکاناں، او ہوانہانی سر لہجہ بڑاناں کو ٹادر کپتہ، سے سرحال بیورغ ء جند ء
 دھنی نغوشغ ء لوٹھیت کہ۔

آکڑاناں پہ آسینس میہاں
 پہ تلا ران و پاشنی راہاں
 دل مہ دل باں چھو کبریں ماراں

بجار مری وتی گپتاراں مں ایکیں حدیث کھاریت پیڈی شاعراں کے ء
 وتی معشوق ء راجھاڑ دہی ماہ گوشتہ ، کے ء درین کے ء انارانی سہر پھل ء نام داتہ ۔
 تہ کے ء گشوخیں چنگ ، لیکن بجار ء بڑز و بلندیں حیلانی دیما باقی شاعرانی مثال
 ذفر سڑر آئی نگارنت ، بجار وتی دوست ء رابھوخیں نوخ نیشانی واجھا زور و ترند ،
 وہا بروخیں بنگانی کیف ء ڈولا پر شمار او گروغیں کوہ بنگانی ڈولامست و مغوز گھشی ۔

تیزیں	چھونو	رختیشاں	بھوخیناں
کیف	ایں	چھو	بنگاں
وہیش	چھو جی	پکھیں	ونگاں
سہریں	چھو	بیواں	رکتھیں
شریں	چھو جی	تھگلیں	پھلاں
		دریں	

جی پکھیں و بنگانی وش تاہی دے یک ہمیرنگیں نوخیں مثلے کہ بلوچ
 شاعر اڑا سوادہی شاعرانی خیال ء دے آختہ نئے ۔
 ملافاضل ء شاعری رزم و نازرکیں حیلانی یک روژنائیں ڈیوائے
 ملافاضل ء وتی گپتاراں مں وڑوڑیں نوخیں خیال پیش داسختخت ۔ فاضل وتی
 غم واندوہ ہاں دے شف ء چھاریں پاسانی ڈولا ، چھیار ہندا بہرکت اوہر پہر ء
 گوازیغ ء پہ ایکیں غمے گشین کنت ۔
 شف کہ چہار پاس انت غم چہار قسم ء گوں مں انت ۔

قسے چہ یعقوبی خیالناں زیات ترانت
 قسے چہ نوک بھین کڈی سنداں تیر ترانت
 قسے چہ الماسیں پلک تراشاں نمیش ترانت
 قسے چہ گراں باریں گراہاں سنگین ترانت

شہ مرید ء سماجی زندہ ء بازیں کش و پندا کہ انسانی شہ گھس جوش
 جوزغاں سہرا کنت ۔ وتی دریں گالانی امت ء درشان کشفنت ۔ محبوب ء سری ء
 جھنڈ کھن او نیم ہتھم ء گوں گندخ ایکیں یا نوخیں خیالے نمین لیکن شہ مرید آنہی
 دیما وتی بیوسی ولا چاری ء سہرائیں بھیرے ء ڈسی کہ دل مالے تنیں کہ آنہیپارا
 کے ہر پلوے ء کوتل کنت ۔ باڑت ۔ بھڑت نہ کنت ۔ شہ مرید گھسی ۔

حانی ترا شاہ ء سریں مارا گوں نیم ہتھم ء گند
 اثا سری ء جھنڈ کھن دل کوتلی تھی ء تنیں
 مر چہ ہما گیتہ نئے

عشق و عاشقی ء گچارانی میدان باز پراہیں ء عشق و محبت ء دل پسندیں
 سرحال ء لاف ء دلگریں خیالانی ہمیش دارغ گرانیں کارے تنیں قدم بلوچی
 شاعران جنگ و مڑائیانی شیرانی لاف ء دے بازیں دل پسندیں خیال ہمیش
 داسعفت ۔ بندی ء لشکر ء گوں یک یک مڑم ء وتی مٹ ء گوں ایک وکی ء مڑغ
 نوخیں خیالے ء شاعر دوپہ دوئی جنگ ء سرحال ء ایرنگا ڈسیت ۔

بانداٹے خدا چو کت
 پھوڑی دیر سریں جھینوں
 زردیں دیرے بانگواہی
 ڈن ۽ درکھوں سرائیں
 ریکی دامن ۽ دیر پاندیں
 رند و دودو ۽ میڑینوں
 نتھومل بہ گیرت شہزاد ۽
 مطانی ولی چھایا
 شہو شپ گوریں شوران ۽
 مادے طنڈ ۽ گڑوٹنا
 آنہی لشکر گرانیں پھوڑ
 آف و بنوی ماناؤں
 ہوشخ چوپ کھنوں آتپیا
 مس گوں بہڑی ایں سیاہ ۽
 پھولان اوکشان بجارا
 پھوڑ ۽ مسٹر و سرڈارا
 من دے پ پھڈ ۽ میڑیناں
 جلدی میلو ۽ گوں گیراں
 دست ۽ من گور ۽ پھریناں
 تیغ ۽ من سر ۽ بھوریناں

بلاچھ گورگیز دتی بنگویں برات دودہ ۽ تھنیں کوش ۽ پیرایا نوئیگامیں ۔
 زانتکاری بھیرے ۽ بیان کنت وڈسیت کہ آنہی کشغ ۽ رند دودہ میری سلاح دزرو
 ٹیکان بے واڑمیں مال ۽ ڈولا پھومیں بہر کشت - بلاچھ دودگریں ، پر انصاف
 پسندوانسان دوستیں مزدمانی اف زوانی ، آسانی جوڈنٹاں پیش داریت کہ بیگانہ
 اونا پھجاروئیں مزدماں دے بہرنگیں بے انصافی او بے زواری سرا حونیں انزازی
 گرتھن بلاچھ گھشی ۔

دودہ تھنی کھونڈی کفغ

ایر ملغ و دست ۽ مشغ

پیڈاوں فراموش ۽ نوی

داغ انت پہ بلاچھ ۽ دل ۽

دودہ تھنی میری سلاح

سج و سلاح سلطان پریں

ٹیکان پھلی بہر ۽ کنت

ہول ، دیو آل برداشت

مس دیرداں دست دست ۽ منت

کھاڈاں پہ رشیف دیشغت

انزازی ۽ حونیں گریشغت

کوفغ سروجغ ۽ کنگ

مس دوساں میسخت

شوا کہ سے مزدکشتخت

زاتو بلوچ بے واڑمیں

اوپلی ادب ۽ دامن سیم و حیال ۽ رنگ رنگیں سہڙ پھلاں ڙا پھڙیں۔
 قدیم لوزانک بلوچی ادب ۽ یک گراں بہائیں گنج۔ پیڈی ادب ۽ نزارغ دیہ سرکنڀ
 ۽ لوزانکار اوزانکارانی سرائیک مزنیں فرضے اغرضے دہتر اے وخت ۽ نزار ۽ نہ
 جیتہ نہ کننن بلوچی دہتر نواں گارو بیران بنت۔

اگست ۱۹۶۳ء

اولس کوئٹہ

لوزانک و راجی دود

سیر مشا خان مری

ہواں لوزانک یا ادب کہ استمانی زندہ ہر رنگ و گوناف ، اصلی رنگ
 ، مس ہمیش داشت کنت ۔ شترتیں لوزانک اشمار بیت ۔ سکے باندا ت ، بلوچی
 لوزانک ہ دامن گراں بسائیں درو گوہراں ژا پھرانٹ بلوچی لوزانک اغریک نیغے ،
 ، فرد ہ ایوکائیں زندہ ہ گونڈ گونڈیں رنج و غمانی ، شادہ او شاد کامیانی یا لوٹ و
 گزرانی سرا ، بحث واڈ ، کنت ت دہی نیگا استمانی زندہ ہ ہواریں رسم و دود اورہ و
 رابنداں دے ہمیش داریتہ بلوچانی اواریں زندہ ہ رند و رایاں ژا ، بچ و تنگ ،
 شخان و میار ، سیالی گھسو ، زحم جنی و بھڑ مزدائی قول و قرار ، راست گوئی او بے
 ریائی ، دادن و بشک ، رہگذاری آنی چیمٹھ و خدمت ، باڈٹ داری او میار جلی ،
 زال زانیفائے عزت و شرف ہمیرنگیں دودو سیستان انت کہ بلوچاں سکے حالوراں
 راصدیاں ژا گرداں روش مروشی برجاہ داشته او سکے دودو رہند بلوچ سماج ہ مزاج
 و حب ، درشان ، کنتہ

بلوچ سماج ، دتی کلیم رسم و دود دھندا بہر کشت ۔ یکے بچ و میارا و
 دوہی تنگ و شان یعنی ہر ہواں کار کہ ڈھلا یا بڈیں ہواں کار بلوچ ، چ
 میارانت اوہر ہواں کار کہ جوان بیت ہواں کار ہ کبغ تنگ و شان انت ۔

شمنغان یا میار بلوچ استمان ہ ہر مزدوم ہ ہر من بی کہ کسن ، کہ بی ، کہ
 ایرتیک مزین گوزوری اے ۔ بلوچیں مزدوم ڈاپنت نصحت یا زور تور ، گوں گوں
 کار گنتہ نیت ۔ پھچیکہ بلوچ یک ضدی ہوڑیا ، خود سراو گگیں قوسے لیکن ہواں
 مزدوم کہ بلوچانی مزاج وحب ہ ہ حال ء سئی انت ہواں جو انید پوہ انت کہ اغردوی
 حیلہ ہ کامیاب بیتہ موی تہ شمنغان و میار ہ ذریعہ بلوچ ء ڈہر کار گریغ اڑزان
 انت ، پیڈی لوزانک ہمیرنگیں چندھی سر حالان ڈسیت کہ شفاں و میار ہ ذریعہ
 بلوچاں ڈا بازیں انڈ گنڈیں کار کنا پیغ جیغت ۔ بیورغ رند کھور بہادریں رند
 کور بہادریں سروکے ات لیکن آں باز پوہ و سر بال دی انت ات رند ولاشار یک
 ناچکیں ٹوکے سرا اڑتغت ۔ رند اے حالور ء سرا سپی زہرن ء شنت ۔ کہ
 لاشاریاں میر چاکر ء بلاوٹ ء ہر گڈتغت ۔ اغراشی بیرنہ گرے جیتہ تہ رنداں پہ
 جی سر نیت ۔ چاکر ہ جند دے رندانی صلاح ء ڈا انگو آنگوبیتہ نویت ۔ لیکن
 بیورغ تمام دیر گندیں مزدومے ات ۔ بیورغ ء کوشش کھتہ کہ ڈولے ء رند و
 لاشار ہ اڑانڈ ، زحم ء ہندا ، ٹوک و توار ء گوں گیش ہ جیت ناپس تہ سے جنگ ہ
 آں ہر دو عین راجانی لوغ ء ہیلوشیت پیڈی لوزانک ماراڈسیت کہ ننگریں بیورغ
 میر چاکر ہ بہان ہ لظاں گہرت و داریت او آنہیارا مڑاٹیا پہ دیما روغانیلیتہ
 بیورغ آنہیارا پوہ کنت کہ راجانی گہتری سے حالور لافاٹیں کہ اے مہلا ، کنت
 و کینغ ، ہر حیل ولا ڈادر کھنی انت ، شاعر گھشی کہ

بیورغ ہنگیں گال آنکہ

واغ ہ گہغت سڑارے

چاکر کینغان کھیں کن

نوحانی ہزار مزدوم بیت

بندی پہلوں جنگی انت

یا نیت نیت جھجھواں شاہ گواتی

پذکنزغ ترا گراں کوہتی

دم کنزغ ترا حونی کنت

میر چاکر دے درو کا زم کپتہ۔ اراند ء کیشغ ء پ بیورغ ء

دہی صلاحے دے داتہ کہ

بلت چھجھویں ماڑی آں

کوٹ و گوات گراں میریناں

میربان ء دلدی داتہ کہ

نین بکھلوں چھجھویں ماڑی آں

نین کہ گوات گراں میریناں

نین جو او کھیخان بہریناں

اے نک ء بنت پرے گڈی آں

مے گڈی نغغیں چک زاتاں

سیڈان ۴۵۱۱ ء کہ شمت

نیٹ باقی شخان و سیادہ ہ حالورے نیاما آنگہ دریکتہ سر ہوڑ و ناچہین

رندہ پہ شخانوں بختت کہ بیورغ ء را راج و استمان ہ اکھرا غم نیستیں ۱۰ اے

مژد ء را ۱۰ رندانی راج و ننگ ء ژاوتی ساہ و سر دوستیں۔ بیورغ گونڈلیں تیرانی

دیما اوشات نختت۔ لاشاری آنی شلیں نیزغ و کاتاراں بیورغ سمینتو بغاکھتہ۔

بلوچی لوزانک سے سر حال ء چھوش بیان کنت۔

ہندی آن مسترے دات	ہندی آن مسترے دات	بیورغ	گونڈلاں	سہمینہ
او دا کہ جنون ما تیغاں	او دا کہ جنون ما تیغاں	شلیں	نیزغ	و کاناراں
تیر دوری ترادیر نیادوں	تیر دوری ترادیر نیادوں	ڈومب	و لانگواں	شاکاروں
ہوشگنغ چوپ کنوں آپتی ء	ہوشگنغ چوپ کنوں آپتی ء	ماخ	وزحم	جنیں لاشاری
تہ نندو گندکئی سوب ء بی	تہ نندو گندکئی سوب ء بی	آف	و بنوی	ماناواں

سیالانی شخان باران ء گوں بیورغ ء دھیر دھیانی او دیر گندی کھنتہ۔
 آنہی حیر دوستی ء جوذغ تہہ بغانی او لغوری ء شخان دہمی بلوچانی ڈولا بیورغ ء
 دے مستریں گوزوری ء اتہ بلوچ گانڈی آنی گونڈلیں تھیواں ڈوبراداشت
 کنت۔ لیکن شخان ومیار ء جنغربریں حالوراں سہت نختہ ، شخان ء
 اشکغاگوں بیورغ ء میر چاکر ء بہان ء واغ یلہ دا نختہ۔ ہواں مژدکہ دہمی
 آں راپھلغایت۔ وت مژانیا پہ سمبر تو پھوژانی سروغاں بیتہ ، مزائیں جنگے
 ء رند ، رنداں پرورش واژتہ آخر سے جنگ ء نتیجہ ء مس رندانی زحم جنوخص
 باسک پر شختت او آنہانی جنگ ء طاقت جہتہ ، لوزانک ماراڈسیت کہ چاکر
 نہیں نوح ء ڈولا نالیت او ارمان کنت کہ

سیوی	گھوڑ	وی	گژداں	بات
دریں	گوہرے	مرگاں	بات	بات
ژاہپت	صد	بنگویں	ورنایاں	
کہ پھاغ	پہ	کھیو	ء بستنت	

یور ہ بے لغام ۽ تاملت
 آناں ڈانٹان یکے نے
 تیخی چڑتخت ہندی آن
 زہمانی رحاں زورناں

ہرخت کہ شخان و میار ہ ضد یک استمانی دودے نیں۔ پر شخان و میار ڈا
 اثر زیرغ او ونا را شخان ڈا پھاریغ یک راجی دستورے۔

شخان و میار ۽ ڈا پھاریغ ہ دود ۽ بلوچاں ڈا نو یکلانیں کارکنا یخت۔
 ہوت و گھتی آن زانکار ہ شخان باران سرا یک دہی ہ پاڑ پٹہ چھورو لیوا کھنڈیہ
 قت کہ ناقلانی بانارے درکپتہ ۱ چورو بانار ۽ رندا کچخت کہ اے شتویک لوط
 ۽ ہیمت۔ لوط ۽ بانک ۽ چک پھلتخت کہ بانارے لونا آکو بلوٹ ہیمت ۱ ایشی ۽
 راناں دسا جنت ۱ لیکن گنوخ شلیں چھورواں بانار گوں لٹھاں جھتو کشتہ لوط ہ
 بانک ۽ وتی مزد ۽ نیگا پھیام کھٹو گوشتہ کہ سیالیں چھورواں سے بلوٹ کشتوار ۽
 میار دار کھتہ تھا افرانار ہ سیر نہ گپتہ تہ مرشی ۽ ڈا پھدا تھنی دگے اوسنی
 راہے مزد ۽ ولدی داتہ کہ

۱ ہرے ہشت گل میا گوں ما
 ما پرے ہر ۽ کنوں چونا
 اکا اے ڈھار سر تھری او ۽ حونا

آخر بانار ۽ سرا ہڑدو نیں دھراں ڈا چندھی کشتہ ہ ہشیخت لیکن

بلوچیں تمناں اڑوت میار دیر کھتو و تارا بے میار کھتہ۔

بلوچ لوزانکار و شاہراں دے استمان ۽ دل ۽ مس شیخان و میار ۽
ہمیر نگلیں حترے پیدا کھتہ کہ ہر مزدوم و تارا میار ژا پھا ریزغ ۽ جہد و کوشش ۽
کت۔

ہشار و زانکاراں قومی گذاران پہ میار دلغ و شیخان جغاس کسی لیا نختہ
ہے بانداٹ ۽ رحم علی باز بے رحم اونا ترسیں شاعرے، رحمتی گنبد ۽ جنگ ۽
مس بغایوئیں مژدماں راشخانانی تھیراں گوشنگیت کہ

یکے	جکتہ	دیرا	چڑائیں	سورغیں	پیرا
حذا	لوریں	بلہ	زیرا	پراساہ	طمع داری
		نیاکو	نہاں	حاسکاری	

رحمتی جنگ ۽ میدان ۽ ژا ساہ دربروغیں مژدانی لغوری ۽ پیرا یادات
او آہارا میار دارکت کہ آہناں جنگ ۽ بڑاس زدغ و کشتغیں اشتو، ومار ۽ کشتہ
، حالانکہ زدغ و کشتغینائی جنگ ۽ میدان ۽ ژا کشتغ و برغ، بلوچ سرچارانیک
دیری ایں روایت۔ شاعر ہمیر نگلیں لغوراں رامیار ۽ دات و گھشی کہ۔

پھدی	پھوژ	۽	گرو دارا
کنت	چو		سیری لارا

پھلغ و لک ۽ پکارا
شمو دا پھینز کہ یاراں

نفاہ ء بھنڈ ء داراں
تئیں کہ کموا کھاراں
زوغ و کشتنیں ناراں
لکشت یار اڑ لکاں

نہ گندت بھر گڑو جھکاں
پہ ء ہنگیں جنی شیکاں

ہر بہادریں بلوچ شخان ء ژا تھڑسیت حمل ء را کہ سیاہیں شف ء لدا
مں مزارے ترٹتہ تہ آل یہ بریں بغابیتہ ، لیکن حمل اغدے سیالانی شخان ء
تھرس ء وتی دل ء دھیرواں داٹ کہ ۔

بیا لغور کڑزی ء برائینے
گوں کش و کھلی ء روے لوغا
زال ء پہ بھونڈ و کورکننت چماں

حمل ء را اغر شخان و میار ء تڑس مویتیں تہ شاید آسنا درائینتیں و ہارا
کشتیں اوشیر ء شکار کنگ ہندا پھروت یک دائمی ٹکے زڑتھیں ۔ جنگ توڑیں سیالے
ء گوں بیت یار سترے ء گوں ، ہر حال بلوچ ء پہ گڑکنگ میاری حالورے ۔

گڑ کنگ میاریں پٹپھریں رنداں
چوروی پھد کنرغ مناں عیویں

تنگ و شان ، تھورو او احسان ، بلوچ ء پ عزت و شرف ء حالورے
 جس سبب ، نادان زیرغ گریو و گوزور ء راپناہ دلیغ ، باؤٹ ء سرا ، سردلیغ بلوچانی
 کنین دودو سیستان انت بلوچی لوزانک راجی زبند ء سبے پناد ء دے تل پہ تل
 ء پیش دارایت بیورغ کہ قندھار ء ژاگراں ناز ء زیری کھاریت تہ آل او
 بادشاہ ء قوم و قہاریں پھوڑانی دیم ء دارغ ، ایکا رندانی وس ء ژادریں
 کارے ہوانکہ آل لاشار ء سڑدار ء گور روت و باؤٹ بیت ، بیورغ اے
 حالورا جوان سی ات کہ رند و لاشار یک دہی ء گوں ناٹاہ انت نواں کہ
 لاشاری سڑدار آنہیا رمداریت ۔ ہوانکہ بیورغ گواہرام ء دیمادے وتی
 بھڑمڑائی ، مزن مری اولاطمانی ء ڈسیت کہ

آکٹھاں مں کہ تھ مناں دارے
 گوں انتوں ، آوار بادشاہانی

بیورغ ء لاشار ء سرا مزائیں بارے لیشینتو ایر کھتہ لیکن بلوچی
 شدوننگ ء دیمایج بارگراں نیں ۔ گواہرام گوں شاد کلہیں دلے آنہیا راوش آتک
 کت و گھشی

بیاتہ بیاتہ میر بلوچانی
 گوں وتی دوست ء حیرو آمانی
 ہردے سیر و شادہاں باتے

قدم لوزانک مارا دیمترا ڈسیت ، کہ ننگ دوستیں گواہرام چھشوں وتی

مہمانانی چھیٹھ و خدمت ء کنت :-

ژا	گورے	کاتکاں	گوژد	کوادانی
ژا	گورے	کاتکاں	تھال	پلایانی
ژا	گورے	کاتکاں	دنگ	شراوانی
تسیں	منان	واڑتاں	نیں	منی دوست ء
گیشترا	انبار	ء	بنا	ریتکاں
کم	ترا	تھالانی	بنا	کشتاں
مس	نوراں	کہ لوز	حرام	بنتاں

دودھ گورگیڑ ء دے بلوچی بج و ننگ ء سرا باؤٹ ء گوخانی پارا وتی ساہ و

سر قربان کتہ ، بلوچی شاہری مارا ڈسیت کہ باؤٹ ء سرا جنگ ء پیرادے شخان و

میار ء گوں رائی بیت ۔ دودھ آہاڑ ء ٹاکیں نیروش ء وتی سیر ء ساڑھیں منہ ء وپتو

و ہوات ، ڈاہ رستہ کہ رہزن ٹیکاں سہی ء گورم کہ دودھ ء باؤٹ بیتو نشتی ء ات ،

چھتو بڑتہ دودھ ء کمبیں مات وتی بنگویں ۔ کچھ ء راوبا واڑا مودیت وپانہ کنت او آنہیا

راشخان جنت و گھشی کہ :-

آں مژدکہ بہنت باؤٹناں

نیم روشاں نہ ریشنت وھاواں

دیتر آہنی ء را پھنت ء دات گھشی کہ :-

یا گوخاں سزجی ء بیارے
یا ہنسی چوٹواں زیاں دارے

بلوچی لوزانک اے حالوار ء سزجی ء درشان کنت ۔ کہ بلوچی شدو ننگ
اونج و سیستان ء خیال چھڑو نیامڑداں رانت بلکہ زانیفا ہے باندات ء مڑداں
ژادے گامے دیتر ایر کتغلیہ شنت ، دودہ ء گراں مہذویں مات وتی دریں ۔ کچھ ء را
بلوچی ننگ ء درس ء ایر نکاداث کہ اغر تھئی دست ء باؤٹ ء گورم گڑتہ نیئت ،
تہ دہمی برا زبندی ء لونا گڑدغ و آلیخ پھرتہ میاریں یا گوخاں گڑدیں بیاریا وتی
سرادے گوخانی رندا گارکن ، آخر دودہ گورگیڑ ء بلوچی شدوننگ ء سرا وتی سر
قربان کھتو بلوچانی نام و توار بڑزکتہ ۔

قدیم لوزانک مارا ڈسیت کہ پیڈی بلوچاں ننگ و شان ء ہمیرنگیں
وہلایں کارکشنت کہ بلوچ قوم ء نام داں جبارا روژنا بیتہ ، رندو لاشار ء ہرروش
پھونتاں جنگ و تھیڑوات ، دوئیں راج یک دہمی ء گوں حونی حسینی ء شنت ،
لیکن اکھربدی او ڈرمنی ء رنددے بلوچاں وتی ننگ و شان ء روایت سچ وخت
ء یونہ داغت ۔ رند و لاشار ء جنگ ء مس میرچاکر ٹھپی بیتو جنگ ء پڑء کپتہ ۔
کھتی لوز بندغ ء چاکر زڑ تھو وتی ماذن ء ہیل کتہ او جنگ ء میدان ء ژادر بڑتہ
کہ نواں چاکر ڈولیں بہادرے نا حق زیان بیت ۔ ہواں وخت ء جنگ ء
بلہوشاں مس کس ء رانج سمانہ کپتہ ۔ لیکن مڑانیا ژارند ، گوہرام ء راحال بیتہ
کہ میرچاکر جنگ ء میدان ء ژا دراہ ء شنت نویت پر نوز بندغ ء لاشاری آہاں
گوں دروہ کتو چاکر در بڑتہ قدیم لوزانک ڈسیت کہ گوہرام نود بندغ ء راشخان ء

جنت و گھشی کہ :-

چاکر کھیا مالا کشیں
 دیتیں تہ مولہ ترور کشیں
 سوی پ یہ مشت ۽ برعیں
 تھ گوں سویتیں ڈڈوا
 گپنت برات اڑ چاکرا
 گیشتر تھئی پیریں پھٹ ۽

نوذ بندغ گوہرام ۽ راپنوز ۽ دات و گھشی کہ ترا ہواں روش شمشغنت
 کہ میر چاکر ۽ وتی بلوچی بچ و ننگ ۽ خاطر، لاشار ۽ جانی بدل ۽ چندھی ہشرد
 مہری او صدانی صد نوخ زین اس بہان داتو، لاشاری ۽ زال و چک ترکانی قنیزد
 بند ۽ ژا حلاص کثغنت، تھرا اغر کھمیں باز دے بلوچی ننگ ۽ تک بیتیں، تہ تھ
 ہمیرنگا دف ریز نہ دات او میر چاکر ۽ نام سوکی ۽ نہ گپتہ

آن روش ترايات نیت ڈیوارغ ۽ رنج ۽ سرا
 اکا گلی او بیونخ زمین ترکان پے ہڈی بستغنت
 ہپت صد بہاں زیں بستغیں گوں پانڈ و پونڈیں لیڈواں
 دانت امیریں چاکرا لاشار ۽ جانی بہا
 تھ دانی دف ریز ۽ دے میر چاکر ۽ نام ۽ گرے

مہمانداری استمانی زیند ۽ یک سنہرائیں دستورے، درشین ۽ من کہ
 مسالرنی پارانیں نیم روش بھورنیغا پے ہندے استیں او شام گواننیغا پے او طلقے

بلوچ ہر مسافر او در آوند ء را اوطاق دیغا پہ وش آتک کنت او مسافرانی دل ۽
 حُب ء گوں چیتھ و خدمت ء کنت - بلوچ مہمان ۽ چیتھ ہمکر شک اودل ۽
 واحگ ء گوں کنت کہ بازیں دستاں سے جوش جوذغ ناپوہی ۽ حداں داں
 سربیت - بازیں ہمیرنگیں واقعہ دے استیں کہ اغر لوغ ء واژہ ء گور ، مہمان ء
 پاراکوش ء پہ مال نویستہ تہ مژدمان نزیح تریں ہلکاں ژا ، مال دزتو آڑتہ او مہمان
 ء را پہلیوں شرف داتہ - بازیں مژدمانی لوغا اغر دار نویستہ تہ آنہاں وتی لوغ ۽
 سوزیں سول برتویا کڑی ۽ دار کشتو - جی پکھتہ - مہمان ۽ وش آتک او آنسی چیتھ
 ۽ سرحال ہمیرنگا کہ شاعر اڈستہ - سدکیں دہمی چ کس سے سرحال ء سے بھیرا
 پیش داشت نختہ -

شاعر گھشی

داود منی باری ات حدیثانی
 ہرکذیں مہمانے مہ گالاتکیں

(منی) گوانک او ڈمب و منگیں مژداں
 کنتت ہیکان و کلیم شریں

کارتق او سال واریں گرانڈاں ات
 دگچہ و بھٹی آن مراگاہ ات

داخت پہ مہمان ء بلوچی آن
 آن منی بور ۽ بانگہ ء سلنت

منی لہجوں واں پہ گل ء داخت
 آن منی لوغ ء ترا شغفیں سول انت

منی وت او مہمانانی چیتھ و خدمت ۽ باندات جی نوذیندغ ۽ دریں گال

بلوچانی مزاج و تبء درشان کنت۔ گھشی کہ :-

گوں ماخی آن میڑو ات

گوں ماخیلاں جھیڑو ات

جھیڑت و ہنپوش ء گشت

سنٹھ ء کریری ریز دنت

مال ء نویت نوز بندغا

پھل ء نہ زیت مں موسما

دژمن وحدی ہرچنت کہ نوز بندغ ء رامیار ء دنت کہ اے وتی نام و ناموز ء پہ مالں گارکھنیں ، لیکن نوز بندغ پھسبر وتی بلوچ تنگ و سیستان پہ لغ پہ تیار نویت ۔ نوز بندغ بدی آن را ولدی ء دات کہ منی ملک و مال نیں کہ دژمنانی پھوڑ و سیالں زور پھلتو بڑتہ اونیں کہ من وتی ماں و مٹی شرط جتوبراسینتہ کہ مناں ارمان بیت ۔ بلکہ مں وتی کھیں ملک و مال مسافر رہگداریاں ملأ او واتندغال او بہادرا او غازی آن راخدائی نام ء سرء دل بہ حُب ء موس ء گول داتہ

شڑطان نذاعیں جج برے

بھیڑی او رنگوتی بیان

اٹمانہ زرتہ ظالماں

بنگاہ و گرانیں لشکراں

ما داشت پہ نام ء قادرا

پ مومن و دانشدغاں
 داد ء نہ لکھیاں چادرا
 کیس و کواہ و جہاہاں
 مصری مزن تافیں لڑاں

نوز بندغ ہمیرنگیں سخی اے ات کہ دادن ء ژلج وخت آنہی دست نہ
 اوشات۔ آنہی ء عومری قول داتغت کہ سوالی ء گاہے خالی نہ گزریناں چھو کہ وت
 گھشی۔

قولیں مناں چھو عومرا چھو عومری قولیں مناں
 من بکٹھاں بند ء نواں بند یعنی مڑے نیاں
 ہر چھی کہ کھیت اڑ قادر ء صد گنج ء بے عیویں درا
 زیریاں گوں راستیں چہنوا ہر ء کھنانگوں حاضر

قول دا قرار سرا او شتغ دے بلوچ استمانی زندے یک دیری این راہ و
 رہندے۔ اوہلی لوزانک مارا ڈسیت کہ بلوچاں ہر ڈولیں قولے کہ کھتے ہواں
 مڑدانی ڈولا پالنے چھو کہ شاہر گھشی۔

شے پری ڈھالان ء ڈھالوں
 عومری قولان ء پالوں

پہڑی دختانی سروکاں ژا ، میر چاکر ، جاڑو ، ہیوتان شہ مرید او عومرہ
 دا تفسیر قول و اقرار تاریخی حالور انت بازیں دختاں بلوچاں مچی او دیوان ء دیما
 وتی بھڑ مڑدائی او مزن مری ڈسٹا پہ بازیں بے سیت و بے سنائیں قول کھشت ،
 لیکن قول کھتا رند ہواں حالور سرا پہلیوں ضد و ہوڑ ء گوں اڑت جکھشت ۔
 ہیوتان رند ء مچی دیما قول کھتہ کہ ہر کے ای لیڑو یا ڈاچی منی بگ ء گوں گوں کئی
 تہ من ہواں لیڑو ء گڑدیناں نہ دیاں ناغمانی روٹے چاکر ء لیڑوے شمتہ ، ہیوتان
 ء بگ ء گوں اوار بیتہ ، ہیوتان ء وتی قول ء پلغ خاطر لیڑو ء گڑدینغ و دیغا ژا
 جو او داتہ ۔ رنداں مڑانیا پہ لکھتہ ۔ لیکن میر چاکر ء رند پھلخت لیڑو تھام سیالے یا
 دڑمنے ء بڑتہ ایرنگیں چندھا ہسترا ڈومب او سوالی آل داغت ، آخر میر چاکر
 ء پہ کلاہ گوں مزائیں حیلہ آل سے اڑاند گیشتہ بلوچی لوزانک سے کھیں دود
 دستورانی سرجمیں ، پیرا کھاریت ،

سختوت و بھڑ مڑدائی ڈولا ، لاطماعی او راست گوئی دے بلوچانی یک راہی
 رہندے ، بلوچ ہر وخت وتی مستر و سروکاں ، میر محبران ، خان و سڑداراں ہر
 کس ء را ، بے لحاظ و مابا ء ، دیم پہ دمی ء راستیں حالور گھشاناں آکھتہ ، بلوچانی
 سے راست گوئی گئے کہ آہمانی زحم جنی ء ژادے مستریں ہستے بلوچی لوزانک ء
 راہی زندہ سے پننادوے یونڈا تہ ، رند و لاشارہ سی سال ء جنگ بلوچ قوم ہ
 گارو بیرانی ہ مستریں سوباں ژا کیے ، بلوچ شاعر چاکر و گوہرام ہ سے ڈوہ ء راہچہر
 معاف نھت ، شاعر سے لوغ شوشیں جنگ ء را یک اتفاق واقعہ ہ نہ زانت بلکہ
 شاعر گھشی کہ لاغر و لکھڑیں بلوچ چھو کہ لاف سیر او دور مانڑ بیشت تہ ایشاں وتی
 دور مانڑی داشت نختہ ۔ لاف سیر ء سے سروک ء ہیلتو ، بے سدھ و سا کھشت ۔
 چھو کہ شاعر گھشی ۔

ددران بلوچ دہلیخت
گوہرام و چاکر پھونان

ہوتاں پہ لاف ۽ سیرا
پیل گوں ہرونان داغان

ترکان منی برات بنگویں
ہای سرا ایر گیتخان
لمیں دریا در کھیتخان

بجلیں باری ۽ لاطما عین شاعر دے بلوچانی مستر و خان ۽ را دم پہ دم
گھشی :-

خان ہواں انت کہ دائما خان انت
اے چو خان انت کہ ہامغیں دان انت

بلوچی لوزانک ، راجی زیندے ہر روژنائیں پیناد ۽ پیش داریت ۔ ہے
باندات ۽ اعزگندے تہ کنہیں شاعری ۽ ما دم روخیں لوزانک ۽ چھرا لکھیت
کھنوں۔

بلوچی شاعری

بلوچی شاعریء

پنچ صد سال

بلوچی شاعریء بن حشت میرنچا کرء دورء ایرکنگ بوتہ

غلام فاروق بلوچ

بلوچی لہزانگ ۽ تما شاری چہ درستاں کوہن ۽ قدیم تر انت۔ کہ چریشی ۽ برکت ۽ بلوچ راج ۽ بازیں تاریخی حال ۽ احوال پہ مارستگ انت۔ بلوچی شاری ۽ بنیاد کجا اوکدی ایر یونگ ۽ ایشی ۽ اولی شائر کے ۽ کجام دور ۽ یونگ ۽ اے بابت ۽ سرجمیں صورت ۽ لیک ۽ ثبوت نہ رسیت۔ ایشی ۽ سوب بلکین ایش انت کہ بلوچ قوم تاریخی صورت ۽ تر ۽ گرد کنوکیں قومے یونگ ۽ ہر وہد ۽ پہ وتی زندگ دارگ ۽ واسطاگوں زالم ۽ زورا نسریں قوم ۽ نکاں جنگ ۽ جیرھاں دزگٹ یونگ آھاں پہ ایمنی ۽ آرام یک ہند ۽ علاقہ ئے ۽ نندگ ۽ موہ نہ رستگ۔ پے سوب ۽ آھاں لہزانگ ماں لککس صورت ۽ دیماستگ۔ ایشی ۽ قدیمی مڈی ہما جنگلی ۽ عشقی شیر ۽ قصہ انت کہ نسل تانسل مملوکانی دلاں پشت کچنگ انت ہماکہ

قدیمیں داستان کہ نامدار، کواسیں مردمانی بارہ، آرگ بوٹگ انت۔ ہما نازینک کہ ماہاں پہ چکاں گشگ انت۔ ہما لیکو کہ مزمن، نامداریں مردمانی مرک، وهد، گشگ بوٹگ انت۔ لبرانک، اول سری پشت کپنگیں چیز ہمیش انت کہ چہ پانزدہ صدی ہجری، بگر نامروچی مملوکاں دل یات گپنگ انت، اے اے پیما اے پہ ماسر بوٹگ انت۔

اے جنگی اور عشقی شیر اوگپارانہی مطابق، (کہ چریشاں بازینے رند تر، جم کنگ، ماں کتابی صورت، چھاپ کنگ بوٹگ انت۔) گمان ایش انت کہ موجود میں بلوچی شاری، بن حشت، میر چاکر رند، دور، ایر کنگ بوٹگ کہ ایش پانزدہمی صدی، گڈسر، شانزدی صدی، اول سری دور زانگ بیت چد، ساری ہم الم شاری بوٹگ چیا کہ گوں زبان، جوڑ بوگ، شاری ہم جوڑ بیت۔ اے بابت، سچ پیس تاریخی لیک، حوالہ دست نہ کپنگ انت۔ پانزدہ صدی ہجری، بگرتاں مروچی گوں دور، حالتانی بدل بوگ، بلوچی شاری، تما ہم بازیں بدلی اتلگ انت۔ اصل، چہ بنیات، بلوچ شاری جتا جتاںیں دوراں بلوچ راج، سیاسی، مالی، راجی چست، ایر، بدلیانی پدر کنوک بوٹگ، چریشی، واہگ، تپانگ، اے دورانی حالتانی بابت، جوانیں چمشلنکے رسیتد

گیشر زانکارانی هیال، بلوچی شاری ماں سہ (۳) مزمن دورانی تما ہر بوت کنتہ اولی دور قدیم بلوچی شاری، دورانہ، ایشی، بندات میر چاکر خان رند، دور، بوت، اے دور، شیریں داستانانی دور زانگ بوت، گیشر شیر مزمن داستان انت کہ تاریخی حالت جنگ، جدل، مرو دوستی یا نامداریں کردارانی بابت گشگ بوت انت، اے دور، شاری کرداری شاری بوٹگ انت۔ بزاں یک کردارے، گشگ، دوی، پتو دانگ، سر زاہر، صہ زاہر بیت، کہ کردار

وت شاعر بونگ انت، بلے زانتکارانی گشگ ایش انت کہ کردار وت شاعر نہ بونگ
 انت بلکس نا معلومس شاعر ء سے کردارانی زبان ء شاری کنگ، البت چوہم بوت
 کنت کہ بازیں کردار وت شاعر بونگ انت۔ انچو کہ شہ مرید ء بالاج ء بابت ء
 گمان کنگ بیت کہ آوت شاعر بونگ انت بلے میر چاکر رند، گوہرام ء سے وڑیں
 ایدگہ سر کماشانی بابت ء گمان ایش انت کہ اے وت شاعر نہ بونگ انت۔
 نون اے ہبر ء بابت ء کہ چہ کوہنمین بلوچی شاری ء بازیں نانداریں ،
 کرداراں انچو کہ میر چاکر، گوہرام، بی بگر، رحمان، جاڑوگرا ناز، شہ مرید، جانی،
 حمل، منناز، عومر، مرگو، عزت، دودا، سعی او دگہ بازیں کے شاعر بونگ ء کے
 نہ بونگ راست ء پکائیں ہبر زانگ نہ بیت، البت، بازیں زبان زانتانی گشگ
 ایش انت کہ اے دور ء گیشتر شیر شے کلاں شے عیسیٰ ء شے مرید ء گشگ
 انت۔ اولی دور ء شاری پہ سیاہگ دوپیم ء بونگ بزاں جنگی ء عشقی، کلینکی،
 سنگانی مطابق ء آدور ء شاری ء ما "آزات شاری" گشت کنیں، بلے ایشی ء
 رنگ ء پیم چہ مروچگیں آزات شاری ء جتا ء ڈولدار ترانت۔ اے دور ء جنگی
 شاری ء سرار ند ء لاشار ء سی سالی جنگ ء اسر سک باز است انت۔ بلکس
 آگن اے گشگ بہ بیت۔ کہ جنگی شاری ء مستریں سوب سے جنگ ات۔ نہ روند
 بیت۔ اے جنگی شیرانی تما بلوچ راج ء سرچاری، بہادری، غیرت، مہمانداری ء
 ایدگہ راجی قدرانی شوننداری ء ابیدوت ماں وت ء ایر جنگ ء یک دو میگ ء
 رینگ ء احوال است انت، اے جنگی شیر بلوچ راج ء آشوبی فکر ء لیکہ ء
 شون ء دست ء چریشاں پہ وتی زمین ء رکنگ ء یک قومے ء صورت ء زندگ
 بوگ ء آہانی واہش ء واہگ ء ثبوت رسیت۔ رند ء لاشار ء جنگ آ رند ء
 شاری ء تمانا او متی، پشومانی، دل گرانی، جوانین مردانی مرگ ء ارمان ء اپوز،

شرمنندی ۽ مارشت ۽ احساس گندگا کاہنت اے شیر ہما حراب ۽ نلگیس حالتی
 شوندری ۽ کنت - کہ آچرے وت مانوتی جنگ ۽ رند پیدا یوگ انت - بے
 تھکے گوں وھد ۽ گوازگ ۽ اے جنگ ۽ تاوان ۽ نقصان کمتر یونت - تہ بلوچی
 شاری ۽ ہما قدرتی رنگ پدا برجاہ یوت ۽ بالاج گوریج ۽ ایدگہ شازی گپجاری
 تہا ہما ترندی ، آشوبی لیکہ ، دراہی ، بیرگیری ۽ جوڑہ ۽ زلم ۽ زورانسری ۽ بن
 گوج کنگ ۽ واھگ گندگا کاہنت -

جنگی شیران ۽ اید اے دور عشقی شازی دور ہم زانگ بیت ، بازی
 عشقی داستان ماں شیرانی صورت ۽ است انت انچو کہ لہہ گراناز ۽ مہر ۽ داستان ،
 شہ مرید ۽ حانی ۽ دوستی ۽ شیر شہداد ۽ ماہناز ۽ محبت ۽ داستان عزت ۽ مہرک ۽
 مہر ۽ قصہ ۽ دگہ بازی ، اے شیرانی تہا ہم ہما دراہیں شری است انت - ہما کہ
 جنگی شاری ۽ تہا است انت ، البت پہ لوزانی ڈولداری ، جوزحانی پاکی ، حیلانی
 نازکی ۽ پہ سادگی ۽ پلکاری اے چہ جنگی شیرانی انگت دیما ترانت ، جوانین میاں
 تہبہانی کارمرزی ۽ لوزانی جوانین گچین کاری اے دور ۽ دراہیں شاری ۽ تہا
 زاہرانت -

قدیم بلوچی شاری ۽ تہا زانت ۽ لیکہ ۽ برز ۽ بلندی ، نفسیاتی ۽ اندری
 جوزبانی زانت ۽ پکار ، لوزاویال ۽ بتلانی بے مٹیں گچین کاری ۽ چہ درستان
 زیات آدور ۽ قدر ۽ رسیدگانی شوندری ۽ بلوچ راج ۽ بے مٹیں راجی ذمہ داری
 یانی درانگازی انچیں چیزانت - کہ ایدگہ ہم دزوزیں زبانی تہا پہ مشکل گندگا
 بیانتہ پہ لوزانی نازکی ۽ ڈولداری زبان ۽ پھک ۽ پلکاری اندری جوزحانی
 پدرائی منظر کشی ۽ پہ حیلانی شاہگانی اے دور ۽ شاری الم ۽ بلوچی شاری ۽ بن
 منج ۽ بن زہ انتہ

بلوچی شاعری ۽ دومی دور ۽ بندات نصیر خان اول ۽ دور زانگ بیت ،
 نصیر خان اول ۱۷۳۷ء بگرتا ۱۷۹۵ء ۽ قلات ۽ حاکم ات ، بازیں جنگ ۽ چوپ ۽
 جنجال ۽ مشکاں رند بلوچاں پہ وت یک ملکہ ٹاھینتگ ات ۽ نون جہہ فنند بونگ
 انت ایمنی ۽ دشالی گیشتر بونگ ات ، تپاکی ۽ یک جاگی ۽ چاگردے ددی بونگ
 ات ۽ سیاسی او راجی حالتانی اثر شاعری ۽ سراکت جنگی شاعری کتر بوت ۽
 ایشی ۽ جاگہ عشقی ۽ اصلاحی شاعری ۽ گبت ، شاعرانی گپتارانی تما نازرکی مہر
 پسندی ، نزی ، امن ۽ ایمنی ۽ نام گیشتر ۽ مہر ۽ دوستی ۽ کلمہ زیات تربوت ۽

اولی قدیم دور ۽ کرداری شاعری ۽ رنگ پمک بدل بوت ۽ شاعران
 کردارانی زبان ۽ ناں بلکلیں وتی چند ۽ زبان ۽ شیر گشتند اے دور ۽ شاعرانی
 سرکرده ۽ سرخیل جام درک زانگ بیت ۽ کہ امیر نصیر خان اول ۽ دربار ۽
 شاعران بلے چوایدگہ درباری شاعرانی پیما آئی ۽ اچر حاکم ۽ سنا ۽ سپت نہ کنگ ،
 اے دور ۽ شاعری ۽ پہ نام ۽ وڑ ۽ پہ لیکہ ۽ مقصد ماسہ کاروانانی تما بہرکت کنیں ،
 اولی کاروان ۽ تما جام درک ۽ ابید میر عبداللہ خان ، میر شہباز خان ۽ بانک سیمک
 گون انتہ دومی کاروان ۽ خاصیں شاعر ملا پازل ملا قاسم ، مست توکلی ، فیضل فقیر
 ۽ خان مغیری ، عزت پنجگوری ، ملا ابراہیم باہوی ، ملا بوہیر ۽ ملا بہرام انت ۽ اے
 کاروان ۽ سرکرده ملا فاضل ۽ مست توکلی زانگ بنت ، سیمی کاروان ۽ تما رحم علی
 مری لشکران درخانی ، جوانساں بگٹی ، ابراہیم شنبانی رستم خان لہڑی ، بچار مری ،
 ملا اسماعیل ، ملا باری نامدار انت ۽ رحم علی اے کاروان ۽ سرخیل زانگ بیت ،
 اولی کاروان ۽ شاعرانی خاصیں ہبر زبان ۽ پہکی ۽ سادگی ، ڈولداریں لوزاوشین
 قدرت ۽ نظارہانی بیان ۽ حصیں مہر ۽ دوستی ۽ درانگازی انت ۽

دومی کاروان ۽ شاعرانی خاصیں ہبر ایش انت کہ چرے دور ۽ شاعری ۽

تھا "شعوری درویش" سک زیات بوت بزاں شاعران وتی گپتارانی تہا سرء سوج ، تاریخ ، ٹپاس ، راج شہاسی اور راج پنگاری ۽ احوال آوڑنت ۔ ۽ اے پیما شاعری ۽ تہا اصلاحی نام گیشتر بوت ۔ اے دور ۽ شاعری ۽ تہا دگہ زبانانی (زیات فارسی ۽ عربی) لوز ہم ہور بوتنت ۔ اے چیز شعوری شاعری ۽ نتیجہ ۽ بوت ، اے کاروان ۽ شاعرانی گپتارانی تہا ہم ہماوش ۽ ڈولداریں لوزانی کارمرزی ، جوانین خیال ۽ شبین ، قدرتی ندرحانی درانگازی ، اندری جونہانی بیان ۽ ایدگہ خاصیت است انت کہ آساری ۽ شاعرانی بیانانی تہا است انتہ اے دور ۽ سہی کاروان ۽ تہا بلوچ راج ۽ سرا آیوؤکیں زلم ۽ زور ۽ شون ۽ نشان رسیت ۔

رحم علی ۽ ایدگہ شاعرانی گپتارانی تہا اولی رند ۽ "نوکس" انقلابی فکر ۽ لیکہ گندگا ایک ، کہ ایش رند تر ۽ بلوچی زبان ۽ شاعری ۽ بنیادی مقصد جوڑ بوت ۔ بلوچی شاعری ۽ سہی دور ۽ بنگلج دوی میاں استمانی جنگ ۽ رند بوت ، اے جنگ ۽ نتیجہ ۽ دگنیہ ۽ مستر ۽ زور انسرین حکومت سک نزور بوتنت ۔ چیاکہ مالی صورت ۽ آوانی وسیلمانی مزنیں ہرے سلابانی سر ۽ ہرچ بوت ۽ میان استمانی مالی ۽ معاشی بدحالی ۽ سوب ۽ بازیں مشکل دیما آکنت ، سیاسی صورت ۽ زور گنگس ہند ۽ علاقمانی تہا آہانی زور ۽ قوت کمتر بوت ، دوی نیگا ، غلامیں قومانی تہا ہم سیاسی ۽ راجی زانتکاری ودت ۽ قومی وت دلحسی ۽ واسطآ آہاں وتی جہد ۽ کوششت ترند ترکتنت اے علانی آسراے ہند ۽ علاقمانی شاعری ۽ سراکت ۽ ہے سیاسی چست وایرانی دور ۽ بلوچی شاعری ۽ سہی دور ۽ بنگلج بوت ، ہندوستان ۽ اولس ۽ ہم اے چست ۽ ایرانی تہا ہرزرت ۔ میر یوسف گکی ۽ دگہ بازیں قوم پرستیں سروک چہ ساری ۽ ماں اے کاراں دزگت انت آہاں وتی سیاسی ۽ لہزانی کارانی بنگلج چہ ۱۹۳۰ء ۽ کنگ ات ۽ نوکیں حالیاں اے کاران ۽ دیما برت اے دور ۽

شروعات ۽ بلوچی شاعری کھیں کنٹ گام ات ۽ اے رد ۽ شر لیکھیں مردم چہ
ہندوستان ۽ ایڈگہ سروکاں سک اسر مندانت ، پمیشا اے دور ۽ شاعری ۽ اگرچہ
لیکھ ۽ مقصد دیما ات بلے بنیات ہماں دگہ زبانان شاعری یونگ ات انچوکہ یوسف
وت ماں اردو زبان ۽ شتر نویس ات۔ بلے ۱۵۳۵ء آرند نوکس شر لیکھیں ورنانہیں
قوم پرستان اے نیگا دلگوش گورکت ۽ اولی بر ۽ بلوچی شاعری ۽ رانوکس قوی لیکھ
۽ مقصدانی واسطاکار مرزکت ، نوکس زانتکاریں ورنہاں ایڈگہ قومانی شاعری ۽
لبرانک ونت انت ۽ آھاں مارت کہ قوی یک جہتی ۽ زانتکاری ۽ واسطاوتی جند ۽
زبان ۽ لبرانک ۽ دیمرنی الم انت ، سیاسی کارانی سوب ۽ قوی شاعری ۽ تما نوکس
قوی رنگے دیما تک ۽ لبرانکی تاک ۽ ماہتکانی چھاپ یوگ ۽ لبرانکی گل ۽ ادارحانی
جوڑ یوگ ۽ سوب ۽ شاعری ۽ تما بازیں کلکھکی بدلی دیما اکنتہ ادا اے
حسب زانگ لوئیت کہ بلوچی شاعری ۽ تما قوی رنگ چہ بنیات ۽ موجود یونگ اکہ
ساری ۽ ما ایشی ۽ راجنگی شاعری گشتگ ابلے گوں دور ۽ باریگ ۽ گوزگ ۽ گوں
جغرافیائی ۽ سیاسی حالتانی بدلی ۽ ایشی ۽ رنگ ۽ دروشم بدل یونت ۔ اے دور ۽
جیزہ قبائلی یا نکی ناں ۔ بلکین جغرافیائی ۽ سیاسی انت سے مطابق ۽ شاعری ۽ قوی
رنگ ہم بدل بوت ۽ بازیں نوکس چیز ایشی ۽ تما اکنتہ دوی نیگا آسادگی ،
نازکی ۽ پلگاری ۽ قدرتی ند ارحانی درانگازی کہ ساری ۽ شاعری ۽ تما است ات ،
نوکس شاعری ۽ تما آپہما پشت نہ کپت ڈنی زبانانی وانگ ۽ بلوچی زبان ۽ پدھنگی ۽
سوب ۽ بازیں دگہ زبانانی لوز ماں شاعری ۽ تما تکہ انت کہ چریشاں بلوچی
شاعری ۽ اصلیں رنگ ۽ سراحراہیں اسرکپت البت چہ نوکس شاعران بازیں سے
جد ۽ انت ، کہ بلوچی شاعری ۽ اصلیں رنگ پدا برجا بہ بیت ۽ آپ لوزانی گھیں
کاری ۽ خیال ۽ شبینانی کارمرزی ۽ اے چیز ۽ دیما کارنت "چریشی ۽" درآدیں

لوزانی کارمرزی کمتر یونگ و بلوچی شاری و کوهنیں رنگ نوکس شاری و
 جھیں ڈولداریں عیبے و گندگاکیت۔ کہ اے یک جوانین چیزانت۔

چومیاچی دور و پیماسی دور و شاری و ہم سہ کاروان انت۔ اولی کاروان
 و تمامیر گل خان نصیر، آزات جمالدینی، عبدالکیم حق گو، قاضی عبدالرحیم صابر،
 محمد حسین عتقا، میر عیسیٰ قوی، شوکت ندیم، محمد اسحق شمیم، انور قحطانی، مولوی
 محمد حسین عاجز، سید ظہور شاہ ہاشمی، ملک سعید، جمعہ کلاچی، آدم حطانی، پیرل
 زبیرانی حکیم خدائی رحیم، غوث بخش صابر، عبدالرحمن غور، میر مستطغان و
 دگہ بازیں گون انت۔ سیاہی و قوی رنگ و گل خان نصیر اے کاروان و سرکردہ
 انت، آئی و زبان و نزدوری و چہ اردو زبان و اثر مند یونگ و تی جاگہ و بلے
 اے ہبر راست انت کہ آئی و شاری و قوی تام و نامزنین مدتے و پورین
 بلوچستان و اولس و خاصیں صورت و حماحاں و نوکس جوز و سلکینے دات و ماں
 بلوچ و راج و قوی دیرنی و آئی و شاری و کتاباں خاصیں اثرے یونگ۔

میر عیسیٰ قوی، عبدالرحیم صابر، محمد حسین عاجز، حکیم خدائی رحیم و
 جمعہ کلاچی و شاری کوهنیں شاری و رنگ و انت۔ اے زیات مذہبی سیاحاں
 بیان کنت۔ و فارسی و عربی زبانوں چہ سک اثر مندانت۔ محمد اسحق شمیم و نظم
 سک ڈوالدار و ساوگ انت۔ آزات جمالدینی و شاری و تمام گل خان و رنگ
 است انت۔ آئی و "نوکس" آزات بلوچی شاری و بن اشت ایرکت آئی و شیرانی
 زبان ساوگ و آسان انت و ڈنی زبانانی اثر کم تر انت۔

ظہور شاہ ہاشمی بلوچی غزل و استاد زانگ بیت۔ آئی و ماں بلوچی شاری و
 پیکس بلوچی لوزکار مرزکنگ و قدیم و گاریں لوز و خیالانی شوہازکاری و آھانی
 کارمرزی و رد و سک بازکارکنگ۔ "اومان" سید و شاری و بنیاد انت۔ بلے آئی

۽ شاعری ۽ تما راجی پلکاری بلوچی قدر ۽ قیمتی شوننداری ۽ بلوچی زبان ۽ لبرانگ ۽
 بابت ۽ شون هم رسته دوی کاروان ۽ شاعرانی تھامراد ساحر ، عطا شاد ، احمد
 ظہیر ، صدیق آزاد ، کریم دشتی ، غوث بخش صابر ، مومن بزدار ، مراد آوارانی
 ھنگل خان مری ، اکبر بارکزی ملک طوقی۔ امیت ہوت ۽ دگہ باز بنانی نام گوں
 انتہ اے کاروان ۽ شاعران بلوچی شاعری ۽ دیرنی ۽ ایشی ۽ راگوں نوکس دور ۽
 لوٹ ۽ گزراں ہمکوپگ کنگ ۽ رد ۽ مزین جہد ۽ کوشست کُت ۔ اے وانند نیں
 شاعران یک نیمگے ایدگہ زبانانی رپک ۽ پیمان ۽ ماں بلوچی شاعری ۽ دیما آورت ۽
 دوی نیمگ بلوچی زبان ۽ پھکی ۽ نیمگا ہم خاصیں د لگوش دات۔ بلوچی شاعری ۽ تما
 بازں کتکسی دیرنی بوت ۔ نوکس آزات شاعری ۽ راسک دیما برگ بوت ۽ ایش
 بلوچی شاعری ۽ کھمیں ہرے جوڑ بوت ۔ دوی نیمگا غزل ۽ راہم دیما برگ بوت۔
 مقصد ۽ لیکہ ۽ رد ۽ آھاں زیات قومی ۽ سیاسی لیکہ دیما آورتنت بلے اوہان ہم
 پھکا یلہ دیگ نہ بوت ۔ پھ کتکیک ، مقصد ۽ ہیال عطا شاد اے کاروان ۽ سرکرده
 زانگ بیت ۔ بلے آئی ۽ زبان سادگ ۽ زوت پھم نہ انت ۽ کارمرز کتکس حیال ۽
 شہین اگرچہ پھکیں بلوچی لوز انتہ بلے ایشانی کارمرز کنگ ۽ وڑ ۽ پیم چہ اردو ۽
 انگریزی ۽ کتکیکاں اثر مند بوگ ۽ سوب ۽ پھمگ ۽ گران انت ، زبان ۽ گرانر
 ۽ ناد لگوش داری ۽ سوب ۽ ہم آئی ۽ شاعری اولس ۽ تما زیات دیمانہ ھنگ ملک
 طوقی ھنگل خان اکبر بارکزی ۽ صدیق آزات ۽ ہم زیات آزات نظم نویستگ ،
 آھانی زبان سادگ ۽ سبک ترانتہ ۽ پھمگ بیت ، مراد ساحر ، احمد ظہیر ۽ مراد
 آوارانی ۽ زیات غزل نویستگ مراد ساحر ۽ زبان وش ، مقاصد برز ۽ لوز چک
 انت ۔ احمد ظہیر زیات عشقی غزل نویستگ آئی ۽ زبان آسان رپک چک انت۔
 اے کاروان ۽ شاعران قومی لیکہ ۽ سیاسی مقصد ابید میان استمانیت ،

اومیت ء راستی ء سیاہگان دیما آور نگد اے رد ء آچہ انگریزی ء اردو ترقی پسندی شائراں سک اسر مند بونگ انت عطا شاد ، صدیق آزات ، اکبر بارکزئی ملک طوقی مردا ساحر ء دگہ شائراںی نویستگنیں لستیں نظم سک نامدار انت ء ماں بلوچی شاری ء نیران انت کہ عطا شاد ء "سہا کندن" ، "اپالو" میان "رو در آحت" صدیق آزات ء "مہلج ء قبر ء سرا" "اف پتو نہ دنت اکبر بارکزئی ء "من شے آزمان ء نہ لوٹاں" ملک طوقی ء "رٹا" تنہا پہ فاروق ء ہزار نازیں کندگاں "رقن بہ پائردی ہمایہ در بہشت" "ہنگل خان" "روح ء کے کشت کنت" "قدرت ء قانون ء مراد ساحر ء" "شب جتیں شائر ء نام ء۔

سہمی دور ء سہمی کاروان ء شائراںی بشیر بیدار ، جی ، آرطا ، ظفر علی ظفر ، غنی پرواز ، ممتاز ، پیرل بلوچ ، برکت اللہ بلوچ ، الفت نسیم ، غلام فاروق ، محمد بیگ ، مبارک قاضی فضل خالق ء بازیں ورنہانی نام گون انت ، اے کاروان ء سروک بشیر بیدار انت ، اگرچہ کلمیکی صورت ء اے شائراںی وڑ ء ہم چہ دت ساری ء شائراں کہ چر آہاں بازیئے تنگ گون شاری ء کاروان ء گون انت (جنانہ انت بلے پہ مقصد ء لیکہ ء پہ زبان ء رپک ایثانی گپتارانی تما نوکیں تامے انگل ، پہ مقصد ء لیکہ اے ورنائیں شائراںی گپتارانی تما قومی ء راجی رنگ سک بازانت ء عشقی رنگ سک کم انت ۔ ایثی ء سوب استیں نگلیگیں حالت ء میان استمانی جاورانے ، پہ زبان ء لوزانک ایثانی شاری پمک ترانتہ ء ڈنی زبانانی اثر سک کم بونگ ، پہ رپک ء ہم اے شر ارزان سادگ ء زوت ہم انتہ پہ خیال ء شہین سک بلند ء پہ مانا ء مطلب جبل انت ، اے شیرانی تما اولس ء اسلیں جیڑھاں ء دیما آرگ بونگ پے سوب ء مرو چگیگیں شاری مملوک ء تما زیات دیما شگ ء اولس ء قومی ء راجی زانت ء وونگ ء رد ء ایثی ء جوانین کردارے

پیش داشتگ، نوکیں شاری ۽ تما کوہنیں بلوچی رنگ ۽ دروشم گندگیت ۽ ایشی ۽
 گوں نوکیں مقصد ۽ لیکہ ۽ ہوری ۽ اے شعراں ۽ سک تادار، ڈولدار ۽ بامقصد
 سنگ کتکی صورت ۽ آرات نظم ۽ نیمگا دلگوش کتر ۽ غزل ۽ (خاصیں صورت ۽
 کسانیں بندانی) نیمگا زیات بوئگ۔

(اے نبشتانک چہ نوکیں کتاب "بلوچی شاری" نوکیں تام "۽" پجار" ۽
 زورگ بوئگ اے کتاب چہ، بلوچی لیزانکی دیوان ۽ نیمگا شگ بوئگ۔)

فروری، مارچ ۱۹۸۲ء

اولس کوئٹہ

بلوچی ڈرامہ

بلوچی ادب ۽ شیرانی ڈرامہ ۽ درو شتم

عبدالرحمن غور

داستان ، قول و گپتار ، ندرغی ۽ وژ ۽ تندو نیاد ۽ صفائی پناداں ظاہر کھنڱ ڈرامہ بزاں کسمانک ۽ بنیادی شے انت او مئے کھنڱ بلوچ شائراں وتی شہری ۽ ماں اے کھنڱ خاصیت وتی ہمزندی ۽ گوں اوار کھنڱ۔ مانگندوں کہ آہمانی چھتی ۽ شعر و گالاں۔ ماں ڈرامہ ۽ کل خاصیت ظاہر بی انت۔ ہر چھی کہ مئے کھنڱ بلوچ شاعر ڈرامہ ۽ وژ و ڈول ۽ ژہ پوہ انت۔ میر چاکر و گوہر ۽ داستان ، کمی ۽ دووا ۽ داستان بیورغ و گراناز ۽ داستان ۽ سی سالہ جنگ ۽ داستان ، اے ہنڱونیں داستان انت ، کہ ایشانی اندر ۽ ڈرامہ ۽ کل وژو خاصیت موجود انت۔

بیورغ و گراناز ۽ مزنیں شیر کال ۽ مس ڈرامہ ۽ رنگ ہسکیر جوانی ۽ ظاہران کہ ایشی ۽ باز جوانی و سنہرائی ۽ ژہ شیچ چھکا ندرغی ۽ پہ پیش کھت کھنوں۔ داستان ایش انت کہ واژہ میر چاکر ۽ بیورغ ۽ رایک ڈنی سفارتی کارے ۽ قندھار ۽ ارغون بادشاہ ۽ تک ۽ رانی کھت ہمودا بیورغ بانک گراں ناز ۽ مرد

محبت ۽ ۽ پڻ بندي بيٺ گراناز بيورغ ۽ ڙه باز دير بادشاهي محل ۽ ماڙي ۽ مس
 ريمتھ بيورغ ۽ بادشاهي ماڙي ۽ چھڪا زوار بئج ۽ صلاح ڪھڙه او اے ڪار ۽ پڻ آني ۽
 يڪ لوهار ۽ ڙه آسن ۽ منج تيار ڪھڙا نميختي او سپاھين شف ۽ ماں ماڙي ۽ بھت ۽ چھڪا
 ميھ ٺھوڪا ناں ماڙي ۽ چھڪا زوار بيٺه - اے حال ۽ آں اے ڏول ۽ پيش ڪھڙين -
 ڏرامه ۽ ٺيڪنيڪ بزاں وڙو ڏول ڙه اے شير ۽ مس ڏرامه ۽ گل جي موجودت

انتھ

نہيں کہ داں ماسڙي ۽ بنا ڪھڙا ڪھڙا
 گوں مني پھاز ، درو شامزاري ۽
 تراس ڪھڙه زتريہ معفريں دوستا
 ڪھڙا اشتي گوں ٺھيلين بھوفا
 دير الرزي ، ماں ۽ گڏے توخا
 تھ ڪھڙے آتے اے برنگين ورتا ؟
 گھبرو تھديراں تھرا آڙتھ ۽
 ترڪ تھي گھگھريں سر ۽ برنت !
 ماں هواں ، بيورغ آں ڪلاماني
 تھ مني بيبي اے سلاماني !
 آں مزن چھڙين رند مناں بھان
 چاڪر و ايراني نزيان زندين
 ڪھڙے مني سانڌھي گڙدنا بھري
 ماں حريوے ۽ دروازغ ۽ ٺھي

بانگ گراناز بيورغ ۽ ڙه سرود محبت ڪھڙے - بيورغ آني ۽ راسوي ۽ روان بئج

۽ صلاح داش گراں ناز آہنی چھک تیار بیدہ،

کھانکوں دابولا نے سری کھوران

فارسی لفظے گشتہ منیں دوستا

بیورغ او وڈیرہ مڑایانی !

کھئے تھی دوست ایں کھئے تھئی دشمن

بیورغ :- چاکر مئے دوست ۽ گرام منیں دشمن

گراں ناز :- اے دوئیں ناں ژاپھوڑکھئی بازیں

بیورغ :- چہل ہزار رندگوں بارغیں بوراں

سی ہزار میر عالی بہاذراں !

دہ ہزار رہپکی دے منی گوانکھا

پنجاہ ہزار گور گوہرا مئے لڑیں تھیغیاں

گراں ناز اے دوئیں ناں ژہ بادشاہ زوریں

بروں گو گوہرام ۽ نوویں نا

چاکرا ! آرامہ نئے لوفا

بیورغ بانک گراں ناز ۽ صلاح ۽ ژہ گوہرام

ہند ۽ آتکہ او آہنی ۽ را اے ڈول ۽ گشتہ

آتکغاں ماں کہ تھ مناں دارے

گونتوں آوار بادشاہانی

اغ ندرائے نہ نیں طمع گیراں

گوہرام بیاتھ بیایائے میر بلوچانی

ہردے سیرد شازہاں باٹے !

بانک سہی یک مالداریں زانینغ ہ اش۔ یک لاپاری ء ژہ آں دودہ ہ باہوٹ بیہ
 دودہ وئی بلوچی شان ء گوں ایشی ہ ساہ و مال ہ نگمداری قبول کھہ۔ وختہ یک
 روش ہ دودہ وئی سیرڈھری ء مس نشتی ایں آنہی ء را حال ملہ کہ راہزن مالی سہی
 ہ گوخاں آوارجتہ غنت اے داستان ء دودہ ہ براٹ بالاج وئی شعر ء ماں اے
 ڈول ء بیان کھت۔ اے شعر ء ماں دی ڈرامہ ہ کل رنگ استن

گوخاں نچ زنیں سہی اے

باڈئاں گورے دودہ ء

ڈاے آرتھغا گوبالاں

دودہ ویتغ و وھا و بیہ

ماٹ ء پھاڈ کھتہ۔ لالین

نہ ماہوں تھرا لا فاکھت

سے سالوں تھرا یشینتہ

تھ گوخاں گوں کھنے گوبالاں

آں دے چھورو سیہ پھاڈے

نیں گو خاسر جمیا بیارے

یا صہی چوٹوا زیاں دارے

وسی آمزن شانیں ناگشتہ

آں مژد کہ بہاں باڈئاں

نیم روشاں زیشنت و ہاواں

دودھ ننگریں پھاڑ آنکہ
 سر رنگ ۽ عذرے پگیتہ
 کہ وختے پکرے دودھ آ
 سیالی شدت و شارو آل
 آل روٹے مروشی آنکہ
 جاے گوں کھنوں گوں گوخانی
 جہلی گہننداں جاڑیناں
 سیاہ آنے تھنکس گزاں
 دودھ ننگریں گوں پگیتہ
 ہالو اے جھشی ورنائی ۽
 ماٹی سیر طمع ایں کھی
 دودھ آڑتھنے نیتی آ
 دٹ گوں عومرا جلیس نا
 دودھ ژا پھرنگے زینا
 زڑتھ گونڈلاں زوریناں
 پنڈای جھشہ ورنایاں
 کپتا ماں پڑا شمی آ
 دٹ گوں عومرا جلیس نا

بانک ماٹی گوہر یک جت زانسیغ ۽ اٹ ، او اے باز مالدار و سوہرا نیں زانسیغ ۽
 اشد آل میر چاکر ۽ باہوٹ بیہ - میر گوہرام لاشاری دے گوہر ۽ عاشق اشد
 انہی یک روٹے وٹی چھی تے مزدوم دم داہ ، انہاں چھی تے ڈاچی آنی توڈا کھشا

ستیاں ، اے واقعہ ، ژہ رند و لاشاروت پہ وت ، یک دہی ، جان ، دژمن
 بیٹھاں ۔ شاعر اے شیر ، ماں آل واقعہ ، را ڈرامہ ، ڈول ، پیش کھڑے

رو شے کہ میریں چاکرا
 آتکا ماں بگانی تڑا
 ڈاچی سہاگیں درنزاں
 شیر ماں کھڑیاں شنزناں
 گوشہ امیریں چاکرا
 وٹ پہ مہیری گوہرا
 ڈاچی پچھیا درنزاں
 شیر ماں کھڑیاں شنزناں
 گوشہ مہیری گوہرا
 ہراں گور آتکا رستری
 توڈا منی بھورنخٹاں
 ڈاچی ہوانکہ دارنزاں
 شیر پہ کھڑیاں شنزناں
 گوشہ امیریں چاکرا
 اے مئے پھٹی جہہ بیٹھا
 اے رستری حندے نیٹ
 ہراں گور اتکا رستری
 یا رنداں کھڑے وٹ حرکتے !

اے واقعہ ہے چھکا کل رنداں صلاح ۽ کھتہ کہ ماں لاشار ۽ گوں جنگ کھنوں مگہ چھی
 نئے پھیریں او دانائیں رنداں صلاح داش کہ مڑائی کھنغ جوان نسیں او اے واقعہ ۽
 گپ توار ۽ گوں ختم کھنغ ۽ حامی اختت بیورغ آہمانی تک ۽ ژہ اے صلاح داش
 گوشتہ امیریں بیورغ ۽

ماپہ مہیری حرگلا،

مرشی نہ جہینوں لشکرا

دزاں کھاروں گچنغا

وٹ گچنغو دست بستغا

ہراں پہ عنوانے گروں

ورنائیں رنداں بیورغ ۽ ٹوک نہ گپتہ آخر ۽ رند و لاشار ۽ ماں جنگ بیٹہ نوز بندغ
 یک لاشاری اٹ، گہ ایشی ۽ غیرت۔ نہ غنہ کہ میر چاکر تنہا بیٹہ نوز بندغ ۽ میر چاکر
 ۽ زوری وتی میاداں چھکا زوار کھتہ او جنگ ۽ میدان ۽ کھشتہ۔ ایشی چھکا میر گوہرام ۽
 باز زہر آتکہ، آل نوز بندغ ۽ رائے ڈال ۽ گوشتہ

تھ رندے کہ لاشار نوے

چاکر کھیا ٹالا کھشیں

دیشیں تہ مولا تروڑ کھشیں

سر چھو کھڑی گڈیں

سوی پہ یہ مشتہ بھڑیں

تھ گچاں برات ژا چاکرا

گیدہ تھئی پھیریں پھٹا
نوزند غ۔

رندے نیال لاشاریاں

لولی مذیء داغلاں

پٹانی شاغیں گوانزقا

ونختے، تھ پکر چاکرا!

جنگے نو ہشیں ساعھا

آں روش تھرا یادانے!

گی او بیو نیک زنیں

ترکاں پہ ہڈی بستخت

گڈا بہاں سنگ بستغیں

گوں پھانڈو پھونڈیں لیڑواں

دائیں امیریں چاکرا

اکتوبر ۱۹۶۶ء

اولس کوشہ

مئے گیدی لوزانک ء ڈرامہ

صورت خان مری

ایدا مارا دو ٹوک گیشیغ بیٹ۔ اولی گیدی لوزانک او دھی
 ڈرامہ گیدی لوزانک ء اردو " لوک ادب " او انگریزی Folk Literature
 گشت۔ اے لوزانک ء ہواں ترانت کہ ایشی ودی کاری ء ہمک مہلوک اولس ء
 دست اوار بیٹ۔ مزدوم نام پہ نای گوشت نکت کہ اے پلاں کس ء، یا ٹولی ء یا
 دیوان و ڈل ء ام صلاحی جوڑ کہ۔ او نہ مزدوم بہتر ء لاف ء اے گشت کنت کہ
 پلاں سال ء یاں، پلان ء، پلاں وخت ء چوش اے گیدی لوزانک ء بہر ٹاھتہ
 داگور ما آتکہ۔ گیدی لوزانک ء ہر پڑسا ہر آدم ذات ء وتی بہرے یکے جوڑ کہ۔
 دھی ء کس تی گوں کہ۔ سہی یلت کہ، پدا یکے ء ٹپائے بے حیاں کہ۔ او وتی
 پلو ء شے دھی ٹپائے اواز کہ۔ او شے ڈولا پنداں گران ء گیزی لوزانک داگور
 سر بیٹہ

شروعاتی گیدی لوزانک باءا چو کہ گشت۔ بے معنی ایں چکانی
 گر ء ترہیغ ء ٹوٹو کے کینجیہ یا آئی دہو برع ء بے رویں دشیں ٹپاگوش المانی ء

گش جیشٹاں - نین شید کورند پہ پکارا و وہد ۽ زانت ایساں بازیں گوناپ گپتہ و
نوخ عمدی لوزانک ۽ دروشم ۽ مئے دم ۽ آکٹھاں -

ڈرامہ چے انت - اے یک دراڑیں پکارے - گونڈی ۽ ڈرامہ
ندارہی یاگپ ترانی اش کنفی کسے ندارہی چوش کہ یک کسے آنی لاف ۽
بازیں مزدے کار کنت او ہر پکار ۽ مزدم چم وت گنداں روت - کار کنوخیں مزدم
وت مس وت ۽ گپ و تران دی کنان انت - چوشیں ڈرامہ سٹیج ، فلم یا ٹیلی
ویژن لاف ۽ جوان دیٹ کلینت ، دہی تر ریڈیو ڈرامہ سٹیج انت -

ریڈیو ڈرامہ لاف ۽ کل چي گوں اش کنغ ۽ انت ، گپ ، تران
بیٹہ ہندو جنگ بیٹہ - کل ۽ مردم اش کنت - او اے خیال ۽ اے کلانی بنزہ
گیدی ڈرامہ بیٹہ -

گیدی ڈرامہ ۽ پذا دو تر انت - یکے شیریں او یکے ردانکی - شیریں
ڈرامہ آنی لاف ۽ گیشتریں شیر مرشی یک نہ یک شاہرے نام ۽ کنے جیشٹاں کہ گشے
مئے ڈولیں مردمے تپاک بیٹہ نخت تزیں آشیر چاکر نام ۽ بیٹہ - دوستیں شیریں
داستان بیٹہ - ماوتی سر ۽ دان روش مرشی اے منغ تیارنیاں کہ ہے شیر چاکر ۽
گواہرام ۽ او ہے دگراں جوڑ کٹخ انت - یا شاہر ۽ نام شوکار بیٹہ یا گد گیدی شیر
انت کہ ودھ و گھٹ بیان ، بدل سدی ۽ گوں مرشی مئے دیما ننت - مرشی بازیں
شترے یک الکھ ۽ دہی بھیرے انت - دہی ہند ۽ تی بھیرے ۽ ہنی ہے شیراں
پیلوی ۽ بزاں داستان ۽ کھیں شیراں - ہانی شہ مرید ۽ ہر چکر شیر انت ، چاکر گواہرام
۽ ہر چي بنت ، کلاں مزدے نزاری روداٹ - تھیلویں یک سوادی ڈرامہ نئے بیٹہ
کہ ایچی لاف ۽ کھیں تران کہ ڈائینلاگ گشت گنیشنت کلینت او ہر پیرا است
انت -

دہمی نیمبغ ء ردانگی ڈرامہ انت کہ ایشی بنگیری مٹرا روانت ۔ داں
 مروشی یکیں ٹوک تادم ء نیامکہ ۔ کساس ایشنت کہ چو دہمی پکاراں لوزانک ۽ اے
 تہردی ودی بیٹہ ۔ کلاں مستریں پکار مشکولائی سنج اٹ ۔ اے ٹوک ء ما کل زانہاں
 کہ دنیائے کھیں شروعاتی دہتر گیشتریں رد ء یک ہم منت بزاں ٹک و یو لگی روشاں
 پہ پوریات و روزگار ء تشغ او بیگاہ ء گڑوغ ۔ یک یولک ۽ گوں دہمی یولک و ٹکر ء
 گرد دار ادارش تڑس ایش و دہمی پکاراں مدام آدم ذات ء کجا کہ او ہر چکر اے
 عمد است انت ۔ اے کی اوزیک دہمی سرا آسرا و ہیل ۽ روسک تر انت ۔

ہے ٹک و یو لگی عمد ء ماں ہیر و امان ۽ وخت دی بازشاں او بیگاہ ۽
 واند کائی دی ۔ پریشہ اید ء مشکولائی پکار بیٹ اٹ ۔ او سے ڈولا چک چلانگ کہ وتی
 کسان و مزین کاراں منت او گیشتریک ہند ء تا آہناں دی مشکولائی او وخت
 گوازیخی اٹ کہ ایشی ء لیو و گوازیباں ہمراہ گیزی ڈرامہ ۽ بنگیری رد دی دیمآ آرتہ
 بے کلاں عجب ایش انت کہ گیدی ڈرامہ ۽ ہر چکر تہرا و نمونہ
 باردست کچھناں ، آں کل کسان سالیں چکانی لیو کشفنت ۔ مستریانی یک
 دولیواست انت ۔ بے آج ڈولا گیزی ڈرامہ رد ء اک نواں ، بلکہ ہند و جاگہ کے
 بیٹ کہ اوداں مستریانی لیو کشفیں ڈرامہ بنت ۔ بے من وتی سرء نہ اش کہ ۔ ہو
 یک چپے است انت ۔ اہ انہی ء ما مستریانی بیٹ کہ پہ مشکولائی یا چتر ء یک
 مزدے او گیشتر ء چوش بیٹ کہ راج لاف ء اکیلاعیں چٹروڑیں مڑوم انت کہ
 گوں بازیں تران او وڑ ء یک لیوے دارنت ۔ بے پیشہ چکانی لیو کشفیں گیدی
 ڈرامہ ء ہر ڈولا بے جس او نہیلو انت ۔

چکانی لیو کشفیں ڈرامہ لاف ء گشیکہ ۔ کھیں پکار کہ یک سوادعیں
 ڈرامہ ء پکار بنت ۔ اے پیشی عمد ء نیست منت ۔ چو کہ سواد ۽ بدلی ء پردہ — یا

پس منظر ہما ندارہ گوں عکساں نشان دسج -

بلوچی گیدی ڈرامہ اے کسانیں نزوری (کہ مائے گشت نختاں)
 سواباتی پکاراں پورا کتاں بیٹ - لیو کنوخیں چک چوشیں اٹکے کتاں کہ اغہ آنہی ء
 سواد کنوخیں گنداں ہموآں ما راستیں کسوہیلو بیٹ بلے پرک اٹش انت کہ گیدی
 بلوچی ڈرامہ لیو کنوخیں چک انت او کھیں چک آنہی لاف ء ہر گرغنائنت گشیکہ سواد
 نیت انت سوائے کڑدے ہواں چک ء کہ لیو ء ہر گپت نختائنت آن دی پہ
 وحشی نہ بلکن لاچاری ، نادرہ انت - اوڈائے است انت - اے ٹوکاں سوا باقی
 لیو کنوخیں ہنچش اٹکل کتاں کہ وختے وختے مزدوم وٹ حیران بیٹ - بازیں
 لیو ہنچوشیں دی است انت کہ آنہانی پکار ء چی چکاں جوڑ کٹخ انت ناہے موڑی ء
 گوں دستانی جزربنخ او ٹوک ء کار کٹخ ہیلو بیٹ - چوش کہ یکے برغی کاٹ ء جسنی
 انت - نین اے گوں آنہاں نیت انت - ہماکس ء یک ہیلو کنت - او کاٹ ء
 نگران ء گشت کہ " ایشی ء پہ اے کار ء کاٹ ء جن " کاٹ ء نگران کڑو بیٹ او
 آنہی دست ء گیزت ء ووٹ ء نیادیٹ - بلے گوں دپ ء کاٹ ء کڑو کٹخ ایر کٹخ او
 کلف کٹخ ء توار ء کنت - او کاٹ ء جتھیں مزدوم پہ کارے ء کڑو بیٹنی بیٹ -
 موکل ء گیزت) او نگران امدیں گوں دف ء کھیں تواراں کشت او آروت او
 کڑدیٹ -

پدا بچک و جتکانی لیو لاف امر ء پرک بیٹ او بیٹنی دی ٹوٹ -
 چوروانی لیونت - آنہاں مس تفتخ ، جنگ ڈولیں بازنت - بلے جتکانیاں اے
 نونت - شیشی ء ابید دہمی پکارانی رد ء ہڑدوئیں دئی ہند ء ہیلو انت - چوش کہ -

جنانی بادشاہ

لیوی :- ماٹ ، جنانی بادشاہ - ماس ۽ گانجھیں چکے (اصل چک آپتی ۽ بہر بنت)
سوار :- پلوں پٹے - پٹ ۽ کمیں دیر سلخے - ماٹ آس ۽ تڑ ۽ نعتیغ او چک یک پہ
مکی کائنت -

چک گل :- آئی ماشدی بیٹھوں مارنغے دے -

ماٹ :- ابا لوغ ۽ دار نیست - ہواں دم ۽ بندھے کپتہ انت - بروات - آنہی
ڈانت اودارے بیارین -

چکے :- آئی کھاڑ و پکوانت -

ماٹ :- ابا ہمیندا جھول وٹ ۽ یا شیر ۽ گندنت - سہوی شوئے پٹ ۽ دستاٹھ -
(چکے ایٹی پولیٹ - درگیریت - او گوں دف ۽ توار ۽ پوہ کنت کہ کھاڑودیشی او
گژدن ۽ کٹی او کل روان بنت ، ساہغ گپتہ انت - یکے دم ۽ بیٹھ - او دستاں کڑو
کنت - کہ گشیکہ کھاڑو کڑو کٹی - بے آں سیاہغ جنزریٹ او توار کنت - چک گل
گژکنت او پدا کائنت ، سہکان ۽ گشت -

چک گل :- آئی ، آئی آں ساہدارے مار واڑت -

ماٹ :- ابا ماس تیل بستو شوار پہ عے روش ۽ نہ کٹھ ، کہ سیاہظاں ترست -
بروانت تک ۽ دارے بیارت -

(دوسہ دھک ۽ چک رونت او کائنت - نیٹ ماس دی سنگت بیٹھ -

ماس ایٹی ۽ پجا کاریٹ - کہ جنانی بادشاہ انت - او گوشیکہ مٹغ انت - مات و چک
ایٹی ۽ بیڑو کنت - او چیار مں کنڈاں نندنت - مات وتی نزہ نخیں چک ۽ گشیت
ماٹ ، جنانی بادشاہ مڑتہ -

ہے چک ڈولا ہر چک دہی ۱۰۰ آں سکی ۱۰۰ تال رندی چک ماٹ ۱۰

گوشت ۱۰

سہ دھک ۱۰ ہمیرنگا بیٹ ۱۰ او ماٹ گشیت ۱۰

ماٹ ۱۰ ابا ایٹی ساہ نیت انت ۱۰ زیرنتی ۱۰

” چک ایٹی ۱۰ بڈ ۱۰ کنت ۱۰ او ماس دم ۱۰ بیٹ ۱۰ وہ دوازده گام کہ

رونٹ ۱۰ چک ایٹی اٹکے ایر کنت ۱۰ او وٹ گڈ کنت او تشت ۱۰ اسے پہ رند ۱۰

ہرکے ۱۰ دست جھٹی ۱۰ آں دی جن بیٹ ۱۰ او تندیت او آخر ۱۰ ماٹ ۱۰ دی دست

جنت او چوش لیوٹاٹ بیٹ ۱۰

ہے ڈولا دہی لیوے کہ ” بگاں دود کو گشتی ۱۰ آنہی ۱۰ چک بہرنت ۱۰

یکے بگ واڑہ کڑدے دز ۱۰ کڑدے ساد ۱۰ یکے واڑہ ۱۰ مہری او سر آکفیس بگ بگ

دز جا بیٹ ۱۰ واڑہ مہری ۱۰ زواری بگ رند جنت ۱۰ کھس دزاں گندیٹ او پیلیوں

حال وال بیٹ نندنت ۱۰ دز تھڈاے کاریٹ ۱۰ آف ۱۰ نغن ۱۰ صلاح ۱۰ جنت او پدا

گشیت کہ بگ حال ۱۰ سئی نہ انت ۱۰ نیٹ رند ہمیشانی چک ۱۰ کفیت ۱۰ گڈ پہ شری ۱۰

ساداں گورونت ۱۰ اودا پدا پیلیوں حال وال ۱۰ دز و واڑہ ۱۰ پیلیوں پیر ۱۰ — (بگ

دزاں یکینیتی انت ۱۰ ہے دخت ہوا کھس چک چوش پستی و چادرے شیر ۱۰ ابدیں

بنت کہ واڑہ دیٹ نختنت ۱۰ پستی شیر ۱۰ وٹی ہنداں بدی کنان رونت کہ کس ۱۰

سما مویت ۱۰ کئے تھاں سند انت ۱۰ کئے تھامی ۱۰

نیٹ شرا نشک ۱۰ پول ۱۰ کنت ۱۰ واڑہ گشیت کہ مے بگ ۱۰ نشک ایٹی

انت کہ گوش ۱۰ ہر چکر چونڈی دے آں گوانزیٹ نہ ۱۰ بس بلیں نین ویل

کڑوانت ۱۰ واڑہ ہریک ۱۰ گوش ۱۰ پولان ۱۰ چونڈی اڈویان ۱۰ — وٹی کھس زور ۱۰

پرکیٹ ۱۰ آنگو آں دی ضد ۱۰ بندنت ہرکے ۱۰ توار کہ آیک ۱۰ پلو ۱۰ بیٹ گڈیں واڑہ

نغ انت او آنہی ء توار نختہ دزہ —

نہیں اے لیوگندے تا ایٹی لاف ء چکانی جیرت او ہمت ہ چکاس
 انت ۔ ہے ڈولا " دہبو " ملاجیری " گھر گھر " دہمی زرتاں باز منیں لیو انت کہ
 ہر چک ایشان زانت ۔ ایدا یک ٹو کے تی دی است انت ۔ کہ بلوچی گیزی آن دگہ
 لوزانک ء گیدی ڈرامہ آنی سرادی گانوانڈھی اور ہمسائیگیں قوم وزوانانی اثر کپتہ او
 اے اثر بلوچی گیدی کسوانی لاف ء لولی او صوتانی لاف ء دی گندے بیٹ ۔ کسوانی
 لاف ء ماگیشتر چوش دیش کہ " جن ، بلا یا ہمیرنگیں کردارانی بولی گوانڈھی و
 ہمسائیں بولی ہ بیٹ ۔ او گوں وخت ہ گوزغ ء پیلوی ء مزدوم آنہانی معنی ء
 نزانت ۔ بے سئی بیٹ کہ پلاں بولی ہ نپائنت ۔ چو کہ گیدی کسوی لاف مزمن
 پیرائے کہ بادشاہ چور و دات او اے چور و ہے لولی ء شہ یغری ء ہیل کنت ۔
 سوائے تاکڑی لال " ء مزدوم ہج سئی نویٹ کہ تاں بولی انت او معنی ء چارے
 ایٹی مثل دی ایٹس انت کہ " تاک ء بچار " او اصل چور و گشخانیت کہ تاک ء
 ٹوڑ — او اے نپاکھیرانی زوان نغ انت ۔ کہ سندھی سراگی ہر دویناں جدائیں
 بولی تے ۔

ہے ڈولا گیدی ڈرامہ لاف ء اے اثر گندغ ء کیٹ ۔ کڑدے
 لیو ہنچونین انت کہ آنہانی ترانی و ڈایلاگ ہے در آمدیں بولی ہ بنت او گیشتر
 کھیرانی ہ — چوش کہ " سلخ ء ما " لیوانت ۔ ایٹی لاف ء دو بند بنت ۔ او باقی
 چک دستل دینت و جک انت ۔ چنڈی چک گوانک ء جنت ۔
 چک ۔ سلخ ء ما ۔

سلخ ء ما ۔ جی بھیر نغ ء ۔

چک ۔ گھوڑی چنڈی چنڈی پندر پندر ۔

آن یک ولدی تے واٹ او ہمیڈولا لیوروت۔ بے اے عجیبیں ٹوکے
 مے کہ مستریں زوانے۔ او گشوخ لکھان انت۔ آنہی ۽ اکر اثر نہ انت۔ بڑاں
 لوزانک ۽ سرا، چوش کستریں بولی کھیرانی ۽۔ گیدی لوزانک لاف ۽ مس چڑا یک
 سیری و شاذہی صوتے اش کہ کہ آپشتو اثر ۽ شہ آتکہ۔ آنہی ۽ "روخو" گشت کہ
 یک ڈولے مری کام ۽ سنیخ او بھوانت، پرچہ پشتو لاف ۽ وتی او آنہی کام سک باز
 مزد کام ۽ سنت۔ بے ایچی ۽ بید مس باز کم پشتو ۽ اثر ویش۔

گیدی ڈرامہ ۽ اے ٹوک باز دلچسپ انت کہ کڑوسے چک وئی بھت
 و قدا و ڈیل۔ گیشخص کرداراں مدام کنت او ہواں نام دراہیں زند آنہانی بیٹ۔
 چکاں شہ مزناں او نیٹ کسنی ۽ تاں مزنی ۽ ہواں نام آنہی اصل نام ہندا گیزت او
 باز کم مزدوم زانت۔

سالٹاک اولس کوٹہ

نومبر، دسمبر ۱۹۷۰ء

بلوچی کسمانک ۽ تاریخ

عبدالقادر شاہوانی

یک کواس و زانکارے ۽ گوشگ انت کہ دنیا یک شیجے انت ۽ زمانہ
یک ڈرامکے (کسمانکے) انت، بنی آدم اے ڈرامہ ۽ ازمکارو اداکار انت۔
اونوں کہ ماپہ وتی ساعت تیسری او منگولی کہ وت ہما گڑیں کسمانک
جوڑ کناں او ہما بجازی نیں شیجاں کہ ویاں او حملوت گڑیں (نام پگتیں)
ازمکاراں ۽ کہ کارگراں، گڈاں ایسانی توک ۽ ہما کسمانک یا جوانیں کردوکار بنت
کہ شہ لس زندمانی ۽ گرگ پوتہ۔

ایدا ما اے چاراں کہ بلوچی لوزانک و زبان ۽ کسمانک شہ کجا آحتہ و
کدی آحتہ، اے بزاں یک (تھیڑھی) حبرے انت۔ اے رد ۽ کہ بازیں
لوزانت و کواساں وتی خیال درشان کہ آیانی گوشگ ۽ پدا " کسمانک ۽ ایداں
آرگ شہ انگریزانی آرنگیں منغے انت۔

بلے مے بازیں کواسانی خیال ایش انت کہ ہوکہ کسمانک ۽ اے
شواندا نگیں دروشم الما کہ شہ انگریزی ۽ گرگ پوتہ، بلے کسمانک ۽ جند و ایشی
خیال شہ انگریزی لوزانک ۽ گرگ نہ پوتہ، بلکس اے خیال پیش ۽ ہم ایداں
پوتہ ۽ پیکہ پکھی۔ میر ۽ مہمان خانہ او دیوان " مے دودر بیدگ ۽ ہرے انت۔

اے ہماہند و دوارانت کہ آگن ایدیاں مرک ۽ وہد ۽ پرس و پتر بیت ۽ وش و
 شادہ ۽ درگت ۽ ڈھول و چھاپ و ایمنیں زند ۽ وہدا ایدیاں مشکولائی و لیب ہم
 بیتہ او پیش ۽ مستر و کماش یاں سروگ ہیے دیوان ۽ گوں سازوزیملاں دیوان
 کتنت یا نکہ گے گے زھگ مسخرہ بازیں مردمانی ذریعہ ۽ کئے رنگانی (نقانی)
 کہ ۽ ہم کرتنت ۔ اے رنگانی مہلوک ۽ رادوست یوان بوت انت او پدا ہر
 مجلس و دیوان ۽ بغیر شہ کے ۽ گوشگ ۽ مسخرہ بازیں مردم دت یک مردے
 رنگانی ۽ کرتنت والس والسی سروگان ۽ خندتنت وش کرتنت ۔

بلوچی ۽ تما باقاعدہ کسمانک کدی شروع بوتہ ۽ ایچی ہم جتانیں دپترے
 انت ۔ واجہ میر عاقل خان مینگل گوشت کہ پیش ۽ ” خانانی ” (خان قلات)
 وہد ۽ ماہتاپیں شپاں خان ۽ دیوان ۽ بلوچ گیشتری ۽ لانگہ پہ اولس و خان ۽
 وش ۽ خاطر ۽ یک قصے رایا یک مردے ۽ رنگانیاں ۽ چو کسمانک ۽ پیش کرتنت
 بزاں تمنی دور وزمانگ ۽ ماہتاپیں شپانہ الس او پن امیر ڈرامہ ۱ پیش
 کرتنت ۔ او گوشت کہ ۱۸۳۸ء ۽ منگچر ۽ لانگہاں چار مرد کہ زال ۽ بت ٹاہنت ۔ ۽
 کہ ۽ چو ڈرامہ ۽ پیش کرتنت ۔ او پدا لقتن لیچ ۽ اے قصہ ۽ را ڈرامہ ۽ دروشم
 ۽ نوشتہ کت ۔ ہنچو اے کہنیں کسمانک ۽ را سلیم خان گمی او انور رومان ۽ کہ اردو
 ۽ بدل کرتنت ۔ آہم ڈانگانی تما انت ۔ شہ اے نوشانک ۽ ابید میکانزی ۽
 کردش ڈانلیک ۽ کتاب ۽ تما بلوچی کسے بیان کہ آہم کسمانک ۽ دروشم داریتہ
 شہ اے گپان ابید چو کہ من پیش ۽ گشتن کہ اے مشکولائی لیب کہ
 رنگانی ۽ ڈول ۽ شہ قدیم ۽ مئے ” دیوان ” ۽ یک بہرے بوتہ نوں ہم ڈیہی گلی
 دہگن شہ مرداں ابید زالبول ہم گل و شاد ہانی درگت ۽ مردینانی پچاں گور ۽
 کنت ۔ او بزیا پیش ۽ موداں ریش و بروت جوڑ کنت او اول سر ۽ جنکانی مجلس ۽

رونت۔ و گوں آیان گپ جنت او پدا گوں ہے لبیس ء چانی این زالبولانی قطار
 ء پترنت۔ اوچان ء ہبکہ کنت و پدا حدینت، اے مسخرہ چرک و مشکولی ء
 رواج شہ قدم ء ہنچو آیان انت۔ او اے ہم کسمانک ء یک دروشے انت۔
 اے ڈول ء ما اے گوشگ ء ہچ بر رونہ باں کہ کسمانک ء بندات ماں
 بلج ء شہ ہما وہد ء شروع بو تہ، کہ آوہد ء مے وہد و ربیدگ و نند و نیاد ء زند
 بنا بو تہ۔

شہ اے گیاں ابیداگن بلوچی کھنیں شاعری گندگ بہ بیت تہ اے چو
 کسمانک ء مکالہ انت۔

بلوچی ء کھنیں لوزانک ء ردانک ہچ نیست انت۔ بلکن مے پیش ء کھیں
 لوزانک شیرانی پتر انت۔ او ہے شیر یا نظم پہیلی و سزجی ء یک نہ یک قصے
 سراویان کنت۔ بے اے کھیں قصصانی اندر ء دو یا زیاستیں مردمانی میانجین ء
 گپ و حبر بزاں مکالمہ ہست انت، شہ اے حبراں ابید مے اے شیرانی
 بزاں مکالماتی نظمانی تھا ہما عمد و دور ء تمنی زند و راجی حالتانی دروشم ہم سرا
 انت شیر ما اے گشت کناں کہ بلوچی ء شیر نہ ایو کا قصہ انت بلکن اے "منظوم
 ڈرامہ" ہم ہست انت۔ اے رد ء حمل و مزار ء مڑائی بیورغ و گراناز ء داستان
 کی سالہ جنگ ء داستان مسیر چاکر گھرام ء داستان او بازیں دگہ ہنچیں داستان
 ہست انت کہ آسزجی ء کسمانک ء وڑ و خاصیت دار انت۔

حمل و مزار ء مڑائی ء شیر سزجی ء یک ڈرامے انت۔ ایٹی تھا چار کردار
 انت۔ اولی کردار مناز ء انت۔ ایٹی سادھی و مہر حمل ء بہادری او بھڑ مڑائی،
 دسگند ء دروہ و مھلی، مناز ء گھار ء ہمت و توکل بزاں ہر کردار ء جوانین کردار
 ء پ مہر و تیگ کنگ ء اوشہ بدیں کردار ء نفرت و بیسزاری و دی بیت۔ ہنچو

ہما و حدہ راجی زندو تمنی نند و نیادہ بازین پہناتن ہم گوں جوانی ڈولے ہ سرا
کتہ۔

حمل ۽ شیریں قصہ چوش انت کہ

” حمل دور دراجیں مسافری ۽ روت ہو رہار ۽ راہ بند بنت حمل ۽ در
بیت او ایداں مناز پرانی بے جارات بیت۔ او پہ حمل ۽ پیغام کنت۔ کلمہ ۽
رسگ ۽ حمل سرگسیرت، بلے راہ ۽ حمل ۽ راہیرے مقابل بیت۔ حمل گوں
مزار ۽ جنگ دنت او آراکشیت۔

نون سیل کنت کہ شاعر اے شیر ۽ چمن ڈرامہ بزاں کسمانک ۽ ڈول ۽

بیان کنت۔

ما ہناز دسگندے ۽ گور ۽ روت دست ۽ جنت سیلین گولغ ۽ دانان

باڑتش گور دست گند ۽ جتانی ۽

مناز۔ گند منی دست ۽ دے مناحل ۽ دیر کتہ ہو میں حمل ۽ تیغیاں نیں

و تاکت نہ محرے شستی نیں دپ ۽ ہبوں نیں، سلاے کیت

دسگند۔ نیں ماتنی دوست ۽ آکلنا گنداں ڈیروا دوستی اے کھشی نوخیں یا لاغر

دکنگالیں کیت کونشیں یا دست ماں مالی لکیواں گھیں یا زردے ماں براتی

میڑوے و شیں

مناز۔ زردے ژا براتی میڑواں رنج بات وتی دل ۽ دست شہ مالی لکیواں

بندبات لاغر و کمال بات کیت کوشیں دیروے دوستی ۽ ورات مارے۔

دومی ندارگ

حمل۔ وت خداستی این کہ داشتغل زوراں

(دل ۽ گشیت) گیشتر ۽ بشای جزو ہوراں

حمل :- من جنے پیغاماں رواں بیجاں

(سرگرگ) پادماں تاسیں دورواں داتاں کسپچی دس کاریں واغ ماں

دستان سیاہ ترخان ۽ او من نفوشان ۽ ہر دوسر کوڑی ۽ شموشان نیں کہ داں سیوی

کو دپاں کاتکاں دست ماں ڈال شاہیں بروتان ۽ ات یکے ماں مل بہ سیریں داغماں

چم جتہ سرواں گردنیں سیاہ ۽ دمب گوں دمب چین ۽ بھرتی برزا سنٹ گوں

سرواغماں حر یوی آل پشته ۽ کتریت ونہ جنت گاماں

شیر گوشگ ۽ انت

۱۔ بیا لغور کھڑی ۽ برائینے گوں کش بہ کھلی ۽ روے لوغ ۽ ڈالے پہ

بھونڈو کور کنت چماں یا ترا پیش چھتر ۽ نیاداں

حمل گوہیت نہو شیرے چک نہ سر حالیں مس کش و کھلی ۽ نیں مردے

نیں ڈالے پہ بھونڈو کور کناں چماں نیں منا پیش چھترے

نیاداں من ہماں ہوت بہ کستریں براتاں کہ نقشے ماں کچاٹ ۽

شما گواہاں

۲۔ ہلکے ماخ و لغرہ ۽ شیر ۽ لغرہ ۽ سوزیں سول چھنڈنٹاں چھنڈغاں

دز شکانی بر ۽ رتکاں

مڑائی ۽ ندارگ

لو بھڑیں پریتوں مزن پاندیں گونڈلیں گیوار توں جنر بریں آنکہ مس

سیاہ ماری جفا کاتکاں کل مزار ۽ ماں ڈوبر ۽ داسشتاں سنیاادات و کئے گنپاں ۽

شیر ہما اولی حلماں کپتہ نیں ژا یہ پازے ء کنگلوں تیغ تہ رنڈی ماں سیریں جتکا
 دست مہ لرزنت و دل مچنڈی یہ بریں زنزیری ہاژل دی ء ماں پلانانی بندغ ء
 جاہ ء گردن ء کانڈھوئی بہ ترنسری۔ مناز ء برزاکت حنی رکنغیں دستاں شیر ء
 جتس ماں سرزانیں ملوکی آل کشگ ء نیں من باتاں نیں منی نام بات حال
 رسیت کہ حمل ما شوہازاں شفی گیتکا عاشقین مردو شیر شکارانی دائم ء حونی ء گور ء
 کاتکاں حمل کیت و وت خدا کاری گڈنگ شیر ء چنبوے راستیں کاری تی تیج ء
 گوانزغ ء داری۔

بیورغ و گراناز ء مزین شیر ء مں ڈرامہ ء رنگ۔ دروشم ہمنکس گوں
 جوانی ء پدر انت، کہ ایسرا گوں آسانی و سنڑائی ء شیج ء سر ء پیش کنگ بیت۔
 سیل کفت کہ اے شیر ء تما ڈرامہ ء چنکس وژ و ڈول ہست انت۔

بیورغ۔ نیں کہ ماڑی ء بن ء کاتکاں

گوں منی پاو، درغش ء مزاری ء

تراس کتہ زمزیر ما فریں دوست ء

کھٹ ء اشتی گوں نخلیں بھوف ء

دیر ء لڑزی۔ ماں یہ گزے نوخ ء

گراناز۔ تہ کئے استے اے برنگیں ورنہ؟

گھبر و ایدا تقدیر ء تھرا آڑتہ

ترک تی گگیں سر ء برنت

بیورغ۔ مں حواں بیورغ آل کلانانی

تہ منی بیلے سلانانی

آں مزن چسیڑیں رند مناجاں

چاکر و ایرانی نریان زندگی
کئے منی سانڈھی گڑدن ء بری
ماں حر یوی دروازغ ء ٹنگی

بیورغ گراناز ء زوریت و سوی ء روان بیت او سفر ء تما چوش گپ

جفت -

بیورغ :- کاتکوں داں بولان ء سری کوراں فارسی لوزے گشت مئے دوست ء

گراناز :- او بیورغ و لو ڈیرہ مڑایانی

کئے تئی دوست نیں کئے تئی وڑمن

بیورغ :- چاکر مئے دوست نیں گھرام مئے وڑمن

گراناز :- اے دوینیاں ژہ بھوج کئی بازیں

بیورغ :- چہل ہزار رندگوں بارگیں پوراں

سی ہزار مسیر عالی بہادراں

دہ ہزار رلپکی دے منی گوانک ء

پنجاہ ہزار گوں گوہرام ء لڑیں تیغیاں

گراناز :- اے دوینیاں ژہ بادشاہ زوریں

بروں گورا گوہرام ء نوادین ء

چاکر ء آرامہ نئے لورغ

بیورغ بانک گراناز ء صلاح ء سر ء گوہرام ء ہند ء آنک و آرا اے ڈول

گشت :-

بیورغ :- آحکفان مس کہ تہ مناں دارے گوننوں آوار بادشاہانی ارغ

ندارے نہ نشیں طمع گیراں

گوہرام :- بیاتہ بیایاتے میر بلوچانی ہردے سیر و شادہاں باتے

سٹیج ڈرامہ

ہنچوتہ شہ ۱۹۵۱ء رند بلوچی ء تمشلچہ بانی سٹیج بوگ بنا بوتہ ۱ بے شہ
 مروچی ء کم و باز بیست و ہفت یاں بیست و ہشت سال پیش ء میر جمعہ خان ء
 شہ کراچی مستونگ او کوئٹہ ء " شہداد او ماہناز " ۲ کسمانک ء سٹیج کرت ۔ او
 بقول میر صورت خان مری اے بلوچی ۲ اولی او آخری سٹیج ڈرامہ ات ۔
 او پداشہ کوئٹہ ریڈیو ۲ پروگرامانی رد ء امان اللہ گچکی او عطا شاد ء
 کسمانک نوشتہ کرتنت و پیش کرتنت ۱ بزاں اے رد ء امان ۲ " ہملیٹ " سک
 دوست کنگ بوتہ ۱

شہ اے ڈرامہاں ابید شہ ریڈیو کوئٹہ ء تاں اے دم ء ہرچی کہ کسمانک
 پیش کنگ بوگ انت آیانی تھا اے سک دوست کنگ بوگ انت :-

۱۔	دردانہ	امان گچکی
۲۔	لالہ	امان گچکی
۳۔	شپ کہ چار پاس انت	امان گچکی
۴۔	سانگ	عطا شاد
۵۔	مول	عطا شاد
۶۔	بانی و شے مرید	بشیر احمد بلوچ
۷۔	کیا و صدو	غوث بخش صابر
۸۔	مہرک	غوث بخش صابر
۹۔	بیسبرگ و گراناز	عبداللہ حکیم

بلے ریڈیو ۽ کسمانک کہ ایوڪا مڪالمہ زور ۽ سرءِ اتنت - کہ ایشانی توار ۽ مہلڪ اشڪت بلے ایشن ۽ دیست نہ کرت بلے ٹیلیویژن ۽ آئیگ ۽ رند بازیں تمیلچ پیش کنگ بوتنت کہ ایشانی تما کھیں سرجمی ۽ نقشہ پیش کنگ بوت -
گوئگیں لستیں سالانی تما کہ بلوچی کسمانک ہر ڈول ۽ انکس دیما شہ ۱ پرانی انکس اومیت نہ ات ۱ ریڈیو و شیج ۽ ڈرامہ ۽ بدل ۽ ٹیلی وژن ۽ ڈرامہ بازوش کنگ بوتگ انت ٹیلیویژن ۽ پہ کئے کے ڈرامہ نوشتہ کتہ شہ آیاں لستیں ایش انت

عطا شاد	سنٹ	۱
عبدالکریم بلوچ	سوگند	۲
محمد بیگ بلوچ	مہمان	۳
ایوب بلوچ	شادو	۴
فسیر احمد	ماس ۽ ارس	۵
فسیر احمد	شکست	۶

شہ اے شیج ریڈیو اوٹیلی ویژن ۽ ڈرامہاں ابید مئے بلوچی ماہتاک و اندگہ تاکانی تما ہم بازیں ڈرامہ نوشتگ کنگ بوتگ انت -

اولس بلوچی او زمانہ بلوچی ۽ تما چھاپ بوئگیں لستیں ڈرامہ ایش انت :-

۱۹۶۲ء	دوست محمد رئیس	کسمانک ۽ بندات	۱
۱۹۶۳ء	م طاہر	شالمو، شابو	۲
۱۹۶۶ء	غوث بخش صابر	دلانی گل	۳
۱۹۶۶ء	امیر جان	پیسلہ	۴
۱۹۶۷ء	امان اللہ گچکی	مہرک	۵

- ۶- میا عطا شاد ۱۹۶۷ء
- ۷- مراب خان شہید عطا شاد ۱۹۶۷ء
- ۸- دستونک عطا شاد ۱۹۶۷ء
- ۹- ہرب عطا شاد ۱۹۶۹ء
- ۱۰- وردانہ امان گچکی ۱۹۷۷ء
- ۱۱- کیلگاں بانوری سرء گوپتہ عبدالحکیم ۱۹۷۲ء
- ۱۲- سومری نصیر شاہین
- ۱۳- مست و سمو امان
- ۱۴- لیاری ۽ دردانگ سرفراز سلیم ۱۹۶۹ء
- ۱۵- بلوچی ڈرامہ نصیر شاہین ۱۹۷۲ء
- ۱۶- روج تہارانت عبدالحکیم ۱۹۷۲ء
- ۱۷- مرء آماج اکرم صاحب خان

شہ ایساں اہید بازیں قلم کاراں جوانں جوانیں اوہے اشماریں کسمانک
 نوہتہ کرتگ کہ شہ ایساں بلوچی ادب ۽ تہا نوکیں گیشی ئے انت کہ بلوچی کسمانک
 ہم اے رپتار ۽ دیم ۽ روان انت کہ ایسانی گندگ ۽ ماگشت کناں کہ آدور دورنہ
 انت کہ بلوچی کسمانک شہ کنہیں اندگہ زبانی ڈراماں پنج گام دیم ۽ بہ بیت۔

آزمائش

بلوچی آزمانک

(بنگچی ھپت سل ۽)

نسیم دھتی

بلوچی زبان ۾ نوشت و دان ۽ چوکن نہ انت، مے زبان ۽ شعر شاعری ،
 بتل و تران ، قصہ و داستانک ۽ گنج نئے است ۔ اے گنج وانگ و زانگ ۽ رزن ۽
 پدر کرت ۔ بلوچی زبان ۽ اولی ماہتاک اومان فروری ۱۹۵۱ء ۽ بگر داں مرو چینگیں
 دور و نوبت ۽ بلوچی زبان ۽ نوشت و دان ۽ دلدلیں چن و للچ بناوت — اے
 دوئیں ماہتاکاں ، شعر و شاعری ۽ ابیداو لی وار ۽ ردانک ۽ نیمگ ۽ دلگوش
 گورکت، نوشانک ، کسمانک ، گپ و تران ۽ ہواری ۽ گون آزمانک نویسی ہم بنگچ
 بوت ، اے نوشانک ۽ تما ۱۹۵۱ء ۽ بگرداں ۱۹۵۷ء ۽ لستیں آزمانکانی بارو ۽ گش
 وده بیت ۔

آزمانک مے لوزانک ۽ یک نوکیں تھرایت چونا باردانک و ت یک نوکیں
 چپے بے ردانک ۽ چیزے تھر نویگی وھد ۽ پیش گپ ورپ ۽ زبان ۽ رواج
 گچنگ انت ، ہچو کہ بتل ، قصہ بتل چاچ او ہر ڈولیں قصہ و داستانک (جنگلی ،

عاشقی۔ راجی ہنت او سر سو جی قصہ ۱ مئے روانک ۽ نوسیگی دور ۽ ساری رواج
گپگیں بہرانت۔ مئے کننیں شاعری ۱ پہ نوکین شاعری ۽۔ نمک ۽ پشت ۽ بولت
کت بے کننیں قصہ وداستانک پہ آزمانک ۽ چشمیں پشپد ۽ نہ انت ۱ کننیں قصہ و
داستانک ۱ دیہہ و بلاہ ۱ جن و پری او پریشگانی احوالان پرانت۔ او دگہ ہنچیں قصہ و
داستانک ۽ کہ عقل حیران بیت اے درستی قصماں راستی و چگی ۽ دروشم ۱ بنی
آدم ۽ طب و عقل ۽ ہمہ پی اوراجی زندا حولان ہی سیاد وکامی نیست۔ اگل چیزے
قصہ وداستانک راجی زند ۽ تک و پھنات ۽ شونائیت۔ بلے پہ ہنچیں وڑیے کہ
انسانی عقل ۱ رواج ۱ تند و نیاد۔ طب و ہیل و عادت او گزروپکار ۽ دروشم و چرگ
۽ بدرنگ و بد ڈول کفنت۔ مئے آزمانک نویساں اے گپ مارتہ ۱ کہ آہاں گوں
دیہہ و بلاہ ۱ جن و پری ۱ پریشگ او آجوج و ماجوجاں سیادی نیست ۱ مئے آزمانگر
راج ۽ بے رحمن رحمان دستک ۽ گندگی و ناشری یان ۱ زوراکانی زوراکانی یان ۱
مردم ۽ غم ۱ وحی ۱ لوجی و لنگڑی درتہ پچی و جان دری ۱ ایمنی و آزادی ۽ ماریت ۱
حق و بے ریائی راستی و چگی او سر و اہگ ۽ سر پدانٹ ۱ آئی ۽ اے مارگ و
سرپدی ازم گری ۽ راہ رہند ۽ بے عیب نہ انت ۱ آئی ۽ ازم کاری تیار و گشادہ
انت ۱ بلے اے جبر منگی انت کہ نون آدر و گین دنیائے ۱ دروگین گپ و قصمان۔
وت سازنت ڈنگانی کھپین دروشمان پرینگ انت ۱ اے سرپدی وزانت ۱ مئے
آزمانگر مئے دنیائے مردم ۽ کتگ مئے اے دور ۽ آزمانکانی یک چرے بگندانت۔

”بے وفا“ (محمد حسن کلاکوٹی) شرابی“ (عبدالغفور بلوچ) غریبانی تنگ و

امیرانی گواچی“ (محمد اعظم جمالدینی) اومان“ (خدا مرزی نشار احمد) انامت (

قیوم جمالدینی) زندہ بات ۱ مردہ بات“ (اسلم گپسکی)“ ”کن ۽ مدے پہ نوک

۱۔ بزرگ (محمد صدیق)“ ”آخری قاصد“ (رونق بلوچ) ادب“ احمد علی“

دلال میر محمد بخش شالکوٹ " پاکس مہر " (بالاج) ناکور ۽ ڈک " - یاد گاریں
 روج " (محمد یوسف شوہاز) " پھر " بٹال ، سانگ " - درائی " (غنبر
 پنجگوری) ٹھگ ، شیشلو " (عنایت اللہ قوی) شاتو " - دہ ہزار نوٹ " - داشترہ " (انور قحطانی جڈو - " گنوک شیر محمد مری) دوست " گرمیں ساہگ ، اچ جنکانی زان
 پہ زانی ۽ نندگ ء - " (مراد ساحر) سیر " مندریگ " نسیم دشتی بے مرادیں
 ماسی " - یکے پاس او یکے فیل " ط - روجی شالکوٹ) شوہاز - تماریں شپ " (عبدالقادر ایم اے)

اے ہفت سال ۽ بجوئیں آزمانک نہ انت - چیزے انت ، مئے آزما
 نگران گیشتر سوروعا روس ۽ دودرسمانی بارو ء نویستہ - انور قحطانی ء وتی آزمانک
 شاتو " اودہ ہزار نوٹ " ۽ تما سورو عاروسی جنگ و جیڑہانی احوال جوانیا بیان
 کرنگ ، بلے آئی ۽ مستریں عیب ہمیش انت کہ آراج ۽ گندہ کاریاں چوٹ وڑ ء
 پھک پدر ء کنت - لوزانی شائستگی ۽ بیچ غم زوری ء نہ کنت ، اونیک و بد ۽ پرک
 ء نہ چاریت - ہی ایراد ہما وہدی مراد ساحر ۽ آزمانک " اچ جنکانی زان پہ زانی
 ۽ نندگ " ۽ سرء گرگ بوتہ اوگشنگ ء کہ " یک لوزانگی ، مہتاک ء ۽ چشین
 آزمانک شنگ نہ براہیت "

لالہ قحطانی برے برے ہنچین شہین و چہرکار مرد کنت - کہ دل ء نہ
 پترنتہ

" آئی ۽ اجگیں گور چو ہیلنی کلونٹ ء اتاں و چو کپینخر ۽ بار ء توسک
 اتاں " (شاتو)

مردم کپینخر و بار " ۽ لوزان وانیت - دل کپینخرانی میٹرینگ ترانگ ء
 کپیت ء بلوچی شاعری ء " مرگ ورج " ۽ شہین چہر پہ دوستدار ء زڑتہ - ملا فاضل

ہر وہد داب کنگ نو دی شل
گندم گونگین گرکی غل

مافاضل و قاسم گشت۔

کپو درم گلین دنب ء
کجام دم ء دیان گونب ء

(اے کپور "شاعر" ماہ رنگین کا ڈانت)

اے شعرانی شبین و چہر "دل ء پترنت او وائوک مسترین قاضی انت۔
مراد ساحر وتی آزمائنگ گزند ء ماراڈ کال ء ڈس ء دنت۔ کہ چون چک اچ پت ء
جدابیت۔ پہ لاپ ء شوباز ء مشک ء روت۔ مروچی چنگس مہلوک چہ وتی
کمہیں ڈیہہ وڈگار ء دور مان مشکت عربستان ء پہ لاپ و روزگار ء شوباز ء ہنگ
انت۔ بلے اے گپ تنہا مراد ساحر ء مارتہ۔ مراد ساحر اے آزمائنگ بلوچانی تند
و نیاد، پیر و پکیرانی سر ء سٹک، ہڈ چاری ء پشین گوئی او مور ء مان بلوچی ہلکوان
آبادی او بران کاری ء پیش داریت، واجہ محمد اسحق مار پوری ء آزمائنگانی
خیال ء بن زہ "لوگ" انت۔ آلوگی احوالان پہ شری ء مئے دم ء پدر کنتہ
"سو" ء تما واجہ اسحق ء "سو و نشار" ء نہ ہنگ چلوہگی کارانی سر ء
جگا کوکار، تھن و ٹاکوروش بیان کتہ۔ برے برے واجہ اسحق جنہینی گپ و تران
ء دیستگ ء کمال کنت، سو وتی نشار ء گشت۔

” حر ۽ بہا چلین ، چہ چند پنڈی آورتہ ، بی بی کتہ و زال و تارا پکاہ نیا
 ریت تو کجا لوگ ۽ بانک گری کجا ؟ ہما دست ۽ کہ ترا شتر و اب کیت ، بوسپ “
 واجہ اسحق ۽ آزمانک شاتو “ چورہ نین چک ۽ بزگی ، بے دری مان سر ۽
 سچ و شمت ۽ احوال ۽ دنت او دل ۽ پدر دکت - آزمانکار ، وتی آزمانکان
 بیان بری (بیلینہ انداز ۽ بنگج کنت او کردار نویسی ۽ نام بندی جاہے پدر
 بیتہ آہانی کردار چو اردو ۽ ناول نویس عبدالحکیم شرر ۽ کرداران یاسک نین
 مردم انت - یاسک بدین مردم انت - سے مڈ ۽ گپ و تران ۽ وھد ۽ کردار ۽
 طب و ہیل او چپ چاگرد ۽ بازو وھد ۽ شמוש انت - سے عیب واجہ اسحق ۽
 آزمانک عاروس “ ۽ سرا بیت -

جاہے جاہے کراچی ۽ پور یا گرانی بازاری بلوچی ۽ کارمرزکنت چوکہ
 کھجے ۔ کچھتا یینے او برے جنینی گپ و تران ۽ نویگ ۽ وتی چاگرد ۽
 شموشیت - مات اسلم ۽ گشیت -

” ابا — وانگ شرین چیزے بلے پہ بلوچ ۽ میرک مزین جبرے - “
 ابا — مروچی نین چکان چہ حد اپناہ بدال - زبان ۽ معنی قسچی “ عاروس
 ۽ نام نہ بیت اسچ ۽ کچھر ۽ شروع کت - “
 میرک او کچھر ۽ لوزانی گشگ ۽ یک وانندگی چاگردے پکار انت - او اسلم
 ۽ مات ۽ یک نا وانندگی چاگردے ۽ جم سچ کنگ کہ او داتنے وھدی دہمی جماعت
 بزاں میرک مزین چیزے لیگ بیت ، ہمیشہ اے چاگر ۽ یک جنین آدم ۽
 زبان ۽ “ میرک ” — او کچھر “ ۽ لوزسک بد ڈول انت -

اے دور ۽ توک ۽ واجہ عبر پنگلوبری ۽ بازیں آزمانک ۽ نوشہ کنگ -
 بلے گیشتر یا باز نویسی ۽ جندوت صفت ۽ نہ انت -

واجہ عبیر ۽ آزمانک ۽ سر حال جوان انت چو کہ " بٹالی " پھر " درانی " اوسانگ " او ایٹی ۽ ابید آگہ شری ۽ نیست ، واجہ عبیر پہ آزمانک ۽ دشمن قصہ گوپ ۽ نہ ات ، آئی ۽ آزمانک دشمن زبان دشمن گپ و تران ، ندرہ شونائی او الکاہین کردار ۽ زہر انت ۔ اے در سین چیزانی زہری ۽ گون وانوک ، وحدے عبیر ۽ زبان ۽ کردارانی گپ و تران ۽ وانیت ۔ تو وانوک پہ عبیر ۽ کنڈیت ۔ پہ چیزیں کرداران نا ! واجہ عبیر ہجگوری ۽ زبان ۽ آئی ۽ آزمانک ۽ کردار ۽ گشیت

پر ڈلیں ۽ ڈے مردان بے زری گران انت (بٹال) پنڈت رتن ناتھ سرشار ۽ کتاب " فسانہ ۽ آزاد ۽ بارو ۽ اردو شرگدارے گشیت کہ " قصہ ۽ خیال باز سادہ او بے کس اس بے تام بے یک ہزار نیم تاکانی وانگ ۽ ہمیشہ گروشک بے کہ ہرچ رد ۽ وانگ ۽ تئی ہدو ناکی ودیت چیا کہ پہ ردکاری (عبارت آرائی) ۽ آقہرایت "

بلوچی ۽ اے دور ۽ آزمانک نویسانی تما واجہ مراد ساحر او واجہ انور قحطانی پہ سے قہرین ردکاری ۽ وانوک ۽ ، وتی آزمانک ۽ وانگ ۽ لاچار کنت ، او واجہ عبیر ۽ آزمانک ۽ وانگ پہ وانوک ۽ ناد لکشی ۽ زہر ۽ قدح نوشگ انت ۔ (اگان من ۽ وانوک ۽ لیک ۽) _____ واجہ محمد اعظم جمالدینی ۽ آزمانک " غریبانی ننگ و امیرانی گواچی " یک دراجیں آزمانک ۽ اے آزمانک سرداری راج ۽ زور شدت ، بے رحمی ، خدانستری او گندہ کاری ۽ یک پہیلویں داستانک انت او نا شری ۽ آماج کئے بیت ۹ سے بے وس و بے واک نہیں بزرگو پور یا گر ۽ سے بے وس واک نہیں بزرگو پور یا گر ۽ شررنگین او شرقد و بالادیں جنک زیبائیں او ماہ درو شمن زال۔

واجہ شیر محمد مری، آزمانک جڈو، "اولی رد" جڈو اچ بتین، جڈو نہ
 ات "جڈو، بارو، زانگ، حدو ناکی، گیش کنت۔ کوہ پرورش کلج، پل و ٹلین
 ورنہ، سنگتانی سروک، مروچی جڈوات، آزاتی، جنگ، آئی، ٹانگ، بیران
 بیت۔ بلے کوہ پرورش، چے ریت، جڈو، نام، درپہ، دری، شدو، لنگری، ہمائی، کہ
 سکی و سوری نہ دیست، دل بند، تیر نہ وارت، سوب، ہمائی، ریت و شی، کیفانی
 قدح، ہما، نوشیت، آکہ آزاتی، جنگ، سکی و سوری سگیت، تیر وارت و تی گس،
 و تی مکہیں مات، و تی گمار، یلودنت، جنگ، پڑ، روت، خوارو ذلیل بیتہ پہ
 چندے نان، محتاج پہ سارعیں ساہگ، نیاز مندی، وانوک پیشی کوہ
 پرورش، ترانگ، کپیت او مرو چیگیں جڈو، گندیت، چم، اریگ، بیت دل، دوت
 کنت او گیش۔

او کوہ پرورش، تو جڈوے

اے آزمانک واجہ شیر محمد مری، سیاہی زانت و فہم، پکائی، پیش
 داریت، واجہ عبدالقادر ایم، اے، دو آزمانک "شوباز" او تماریں شپ
 "نوشگ انت۔" شوباز "شراد تماریں شپ" شر ترانت۔ واجہ عبدالقادر،
 دشمن زبان جوانین ندارہ شونائی او کردار نویسی، سدھ سما آئی، آزمانک،
 گوپ، نماہ دار کنت "تمارین شپ" خیال سادہ انت بلے شاہو او آئی، چک
 شہیر، سر، "قضا، سر، قضا کپگ، وانوک، ہنچو گوں آزمانک، دلگوش کنت
 کہ تیکہ وانوک بجوئیں آزمانک، مہ و انیت آرام نہ گپت۔

ایشاں ابید واجہ بالاچ، آزمانک پاکیں مر میر خان ہدیانی، "جتر"

طہ روجی، بے مرادیں ماسی، او محمد عمر بلوچ، "پیرین ہمراہ" ہم وانگ کرزنت

بلوچی آزمائک نویساں وت دلی ، آزمائک نوشتہ کنگ او دگہ زبانانی
 آزمائک ہم بلوچی زبان ، ترختنگ ، واجہ غوث ، بخش صابر ، وتی نوشتہ کنگ - بلوچی
 روانک ، رنگ و دانگ ، لاف ، بلوچی آزمائک ، بارو ، نویسہ -

" آزمائک ، پٹ ، اولس " ونوکس دور ، دہتران اینکس باز ہم
 گندگ نہ بنت - بلوچی ، دہتران واجہ مراد ساحر ، واجہ نعمت اللہ گچسکی یا گندان
 واجہ عبداللہ جان جمال دینی ، آزمائک چہ وت دل ، اوپہ گردنگ نوشتہ کنگنت
 اولس ، آزمان گران عصمت اللہ جمال دینی ، ڈاکٹر نعمت اللہ گچسکی ، مراد ساحر ،
 نسیم دشتی ، نام وار پہ وار گندگ بنت " سہ دگہ زبانانی ترینوک ہم سک
 کم انت ، نسیم دشتی عبدالغفار ندیم ، ابید دگہ کسی نام کیت گندان آ منی جتہ
 انت (بزاں واجہ غوث ، بخش صابر)

اے راست ئے کہ آزمائک ، پٹ ، باز نام گندگ نہ بنت او دگہ
 زبانانی ترینوک ہم سک کم انت بلے چوش نہ انت کہ سری کاروان ، پدو نشان
 گار کنگ بہ بنت - او تننا وتی بدو نشان پیش دارگ بہ بیت - ادا بنگلی دور ،
 بدل کرنگس درملکی زبان ، آزمائکانی سرحال او ایشانی بدل نویسوکانی لڑیے بگند
 ات -

مات ، لاڈک " (محمد اسحق مارپوری) محبت ، خاطر ، " جنگے ، یاد " -
 انسان ، گوشت " اے شہرانت " محمد اکبر بارک زئی (گوات ، بچ " سرگرد بہن
 ساہگ - آسین دل " - او " ملامت " (عبدالصمد امیری) الیب " واجہ عبداللہ
 جان جمال دینی) " دوست " ساہگ ، پنت " بانک ط - روحی شاکوٹ (ازہنگ و
 قوم - " او منا ملامت کینوک (بانک رشیدہ حینگل) سیاہیں روح - " ماس ،
 دل " امانی جمال دینی (گورکن " (حمل) آسمان ، جوڑینوک " (شیر محمد مری)

قلمیں نواب "۔ " شیر و جنگ " بانک ناز ملک ہنگل " شاعر " دنیا بچکندگ ء
 انت " ، نسیم دہشتی)۔ خواری و گناہ " خاموشی دہشتی ، بزاں کریم دہشتی۔ او اے
 مے بنگلی دور ء بلوچی زبان ء بدل کر نگلیں چیزے آزمائک انت۔ اے گپ ء
 کس شک نہ کنت کہ ہرچ کمنیں چیزے اگاں چیزے جندوت ہراب نہ انت۔ پہ
 کمنی ء۔ پہ دیری ء ہراب نہ بیت او ہر نوکین چیزے ، اگاں چیزے جندوت شر
 نہ انت۔ پہ نوکی ء۔ پہ نوکین وحد ء چیری ء شر نہ بیت۔

مے در ء واجہ عبدالصمد امیری و بنگلی دور ء بلوچی زبان ء بدل
 کر نگلیں آزمائک ، مروچگیں دور ء ہم وتی مٹ و در و روت انت۔ واجہ امیری ء
 بازیں دری زبانانی آزمائک بلوچی زبان ء ترننتہ۔ او آئی و اے وڑیں آزمائک
 گیشتر ماہتاک " اومان او کتر ماہتاک " بلوچی " ء چھاپ و شگ بیگ انت ، آئی
 و زبان ہنچو وش ، لوز ہنچو تام دارکہ وانوک نہ گشیت کہ اے آزمائک چہ یک
 دری زبانے ء بلوچی زبان ء بدل کنگ لوتہ ، واجہ امیری ء بلوچی زبان و تب ،
 بلوچی بتل و ہروچی تران و امرہ خیال گور بوگ او آئی ء گیشتر ہما آزمائکان ء
 بلوچی زبان ء ترننگ کہ بلوچی زبان و تب و گیگ و قالب ء شتگ انت گون۔
 آئی و یک آزمائک ءے و لمیں رد بگند ات۔

تو من ء چوکہ وتی ساہ ء دوست بے من زاناں کہ تو چمن سک زہرے
 ء مے جبر و پاس ءے۔ کہ چمن وتی بیران بگرے ء من سبک بکنے ء پہ منی
 دلکش ء نیائے بے بزاں کہ پہ زور ء زبردستی ترارگ کناں ء وتی راہ ء
 کاران ، من تراکٹ ء کناں۔ چکان ء ہنچو پر نچان دانکہ گو سنگین جبران شموشکار
 بے ، رند ء چہ منی دست ء در تک ء تنگ نہ کنے ، تو جیوگ ء پہ ادا ء ساز جنے ء
 پر آئی و دلکش ء ردے۔ "

(آسین دل) — اے گپان ادا کہ جنگ ایت وتی دگرانین عاشق

سوار ۽ گشیت -

بانک ط - روجی ۽ گیشتر خلیل جبران ۽ آزمانک بلوچی زبان ۽ تریننگ
 انت - بانک یک جوانین نویوک ۽ بے آوت ۽ چہ اردو زبان ۽ لبر ۽
 رہند ۽ گیشیت نہ کنت ، چوکہ واجہ عبدالصمد امیری ۽ وناگیشیت ، وھدے
 بانک اردو زبان ۽ لوز او رہند ۽ وناپہر یزیت او بلوچی زبان ۽ تب و چاگرد ۽
 خیال ۽ داریت تو آئی بلوچی وانوک ۽ دل ۽ کار کنت ، آدمان ۽ وانوک ۽ اے
 سمان بیت کہ آیک در آمدین زبان ۽ آزمانک ۽ ماں بلوچی ۽ وانگ ۽ انت
 بے بانک ط - روجی یک کش ۽ اے داب ۽ وناداشت نہ کنت اونوت اردو زبان
 ۽ گیگان ۽ گیت ، بانک بلوچی زبان و لوزانک ۽ پٹ ۽ زالبولانی کاروان ۽ اولی
 پیشونک انت -

دگہ زبانانی لوزانکی سیہگان ، وتی زبان ۽ ترینگ ۽ کارگران انت پمشاکہ
 زبان ۽ وتی تب وتی چاگرد ، وتی بتل او حمروچی تران ۽ وتی رنگ ۽ است او سے
 چیز نویوک ۽ سک مان گیشیت او ایشی ۽ چارگ و پاس ۽ سک ہورت چاری
 لویت سے چیز ۽ ناد لگوشی ۽ واجہ محمد اکبر بارک زنی ۽ بلوچی ۽ بدل کرنگیں
 بازآزمانک بد ڈول کرنگ انت -
 واجہ اکبر بارک زنی نویست -

" لارابی او ڈیلیائے ملاقات نیو یارک ۽ سافناز ۽ تماہوت ، یکے روج ۽
 رند لارابی او ڈیلیائے میانجی ۽ محبت ۽ کڑی کپت (محبت ۽ خاطر ۽)
 سسے اگہ تو منی بارو ۽ زانگ لوٹے تو اش کن ، منی نام ماہل انت ،
 من شمرے مزین قاضی حاجی بادین ۽ یکمین جنگ ان - منی دوستین کار شکار

انت سسہ " ماہل ، اے مروچی عین مقابل بیگ قدرت ۽ کارے ۔
(اے شرانت)

محبت ۽ کڑی کپت " عجیب بلوچی ۽ ، واجہ اکبر بارک زئی ۽ بلوچی ۽
ترینتگیں آزمائک " اے شرے انت اواجہ ڈیوڈ پال ۽ نویستہ ۔
وانوک الم ۽ اے شک ۽ دل ۽ کاریت ، کہ واجہ ڈیوڈ پال ۽ گوں تپ ۽
گوں حاجی بادین ، ماہل ، غنی ۽ نام ۽ چونین حب او ، سگ او چونین سیا ۽ پور ۽
بایدانت کہ نام و جاگہ ۽ بدل کنگ ۽ احوال ۽ نویوک ساری ۽ وتی وانوکان
بگوشت گون !

" مقابل بیگ " ۽ معنا مرگ و جیزگ ، بوت کنت بے واجہ اکبر ۽
دچارکپگ ۽ معنا زرتہ او ایشی ۽ اے معنی رد انت " جنکے ۽ یاد " واجہ اکبر
بارک زئی ۽ شرتریں آزمائک انت او اے آزمائک ۽ تہا اے وڑیں عیب کم انت
" شے آسمان ۽ نہ لوٹان " ۽ شاعر بلوچی لوزانک ۽ بنگیجی دور ۽ ہم باسک ۽ بوت
نون آئی ۽ وتی دلگوش شعر و شاعری ۽ نیمگ ۽ گور کرنگ ۔

بلوچی آزمائک نویسی ۽ بنگیجی دور ۽ چشین آزمائگرے وانوک نہ
گندیتہ کہ آئی ۽ چار و پنج آزمائک ۽ گیش نویستہ ۔ اگاں چشین آزمائک نویس
۽ درکیت ، گڈا یک او دو ۽ گیش نہ انت یک آزمائگرے دو یا سے آزمائک کہ
نویست گڈا دم بارت او بیگواہ بیت !

اے دور یک زورین و ناگشادین دورایت اے دور ۽ آزمائگر زند ۽
گذروپکاران ماریت ۔ بے اے مارگ ۽ زانت و فہم ۽ ہورت کاری بنی
آدم ۽ دل ۽ لڑ و بل ۽ پکائی نفسونکی پجارگ او ازم در بری ہمراہ نہ انت ۔
او چشین زوری و ناگشادی ہر لوزانک ۽ شروعات ۽ بیت او راہ ۽ سر ۽

ہے زوری و ناگشادی ، کشکان ، گیشیناں ، لوزانک ، ہمراہ انت ، پرے گناہ
 ، بلوچی آزمانک ، بنگلجی دور ، گارو گسار کنگ ، نف و سیت ، سودائے نہ
 انت !

جولائی ۱۹۶۲ء

اولس کوٹہ

بلوچی ۽ کڑدے کتابی آزمائشکافی سربن

پروفیسر مسیر عاقل مینگل
بلوچستان زانستجاه کونٹہ

بلوچانی راجان بازیر آزمائشکافی چہ سدان و ہزاران سالان گشگ بنت او چر
ایشان کڑدے بزاں لستیں انچو دراج انت کہ آوان ۽ آزمائشکافی ۽ بدل ریزمانشکافی
بزاں انگریزی ناول گشگ شرترانت اے آزمائشکافی بازیرن کتابی انت او بازیرن
بلوچانی وتی راجی و آلی مڈی انت ۔ اے راجی مڈیانی پدو رند مان بلوچی کونہیں بنی
بند جاہ ماو سکنی بزاں رو کپتی ایران ۽ جنگ بوت کفنت اچو کہ بلوچی زوان ۽
سربن امود ۽ ایرانی زوانان سک انت ۔

اے ویدی ما ایوک ۽ کڑدے "کتابی" آزمائشکافی ، سروسج ۽ دیگ لوٹن
بلوچی نوکیں لوزانک ۽ کتابی آزمائشکافی ۔ اما کونہیں کسواں گشنت کہ دری زوانان
کتابی وژاں ادا رتگ و سربیتگ انت ۔ اے آزمائشکافی عاشقی ۽ بادشاہی دیودپری
۽ سہدارو نہارورستری ۽ جاتیگ و باوری ۽ اودگہ دروشم ۽ کسواست انت اے ڈنی
یا بدریں آزمائشکافی چون و کدین مان بلوچی زوان ۽ مان آفنت اے رد ۽ جاہی

گفت بنیت البتہ گیشتر گمان ہمیش انت کہ ایش شانزدہوی و بہدی سدیء بلوچی
 ءء اہقت او بازینے چہ بہدی سدی عیسوی ءء انگت چہ شتر و سارگیس انت اے
 ردءء وانوکس بلوچ ورناپٹ و پول کنگ ءء انت۔

اے گپ بسیجا بنیت آگن بگشین کہ کتابی کسوچہ یک زوان ءء دوی
 زوان ءء ترانک بلوچان ءء شگت یا زوانی اشکنایگ یوگت او ایشانی اندر ءء بدی
 ام آرگ یوگ۔ مصر و یونان و ایران و توران و ہندوسند ءء بگرن چین و ما چین
 اے آزمانک یک راج ءء دوی راج ءء سرجگ انت۔ اے وڑیں چہ پگراگ و دمیگ
 چہ چہیے مثل من جبل ءء وانوکانی دم ءء کارین۔

اولی اسلامی نمشکار اے ردءء عربی زوان چہ واجہ ابو الفرج محمد بن الندیم
 وراق انت کہ سن ۸۰۰ھ بمطابق ۹۹۰ عیسوی بگداد (بغداد) ءء زوال یوگ۔ آئی
 ءء دگہ زوانانی عربی ترینوکس کتابان چہ ابید دگہ بازیں علم و حکمت چہ کتابانی نام و
 آوانی نویوکانی نام دنت و ایشانی لژندی کنت آئی اے لژند چہ نام الفہرست
 انت کہ الفہرست الندیم چہ نام ءء زانگ بیت۔

انچو الفہرست ءء بازیں آزمانکانی کتابانی نام است ولے یکے ہندوسند چہ کتاب
 کراتکا و دمنکا انت۔ اے کتاب چہ نویوک یک سانسکرت زانو گہنڈت پیل پائے
 یوگ او ایشرا ہندوسند چہ مہاراج و یشلمیم چہ دور چہ نمشہ کرنگ۔ پنڈت پیل پائے
 چہ ابن ندیم ءء سیزدہ سد سال ہمیش یوگ۔ ایران چہ پارسی باوشہلانی ساسانی کمول
 چہ شہلانی شاہ کسرا انوشیروان (۵۳۱ء تا ۵۷۹ء) چہ زانگ ءء ہند و سند چہ مہاراج
 رائے آہراچیا رنگا چہ گوازی ءء گوں ہور کراتکا و دمنکا چہ کتاب و دگہ یشکی دیم
 دات۔ انوشیروان پراسی ردگ (قطار) چہ گوازی و دگہ یشکی دیم دات کراتکا و
 دمنکا ءء واجہ بہروزیہ ماں پہلوی زوان ءء ترنت واجہ ابوالقاسم فردوسی ماں وتی

شاہنامہ ء ایشانی سوج دنت واجہ فردوسی وتی شاہنامہ ماں پارسی ء سن ۴۳۳ء
 ۱۳۰۰ء ء نیاجی ء سرجم کت - واجہ فردوسی گشی کہ ہند و سند ء مہاراج رائے
 برہمن چہ وتی بجاہ قنوج ء بازیں نیکی و سوگت دم دات کہ اے نیکیاں شطرنج (۱)
 سانسکرت ء چہارنگا (گوں ات - انوک روبان (عربی ء انوشیروان) وتی سر
 وزیر بزرگیں مھر (عربی ء بزرجمہر) ء نزد (نمہ رده) ء گوازی ء گوں ہور بازیں
 نیکی و سوگت دم دات - رند ء انوشیروان وتی طبیب حکیم برزوی (پرثوی) ء
 قنوج دم دات و آپہ شواری کلیلہ و دمنہ ء پگپت و آورت کہ آئی سانسکرت نام
 کراتکا و دمنکا انت - کلیلہ و دمنہ دو تولگ بزاں شگال ء نام انت کہ داگہ
 سہداروساسی و نار رستر و مردمانی پنت گیریں کسواں کارنت و شاہزادگان
 نیک کرداری و حکمرانی ء سوج دنت ، و بگند ، شاہنامہ ، شمسی ماپ چھاپ تھران
 (ایران) - آذرماہ ۵۳۳۱ درش)

الامی تارہ مخزننت کلیلہ و دمنہ ء بابت ء گفت کہ ایشی ء یک زانو گیریں
 وزیر پنڈت پیل پالے (عربی بید بایہ) ایک بیداد گیریں بادشاہ و یشلمیم ء بابت
 گفت کہ ایش ایران ء شہلانی شاہ ہوشگ (پارسی ء ہوشگ یا پوشگ یا ہوشگ) ء
 دور ء یوگ و لے ایشی دور ء سنیزدہ سال پیش بزاں ۳۱۰ ق م سر بیت کہ اسکندر
 دوی ء ہند و سند ء ارش (۳۳۳ - ق م) ء کے رند انت وحدیکہ ہوشگ باز
 پیش یوگ الوریخان انیسیرونی ماں وتی آثار الباقیہ والخوانزی ماں وتی مفاہیح
 العلوم ء اوشگ یا ہوشگ ء لقب پیشدات یا پیشیدود دنت کہ گمان ء پیشد لوی
 کبول ء بادشاہی (۵۵ ء ۵۵ ق م) بگج ایر کرت - میر خواند ماں وتی رونقہ
 الصفا ء گشی کہ ہوشگ ء لقب ار نعسید یا ایرانشاہ ات او ایش حضرت اوریس ء
 ہموحی ات وحدیکہ جمشید بادشاہ حضرت سلیمان ء دور ء یوگ ہوشگ ء پت

شایدش یا سیامک یونگ ہر چون است کلیہ و دمنہ کو بہترین کتابے، ایشی سانسکرت و پھلوی بجل نون نگواہنت و ایشی عربی بجل ام رندء بیگواہ پوخت۔

کلیہ و دمنہ ۽ پھلوی کتاب ۽ عربی ۽ ترانک عباسی دور ۽ ابن مقفی کرت۔ سامانی و غزنوی دور ۽ ایشی فارسی ۽ ترانک یوت۔ سامانی شاعر ملا رودکی ایشی ۽ شرء پرست او سلطان محمود غزنوی ۽ نباسک بہرام شاہ ہر دور ۽ نصر اللہ بن محمد بن عبداللہ ایشی ۽ پارسی ۽ ترنت، ایشی نشک و نشان پرتگستان و عربستان ۽ کزدے کتابجاہاں رنت۔ ایشی ۽ انوارا سہلی نام پرست و تیموری کبول ۽ مغول بادشاہ سلطان شاہ حسین باقرا (۱۵۰۲ء تا ۱۵۰۶ء دور ۽ آئی بنجاہ ہرات ۽ حسین بن علی الواغظ کاشفی ایشرا ترانک کرت و رند ۽ ترکی زوان ۽ ایش ہمایوں نامہ " ۽ نام ۽ ترانک یوت۔ جلال الدین الجریء وزیر ابوالفضل وتی، عیار دانش " نامی کتاب ۽ انوار سہلی ۽ چہ کوچ گپت۔ انگریزی ۽ واجہ ایٹ وک ایشی ۱۸۵۳ء عیسوی ۽ ترنت اردو ۽ فقیر محمد گویا ایشی ۽ " بستان حکمت " ۽ نام ۽ ۱۸۳۶ء عیسوی ۽ ترنت۔

کلیہ و دمنہ ۽ کسوانی نام اے وژانت، چین ۽ بادشاہ ہمایوں قال (ہیموپال) او آئی وزیر بختہ راے

۲۔ راجہ برہمن پنڈت	۳۔ دو کپوتانی کسو
۳۔ بازو کرگزر (ڈونڈوار)	۵۔ پلنگ ۽ کسو
۶۔ شزادی ریتل ۽ کسو	۷۔ دیو ۽ کوش، راجہ ویشلیم ۽ دست ۽
۸۔ دیو سنگرام ۽ سازشت	۹۔ پت و بچانی کسو۔
۱۰۔ حلب ۽ شاہزادگانی کسو	۱۱۔ درویش و وقاب
۱۲۔ برگر و مشک	۱۳۔ بھولوبزاں شادو و دار بر (ترکھان)

- ۱۳- دوستگت سالم و غانم ناهی
 ۱۴- دوز و مادگس جبرکی
 ۱۵- روباس بزاں رو باو دول
 ۱۶- بادشاہ بیداد ء دادگر بیت
 ۱۷- مارو کلاگ
 ۱۸- گرک و کرگوشک
 ۱۹- بٹ بزاں میش مرگ و چنگاشک
 ۲۰- شیر و کرگوشک
 ۲۱- سوم بزاں زیم و سرلگ بزاں کاسلک
 ۲۲- سہ ماہیگ
 ۲۳- ماہ و بت بزاں ہنچ
 ۲۴- بانزو کرسک
 ۲۵- بزرگو بلبل
 ۲۶- جوہگی شکاری
 ۲۷- اشتر و شیر
 ۲۸- شیر و دریا
 ۲۹- سرلگ و دو بیت -

کلیہ و دمنہ ء آزمانک سانسکرت ء دگہ کوہنس کتاب چوش کہ " سنج
 سنتر " ماہ بھارت او تو پدیش ء زورگ یوگنت او لما تما گوتم بدھ ء پالی زوان
 ء کتاب " جانک " ء گندگ بنت ہمیشا ماگشت کنن کہ الما اسکندر ء دور ء انگت
 ء بنتر انت - ایشی کڑدے آزمانک بلوچی زوان ء اعنت و لے ہنچو کہ عربی و
 پارسی ء کردارانی نام معرب و معرس یوخت بزاں بدلینگ یوخت و وتی وتی
 چاگرد دود و رسیدگی زوان رافینک و سمہینگ یوخت امرگ ء بلوچی ء بدل یوہان
 ء شنت اے آزمانکاں بانزو کروسک سرلگ و دو بتانی دوستی ، سرلگ وزیم ء
 دوستی و دگہ چہ ہند و ہنچ : بلوچی د مگان سر یوگ انت بزاں " کتابی کسو انت -
 کتابی کسواں بلوچی ء شیر ء ام پر بندگ یوگنت او رداکی و ژ ء دی است
 انت - یک انچیں کسو بانزو کپوت ء گنت الما اولی سر ء ہند و انی کتاب ماہ
 بھارتا نشہ یوگ او ماہ بھارت سن ۲۰۰۰ یا ۲۰۰۳ ء سرجم کنگ یوت - ماہ بھارت
 ء بانزو کپوت ء تھیڑہ بنارس ء بادشاہ راجہ شیوا ء دیم ء کیت - بنارس کلج ء سر

مستر (پرنسپل / واجہ آرٹی ایچ گریفٹھ (۱۸۳۲ تا ۱۸۹۶ء) ایشی) انگریزی سرپرست - گشت کہ بلوچی ء بازو کپوت حضرت علی ہدایہ شیر ء دیم ء وتی جھیلہ ء سرکنٹ و ایشی ء نصیر خان نوری ء سر شاعر جام درک ڈومبکی رندماں شہرے پر بستگ بلے منی گمان ء ایش انگت پیش ء بوت کنت - یک انگریز واجہ ایشی ء ورثہ ڈیز سن ۱۸۷۵ء ء درگت ء رودرکی بلوچستان ء ڈیر جاتانی د مکان ایشی ء اشکت و رند ء وتی کتاب " دی پاپولر پوسٹری آف دی بلوچز ء چہ لندن ۱۹۰۷ء ء چاپ و شگ کرت و آئی دومی کتاب " اے ٹیکٹ آف دی بلوچی لینگویج ء ام ایش (۱۹۲۲ء) چاپ بوت - ایشی ء بازیں گونڈیں آزمائک و کسوام چاپ بوت - کہ بازیسنے کتابی کسو انت او کڑدے بلوچ راج ء وتی مڈی انت -

بلوچانی وتی مڈی ء ماہمادی یا روکتی ایران ام گشت کنن -

ہند و سند ء کسواں ابید بلوچی ء مصر و شام و روم ء کتابی کسو گندگ بنت - مصری کسواں یکے سیف الملوک و بدیع الجہال ء آزمائک انت - بلوچ نمشکارانی تما اولی وار ہوتمان کھمتی رند بلوچ ایشرا نصیر خان نوری ء دور ء اول سراں (۱۷۵۸ء - ۹) ماں وتی بلوچی کتاب ء نمشہ کرت - اے کتاب ء سن ۱۸۰۸ عیسوی ء اکسفورڈ زانچہ لندن انگلستان ء یک استاد پروفیسر ایچ ولسن چہ بلوچستان بہ انگلستان برت - سن ۱۸۶۶ عیسوی ء واجہ ولسن زوال بوت و آئی جنوزائیں جن بزاں زال اوتمان کھمتی ء کتاب ء لندن اجوبجا ء کتابجاہ ء مپت وات -

اوتمان کھمتی ء آزمائک ء سیف الملوک یک بادشاہ ء بچے کہ بدیع الجہال نہی پری ء گوناف ء یک برے وتی پچان گندیت - اے بچ و جبر ملایک ماں و اب

ء بادشاہ ء دانگنت - سیف الملوک عاشق بیت و پتادگراہاں ماں نیلبویں زر ء
 مشکنت (مشقط) ء روت و توپانان ہمت گراہے ثابت ماننت - ہر جاہ بدیع الجہال
 ء جست و پرمس ء کنت - سوہے زسیت - دیم ء سرگسیرت - گراہش بزاں
 جائزش بڈگرنٹ ووت یک تھننگ ء چول و گورمانی تیلانکان و ران دیو و پریانی
 دیارے ء سربیت - امود ء نیٹ بدیع الجہال ء گندیت و سور ہاروس کنتے کاریتے
 وتی و تن و سواد ء ادا آئی مات و پت زہیر ء کورنت - پری آوانی چہان داروکت
 و غبیرہ

سیف الملوک ء کسو ء بلوچستان ء جاندی پلواں لس بیلو ء فہمدی بزاں
 نھری بلوچ دگہ وڑے ء گشت آگشت کہ بیلو بادشاہ ہے بیت کہ بدیع الجہال آئی
 پریرنگیں دردانگین دھنگ بزاں جنک بوٹے بے مٹ و بدل اے زبائیں جنک ء
 ہمت عاشق انت - ہرہمت ترلیں تنگیوں ورنہ بھادر مژدار انت - بدیع الجہال ء
 سر ء بازیں دیو عاشق بوٹت بلے اے ورنہ دیوان جنت ووت ام کشگ بوٹت
 رند ء مصر ء بادشاہ ء بچ سیف الملوک ایشی زبہاہی و جہال ء مشکنت و آحت بیلو ء
 گوں دیو جنگ کرت و روگنی ء شار ء ٹاہنت و بدیع الجہال ء سور کرت ہر دو ادا
 بادشاہی کرتنت -

روگنی (روغنی) ء تاریخی شار ء نشک و نشان چہ بیلو ء شار (عربی
 اربابیل) ء گور ء کوہان انت کاس ء نیم میل کوہانی تار تراشگ و برگ
 بوگنت و امٹک ء کہ اے کوٹو انت دوازده ارش یاگز پھناتی داریت و ایشی
 پانزدہ سند کوٹو انت و نیام ء سہ سد فٹ برزیک تارے برگ بوگ گشت کہ
 بدیع الجہال ء ماڑی انت - (بگند ! " دی کنٹری آف بلوچستان اچ اے - ڈبلیو -

گشت کہ سیف الملوک و بدیع الجہال ۽ مصری آزمانک ۽ ہارون رشید ۽
دور ۽ ماوتی کتاب " الف لیلے " نامی ۽ عربی ۽ نمشتہ کرت و نز آرت - پدا ایش
پارسی ۽ شعر ۽ پر بندگ بوت او اردو ۽ دکن ۽ بادشاہ سلطان محمد قطب شاہ ۽ دور
۽ سن ۳۵ ہجری بمطابق ۱۳۲۵ء ۽ یک شاعر خواصی ایش ۽ شعر ۽ پر بست اے
یہ پر بند بزاں نظم ۽ ثنوی گشت - نموای ۽ ثنوی ۽ شاہزادہ سیف الملوک
ماں و اب ۽ شابانک بدیع الجہال ۽ گندیت و عاشقی بیت - آئی مات و پت کور
بنت و آ حکیم ۽ گشتن رد ۽ گل بکاؤلی کارگ ۽ سراندپ ۽ روت و بدیع الجہال ۽
پدورند جنگ ۽ جادوگریں جاہ و ہندان سر بیت - جاتیگ ۽ کشیت و دیوان گوں
جنگ کنت و دولت خاتون نامی جنے ۽ آ جونی دنت - دولت خاتون آہرا بدیع
الجہال ۽ سوچ ۽ دنت کہ یک شارے - (روگنی ؟) ۽ دیوانی بادشاہ ملک ارزق
آہرا بندی کرتگ بدیع الجہال ۽ دزگرگ و ملک ارزق ۽ کشگ ۽ سیف الملوک
بازیں ہمارو رستران گوں مژیت نیٹ بدیع الجہال ۽ سر بیت - ہر دو دوست گورا
مہاز بنت - سیری سہبرنت بزاں ہاروس کنت -

سیف الملوک ۽ آزمانک کشمیر (مروچاں سرحد) ۽ کاغان کیچگ ۽ ام
کشگ بیت اود ۽ آئی نام ۽ کولاپے است - گشت کہ اے کولاف ۽ کبر ۽ سیف
الملوک وتی دلی دوست بدیع الجہال ۽ درامی دانگت و ہر روج آئی و دار ۽ ات -
بدی عربی ۽ عجیب ۽ گشت ہر دو عربی نام انت - بلوچی ۽ یک کتابی کسولیلی مجنون
۽ گنت - اے عربی کسو بلوچی ۽ کھے بدلینگ بوتگ او ایش شعر و ردانک ہر دوکان
است - او تمان کلمتی ایش ۽ ردانک ۽ اولانگ ورتھ ڈیمز شعر ۽ سہل کرنگنت - شعر
۽ سرناگ اما انت " شیرین و دوستین " ۽ شعر ۽ گنت - لیلی وتی دوست ۽ مال و
دولت ۽ پیشکش کنت کہ آئی رند ۽ بلیت آہرا بنام مکت مگر مجناہ نہیت - ہر دیں

لیلیٰ ء مات سہلی بیت - آجمناء مار ء زہر دنت - مجنا امود ء مریت درچکے بیت
 لیلیٰ لذیت روت دگہ ڈہ دیارے - دار گڈو کے کیت تہر ء جنت مجنا جہر دنت -
 داری لرزان ء روت لیلیٰ ء سہی کنت لیلیٰ کیت عشق پیچگ ء ولان دیر کنت
 ولے مجنا گشی ایشان دور کن پرچیکہ اچ تو ایش شرترانت - گرمیں روچ ء منی
 سر ء سایگ کنت وھدیکہ تو بوپ و بالیشان آسرات کنتے - چوں بزاں بلوچی ء لیلیٰ
 مجنا ء بلوچ راج ء مردم پیش داسگنت - البت ء ردانک ء آزمانک ء اول سرانا
 انت کہ عربی و پارسی ء انت بزاں ملا یا قاضی ء گور ء ہر دوکانی دانگ و کنڈی
 چارگ و لیلیٰ ء وانگاہ ء کشگ و دگہ دیارے روگ ولے گڈ سر ء لیلیٰ ء کشگ ء
 مجنا اوشتی و اوشوک ہشکس دارے بیت - وکابانی شکار جاہ بیت - پدا دار گڈوک
 کسیت و رند ء لیلیٰ ء سہی کنت لیلیٰ روت امود ء گریت و مجنا ء سر ء ولان دیر
 کنت - مجنا آہرا اماسری گپان جنت کہ ایشان دست مجن - لیلیٰ امود ء ساہ دنت -
 اوتمان کھمتی بہرام شاہ و گل اندام ء آزمانک ء کاریت کہ گمان ء بلوچانی وتی راجی
 کسے بزاں بہمادی ایرانگیس آزمانکے - کشمیر ء حیدر بیگ و صنوبر ء کسو ء شعر
 ونت و امرگ ء جلال خان غلزی قندھار ء آڈکان ء گون سند ء راجا ء جنک
 پگراں ملک ء عشق و آہرا قندھار ء برگ و جنک ء جبیک ء شر ء ام دنت اے
 کسو بلوچانی گور ء است و گمان ء شانزدی سدی عیسوی ء گنت - من ایشر ء مالی
 جینگل ء الک ء ملا شہداد ء ماں دشتگوران قلات ء اشکت و رکارڈ کرت و
 دگراں ایشی ء پمن چہ پکیر شاہ دوست مل احمدوال (نوشکے دگ) و پارالدین ولد
 ملا بہاؤالدین جورکین احمد وال ء چہ رکارڈ کرخت - باز شعران پگراں ملک
 (ہندی پگراج ملکہ) ء گرانا نام دانگنت - جلال خان ء بارو ء پٹ و پول
 بوگ ء انت بارے کے بوگ و کجام دور ء بوگ ء اردو زوان ء لوزانک ء جعفر

خان اوگان و نازنین (سیکر) ۽ کسوکیت و اے سند ۽ ران کچ وراجستان ۽ لس
گنگ بوتگ و ناگری زوان ۽ اولی وار نمشنگ بوتگ - اردو ثنوی ۽ سن ۱۲۱۸ء
بزاں ۱۸۴۳ء ۽ واجہ حامد ایشی ۽ پرست البت جعفر خان و جلال خان ۽ کسو ایوک
۽ یک چھئے یکوڑ انت ایش کہ ہر دو ہندو جنکا عاشق بنت بلے جلال خان وتی .
ہندو دوست ۽ قندھار بارت وھدیکہ جعفر خان ۽ وتن دلی انت - جعفر خان چہ
دلی ۽ پہ سوداگری بہ سورت ۽ بندر روت - سورت ۽ ناگر قوم ۽ نازنین کیسویا
سیکر نامی ۽ تالپ ۽ جان شودگ ۽ گندیت و عاشق بیت - انچو درابیت کہ جلال
خان اوگان و پگراج ملکہ ۽ کسو بلوچانی وتی جوڑ نیتکھنے -

بلوچانی بکال ہتورام ماں رود راکی بلوچستان ۽ شار راجپور ۽ وتی بلوچی
کتاب بلوچی نامہ سن ۱۸۷۵ء ۽ سرجم کت - آکلیلہ و دمنہ ۽ وڑیں کسوکاریت
چوش کہ تھولغ و روپھسک بزاں تولگ و روباس (ردباہ) تھولغ و مزار - تھولغانی
سرداز او دگران ابید بلوچانی وتی راجی کسو شیرین و دوستیں ۽ کاریت کہ ڈیمز ۽
آرتگ ہتورام ۽ ابید غلام محمد خان مزاری ام اے درگت ۽ وتی کتاب " کومہنیں
بلوچی کسو " سرجم کت -

بلوچانی وتی راجی کومہنیں یک آزمائک " سووہنل " انت کہ سند و ہند ۽
" کسی پنوں " ۽ نام ۽ زانگ بیت اے ردانک و شعر ہر دوہیناں است - ایشی
بلوچی شعر ۽ یک ٹکڑ و یرئیے واجہ ہتورام بلوچ نزارت ورنہ ۽ سن ۱۹۰۷ء ۽ وتی
ناریخ بلوچستان ۽ چاپ کرت - امرگ ۽ " شرین فرہاد " ماں بلوچی شعر و ردانک ۽
است - واجہ لانگ ورتھ ڈیمزن سن ۱۸۷۸ء ۽ نزارت و ماں وتی پاپولر پوسٹری ۔۔
۱۹۰۷ء پہ لندن چاپ کرت اے آزمائک بلوچانی وتی بزاں ہمدادی ایرائنگیں
آزمائکے و کتابی آزمائکے نہ انت کتابی کسوانی رد ۽ پیگا مسبر و بادشاہانی بازیں

آزمانک و کسوکانت کہ سری بلوچ نمشکاران اہید گیتھی سدی عیسوی ۽ بلوچ
 نمشکار نزارت و بازینے چاپ دی کرنگت بلوچی اکیڈمی کونٹہ ۽ گیدھی کسوانی
 کتابی ریگے چاپ و شگ بوٹگ - بازیں بلوچی راجی و کتابی تننگا نزارگ یا چاپ
 بوٹنگت - باید انت سرکار چاپ پکنہتے -

بلوچی ۽ نادرین شاعر ملاپازل رند ۽ مر و دوستی ۽ بازیں داستانی
 ماراسوج دنت - ملاپازل سن ۱۳۷۰ھ بمطابق ۱۸۵۳ء عیسوی سند ۽ جگ قاسمی
 چات ۽ (مکران) زوال بوتہ آئی گپتارانی لڑے واجہ بشیر احمد بلوچ ۽ " شپ
 چراگ " ۽ نام ۽ سن ۱۹۶۸ء عیسوی ۽ چاپ و شگ کرت - ملاپاز جبل ۽ آزمانک و
 کسوانی نام گسیرت

- ۱- بہرام و گل اندام چینی
- ۲- حسرو شیرین
- ۳- اومر و ماہو
- ۴- شے مرید و حانی
- ۵- سیفل (سیف الملوک) او بیگوتر حراسانی
- ۶- میر بکھر و ملتان ۽ مریم
- ۷- بیسبرگ (بیسبرگ بلوچ) دستہ کیانی
- ۸- صدو کیا
- ۹- میر کلیر و بی بی حاجرہ
- ۱۰- مجنون و لیلی
- ۱۱- شیرین فرہاد
- ۱۲- سلیمان و بی بی بلقیس

۱۳۔ شاہ سلیم قندھاری و سیکر (سیکر) جعفر خان ۽ دوست ۽
 حیدر و سنمبر کشمیری

۱۵۔ میر جلال خان قندھاری ۽ شپ چراگ ۽ شران مان نیست البت آئی دگہ
 شعرے کہ "ہتلی لالین" سرحال داریت و واجد عبدالصمد حارانی الیش ۽ نز
 ارت و درگیتک و ماہتاک اولس بلوچی کوئٹہ ۽ جون ۱۹۶۷ء ۽ چاپ کرت۔ ہتلی
 لالین ۽ ٹینگ انت۔

من انچو اشتاپ ان چو میر جلال خان ۽
 چو قندھار باگ ۽ سرخیز اوگان ۽

پہازل رند

ستمبر، اکتوبر ۱۹۹۱ء

اولس کوئٹہ

اوپلی ادب و وطن دوستی

میر مٹھا خان مری

بلوچ استمان باز وطن دوستی خلق ئے ۔ عے سوب ء بلوچاں من اے
 مثل مشوریں کہ ” دار ء سردے جی وطن “ یعنی چھو کہ مرگ یک حشکیں اور
 بے بریں دار ء لامب ء سرا وتی کھدام ء ٹانہیت ، تہ آنہی ء پ ہواں حشکیں دار
 دے گٹھے کہ یک باغ و بہار جاہے لیکن عملی زندا ماں وطن دوستی ئے اے
 مطودے نیں کہ کے شف و روش ، شد و لنگھراں کائیت او گڈا دے وتی ڈیہہ و
 اکہماں ژا اصل مہ کھنزیت ۔ رند و لاشار ء دے سیوی او کچی دہ ئے جو او
 جیافانی حال اٹکھتو آخر کمزان ء ژالا ڈانڈ ء صلاح کھتہ ، شمو زاژا تہ اے لشکر
 سمبر تورائی بیتہ لیکن ماگندوں کہ آہاں وتی ڈیہہ و وطن ء راگوں ناکلیں دل ئے
 اہتہ ۔ وتی کنہیں جیزہ و بو ذن آئی لغ و ختا جو داں گوں ار مانیں دل ء وتی
 کھاڈاں گوں شریخ کھتہ کہ ۔

گژدغ ء ہیل ء مخت او عیال و کھیزغاں گژدغ ئے ہیل شفاگوں ہر کسی
 دل پرشتہ ۔ پر دل ء بھر ناگوں چھے بیت ۔ کنہیں ادب مار ء ڈسیت کہ زال و

چک دانہ دھراتاں کھناناں رائی بیٹھت :-

دست گلاں زاناں جتاں نیٹ رائی بیٹھاں - ملک یا وطن یک ایکس تک
 نائے یا الوکائیں ڈیے نام نسیں قوم یا برادری یک جذائیں راج و الوس ئے نام
 نسیں ، کھنیں ادب ء وطن ئے یک ایکس تصورے پیش داشتہ او قوم ء یک
 ایکس او پراہ تریں نظریہ ئے ڈستہ ، ہمیں نوضیں خیال واژہ بیورغ رند ء پیش
 داشتہ - بیورغ گھشی کہ وطن ہواں ڈیہہ نام ایں کہ ہموذا مردم ء راعت و آب
 ء گوں نندغا پہ ہندبیت - قوم ہواں راج و استمان ء گھشت کہ آل تراوتی برات
 و سیال لکھیت - بیورغ گھشی کہ اغر رند منی براتی ء ہوسی نینت تہ مناں دے
 آنہانی براتی گزر نسیں :-

رند نوی لاشار دے منی براہیں

دیم تر ء شاہر گھشی کہ اغر سوی دہ ء ماں آنہی ء پہ عزت و شرف ئے
 ہندو جاگہ نیتیں تہ باٹے نیں ملک مولائے باز پراہ ددراڑیں ، سوی نویت تہ
 موی سندھ و ہندوستان ئے دے مے پھاڑاتی شیرایت او مے وطن بیت ء بت :-

سندھ نوی ہندوستان ولایت ایں

بیورغ ڈولیں زحم جن ایں سرچاراں پہ دراہیں جہاں آنہی جندے
 وطن ات پر اکھرازن دل بیغبا وجود دے بیورغ کہ قندھار ء روت تہ آنہی ء
 راسوی ئے گل زمین او مزن چھیڑیں رند او بلوچی ڈیہہ و دوار چھبر نہ
 شمشت ، گران ناز ء راگھشی کہ :-

بروں ہموذا کہ ڈیہہ بلوچی ایں

دلیں او سوی مں دلا دوست ایں

بیورغ ہمسیر نگیں وطن دوستیں شاہرے ات کہ آنہی گلاں ڈا ظاہر

بیت کہ آنہی زندے بنیاد وطن دوستی او قوم دوستی سرا ایت۔ میر بیورغ،
 نوذ بندغ ء کوش ء رایک مڑے یا یک حسی ایں سرے زیان خیال ء نھت۔
 بلکہ یک قومی نستان نے خیال کھت پھیکہ نوذ بندغ دراہیں ملک او جوئیں قوم
 ء پے یک ٹھکیں قلاتے ات او سے ڈولیں قلاتانی کھنغ دراہیں استان او کھیں
 ملک و قوم ء پے مزنیں تاوانے، بیورغ کھشی کہ۔

میر بلوچانی ٹھکیں کوہ ات
 ناحقی ء پے گونڈلاں بستے ء

لاشارا کہ یور تاشی زہر سو با میر چاکر ء باؤٹ نے ہرگڈ تغت او
 رنداں پے جنگ مڑاٹیا لہ کھت، کننن بلوچی ادب مارا ڈیت کہ قوم دوستیں
 بیورغا رنداں را رزائی صلاح نذاتہ بلکہ بیورغ رنداں راجھل و پل ء کھت
 او پفس ء دات کہ کوہریں بلذہ زیریں ہرانی خاطر اراجانی نیا ما آس بن دغ، او
 آنہارا مڑا بھغ وگار کھنغ سہریالی کھارے نیں۔ شاعر بیورغ نے دف زوانی
 گھشیت کہ۔

ماخ ء نہ جیمینوں لشکر
 گوہر ء ہرانی سرا
 دزان کھاروں گپتھا
 وت گپتھو دزبتھا
 ہراں پے عنوان نے گراں

بیورغ نے قوم دوستی چھڑوئیں دف زوانی ہونگ نیت۔ بلکہ آنہی ء

وطن دوستی او قوم دوستی ۽ یک ہمیسر نگیں عملی مثال ئے پیش دافیتہ کہ آنہی ،
 مثال باز کھم انت ۔ بیورغا قندہار اژا گراں نازرز تھو گوہرام ۽ گور آتکو او طلاق
 بیتہ ۔ قندہارے ترک بادشاہ ۽ وتی قوم ، و قہاریں پھوزرز تھو ۔ سیوی دوار ۽
 سر بیتہ ۔ بادشاہ ئے پھوڑاں سیوی کھورے شانہری تکا تنبو کھوڑ تغت یک
 پھلوئے ۽ ترک جنگ ئے تنگ و تیاری ۽ کھنغا یہ شنت او دھمی پلوآژ رند و
 لاشارے بہادریں ورناتوی ملک و قوم ئے ننگ و ناموز سرا مرغا پہ نز آکھنتت ۔
 شف بیغا گوں رند و لاشارے ۽ چھاری کڑداری ۽ پہ در کھنغتت ، لیکن بیورغ
 کھیں چھاری گڑ دیتغتت ۔ اوہے کھاروتی بلا ۽ زڑتھ ۔ آخر شف ۽ چھاری پائی ۽
 کھناناں بیورغ ۔ بادشاہ ئے حیمہ ۽ روت و نینخ بیت ۔ بیورغ پہ ہمز بادشاہ اے
 پروداران ۽ وتی آر ۽ گوں گڈیت او بادشاہ اے تنبو ۽ پھیت بادشاہ ۽ راوبا واڑہ
 ہانہ کنت و گھشیت کہ تئی اصلی ڈوبدار مناں تھہ باقی جہان ۽ گوں چھے جنگ ئے
 دیئے منی دست ۽ خطادر پکتہ ۔ اغریٹکے دے تھئی رضا اغرنہ بٹکے تہ اے زخم و
 اے منی گڑدن ۔ بادشاہا دیتہ کہ حالوردست ۽ ژادر پکتہ نیں جنگ و جدل بے
 کاریں حالورے او بیورغ دے باز بھڑیں ادبہا ذریں مزدے ، ہوانکہ بادشاہ ۽
 بیورغ وتی زامات قبول کھو ۔ پھدی پھاذاں گڑتھ ۔ بیورغ ئے قوم دوستی او
 وطن دوستی ۽ رند و لاشار جنگ ۽ آس ۽ ژادر بھرتغتت ۔ چھو کہ بیورغ ۽ وٹ
 گوشہ :-

نیں رند پہ گرانیں غھپیڑے داتہ
 نیں کہ لاشار من بیا داتہ

میسر گوہرام لاشاری چاکر ۽ راسوی ئے ڈے و اکھماں ڈاگشغ ۽ لوٹھیت

بھیکہ آنی خیالوں ماں یک بلوچے ء را وتی وطن ء ژا در کشغ ء ژا دہی مستری
شزانستیں حوانکہ گوہرام چاکر ء را گھشی کہ :-

بروہواں ڈیہا کہ گون ء پیش انت
آڑ و آنی شیر ء گواہ بنتی
چک شریخ بی گون جٹ و گو آل آن
پہ بلوچی ء چک ۽ لیلھایاں

خان عبداللہ خان دے وتی ڈیہہ و اکھماں ، راج و اولس ئے ہواں زحم
جن این بہادرانی اوارس ملک و میرات خیال کھنت کہ ہوانہاں وتی دست و
بانسکانی زورا گون سے تھمیریں کوہ او کو میں قلات گتخت ۔

اے کوہ و کوہنگ این قلات
کسی پھت اے میرات نیت
ما پہ سفاراں گتخت

کہنیں ادب ، وطن دوستیں یلانی ، در آوندیں دژمنناں گون جنگ ۽
سرحالوں دے بیان کھنت و مارا ڈسیت ، کہ تھشوں بہادریں ورنایاں وتی زیند وتی
ملک ئے سرحدانی رکھنغ او پھاریزغ ء پہ قربان کھش ، شانزدہمی صدی ۽ اول سرا
دژوٹیکاں مکران ولس بیلہ ۽ نزہنخیں ساحالانی ژاماں آروخ بروخیں بیٹری آنی
سراحملہ کھتو مال و مڈی پھلتو بھڑاو بیٹری آنی زوارنیں مسافر و سوداگر کشغنت

- سے ڈولیں چلمانی سوبہ زرہ دگ ورا بند بیختت ، او سوداگری مال بہ او
 ندورند بند بیخ سوبا مردم بے کار دے روزگار بیختت ۔ سے حال حمل جیندے
 را کہ کھتی قوم بہ مسترات سر بیشتت حمل جیندے دزوٹیکاں را وتی ڈیہا
 ڈاکشغ او حیرد ابن برقرار دار غا پہ بندی آنگ وں مڑے فیصلہ کھتے ، حمل
 کھڑے سنگت زڑتھو ، یک بیڑی ئے ۽ ماں زوار بیتو ، دزوٹیکانی پھولغا پہ
 درپکتے ۔ آخر پر نگیزیں رہن حمل جیندے راتر ٹیشختت ، حمل ۽ ٹیک
 واکارتختت پر نگیزاں گور بازیں صکاح اوتوپ و تفنگ گوں ۽ نت حمل او
 آنی سنگت دژمنان گوجوائیں مڑائی بہ داتہ پر توپ و تفنگانی دیم ۽ بلوچی تھیر و تو
 پکاں کھارات نختے ۔ او نیٹ حمل جیندے دژمنانی دزگیر بیتے ۔

پھلتگی آں حمل ئے مڑی او بہادری دیتو آنی ۽ را گوشتہ کہ تھ پھلتگی
 ایں جن یائے سیر کھن ، ہڈیں تھئی قیزی و بند معاف بیت ، لیکن ننگ دوستیں
 حمل کھونڈاں داں کھیندریں پھلتگی ایں زالانی چ ڈولا سیر کھفا پہ تیار نیت چھو کہ
 حمل ۽ دت گوشتہ ،

جن پھلتگی حمل ۽ پسند ۽ نونت
 چھم ۽ شودنت و نین خدائی نام ۽ گرنٹ
 نائی چانگالاں گوں کسکاں ایر ۽ برنت
 پشک ۽ کونڈان انت نافتانی کندش درانت
 ذکر جونیت و نین عاشی صرفاں گھشت

حمل ۽ راوتی ملک و ڈیہہ ۽ گوں پھلیا وتی ہندے رسم و دود ، وتی وطن

نے دگ و دستورا و وتی دوارے ماہیں جن و مہلج دے تمام دوست ء شنت
چھو کہ آنہی جند گھشی :-

حمل ء وتی ملک ء کھاڈ ٹمار چہیں دوست بنت
پشک و شلوارنت و سری او سر چادرات

حمل ء وتی ملک ء عزت و آب ء پہ وڑمنانی دیما سر جہل نختو او وتی ساہ
دسرے قربانی داتو نایح ء ماں ایکیں نام ءے پیدا کھتہ ، کنہین ادب ء عے
پیرا زیندغ داشتو یک جوانیں روایت ءے قائم کھتہ ۔

تو کلی مست یک المستیں پھتیرے ات کلین جہان آنہی جندے وطن ء
لکھوات ۔ مست سیوی سندھ ، ڈیرہ قانی خان او دیریں دہاں چھرا نا ماں شنت پر
آنہی ء راسیل و سوادھانی شاہاں من دے کاہان ءے ہبوعیں ڈیہہ و دوار پیڈے
نہ شنت ۔ سندھ چھرو گرداں ماں آنہی ء را کاہان سرا انگریزانی حملہ ءے حال سر
بیت ۔ مست سر جہیں حالاں جوانی ء سئی نیں ہوانکہ مست تمام وزتی بیت کہ
انگریزاں گوں مڑائی سو با سمانین کہ ڈیہہ دراجے چھے حال بیتہ ، گھشی ، کہ

کس نئے کو با کہ دلی احوالے گراں
بیا پھذا گڑدوں کہ گچھا کاہان کافراں
مارا من میلاں ہردے گسیر آراں مری
زچی کا نبھوئے گارناں مستیں توکلی
گارنامت دگاں تھئی شیرانی زئی

مست ہمیر نگلیں وطن دوستیں شاہرے ات کہ آل بٹھی جزو ہوراں
 را ار داس ء کھنت کہ مست بہ ڈیہہ اکھمانی کنڈا کنڈا سنی ء ڈاگر داں حراسان و
 بولان ء نازین انت ۔ گھشی کہ ۔

نوذوا سر سیلیں خراسانا سمبر انت
 میر نصیر خان ء پنیریں مھلاں سا کھنت
 گواراں سنی ء مہتریں بولان ء رفت
 اسپنجی سے دیر بنیں رخاں آف کھنت
 ڈھاڈر ء نازینت او و سوی ء رفت
 گڈانا کس و شرع ء گرند و گوڈ کھنت

عمدی وطن دوستیں شاہراں ژا واژہ رحعلی کلاں ژا رندی این شاہریں۔
 رحعلی ءے سوچ و فکر او شعور کہنمن شاہراں ژا ہانہ او نکھاتراٹ ، رحعلی ء وطن
 دوستی ءے مطلوبے جوان تری ء گتیش و گیوار کھہ آنہی ء گبند جنگ ء شیراماں
 وطن دوستی ءے سوتانی سرا باز دراٹیں بحث و واڈ ء کھنت او ہواں عمدی
 زندے حالات پیش داریٹ ، شاہرے ء مارڈستہ کہ عمدی راج داستان بازیں
 تپوانی لاف ء بہر این سری بہر ہواں قوم دوستیں سرچارانی این کہ آل بے غرضی
 و طبع ء وٹی لاج و ناموز ء پارا ملک ء را ڈرمنناں ژار کھغ و آنہی حفاظت ء وٹی
 فرض زانستہ دہی بہر ہواں لغور و بے بوذیں مژدمانی این کہ مژوہیں بہادانی
 پھرا لیکت نونتہ ہمیر نگلیں مژدمانی تونڑیں کہ دست و بانسک وٹی براتانی امبرا
 نیت پر گڈا دے درملکی ڈرمنانی ہندا آنہانی دل وٹی قوم ءے پلوآنیں بیسی

تپہوں ہوں مردمانی اس کہ آنہانی دل تئیں پہ انگریز ڈولیں ملک واریں
 حاکمیں دوریں اونیں پہ وٹی ملک و قوم ء دکھائیں ، سے طبقہ چھڑوئیں یک اڑاندو
 پھڑائے ء باڑائیں کہ ایساں را زرداری ، پھل و لٹ او مژدار وارتی ئے موقع
 دست کھفت ، چھیاری بہرہوں مردمانی اس کہ آنہاں ومارا انگریزاں گور بہا کھتے ۔
 سے مردم انگریزے دلی ، یار ء شنت ۔ سے ڈولیں مژداں نور بیشو انگریز اڑدانی
 بھومیائی کھتے ۔ سے ڈولیں بہا بھغیں مژداں انگریز وٹی دستاں کوتل کھناناں اڑتھ
 او ڈیہے آجوتی پھلائینتو انگریزانی غلام جوڑ کھتے ۔

رحمعلی انگریز جدا اڑدے گھتے کہ سے وڈی واراں ژاگیشتر ء زہرن اٹ

گھشی کہ :-

پھلتی آتکھ مورانا

چظاں اڑتھ ٹورانانا

بئی بے غیر عیں جمانا

بلوچ گوں ذات ء افغاناں

وطن واہ مسلماناں

انگریزے زرداراں پھوڑاں صلاح صلوح کھتے او مری ء را انگریز ء گوں

مژداں بنا کھتے جد کھتے ، رحمعلی ہمیرنگیں وژمنناں را کھیندر کھتے و گھشی کہ :-

گڑے سے چھیارنگ ء

صلاح بستے سے رنگ ء

مری اس پھولغیں درنگ ء

نہ بچوں حاکے جنگ ء

دخت و مہل ۽ ژانفع زير و خيس ملامانی باروا شاہر گھشی کہ :-

و روخانی صلاح کھیں
چھروئیں پیوا نکیں
ہموڈھونڈادف ۽ سکھیں

راج و تمن ۽ ہواں لغور و بغائیں مردم کہ جنگ ۽ آوار بیٹ
نویخت - شاہر ہواں را کھیں باز شخان پھٹان کھت او آہانی بغائی سرا
بر سکھزیٹ پر آہاں را ودھی جی نہ گھشی :-

شخان قاشد و حالی
چڑنت مرچیا والی
پر ۽ شارو اونگ پالی
گزا اوگھسو و سیالی
پھدا اوہاتخت ملی
لغور و بدر کہ زالی

باقی دراہیں راج و تمن انگریزا گوں مرچلیہ صلاح و یک تران اشہ
شاہر بہادران را سنگھاریٹ -

مری ء یک کھڑ بولی
 صلاح و سنگت و نوبی
 بغالی درونیں دل پھولی
 مردھی آکھ ے وارا
 خدا کھت بوڑونی بارا
 سرے کٹوں چھو سیاہ مارا

وطن دوستی ے پکار بلوچی ادب ے یک کمین روایت ے اوتھے روایت
 داں روش مردھی زند نہیں اوئے نوخیں شاعر و ادیب تھے روایت ء روش پہ
 روش دسترا برانا رونظنت ۔

نومبر ۱۰ دسمبر ۱۹۶۶ء

لویس کوٹھ

بلوچی داستان

غوث، بخش صابر

”دستان“ — ”دستانگ یا دستلغ“ بلوچی زوان ء بلوچستان ء جتا جتائیں گال بھیر ء دی یک مانائے ء کار مرز بیت۔ اے لوز ء مانا بلوچی شاعری ء یک ترے ء نام انت، کہ گیدی شاعری ء رو آسانی پھلو ء شہ اندگہ شعری تہران گیشتر دوست کنگ بیت۔ دستلغ ء دو مردم مجلس کنت۔ یکے ء ”مسی“ اور دوہی ء ”ناڑی“ گوشت۔ ناڑی نڑ ء سرا، گروہ ڈو ء یا باز جاگماں سرور ء سرا زیمیلے پر بندیت او مسری سے رہند ء یک شعری دپترے دپ گال کنت ”نڑوسر“ ء اے دیوان رو آسانی ہر ء بلوچ استمان ء مجلسی زند ء براہ انت۔ دستلغ ء باروا ایسی زانو کین و بلدیں مردمانی گوشتن انت کہ باز کم ناڑی و مسری زانت کہ سرے کجام انت۔ او کجام آسرا انت۔ نہ کہ گیشتر ناڑی و مسری چریشی ازم ناسرپد انت۔

دستلغ گونڈ گونڈیں دی بنت کہ استمان ء پہ راجی زند ء بھوگ و چرک ء جوڑنتہ گنت، اور سک دراجیں ہم بنت۔ کہ دستلغ ہر چنکہ دراج و یک مثل بیت۔ ہمینکہ جوانین، دستلغے گوشت بیت۔ چوش کہ ماں یک دستلغے ء

بلوچی شاعری ، دستلف ، قدر و اندہ پی انت ، اسے سر حال ، گیشینگ
 سک گران انت - او پے توہانگ ، الی انت - بلوچی شاعری ، شعر ، سر پہ
 درانت کہ کنس و نوکس شاعراں ایٹی تما عشق ماشقی بکھن ، جنگ ، کوش ، رہی
 بہتر ، پنت و سکس او زندگی گورگند بزاں ہر وزیں سر حال گوں گند گنت - دگ
 شاعری تر ، دستلف ، منت ، نیست ، صوت ، زہیریک ، لیکو ، موک ڈی ہی ترے
 ، اسے واک و زکت نیست کہ آہید شہ وتی سر حال ، دہی ٹھو کے ، ہمار بکت
 نہ صوت ، مودگی ٹھپہ آحت کنت - نہ زہیریک ، بھوگ و سکڑہ ہورجت بہت -
 بے دستلف ، سے کھس گپ کہ بلوچ استمن آہان وتی زند ، گندنت - پہ آسرات
 دستلف ، تما آحت بنت - ایٹی سے صفت ، گندگ ، رند ، خیال ، دل بے کہیت
 کہ اسے دست شیرے نہ انت - بے مارا انگت ایٹی سراہنکہ دست و س نیست
 کہ ما سے ما گیشینگس خیال ، پہ علمی راہندے گیشینیت بکھن - اسے خیال
 ہمدان پاو کیت کہ کنس زمانگ ، بگرے ہن پنجاہ سل پیش ، گوٹھس شیر -
 ہر ہاری ، گوں وہد ، پاواں کم و باز مٹ و بدل گندان ، آحت - بے جب اللش
 انت کہ یک دستلف ، حال و سر حال ، بلد یونیک و بن زہ ، زانگ ، آہید دستلف
 ، ہم گند ، گوشگ سک گران بیت - کہ آکنس پریانی سارنگس دستلف یا نوں
 شاعر ، پر بست ، شیر ، راہ بند پدا سک جتا جتا ودی بنت - ہنچوشیں شعراست کہ
 آئی رو و بند ، سی سی چل چل گالانی لڑکمانیند - او ہنچوشیں است کہ رو و بند
 دو ٹھپہ ، رند بدل بیت ، بے دستلف چوش نہ انت ، سے جبر خیال ، بدل
 کمانینیت کہ دستلف اولسی شاعری ، جتا میں ترے انت - چیا کہ ایٹی گال چہ رو و

بند ء ہجر در نیانیت -

یک عمدی شیرے ء بگندایت چونین زبائیں خیالے مان انت ، بے

شیری پکاراں پہلک واز مندگ انت -

کندیت ورچنت مروارد

مجزیت گل زمیں روک بیت

مس ماں شادہ ء ولینچے ء

شیری تھنگنت دوست ء رک

واب ء شہ کتوں مُدہ و سار

ما زاناں کہ چنتے مردم گوشت - بلوچی ء رویف ء پابندی نیست

پچیکہ اے شہ اُردو ، فارسی و عربی شاعری ء گستا ، وئی رابندے ء واہند انت -

بے ماتپاک نہ کناں چیاکہ اگر بلوچی شاعری ء شیری پکارانی خیال مبوعیں نہ اے

دستلغ ء رویف چوش پہ رو نہ بوشت -

بدانیک بات و نگہ مرشدانی

دل ء ہوسیں شکس گلہیں ٹھکرانی

منا یاعیں مولا کریم گرزتانی

ولی مئے مدت ء رسات باطنانی

رُوح ء راسرگواہیں موژومروانی

لال و پرونگ و دھڑ و جورانی

من ء سپت و سیٹکار کھنی یلانی

یہ مستیں رگے چٹھی جمرانی

من شیرے گسدگواف کناں نقرانی

مئی دست ء چتسٹال کنٹروں کالبانی

بزاں شیرے اے بابت ء گوں دستلغ ء مٹ وارت نہ کنت - کہ شیرے

ء شیری پکارانی پہلوی ء خیال دارگ نہ بیت - نو دستلغ ء پہ رد و لڑ کماہنگ

گوہیکہ الی انت -

دستلغ ۽ یک و دو نہ بازیں صفت ہنپوشیں انت کہ مئے اولسی شاعری
 جینے عمدی شاعری ۽ ہم سرگوزیت - آالش انت کہ شیر و گالاں یک پوہ و
 سرہدیں شاعرے پرندیت او پہ یک خاصیں واست و داہلکے ۽ کہ آئی ہے واہگ
 شیر ۽ چہ بنی آدمی فطرت ۽ وہدے دیر بارت ، کمیں ہنپوشیں شیر بنت کہ آبانی
 گل گوں فطرت ۽ سازنگیں زمیل ۽ انبازنت - بلے دستلغ شہ فطرت ۽ حسن ۽
 پُرانت -

دستل کھڑوکان ، مولا ، جمیزاں بیار

اڑ بھنگ ، سوال ۽ جڑاں بستہ قطار

پاکیں شہیداں ، سر ۽ سردری گوار

سر ۽ ہور گواراں ، بن ۽ درشاں بہار

بھنو کبیر ۽ ماداشتو کتہ تار

ہشت روش ۽ لاف ۽ داتہ بھنو ۽ کار

سکین جیزاں گوڑتہ اوز ۽ می زمی ۽

آئی بیٹھاں گچھ سند ۽ نیامنی ۽

دستلغ ۽ بلوچ ۽ راجی زندہ شہ سک نزدیک ۽ چاڑد کنگ ، باگانی تما

گلاب ، آسمی ۽ پھلانی ڈکال نہ انت - بلے بلوچ ۽ آزات و غیرتی زانت و بشک

ایداں دی وائے وطن ، حشکس دار ۽ ترانگ ۽ گجیت - کہ ایشی شاعری وتی

دوستدار ۽ گوں پُرپک ۽ پھل ۽ فہین دنت -

بارغ پُرپکی پھلے ۽ بارغ ۽ راجی

پہ دوستدار ۽ ماں بلوچی دستلغ ۽ چشمیں پاکیزگیں فہین کہ گندگ ۽

کائنت - بلکن آج زوانانی شاعری ۽ دست نہ کنت - تنے وھدی ، عربی ، فارسی ،

اُردو ۽ صداں شیر چہ مے چم دیما گوستہ گنت - کہ آہانی تما شاعراں مہلخ ۽ گوں
 شراب ۽ شہین داگ - شراب ہرچوں جوانین شے ، پہ شاعر ۽ انت - پہ اسلام
 دوستیں بلوچ ۽ نہ انت - اے خاطر آئی شہین ۽ راہ بند پہک اسلامی انت -

یار مئی شربت ۽ وٹی ۽ تنی باں وت ۽ تنگانی
 من شاں عطری شیشی ۽ پھدو ۽ کناں زیرانی
 شربت و عطر ہر دو پاکیزگ و پہکین شے انت ، بلکن عطر و سنت ہم

است

دستلغ ۽ یک اکیلائیں بہتے پہ دوستدار ۽ جتا جتاں نمانی درگیجگ
 انت کہ چریشی مے زبان ۽ را پہ شیری پکاران بازیں لوز دست کپیت - او مے
 شاعراں تے ہدی ایشی نیگا اینکہ دلگوش نہ کرنگ بلے آگہ دلگوش بکناں نہ شہ
 اُردو ۽ اے نام بازتر انت - او شر تر انت - مے بلوچی زبان ۽ نوین غزل ۽
 دوست ، معشوق ، محبوب سنگت وڑیں زہمتیں یا بے چستیں نام زرنگت بلے
 دستلغ ۽ ناماں بگند ، تہ شیری زیب ۽ ہم کتر نہ انت -

دلگو زالے لڑنگی چھاپتی ایں دفتران

دست پادانی سواد ۽ ہوش کئی مڑماں

رُسہ ٹانڈائیں ترمی ۽ جی سے ڈولیں شیناں

بوجلوئیں منڈھ ۽ لیواں ، نیم گنوخی ماروؤں

بیارے شانائی ۽ مرشی ، لانٹ ۽ جی جان کنوں

من ۽ رنجیہ کتہ ممرگ ۽ نہ ٹھی گوں من جوانیہ

تہ کھنی ریس ماں ریس بی بغل ۽ نیلظانی ۽

بزاں دلگو ، کھنی ، لانٹ ، بوجلہ ، پہ دوستدار ۽ شیری نام انت - سے

ڈول پہ مزد ۽ یار ۱ برادر ۱ او سے رنگیں نوک نوکیں نام دستلخ سے ادب ۽ را
داگنت۔

یار ۽ کہ دیتے خدا برادر ۽ بیار

دستلخ ۽ عشق و عاشقی گفتاراں ابید ایشی پراہ دامنی ۽ دگہ بازیں
سرحال دُستی کنا نینتہ گنت۔ جنگ و مڑا کوش و کوٹ تہ بلوچی تالیخ انت۔ دستلخ
شہ آئی ہو رک بوت نہ کنت۔ بلے "سیاست" ڈولیں گرانیں سرحال ہم پہ دستلخ
۽ سبکیں کارے۔ پاکستان ۽ پیشی صدر ایوب خان و بانک فاطمہ جناح ۽ نیام ۽
گچین کاری ۽ چونین جوانیں نفلکے رستہ او پیش داشتہ۔

راج ۽ را حلتہ بولی ایوب ۽ لودھنیں زالے

مانی فاطمہ خانیں جناح ۽ کھستریں گماریں

دستلخ ہم وہد وہدے گوں بھر و اندوہاں دم پہ دم بیت او دل لڑ
کاریت ۱ سے لڑماں گالان جاہ کنت۔

دلڑ بھنوی پرُ بیتہ تڑسیں ڈوبھرا ۽ بھورینی

یا کہ۔ ہر دو دم ۽ تنگ بی عیں رُوح کاری انگلاں

او ہر کہدیں رُوح ۽ مونجائی زوریت ۱ تہ شاعر پہ دوستدار ہ سک ۽

ریل ۽ زوار بیت۔

ڈاک ۽ سدھوئیں گاڈی جلدی کن متا زیم

بدھی جیغت سوڑھو منزل کنتہ ہی دی

پچے کہ شاعر ۽ وتی بلوچی قول زوان نہ شموہیت او آرا یلت انت کہ

آئی تمام بدھی داتہ۔

داتوں گوں مرگ ۽ زوانے اے پدی نوخ ۽ شف ۽

مکس ۽ زوار نہ بی آں کنتوں ٹیم ۽ شہ پدی
 زوار بی آں اکسپریس ۽ ڈبلیں بھاڑ و دیاں
 منزلاں جہی ہے ریل جلد پھنجی مناں
 برزی دستلغ ۽ ٹکر ۽ لستیں در آدیں لوز کار بندگ بیتہ گنت ، بے
 ہنچیں ڈوے ۽ کہ بد گندگ نہ بنت اونے کہ ۽ جگے ایسانی صوتی زمیل پرہیت
 و بے نام بیت ۔ دستلغ شہ اندگہ شیری تہراں اے بابت ۽ دی پرکھ کنت کہ
 صوت ، ڈہی ، لیکو ، زہریگ ۽ یکے ۽ وحدت تاثر نیست ۔ بے دستلغ وتی سر حال ۽
 جوانیہ چاگڑد کنت ، او پدا ایٹی تہا نوک نوکیں خیال و سر حال باز جوانیہ آٹک
 بنتہ ریل کار ۽ دستلغ ہے ہر دو عین پکاراں پہلو کنت ۔

لیجے مں کشہ نوخیں ورنزا کل بشک کن انتی
 ٹاہٹوں ریل کار ۽ چک ۽ پہلیوں گھاڑ سے انتی
 ٹیشن ۽ کیت جکی ورنزا شوق ۽ چڑنتی
 شہیرا تاکاں جتی ۽ آہری ڈول ۽ بلنتی
 پٹ گالی و گھلاں سوزی ایں سرچہ انتی
 نندار ، سیٹ ۽ سے سئی ۽ چاری ہند نہ خفتی
 ہفت انتی پھکا بوخیں لین ۽ بتی جھر مرتی
 جزقاہین ۽ ٹول ۽ زور ۽ موٹرے کس نہ خفتی
 وارے بھٹ ۽ جنتی این ٹن ۽ چک ۽ کھنتی
 ٹاہہ لاری ۽ واج ۽ جیب ڈولیں وار انتی

اے دستلغ ۽ گندگ ۽ شہ سرا بیت ۔ کہ دستلغ ۽ ٹک ۽ بلوچی زوان
 ۽ بازیں نوک و در آدیں زوانانی لوز جوانیہ گول گنت بنت ۔ ٹیشن ، سیٹ ، پھکا ،

لائن ، پٹرول ، موٹر ، وائر ، لاری و جیب ڈولیں نام پہ ہنچوشیں ڈولے ء کارمرز
 بوٹہ گنت ۔ کہ کھوجہ گندگ ء نیلنت بلوچی شاعری ء و جیب ڈولیں نام پہ
 ہنچوشیں ڈولے ء کارمرز بوٹہ گنت ۔ کہ کھوجہ گندگ ء نیلنت بلوچی شاعری ء جو
 د ایراد ہم اولی گھٹیں دستاخانہ لاف ء گندگ بنت ۔ سے ڈول ء توصیف دستا ہم
 سے ترء مان انت ۔ جو یہ لستیں گال بچاوت ۔

شودغ ء اچاہ نہ والہ
 ہنگراں تئی جان ء کچی
 تھنگویں بہیراں لکتہ بیجاں
 بہیراں ء عالم مانجھنٹاں آسان
 بزاں رزانے کہ وہیل بیت آرا گوں اشکرہ انگراں مشنت ، نہ کہ
 آصفانہ بیت ، بلے اے دوست (دژمن ء) کہ ترا وہیل کنگ تراؤ آس ء انگراں
 مشگ نہ بیت کہ آس ء تئی جان بچیت ، سے ڈول نوں لستیں توصیفی گال
 بچارت ، دوست ء توصیف کنان ء شاعر چے لوئیت ،

کوڑی نہ کشیت ، نے حاکمی کار
 چنی پیش گوں کری سری ء
 پیراں سوران خدا برادر ء بیار
 سرو سپیدیں گوں پھل و بھری ء
 ریائی نہ اتوں گوشاں ظاہری ء
 تئی یار صفت ایں شہ حد ء دری ء
 لگی نئے لوئیں من پارغ ء وتی ء
 وہ روش چھٹی ء ودیں منی ء
 دسٹخ ء جنگ و کوش ، عشق و عاشقی ہ ہرد ء بھوگ و مسخرہ دی
 استنت ، مزدے ہ چہبہ راہ نیام ء سسہ ، سے سسگلیں چہبہ ء گوں تران کنت
 او آئی نیرگاشہ پوہم دت پرندیت ۔

کڈاٹ لنگہ ء ما واڑتھن گونخ ء کواب
 ٹیلہ میں پاو ء جتی ٹھوکتو داتئی جواب
 نیاآں من تئی سنگتی ء عین ترا حیر و ٹوب

سک چھڑتے لوریانی بیستغے ڈینگ ء خراب
 فختے ما باز داتہ ، ایرنگیں زھر ء مہ خال
 بیستغے مئی سال ء سنگت اژدل ء دوستے مناں
 کائے ارغ مئی سنگت ء ، تراشال ء بازار ء براں
 منڈگنداں صورت ء تئی ، ڈوم دیدار ء کناں
 ارغ نیائے مئی سنگتی ء کف کڑواٹ مولوگراں
 تولغ تئی وٹ ء پے چرآں بینگ تراشیگاں وراں

جون ۱۹۷۰ء

ماہتاک اولس کونڈ

بلوچی ٹیپا (پچارے)

صورت خان مری

جوانیں روانک (نشر) چہما ہار او پور، انت کہ نہ کھڈو کوڑا
 جلیت او گٹ واڑا بے المی روت نھینا، آنی سیم او حیال، گنیر تھیں دل مانگ
 کارنت او زمیریں دل شہ ہارو پورے وھش زیمیری، نوخیں چہرے بندیت۔ سے
 ڈولا جوانیں روانک انت۔ آنی وانوخ دی نہ ما نھر۔ اور دیر شمشی او نہ کہ
 گوشیں گراں میں کیتی، چوش بزاں شاعری ورنغ، ڈولا انت۔ ہر بندے کہ مزدوم
 گوشیں گراں میں آنکہ بزاں کے وزن، پرھت، سے ساگی این حال کہ
 وانو حیخت روانک، نوھت کنوخ دی است انت۔

بے نمین کہ ما بلوچی روانک، جم شاتک دوں تا اصل سہرا بیت کہ
 اولنا تاگوں ماردا کی لبزانک نے اگن است دی صدا تہا نود و پنج بلوچ نہ انت۔ اسے
 پریشہ انت کہ اول، ما روانک نویس ایدا مناگوں شاعراں کارنے ازوان پروش
 نہ اول او مارا ڈوہ دی نیست انت۔ پرچیکہ مرو چھیں لبزانک، حیلے سے سرا انت
 لو ما موٹی، وانند اول، او شہر، تصدق کہ بلوچی زواں او آئی راہ ہنداں شہ

کہ وت من وت بے دود او بے شداں او منی کھیں دودا شہ بلوچی ء دیر
 درآمدنت ، تازوان ۽ ہما دود او لوٹاں من چولپوہ بیتہ باں او نبشتہ کنال ۔ مرشی
 ایمانداری ء من گنداں کہ یک لیکے نبشتہ کنگا من کلاماں جتاں ، وتی من ء من
 جوانیں زبائیں نبشتہ کنگا چوش کنال ۔ بے اصل ء من اے نزاہتکاری انت ،
 من زوان پرورش نیال زوان ۽ ٹپا پی قابو ء در انت ، من پے وتی زوان ۽ ٹپاں
 محجاں ، منایک لیکے نبشتہ کنگا پے بے لکیوں ٹپا پٹنی درگیر غی انت ۔ باند نا ایشنت
 کہ مناں وتی زوان ۽ ٹپا پانی سرا اکر قابو بیتیں کہ پیلیوں نبشتہ نکے ء مناں پے ٹپائی
 پٹ و لوٹ ء قلم دار غی مویتیں ۔ اے چوش کہ بزاں من در شین ء یک
 ناسویں ہندے ء رواں ۔ یک یک گام سرا کوشستاں ، انگو حیالا کنال او پدا
 رواں باں کے ء پول گراں دگ تھا پھلوروت او ہما سوجانی سرا کہ گلے زیریاں
 دی مناں شک بیت کہ باریں ردمواں بے اگن منی سوہویں ڈیہہ بیتیں ۔ حرام
 بات کہ قطرہ ہے جکھیناں بے وزت او گرتی ء وتی چرناں شتاں بے سمائی ء گاما
 زیرانا او نیٹ وت منزل ء بھٹس ۔ تی ء مال کوراں گند کہ یک سوہویں ہندے
 ء چوں رونت کائنت ، سے ساگی ایں چی زوان ۽ زانت وا نزاہتکاری سرکیت ۔
 دستاویں مردم اگن قلم ء کھیں دار بیت دی پے حیاں ء نہ کہ ٹپانی درگیرگ ء ۔ او
 سے نزاہتکاری سری ڈھلائی ء اے کاریت کہ منی نوشانک ۽ راہ بند وتی نونت
 اے بابا من وتی یک ترھانک دی درآمدیں راہ بند لاف ء پیلیوی ء گپ جتا ۔
 ایذا ایویکا من اکر زیران کہ بلوچی ء شہ اے نزاہتکاری ۽ پے ڈھلائی آتک کنت یا
 آتک ۔ کلاں مستریں ڈھلائی تا اے ٹوک انت کہ بلوچی ۽ وتی شمش ٹپائینتہ
 اندگہ کل درآمد انت او کھر دے باروا بگوشش گوشت فلاں درآمدیں ٹپا ء
 درآتک ۔ چو کہ ۔

سک دیر - اے دیری ، نیٹ مارہیلوی شہ وتی جندے دگ اوز وار اوراہ بنداہ
 نابلد او تاسی کتہ کہ زوان ۽ بنی لوٹ ات ، نین ماچوش گشوں کہ بلوچی یک ناسلم
 او ناپیلویں زوانے کس بلکن بلور ۽ محنت کہ مئے وتی یک باز جدائیں سریالیں
 سنگتے گوشغ انت کہ شوا گوشت مرشی مئے لبزانت بلوچی ۽ زیات درآدیں زوان
 نبشتہ کت - نین کہ بلوچی جندے شش ٹپا انت - آہاں چہ ڈوہ ۽ مردم وتی دلا
 گوشت کہ ایداکے ڈھدار انت؟ چوشیں گوشوخ یا بلوچی زوان (کہ شش ٹپائی
 زوانے)

نیک نیتیں مردم کس ۽ ملامت اوڈھدار محنت - پرچہ کہ ماہرکے
 چوشیں ٹوک کنان تا باندایشنت کہ وتی چاگرد ۽ - ردوم ۽ - تند و نیاد ۽ یک
 نفاہ ۽ بگنداں تا وتی چکنی بے سمائی ۽ بگرتا پیر یا سریالی ۽ من درآدا و آہمانی یولی
 اوزوان ۽ گنداں - منی کس او کام آوختہ منی سرا پیر بندمت کہ من لئیں چکی
 زوان ۽ بگوشاں " آج میرے مئے کی سالگرہ ہے " ایشی ردا من کہ کلج ۽ واتندہ
 باں درکایاں ، تاگڈا بید انگریزی ۽ ٹوک کتفا من میار زانہاں - بے گڈوی جھس
 انت کہ بلوچی لبزانت و تارٹہنیاں او آوٹیں پٹری منی جوڑکتھیں زوان ۽ راہ او
 ڈکشرانی لاف ۽ وتی گاریں دگا پولیت - نین ٹکے بگوہیت کہ منی ڈوہ ۽ او بلوچی
 زوان ۽ بے وس ۽ ڈوہ نیست انت کہ منی آنہی زندخ کنوخ او وارٹ بتیٹھاں -

نین ماراے گندھی انت کہ اے بے ڈوہداری عاقبت چے درکیت
 او اے رنگا موڑی پرچہ بتنا روفا نیت؟

چو کہ من بڑزادی گوہتہ کہ اے کل شہ منی بلوچی ۽ ناوستادی ۽ شہ
 بیٹائینت - دختہ کہ قوم ۽ راہ راہ بنداہ نزاہاں من چو آنہی یولی ۽ راہ بنداہاں
 زانت کنل - ہر یولی مے گوں قوم ۽ لوٹ اود و دلاں ردیت او گونلے گیتہ نین

سندھی، سرائیکی، پنجابی کنت یا اے زوانانی بلوچی لاف ۽ گیشتریں ٹپائے آنکہ۔
آنکہ بیت بلے مایک عمد دور ۽ حدیثے دی بے حیاں مخنوں۔

سوی بجاہ بیخ ۽ رند بلوچاں سندھ او پنجاب سرا ارش آرتہ تا دھلی
۽ شنگاں بزاں بلوچ کٹوخیں زوراخیں قوم ات۔ دوی دھکا بلوچ وت اڑ تو بہر بہر
بیخاں او سے ساگی نیں ڈیہاں تالان بیخاں۔

نین مژدم سری ٹوکا گیت کہ بلوچ کٹھنیں زوراخیں قوم ات۔ او
اے خنیں ٹوکے کہ سبریں زوراخیں قوم گو زوریں قوم ۽ ایر باڑت وتی ۽ بل
زوراخیں قوم ۽ ڈھلائیں حیل او دور ۽ دی اگن گوزور زیری تا پیر بندیت ایٹی
مثل مرشی من و تاں پر ما بے سر آنکہ ۹۹ او سے ڈولا زوراخ ۽ زوان منی ہرا در
کیت۔ تانین کہ بلوچ زوراخت تا گڈای آنہانی دود او رسیدخ ہمراہ آنہانی زوان
دی گوزوراں وتی کہتہ، مرشی سندھی دور رسیدخ سے دیما انت۔ کس گتیشنت
نخنت۔ باز کنیں پرکے او سے ڈولا سے زوان ۽ شہ آہاں ای ٹپا وتی کٹھاں ہو کہ
اے دی بیہ کہ آنہانی ٹپا ماز کٹھاں بلے چوش نہ کہ سے لہتیں براتانی گوشخ انت۔
دوی ہند یا وتی اڑاند او آتی۔ تھیڑواں مناں گوزور کہتہ۔ منی بنگاہی

پرقتہ او من سندھ پنجاب ۽ تالان بیخاں او الی ٹوکے کہ سرسری من وتی بولی کہتہ۔
او نیٹ موٹی ۽ کل ہنداں من وتی بولی اشٹو، پنجابی، سرائیکی یا سندھی وتی کہتہ
سے نیای ہندی ہنداں من کہ نوخیں بولیاں حیل کناسٹوں تاں ہر دمرو وتی بلے
لکیوں ٹپاتے اوار کتو آہاں۔ پدا اے ٹوک کہتہ کہ من چکر زڑتہ۔ من
گوشت کٹھاں، زیرقا من ہی باڑیں ٹپائے زڑتہ بی۔ بے یک ٹوکے است انت کہ
سماونخے دا منی گوں درآندیں توہاں تند و نیاو، رہ آ۔ واپار نمہ کٹھا من کم کم
زڑتہ اونیں گوشتنیں کڑوے سال ۽ او اے نوںیں پٹیا بیفک بلز زڑتہ۔ بے دانی

مهتل شہ معطل ء ————— للچ (رشوت) شہ للچ ء — بلوچی لاف
 اے للچ ء پہ ہڑ او جو فغ انت ۔ کڑوبنج (کھڑا ہونا) گڈیں تاہرٹو کے بکن ہے
 ڈولیں عجیبیں ، تراپو دنت ۔ مانا اولا اے گوشت کہ اگر ٹپادر دنیائی لاف بلوچی ء
 انت انت باز کم یولیاں بنت ۔ او ہر در آمدیں یولی ہ مزدوم فنت ۔ بے دتیاں کئے
 پوہ بکت او عجب تا ایشنت کہ اے ٹوک ء دی ہر کس سنی انت ، ماشہ پڑیاں بلوچی
 لاف ء ٹوٹوک کناں ء پیداغوں او ہزاہا سال پیش گوشت کہ ہے ساگی ایں بلوچی
 دفتری زوان بیتہ او کنین فارسی ء شہ کن تر انت ۔ اے دومی ٹوکے کہ عہد او
 دور ہ ہندا بے لیکویں ٹپائے دومی زوان لاف ء روت او کیت او بازیں وتی
 اصلیں ٹپاں مزدوم کلیت و آنہی ہند اور آمدزیری بے اے گوشغ کہ اے بلوچی ہ
 وتی انت اے در آمد لکغ او دلغ منی حیال ء بازگران انت ۔ ٹپائی یک ڈول بیغے
 یا یک بہریں معنی دلغ نوخیں ٹوکے نہ انت پرچیکہ صداں زواں یکیں ماتو ہ
 چوری انت او چوریانی رنگ او گوناف ہکو یک بیت ۔ بے مئے مہر مینغ نزانان
 رنگ او گونافے مکی ء زہر انت او گوشت اے سندھی انت اے سراگی او اے
 پنجابی او اے اُردو — ایدا بلکن کے اے بگوہیت کہ یک ہندے من زہراں کہ
 ما بلوچی اوار سوار کتہ ، او دومی ہندا مں گوشاں کہ سندھی ، سراگی ، پنجابی او اندگہ
 بلوچی ء ہمراہ یکیں ماتو ہ چک انت او رنگ او گوناف یک انت ۔ منی دل شیت ،
 رنگ او گوناف ہ مکی قومانی دو دور بیدغ او راہ ہنداں یک نختنت ۔ بیت کنت
 کہ بلوچے رنگ گوں عربے ء یک ڈول بیت او دوئیں مزدمانی کمیں حیل دی بنت
 بے الم نہ انت کہ دوئیں یک او برات بنت او اگن برات بیتھاں دی بگوش کہ
 خدانت تا ماتو ہ مکی ء اے زوانانی بازیں ٹپا یک بنت بے ایدا مزائیں حیرانی
 ٹوک ایشنت کہ ما عجیبیں پیصلہ کنوں کہ بزاں فلاں جاگہ ہ بلوچ بلوچی ء زیات

ٹپالے " گال " ، " پ " " غزل " ، جوڑنہ تا دوی " مصرع " ، گوشت - سہمی
 " شاعری " ، اے ٹوک ، شہ دی ، دلگراں میں پرچہ کہ وختے نہ وختے مزدوم رونت
 یک جوائیں ٹوکے زیر انت او اندگہ گار بنت او یامے براتاں حدادت سولائیں
 راہ کاریت - ٹپائی جوڑ کنگھ ، کنت کہ یک شریں ڈلے جوڑ بکننت - تباہی ، نہ
 دوی ڈلے آرغائنت کہ نوسفہ کنان انت ، ہر مندے ٹپائے نہ بجیت دلائنت -
 بس پیصلہ کنت کہ بلوچی ، نیست او ممانائی ٹپائے ٹاپنت نہ جست پرس — نہ
 تھیرغ او سوج کنگھ — او تھان ٹپا ہماں کہ ماشہ پڑ ہاں کنانوں — بزاں
 " استعمال " ڈولیں ٹپا — او چوشیں روش پہ روش گوشخوں ٹپاں گوشت بلوچی ،
 نیت انت - مس حیراں ہاں کہ کھیت زانت کہ شہ پکواکھلاں ، ایشانی دل سے
 شیت کہ پڑ ہاں شہ ناسلیم اوناہیلویں ، لولی ، چہں ٹوک کہ ، کہ مرچی من دو ٹپا
 نوسفہ کہ زانتہ من گوشاں اے است او اے نیت انت تا گڈے مزدوم پے
 گوشت او چوں یک دوی ، پوہ کنت - او پدا مجبیں مجبیں جی گوشت چوکہ " مغربی
 پاکستان کے وقت کے مطابق شام کو چھ بجے " بزاں رواریرشتی پاکستان ہر وحدہ
 شش باء " او ایٹی سرانے برانے کہ زہرگپت کہ ردانت تا گوشت " رواریرشتی
 پاکستان ہر وحدہ ہم دپ ، بیگاہ ، شش بج ، " - تا ایمان جغافآکھ — کہ " کے
 مطابق " کافہ - سے یک سنگے ، گوشت ، کہ انگریزی ، دی گوشت - بس بے شیت
 شوا لوشت کہ بلوچی ، انگریزی جوڑ بکننت او پے پے — گوشغ ایشت کہ بلوچی ،
 ماگیدی زوان جوڑ کنان - او کنت ، سے ڈولاراں کہ " عام " ٹپا زاعیش او بلوچی
 " لس " براور آڑعیش - تا " عام طور " لس وڑ " عام حالت " لس حال " منی
 دل تھیت کہ لس اصل دوی جی ہر بلے نہ فنت تا پے کئے ؟ پدا ہمیشانی لاف ،
 نوحیں ڈلے رونا - آناں شہ دو مستریں ڈل انت - یکے گوشت چوشیں ٹپا کہ

و ادیپانی بیت کنت -

بلے پدا ٹوک هماں وتی ساگی ایس ہندا بیت کہ من اے ٹوک باروا
 حج نگوشاں کہ مردوشیں سائینسی او دم شتغیں عہدء منا در آمدیں ٹپازورخی ہنتہ
 منیں باہد ایشنت کہ من چہاں بوٹاں بگوشاں ہو ، مناں ہر مرد
 : غی انت - من اے بگنداں کہ منی گوشخ دم شتغیں او سائینسی عہد انت -
 گڈیں منا چڑانوخیں ہانغیں چي آل پہ نام پٹنی در گير غی انت - بزاں ہماں چي کہ
 اولا گورما ریڈیو ، ریل او نوحیں کھیں شینگلیں مڈی نیست انت او منی چاگرد
 سکول ، کلج ، ہوٹل او چوشیں چي آل ناکار دات — باید تہ ایشنت کہ ہم شور و
 صلاح ء من اے دیتیں کہ قھل ٹپایاں کمیں انگو آنگوئی رند بزیراں ، ہما ڈولا
 بزیراں یا نوحیں ٹپائے ٹپیناں - او کلاں شرتر تا ایشنت کہ ہر ٹپائے من جوانی ء
 گوشت کنناں ، ہما ڈولا بستیں چو کہ ریل — سکول — او گوشت نھٹاں کمیں
 بدل ء ریڈیو — نا تہ لہتیں مردمانی دیوان ء اے ٹپینا مینا نہ کہ چوش کہ مرشی
 بیفا انت کہ ہر کس وتی دیما ٹپار وت جوڑ کنانا او نین تا اے حال انت کہ یکیں
 ٹپایا پہ شمش ہشت ٹپا او عجیبیں ٹپا پھجج بیہ کہ کسے وتی سرا بخت آنہاں شہ
 کڑدے گوشت دی نہ نھنت او پدا مے وا جس یکے کہ نوحہ لوٹنت تا حیران
 بیت تا تھاں ٹپا ء زیری ، اگن شمش ہشتیں ٹپایا ہما یک زڑتئی بزاں دوی ٹپاینوخ
 آنہی دژمن بیخفاں او چوش نیٹ بزاں آنہائی قوم دژمن اللہ ء پچے پچے نام دنت
 او پدا قہروا ایشنت کہ بلوچی لبزانت شمش ہشتیں مردم انت نین کئے مژدم دیگر
 کنت کئے ء زہر آسی او تا وتی دلا اے بگوش کہ بیا ابا - کسی ٹپا ء مزیر در آمدیں
 ٹپائے بزاں " ء " " گوشاں تا گڈکھیں مردم زہر انت کہ من چوشیں شریں
 ٹپائے ٹپینہ او آل در آمداں وتی کنت او موڑی ء اے بیفانیت کہ یکے ء یک

یک ہند کھنچ او نوخیں معنی دیو نوخیں محاورہ ہر بولی ۽ وتی بنت چوکہ ” کے مطابق ہونا یا کرنا ۔“

تاگڈ ترا نزانکار او نزانناں چے چے گوشت ۔ او سے ڈولیں بلوچی ۽
 وتی است انت کہ ٹپا ٹپائی ترنج نوی چوکہ ” ماں آسج ، ماں دلیغ ، ماں رشخ ، ماں
 کھنچ ، ماں شلغ ، یاں ایشنت ، کہ وختے وختے مے بلوچ کہ گلابی اُردو کنت ۔ بزاں
 ” آواز مارا ” ڈولیں تاگڈ سے مردم وت گندنت او چرک گندنت ۔ نین بلوچی ۽
 اے دو ٹوکانی اُردو ۽ اصل پٹا بیت ” من گوانک جتا آنہی ۽ گوانک داتہ ۔

او سے ڈولیں بھوگ بلوچی لاف ۽ مرشی باز بیغائنت ۔ بلکن من وتی
 زانتا بلوچی سرا مہروان بیتو ۔ چیٹ او جوانی ۽ کھنچیاں ، بلے ہیڑیہ گندے تاس پہ
 آوخیں پڑھاں تباہی ۽ آرخایاں ، پرچہ کہ آیاں پہ راہ بند گیشوخ ماخن — باید
 ایشنت کہ اے وختے مے بلوچی نام ۽ ” دیوان ” کہ رست انت ، سے راہ بندانی
 گشغ ۽ پیش داشتین ۽ مژدماں راہ بدنت کہ آکنہیں گیدی قصہ ، حال احوال ،
 شیر او شیرانی تاریخی قصو — تاریخ ۽ ٹپا ٹپا ، آنہانی گوشتن ۽ نوشہ بکناں او شگ
 بکناں چوش بلوچی نبشتہ او بولی ۽ راہ بند ٹپا — محاورا ، مثل ، فقرہانی جوڑم
 کلاں شہ ماپک سئی باں ، او مے راہ بندانی جوڑکھنچا مارا مدت رست ، او اے
 آوخیں پڑبانی سرا مزمن توروے بیت ۔ نہ تا اے آرتغیں او آکھیں ہارا و سیاہ
 گوات وتی دفتر او زور ۽ مے زوانا باڑت گار کنت ۔ او مے مروشی نین
 نیم داندھانی جوڑکھنچ بلوچی پہ آوخال ٹک او پونگے بیت ۔

بلوچی ء نیست انت (اصل ء است انت سنی واجہ کارنزانٹ) اما شہ فارسی ء بزوراں — دومی گوشت نا — فارسی ء نا بلکن شہ اُردو ء — من گوشاں در آمد کل در آمد انت او بس — او چوشیں وختے آگن آہناں شہ کے پول ء کنت کہ برات انگریزی نوشتنکے تہا اُردو یا فارسی ء ٹپائے تاماں کنے گڈ ؟ یا اُردو لاف ء انگریزی ء لہستیں بیارے گڈ ؟ تاکندنت کہ چون بیت کنت ؟

” زیبا او برانہا ضیں دروشمی گونافے ء گل زمین ء سرشمی ہنبوئیں طارانی بانوری سنجگیں ترا ہو ضیں پٹی آہو ، چو سیاہ ماری دل گراں ، بلہم جنناں دور کناں نیم شی پاساں انستریگن داباں بوپانی تلاشترا منی درد ہیت ۔ نزانان کہ چوشیں مردم تھان پڑھی نندوخ او گوں کئے ٹوک کنوخ انت ۔ من تہ اے دیستہ او اش کتہ ، کہ ہر چکر اڑزاں او ہر کسی پوہی وس ء بیت مروشاں ہواں ڈولا نبشتہ دی بیانا روانا انت او اے چی دنیائے کھیں زوانانی لاف ء بیغائینت ۔ پرچہ کہ گوشت کہ ۴۰ زمانہ ء آکر و اندکائی نہ انت کہ مزدوم ٹپا ٹپا ء لغتے چی پست — ہو یک دومی نو ضیں تانہ بے دود ء کہ علامت او — (

گوشت ، بے ، آئی تہا گشتغیں سپا بذا میں معنی دینت کہ مزدوم آں ڈولا وتی شاعری یا نوشتانک لاف ء آژت نختنت ، بزاں آئی ء را وختے جور او زور موکل نندنت بے مئے براتانی لاف ء مئے دی نہ انت — کلاں شہ مزائیں چی چو کہ من گوشتہ زوان وتی دود او راہ بند انت ۔ مندے ء دومی زوان ء ہما یکیں ، ٹپا ء پوسہ چیار کیت تا مندے چیار پسنج ٹپا ء پہ یک آتک کنت ۔ میں منا دومی ٹوکے گیر آتک کہ مئے کڑدے مزدوم کہ آ لوشت ، بلوچی گیدی زوان بیت تا ” اُردو محاوراتی ” بلوچی کنت او بزاں ٹپا ٹپا ترنت ، چو کہ ” قالب میں ڈھالنا ، آئینہ میں دیکھنا ، ایک آنکھ دیکھنا) او چوشیں بے لیکویں محاوراں ترنت ۔ او گوشت کہ ابا چوشیں ٹپانی

دری لوزانی وش آحت

صدیق آذات

کھیں جہاں روج پہ روج دیم ۽ روان انت۔ زانت کاروسائینس زانت
نوکس چیزانی جوڑکنگا انت۔ دگنیائے تماروج پہ روج حال دگر یم بوگا انت۔
کھیں اولس یک دگرے وازمند انت۔

پمیشکا مزنیں دپرواہ وگشادیں زبان ہن پر مطلب ۽ فہمینگ ۽ واسطا روج
پہ روج وتی تہا نوکس لوظ جوڑکنگا انت۔ پرچاکہ آنوکس نوکس چی اوطلانی نام پر
بندگ ۽ نوکس لبطانی محتاج انت۔ او نوکس چی آں نام پر بندگ ارزانی گپ ۽ نہ
انت۔

اگہ من بگوشیں کہ مروچی ایٹم ۽ دور انت، دگنیاء ۽ مستریں زبان ہن
ہمنکہ حک ۽ مطلب ۽ فہمینگ ۽ پوہ کنگا او نوکس واہگانی پوروکنگا انچوناگشاد
انت کہ نوں سائینس زانت ہی فکر جنگا انت کہ لبط جوڑکنگے یک چرک
(مشین) ۽ اڈکنگ بیت، تہ من دروغ بند نہ بنین۔

مے زوان بلوچی ہمنکہ پراہ وگشادیں زوانے بیگ کہ انگریزی، فرانسیسی، و

لاطینی و عربی زوان انت ، بے کوڈنیں دگنیائے جو ریں جنہاں سے زوان زانت۔
شاعر و شاہ نویسان ، اے موہ و وارنہ دات کہ وئی زبان ، اندگر زوانانی رود
بکنت۔

دگنیائے جنفا پہ مئے زوان زانت و شاہ نویسانی سرا انگہ نے کنتگ انت
بے بلوچ ، گھنگ کہ سار ترسیت چہ جن ، گنو کے ترس چے ایک انت ۔ نوں
سے زبان زانت ۔ و شاہ نویس چو مثل ، گنو کہ انت کہ زمانگ ، جو ریں
جنہاںی ترس ، چہ بے ترس و بے پرواہ انت ۔ وئی لانک اش پہ دلچی ، بستگ و
پٹ ، در آسنگ انت ۔

من ، سدک انت کہ آ روج دُور نے انت سے روانک نویس و شاعر
زبان زانت و کو اس وئی زبان ، دگنیائے اندگر زوانانی ردا او شازینت ۔ نوں
گئے زانا چاریں نیگا اے جار رُستگ کہ ۔

جہ جنت بیلاں پنج کنت بوراں

دُور نے انت راہ و دُور نے انت منزل

راست انت کہ راہ دُور نے انت و منزل لار نے انت ۔ شما راست
لئے تو سے زواں نوکیں زمانگ ، واہگانی پورو کنگے قابل نے انت ۔ پرچاکہ آگن
سے کرا چدو پیش لبظ بیگ انت تو آیانی گیشتریں بہر ما شموشتہ او زبان ، کنہیں
ڈنترہن مانہ چنگ و کجا نہ کرنگ انت کہ اچ ہمایانی پد رند ، ما زبان ، نوکیں
واہگاں پورو کنہیں ۔ ہمیشا باید انت کہ بلوچ و رنا شخربی و مغربی ، قبر و کفن
بکنت او گون نوکیں واہگاں جہہ ، بخت ۔ انچو کہ ایران ، بلیں و رناہان کُت او
"فارسی قدیم" ، بغل ، "نوکیں فارسی" ، بغل ، دات ۔

بیانت کہ ماہن وئی "کنہیں بلوچی" ، "نوکیں بلوچی" ، بغل بد نہیں ۔

ورنا ادا سوال چڪنت ڪه چه ٻيم ” نوکيس بلوچي ” پيدا ڪنگ بيت ۽ من
 ذراستين بيانت وگنيائے زنديس و مزيس اولسي زباناني سرا جم شانڪ ۽ دور ديس
 ات و چارنيت ڪه وهدی دنياے اولسان وٽي زبان ۽ مطلب ۽ فهمنگ ۽ نالڪاد
 ديت گڏا چه ٻيم ۽ آيان نوکيس لبط جوڙ ڪرنت و نوکي جي آں چه ٻيم نام بستنت ۽
 نوکي جي آں ۽ وٽي زبان ۽ پربندگ و وٽي زوان ۽ وڏ ۽ آنيا را گوشگ
 زوان ۽ زنديس ضرورت ۽ پورو ڪنگ انت۔

فارسى ۽ زبان زانسان نوکي جي آں ۽ آيانى يڪ صفت ۽ سوب ۽ نام
 دانگ هنجو ڪه ماشين دودى، چراغ زنبورى، راه آهن و اندگر۔

بازے چياني نام اش هما هند ۽ ڪه آ پيدا بنت هوار ڪنگ و پربتگ هنجو

ڪه زرد آلو ۽ آوار منى لاطيني زوان ۽ آرا (PRUNUS ARMENICA)

گشت ڪه معنى و معطب هما انت، بزاں ارمنى ۽ آلو۔ دار چيني چين ۽ هند ۽
 درچڪي ۽ ڪوچل انت۔ گوچه فرنگي بزاں انگلستان ۽ نمائز،

بازيس جي آيانى نام هما مردم ۽ ڪه رواج دانگ انت و چه يڪ هندے ۽

دوى هند ۽ آورنگ انت پربتگ انت۔ هنجو ڪه فارسى زوان ۽ طابى ڪه يڪ

ڪونگ ۽ نام انت صاحبى، يڪ انگور ۽ نام انت داودى و اندگر۔

دگه بازيس جي ۽ استنت ڪه آيانى نام نوکين انت ڪه فارسى زوان ۽ لبط

زانسان پربتگ هنجو ڪه دانشگاه، دانشکده، مندر ڪده، ڪودڪستان و اندگر۔

نوکيس لبطاني جوڙ ڪنگ يڪ مردم ۽ ذمه نه انت۔ هرکس و ناکس ۽ بايد

انت ڪه لبط جوڙ بڪنت بلے اى زوان زانسانى ڪار انت ڪه آهي جوڙ ڪنگيس لبطان

قواعد ۽ شرطان گون هم دپ بڪنت۔

علمى و پربندى لبطاني جوڙ ڪنگ تيوگا عالم و زانسانى ڪار انت۔ فارسى

زبان ۽ کوا سماں وھدیکہ چارت کہ آوانی زبان اے پیس لبظانی واستیگ انت گدا
آیاں اے وڈیں لبظ جوڑ کرت انت کہ آیان مروچی ہر کس پوہ بیت ہنچو کہ لغت
ہما سی، "ہاؤ شکن" "ہوا پیمما" "ہوا نورد" "بب افکن" او اندگر۔

دگیائے تماہج زبان چشمیں نیست کہ دگہ زوانانی لبظ آتیارایج ماں بیت۔
ایو کا بلوچی یک ہنچیں زبانی کہ دگہ زوانانی لبظ آئی تما نیست بلے آئیے بازیں لبظ
۽ دگہ زبانی لبظانی مان نہ لوگ مارا او مے زبان ۽ فاندگ نہ دنت منی حیال ۽
اے زندیں نقص ایت پرچا کہ اگن ما زبانی سر ۽ پٹ و لوٹ بکنن تو ما گندن
کہ ہما زبان مروچی پراہ گشاد زانت بنت کہ آیانی تما در آمدیں لبظ باز مان بہیت۔
بلے آیانی جگ و گش ۽ وڈ مینگ بنت۔

بیات کہ۔ البانی زوان ۽ سرا جم شانک ۽ دوردیں۔ البانی زوان سکس
کنیں زوان ۽۔ بلے وھدی کہ ما آئی زبان ۽ بلد کتاب ۽ چست کنن و چاریں تو
گندگ بیت کہ اچ پنج ہزار یک صد چہل لبظانی تما، البانی زوان ۽ چار صد و سی لبظ
اصل زوان ایگ انت اندگر سر آمدیں چار ہزار ہفت صد و دہ لبظ چہ یونانی
(روی) ترکی فرانسسی و انگریزی ۽ زورگ بیجگ انت۔

ہی پیم ۽ اے وڈیں پٹ و لوٹ اندگر زبانی تما دی کنگ بوگ، ار منی
زبان ۽ یک ہزار نہ صد و چہل لبظانی تما چار صد و سی و ہشت لبظ اصل ار منی ۽
انت چہ سر آمدیں لبظانی شش صد و ہشتاد پہلوی زوان ۽، یک صد و ہشتاد
فارسی زبان ۽، یک صد و سی و شش چہ آشوری او پنچصد دو لبظ چہ دگہ زبان
آں درچنگ و ہوار کنگ انت۔

ہی پیم ۽ رومن زبان ۽ تما نہ ہزار نہ صد و دو لبظانی تما سہ ہزار پنچصد
و شصت و شش لبظ در آمدیں زبان ۽ لبظ انت و ایوکان شش ہزار و سہ صد و

سی و ہفت لفظ اصلی انت۔

ہر زبان ۽ سرا کہ پٹ و لوٹ کنگ بہتیت تو ہی پدر بیت کہ گیشتر لفظ
اچ دگہ زبانان زورگ بولگ انت۔

اگن کلین در آمدین لفظانی کہ چه یک زوانی ۽ دوی زبان ۽ آحتگ انت
معنی مطلب ۽ بچاریں تو زانت کنن کہ اے لوظانی مٹ پسیر ۽ آ زبان ۽ کہ پہ
وتی کنگ انت نہ بولگ انت بلے رند ۽ کہ آیاں پریشان کارش کچگ گڈا کمین
مٹ و سٹ ۽ رند وتی زوان ۽ پیرینتگ انت اش۔

ہنچو شکر کہ ہندی لفظ ۽ بلے یونانی آن وہدی کہ کارکت گڈا آسیارا

(Sakrarom) نامش بست لاطینی زوان زانتاں (Saccharum) نام پر

بست فرانسیسی آل (Sucre) انگریزی (Sugar) او عربان سکر نام بست

ہی پیمہ " تمباک " انت۔ منی خیال ۽ ای درچمگ اصل ۽ امریکہ ایگ

انت او چه ہمودا اندگر ملکان آرگ ورہ دیگ بولگ۔ بلے عرب آرا تیغ گشت۔

انگریزی Tobacco فرانسیسی Tabaca ایرانی تمباکو او بلوچ تمباک ۽ گشت۔

گیشتر پٹ و لوٹ ۽ ما ای جبر ۽ دی درگتگ کنن کہ در آمدین لفظ چه یک

زبانی ۽ پہ دوی زبان چه ہم احگ انت، او ہوار بولگ انت۔

مے زوان (بلوچی) ۽ توکا مے زانت کاریں ورنا و دانندھان چیزی بلے

کار او ناہود گین لفظ چه اردو انگریزی ہوار کرنگ کہ اچ آیان مے زوان ۽ اصل
دیم کوردیم بولگی انت۔

دانندگان خیال ایشنت کہ آ وہدیکہ وتی زبان ۽ تہاگپ و رپ جنت

تا وہدیکہ عربی و فارسی او اردو انگریزی ۽ لفظان ہوار مکنت۔ آیانی دانندگی و
زانتکاری پیداور نہ بیت۔

پہ آیبانی خیال ء وئی علم و زانتکاری و لائقى ۽ پیش دارگ ۽ ظاہر کنگ ۽
وڈ ہمیش انت کہ گپ و رپ ء دگہ زبانانی لفظ ہوار بکتن۔

اگن مے ورنادہ زندہ اے پیہیں زبان دشمنی ء چہ وئی سرا مگرت۔ گڈا
من سدک اون کہ مے زوان یک روپے پہ بن گاریت۔

من نہ گوشیں کہ دگہ زبانانی لفظان مذورت، بے ہنچو کہ اندگر زبانانی تما
زورگ بوٹگ۔ آیبانی گشگ ۽۔ وڈ وئی زبان ۽ بہیت۔ انچو کہ فارسی زبان ء
پست Post تیار (تھیر)، ہنر پیشہ (Actor) کت (Coat) یک دست
لباس (SUIT)۔ پنچل تمبر راہ آہن (Railway Line) زرنگ انت۔

فارسی زبان ۽ زانتکاران پما شریں پاو پد ایر کنگ۔ آہاں وئی زبان ۽
کنیں جاگ ۽ سرا نوکیں جاگ پو شانتنگ آہاں ہما لفظانی مطلب و معنی زرنگ
کہ پر آیان کارش کپتگ، بے آیبانی زوان ء ووی نہ بوٹگ انت۔

مے زوان اچ وئی واندیس ورنہاں ہنچیں لفظ لوٹیت۔ کہ نوکیں بنت
بے طب اش بلوچی بیت۔

زبان ورنہاں توار پر جنگا انت۔ اچ آیان نوکیں واہگ داریت پہ وئی
چم چاری ء مئے زوان سک پدرو انت بے دور نہ انت کہ مئے زوان سیریں
زواں ۽ بیت۔

اولس کوٹ

جون ۱۹۲۲ ء

اُردو لوزانک، اثر، بلوچی ۽ سرا

مٹھا خان مری

قومی او ڈیسی زوانانی پھوئیں باز نزنہنیں سیادی او سنگتی اے، قومی زوان
اغریک نسیخے ۽ ڈیسی زوانانی سرا وئی اثر ۽ پھرنیٹ۔ تہ دہی نیمظا آل ڈیسی
زوانانی اثر ۽ دے زیراناں روٹ۔ اُردو او بلوچی زوانانی اثر زیرغ او اثر پھرنیخے
ہے حال انت۔

قدم عمد ۽ بلوچی شاعر، شہری زند او درڈیسی دم رووخص لوزانک ۽
رپارا وژاجدا، دیر دہیں کوہ سراں نشتو، وئی چپ چاگرد ۽ حالتانی رد ۽، بلوچی
ادب ۽ گیوار ۽ سماراناں روغایہ شت، ہو اتکہ کھنیں بلوچی شاعری سرا در ڈیسی
زوانانی اثر نیستیں، لیکن مجلس باری ۽ لوزانک ۽ رذوم نوخص عمداس بیٹہ۔
ہواں نوخص باری ادب ۽ سرا، اُردو لوزانک ۽ چھاپ سرا ایں۔

اُردو انگریزانی وخت ۽ ژا درس و تعلیم ۽ زواں بیان آتکہ، ڈیسی زوانانی
شاعر و آتکاراں چھڑوئیا وئی تعلیم ۽ بنگیز اُردو لاف ۽ نخشہ۔ بلکہ سرجمیں تعلیم
ہے زوان ۽ من حاصل کھشہ۔ ہے سوب ۽ ڈیسی لوزانکارانی ذہن ۽ سرا اُردو نوذ

انک ۽ اثر قدرتی حاورے۔ بلوچی زوان ۽ شاعر و شہ نویساں دے اُردو ادب ۽
 شکس نوخافاں گوں وئی علمی تھن و تاس بھورینتہ۔ روشی ۽ ناسی چہل سال
 پیشتر بلوچی شاعر و شہ نویساں، بلوچی ہندا گیشتر وئی خیال اُردو یا فارسی لاف ۽
 درشاں کھنت۔ نواب یوسف علی خان مگسی اُردو ۽ بے مٹ و بے دروریں
 شاعرے اٹ۔ گل محمد زیب فارسی ۽ نامداریں شاعرے اٹ۔ سے ڈولا نوابزادہ
 عبدالرحمان بگٹی اُردو ۽ وھش گشیں شاہراو شہ نویسے اٹ۔ میر عبدالعزیز خان
 کرد اُردو نام کشیں قلمکارے اٹ۔ جام میر نور اللہ اُردو و انگریزی زوانانی بے
 مثالیں لوزانتکارے اٹ۔ محمد حسین عنسقا، نسیم تلوی، ملک محمد پناہ، محمد حسن
 نظامی، ملک محمد رمضان او بازیں دہمی زانندخ اُردو لوزانک ۽ مستریں زانوگر او
 پمدہ انت۔ سے کلیں فنکار کہ اُردو ۽ گل زمن ۽ مس رنگ رنگیں پھلانی کشارا
 کشغیہ منت، سے کلیں مژدماں وٹ بلوچی لاف ۽ لکھنے تحریک بنگلیز کھتہ۔ سے پیرا یا
 ژا بلوچی ادب ۽ سرا، اُردو و لوزانک ۽ اثر سہرا انت۔

بلوچی نودانک ۽ سرا اُردو اثرانی باندا اٹ ۽۔ بازیں نقدکارانی خیال انت
 کہ ڈیسی ادیب اُردو لاف ۽ سوچ و فکر ۽ کنت۔ او علاقائی زوانانی لاف ۽ وئی
 خیالیں بدل کھنت۔ لیکن سے خیال درست نیں۔ البت سے حالور مزاعیں
 حدے داں راستیں کہ بلوچ شاعر و شہ نویساں اُردو ۽ روایت و اسلوب ۽ ژا
 ضرور فائدہ زرتھہ۔

قدم عمد ۽ بلوچ شاعر، شہری زند ۽ گزراں پوہ نیشنت۔ او دیم روخصیں
 لوزانک ۽ سرحال ۽ بے خبر۔ دیر سریں کوہ سراں نشتو وئی چپ و چاگرڈ ۽ رد ۽
 بلوچی شاعری ۽ گیوار را سمار غایہ منت۔ ہو انکہ کنسیں شاعری سرا در ڈیسی زوانانی
 اثر نیستیں البت روش آسانی شاعری سرا کھمیں باز سندھی ۽ او روش آسانی

شاہری سرا فارسی ۽ اثر گندفا کھلینت ۔ لیکن لوزانک تیز را پتاریں رذوم بجلی ۽
 بنگیز بیہ ہوانکہ حاضرین باری ۽ لوزانک ۽ سرا اردو او فارسی ۽ چھاپ اکھیلائیں ۔
 نوصیں عمد ۽ زانتکاراں یہ بریں تہ اردو او فارسی ۽ رندگیری ۽ مس سے
 زوانانی لاف ۽ لکھڑے لیکن نیٹ آجوتی ۽ چن دلچ شروع بیغاگوں زانتکاراں سما
 کپتہ ۔ کہ استمان ۽ رہ دربری او دیروٹی ۽ پہ در آوندیں زوانانی لاف ۽ جہد و
 کوشش کھنغ پھوکیں پورہاتے ات پھیکہ اے ڈیسی استمان گھٹے سزجی ۽ در ڈیسی
 زواناں ژاناپوہ ات ۔ سے گزر ۽ پہلو کھنغا پہ بلوچی زوان ۽ کارمرز کھنغے ضرورت
 کپتہ ۔ سے کاروان ۽ سروک درخانی مدرسہ ۽ دینی عالم ۽ منت ۔ دینی عالمانی دل ۽
 مس اے حتر موجود ان کہ در ڈیسی حاکم اسلام ۽ گارو بیران کھنغے رندانیت ہوانکہ
 اسلامی تعلیم ۽ روح استمان ۽ دل ۽ مس محکم کھنغ ضرورت ات ۔ ہوانکہ دینی عالماں
 بلوچی زوان مس دینی تعلیم دیغے جہد رانی کھڑے ۔ مولوی فاضل او درخانی مدرسہ ۽
 دہی طالبان ، عربی رسم الخط ۽ بلوچی ۽ نوصیں رسم الخط بنا کھڑے او قرآن شریف ۽
 بلوچی ترجمہ ۽ گوں آواریا بازیں دینی کتاب چھاپ و شنگ کھنغنت ہواں عمد ۽
 بلوچی کتاب مروشی گیشتر اناپید انت ، البت کھڑے کتاب کہ ما دیغنت ہوانہمانی
 زوان سادہ ایں راجی زوان انت ۔ چھو کہ کھڑے گالاں ژا ظاہر انت ۔

ہردم یات کھناں ستارا

روزی مالکین ڈاتارا

دافتی آزمان بے دارا

تھونزی نیستنی نیامارا

ہواں عمدی لوزانک ۽ سرا اردو یا فارسی ۽ اثر نیستیں لکھیوائیں البت

بلوچی ۽ گوں عربی او سندھی ۽ لوزاوار انت ۔ چھو کہ تھونزی ڈاتارا ، ستار وغیرہ ۔

درخانی مدرسہ ۽ باری ۽ لوزانک ۽ مس دینی پیرا سرحال گیشتریں ہواں
 وختی ادب ۽ مس پراہتانی جملانکی او زندا ۽ لوٹ و گزرانی پیرا او پچار بستیں ۔
 سے باری ۽ لوزانک ۽ دینی پیناز ۽ پیش دارغا ژاسوازند ۽ ہزار رنگیں
 گونا فلن ژا ۔ دہی چچ پلوا نغہ نہ پھرینتہ ۔ ہواں وختی لوزانکاراں را سے بانداٹ ۽
 چچ ڈوہ دے نیستیں ، پھچیکہ دینی علم ۽ ژاسوا ، آناں را لوزانک ۽ سائینسی ردوم
 ۽ حال ۽ چچ سمدے نیٹ ۔ سے عمدا گونڈیں باری ۽ کھٹہ ۔ شمیڈو رند مزائیں وادہ
 ۽ چپ ۽ تھلا گوستہ ، آخر سن نوزدہ صد و پنجاہ ۱۹۵۰ء ۽ مولانا خیر محمد ندوی ۽
 کراچی ۽ ژا "اومان" بلوچی کشتہ ۔ اومان ۽ لاف ۽ اردو ماہکانی رند گیری ۽ شذرہ ،
 مقالہ ہمیں نوشانکانی ، دستور ، رائی کھٹہ ۔ اومان ۽ ماں بلوچی ۽ شہ نویساں ژا
 واجہ عبدالصمد امیری ، ظہور شاہ ہاشمی ، تاج محمد او دہی ورنایاں ہر گپتہ سالے ۽
 رند اومان مالی مشکلاتانی سوب بند بیٹہ لیکن سے ماہتاک ۽ ردانک ۽ دیروی ۽
 نوخیں چھیدغ بستغت ۔ اومان ۽ وتی گونڈیں حیاتی ۽ من گیدی ۽ را اے باور
 کھنائینتہ کہ بلوچی دم شتغیں زوانانی ہندا گپت کھت ، اومان ۽ لوزانک ۽ تاریخ
 مس جائیدی نشک و نشان اشتغت ۔

سے زمانہ ، میر غلام محمد خان شہوانی (مرحوم) ۽ نظرداری شیرا نوائے وطن
 چھاپ و شگ بیغ شروع بیٹہ ۔ نوائے وطن ۽ بلوچی او براہوی زوانانی دم برغالیہ
 زانکاری جدے کٹہ ۔ او شہ نویسانی دل ۽ ژا سے بے باوری دیر کھٹہ کہ بلوچی
 چھڑوئیا ٹوک تواری لولی اے او ایسی لاف ۽ علمی او سیاسی نوشانک ، لکھ ۽ جیٹ
 نونت ۔ نوائے وطن لوزانکارانی دل ۽ مس اے حکمیں یقین او وٹ باوری پیدا
 کھٹہ ۔ کہ بلوچی علمی میدان ۽ مس ہر دم شتغیں زوان ۽ گوں امیالی ۽ کھٹ
 کھتہ

ہے نیام، میر عبدالواحد آزاد جمالدینی، ماہتاک بلوچی چھاپ و شگ کمنج
 شروع کھہ او ہے ڈولا بلوچی لوزانک، کاروان تیزیں گاماں جتناں منزل، بیضا
 رانی بیٹہ۔

ہر چنت کہ ایک و یکس مژدانی ایوکائیں جہداں بلوچی لوزانک، را مزمن
 ٹیکے داہ لیکن حکومت، نمک، ژا بغیر دیروی، رپتار اول، ڈولا تیز تر بیٹ
 نویٹہ آخر کراچی و اوکوٹہ ریڈیو آں ژا بلوچی زوان، شگ بیضا گوں بلوچی،
 نوخیں باری، بنگیز بیٹہ۔ بلوچی، مس گوشانک، فچر، ڈرامہ، رپوتاژ، قومی صوت
 ڈولیس شے نلہید، شت۔ ریڈیو، گزرانی پارا ہے نوخیں شے اردو، ژا دام گرے
 جیٹخت ہے بھیر، غزل او شاہری، دہی قسم او ایسانی وژ و بھیر اردو لوزانک،
 ژازیز، جیٹخت۔

ہے روشاں اولس بلوچی دے امان اللہ گچکی، نظرداری شیرا چھاپ و
 شگ بینج شروع بیٹہ۔ امان اللہ گچکی کہ آں وٹ دے مزمن زانندخ و
 زانکارے بلوچی ردانک نوخیں ربندانی سرا رانی کھہ۔ امان اللہ گچکی، بلوچی
 اولس، تاکدیمانی اندرا مولانا ابوالکلام آزاد، بھیرا۔ ردانک، لاف، شاہری کھہ
 او مژدانی دل، ژا اے خیال کہ بلوچی زوان علمی سوچ و فکرانی درشان کتخ بار
 و زڑتھ تخننت رد کھتو ڈسہ۔ اولس، اغریک نسیمخے، بلوچی لوزانک، دیروی
 و پ نوخیں تجربہ کھنخت۔ تہ دہی نیمفا ادب، را، سدھائیں دگ، رانی کھنفا پ
 نقدکاری، بنگیز دے کھہ۔ امان اللہ گچکی وٹ دے یک ناتر سیں نقدکارے اٹ
 گچکی، وٹی قلم، ژانشر، کھار گپتہ او لوزانک، ٹھپ و زحم برٹو، ریم و ریش،
 ژا صاف کھہ۔

اے حاور، مس شک نہیں کہ بلوچی نقدکاراں نقدکاری، فن دے اردو

ء ژاڑتھ۔ لیکن ہے میدان ء مس بلوچی لوزانک ء کھمیں مدتے لاف ء بازیات
 پیشرفت کھٹ۔ نقدکاری ء مس عطا شاد، میر صورت خان مری، اسے کے بلوچ،
 عبدالغفار ندیم، واجہ عبداللحکیم، مرزا طاہر، ملک محمد پناہ، کریم دشتی، ملک طوقی،
 ملک محمد رمضان، غوث، بخش صابر، ظہور شاہ ہاشمی او دہی شہ نویساں، بہر گیت۔
 ہے بانداٹ ء کریم دشتی ء لوزانک شگی سنگت جوڑ کھٹو۔ نقدکاری سرا کھڑے
 کتاب چھاپ و شگ کھٹو۔ لوزانکارانی رہ شوئی کھٹ۔ اولس ء باری ء ژاپیشتر، شہ
 نویساں ردانک ء لاف ء، اردو لوزانی کارمرزکنغ میاری نزانت۔ او بلوچی لاف ء
 اردو ء لوز ہمیرنگا کھاڑنت۔ چھو کہ بلوچی زوان ء جند ء لوز انت بلوچی زوان و
 ادب ء نوشکاریک ہندے ء چھوش لکھیٹ۔

”ہے مسئلہ مردم ہدیں حل کھٹ کھنت کہ مردم ہے قوم ء رسم و رواج،
 داٹ و گیت، دود بیدغ، نند و نیاز۔ دوستی، ڈرمنی، شاذہ و غم، ننگ و جنگ،
 روش روزینی، انفرادی کڑدار او اجتماعیت ء تصوراں ژاسی بیٹ، گڈا مڑدے
 زوان ء بارو ء وئی نظریہ ء قائم کھنت، او رائے داٹ کھنت۔“

نہیں ہے گونڈیں نوشانک ء مس، مسلہ، حل انفرادی، اجتماعیت، تصور،
 نظریہ، قائم ء کھیں لوز اردو لوزانک ء اثرانی نتیجہ انت۔ ہرچنت ہے اردو ء لوز
 انت، لیکن بلوچ شہ نویس ء ہے لوز ہمیرنگیں سنڑائیں او ونڑتیں بھیرے ء
 بلوچی ء مس اوار کھشخت چھو کہ مندری لاف ء بگ جزئیابی۔ علمی زواناں ژا فائدہ
 زیرغ میاری حالورے تنیں۔ ہے بانداٹ ء بلوچ شہ نویساں مزن دلی او پراہ
 سینغیں پیش داٹہ شاعر بنت۔ کہ ردانکار، دانی دے بازیں ہنداں اردو او
 فارسی ء لوزاں ہمود کہ گزربنت کارمرز کھناناں پھیزا غاینت۔

سربراں بلوچ شہ نویساں اردو زوان ء مزمن فائدہ ء زڑتھ۔ دہی

زواناں ڈا پھر ڈیس بلوچی ء نفع نہ زڑتھہ ۔ بلکہ فارسی لوزانک ء دے عربی زوان
 ادب لو لغت ء ڈا سر تیس بیت گپت ۔ فارسی ء قدیمیں کتاباں اغربیزتھہ لغتہی ء
 گوں گندے نہ معلوم بیٹ کہ عربانی سیم و حیال ء ڈا ابید ، فارسی لوزانک ء عربی
 لغت ء دے مزین ہرے وئی کھٹو گپتہ ، ہے ڈولا اردو لوزانک ء دے رذوم ء
 ادبی ہاری ء پھر ڈوسیا عربی او فارسی ء لغت اردو ء گوں ادوار نختہ ، بلکہ عربی فارسی
 او انگریزی زواناںی بیت یعنی وڑ و بھیر دے ، وئی کھتہ ۔ فردوسی ء سری دھکا فارسی
 ء ڈا عربی ء اثرانی در کھنغ جہد و کوشش بنگیر کھتہ ۔ فردوسی ء شاہنامہ لاف ء
 تلاٹیا فارسی او کھنغ زوان او ستاکار مرز کھتہ ، لیکن فارسی ء دہمی شاعران آنہی ء
 رند گیری نختہ ۔ شیخ سہی ، حافظ شیراز ، مولانا جہی او دہمی شاعران ، فارسی زوان
 ء گسری او درودی ء خاطر ، عربی او فارسی ء سیم و سندھو آنی جدا کھنغ ضروری
 خیال نہ ختہ ۔ بلوچی ء کھڑدے نقد کاراں ، بلوچی سرا ، اردو او فارسی اثرانی دیر
 کھنغ مزین جہدے کھتہ ، ہے جہد و کوشش ء سوب دہمی زواناں ڈا زہرانا
 دھٹی ء جوضغ نیٹ ۔ بلکہ ہے کوشش ء مطلق ، بلوچی زوان ء را ، وٹ پہیلوی ء
 رہانی سرا رانی کھنغ اٹ ۔ ہے جن و لہج ء اے نتیجہ در کپتہ کہ شہ نویساں ،
 نوٹیں خیالی درشاں کھٹا پہ چندھی دٹ گھڑاں لوز جوڑ کھنغنت کہ پیشتر بلوچی
 لاف ء نیٹ ء منت ۔ چھو حالاک ، ہستاک زانکار ، لوزانکار ، شونکار ، نقد ،
 نقد کار ، آرماتک آرماتکار ، گھنغ کاری ، وٹ بلوری ، وٹ داڑھی وغیرہ ۔ صدانی
 صد لوز جوڑ کھنغنت کہ آں اردو یا فارسی ء لوزانی بذل ء کھار ء دنت ۔ ہے
 لوزانی جوڑ کھنغ وئی ہندا اردو او فارسی ء اثرانی یک نتیجہ اے ۔

بلوچی لوزانک ء من غزل ، چھید بیت ، خمس قومی صوت او آزاد شاعری
 پیشتر تلہید ء منت ۔ نوٹیں خیالی درشاں کھٹا پہ ہے کھیں قسم اردو ء ڈا زیر ء

جشیخت - بلوچی غزل گھٹو خیں شاہراں ژا محمد حسین عنسقا ، نصیر ، عطا شاد ،
 ملک طوقی ، اکبر بارکزئی ، صدیق آزاد ، احمد زہیر ، کریم دشتی ، مراد ساحر ، سید
 ہاشمی ، ملک محمد رمضان ، صابر وغیرہ ء غزل ء دیروی ء پہ مزین جمدے کھے -
 سلیم و خیال ء بانداث ء بازیں بلوچ شاہراں ، مرزا غالب ، علامہ اقبال او فیض
 احمد فیض ء رنگ اختیار کھے -

واژہ محمد حسین عنسقا ء غزل ء سرا مرزا غالب ء مشکل پسندی ، بلند
 خیالی او سوچ ء جملانگی ء چھاپ جوانیاں سرا انت - عنسقا صاحب وتی یک
 غزلے لاف ء گھٹی کہ :-

نبیٹ نیم پچیں چھم ء وڑ سفار کدی

ہمیشی ء را پہ موت ء منی گمار کدی

ہے ڈولیں نازرکیں خیال اردو ء مزین نلیں شاہراں ، غالب ء رندگیری ء

اثرانی نتیجہ انت -

واجہ نصیر وتی دریں گپتاراں مس گھٹی کہ :-

غریباں پہ و ہشیں حساب آیکا انت

پہ دل و سرود و رباب آیکا انت

ہے گالاں مس دے علامہ اقبال ء سوچ و فکر ء رنگ جلتکٹا انت - چھو

کہ علامہ اقبال گھٹی :-

مدتوں میخانہ مشرق میں تھے ہم تشنہ کام

اب شراب آنیکو ہے اور بے حساب آنیکو ہے

بلوچ شاہراں بزگیں ، راہک و دھقان ء حال ء سرا ایرنگانالہ و فریاد کھنت -

عیش ء پہ واجہ نشہ او زیریٹ حاصل ء

بزرگ کثیت و رزنت ولے گسٹ ناواب ء کنت

ہے گلاں میں دے اقبال ء خیالانی اثر سہرانت ۔

علامہ اقبال گھشی کہ :-

جس کھیت سے مقال کو میسر نہ ہو روزی

اس کھیت کے ہر خوشہ گندم کو جلا دو

نوحیوں شاہراں چھڑوئیں سیم و خیال اردو لوزانک ء ژانہ زڑتھ ۔ بلکہ

اردو او فارسی ء بازیں لوزاں رادے بلوچی ء جاگ پو شامتہ ۔ چھو کہ "دار" ء لوز

بلوچی ء مس بلخ ء دار ء پہ کارمرز بیٹ ۔ لیکن بلوچی شاہراں ہے وحش تواریں

لوز ء را "سولی" یا "پاہو" ء نیفا داٹو ایشی ء را ، بلوچی زوان ء جند ء لوز

ماہینہ چھو کہ شاعر گھشی :-

من دار ء سرا چپ ء نواں حق ء گشاں

واژہ اکبر بارکزئی اے ہے لوز ء را ساگی ایں ڈولا کھاریٹ کہ :-

چہ گنوخانی مے دیوان ء درانت

ہر کے مرچی دیم پہ "دار" نہ ملت

ہے ڈولا دہمی بلوچی شاہراں دے اردو زوان ء بسنزہ ء شکلیں نوخافاں

ژا ، فاندہ زڑتھ ، واژہ کریم دشتی ، یک غزلے لاف ء گھشی کہ :-

بے میارے کہ تو صبر پاک سستگت

من زانہاں کہ کئی بٹالاں رد کچتھاں

ہے گلالی بنیادی خیال دے اردو شاعر ء اے گلالی عکس ات کہ :-

ہم بھی کچھ خوش نہیں وفا کر کے

تم نے اچھا کیا نباہ نہ کی

ہرچنت کہ اردو لوزانک ء آزاد شاہری انگریزی ادب ء ژارڑتھہ . لیکن
 بلوچی لاف ء ہے وڑ اردو لوزانک ء اثران نتیجہ ء مس آتکہ ۔ بلوچ شاعران آزاد
 شاہری بنگیز کھشو ۔ بلوچی لوزانک ء دامن ہمکر پراہ کھشہ کہ نمین اردو فارسی او عربی
 ء لوزانی مدت و تکمک ء ژا بغیر بلوچی لاف ء ہر بھیریں فکر و خیال ء درشان کعب
 آسان بیٹہ ، واژہ عطا شاد ، ملک طوقی ، اکبر بارکزئی ، صدیق آزاد ، الجواہر ، واجہ
 کرم دشتی ، بشیر بیدار او ہاشم شاکر ء آزاد شاعری ء بازیں دراڑیں نظم گو شتغنت
 ۔ او ہے نظمائی لاف ء تمام نازرکیں خیال پیش داشتغنت ، لیکن ایسانی لاف و
 اردو فارسی یا عربی ء یک لوزے دے پھولغا پہ پیدا نویٹ ، آزاد شاہری ء بلوچی
 زوان ء پہ ہمکر پراہیں میدانے پیدا کھشہ کہ نوخیں خیالانی ظاہر کھٹا ، و بلوچی
 دہمی بچ زوان ء محتاج و دزگند تہیں ۔

بلوچی لوزانک اگر نیمغے دہمی دم شتغیں زوانانی اثران زیرغانت تہ دہمی
 نیمغا ، قومی زوان ء دامن ء نوخ نوخیں خیال و جذائیں سوج و فکر ء رنگ
 رنگیں پھلاں مان کھناناں روغانت ۔

شکرگداری

شرگداری

امان اللہ گچسکی

من مزین شاعران گوں تراں کرنگوں۔ "واجہ شمعے اے شعر شر نہ انت
زباں وش نہ انت سازماں نیست و روانی ندریت"۔ بلے آیانی نازک مزاجی چہ
حدا گوسنگ کہ سچ ہیرمات نہ بیت تو آئی شعرہ عیب ۽ بگر تو ہنچو معلوم بیت کہ تو
واجہ شاعر جند ۽ باروا حراہیں گپ جنگائے۔

اے چیز نازانت کاری ۽ نشانی انت، آگہ یک نیمگ ۽ منے قوم ۽ جالی
وت دوستی و عیب کوری ۽ پیش داریت وتی عیب ۽ کور نہ گندیت، کورس قوم
وتی جہاں بند کنت۔ دیما روکس و چم پچیں مرد و قوم وتی عیب ۽ در گنجنت
دگہ آگہ آیانی عیب ۽ نشان دنت قبول کنت و آئیگی منت ۽ گرانٹ۔
عیب گشی شرگداری دنیا ۽ زندگیں ادب ۽ تما یک برزیں جاہے داریت
انگریزی ادب ۽ تما باز سال ۽ سے گپ فیصلہ نہ بوگک کہ عیب گیری شرتریں
چیزے ات یا کہ اصل نبشتگ کنگ آگہ چوش ہیت تہ ہم چہ اصل ادب ۽ عیب
گیری باز کتریں خدمتے نہ انت کہ یکے پہ وتی زبان و ادب ۽ بکنت۔

قویابی زندگی ، یک دہدے کیت کہ آوتی چھاں چچ کنت ۔ وتی پشت کپک ۔
گندیت ، پاد کیت د پ کور کانی تجیت ۔ اے باز مبار کیں سلحتے اے ٹنگ ، تما بکن
زبان دگریں راہے ، بروت وتی منزل ، بے نیال و رد بکت ۔ مے ردیانی
(غلطیانی) پیش داروک دگ ، پیش داروک ، نوکیں راہ تراشیت نوکیں چراگ
روک کنت اے مرد شرگدار انت ۔

شرگدار ، یک فرتے ایش ہم استنت کہ آ دنیا ، بستر نہیں چیزاں یوانیت
نوکیں خیالاں و نبشنگ ، ڈولاس واقف بہ بیت و شر دگند گیں ادب ، تما فرق کنگ
، وتی دماغی طاقت ، سج و داغ بکت د چہ آحالاں و واقعاتک وتی زبان ، شاعر و
قصہ نویس جاں بدنت ۔

دنیا ، جاں بدنت کہ شریں شعر و حراہیں شعر ، تما چہ فرق انت ،
شرگدار وت ادیبے نہ انت ، بے چہ ہر دوآں گیشتر زانت وتی شریں شعراں شاعر
زانت اے کار شرگدار ، انت کہ آئی شریں شعراں ، توصیف بکت و حراہیں
شعرانی حراہی ، آترا پیش دارایت ۔ دانکہ پدا آ چوشیں غلطی مکنت ۔

بے شرگدارنی عیب گشگ نہ انت ، ایسانی تما زمین و آسمان ، فرق انت
عیب گے تما عیب ، گندیت و باز قلم ، گوں چنا چہ شاعر ، دشیں گالاں بند
کنتہ شرگدار یک جوانیں عقلمندیں ماسے ، مثل انت کہ لوئی زحگ ، دل میلا
بیت ، شاعر شرگدار ، زحگ انت چہ عیب ، کس حالی نہ انت مے نوکیں زبان
، نوکیں شاعر چہ عیب ، پُر انت ، منا افسوز بیت کہ من شیلے و بازن ، متعلق ،
تہ وتی رائے داریں د آنگئے اظہار ، کنین ، بے گل خان نصیر و عنقا من ،
ایش حق نہ دینت ۔ اے وت پسندی من ، باز بد معلوم بیت ۔

س لوٹنیں کہ مے ہر مردم وت یک شرگدارے بہ بیت ۔ شرگدگ ،

فرق ہے ہر کس ذات نکلت۔ اسے شرگدار سے ہے فرض انت کہ آوشیں چیز نیکیں
 خیال جوانین نبشنگ ہے توصیف ہے گوں عام وانوک ہے بکنت۔ آشاعر ہے معلوم بکنت
 کہ تئی قوم چتوچے لوئیت کجام خیال ماراوش بیت کجام زبان آسان ترانت۔

مروچی مئے زبان ہے ادیب یک گنڈیں زھگے۔ مئے شاعر غلطی کنت زندیں
 جوان ہنچش معلوم بیت کہ وزن، ردیف، قافیہ ادب ہے تماچ چیزے نہ انت،
 آسانی آزات شاعری ہم چہ سوز و ساز ہے حالی انت۔ اصل ایشت کہ مئے شاعرانی
 عیب کوری و شرگداری ہے موجود نہ بوئگ مئے شاعرانی غلط روگ ہے بنیات انت۔
 شعر تراشگ لوئیت سج و صیقل، سوحتگیں دل ہے دوت و گریوگی ہم ارس لوئیت
 ہرچی کہ شاعر ہے دپ ہے در کیت شعر نہ انت۔

شعر پر بستگیں دل ہے آواز انت، ارواح ہے توار انت، مئے شاعر لوئیت کہ
 بغیر ڈگار ہے کشگ ہے بریوارت۔ نتیجہ ایشت کہ مئے شاعر ہزار شعر گشیت صدبانی تھا
 وہ شعر انت شریں و آدگہ پوچ انت۔ من وتی شاعرانی تھا یک چیزے نہ گندین،
 آساز انت من وت آزامیں شاعری ہے پسند کنیں۔ لیکن ہم تواری ووش گالی
 شاعر ہے زند انت۔ آگہ مئے شاعر وتی کوہنگیں شعران یوانت نہ آیاں ہے معلوم
 بیت کہ مئے بلوچی شاعری آزات انت۔ بلے کوہنیں شاعر ہے برے ہم تواری ووش
 گالی ہے یلہ نہ دنت۔

دوی گپ کہ من گوں شاعر براساں داریں ایشت کہ آچہ وتی جند ہے
 گیش نہ بنت، ہنچو کہ ٹیگور گوشگ کہ دانکہ ماچہ وتی جند ہے پوش ہے در نیایاں۔ مارا
 معلوم نہ بیت کہ اے دنیا چون خوبصورت، آپ چون شیر کن کوش چون ووش،
 جمر چون شررنگ انت۔ مئے شاعر وتی جہاں آگہ ہے بکنت نہ مائیں قدرت ہے شریں
 دم ہے دنیا ہے ظلم ہے وتی براسانی گون (شدا) گمارانی قید و پابندی ہے گندنت۔ ہنچو

معلوم بیت کہ مئے شاعر بے چارہ نہ انت۔ چہ مضمون ء شعر بگوشت زند دنیا
حائل ء ترکی دکیگد ء چہانی توصیف نہ انت، آگہ حائل شاعر ء برسیت تہ زند
جوریں تحلی کم بیت گار نہ بیت۔

مئے شاعر ء سرء یک آسن ء بارے کچنگ آزا وتی گزنگ (شدیگ) و
جاں درائیں قوم ء خیال و دل ء لہزاں پیش کنگ ء فرض ادا کنگی انت، ہنچو کہ
قوم آئیگ ء گپ ء سرپد ہم بیت۔ من آگہ وتی واجہ کاریں شاعران دست بندی
بکنیں کہ واجہ تئی گال شرانت۔ بے کار ء نیابت۔ نہ من وتی سور و شادہ ء تئی
سوت و شعران ء جنین، نئے وتی عثمانی تالان کنگ ء پے تئی زہیر و کان گوشیں، تہ
منی واجہ کار بد بارت بے راستیں گپ چہ دنیا ء شروعات ء تحمل چو جور ء لوتگ
سقراط ء راست گشیں لٹ چہ ایتھنز ء دروگ برانی زہر ء سبز گشتت و لگیو ء
زندمان بعدی خانہ ء تماریں ہونڈ ء گوشت کہ آئی دروگ بندیں باوریانی دم ء
راستیں جبرگشت، من زانین کہ منی شاعر گوں من چش کت نکنت و من چہ وتی
شاعرانی شریں گال و گفتاراں وتی چہاں و گوشاں بند کت نہ کنیں۔

گل خان ء زہریں گال منی دل ء لگنت و چہ واب ء پاد کنت، آزاد و
زہیر ء شیر کنیں لفظ من ء باز دس بنت، بے آگہ آبگوشت کہ من صحب ء تاں
بیگاہ ء آیانی توصیف ء بکنیں تہ گوں من اسے لوت تہ بیت۔ دخت آتگ کہ مئے
شاعر نوں چو پہلوانین دان پنڈ ء بنت۔ کہ ہر کس ء داد و دولت بلوشت۔ مئے
اے نوکیں نسل ہر شر و گندگ ء منظور کنت، آگہ مئے شاعر شریں گپ و
شیر کنیں لفظاں وتی ساز و آواز ء یک شریں شعرے وڈ کنت۔ تہ من ضرور
شر گوشیں بے ہرچی کہ آتگئے شاعری ء عیب کشیت تہ چو مٹی کہ گوشے تیرے
ہاں دل ء کل ء لگیت بلکن پے کندگے ء و شیں گوش بداریت و وتی کمزوری ء دور

بکت۔

شرگداری یک آدینکے کہ شاعر و ادیب و قی تصویر ء گندانٹ اگر شاعر
آدینک ء سنگے جنت تہ ایش آئیگے ء بے زانتی ء نشان انت ، و قی رنگ ء شرکن
آدینک ء مرد و ت خوشرو بیت پہ نوجوان نسل ء مارا شرگداری ء یک نوکیں
بنیادے اڈ کنگی انت ، راستی و اخلاص ایسکے اولی حشت انت ، من نہ زانین کہ
مے راستی مے لستیں و ت قربانیں دورنگندیں ، شاعران ء چو کارچ ء لگیت ، بے
نامیت لونگ کفر ء برابر انت ۔ پہ صبر و تحمل و بغیر آیانی دل آزاری و بغیر رو ء
دریا ء ما و قی شرگداری ء کار ء بکنین ، یک روپے مے شاعرانی چم چ بکت کہ راہ ء
رد کنگ چشیں گندگیں کار نہ بیت ۔ بے دگر آگہ راہ ء پیش بداریت و پرانی زہر
بگرتے تہ ایش گندہ تریں کارے ۔

شرگدار ء کر ء یک شلئے است کہ آپگ ودان ء وزن ء کنت ، بے پگ
ء گوں گہ ء بدل نہ کنت ۔ شر ء شرگوشت خراب ء خراب ۔ بے کہ چو سقراط ء
زہر بدنت لگیو ء آراقید و بند بکنت ۔ بے دل مسترانی بے عزت کنگ چ قوم
ء چ ء شرکنگ نہ بیت ۔ و قی بزرگان ء ما نوکیں علم ء چراگ ء روھائی ء پیش
داشت کنن ، بے آہانی شعران ء چو چراگ ء آج ء سوچگ پرما شر نہ انت ۔

مے نوکیں زندگی و آئیگے دیما روکیں ادب و کچر مارا چہ کوہنیں حشت
جوڑ کنگی انت ۔ من زانین کہ مے نوکیں شرگدار زوت ماں میدان ء کلانت و
نوکیں راہ نوکیں خیال ء شعر گوشہ ء ہم بیگج ماں مے زبان ء تہا ایر کنت بے
من ایشی ء ہم زانین کہ مے شاعر و ادیب ہم چہ اے نوکین جوڑ کر بگلیں
شرگدارانی دنیا ء پائیدگ چہ کنت عیب کش و شرگدار ء تہا فرق انت کہ
عیب کش عینا عیب ء گندیت و چہ شاعر ء شری ء و قی چہاں بند کنت ۔ شرگدار

یک ہمدردی برائے کہ پہ نہیں زبان ۽ پردردیں دلے وتی زبان ۽ خدمت ۽
 کنگ لوٹیت دنہ یکے ۽ دوست انت دنہ گوں یک ۽ دشمنی داریت راستین ۽ وتی
 گوشت کہ راست گوشگ شریں چیزے۔

جنوری ۱۹۸۶ء

ماہتاک اولس کوٹہ

شرگداری

پروفیسر عاقل خان ہنگل

خدا مرزی واجہ کریم دہشتی ۽ یک شرگداری نمیشانک ۽ بندات واجہ عطا
شات ۽ اے شعری ٹپک ۽ سرء انت ، دل گریت او شپ ناریت ، او ایٹی سرء
واجہ فضل خالق دی ایراد گپنگ و بگند اولس بلوچی اکتوبر ۱۹۸۳ء واجہ فضل خالق
ایٹی ۽ صیرت نہ چارنگ پمیشا بازیں نزوریان نمازنگ۔

اے نمیشانک ۽ واجہ کریم دہشتی گوں انگریز شاعر و شرگداراں ۽ گون انت
او اے گپ ۽ پلو بندیت کہ لوزانک زند ۽ شرگداری انت او شاعری راجی زند ۽
آدینک انت۔ دیمتر ۽ گشی " ماچہ ہر یک شاعر و روانکارے ۽ اے اومیت ۽ دارن
کہ آ راجی زند جوانین منزل ۽ پہ الس ۽ بہربری بکنت او راج ۽ بدیں دودانی
حرابی ۽ مردمان بڈسیت " صفحہ ۸۰ ایضاً " واسیلے و متھیو آرنلڈ دیمتر ۽ گشی ، شاعر ۽
تجربت (چکاس) چم دیست او پکائی ہمچوک بیت کہ آئی وہد ۽ آئی را دانگ۔
(چوش کہ) شیرین خسرو پرویز ۽ جدائی ۽ درد ۽ ماریت آ ایوک ۽ ہے گپ ۽
زانت کہ آئی دوست چرائی جتا (جدا) انت۔ آ اے جتائی ۽ زنگ ۽ جنت۔ آ زہر

انت کہ جتہی شب و پاس پرے۔ زوت نہ گوزنت او مرگ چي ہ زوت بانگ نہ
دینت۔

آودھی و اے و حدی چکاسانی رد و واجہ کریم دشتی جوانیں مثلے دم و
آرمگ بلے شیریں و خسرو پرویز و معشوق بزاں دوست لکھنگ بلے اے ورنہ
انتہ بانگ شیریں و دلی دوست یک بزگیں بزگر فرہاد ات کہ آئی و کوکن دی
گشت۔ گشت کہ شیریں و محبت و فرہاد بلے ستون و تار و تل دات یک رود
کشت بلے ستون و تار ہمدان و بغداد و راہ و ماں کردستان و کوہان انت او
ایشی گوروگیگ و قصر شیریں تنگا استہ شیریں یک آرمینی جتکے ات او ایران و
بادشاہ خسرو پرویز آہرا پہ زور سورو ہاروس کرنت ولے آفرہاد و دل دانگت۔
پاری و مزنیں انسائیکلو پیڈیا بزاں " لغت نامہ " او دھند و شیریں و
بابت و اے ورنہ انت۔

شیریں: نام معشوق فرہاد، نام، زن پرویز کہ بہ صفت حسن موصوف
بودہ و فرہاد نیز بہ وی شیفتہ و عاشق شد در اشعار شعر اصل استہ معشوقہ آرمینی و
زوجہ خسرو پرویز کہ صیق روایات فرہاد نیز بدو عاشق شد (بگند۔ لغت نامہ دھند
تپ ۳۱ ۱۹۹۔ از علی اکبر دھند چاپ۔ تہران خردار ۱۳۳۹ م د ش۔

اصل واجہ کریم دشتی و شیریں فرہاد و داستان و گوں عطا شات و آجوں پتہ
"دل گریت او شب" اریت " و زانگی مٹ مژدہماہی کنگی ات ولے شرعگداری
بدل و آنوت و اہتہا واجہ عطا شات و جند و نازنت۔ آہرا یا گینیں شاعر و
آگیں آکے زانت اما آسک کہ نگوروم و وتی چراگہے چاریت۔ پہ غیر آجوں
پتہ و اے ورنہ گشینیت، " پتہ و تنگ (جرا) بیت، زیل و بام بیت او سر و زیل
بیت او حیل و کی (یکوگیں اثر) بیت، اے بجوں جبرماں اے پتہ و است انت

پیشاے وڑیں لپے آجوشگ و تارا پراگ انت۔ (تاکدم نمبر ۱۸۳ ایشی)
 واجہ کریم دشتی دیمتر ء دراپینت "دل گریت و شب ناریت" یک
 کسمانکے (ڈرامہ) اوماں اے لپے ء کسمانک ء درستیں گٹ (خصوصیات) گرگ
 بیگنت۔ (بگند تاکدم نمبر ۸۲ ایش)

نوں ما اول اے چارن کہ عطا شات ء اے لپے آجوش لھھے، غیر آجوش انت
 او آجوش لپے بزاں آزات شاعری "کجام یکے ء گشت او آئی ء انگ (دراجلشی)
 بیت یا نہ بیت۔

پرچیکہ واجہ کریم دشتی ء هیال ء من ء آجوش لھھے ء دراجلشی بزاں بحر
 نہ بیتہ گمان ء آجوش لپے بزاں آزات شاعری ء انگریزی ء فری ورس ء گشیت۔
 انچو اردو ء رند بلوچی ء ہم پرنگی شاعری ء دو گونگ آجوش لھھے و کھورکس نوکریں
 لھھے پر بندگ ء جہد بنا لوت۔ حورکس لھھے ء انگریزی ء بلینک ورس گشت۔ انچو
 بلوچستان زانچہاہ کوسٹہ ء انگریزی ڈیپارٹمنٹ ء مروک پروفیسر واجہ وارث اقبال ء
 گشگ انت کہ اردو شاعری ء آجوش د کھورکس لھھے وئی ساریگیں وڑ و واج ء نہ
 انتہ اے رد ء اردو شاعرن۔ م۔ راشد و میراجی کے جہد کرگنت۔ نوں ما
 بگندن بارے انگریزی ء آجوش و کورکین لپے چون انت۔

پروفیسر آرنولڈ نوری و آئی و سٹا کاریں سنگت واجہ اے مکلیش واجہ ایچ
 ڈبلیو اسمتھ ماں وئی کتاب؛ ماڈرن انگلش چاپ نیویارک ۱۹۷۱ ء عیسوی ء آجوش
 لپے ء بابت ء اے وڑ نمشہ کنت "آجوش شاعری اما انت کہ آئی اندر ء بندو
 لوگ Chyme اور رد عمال (لائن) ء باقاعدگی بنیت۔ باز براں دراجلشی بزاں
 میٹر سم بنیت وے انچیں یک یا یکیں ء گیش ناپیلوین دانک، وار وار ء کارمرز
 بنتہ اے وڑیں لپے ء یک جوانیں مثال امریکی شاعر واجہ والٹ و همٹن ء لپے "کلاہ

۽ پن Leaves of Gress انت کہ آئی تہا اے بوت کنت "It may be"
 یک ہند ۽ سہ براں کارمرز بیگ۔ اے تاسیری دانک دگہ شاعر کارمرز نہ گلنت
 او ناپیلویں دانک ۽ وار واریں کارمرزی (تکرار) ایٹی ۽ رد و بندے دنت۔

اے وڑیں رد و بند دیوکیں آجویں پتہ شاعر ۽ وتی چکاس ۽ آسر انت کہ
 ایٹی ہستی و گونگ یکجاہی پیش دارنت او ایٹی ۽ منظم بزاں پرشون گشت۔

نوں ماں کورکیں پتہ بزاں بلینک ورس ۽ چارن۔ ایٹی ۽ ہم بندو بوگ
 نیست وکے دراج کشی رد بزاں میڑ است۔ مں ۱۵۶۱ ۽ عیسوی ۽ انگریز شاعر
 کسمانکار واجہ شیکس پیڑ کھورکیں پتہ پرست او ۱۵۶۱ واجہ مٹن۔ واجہ
 جان ڈراہیڈن، واجہ پوپ ۽ وڑ ۽ تنگ بزاں دراجکشی ۽ بند ان۔ اے وڑیں
 کھورکیں پتہ ۽ وڑیں ہم گندگ ۽ کیت۔ انگریزی ۽ ایٹی ۽ Free Verse
 گشت انت ۽ ولیم وڑ زور تھ، کیٹس، ٹینی سن، براوننگ و دگہ مزنیں انگریز شاعر
 کھورکیں پتہ کارمرز کرتنت او واجہ ورڈز ور تھ ایٹی اندر ۽ منوی مزداری۔

آورت اَبید قدرتی ردندگ (سیاق و سباق) Syntent او صوتی نمونگانی
 کارمرزی گیتھی سدی عیسوی ۽ انگریز نگدکار و شاعر واجہ ٹی۔ ایس۔ ایلیٹ دتی
 "مورانیس سرزمین" (دی ویسٹ لینڈ) ۽ کھورکیں پتہ پرست۔ واجہ آر۔ فراسٹ
 واجہ ڈبلیو۔ لیچ۔ ایڈن ہم کھورکیں پتہ پرستت بلے آوانی پتہ کھورکین ۽ بدل ۽
 آجویں پتہ او بند و لوگی نمرا، گنگ بنت۔ سن ۱۹۵۰ ۽ پد کھورکیں پتہ کم گندگ
 ۽ کیت و انگریز شاعر۔ آجویں پتہ ۽ دلگوشی گیش کنان بنت یا کورکیں پتہ ۽ نوکیں
 نمونگیان دیم ۽ کاران انت۔

اردو شاعری ۽ کھورکیں پتہ ۽ ہر پیرا Stanza ۽ رد عمل یا ردگ (معوی)
 دراجی ۽ انچو بہنت کہ لٹری (تھطیح) ۽ لیکوی ۽ نہہ پد درند ۽ گیش بہنت مثال ۽

آگہ اولی ردگ للڑی لا ، للڑی لا بزاں فاعلتن فاعلتن ۽ حساب ۽ آگہ شمش پد ایر
 کنت یا گشیت گڈ ۽ رندی دو ، ردگ اش سه سه پد ۽ بہنت ۔ للری ۽ انگریزی ۽
 پیرا صوڈی گشت ۔ واجہ وارث اقبال ۽ گشگ انت کہ آجویں لپے ۽ سم تنگ بزاں
 بحر لوت کنت آگہ شاعرے بلوئیت ۔

ماگوں واجہ کریم دشتی ۽ سنت بندن کہ عطا شات ۽ لپے دل گریت ۔
 یک آجویں لپے آرا نظر نہ بیت کہ واجہ کریم دشتی آجویں لپے بلینک درس ۽
 لکھیت گڈا ما تپاک نہ کنان پرچیکہ ایٹی تنگ و بندمان بنت او ایٹی زیر
 زانسیگ بزاں علم العروض ۽ اشماری وزن و شوگی ہم داریت بزاں شوگی گٹ
 یا سبارب (خصوصیات) داریت ۔ واجہ کریم دشتی ماں اے لپے ۽ تنگ ۽ ابید زیل
 یا زیر بام یا بم او سر و زیل او هیال ۽ یکوی گندیت ۔ ولے اے نہ گشینیت کہ
 اے عمل و لوز پے انت ؟

منی هیال ۽ واجہ کریم دشتی موسیقی ۽ اما لوزاں گوں گپتار زانسیگ (علم
 البیان) ۽ گالواراں گڈڈ کرنگ انچو کہ بلوچی ۽ گیشتر زانوگر کنت ۔ یک شاعر ۽
 گپتار ۽ نازنگ و چندنگ ۽ وحدان چندی اردو انگریزاں اما لوز کارمرز کنت
 ولے اے نہ چارنت کہ گواچنی اے گالوار شاعر ۽ گپتار ۽ است انت یا نیست
 انت من بایدان ادا زیر زانسیگ و گپتار زانسیگ ، اے عمل لوزاں نکلے
 بگیشینین پرچیکہ زیل و بم و سر و زیل موسیقی ۽ محاذب دروشم انت شاعری ۽
 زانت پمیشایک وار شعر و موسیقی ۽ وت مہ وت چکاسگ آرگ بیت ہر دو یکدگر
 ۽ نریکتر انت پمیشا ہر دکانی وزن چار و بچار کوشت تاکنن میم کنگ بہنت ۔

موسیقی دوچیاں بنا بیت یکے آواز یا توار دومی نگدگہ سرآنی راونگ
 و مرزدنگ ۽ و شس توار جوڑ بیت بلے تاکنن نگدگان نزورے ایٹس وزم نہ بیت

نگدگ ء اردو ء نال گشت کہ یک لحن یک وحدے ء زورگ بیت و یک خاص
 وحدے ء التیت ۔ اے لحن (پول اردو ء) جٹ و دمانی مناسبیں ونڈان بار کنگ و
 ہر بار ء نغدگ گشتہ اے نغدگانی بازیں گونگ انت چوشیں کہ کدوی ، شاکردی
 بشاکردی ، اثر چری او دگہ بازیے ۔ " د بگزی دی کچھل ہاریہ بچ آف دی بلوچیز "۔
 جان محمد دشتی تاکدم ء چاپ (علم البیان)۔

موسیقی ء وزن چہ گچار زانیگ ء وزنن جتا وگستا انت ۔ موسیقی ء وحد
 ء حب و دمانی مناسبیں بار و بانک ء نغدگ ودی بیت ولے گچار زانیگ ء گالانی
 گام گچی و سرینگ ء وزن ٹاہینگ و اڈ دیگ بنت ۔ انچو کہ موسیقی ء پہ توار و
 نغدگ المی زانگ بنت ام نغدگ ء سر ء پہ ہیال و وزن الم انت ۔ آگہ شر ء
 چرایشان یکے مان بیت شر شر نہ مانیت ۔ مثل ء آگہ ہیال و من نیست ، داں ،
 وزن ء کچ (فاعلاتن فاعلاتن) للژی ، للژی شر ء ساچیتہ آگہ وزن نیست ، داں ،
 ہیال و من ہرچتکہ رنگیں و دلکش بہیت شر شر نہ بیت ۔ ردانکے بیت ۔

شر وت موسیقی ، اوست ء نہ انت البت آگن شر چہ موسیقی ء آواز یا
 آواز و نغدگ ہر دکان چہ تمک بگزیت اوداں آئی تاہیر گیش یوت کنت ۔ شر ء
 وتی تک و توار کیلو آست انت کہ آوان موسیقی ء رنگ مان انت پرچیکہ شر و
 موسیقی ہر دونیان وزن آست ۔ البت ء موسیقی ء وزن وحد ء بارو بانک ء اے
 بنت او گچار زانگیں وزن است ۔ البت ء موسیقی ء وزن وحد ء بارو بانک ء اے
 بنت او گچار زانگیں وزن گالانی آشمار و سرینگ ء اڈ دیگ بنت ۔ مثل ء
 جبل ء ردال ء ابید للڑاہی اے وڑ انت ۔

دل مزن کن ، دل مزن کن ، دل مزن کن

للڑاہی بزاں تقطیع ء اے وڑ گوشان کنیت ۔

دل مزن کندل مزن کندل مزن

وشیں گٹ (ترنم) ء وانگ ء شیر ء پے للڑا ہی المی انت ولے دپگال (تحت
اللقط) ء پے الم نہ انت۔ اے ہم الم نہ انت کہ تیوگیں گپتارگ گٹ ء گشگ
بنتہ بازینے دپگال ء وش انت۔ ولے بازینے وش نہ انت۔ مثال ۶ بگشیں
لاڈیہیں گپتارگ، پرجوشیں الملیں پر بند، ڈوبگار نگلیں لپے او چار بند دپگال ء وش
انت۔ باز شاعرانی گپتار ہم گٹ ء وشیں نہ براہنت تو نزی کہ غزل بہنت، موٹک
بہنت یا شنوی۔

من اول سر ء سوج داتن کہ موسیقی توار و نگدگ ء جوڑ بیت او زیل
دیم ساز و سرزیر یا زیمیل ایشی ونڈ و بار انت۔ اے شر ء ونڈو بار نہ انت۔
نوں بگندن بارے کہ ہنن این و نوکیں بلوچی شاعری ء موسیقی ۶ اے
گالورچے قبل دارنت او ایٹان بچی ء دگہ موسیقی گالوار چے چے انت۔
بلوچی کلاسیکی شاعری ء من ۱۳۸۳ عیسوی ء کے سال پیش سردار میر چاکر
رند وتی یک پو ء سردار میر گواہرام لاشاری ء اے وڑ گشی۔

گارے او گورام گوں بدیں بڈاں

گوں بلوچیگیں نگدہ و سڈاں

رند ء گمان شانزدی سدی عیسوی ء ملا شوران رند وتی مزنیں دپترے

رند و لاشار ۶ لڈ و بار ۶ پر بندیت و گڈ سر ء اش چو گشی۔

شوران نگدہاں کوتاہ کن

شاہیں کردگار ء یات کن

بلوچی شاعری ء نگدہ و سڈو مدام موسیقی ء توار ء پے کانیت او باز براں

سڈو ۶ بھیجی ء چک بزاں توار ء برز برگ و کشگ ہم کنیت، جام درک ڈو مکی

روان گوں اکبری سڈو و چک ۽
بنیاں گوں واجگ ۽ کمر و چک ۽

یا

وتی سڈو ۽ کنت پاکس نگموان

واجه بشیر احمد بلوچ ماں وتی کتاب "درچین" چاپ ۱۹۶۹ء تاکدم نمبر ۵۰
۽ سڈو ۽ قبل توار دنت گمان چک ہم توار ۽ چلگ انت کہ مکران ۽ جکا (چراشی
دراحتگ سڈو ۽ رودرانگی بلوچی ۽ سٹ ہم گشت بزاں زور پردیگ او چراشی
بازیں امرچی دانک (ملاورہ) جوڑ بونگت۔ موسیقی ۽ آواز بزاں توار ۽ وڑ و ڈولان
یکے سڈو او یکے چک یا چک انت دگہ نام دی آست انت۔ آمرگ ۽ ساز ۽ سر
چت کنوکیں نارانی نام آست انت چوش کہ ذیل و بم اما تار کہ آہرا دست ۽
لنگ ۽ ذیل بزاں ناحق ۽ سرینت و ساز کنت ذیل گشگ بیت اما کہ کسانکیں
دارے ۽ سرینگ بیت بم گشگ بیت دگہ نام دی آست انت۔ اے بابت ۽ بگند
منی نمشتک "بلوچی ساز و آواز" ماحتاک اولس بلوچی کونڈ۔

زیر یا ذیل ۽ مرز دینگ بزاں سازھینگ ۽ زیرمرز گالوار بلوچی ۽ آحر کہ
اردو ۽ آحتگ او انگریزی ۽ روم انت۔ بلوچی یک دگہ گالوار نطق کارمرز بیت کہ
انگریزی ۽ انٹونیش گشتے بلوچی ۽ لیٹری یا لائواما انت کہ اردو ۽ سرگم گشتے۔
زیرمرز رند ۽ زیر یا ذیل یوت۔

۱۸۵۰ء ۽ کئیں سال پیش ملا فاضل رند چہ مند مکران ۽ کولواہ ۽ ملا بہادر
مراستانی ۽ پتو ۽ پہلوان سالی ۽ چوش گشی۔

لوڑی وتی ساز ۽ بیار
ذیل ۽ گوں بام ۽ کن سوار

منی گوہرایں گاللاں قطار   نودی پہ کولواہ ۽ بگوار
 نوکریں دور ۽ شاعراں سر شاعر میر گل خان نصیر ماں وتی کتاب شیریں
 دوستین ۽ گشی۔

مطرب سرونز ۽ ساز کنت

تارانی ہم آواز کنت   زیل ۽ گوں ہم ہراز کنت

بلوچی موسیقی ۽ ساز سرونزو و مہورگ ۽ بابت ۽ سرجمیں ہالور منا مینگل
 الک نوشکے ۽ سرونز جن زنگی مینگل ، قیامینگل انبارچی ، شمداد بن شہک مینگل ،
 کنبی الک دہشگوران کلات ۽ فکری محمد ، بخش بن فیض محمد لانگو ، مالی الک
 دہشگوران ۽ ولی محمد مینگل ، ریڈیو پاکستان کونڈہ ۽ ہدامرزی فیض محمد بلوچ ،
 مرید بلیدی او دگہ بازیئے زیل و ہم ۽ حال دانست۔

منی اسے گشتانی مسکت ہمیش انت کہ زیر و ہم و سر و زیر اصل ۽
 موسیقی ۽ وار و نگدگ بزاں اردو ۽ " آواز و تال " ۽ ونڈ : بارانی نام انت ۔ شر
 ۽ ونڈ و بارانی نام نہ انت ہمیشا من اسے گپ ۽ گواچنی گشت کنیں کہ ہدامرزی
 واجہ کریم دشتی انچوسٹ دانگ بزاں سٹی نہیں گپ جنگ ۔ من اسے گپ ۽ ہم
 منین کہ گپتار زانینگ و زیر زانینگ ۽ منی زانت علم باز کم انت واجہ عطا شات
 ۽ اسے کور کیں پتہ ۽ موسیقی جتک است یا گوں موسیقی ۽ ایٹی گال وردگال چتکر
 سیادی دارنت اسے یک دستکاریں موسیقارے زانت کنت یا گپتار زانینگ
 ۽ زانوگرے زانت کنت منی وس ۽ در انت ۔

دیمتر ہدا مرزی واجہ کریم دشتی گشی !! دل گریت و شپ ناریت !! یک
 کسمانکے ، ماں اسے پتہ ۽ کسمانک ۽ درستیں گٹ (خصوصیات) گرگ بیتگ انت بہ
 اسے راست انت کہ یونانی شاعر او مر (۳۲۵ ق م) ۽ بگرتن انگریز شاعر شیکسپیر (

۱۵۶۳ یا ۱۶۱۳) شاعری کسمانکی رنگ ۽ پوئٹیک بلکن بلوچانی وتی باز کوهنیں شر کسمانکی رنگ ۽ انت۔ نوں بگندن بارے واجہ عطا شات ۽ اے کور کیں پتہ کسمانکی رنگ ۽ انت یا ایش کہ کسمانک ۽ کھیں مھاذب (گٹ) داریت منی من ۽ ایشی ۽ مچیں مھاذب (گٹ) مان نہ انت بلکن ایشی ۽ کسمانکی رنگے آودیم انت۔
انگریز زانوگر واجہ کارل بیکن و واجہ آر تھر گزماں وتی فرہنگ " اے ریڈرز گائیڈ لٹری ٹرمر " چاپ لندن ۱۹۶۱ عیسوی ۽ اے وڈ کسمانک ۽ نازنیت۔"

منی زانت ۽ ہر انا کار کہ کار بند ماں تلگ ۽ پیش دارگ ۽ پہ ٹاہینت ،
واہم جایی گشگ ۽ رد ۽ کسمانک یک ماخولیں (سجید گیں) گوازیے کہ وش یا ناوشی
۽ هلئت کہ اہمیں جنجالاں و زگاہشی انت ولے المناکیں بزرگماں پہ واہندار نہ
انت۔" (بگند، ایش تاکدم ۵۳)۔

اے نازینک ۽ ابید کسمانک ۽ پہ بنگپ آڈال کار بند و آوانی کار کردگی ،
سرناگ (تمہید) واکہ و ویلانی ردوم ، کار کردگی ۽ چنباں ، کشمکش ، راشیفی و آسرو
دگہ دروشم الی انت ، کسمانک ۽ آزمانک ۽ بجویں مھاذب مان انت البت آزمانک
۽ پہ تاگ ۽ یا تڑہ درکار نہ انت ولے کسمانک ۽ فنی گشادانی پیش دارگ ۽ تلگ
الی انت۔

منی۔ ہیال ۽ دل گریت سسہ ۽ کسمانک ۽ درستیں گٹ گرگ نہ
بیگنتہ۔ بلکن ایشی ۽ کسمانکے گشگ ۽ ہم شکربران دومی ایش کہ واجہ کریم دشتی
اے نہ ڈسٹنگ کہ اے پتہ چوش کہ ہند و بیل او وھد و پاس ، پابندی ، گونڈگیری
دود دگہ انچیں دروشم۔

کسمانک ۽ کجام گونگ انت ۹ واجہ بیکن کسمانک ۽ پانزدہ ۽ گیش گونگ

ڈسٹ۔ منی خیال ء اے لڑ ء " دل گریت سہ ۹ بلکنا ایکیس کسمانکے بہیت
کہ واجہ براوننگ ایٹی ء کسمانکی لپے لکھیہت۔ اولی ء انگریزی ء ڈرامیک مونولاگ
او دوی ء ڈرامیک لیرک Lyric لکھیہت۔

واجہ کارل بیکن ایکیس کسمانک ء اے ڈول نازنیہت۔

انہیں شرے کہ ایوکیس کاربند ء گالان داریت کہ آماں وتی گشتانک ء
وتی جند ء سرشت و کسمانکی چاگرد ء درشان کنت۔ ایٹس چوٹنگ ء سر ء ایوکیس
گشتانک و ہوک ء وڑ ء نہ انت پرچیکہ تگی کسمانک ء ہند و ہیل او وہد و پاس
پیش گیشینگ بنت رند ء کاربند ایوک ء گشتانک دنت، ولے ایکیس کسمانک وت
وحد و ہند و کار بندانی سوچ دنت۔ ایکیس کسمانک یک ہندے ء گشوگ ء زبند
زانجگ (نفسیات) ء موکیت و پدراکت۔ انگریز شاعر واجہ براوننگ ء بازیں لپے
Lyric ماں ایکیس کسمانک ء انت، واجہ کریم دشتی ء گشگ انت کہ واجہ عطاشات
ء دو دگہ لپے " پلانی ہشکیں پن " او " ہپانک " ہم کسمانکی انت۔ واجہ عطاشات
بلکنا چہ انگریز شاعرانی کورکیں لچاں پونگ زرتگ و آئی پلانی سہ پن بلکن واجہ
دشن ء کاہان پن ء رائے۔ ہر چون انت راجی زند ء زوراک د زوریک ء جنجال
واہگ و ارمانانی پوھاڑ او چاگرد ء آدینک انت۔

واجہ فضل خالق ماں وتی شرگداری نمشتانک، چاپ، ماہتاک " اولس بلوچی
کوئٹہ اکتوبر ۱۹۸۳ ء تاکدم نمبر ۲۴ نمشتہ کنت "۔ باید تہ ایٹس ات کہ کریم دشتی ء
دل گریت او شپ ناریت ء جنسی نفسیات ء بابت ء جوانی ء تراں پکر میں چو کہ
یک نگد کارے ء کنگہ لوٹیت۔ واجہ فضل خالق زند زانجگ (نفسیات) ء مارگ ء
دگوشی دنت ولے وت آئی واک ء نبوگ کہ اے مارگاں بڈسنت۔ بس امنکس
گشیت کہ عطا ء اے پرند (لپے) ایک نسیمگے نفسیاتی انت تہ دوی نیمگ ء جنسی

حالورانی نقشے پیش داریت۔ اے عطا ۽ وتی مارگ انت۔

منی ہیال ۽ زند زانینگ ۽ رد ۽ اے ہما مارگ انت کہ بازیں دلدوریں
شاعراں گوں بوگنت انچو واجہ کریم دشتی فیض احمد فیض ۽ لپتہ " مجھ سے پہلی سی
محبت سے " او نذر محمد راشد ۽ لپتہ " میں اُسے واقف اُلفت نہ کروں " ۽ ایشی
گوناپ گندیت البت محمد شہاء اللہ ڈار میراجی ۽ نہ ماریت۔ میراجی عطا شاد ۽ وڑ
۽ گمگیریں سرے زریگ کورکیں و آجویں لپتہ پر بندان ۽ زند ۽ زہتیں چش و
تنگ گران ۽ روت۔ دیمتر ۽ واجہ کریم دشتی عطا شاد ۽ اے کورکیں لپتہ ۽ شز
گیشینگ البتہ آئی بازیں کارمرز کرنگیں بلوچی نوکیں گالوار بلوچی راہند ۽ ایر نہ
انت ہمیشا زبر و گران گندگ بنت چوش۔

زند زانینگ ۽ پہ دلدلی جند " آرتگ کہ اردو ۽ نفسیات او انگریزی ۽
سیکالوجی انت۔ بلوچی ۽ شور ۽ زند گشت چریشی زینور یا ذنور ۽ گال بلوچی ۽ مان
آحت۔ کولواہ ۽ ذنور ۽ دھنا ورہم گشت۔ اے باز کوہنیں آریاہی گالوارے کہ
پھلوی زبان ۽ زینور آحتہ او زینہ ۽ سنسکرت ۽ دھن گشت۔ دومی زانینگ
انگریزی لوجی ۽ بدل ۽ کارمرز بیت۔ سہی ایش کہ بلوچی نوکیں گالوار ٹاپینگ ابید
ہمکاری (ٹیم ورک) ۽ بنیت۔ ہمیشا بلوچستان زانجہ ۽ بلوچی استاد و انتکالومین
یک ہمکاریں ٹولگے یا حانڈگے کہ آئی سر حانڈگ واجہ عبداللہ جان جمالدینی انت۔
اے حانڈگ ۽ باسک یکدگر ۽ گوں جُست و پُرس ۽ ابید تیلیفون ۽ سر ۽ دگہ بلوچ
زانوگراں ہم سرجم ۽ جُست و پُرس کنت۔ گرانیں گالانی قبل سزجی ۽ در گجنت و
نوکیں گالورانی ٹاپینگ ۽ سنت بندیت۔ گپ گونڈا ایشی کہ دلدلی جند ۽ شری ۽
گیش نگ ۽ پیش نفسیات ۽ داستہ کارمرز کنگ انچش انت چوش کہ اردو ۽ عمال
ترجمہ ۽ پہ بلوچی ۽ رجانک انت حالانکہ بلوچ نمشکار بازیں سالان چہ ترانک

کارمرز کنال ات کہ آئی مصدر ترنگ انت۔ ایشی لس قبل ء گیشتر بلوچ زانت
 بلے رجانک و آئی مندر ء نہ رشکانی زانت نہ سلیمان او نہ بنگوری و کولواہی۔
 اے ہم الم نہ انت کہ بلوچی ء ہر اردو، انگریزی گال و لوز ء پہ نوکیں گال
 ہابینگ بنت چوش کہ واجہ سید ہاشمی ء کتگ۔ آگہ اردو یا پارسی ء گالوارے عام و
 لس گشگ و زانگ بیت یا وت بلوچی بن و ہنڈالے داریت پرانی نوکیں گالوار
 ہابینگ جوان نہ انت۔ چوش کہ انگریزی ریل و ٹیلفون و ٹیشن و ٹی وی یا اردو
 قرارداد و گراگ و سوری ایش ٹاھنت واجہ کریم دشتی انگریزی میخروارد و فطرت ء
 " پہ مجبتی ہیل " کارمرز کتگ حالانکہ ایش پارسی ء سرشت یا نھاد و آسان
 تر و گھتر گندگ بیت او گوں بلوچی ء سیادی ہم داریت اردو ء نقطہ، عروج یا
 انگریزی کلاہمکس ء پہ چنہال شر کارمرز کتگ کہ چنہار و چیز ہم گشتے او اردو
 حقیقت ء پہ گواچن ہم زگریں بلوچی انت۔ (بگند تاکدم ۹۷۵ء شرگداری) فارسی
 اردو خواہش ء پہ واہگ وش گندگ بیت البت مردینی یا جیننی واہگ ء قبل جنسی
 خواہش۔ کئے بلینیت نک ء قبل اردو ء حلق واہگ ولے مئے ہمکاری حاندگ
 اے گپ ء سنت بستنت کہ نک ء اردو ء تالو گشت او حلق ء لس بلوچی گٹ گلو
 گشت۔ باز ہنداں بن یا ہش ہم گشت۔ واجہ عبداللہ جان جمالدینی یک دانکے
 دات " من ہش برتن " بزاں وردن چوش کہ آپ یا نارشت گلو ء اڑت " مش
 گمان ء کردی بزاں براہوی ء خوش انت البت بن کونہیں آریاہی ء انت کہ گوں
 پارسی بینی (پونزا) او بلوچی گین دوگ ساہ ء گوں سیادی انچک داریت۔ (بگند
 شرگداری تاکدم نمبر ۸۴)

من گڈ سر ء گوں واجہ فضل خالق ء سنت بندان کہ کریم دشتی ء بسلت
 جوان او تالہ شرگشگ لوٹیت کہ امئے اولی نگدکار انت۔ واجہ کریم دشتی و دگہ

بازاں نوک نوکیں گال و گلوارنی گرانقدریں گنجے گڈیگان پہ اشگنت او ایش
 چارگ و چکاسگ لوئنت۔ اے چاروچکاس باید انت بلوچی زبان ۽ راہ راہندانی
 روع بہیت بلے تڑ بہیت۔

نومبر ۱ دسمبر ۱۹۹۱ء

سالک اولس کوئٹہ

شرگداری چون او پرچہ

عبدالحمیم

روشنی وتی برمشان ہر نیگا شگ کنت - گار اندریں شے درا بنت - روشنی
چہ ایت ؟ بے گواہی ۽ تماریں گاری ۽ تما پنہا من چینی پدرا کنوک - اے تو
روشنی ۽ خاصیت ایت - بے آئی حقیقت و بن بنیات چہ انت - کے انت -
روشنی وت گندگ نہ بیت - آئی برکت ۽ کلین روزمین و دراہن جہاں ۽ چی پدرا
بنت -

ہے ڈول ۽ شرگداری انت - شرگداری - لوز انت و شاعر ۽ زند ۽ پدرا
کنگیں خیالانی پیش دارگ ۽ واہید آئی اندر و چیریں خاصیتان ہم پیش داریتہ
شرگداری چہ انت - اے تو وت ہمائی روشنی ۽ پیمانہ انت کہ وت گار انت - بے
ہوار انت - وتی شون دانگیں سیالیانی اندرا - وت درانہ کنت - بے پیش داریتہ
ہے سوب انت کہ شروعات بگر قانون ۽ کھیں شرگدار و شاعران -
شرگداری خاصیت وتی وتی ہم ۽ بیان کتگ انت - باید انت کہ کردے زانت
کارانی دریں قول ایدان - پہ وانوک ۽ آسانی و آسودگی ۽ خاطر نوشتہ کنگ چہ

ہنت

شو میکر (Shunatrer) وتی کتاب Elements of Critical Story

تما گوشت ، شرگداری ، لوزانگ یا آرٹ ۽ بہرے ۽ ۔ گوں علم و زانت ۽ جوانی و
خرابیانی اندازہ جنگ ۽ نام انت ۔

(New English Dicherrary) ۽ تما بیان کنگ لوٹگ کہ شرگداری

لوزانگی یا فنی عمدے ۽ صفت و خاصتیانی معلوم کنگ ۽ فن انت ۔

انگریزی نامدارین شاعرین شرگدار — ڈرائیڈن (Dryden) گوشت

کہ شرگداری ۽ مانا انچو کہ مارا ارسطو ۽ گوٹگ ۔ راستیں اندازہ جنگ ۽ لیکو

انت ۔

دگہ یک شرگدارے گوشت ۔

” مے دورا شرگداری ۽ جد ۽ ۔ ابید چہ جانبداری و وتی پسند ناپسند ۽ ہر

وہدان چیزان ۽ وتی اصلی رنگ ۽ چارہتگ ۔

نامدارین شرگدار آئی ۔ اے ۔ رچرڈ (I. A. Richard) ۽ شرگداری ۽

باروا اے ڈولین خیال درشان کنگ ۔

” شرگداری آرٹ ۽ کارے ۽ پہ زانت و سرپدی ۔ جوانی و خرابیانی

اندازہ جنگ ۽ فن انت ۔ اے اندازہ اگن تنی جندے پسند ناپسند ۽ روا بہ ہنت

یا ہستیں گیشگیس جمالیاتی کیلوانی رد ۽ بہ ہنت بلے شرگدار ۽ و قدرانی قاضی ۽ مانا

یک ایت ۔

مے دور ۽ بزرگین شاعر و شرگدار ٹی ۔ ایس ۔ ایلٹ (T. S. Eliot) وتی

کتاب ۽ (The use of poetry, the use of criticism) ۽ لاپ ۽

چو نوٹہ کنت ۔

منی خیال ء شرگداری فکر ء ہما ہر انت کہ آیا تو درگیت کہ شاعری چہ
 ایت ؟ شاعری فائدہ چہ انت سہ شاعری چہ دراہگ پیلوکت ؟ نوشتہ بیت پرچا۔
 وانگ بیت پرچا۔ جنگ بیت پرچا؟ یا تو اے پھکیں و حقیقیں شاعری ء پد درا
 کتسہ شرگداری دو نظریاتی و خیالی حد انت۔ کہ اے دوئیانی پوا شرگداری
 ہوری ء ونت۔ آیا شاعری چہ ایت و جوانین شعر کجام انت ؟

اے دراہیں گپ و گالورانی چارگ ء ورنند۔ اے جوانیا، سرا بیت کہ
 اگن شرگداری ء را آئیے محدودیں مانا ء تما۔ گندگ بہ بیت تو آئیے مانا انت
 اندازہ جنگ و فیصلہ دیگ۔ شرگدار ء چہ ہر وہدان سے اُمت کنگ بیت کہ ایک
 شعرے ء شاعرے ء یا کتابے ء باروا۔ گون یک خاصیں یا لستیں خاصیں کیوان ء
 آئیے شری، گندگی، جوانی و نز و ریانی اندازہ ء بہ جنت۔ و آئیے باروا یک فیصلے
 بہ دنت۔

بلے اگن ما ایشی ء مستریں لیکہ ء پچاراں و اے گیشتر۔ پراہ و شایگانیں
 پٹے لوٹیت۔ و ہدیکہ ما شرگداری یا شرگداری ء لوزانک ء بابت ء تران کنون تو
 اے لوزوتی اندرا دگہ بازین چیزے کاریتہ اے لوزانک ء قاضی ءے جوڑ یوگ
 ء نیلیت و شرگداری یوک ء دانگیں فیصلے ء نہ مانیت۔

و ہدیکہ ما شرگداری ء لوزانک ء چارون تو آئیے تما ہما دراہیں لوزانک
 گون انت کہ آ لوزانک ء باروا نوشتہ کنگ یوگ انت۔ پ ہر و چند ء کنگ، مانا ء
 درگیجگ، نامہتیانی اندازہ جنگ ء خاطر نوشتہ یوگیں دراہیں لوزانک ء ما شرگداری
 ء لوزانک گوشین۔

ارسطو دنیا ء اولی مستریں شرگدار انت۔ پرچیکہ آتیا سے پولانی پوداتہ،
 شاعری پرچا کنت، و شاعری چہ ایت، کہ شاعری کچ و کیاس ء واسطہ لستیں کیلو

درگتگ ات - بے مردچان اگین یکے شعرے ۽ مانا ء نوشتہ کنتہ آئیے ترجمانی
 کنت ، توجہ ء رادی چہ شرگداری ۽ لوزانک ء درکنگ لوت نہ کنتہ
 بزاں شرگداریک نیگا قاضی ایت تو دوہی نیگا آترجمانی دی استیر۔
 بے اے باروا کہ شرگدار ء را قاضی ۽ لوگ لوٹیت یا ترجمانی لوگ
 لوٹیت - باز جیزہ استنت اگن ما شرگدارانی کنگین شرگداری بگندین ، تو اے پی
 جوانیا درا کنتہ صفت ہوری ء روگ ء انت ایسانی نیما چشمیں تفلوت و فرنے
 پیداکنگ لوت نہ کنت - اگن ما خیالی صورتا بکنین بے عملی صورتا چو لوت نہ
 کنت

مردچان شرگداری ء را دگہ دو بہرانی تما بہرکنگ لوگ - یکے ء را گوشت
 (Inductive Criticism) دوہی ء را گوشت (Inductia Criticism) اولی مانا
 ہمیش انت کہ شرگداری قاضی ایت - لوزانک ء لوگیں جمدے ء را بہر و چند
 (Analysis) کنت - آئیے جوانی و نزورین درگچیت - پدا یک فیصلے دنت -
 اندازہ جنگ ۽ وہدان آوتی ذاتی پسند و ناپسند کارمرزکنت یا پیرا گچگیں جمالیاتی
 کیوان کارمرزکنتہ مارا گواشی ۽ فرض نیست - اے انچیں طرزے کہ آئیے تما
 ہرج فیصلے بیت تو آتیا را پہ مدام ء لوگیں فیصلہ گوشتگ لوت نہ کنت - اے
 طرزے گون اے نکلے ء تعلقداریں شرگدارانی بابت ء بے - ایم - مری (J.M.)
 (Marty) ء وتی کتاب (Anctrom of Criticism) ۽ تما گوشتہ -

شرگدار ء نہ الوک ء حق انت - بے آئیے فرض انت کہ ہومرو فیکسپیر
 ۽ نیما - اندازہ بہ جنت سسہ بے شرگداری ۽ مسترین کار ہمیش انت کہ
 پیشگیں مزن نہیں شاعر و لوزانسانی نیما یک باز طبقیں ماڑی ئے بہ ٹاہنت و وتی
 دور ۽ مزین شاعر و ادیبانی کنگیں جمدان بچکاسیت -

اے سوج پہ بلوچی ۽ شرگداران فائدہ مندین و جوانین سوج ایت۔
 مارادی وتی کننیں و نوکین شاعرے پیمہ چارگی انت۔

شرگداری ۽ دوہمی بہرے لیکہ ۽ دنت کہ شرگدار سائنس زانت ایت۔ آ
 بازیں لوزانکی جہد و کاران چاریت۔ بید چہ وتی جیز نیگیں کیوانی کارمرزی چہ سے
 شہ نوشانک و شعرانی تما، بازیں قانود، راہ رہند درگجنت۔ اے وہدان شرگدار
 ۽ را شرگداری کنگ ۽ وہدان کم گندی۔ چہ سکی حسد و کینگ ۽ چشمک چہ وتی
 چہان دور کنگ لوٹ انت۔ آتیا را چو سائنس زانت ۽ ڈول گوں وتی دست
 کچگیں چیزے ۽ جوانیا کار انت بلیکند آئے خاصیت۔ آئے جوڑ کنوکین بہر آئے
 بہرانی نیام ۽ سیلانی کار انت۔ آتیا را چارگی انت کہ اے خاصیں لوزانکی نکر ۽
 پیدا کنگ ۽ ودی کنگ ۽ وہدان آرٹس ۽ کلام کیلو کارمرز کنگ انت۔ آتیا چہ
 گو سگیں کیوان کار گپتہ۔ یک نوکین راہ رہندے درگتہ یا چہ طور؟
 آئے نوکین رہنداں لوزانک ۽ را۔ مں کلام حد ۽ رسینگ۔

اے درستیں گپانی گوشگ ۽ رندا ماسے نتیجہ ۽ رسگیں کہ شرگداری سکیں
 کاریت کہ آئی کنگ ۽ پہ شرگدار ۽ چیزے۔ صفت لوگ الی انت۔ اگن شرگدار
 چہرے زہر انت تولوا شرگداری حق ۽ پہ ایمانداری اداکت نہ کنت۔ اے
 صفائی تھا اگر کہ مستیں قدرتی انت۔ خدائی داد انت بلے چریشان گیشتروت
 گچگیں انت۔ کہ آہان انسان وت حاصل کت کنت۔ شرگداری ۽ صفائی و پیری
 ضرورتانی باروا کیلیٹ (Kellott) وتی کتاب (Fashion in Literature)
 "فیشن ان لٹریچر" ۽ تھا باز بحث و تران کنت۔ ایشانی مختصر ذکر من آلوکین
 سطرانی تھا گور شے اجازت ۽ کنگ ۽ اون :-

"شرگدار ۽ مسترین صفت ہمیش بہ بیت کہ آتیا را وانگ ۽ تہاسک باز

تجربہ بیت - آگن نہ آرا وتی فیصلہ ۽ ہچک ۽ ایر کنگ ۽ پہ مناسب صورت ۽ بنیات۔ دست نہ پکیت - شرگدار ۽ مسترین صفت ہمیش انت کہ مختلف زوانانی مزین شاعر و ادیبانی و شرگدارانی بابت ۽ باز بہ زانت - آگن نہ آرا وتی اندازہ ۽ رسگ ۽ پہ ہچ ڈولیں یا چو بگوش جوانیں کیلئے دست نہ پکیت - کہ مئے جنگیں اندازہ چہ ذاتی و بے نلس نزدیاں پمک نہ بیت - بلے مزین شاعران چہ ابیدائے، الی انت کہ آتیا را گون کسانیں ادیب و شاعران ہم واقفیت بہ بیت۔ آگن نہ آوتی دست کچنگیں شاعر یا شعر ۽ سک و چہ اندازہ ۽ زیات ایر جت کنت۔

پہ شرگداری ۽ ایوک ۽ وانگ الی نہ انت بلکنہ چہ وانگ ۽ زرنگیں تو شگ ۽ چارگ و تجزیہ دی الی انت - آرا تنہا کتابانی شرگدار یوگ نہ لوئیت بلکنہ وتی جند ۽ ہم شرگدار یوگ لوئی وہدیکہ آ لوزانکی ٹکرے دانتہ اے آرا دوست بیت یا نا دوست بیت - تو آئی را، ہما دمان ۽ چارگ لوئیت کہ آیا اے دوستی یا نادوستی چہ آئیے جندے کردار یا شخصیت ۽ سوب ۽ انت یا تکہ اے انچیں عام صوریں دوستی و نادوستی ایت ۽ - خدادامیں لائق کافی نہ انتہ آتیا را تو وانینوک ۽ رومانینوک ۽ یوگ لوئیتہ آتیا را باید انت کہ وتی نظریہ ۽ انچو پیش بہ کنت کہ آہ رومانیت - آمردے کہ بے تواری ۽ ایر جنت یا توصیف کنت یا چو بگش کہ شرگداری کنت تو آتیا ما شرگدار گشت نہ کنیں پہ شرگدار ۽ الی انت کہ آ وتی خیالان ۽ لوز انت ۽ ڈولیں وش رنگیں رومانینوکیں لوز بہ دستہ آگن آ لوز انت ۽ شاعر ۽ پیما وتی خیالان سہراکت نہ کنت تو آتیا را باید انت کہ نوشتہ ۽ فن ۽ بزانت و خیالانی درانگازی ۽ رومانینوکیں طرزے ۽ بکنت - سے ہندا لوزانکی شرگداری چہ ایندگہ آرثانی شرگداری ۽ وتی راہ ۽ جتا کنت - اے وت لوزانک ۽

یک ہریت - وہدیک ایندگہ آرٹانی شرگداری آہانی بہرے نہ انت بلکنہ چرآہان
جنا انت - آگن ما بگشیں کہ لوزانک شرگداری انت و شرگداری لوزانک انت تو
منی خیال ء ماسک دور نہ شکس۔

آگن شرگدار ء ذہن فلسفی ء ذہن ء ڈولا کار بہ کنت - "تو نوراً علی نور"
بلے گیشتر شرگدار ابید چہ اے صفت ء آجوعیں شرگدار انت - آگن اے دراہیں
خاصتیاں ما بگندین - تو مارا سے گوشگ کپیت کہ پیلیوں شرگدار نہ ودی بوتہ نہ
ودی بیت - انچو کہ راسیلاس ء ( ) آگوں - املاک ( )
ء درایت: اوتئی راست انت کہ کے سچ بر شاعرے بوت نہ کنت۔

اے دراہیں صفت آگن شرگدارے ء تما درانہ کنت بلے بنی آدم ء
ہورین جہدانی و شرگداری ء جہدانی تما چو جنتی بینگ ء پینگ ء انت - شرگدار
اے کار ہر وہدان مزین و گرانیں کارے بیتہ - آسیا ایوک ء لوزانک ء سرہد بیگ
ء تک نہ کرتہ بلکنہ آسیا شاعر و ہر آرٹے ء پیما ہما گاروا اندرین قدر درگتگ
انت کہ آچہ آوانی و شاعرانی و آرٹشانی شامینی جم ء چیرا نہ گوشگس انت شاعر تو
دانا انت بلے چوہیلے ء سکائی لاک ء پیما بروہاں آزمانان بل انتہ برز تر رواں
انت۔

سے بلوچی لوزانک ء شرگداری توک بال انت - تنے وہدی شرگداری
تو بل - روانک کاری سے لوزانک ء المنیں بہرے جوڑ نہ بوتہ - کردے ورنہ جہد
کنگا انت - آہانی جہد توصیف و دلہڈی کرزانت - بلے انچو کہ کشارہ دوناکوئی ء
درست بیت - سے شرگداری تماوت کشین خاصیت نے است کہ سے شرگدار وتی
پسند ء شعر ء سک برز برانت - اوناپسندیں شعر ء سک ایرجنت (بلے اے چہ
بیان یونگیں صوبان یک نے انت کہ یک وہدے درکیت اے کارگوں پسندیں

شاعران ہم لوگ ء انت - منی جدا ہم سے نرروزی پیش دہنگ کہ من وتی پسند
 ۽ شعرے و شاعرے توصیف سک باز کنگ - او نہ پسندیں باروا ، من بے توار
 یوگوں زانہ چو ایندگرانی اخلاقی جرات نہ یوتہ ، یا حد بزاں چہ بلے تنے وہدی
 ناپسندیں شعر ، شاعرانی ، باروا - خاموش یوگوں یا نہ منی سرا ایلٹ ۽ سے گپ ء
 اثر کہ کہ شرگدار ۽ اولی کار جوانیں شعر درگیجگ آئیے شرگداری کنگ و خرابیں
 یلہ دیگ انت -

بلوچی شرگداری ء انوگیں بہدان اے فرض انت کہ ایوک ء وتی ہم
 دورین شاعرانی توصیف ء عیب گیری یا شرگداری سے نہ کنت بلکنہ آ وتی
 گو سنگین شاعرانی بچاری - ء شرگدار ۽ پیما بکنت - آہانی شاعری ء اولس ۽ دیملہ
 شرگداری ۽ پیما ایر بکنت - ندکار کننیں شاعری ء نامدار کنت پہ آ یوکیں نسلانی
 انبارے کنت و نوکین دور ۽ شاعران راہ پیش داریت -

شرگدار، بے میار

کریم دہتی

”سے توار۔ سے خیال“ اولس ۽ سلتاک ۽ شگ بیت۔ اے نوشانگ
چوش بنگج بیت۔ ”کریم عطا او آزات ۽ ہواری دیوان ۽ گندی من ۽ بآرن
کنیس او ویلے یات کانت کہ ہنچو یک وحدہ ہم عمری دوستی و سنگتی پہ وتی کنیس عمر
۽ انگریزی شاعری اش چوش نامدار کروت کہ دگہ عمدے چونامدار نہ انت“۔ گند
کورے زانت کہ واجہ انگریزی او بلوچی لوزانگ ۽ مستریں کواس انت۔ بلے
بزان اے گپہں وانوک وت چہ انگریزی او بلوچی دوئیں لوزانکانی زانگ ۽ ابید
اوسید و بید بہ بیت“۔

واجہ ۽ وتی اے شرگداری نوشانگ ۽ تہا سہ مردم ”لوپ“ کہتہ۔ اے
اتہشات، کریم دہتی او صدیق آزات انت۔ اتہشات انگت وتی گناہ ۽ مزر ۽ بلے
ایدگہ دوئیں بزرگ مفت ۽ گران انت۔ وانوک سے شرک ۽ دمان ۽ دل ۽ کار
انت کہ اے یک بیپاری جارے کہ ایساں پرتینتہ۔ ہنچو کہ بیپاری موجب دنت
او وتی مال ۽ جوانی ۽ جار ۽ جتانینت۔ کریم دہتی او صدیق آزات ۽ کھیں زانت

کاریں وانوک آوان ء سُبک او دت گھا او پیماز بوزانت ۔

بلے دریگتیں وانوکان بزانتیں کہ اے شرگدار ء بزگ ء موجب نداشت او
جار نہ پرینتہ اے واجہ ء پہ وتی زانت کاری او زبان کواسی ء پیشدارگ ء خاطر ء
کتہ

واجه نوشتہ کنت کہ " مئے سنیں شاعرانی جرات و بہادری آیان ء شہہ وحد
ء عاری کتہ ایسانی شاعری تھا آسیائی ورنہ ہما درد تنہائی ، ذہن و ارواح ء بلے
دوستی شہہ چاگرد ء یاغی گری بلے ایسی سبب نزانگ ، مرگتیں نیم مرگتیں صدسالانی
کنگتیں رسم و رواجانی گٹ گیری بلے اے اُمت کہ ایسانی روج کم انت کل
موجود انت ۔

دیم ترا نوشتہ کنت کہ " راستی و زانت اے مئے نوکیں شاعرانی مستریں
جوانی انتہ آوان وتی چاگرد ء احوال معلوم انت ۔ آکوریں پنڈوک ء گند انت
کہ سارعیں برپ ء گوات ء کہ ہرکس ماں کوٹ و صدریاں چیر انتہ گوں وتی
درنگتیں جاگ ء سڑک ء کرا او شوک انتہ آ روج گوزیں پیریں زال ء گند
انت کہ ورنائیں جنک ء جاگے شہہ ہفت جاہ مان داتہ ۔ بلے ورنائی چیر نہ بیت و
گرانیں بارے سرا ہر روج شہہ ہی سارعیں سڑک ء گوزیت ۔ ایسانی گم گرہی ء
اے رنج پہ مئے زانت کاریں شاعران کارچیت کہ دل ء لگیت و چم خون گوار
انت ۔"

شرگدار ء اے گپ باز جوانیں گپ انتہ گپانی سند و بند دی باز شر
انت لوز مزن شیر کن انتہ وانوک ء دل ء کار کنت ۔ بلے بزبان اے لوز و
گپ ہما ہد ء شیر کن انت کہ مردم اے شاعرانی جند ء شعراں مہ وانیت او لے
شرگداری ء بوانیت ۔ من پدا وتی گپ ء پیناں کہ کریم دشتی او صدیق آزات

وٹی ء حشک انت کہ وانوک ہمیشی ء دل کار انت کہ اشاں جار پرئینتہ تاکہ
اشانی نام بہ پرئیت اے شک ء وانوک یکے وا ہمیشہ کت کنت کہ اے دوئیں
شاعرانی انکرہ شعر دانی دیم ء نہ آنکہ کہ آوانی یک تہرے اورنگ ۽ پذیر بہ بیتہ
او آوانی سر ء شرگداری کنگ بہ بیتہ بیچارگیں کریم دشتی ء یک و دوہلجھ شگ
کنائینتہ او ہمچک صدیق آرات ء اے انکرہ نہ انت کہ چریشان آوانی تہر گیشینگ
بہ بیتہ - شرگداری ء وت یک دودے او رہندے است - او رہند ایش انت کہ
دانکہ شاعرے ء را وٹی گیشنگیں رنگے او تہرے مہ بیتہ آئی بارو ء شرگداری
کنگ نہ بیتہ - چہ اے شرگداری ء پیش کریم دشتی ۽ دوہلجھ " یاہانی سماروکیں
شپ " او " زہیروک " شگ بیگ انت - " یاہانی سماروکیں شپ " ء وانوک گش
انت کہ انگریزی شاعر شیلے ۽ لچھ (To The Night) ء چہ زیرگ بیتہ پشت
کہتہ " زہیروک " اگن وٹی بہ بیتہ بلے یک لچھے ء شاعر ۽ شاعری پچارگ نہ بیتہ
واجہ شرگدار گشیت کہ " آوان وٹی چاگرد ۽ احوال معلوم انت - کوریں پنڈوک ء
گند انت کہ سار میں برپ ۽ گوات ء کہ ہرکس ماں کوٹ و صدریان چیر انت گون
وٹی درنگیں جاگ ء سڑک ۽ کرا ہوشنوک انتہ اے " آوان " کریم دشتی دی
ہوار انت بلے اے بڑگ ء کدی کوریں پنڈوک ۽ نام گیتہ - آکدی چرے احوال
ء سئی انت - آگشیت :-

" بیا کہ پلگارتہ کل زہیرانی " - چہ کریم دشتی ء صدیق آرات گیشتر بڑگ
کنگ بیتہ بیچارگیں صدیق آرات گشیت کہ اودا کہ تہلس دنیا سنگ چگل دینگ
انت - آ اودا نہ گوزیت چو کریم دشتی ۽ وڈے - بلے واجہ گچکی پہ وٹی شرگداری ۽
خاطر ء گشیت " شیشنگیں باد گیر ۽ دیوار ہما دما پرخت کہ تہلس دنیا ۽ سنگ ایشی
بلگت و اے زوت لگیت چو کہ صدیق آرات ء لگتہ - صدیق شاعری ۽ دامن یلونہ

کریم دشتی ۽ شاعری کہ ظاہرا گوں عطا یک معلوم بیت بلے وتی راحا
در گیوگا انت -

اگن وانوکانی موہ بیت عطا شات او کریم دشتی ۽ شعراں بوانت او اے
جرء الم بکننت کہ باریں عطا شات ۽ وتی "زندگیاں لاش ۽ کفن" ، "ہوشام" ،
"جنوزام" ، "شپانک" او "دل گریت" ، او "شپ ناریت" چہ کریم دشتی ۽
"یاتانی سماروکیں شپ" او "زہیروک" ۽ "زرنگ انت" - اگن "یاتانی سماروکیں
شپ" او "زہیروک" چہ برز ۽ نام گچگیں ، لچھاں زیرگ بیگ انت ۽ منی دل ۽
اشاں ۽ وت ماں وت ۽ سیادی نیست -

نیں گوشدار کہ شرگدار عطا شات ۽ بارو ۽ گشت خبر صد او بنے یک کہ
بلے اے حقیقت انت آئی ڈنی زانت ، چو ورنانہ انت کہ تھی زانت انت
او گشت "تکہ ڈنی زانت (خارجی شعور) پختہ مہ بیتہ ذہن ۽ گرمن
وڈک در نیا انت -

منی ادا دی شویم "خارجی شعور" ۽ پنچ و مونڈور کناں پرچہ کہ دگہ
زبان ۽ لوزانی معنا مردم ۽ رہپنت -

ہما تاک ۽ کہ "سے توار سے خیال" تنگ بوئے ہے تاک ۽ تما عطا شات
۽ "لچہ" ، "پھلانی حُشکیں پن" تنگ بیتہ - اے لچہ ۽ گڈی ہر ۽ بگند ایتہ
"گندی وتی ماند اگیں پشک ۽

گوں چنڈیں چادر ۽

دست ۽ کنار او کوپگ ۽ "بردوں" کپیتہ

دل چو جنیں زہگانی شہد و شکلیں داب ۽ پرشیت

صُوب ۽ سمیں ناں پلوئے کیت و گوزیت؟

دگہ لٹھے ۽ یک ہرء بگند ایت :-

"پہ ارس گیری ۽ ہوس

انار پل رحتگیں انار کل شہ تنی عین ند یستگیں دل ۽ ترھینگانٹ

پہ نام ۽ مستیانی بے وسی

شپانی سیری لذتاں نوشگانٹ

دلوں پختیت سسسسسس (ہوشام) سس

من کہ منی دست ۽ چ مال ۽ چ ملک ۽ چ مڈی ۽ نیست

من کہ شپنکے آن وتی زند ۽ پہ شپانگی مرک کناں

تو کہ وتی بلک ۽ لاڑک و شر رنگیں جنک زردارے ۽ چک

انگت تنی دل پہ من زروک انت -

پرچہ گنوک انت ؟ سسسسسس (شپانک) سس

بالو بلو ، بالو بلو

سازاں شلینت زیملاں

پہ چاپ و دہل دوکر و سرنا ۽ وش لہریں توار

پہ دزگوبارکی دے ، سیری جنوزام ۽ مبارکی دے

دل کوٹلی چے ۽

بہا بیت مہر

پرست حانی ۽ سسسسسس (جنوزان) سس

"پھلانی حشگیں پن " ۽ برز ۽ بند ۽ اے سہرا بیت کہ یک غریبیں

باغپان ۽ پہ وتی زرداریں وازدار ۽ شر رنگیں جنک ۽ ہدوک ناک انت پرچہ

کہ بنی آدم واہگ و ہدوک ۽ راگروند پر نیست بلے و ہدیکہ باغپان ماں جوئے

آپ ء واژدار ء ماڑی ء ساہگ ء گندیت او وتی درنگیں جہراں آئی ء جم پکیت ء
آئی ء دل پرہیت۔

ہوی نکر عطا شات ء لچھ ہوشام ء بہرے۔ اے یک تخی دلین مردم نے
کہ پ شفار مہری ء زریت او ایٹی گندیت۔ کہ یک "مورمانٹ نے" پ دست
ایہ موشی او تسلا یک نیازی نے ء وتی ہوس ء گواچی کنت او آئی ء غیرت ء وتی
مورمانٹی ء حرجان کنت۔

جام دُرک ء گشت کہ۔

من گنوکاں کہ گوں دل ء جیڑاں

دل گنوک انت کہ گوں من ء جیڑی

عطا شات یک شپانک نے بیت او پ ہلک ء لاڑک او زردار ء چک ء
زریت۔ بلے وہدے وتی شپانکی ء ترانگ ء کپیت۔ آئی ء دل ء اے ہدوک یک
گنوکی نے۔

"انگت منی دل پ تو ہدوک انت۔۔۔ پرچہ گنوک انت؟"

"جنوزاں" یک دزگوبارے ء ہنہیں نازینک نے کہ چہ آئی ء دل ء
لہڑاں درکیتہ او آیک آزمودگ نے زانگ بیتہ مے دود او ریت مے میرانی
دروغیں غیرت ء چیر دنیگ ء مردی زند او مردم ء واہگ ء یک بوج نے زانت او
بُریت او پ دروغیں غیرت ء پل نے بندنت۔ اے دزگوبار اے کنگلی ء سیرگوں
مزن نلہس میرے ء بیتگ ء انت۔ بلے آئی دزگوبار آئی ء را "جنوزان" گشتہ
اے جہر درست لوظ "سیری جنوزاں" ء پدر بنت۔ او پدا چہ۔

"دل کوٹلی جی نے

بہا بیت مہر

پرست حانی ء اء ء وت ۔

پذر بیت کہ مرچی دی چه " میر چاکر ء زنگزاریں ہزار حانی " استہ چه
 اے گللاں سرا بیت کہ عطا شات ء شاعری ء ڈنی زانت ء ننگی یا خارجی شعور
 ہنچک کہ گئے است ۔ او آ چه دتی چاگرد ء کھیں احواللاں سرپد استہ او اولسی درد
 ء چه کلاں گیشتر ماریت ۔ نیں پشت کپت اے گپ کہ " اے حقیقت انت ۔ آئی
 (عطا شات ء) ڈنی زانت (خارجی شعور) چو ورنانہ انت کہ تہی زانت انت " او
 چه اشی ء وانوک سے شک ء دل ء بیار انت کہ واجہ عطا شات ء شعراں سرپد نہ
 بیتہ یا واجہ دانکو زانت کہ " خارجی شعور " او " داخلی شعور " چه ئے ؟ ۔ گدا
 من گشاں کہ اے شرک ء آرگ دتی جان ء دوزخی کنگ انتہ منی دل ء واجہ ء
 اے گپ جنگ نہ لوئنگ ۔ اے الم ء " چھاپ روئے " (کتابتی غلطی) ہر کس
 زانت کہ " چھاپ رد " ہر چه کتاب ء بیت ۔ انگت شمارا بلور نہ کنت تہ واجہ ء
 سے نوشانک ء ہما گیاں گوشدار ات کہ ماہاں اے نوشانک ء برز ء نوشہ کنگ
 انت چہدا بگر کہ " مے ہر سیں شاعرانی جرات و بہادری ماں ادا کہ " اے سنج چه
 مے زانتکاریں شاعران کارچیت کہ دل ء لگیت و تم خون وار انتہ انگت بلور نہ
 کنت تہ گوشدار ات واجہ گشیت کہ ۔

" عطا اے گم ء دوست ء رکانی گلاب ء رنگانی چیر چیر دستہ جیج پہ جیج
 کنت و ہما برد کو پگیں درتہ شاپیں " ورنانہ آسمی ہل ء نیکی ء دست نشان کنت کہ
 گربہی آئی مراداں بھیر مٹھی جنگ ء نیلیت " ۔

" معنی ء گوہر " (عطا ء شاعرانی) ہنچو قیمتی انت کہ عطا لوئیت کہ
 وانوک ہمت پر وہ چست کنت و ایچی زانت ء رنجاکشیت ۔ او پدا اے دی واجہ ء
 بیتہ نوشہ کہ کہ " عطا نوکیں آسیانی ورنانہ ذہنی مذاہب ء تننا کہ " ۔

شما من زاناں نہیں اشیء گشائے کہ واجہ و ت جبرے کنت او و ت و ت
 و دروغ بند کنت بلے من گشائے نوشتانک و لاف و "چھاپ رڈ" انت
 پشت کپتے ہے نوشتانک و گندی بہر۔ اے ہما بہر انت کہ چریشی و شرگدار
 و لوزانکی لیکہ (نظریہ ادب) سہرا بیت۔ آہر ایش انت " منی ذات شاعر و ہے
 گلزمین و مردمے زانت۔ من اشیء نہ منین کہ شاعر خالی و پہ و تی ذات و
 شاعری کنت او آئی و راگوں ایشی و کار نیست کہ استمان و زانکار کہ آسمان و
 بلدیں استلال دست جنت بلے منی خیال و کہ پادے ماں گلزمین و مدہ بنت
 او و ت و چہ بنی آدم جتا لیکیت۔ انسان و دوستی او دروے ماں دل و مدہ بیتہ
 آئی شاعری و روح باز نہ انت۔ منی معنا اے نہ انت کہ شاعر جارچین و وازی
 تے بیتہ بلے میانی راہے است۔ آئی بنیاتی راہ بنی آدم دوستی و درد بیتہ بلے
 سہرا کنگ و راہے شاعری رنگ و بیت۔ نہیں و ت بلکٹ کن ات اے بہر و سر
 و اے تران و ت دوہر و انت اگن بگیشیت او اگن مدہ گیشیت تہ سہ بہر و انت
 یک بہرے اے سوال انت کہ شاعر پہ و تی ذات و شاعری کنت۔ اگن پہ اولس
 و دوی ایش کہ شاعر ہما گپ و بخت کہ آئی و دل و پاد کیت آئی و زرد و
 سکین انت اگن ہما گپ و بخت کہ استمان آئی و گشیت۔ سہی ایش کہ شاعر و تی
 خیال و پکر و برزی و یک حدے ایر بکت او یک ہلے بکشیت کہ چہ آ
 چیدگ و شاعر پاو و آدم و دور مدہ دنت۔

نہیں کہ ماوت و را مان گیشیتہ گڈا بل کہ اشیء سر و شری و تران بکنون
 اولی خبر ایش انت کہ شرگدار گشیت کہ " من اشیء پھیر نہ منین کہ شاعر خالی پہ
 و تی ذات و شاعری کنت و آ آئی و راگوں ایشی کار نیست کہ استمان و زانکار اشی
 کرد بنت کہ نا"۔ یک برے اشیء گندوں کہ شاعر و ذات گوں استمان و یک

انت اگر جتان تہ المء ماگشوں کہ یک ذات ئے چہ استمان ء جتانگ نہ
 بیت او آئی ء اومان آئی ء واہگ او آئی ء لوٹ و ڈک ہما انت کہ کھیں استمان
 نیگ انت ۔ بلے شاعر ء صفت ہمیش انت کہ آچہ ہمک مردمان گیشتر سرہد بیت
 دور تر گندیت او استمان ء گشاں (ضروریات) جوان تر گندیت ۔ شرتر سوگہ انت
 آئی ء کار انت کہ اے دگہ مردمان ہما شے آن بڈسیت او پیش بداریت بلے اگن
 ہمک مردم ء نظر چو آئی ء تیز مہ بیت او آئی ء دیت کمکت تہ شاعر وتی چمان باید
 نہ انت کہ نز بکنت ۔ تی گپ سمائے ایش کہ شاعر ء را خالق بزاں پیدا کنوک دی
 گشگ بیت ۔ ہمیشہ کہ آجوڑینیت ما اگن اشی ء بہ منوں کہ شاعر ء را شبنیگ او
 بشارت بیت (شاعری جزویست از پنجمیری) تہ اے ٹوک ء ماکت کنوں کہ شاعر
 زند ء نوکیں رھبند در گجیت او مردمان نوکیں دگاں برگ ء پنت ء دنت ہمیشہ
 اگن نگدکار اے گپ ء جنت کہ شاعر چہ اولس ء ہمک مردم ء دور تر چارایت تہ
 دگہ گپ ئے بلے باید انت شاعروت ء را کٹھ میم بکنتہ دومی ٹوک ایش انت
 کہ جوانیں او کواہیں شاعرے ء را کس ء نہ پرمانہ کہ فلاں شعر ء پر بند ۔ شاعر ہر
 وہد ء چہ وتی دل ء شعر پر بندیت او وتی دل ء گپ ء جنت ہچیر رہ در بر ء چہ
 لڈام ء پول نہ کتہ کہ شمارا تاں کشک ء بہ براں ۔ طیب نادراہ ء جُست نہ کتہ
 کہ آئی ء چہ بدنت او پدا شاعری ء خیال ء برزی او دوری ء حد گیشینگ او
 چیدگ بندگ دی روانہ انت ۔ سقراط وتی وہد ء دانکہ زندگ ات گنوک ات ۔
 بلے مرچی آئی ء گپ سارینی گپ انت ۔

مثنیٰ ء (Paradise Lost) ء چہ آوہدی ء مرچی گیشتر معنا کشگ ء

انت ۔ اُردو ء مستریں شاعر غالب ء را بے معنا گشگ بیگ ات ۔ بلے مرچی
 گشت کہ غالب ء شعرانی کتاب آسمانی کتاب ئے ۔

شاعر ۽ اولیٰ او مستریں شرگدار ارسطو گشتیت " شاعر گو سنگیں گپان نہ
جنتہ بزبان آکار کہ بیگ انت آوانی توصیف شاعر ۽ کار نہ انت ۔ شاعر ہما
گپان . جنت کہ آماں دہی روچاں مردم ۽ سرء کپوک انت ۔"

بزبان ارسطو گشتیت کہ شاعر ہما گپ ۽ . جنت کہ اشکنوک ہمیشی ۽ بزانت
کہ اے گپ الم ۽ بیت کنت ۔ تاریخی کتاب ئے اگن ماں شعر ۽ تما بہ بیت نہ آ
شاعری گشتگ نہ بیت او ناکہ شاعری انت ۔

نہں شماوت ہلکٹ کن ات کہ واجہ ۽ اے نوشتانک پہ شاعری ۽ گواچتانی
درانگاز کنگ ۽ نوشتہ کتہ ۔ اگن وتی شرگداری ۽ پیشدارگ ۽ ۹۹ —

لبزانک ۽ شرگداری

اے۔ آر۔ داد

لبزانک ۽ ساڙا ۽ سا سرجم ۽ کنگ باز گراں انت ، پرچا که لبزانک هر زمانگ ۽ گون نوکس پکراں دم ۽ انگ۔ بے اے دراهیں زمانگانی ته ۽ گوزگ ۽ پد ما اے جاگه ۽ سرلو نکس که لبزانک هما مواد ۽ گوش انت که آھی ۽ سیادی گون بنی آدم ۽ حب ۽ چاڙه به بیت۔ بے اشی ۽ ته ۽ یک جوانین شگلے (بیت) اون به بیت که باز دلکشی ۽ گون ماصیر بدن۔

پیشکا نجوم ، سیایات ۽ معایات ۽ علمان لبزانک گشت نه کنس ، نے راجد پتسری کتاب لبزانک ۽ رم ۽ انگ کن انت ، اشانی سیادی ایوک ۽ زند ۽ یک پھلتے ۽ گون همگنج انت۔ اے زاعفانی مراد ایوک ۽ زانت گیشی انت۔ ۽ نے اے زاعفانی سر ۽ زبان ۽ نور ویک بیت وهدے که لبزانک ۽ ته ۽ زبان مسترین بشارے داریت۔

لبزانک ماما بنگپ ۽ گوشس که آھی ۽ ته ۽ اے دو میں گپ بیا انت یکے مواد ۽ ته ۽ بنی آدم ۽ چاڙانی راز گون به بیت۔ دوی مواد ۽ ته ۽ زبان

زانتی ، اندری درد ، دلکشی بہ بیت ۔ بزبان اشیاء تہ ، شہدیں زبانے کار مرد بہ
 بیت ۔ لبرانک ہما گوشگ بیت کہ آھی ، تہ ، راج ، زندمانی ، تجربت ، ما
 رشتانی گپ بہ بیت ۔ چوناھی ، لبرانک ہما گوشگ بیت کہ آھی ، تہ ، بنی آدم ،
 دل ، دریگ گون بہ بیت ۔ ، یک انسانے ساه بزیریت ۔ کندگانی ، گریوگانی توار
 یک حساب ، گوشاں بہ کپ ایت ۔

گوشگ ہمیش انت کہ لبرانک زند ، آدینک بہ بیت ۔ لبرانک چار (۳)
 رنگ ، تہ ، تخلیق کنگ بیت ۔ اولی چیز کہ لبرانک تخلیق کنگ ، سبب بیت آ
 بنی آدم ، وتی دم ، آرگ ، واہگ انت ۔ دوی بنی آدم ، گون نبشتہ کار ، نونکی
 انت ۔ سہی چیز نبشتہ کار ، حقیقی ، خیالی دنیا ، گون سیادی انت ۔ چاری گون
 بنی آدم ، دروشم ، فارم ، نونکی انت ۔ بنی آدم وتی جند ، تجربت گندگ ،
 چارگ لوٹ ایت ۔ ، ہمیشاں نکش ، نگارانی تہ ، گندگ ، ماصیر گیت ۔
 اے گپ ، مرچی کس ردکت نہ کنت کہ بنی آدم ایوک بیت نہ کنت ۔ ، نے
 ایوکی ، آوش بیت بلکس آھی ، راچاگرد ، تہ ، نندگ گیشتر دوست بیت ۔ ،
 سے چاگردی جبزگ ، پد ، آوتی خیالاں گوشت ، وتی جند ، خیال ، تجربہ ،
 یا نفسیاتی تجربتوں دوی ، را سرکنگ ، مزین دشی تے زانت ۔ وھدے اے
 خیال ، تجربہ ، ہانی تہ ، فکر ، آزم ، رنگ ہوار بیت گڈا اشیاء ، لبرانکی شان
 دوی بیت انت ۔ چرے گپ ، تران ، چہ سے گپ گیش ات کہ لبرانک ، دو (۲)
 کشف انت ۔ یکے ، Matter گوشیں ۔ ، دوی ، اے Form دوہینانی صورت
 توری ، نام لبرانک انت ۔

لبزانک ۽ بنگپ

لبزانک ۽ سيادي گون زند انت - ۽ زند ۽ بازيں تک ۽ پھنات انت
 پميشڪا لبزانک ۽ هم بازيں تک ۽ پھنات بنت - زند ۽ همک واقعہ لبزانک ۽
 بنگپ بيت کنت - ادا مالبزبانک ۽ بنگپاں پنج جاہ ۽ بھر کنس۔
 (۱) ذاتي تجربت :- اشي ۽ سيادي گون آهي ۽ جند ۽ زندماني ۽ همگرنج
 انت -

(۲) انساني تجربت :- اے انساناني تجربت گوشگ بيت -

(۳) اجتماعي تجربت :- اے تجربتاني سيادي تيوگيس چاگرد ۽ زانگ بيت -

(۴) مادي دنيا ۽ بارو ۽ تجربت :- اے تجربتاني سيادي گون دري (خارجي)
 دنيا ۽ همگرنج انت -

(۵) ازم ۽ لبزانک ۽ بارو ۽ تجربت :- اے رم ۽ نبشته کار اليوک ۽ ازم ۽ را

ويم ۽ كاريت - آلبزانک کہ آهي ۽ سيادي بني آدم ۽ ذات ۽ همگرنج انت آاليوک

۽ ذاتي مارگ بنت آھاني تہ ۽ آندري دنيا ۽ اکس سھرا بيت انت - اے رنگس

لبزانک ۽ تہ ۽ اھلي لپہ کاری ۽ پيسر ۽ پکيسري ۽ موکلي لپہ کاری حوار بنت -

اے رنگس لبزانک ۽ تہ ۽ زبان گيشتر جوان گوشگ بيت - اشي ۽ تخليقي لبزانک

گوش انت - بلے آلبزانک کہ آهي تخليق کنگ ۽ نبشته کار و تي ذات ۽ چه دن

درکيت چاگرد ۽ سيل ۽ کنت گيشتر شھانگ بيت - اے رنگ ۽ لبزانک دري دنيا ۽

نيمون گوشگ بيت - اشي ۽ تہ ۽ راجد پتر ۽ کس ۽ زند ۽ راجد پتر حوار

بنت - اشي ۽ سيادي گيشتر مواد ۽ گول بيت - اشي ۽ را سادہ لبزانک گوش انت -

لبزانک ۽ سمي (۳) بھر ۽ بيانيہ لبزانک گوش انت بيانيہ لبزانک آدوينائي تہ ۽

کیت انت - اے بیانیہ لبرانک ء انچو جوان نہ گوش انت -

لبزانک ء بنیاد

یک زندگیاں ء مزین لبرانک ء تہ ء درساں چہ پیش پکری بنیاد کیت
 ا - اشی ء مانا ہمیش انت کہ ہر نبشتہ کار پیراگون عقل ء یک نسیگے ء
 بنیاد ء ایرکت - اے بن بن پد ء سرا لبرانک ء لوگ ء بندیت بلے ایو کا پکری
 بنیاد سر ء لبرانک تخلیق بیت نہ کنت پریشی ء کھکار ء تہ ء ڈولداری ء مارشت ہم
 بیگ لوشیت - اے رنگ ہمچو گیشتر بیت ہمچو گیش لبرانک ء تہ ء شررنگی کیت -
 بلے اشی ء پجیگ ء خیال ہم ہژدری انت - نبشتہ کار وتی خیال ء بانزلاں پچ
 کنت آسمان ء استلاں زیریت کاریت - ء باز بر ء گلکشان ء چہ ہما دم سر ء
 کش ایت ء وتی لبرانک ء "نمیران" کنت - اگل اے رم ء کلنیک ء دربکنے
 گڈا لبرانک ء تہ ء جان مان نہ بیت - باید انت ہر نبشتہ کارے نبشتہ ء شررنگی
 اثر ء زبان ء شری بہ بنت - وحدے اے چیسز لبرانک ء سینگارگ ء یکجاہ بنت
 گڈا لبرانک فکر ء ازم ء مستریں نمونہ جوڑ بیت -

لبرانک ء تہ ء نبشتہ کار ء اکس

جوانیں لبرانک ہما انت کہ آھی ء تہ نبشتہ کار ء اکس سہرا بہ بیت ہمیشکا
 گوش انت کہ کسے ء تخلیق ء وانگ ء پیش نبشتہ کار ء دانگ ہژدری انت پرچا کہ
 تخلیق نبشتہ کار ء تب ء پیش داریت - اے فرانسسی ضرب المثل ء تہ ء چنچو
 راستی ہست کہ ازم زند انت - اے نبشتہ کار ء تب ء چہ زانگ بیت - پہ وانو
 کاں سرپد بیگ ہما روجی گران نہ بیت - اگل نبشتہ کار ء تب ء آسپد بہ
 بستہ مزین لبرانک ء تہ ء نبشتہ کار ء اکس سہرا بیت - چوشیں لبرانک ء تہ ء

نبشۂ کار وتی تجربیاں کما ایت - اگاں لبزانک ۽ تہ ۽ نبشۂ کار ۽ جند ۽ تجربت ۽
 بت گڈا آ لبزانک " آفاقی " لبزانک گوشگ بیت - یک مزین نبشۂ کارے ۽
 واسۂ اے حردی بیت کہ آزند ۽ حما کشک ۽ گاماں ایر بکت کہ کدی اود ۽
 وانوک ۽ سر نہ کچگ - مٹن ۽ گشتن انت کہ " جوانیں لبزانگ سرپدی نبشۂ کار
 ۽ زند ۽ خون انت باید انت وانوک ہے نبشۂ کار ۽ تخلیقیں انچو لو انیت داں
 نبشۂ کار ۽ خون وانوک ۽ رگاں بہ تج ایت - نوں آ نبشۂ کار ۽ سرپد بیت
 کت " کسانیں لبزانک ۽ مزین لبزانک ۽ تہ ۽ پرک ہمیش انت کہ کسانیں
 لبزانک ۽ تہ ۽ نبشۂ کار اشکلیں گپاں جنت - وحدے کہ مزین لبزانک ۽ تہ ۽
 نبشۂ کار وتی ذاتی تجربتاں درشان کنت - کار لائل گوش ایت کہ مزین لبزانک
 اصلی آواز (Genuine Voice) انت - ۽ کسانیں لبزانک پد گوانک
 (Echoe) انت -

لبزانک ۽ تہ ۽ دل پھکی

لبزانک ۽ تہ ۽ دل پھکی مزین بستارے داریت - چہ دل پھکی ۽
 لبزانک ۽ تہ ۽ اثر دی بیت انت - ہے دل پھکی لبزانک ۽ اردواہ انت -
 درساں چہ ہمیش اے گپ افلاطون ۽ پدر کنگ آئی ۽ گشتن انت کہ " مزین ۽
 زندگیاں لبزانک ۽ بنپد دل پھکی ۽ سرا ایر انت -

راحد پستری رو ۽ بند ۽ تہ ۽ نبشۂ کار ۽ وانگ

اگاں یک نبشۂ کارے ۽ وانگ گوں رو ۽ بندے ۽ بہ بیت گڈا آھی ۽
 زانگ باز گراں نہ بیت - رو ۽ بندی وانگ ۽ بزانت ہمیش انت کہ نبشۂ کار ۽

دار میں کتاباں آئی ۽ تخلیقی رد ۽ زانگ ۽ جہد - چہ اشی ۽ ہرچی نبشتہ کار ۽ سر ۽
 گوستگ آدراہ گندگ بنت - ۽ ماچہ آئی ۽ زہنی دیرومی ۽ سرپد بنیں ۽ آھی ۽
 انسانی قد رانی زانگ ۽ موہ رس ایت - ۽ اھی ۽ ازم ۽ برزی ہم سھرا بیت -
 مثل ۽ صبر ۽ سید ۽ عطاء ۽ یادگہ کے ۽ ماہما وقتے سرپد بنیں کہ آھی ۽ دور
 سھرا بہ بیت - ۽ آھی ہر تخلیق گوں رد ۽ بندے وانگ بہ بیت -

دیم پہ دسیمی نبشتہ کار ۽ وانگ

یک نبشتہ کار اے رنگ ۽ ہم وانگ بیت کہ آھی ۽ گوں دگہ نبشتہ کاراں
 دیم پہ دیم بکنیں - اے رد ۽ مارا آدراہیں نبشتہ کارانی زند ۽ جاورانی حال
 گوریت - نوں ما آھی ۽ ازم ۽ سرپد بیت کنیں - اگل کے شکسپیر ۽ کسمانکاں
 زانگ لوٹ ایت گڈا باید انت مالو ۽ جانن ۽ کسمانکاں لوانیت ۽ پازل ۽ سرپد
 بیگ ۽ قاسم ۽ وانگ حردری انت - نوں ما زانت کنیں کہ کے ۽ چہ گوشگ - بے
 گوش انت کہ یک زمانگ ۽ لبزانگ ۽ زانگ ۽ واسہ دیم پہ دسیمی وانگ حردری
 انت -

زند حال

یک نبشتہ کار ۽ وانگ ۽ پد اے ارمان چول جنت کہ آھی ۽ زند ۽ حال
 چون انت - آھی ۽ وحی ۽ گم ۽ کامیاتی ۽ ناکامی ، گوں سنگٹاں نندگ پاد آھگ چون
 انت - انے گپ ۽ نہ ۽ جھج شک نیست کہ اے جاورانی زانگ ۽ پد نبشتہ کار ۽
 زانگ گراں نہ بیت - اگل ماٹرن ، شکسپیر ، فردوسی یا سید ۽ گل خان ، پازل ۽
 زانگ لوٹیں گڈا باید انت آھانی زند جاورال (سورج حیات) ۽ لوانیں - زند

حال ہم شرعاً جوان انت کہ راست نبشتگ بہ بیت۔ چہ دروگس سولح حیات ۽
 ما نبشتہ کار ۽ تخلیقاتاں سرپد بیت نہ کنس۔ ادء پہ مثال "اسرار التوحید" ۽ کہ
 ابوسعید ابوالخیر ۽ (فارسی ۽ مزمن رباعی گوشیں شاعرے یوتگ) سولح حیات
 انت کہ آھی ۽ نماسگ المنور ۽ ردء ۽ بند دانگ اشئ ۽ باز ہسبر ۽ عقل نہ من
 ایت۔ یک جاگے نبشتگ انت کہ ابوسعید وهدے بسیران یوت ۽ شودگ ۽
 پد آھی ۽ کفن گور ۽ دیگ یوت گڈا آھی ۽ ناگت ۽ چم پچ کت انت ۽ خواجہ
 عبدالکریم ۽ گوں لتک اشارہ کت ۽ کہ منی لنگ برہنگ انت۔ اشئ ۽ گوں
 کفن ۽ چسیر بدے چہ اشئ ۽ پد آھی ۽ پد ۽ چم بند کت انت۔ گپ اش انت
 کہ آھی ۽ وتی زند خواجہ عبدالکریم ۽ گوشگ ات کہ تو اگاں منی شودگ ۽ قسبر
 وکسارت ۽ کوتا ہی بکنے گڈا من زندگ بان پرے لنگ ۽ برہنگی ۽ آپدا زندگ
 یوتگ سہرا انت کہ چوشیں سولح حیات نبشتہ کار ۽ تخلیقاتی سرپدی ۽ ندنت
 برے برے چوم بیت کہ نبشتہ کار ۽ سولح حیات دگرے ۽ لبزانک ۽ رنگ
 دگرے۔ انگریزی نبشتہ کار جانن ۽ ہم حال ہمیش یوتگ۔ گشت کہ اردو
 لبزانک ۽ تہ ۽ ریاض خیر آبادی ۽ شاعری ۽ تہ ۽ شراب ۽ باز گپ کت۔
 بلے آھی ۽ وتی زند ۽ اے کدی دپ نہ جنگ۔ بلے اے گپ ۽ کس ردکت نہ
 کت کہ ندکار ۽ تخلیق آھی ۽ زند ۽ اکس انت۔

زبان ۽ چہ نبشتہ کار ۽ خیال

ہر نبشتہ کار ۽ زبان جتا بیت انت۔ ما چہ زبان ۽ اے اندازہ جت کنس
 کہ اے سیاہگ ۽ واجہ کے انت۔ لبزانی گچین کاری، لبزانی سینگار ۽ چہ
 اے گپ سہرا بیت کہ اے گل کاری کام نبشتہ کار ۽ کتگ۔ چہ اشئ ۽ سہرا یوت

کہ لبزانک ۽ تہ ۽ زبان ۽ بستارچی انت ما چہ لبزانک ۽ زبان ۽ جتا کت نہ کنیں۔ پوپ نبشتہ کنت کہ زبان خیال ۽ پوشاک انت۔ بے اے راست نہ انت۔ ما پوشاک ۽ کدی بلوئیں گوار کت کنیں۔ ۽ بلوئیں کشت ہم کنیں بزاں کہ پوشاک چہ جان ۽ گستا بوت کنت ۽ بے زبان چہ لبزانک ۽ گستا بوت نہ کنت۔ کار لائل ۽ زبان ۽ تو سیپ اے وڈ ۽ کتگ۔ " زبان نبشتہ کار ۽ پوشاک نہ انت بلکنیں پوست انت کہ چہ جان ۽ جتا بیت نہ کنت۔ اشی ۽ تہ ۽ شک نیست کہ زبان نبشتہ کار ۽ وتی جند انت۔ اگل نبشتہ کار ۽ مجگ ۽ خیالے کیت گڈا آئے خیال ۽ وتی رنگ ۽ درانگاز کنت۔ ۽ اے جتا حص درانگازی آھی ۽ چہ اے دگہ نبشتہ کاراں جتا کنت انت نیومین وتی

Lectures on Lectures in The Idea of University

تہ ۽ نبشتگ کنت اے ہم ہر نبشتہ کارے ۽ خیال ۽ مارگ جتا بنت اے ہم آھی ۽ اسلوب ہم جتا بیت انت۔ نیومین ۽ زبان ۽ ابرو ۽ دگہ جاھے چو نبشتہ کتگ الباریں (عام) نبشتہ کار گیشتر وتی عمد ۽ زبان ۽ کار مرد کنت۔ بے زبریں نبشتہ کار وتی لوٹ ۽ پد ۽ وتی خاصیں انداز ۽ گوں کو حصیں لبر ہم کار مرد کنت۔ مثال ۽ صبر ۽ عصری فرخی ۽ عمجدی ۽ زبان انت کہ محمود غزنوی ۽ زمانگ ۽ کار مرد یونگ ۽ بے فردوسی ۽ زبان جتا انت۔ آھی ۽ شاہنامہ ۽ تہ ۽ کو حصیں عمد ۽ زبان کار مرد کتگ۔ اشی ۽ سبب ہمیش انت کہ آھی ۽ ساسانی عمد ۽ بادشاہانی واکیات لپہ کتگ انت کہ آہانی زمانگ 652 تا 826 یونگ۔ آھی ۽ پہلوی زبان کار مرد کتگ اے سبب انت کہ فردوسی ۽ گفتار ۽ رزانی ۽ گوں سرپد ۽ زانگ نہ بنت۔ اے گپ ۽ را Rutherford ۽ ہم من انگ آھی ۽ Thucydides ۽ زبان ۽ رد ۽ گوشتگ کہ بازر ۽ زانتکاریں نبشتہ کارانی زبان چہ وتی عمد ۽ انچو جتہ

بیت کہ ما آھی ۽ زانیس ہم ۽ نزانیس ہم ، گپ اد ۽ ائک ۽ سربوت کہ زبان نبشہ
کار ۽ جند ۽ اڪس انت ۔

لسبز انک ۽ راجد پتری بستار

نون ما لسبز انک ۽ راجد پتری بستار ۽ بارو ۽ گپ جتیس نبشہ کار وتی
عمد ۽ چه جتا بیت نہ کنت ۔ بلکس آوتی عمد ۽ " جزوللشفک " زانگ بیت ۔ نے
ایوک ۽ اشی ۽ سیادی گون مرچیک ۽ (حال) انت ۔ بلکس زی (ماضی) ہم گون
انت پرچا کہ زیک ۽ پنپد ۽ سر ۽ مرچیک ۽ بان بندگ بیت ۔ اے یم ۽ یک
نبشہ کارے وتی همسریں نبشہ کار ۽ گو سنگس نبشہ کاراں گون همگرچ بیت
انت ۔ جوانیس نبشہ کار مارا ملک ۽ راجی لسبز انک ۽ پچار کنائنت اے رد ۽ دو
(۲) گپانی زانگ هژدري انت ۔ اولی راجی لوٹ دوی (۲) انقلابی لوٹ ۔ ہر ملک ۽
راجی لسبز انک مزمن بستارے داریت ۔ راجی لسبز انک ۽ را کتابانی امبار زانگ
مہ بیت بلکس آھی ۽ را راج ۽ دماغ ۽ کردانی آونک زانگ لوٹ ایت اے
تران ۽ سر جہیں مانا ہمیش انت کہ راج ۽ لسبز انک ۽ دستر مارا آراج ۽
دماغ ، زہن ۽ کردانی احوالاں سر کنت ۽ گوشت ۽ سے لسبز انک راج ۽ راجد
پتر ۽ تمک کار بیت انت ۔ پرچا کہ راجد پتر ایوک ۽ سر جہیں واکیا تانی نام
انت ۔ بے لسبز انک زند ۽ آونک انت ۔

شرگداری

شرگداری ۽ اسل مانا شر ۽ هراب ۽ گیشینگ انت ۔ ۽ نگد کار ہما بنت کہ
لسبز انکی تخلیق ۽ شر ۽ هراب ۽ چار انت ۽ وتی خیال ۽ گوشت بے شرگداری

ایوک ۽ لسبزانی حساب ۽ کتاب ۽ نام نہ انت۔ اسل ۽ شرگداری لبزانک ایت
 لبزانک ۽ رد ۽ آسویگس شرگداری کیت کہ لبزانک ۽ بارو ۽ بہ بیت۔ توری
 اشی ۽ لیکہ ۽ مراد لبزانک ۽ تجزیہ بہ بیت یا کہ تبصرہ یا گیش ۽ گیوار۔
 شاعری، آزمانک۔ ناول ۽ کسمانک۔ زند ۽ گیش ۽ گیوار ۽ کن انت۔ پیشکا
 گوشت کہ شرگداری زند ۽ گیش ۽ گیوار ۽ نام انت۔ شرگداری ۽ مادگہ دابلے ۽
 ہم لبزانک منیں۔ لبزانک ۽ تہ ۽ نبشتہ کار ۽ جند ۽ اکس رس ایت۔
 بیہ ۽ یم ۽ شرگداری ۽ تہ ۽ ہم شرگدار ۽ جند سھرا بیت انت پیشکا گوشت کہ
 شرگداری ہم لبزانک انت۔ ۽ شرگدار نبشتہ کار ۽ خیال ۽ پکرانی چمگ ۽ زند
 ۽ گیش ۽ گیوار ۽ کنت۔ ۽ زند ۽ گیش ۽ گیوار کنوک لبزانک انت۔ اشی ۽ مانا
 ہمیش انت کہ شرگداری زند ۽ گیش ۽ گیوار کنوک انت۔ ۽ ما پیشکا آھی ۽
 شرگداری ۽ تخلیقی لبزانک گوشیں۔

شرگداری ۽ ڈوبارگ

شرگداری ۽ بستار (اہمیت) ۽ چہ انکار کنگ نہ بیت بلے اشی ۽ ڈوبارگ
 ۽ ہم باز ۽ وتی لانک بستگ انت۔ پیشکا کہ شرگداری ۽ تب (مزاج) تنک
 انت اے زیک ۽ (ماضی) منوک انت۔ ۽ نوکس تجربھانی سر ۽ زرد کنت، باز
 گوش ایت کہ اشی ۽ نبشتہ کار ۽ راہ بستگ۔ ۽ پیشکا سمک آشوبی دور ۽
 لبزانک ۽ شرگدار ۽ وت مات ۽ جنگ لوتگ ۽ نبشتہ کار ۽ شرگدار ۽ میان ۽
 پیشکا مڑ ۽ جنگ لوتگ کہ نبشتہ کار شرگدار لوت نہ کنت۔ ۽ شرگدار نبشتہ کار
 لوت نہ کنت۔ بلے وھدے نبشتہ کار ۽ شرگدار یکس کس بنت گڈا لبزانک ۽
 شرگداری ہر دو دیروی کن انت ۽ مڑ ۽ جنگ هلاس بیت چوکہ ورژڈز ورتھ ۽

چہ شرگداری ۽ پاندگ

شرگداری نپ انت تمان نہ انت - اشی ۽ تہ ۽ تمان حما وحدی بیت
 کت کہ وانوک گوں بے زانگی ۽ گوں وتی زحن ۽ کار نہ بندگ ۽ شرگدار ۽ پکر ۽
 سرا بیہ بکت - بے پاندگ چہ شرگداری ۽ حما وحدی بیت وحدے شرگداری
 نبشہ کار ۽ سرپد بیگ ۽ دز کمکی بکت ۽ پیشکا گوشت کہ شرگدار زانکارین
 مردے بہ بیت چہ لسبز انک ۽ زند ۽ ہر تک ۽ شیوار بہ بیت ۽ آھی ۽ نگہ ۽
 چارگ چہ وانوک ۽ برز تر بہ بیت ۽ آ لسبز انک ۽ کام تک ہم بہ بیت ۽ سرپد
 بہ بیت -

شرگداری ۽ مقصد ۽ مراد

شرگداری ۽ دو (۲) مقصد انت - اولی مقصد لسبز انک ۽ گیش ۽ گیواری
 انت دومی (۲) لسبز انک ۽ سر ۽ انسپ کنگ انت - شرگدار یکیں وحد ۽
 دوینناں سرجم کت - بے باز ۽ گوشگ انت کہ شرگدار ۽ کار ایوک ۽ گیش ۽
 گیوار بہ بیت - انسپ کنگ و وانوک ۽ دست ۽ انت - گیش ۽ گیوار ۽ رود وانوک
 پیشر سے (۳) گپ ۽ منوک انت - اولی شرگدار ۽ شاعر ۽ شربانی سما بہ
 بیت زانگ ۽ پہ تجزیہ کنگ ۽ بزانت سہی (۳) ہی شربان راج ۽ دم ۽ ارت
 بکت -

جوانتسریں شرگدار گیش ۽ گیوار ۽ وتی تب ۽ سما ۽ گوں کار گرایت -
 ۽ اے رود ۽ آھی ۽ بازپٹ ۽ پول لوٹیت - آھی ۽ کار ایش انت کہ آ تخلیق ۽
 ارواہ ۽ سر ۽ دست ۽ ایر بکت - آھی ۽ شربانی شوہاز ۽ دربیت - خیال ۽

تجرباتی خیال ء گور بکت ء بزانت ء مانا ء درینج ایت - آھی ء شری ء انسانی
 فاحییاں سہرا بکت - تخلیق ء تجزیہ ء سہت ء ہمسرے ء دیم پہ دیم کنت - تخلیق
 ء سر ء گوستگیں راجد پتسری جنسز ء اثراں بہ گشنت - بلے تجزیہ ء گشینگ ء
 وت ہج گشت نکت اے وانوک ء سر ء دور دیگ بیت -

شرگداری ء رھبند

(۱) استقرائی شرگداری :-

شرگداری ء اے رھبند مولن ء ایر کنگ مولن لبزانک ء سانس
 رھبندانی پد ء چکاسگ لوٹ ایت ء ہمیشکا آسانسی راستیانی منوک انت -
 مولن ء گوشگ ء شرگدار ء سر ء اے الم بیت کہ آلبزانک ء دری (خارجی)
 رھبندانی سر ء بچاریت آ باید انت شری ء ہرابیاں شوہاز مکت آ چو سانسدان
 ء پیم ء کہ وھدے مادی چیزے ء سر ء تجزیہ کنت گڈا ایوک ء گوں راستی ء
 کار گرایت - ہے پیم شرگدار ء ہم لوٹ ایت کہ آلبزانک ء مادی چیزے
 بزانت ء آھی ء سر ء گپ بخت - آلبزانک ء بھر بکت بلے آھی ء سند ء
 مقام ء ایر مکت - استقرائی شرگداری ء تہ ء رھبندانی پابندی بیت نہ کنت ہے
 پیم کہ سانس ء تہ ء واکیات وت رھبند (اصول) بنت ہے پیم لبزانک ء تہ
 ء شرگدار جاوراں چار ایت ء رھبند ء ایر کنت - دری رھبند ء وتی سر ء نہ
 مشیت ء نے استقرائی شرگداری اشنڈرڈ ایر کنت اگاں ما استقرائی شرگداری ء بہ
 منیں گڈا قانون ء عروض مانا ء بیان ء سر جمیں رھبند بیکار بنت انت -

(۲) گیش ۽ گيواري شرگداری

گيش ۽ گيواري شرگداری ۽ مانا هميش انت که لبزانک نے ايوک ۽ گيش ۽ گيواري کنگ به بيت - بلکس وٽي فيصله هم گوشگي به بيت - ميکالے شرگدار ۽ یک بادشاهے زانت که حساب ۽ کتاب ۽ بلد به بيت ۽ نبشته کار ۽ آهي ۽ راه ۽ کشگ ۽ سر ۽ سوچ بکنت گيش ۽ گيواري شرگداری ۽ شرگداری رهند ۽ قانون سياسي ۽ مردم گري رهند ۽ سر ۽ اير کنگ بنت انت -

همه پيم که مردم گري رهند چاگرد ۽ سر ۽ جوکه بيت ۽ سياسي رهند ملک ۽ تالان بيت - اے رنگ ۽ شرگدار حاکم بيت انت ۽ نبشته کار محکوم -

(۳) راجد پتري شرگداری

Scherer ۽ استقرائي ۽ گيش ۽ گيواري شرگداری ۽ چه جتا راجد پتري شرگداری شوهازکت - اشي ۽ مانا هميش انت که نبشته کار ۽ گون آهي ۽ عمد ۽ راجد پتري ۽ سياسي جاوراني پد ۽ بچار ۽ اشي ۽ بچيگ ۽ آهي ۽ چاگرد ۽ آئی تب ۽ زانگ المي انت اد ۽ اے گپ سھرا بوت که شرگدار چو سائنس دان ۽ چو فلاسفرے ۽ انت اے رد ۽ اسکير ۽ مولن ۽ پکر یک انت - بلے دو نيناں پکر ۽ پرک هميش انت که مولن نبشته کار ۽ جند ۽ کمار نہ کنت ۽ اسکير آهي ۽ جند ۽ مزین چيزے خيال کنت بلے داں حدے ۽ آ مولن ۽ هم خيال انت آ هم چو مولن ۽ حساب ۽ کتاب ۽ منوک نہ انت بلکس آهي ۽ خيال هميش انت که نبشته کار ۽ فطرت ۽ زانگ ۽ آهي ۽ عمد ۽ چارگ ۽ پنگ آهي ۽ تخليق ۽

پرک کنگ ء مدت دنت انت ۔ ہمیشکا شرگدار ء فیصلہ دیگ ء ضرورت نہ انت
اے وانوک ء کار انت ۔

(۴) جمالیاتی شرگداری

جمالیاتی شرگداری ء رجبند ہمیش انت کہ لبزانک ء پٹ ء پول ء چ
رجبندے ء ضرورت نہ انت ء نے اسٹنڈرڈے ء حاجت ۔ بلکس مارا اے
چارگ لوٹ ایت کہ اے تخلیق ء وانگ ء پدمے سر ء چونس کھتے ، چونس جب
ء وشى نئے شگیت ۔ عے اشى ء مزنی ء بلندی انت ۔ اشى ء مانا اے بوت کہ
جمالیاتی شرگداری " فن برائے فن " ء دیروی انت ۔ ء اشى ء فلسفہ Hedonism
ء سر ء ایر انت اے شرگداری جس پرستی ء جذبہ ء گوں کار گیت ۔ اے
تاثراتی پکر ء ودی کنوک آسکروائلڈ انت ۔ آسکروائلڈ ء پد ء لبزانک عیش ء
نوش ء شوہاز کنگ انت ۔ ء اگاں تخلیق مارا وشى ء عیش ء سیمراں بہ بارت ء
یلہ بکت گڈا آستریں تخلیق انت ۔ نگرن ہم انچو گوشت ۔ " اگاں ادبی تخلیق
مے مارگانی تہ ء دیوانگی ودی بکت ء تاثراتاں واب ء چہ پاد بکت گڈا آسى ء
کامیابی ء سر ء شک کنگ نہ بیت ۔

(۵) نفسیاتی شرگداری

شرگداری ء جب نوک انت ۔ اشى مانا ء بزانت ہمیش انت کہ شرگدار
شاعر ء زند ء گوں نفسیاتی میل ء یوانیت ء بزانت اے شرگداری ء تھر فرائڈ
ء دانگیں دادانت فرائڈ ء گشتن انت " ہنچش کہ آس برگ ء لپے مارا آپ ء
سر ء گندگ ء کیت ، گیشتریں بھر چسیر انت ۔ عے پیم ء انسان ء فطرت گوں

گونڈیں بھرے ۽ سمائی رنگ (شعوری حالت) ۽ زاهر بیت انتہ بے آہی ۽
 بے سمائی ۽ گورم انت چول انت اے زانگ نہ بیت " شرگدار ۽ سراہڑری
 بیت کہ آنبشتہ کار ۽ زاہری تب ۽ مدت ۽ آہی اندری تب ۽ شوہازگ ۽
 جد ۽ بہ کنت۔ نوں آ آہی ۽ تخلیق ۽ سر پد بیت کنت

آساپ

اکتوبر ۱۹۹۳ء

متر

مئے بتل - چہ، چون، پرچہ، (یک پارے)

عبدالغفار ندیم

بتل یا نکه مثل گیدی لوزانک ۽ براہدارین و سکین کوہنیں ہرے و
 زبان ۽ قدمی سنگتے — ایشی روم شہ ہما وخت ۽ بنا بیت کہ زبان ۽ جند و ت
 جوڑ بوت، و مخلوق ۽ راپہ وتی ہروچی زند و نند ۽ کار بندگ بنگج کنتہ مدان
 مدان ۽ زبان ۽ اے ہرگوں قرن و دورانی گوزگ ۽ دیما روان بیت و راجی لوٹ
 و احتیاجانی پیم ۽ ایشی تما وڑ وڑیں کمی گیشی بنت —
 بتل چونہ ۽ کسان کسانیں زبائیں و شرکنین گشتن کہ آچہ لہتیں و شیں
 لوز و پٹھاں جردگنتہ اے بازیں راجی و لوزانکی خوبی ۽ داہند انتہ — اے
 یک نیمگے ۽ زبان ۽ سیر و شانگان و پراہ دامن جوڑ کنتہ ۽ دوہمی نیمگ ۽ راجی
 لوٹ و احتیاجاں پلودی کنتہ و راجی حب و پکر ۽ نشوندار انتہ — اے کسان
 کسانیں گشتن چہ باز و شیں اولسی زبانی ۽ براہدار و نماہ دار انتہ و مزن مزنیں
 و دراجیں معنا و گپاں پہ گونڈی بیان کنت کہ چپی گپ و تران نامدار بیتہ چیشی

باز وخت نہ لگیت و یکس جملہ و رد ۽ گشگ ۽ گوں، آنہانی ذہن و خیال ہما دمان
 ۽ ہما مزین و برزین معنا و پدی کار واقعاں پوہ بیتہ اے پیہم ۽ بتل ۽ چہ
 جوانین معنا و خیال ۽ چکاریں گال و گشتن انتہ۔ بزاں اے ہمروچی زند و نندہ
 بارو ۽ عامس گواچن GENERALISATION انت کہ ما پھکیں، شرکنس
 وش زیملیں و گیشتر ہم زیلپس اولسی زبان ۽ درنگاز کنگ بوگنت — بتلانی زبان
 ۽ لوز و معنا ۽ لوزانکی خوبی ہم است انت۔ بلے آچہ اولسی زانت ۽ برز تر دی نہ
 انت — ہرکس آہان آسانی ۽ پوہ بیت و پہ آہانی پوہ بوگ ۽ خاصیں دانشوری و
 مزین پکری دی پکار نہ انت — او بلوچی بتلانی لیکہ و پچار دی ہمیش انت !

باز بتل پہ زانت جوڑ بنت و باز پہ نزانتی ۽۔ باز پہ زانت و قصد راج
 ۽ تما رواج دیگ بنت و باز و ت سرء و ت ابید اولس ۽ زانت و زانگ ۽ رواج
 گرنہ۔ بلوچی بتلانی سرء ۽ چھشانکے ۽ رند ماگشت کنوں کہ بلوچی بتل بازیں پیہ ۽
 رواج گپنگ انتہ۔ بزاں آہانی جوڑ بوگ رہند و تہر باز انتہ و گیشتر چہ چیرہ
 نبشنگیں لتیں تہران جوڑ بوگ و رواج گپنگ انتہ۔

بتلانی جزگ ۽ یک رہندے اش انت کہ آکواسین و زانوگرین مردمانی
 گشتن انت و آہانی جند ۽ ذاتی تجربت و کواسی و زانوگری ۽ پیدائنت انت —
 مئے بلوچی راج ۽ تنگا ہم اے دود است انتہ کہ باز مردم، وتی کماش، میر و
 سردار، کواس و زانوگر و مستریں مردمانی قول و گیترا و گشتنان ۽ وتی دیوان و مجلس
 و ہمروچی نندو نیاداں بیان کفنت و وتی گسپہ ۽ نامدار و زوردار کفنتہ اے پیہیں
 بیان چیرہ اے ڈولیں گشتن و قول راج ۽ تما باز شنگ و تالانی ۽ سبب ۽ بتل

جوڑ بنت — چشکہ یک کواسے ملک دینار گچی ۽ قول انت ”ہر دینکہ قوم ۽ چہ
 زبان شت تہ بزاں بیج نہ مانیتہ گوک پروش ۽ شہید میر بلوچ خان نوشیروانی ۽
 گوشتن انتہ ”جنگ ۽ اولی گرمیں ساعت مرد و نامرد ۽ دل ۽ سندیتہ بے پدا
 مرد ۽ دل برتریت و نامرد ۽ دل پد نہ تریت“۔ عے یم ۽ ملا بہادر رند ۽ قول
 انتہ ”برات اگل لیگار و پچار ماتیں — ہرے چہ کل ۽ عالم ۽ زیامیں —
 اے ڈول ۽ بلوچی ۽ بازیں بتل عے یمیں تنگیوں کواس و زانوگرانی گشتن و
 قول انتہ —

باز بتل چہ تواریحی واقعاں جوڑ بنت و ایشان پشت ۽ آپیلویں تواریحی
 جاور است انتہ اولس ۽ چہ ہماں تواریحی واقعاں سبق گکتہ و پہ وتی فامدگہ ۽
 ایشان گیرمیک لازمی مارنگ و چریشاں کردے عامیں رہند ٹسینگتہ چشکہ بلوچی ۽
 مشوریں بتلہ ”میرو ۽ گوں لڑ ۽ گندین بالکتر گورانی چراگ جاہ انتہ“۔ ادا میرو
 یک تواریحی مردے و بالکتر ماں مکران ۽ یک کوہنن تواریحی جاگے کہ پہ وتی آبادی
 و کشکار و وشحالی سک نامے کشگہ میرو عے جاگہ ۽ سردار اتہ بے سکس بے
 پرواہے اتہ آئی وتی ہندو ملک ۽ گتیری و وشحالی ۽ نیمگ ۽ بیچ دگوش گور نہ کرت
 و آوہد ۽ یک کواسے ۽ مارت کہ بالکتر ۽ اے سرسبزی و شادابی باغ و کچلاگ و
 سیری و وشحالی اے ڈولیں سردارے ۽ برکت ۽ تاں ویران پشت نہ کنت و اے
 انسانی زندہ جاہ و شہر زوت ہنچیں ویران و جنگل و بیابانے جوڑ بیت کہ آیوک
 ۽ گور آسکانی تہرڈ جاہ و چراگ جاہ جوڑ بیتہ تواریحی جادراں عے گالوار دی
 راست شون دات و بالکتر تاں روچ ۽ مروچی آسک ۽ گورانی لب جاہ و شکار جاہ

انت۔ پیشی آبادی و دشجالی پشت نہ کپنت، نون چٹ ویران و گیابان انت۔ چہ
 اے توارمخی جاوراں بلوچ اولس ء سبق گپتہ و میرو ء ناپسندیں لوڑ ء راک
 جاندی رنگے داتہ، کہ آگہ اے حال بوت تہ بزاں حیر بیتہ سے توارمخی جاوراں
 بالگرء رادی جاندی کتہ۔ اے یک عامیں رہبندے جوڑ بوتہ کہ بازیں شر و ہند
 توارمخی جاورانی سبب ء بتلانی زیب و براہ انت۔ دگہ یک بتلے۔ ”بزاں، کیچ
 انت۔“ کیچ یک توارمخی ہندے کہ بلوچانی بن جاہ و تحت بوتہ۔ پمیشا کیچ ء پہ ہرکس
 دل ء عزت بوتہ۔ و اود ء جہہ غندان ء عزت ء چارتہ۔ سے توارمخی جاورانی سبب ء
 سے بتل اش جوڑ کنگ کہ ایشی معنا ہمیش انت کہ پیش ء منی سرگوں مٹ ء نہ
 کپتہ، نون ہوش بو کہ تو چہ وت ء اد سرین تے ء دم پہ دم تے۔

سے پیم ء دگہ بتلے قول ہما ہمیں کہ عومر ء گوں ماہو ء کتہ۔ اے بتل دی
 گو سنگیں بلوچی تواریخ ء نشوندار انت و چہ توارمخی واقع و جاوراں در آتکہ اے
 بتل مارا عومر، ماہو ء توارمخی قول و قرار ء پیلیوس داستان ء گیر کاریتہ۔ ”آ مرد
 کہ کناں باہوئاں نیم روچاں نریمان و ابان“ ء بتل مارا دودا و بالاد ء کوہنیں
 توارمخی واقعہ ء شون دنت کہ دودا ء چون کمی ء را پناہ دات دودا چون کشاہ
 بوتہ آنہی ماس ء چہ گوشت و بالارچ ء چون سرگیت ۹۹۹ —

PARTICULAR SITUATION دگہ بازیں ہنچیں خاصیں موہ

دی است انت کہ آ توارمخی اہمیت ندارنت بلے وا ہم چراہاں بازیں بتل جوڑ
 بوگنتہ و راج ء تما باز مشور بوگنتہ اے ڈولیں واقعہ اناگہ ء یک رندے
 باں راجے ء تما ودی بنت کہ چہ ایشاں مخلوق اخلاقی پنت گرننت و عام رہبند اش

جوڑ کنت۔ اے ڈولین بتلانی پشت ۽ ۽ ۽ ڈولیں ناگمانیں خاصیں واقع موہ است
انت چشکہ "نیم بزو ۽ را بزے بوت دوشگ ۽ بان ۽ سر ۽ برت"۔ اے چوش
بیت کہ یک بے مالیں مردے ۽ را ایوک یک بزے دست کپیتہ آ ایشر ۽
ہمکرگیں مزنیں مالداری ۽ لیکیت کہ ہر صبا آنہی ۽ را بان ۽ سر ۽ بارت و
دوشیتہ ۽ خاصیں واقعہ ۽ را مخلوق ابدی گوناپ دات و پہ ۽ ندریستگان، مثالے
جوڑ کرت۔ ۽ ڈول ۽ گشتہ "خراسان نان آسان، نان آسان پہ کار آسان"۔
اے بتل چوش رواج گپت کیک رندے یک مردے چہ دگرے ۽ دپ ۽ اشکت
کہ خراسان ۽ نان آسان انت آجہ جنت و خراسان ۽ روت۔ دست ۽ دست ۽
سرا ایر کنت و نندیت و نان ۽ راہ ۽ چاریتہ بلے کے ہم دپی جسے نہ کنتہ،
شدے گپت لاپے ماں ونگ ۽ روت و سک بیت، آ مردوتی دل ۽ گشیت کہ اے
مردک ۽ مزنیں ٹاہے جت گوں وتی دروگ ۽ کہ خراسان ۽ نان آسان انتہ ادا
تہ کس دپی صلاحے ہم نہ جنتہ لانک ۽ بندیت و ایانکت دیم پہ وتی ملک ۽ کہ
برین و دروغ بند ۽ گور ۽ بکنین۔ رسگ ۽ شرط ۽ گوں چک ۽ ہما مرد ۽ کر ۽
روت و گشیت کہ توگشت کہ خراسان نان آسان، من ۽ وا شد ۽ کشتہ آ مرد
کندیت و پپہ انت کہ نان آسان انت، پہ کار آسان انتہ منی مطلب ہمیش
ات کہ اودا کار و مزوری باز انت، حشک ۽ کبانان رسیتہ — چما روچ ۽ اے
بتل پہ گلک کشاں کارمرز انت — اے ڈولیں خاصین واقعہ یک بیٹے ۽
خاصین تجربت انت کہ گوں یکجیں و پدما پدیں تجربہ و چکاس و تمہیات ۽ دپ نہ
کپنت و چریشاں چٹ جتا انت۔

بلوچی بازیں بتل کجین و پد ماں پدیں انسانی تجربت و تمہیات و چکاس ۽
 ثمرہ انت۔ بنی آدم وتی ہموچی زند ۽ لوک ۽ باز ہنچیں حقیقت و گواچن گندیت
 کہ مدام دیم ۽ کاہنتہ اے ڈولیں گواچن مدام راست سہرا بنتہ عے ڈولیں
 حقیقتانی بیان بتل ۽ جاگ ۽ پوشیت چشکہ بنی آدم مدام گندیت کہ براسی و
 سیال گندی یک خونی شے ئے پہ ماں و زر و جائداد نہ انت ہمیشا بلوچ دی گشت
 کہ زر ۽ مدے او زر زوال کہ زر دانگیں برات نہ بنتہ چیر ۽ بتل عے ہموچی
 تجربت، تمہیات و چکاس ۽ نشوندار انت۔

ماہ نندے ماہ بے دیگ نندے بیاہ بے

مگگ نہ کشیت دل ۽ بد کنتہ کار پہ کور ۽ ایشرک ۽ کپیتہ مور پہ
 چرپی ۽ رچیت — ساد ہما جاگہ ۽ سدیت کہ بارگ تر انت — عیب ماں
 دستان انت کہ کمان تیر نہ بارت۔ کپنگنت کوہ جہہ جنگ جنپاں۔

بلوچی ۽ بازیں بتل، بلوچی شعر و شاعری ۽ کجنگیں داد انت۔ اے بتل
 مزین شاعرانی جوانیں گپتارانی و شیں و اولس پسندیں لہتین کڑی و گلانی پیہ ۽
 رواج گپنگنتہ درائیں اولس ۽ رانجہیں شعر و گپتار تہ یات بوت نہ بنتہ بے
 دل پسندیں کڑی و گلانی یات کنتہ گران نہ انت۔ ہمیشا آباں اے ڈولیں گال و
 کڈیان ۽ پہ دل یات کنگ و وتی ہموچی زند ۽ گپ و تران و مجلس و دیوانان
 جنت اش و گپ و تران و مجالسان نامدار و براہدار کنتہ بلوچی ۽ چہ شعر و
 شاعری ۽ در کپنگیں بتل سک باز انت، چشکہ قبیل جت ۽ شعر عے کردے کڑی

مال پہ ہڑے مچ نہ بی
ساہ پہ سرے پہریزگ ء
دوستی پہ زور نہ بیت
دل کو تلی چپے نہ انت

مہر پہ بہا گیت نہ بیت

چریشاں ہریک کڈی اے ماں بلوچی ء یک بتلے جوڑ بوتہ دگراں بل "مہر
پہ بہا گیت نہ بیت ء بتل تہ ہر کس دپ ء انتہ سے ڈول ملاق ہم گشیت سے
غم خیالے و عاشقی چاڑے
اے دگہ شغل و آدگہ کارے

اے بند ء اولی کڑی مکران ء یک مشہوریں بتلے رحم علی مری ء اے
گل دی یک بتلے ء ڈول ء رواج گپتہ سے
حیراتی تمن ویران انت

نیت گوں شکلیں جنگان انت

چہ رحم علی مری ء شعراں دراتلکس دگہ بتلے سے

نیم کٹانی سراں نیم پٹلی نیم شپاں

نیم دپی رنبے نہ گندیت نیم داری نوکراں

نیم گوں شاری مراداں نیم نازی پہ غماں

استمانی شاعر بی بگر ء لتیں گال گندات کہ نوں بتل جوڑ بوگنت سے

ناموس و ننگے گار بیت

سردار کہ زر ء یار بیت

دائم ء تی مردش رخنہ ننت

جن کئی انت انت بور و مزن گندیں

ورنہ ء سرے سار ء بارت

ایک ء جزگ و پیریں یار

ترندیں مادن و مستیں زال   تکائی دنت بازیں

سارعیں مادن و چپیں زال   خون ۽ ماں دل ۽ بادینیت

گیدی (لوک) شاعری ۽ بازیں کڈی و گال دی بتلانی پیم ۽ ماں بلوچی راج

۽ رواج کپنگنت چشکھ اے ڈیہی ۽ چیری دوعیں کڈی انت ۽

بیلی کیت منی کندان ۽   لوغاریں سر ۽ رندان ۽

آں مرد کہ کنت یاری ۽   دارنت مادن و مہری ۽

۽ پیم ۽ مشوریں گیدی تہرہ "دستانگ" ۽ اے کڈیاں بچار ات کہ بتلا ۽

پیم ۽ مے راج ۽ رواج کپنگنت ۽

موت ۽ نشان گرمیں شب انت

ہور ۽ نشان دنز و ج انت

عشق ۽ نشان برچکندگ انت

اے دستانگ ۽ ہریک کڈی اے یک بتلے !

۽ پیم ۽ دگہ بازیں ہنچیں ہمزیل و ہم سنگین۔ بتل گندگ ۽ کاہنت کہ

قدیمی شعرانی پشت کنگلین گرینک انت۔ آ قدیمی شعرانی جند یانکہ دو روڈ مان ۽

پہینان وارنگ و گار کنگنت یانکہ پہ آہانی زانگ و معلوم داری ۽ مزنیں پٹ و پول

و کوشتے لوٹیت۔ اے ڈولیں بتلانی کردے مثال گند ات۔

○ لبہاں قلات ترینگنت   حشکس رضا پشت کپنگنت

○ خنتاں پہ جنگ دوستیں مزاری براس نہ بنت

(۱) شاشان نہ چنڈیت گوات ۽   کوہ نئے حاک بیت شمات ۽

○ پادینک ماں حرہ پادہ انت دربان گرہگہ گوشہ انت

○ ہستی گاماں شرکت نیستی ملوکان گرکت

○ مردی توکلہ میزینی کاران وت خدا جوڑینی

بلوچی ہ گیشتر بتلانی پشتہ یک نہ یک عقیہہ قصہ و داستان دی است

انتہ باز قصہ سک دراج انت و باز سک کسان انتہ ایشانی مقصد و آسرد

سبقانہ بتل ہ ہمہ رواج دیگ ہوتہ اے ڈولین قصہ و داستان دو تہرہ گنتہ

اولی ہما کہ مردمہ را گمان بیت کہ اے داستان و قصہ راستین انت بزاں اے

انسانی زندہ المہ گو سنگت و انسانہ را ایشانی تجربہ یونگ و آیندہ دی اے

ڈول بوت کنت کہ اے ڈولیں داستانہ کواس و زانوگراں چہ وتی یانکہ دگہ

انسانی تجربہ ہاں وت ٹسینگ و رواج دانگنتہ بلے درہمی تہرہ داستان و قصہ چٹ

وت گزارنت کہ آہاں راست یونگ ہ تیچ گمانے ہم بوت نہ کنت، نا اے ڈول ہوتہ

نتکہ بوت بیت — اولی تہرہ بتلانی لتیں مثال بگند ات کہ چہ قصہ و داستانانی

آسراں چونیں سبق جوڑ کنگ ہوتہ — !

گشت "یکے ہ پترہ گوات بارت"۔ ایشی پشتہ اے قصہ مشور انت کہ

یک رندے یک مردے و وتی نگرہ (پترا) پانچ کنگ لوٹیتہ گوات کشگہ انتہ

پمیشا اے سرہ کہ پچے کت آسرد گوات ہ پتاتہ دوہمی سرے کہ پانچ کتہ

اولی سرگوات ہ پتاتہ آتیک و شت کہ لتیں سنگ بخت و بیاریت و نگرہ ہ سر

ہ ایر بکتہ، تنکہ گواتے مہ پتایتہ ہر دینکہ آسنگ ہ چنگ و آرگہ شت، نگرہ

ہ جند گوات ہ برتہ چیشی ہ مخلوق ہ سے سبق گپت کہ یکے ہ پترہ گوات بارت

بزاں ہوئی و تپاکی شرین چی ئے و یک مردے چی کارکت نہ کنتہ دگہ بیٹے
 "ہوہستگس مردے میں ز کاریت"۔ گشت کہ یک مردے داب بیت کہ آئی ہ
 زنگی عس میں زائیت و مادگیں چکے کاریتہ بلے آ ہنچو داب بیت کہ چی آئی نہ
 بیتہ شبانکے جمود، گوزیت و نوک زانگیں میٹس ہ مادگیں گورگ، گندیتہ آ
 وتی بڑ ہ زریں گورگ، ہما میٹس ہ چیر، دنت و مادگ ایں ہ پہ وت ہ بارت —
 اولس شہ اے قصہ، عے سبق، گپت کہ گیش داب پہ انسان ہ بے سیت انت
 و بیکاری و سستی عیبے —

بلوچ گشت "انگور ترشپ انت" اے ہما مشوریں قصہ، چہ درانک کہ
 یک روہا ہے پہ انگور ہ چنگ درگ، درچک ہ بن، ست و کپت، بلے دپ ئے
 پہ انگور نہ رست پرچیکہ انگور ہ تلنگ سک برزت انت و ہدیکہ نا امید بوت نہ
 گوشتے انگور نہ وریں کہ ترشپ انت عے پیم، دگہ بیٹے تولگ ہر شپ، ہول
 انت بلے طوہ نہ لوئتہ ایٹی پشت، عے قصہ انت کہ یک رندے بادشاہے،
 وتی وزیر، را پرست کہ تولگ پرچے شپ، ہولنتہ وزیر، درانیت کہ شدیک
 انت بادشاہ، گوں حیرانی، گوشت "عجب! پرچے طوہ نہ ورنٹ"۔ بلوچاں عے
 اتھقیں گپ، را یک بیٹے جوڑ کرہ — دگہ بیٹے "بلی، گوشتہ رواں گاڑائے پٹاں،
 آ لوگ، رستے"۔ بزاں یک بیٹے، گوشت کہ من رواں اڑے درگیوں بلے اے
 اڑا را وتی لوگ، رستہ اے بتل ہ باروا، اے قصہ مشور انت کہ یک سک
 اڑوکیں بلک ئے چہ لوگ، درانک کہ برود جاگے گوں کے اڑ و کڑے بکت و
 دل ہ زنگاں بر بچیت لوگ ہ دپ، دگہ پیرزائے، گوانک جت کہ کجا روگائے!

گوشتے۔ ازاندے پشکا! دوہی پیرزال ء گوشتہ یک کارے پن بکن و برد۔ آ
 اینکہ یک ٹوپے (دو نیم سیرہ بروبرا مرچ، واد و تنباک ہو رکن و منی زحک ء
 بواریں۔ اولی مٹی ء گشتہ آ چیتہ دوہی مٹی ء گوشت تو پجات مے مے
 پجات پجات ء سر ء پشک و پشک دری اش کتہ اے ہم ء آنہی ء رادتی لوگ
 ء از و گڑا مے رستہ

نون اے ڈولیں قصہ و داستانانی دوہی تہرہ لتیں مثل بچارت کہ اولی
 کو اس و زانتکاراں پہ قصہ ٹسینگنت تکہ راج ء تما اخلاقی زانت ودی بیت اے
 ڈولیں قصانی بارو ء دل نہ غیت کہ آ راست انتہ و آئندہ ء راست بوت
 کنتہ بلکیں چراہاں مے سرا بیت کہ آوت گڑ انتہ اے قصہ گیشترگوں جنور
 و دولت و بے زباناں تعلقدار انتہ ہنچو کہ ماگنداں کہ کوہنیں دور باریاں ہر
 راجے ء زانوگراں بے زباناں قصہ ٹسینگ انتہ و اولس و زہنگان ء اے زوت
 تریات بوت گنت چہ اے بے زباناں قصماں بازیں اخلاقی رہند و پنت گیشینگ
 بوگنتہ بزاں ایشانی تما "پیلویں مقصدیت" بوتہ۔ بلوچانی تما اے ڈولیں قصہ
 سک باز انت کہ چراہاں ہتل مشور بوگنت چشکہ گوشت، مال ء پلوں پہ جان ء
 بیت انت "ایشی بارو ء اے قصہ مشور انت کہ یک رندے یک خدا دوستیں
 مردے ء چہ خدا دعا لوٹ ات کہ آ دلوانی بولی و لہز ء سرہد نبیتہ آتی دعا قبول
 بوت و آ درائیں دلوانی بولیاں و گیاں بوہ بوتہ یک رندے یک شی مے گوں
 دگرے ء گشگ ء ات۔ باندا واجہ ء پس ء دردے گپت و مرگی بیتہ آرا کشت و
 ہلار کنت نارشت و گوشت چ بیتہ واجہ سرہد بوت و ہما دہان ء وتی پے قصاب

۽ ڪر ۽ ٻه ڪرت ۽ ڊگه روڇي ڪي ڪلڪي گون ڪلڪي ۽ گشگ ۽ ات ڪه باندا واهه هر هر ام
 بيته ٻه ڊو گوشت ۽ سير هيں ۽ واهه ۽ هما دمان ۽ وٽي حر هم په ارزان ۽ گون
 ڊگرے ۽ بهار ڪرت ۽ هي ڏول ۽ لوان واجكار ۽ وٽ ۽ را چه وٽي بازيں دلواني
 مرڪ و تاواں ۽ رڪينته آسكل ات، بلے ڪي حرے سرگا ات ۽ ڊوگشگ ۽ ات ۽
 پونشي واهه ۽ پنج مریت، آرا سک توار ات ۽ دل ۽ نه مني ات ڪه چوش بوت
 ڪنته بلے گو سنگيں تجربے ديما ات، آني گريت و دعا لوٺ ات بلے چه غيب ۽
 آواز امڪ تي زهگ الم ۽ مریت پرچيڪه اگه تو وٽي ڪي مال ۽ نقصان بشتين ۽ ترا
 اڪريں نقصانے نه بوت ۽ اگه نو پس ۽ نقصان بستگيں ۽ ترا حر ۽ نقصان نه
 بوت ۽ اگه حر ۽ بستگيں ۽ ترا بهتر ۽ نه بوت ۽ بهتر ۽ بستگيں ۽ ترا اسپ ۽ تاوان
 نه بوت اداگه تو اسپ ۽ تاوان و مرڪ بشتين ۽ ترا زهگ ۽ مرڪ ۽ ڏولیں
 مزنيں تاوانے نه بوت ۽ نون ڪه مرد سک پشومان بوت ڪه دريگتيں آني دلوان بولي
 مزانيں و ڪسائيں نقصانے بهوئيں تنڪه آرا چوشيں تاوانے بهوئيں — اے ڏول
 ۽ چه اے قصه ۽ هي رهنڊ گيشينگ بوت ڪه مال ۽ زيان جان ۽ سيت ات ۽
 بزاں په مال ۽ نقصان ۽ پنج پرواه ڪنگ نه لوئيٽ ! اے قصه ۽ ٺهينگ ۽ مقصد
 هميش ات ڪه هرچي ڪه بيت بهيت انسان ۽ را بايد ات ڪه پريشان بهيت و صبر
 بڪنت ڪه صبر ۽ بن شرڪن ات ۽ !

ڊگه بٽلے ٽپڪ ۽ گوشت ۽ چي ۽ وٽ تنڪاں چي اے براتاني مدد بيته ۽ بزاں
 قصور مني وٽي ات ڪي سنگتاني برڪت ات ۽ اے بٽل ۽ پشت ۽ اے قصه
 مشهور ات ڪه ڪي ڪلڪي ۽ گوشت ڪه من ڊگه شهرے ۽ رواں ۽ بلے دمان ۽ رهنڊ آ

اصلی شہراء ات۔ یکے ء چہ آئی پول کت تو نہ گوشت کہ من دگہ شہرے ء روین۔
 کچک ء پے دات روگ ء تہ من شتاں بے پدا زوت و اتر کتاں چوش زوت زوت
 ادا رسگ ء سبب ایش انت کہ یکے تہ من وت سک تیز و تکان، دوہمی منی دگہ
 براہیں کچکاں منا ناچیناں ناچیناں ادا سرکنائینت۔ یک دگہ ہتے ”دب ء پے دب
 ء بندگ لالہ ء سور ء روگ“ براں نبوگکیں کاراں کنان ء وتی مقصد ء پیلو کنگ
 یا پے وتی مقصد و مراد ء پیلوی ء بازیں درے درگیگد اے بتل چہ بلوچی ء یک
 مشوریں قصے ء رواج گپتہ کہ زھگانی تما ماں مکران ء سک جھتے اے سک
 دراجیں قصے کہ ایشی ء ادا پیلوی ء نبشت کت نہ کنان بے گونڈی ء ایش کہ یک
 ہشی ے ء براس ء سیر ات۔ بے تھے توکاں آئی ء بلک نئے ء دیگ ء شیر
 ریکنت۔ بنی ء روپگے جت کہ چیشی آئی دب سیستہ بنی ء آرا چت و چیر دات۔
 پشی بندی بوت و ملور نشت چوسی ء براس ء سیر ء روگ نئے عیب زانت گوں
 بنی ء در بندی نئے کت ”بنی بنی دب دیئے دب ء پے دب ء بندین لالہ ء سور
 ء روین۔ بلی ء وتی شیرانی بدل لوٹ ات۔ پیشی بزہ کر ء شت پے شیر ء رند ء۔
 بزل ء بدل ء ٹال لوٹت۔ آکھور ء کر ء شت کھور ء کدو لوٹت۔ کپوت ء وان
 لوٹ ات۔ ڈگار ء آپ لوٹ ات۔ جو ء برد لوٹت۔ لوٹی (آہن کارا ء نا
 لوٹ ات۔ جے ء تور لوٹ ایت۔ لکے تیم ء پشی ء چہ کوہ ء میٹ برت
 سارے رست و تورے جوڑے کرت، توڑے جے ء کار بیت ہم ء نائے لوٹی ء
 دانتہ لوٹی ء بز دے جوکار مبتہ جو ء آپے ڈگار ء دات۔ ڈگار ء دانے کپوت
 ء دات انت۔ کپوت ء کد ء کھور ء دات، کھور ء دالے بز ء دات انت۔ بز ء

شیرے ملی ء دات انتہ ملی ء دمب دات، لپٹی ء دمپ پہ دمب ء بست و وتی
 براس ۽ سور ء شتہ چہ اے قصہ ء اخلاقی سبق ہے درانک کہ انسان پہ وتی گذر
 و طلبانی پیلوی ء بازیں چیبانی وازمندگ انتہ چہ اے قصہ ء راجی تنظیم ۽ راہ
 بند ہرانت — اے ڈولیں بتلانی سنت ۽ قصہ و داستانانی مثال سک باز انت

کہ آہانی نبتہ ء وت یک کتابے پر انت —

چہ اے برز ۽ دراجیں بحث و تراناں ہے سرا انتہ کہ بلوچی بتلانی
 سرچنگ، مزیں بردمانی گشتن و قول، توارسخی واقعہ و خاصیں مووہ ہرچی زند ۽
 تجربت و تمہیات و چکاس، جوانیں شاعرانی گپتار و شعر، گیدی شاعری و اخلاقی قصہ
 و داستان انت —

اے چہ و چون ۽ پچار ء رند، نون مارا اے چارگی انت کہ بتل پرچے
 — او منی خیال ء اے پرچہ ۽ جواب گیشتر اہم انت، پرچیکہ بتلانی بن پد ہے
 ”پرچے“ ٹپہ ۽ سر ء انتہ اگہ ہے پرچے موعین تہ بتلانی ”چہ“ و ”چون“ وت
 پشت نہ کپتہ بتلانی پچار ۽ بنیادی سوال ”پرچے“ انتہ ہمیشا من اے بارو ء
 کے تفصیلی ء گپ جنیں —

گوشت کہ پیشی مرداں گوں آڈکاں ماں بتلانی تران کنگ — اے راستے
 کہ پیشی مردوت پشت نہ کپنگت کہ شہ وتی کواسی و زانت و تجربہ ء نوک آڈکیں
 نسلان ء ”جوان و بد“ شر و گندگ و راست و دروگ ۽ ”نشونداری ء بکننت —
 بلے بتل شہ آہانی نیمگ ء اے کار ء کنت و بنی آدم ء راہ ء رطنت — انسان
 یک ”راجی ساہدار ہے“ —

آنہی دیم ء بازیں اژاند، سد و مسله است انت کہ وت آرا چه ایشان
 اپوک ء شہ وتی جند ء زانت و عقل ء رکینت و گشینت نہ کنت — آ اے
 ڈولیں جاوران و گرانی نمک و سروک ء وازمندگ واستی انت۔ آلویت کہ اے
 اژاند و سدانی دیر کنگ ء کے آرا سوجے بدنتہ اے مسله و اژاند و سدانی
 گیش و گینوار ء کے آنہی پیشونکی ء بکنتہ او بتل ہے ککاری و سروکی پیشونکی ء
 کنتہ

بتل ہے لیکو ء گیشینوک انت کہ یک راجے یانک و کھولے ء ہانک و
 مردم یک شے ء را چون بہ لیکنت، یک کارے آرا شر بگشت یا بد؟ یک خاص
 کارے ء بارو ء آبانی رائے چه بہیت؟ — بزاں بتل انسان ء رویہ
 ( ) ء جوڑینوک انت۔ رویہ یک شے ء یا کارے ء بارو ء
 انسان ء لیکو انت — چشکہ ترس، بیم، پسند، ناپسند، نفرت، دوستی، امید، ہمدردی،
 شک و ایندگہ، رویہ راجی تعلق و نندو نیادی گند و ننداں کم و گیش کنت و آبانی
 بیم و ہدان دی گیشینت۔ چشکہ ما گوشیں۔ "ہمے آپ صد سال ء وقت"۔ اے بتل
 راجی تعلق و نندو نیاد و گند و نند حد و سیمان گیشینت و یک مردے ء راگوں
 دوہمی ء مدام تعلقدار کنتہ ہے جویم ء خاص گوشت ء جتا نہ بیت بر پہ داری نہ
 روت، چه نادانین دوست ء دانائیں دشمن گہ۔ انت، ء ڈولیں بتل اے گلوار ء
 جوانی ء سرا کنتہ بازیں شے و کارانی بارو ء بازیں راج و نک و کھولانی بازیں
 رویہ بنت و چه بتلانی آوکیں نسل ء راہیل دیگ ء یک راجے وتی ہاسکانی، بازیں
 شے و کارانی بارو ء آہاں بازیں رویہاں گیشینت کہ آہاں ء چون بہ لیکنتہ پدا

بتل کہ ٹوک آؤکیں نسلانی رویہاں جوڑینوک انت تہ گو سنگیں دور و بدی ۽ راج

و تک و کھولانی بازیں شے و کارانی بارو ۽ رویہاں دی شون دنت —

اے گالوار یک نیم وانندیں یانکہ چہ وانگ و زانگ ۽ چٹ زریں راج

۽ تہا گیشتر راست درا بستہ جاہل و بے علمیں راجانی تہا بتل یک پیچے ۽ حاکمی

کنت و اوداں ایشانی کارمرزی و رواج ہمنکرہ باز انت کہ یک رجاہی گرو داری

فے ۽ پیچہ ۽ محکم انت

کوہنیں راجانی تہا علم و زانت ۽ کمی ۽ سبب ۽ بتلانی اہمیت سک مزن

انت و ہر چنکرہ کہ تہذیب و تمدن دیمروی کنان انت، بتلانی رواج و زور دی کم

یوان انتہ ایشی سبب ایش انت کہ ہر راج ۽ تہا بازیں کارو فرض پہ آ راج ۽

المی و لازمی زانگ بستہ و آہان ۽ پہ آ راج ۽ گہتری و بودناکی ۽ لازمی مارگ بیت

و اے پیچہ ۽ کھول و تک و بولکانی ذمہ داری گیشینگ بستہ او علم و زانت ۽ باز

کمی ۽ سبب ۽ آہان ۽ وتی اے فرض و کاران و رنگاز کنوکنیں اے پکر و خیالان ۽

گونڈ گونڈین گشتن و رہندانی قالب ۽ ناوننگہ بے گوں تہذیب و تمدن و

تکنالوجی ۽ دیمروی ۽ علم و زانت ۽ ورگ ۽ سبب ۽ اے فرض و کاران ۽ دگہ

جواتریں و شد تریں پیچے ۽ گیشینگ بوت کنتہ و چہ اولس ۽ وت سریں ہیل

کنگ ۽ بدل ۽ اے فرض و کاران ۽ درنگاز کنوکنیں پکر و خیالان ۽ پہ زانت چہ

وانگ جاہ و زانگ جاہاں تالین و شنگ کنگ بوت بیت — پداں ریڈیو ٹیلی ویژن

سینما، حوالہ تک و اولسی گپ و تراں ۽ ایندگہ وسیلہ ہم ایشانی تالان و شنگی ۽ دی

مزینن کنگے دات کنتہ — ! پیچہ سبب انت کہ دیما سنگیں راجان تہا بتلانی رواج

اینکه نه انت چسکه کوهننن و پد فنگلین راجان تمانت۔

مطلب ایش که بتل گیشتر ناوانده و پد فنگلین راجان پیدائنت انت۔

وداں آہاں زور و توان سک باز انت۔ آپ آہانی لوٹ و طلب و احتیاج و گذران

الی مارگ بنت و آہانی سرء پ زانت یا زانتی و کارکنگ بیتہ اے ڈول اے اے

راجی میراٹے جوڑ بنت، عے راجی میراٹ ۽ تما سہرا کنگلین ہمدچی زند و نیاد و گذر

و طلبانی بارو ۽ شون دانگلین خیالان چہ، ہر راج ۽ ہورین راجی پکر پدرا بیتہ

چوناہ ۽ عے راجی پکر چہ بتلان ابید کوهننن مذہب و رسم، رسم و رواج، دود و

دستور، چاچ و چیتان قصہ و شاعری ۽ دی جوانی سہرا بوت کنتہ بے راجی پکر ۽

سہراکنگ ۽ بتل مزنیں کارے کنت، پرچیکہ اے زبان ۽ پیدائنتی ہماہے و ایشی

لازمین ہرے دی —! پدا شہ بتلان چگی ۽ — راجی پکر درا انت

بے چہ ایندگران چگی ۽ راجی پکر درا نہ انت بلکس چراہاں ایشی زانت ۽ تجزیہ و

پٹ و پول چار و بچار پکار بیت، بزاں راجی پکر ناچکلیں پیما سہرا بیتہ

بازیں احتیاج و گذر و طلب و لوٹانی پشت نہ کپگ ۽ سبب ۽ بازیں خیال

و پکر دی شموشگ بنت و بازیں نوکیں لوٹ و گذرانی و دی بوگ ۽ سبب ۽

نوکیں خیال و پکر و دی بنت۔ چوش ۽ بتلانی تما کئی گیش ہر راج ۽ بیتہ انوں

ماں بلوچ راج ۽ پشت کپنگلین بتل بلوچ راج ۽ بندار لوٹ و گذر و ایشی ہورین

پکر ۽ شون دستہ بلوچی بتلانی سرء چمشانکے ۽ رندا، ما زانت کہ بلوچ راج گذر و

لوٹ چی انت؟ بلوچی کردار ۽ جوڑ کنوکیں قدر و سنگ تمام انت۔ ادا ہمدچی نندو

نند چون انت؟ بازیں راجی طبقہ و شکانی حال چی انت؟

- جوہان تئی ندر انت یور ء پشت ء پنگاں بند
- شکر ماں چلتن نئیں یات ء انت
- تو زر پہ کتل دارے نام
- مال گور ء گوشت گامیش ء سگتہ
- گور کئی پہ گرو ء آخر مال بادشاہ ء گنتہ
- ڈونب شدی بنت صاحبی سیراں یات کنت
- مال پہ ہڑ ء مچ نہ بیت
- شال ء پوش، شالک ء مرموش
- ہور گواری کہ مئے نگن یکے ہور نگواری کہ مئے نگن یکے۔
- نوک کیسگ ء دام ء مکن
- چابک چہ گز ء اسپ چہ گوز ء ہر کسی نہ تاچیت آئی جن طلاق انتہ
- مات ء لوگ کہ خنگی انت مردم پہ وت ء کاسگے بچنت
- دانگنیں زر و دست بدلیاں، ہر بارو چے دیگی انت
- عاشقی زرد نیارہ نہ ایت
- چہ قباہ ء کلاہ دزگ بیت، چہ کلاہ ء قباہ دزگ نہ بیتہ
- آکار ء کہ دز نکنت چچ محرے شر نہ کنت
- شریداری دیگ نہ گردیت
- تورگ چہ گوالگاں گیشتر دارنت
- تئی مدگ گز ء انت

- وارنگین وان و رپگیں مرد کس ۽ رايات نہ بنت
- لباں کلات ترینگ انت، حشکس رضا پشت کنگنت
- مزاراں نوٹ دیلت ترا پاکیزہ زرانی، ہمانیل باہریں نوٹ انت تواج ما
وار نہ گچینی
- مدے غریب ۽، مچن غریب ۽
- آہر ۽ وشحال کس ۽ نہ دیلت کہ کٹ ۽ نوزدہ و خرچے بیست
- دوستی وتی جاگہ ۽ بے حساب حساب انت
- گنج بے رنج نہ بیت
- لوگ ۽ سوچ کہ پر خرید انت
- لشکر ۽ جنوک آباد بیت بے لاپ ۽ جنوک آباد نہ بیت
- نان ۽ دیگ سک انت بے صلح حق انت
- گوزیت امروز رگامانی، غریب و شاہ و خوارانی
- ذر ۽ شیر ۽ پونز گتہ
- سیال ۽ چیز پہ بدل انت
- مال ۽ گوں واجہ ۽ عمدے انت
- پنڈوکی ہستیاں لال کمیت پزور نہ ہاں

طاقات و فرمی:

بلوچ راج ۽ تما مزنی و مستری ۽ لیکہ باز انت امیری و مزنی پہ مال ہم
بیت و چہ خاندان و خون ۽ دی۔ اٹکے تیم ۽ بلوچی بتلانی تھا کستری و مستری و

طاقتوری و نزوری ۽ سنگ و قدر دی گیشینگ یونگنت کہ اے مال بلوچی بتلانی تما
جونہی گندگ بنت کہ زور و طاقت، و مسترو مرزی، نزوری و کمزوری و غریبی و

کمتری ۽ بارو ۽ اولسی پکر و زانت چی انت؟

اے ڈولیں لہتیں بتل بچار اتہ

○ سرو سنگ مڑنگی چیزے نہ انتہ

○ سرگوں سنگ ۽ سر بیت، ماز ہے چہ گوشاں در بیتہ

○ اے دمیگے نہ انت، پلک ۽

○ کور بوجگ ۽ جاگہ ۽ کچ جنتہ

○ دستے گوں حر ۽ نہ ریت کرگ جلاہیت

○ زور ۽ پہ چیر ۽ برزی

○ ساد ہمود ۽ سدیت کہ بارگ تر انت

○ لومھی جوش کنت وتی لٹاں سوچیت

○ مور پہ چربی ۽ رچیتہ

○ جی منی کور ۽ ایدگیں شتکر، ماں ہمک طوقان ۽ سر ۽ ایردے، گڈا پہ طانی

پدا سبز بو

○ بزاں اے کچ انت

○ شیر کہ نہ بیت شیر ۽ پوست بس انت

○ خان ہما انت کہ دائم ۽ خان انتہ اے چہ خان انت کہ حاگیں دان

انتہ

○ میرہمانت کہ دائم ء میرانتہ اے چہ میرانت کہ تیننگیں تیرانتہ

○ چاکری کومیں خاطرانت کہ گری گوں بگان چریت

○ چہ بلا ء لاپ ء بلا ء نیم

○ چہ جہر ء نہ دیئے، جی ئے پرچہ پرمانے

○ کار نہ انت کواروکس کوانسانی، باران ء جوگیں لیڑو زورنتہ

○ واجہ راست گوشتہ

○ نانے کہ پہ لٹ ریت کس دست ء نہ سوچیت۔

○ پیل ستر پیر بیت انگت صد ہشتہ بار انتہ

○ حر بار ء ہم بارت، تر ء ہم دنتہ

○ دست نہ ریت گوں سیال ء جنت بقال ء

○ پگل گشی من جہر باز زانی بلے منی وپ چیرہ آپ ء انتہ

سیاد و وارث:

خون انسانی زند ء مزنیں اثرے دور دنت — خون ورگ ماگو سنگیں

پیشی انسانی واجاں وت ماوتی ء بنیاد بوتہ، وت ماوت گری ء ناوانندیں راجان تہا

درائیں تعلق ٹننگ انتہ۔ بلوچی بتلاں چہ سرا بیت کہ بلوچ راج ء تہاوت ماں

وتی و سیاد گندی و عزیز دوستی یک ٹھکیں رہندے و پیشی دور و نوبتاں زے

راجند باز محکم بوتہ اے ڈولیں کردے بتل پچار انتہ۔

○ وتی جنگ ء گریوگ نہ ایتہ

○ وتی کشیت روچ ء سر ء دور نہ دنتہ

- نو داڱاں نگووار انت ساچان اش و ش انت
- چه دگر ۽ گيوار ۽ وٽي ڏيوال
- وڻياں خاتونين جن نوشت سڪياں برات گون مرڪباں کوشنت
- ليا (ليا) براتني نوڪراں نشاراني
- چه ديدگاں ساه دوست تر انت
- چڪ ۽ بدل چڪ انت، بے براس ۽ بدل گار انت۔
- ناخن چه گوشت جدا نہ بيت۔
- وٽ وار وارث آباد۔
- بنگويں براتني بدل برزتک نہ بنت
- برات پہ گماراں ديريں ديروانت
- برات پہ برات ۽ زبنگاں گوک انت۔ برو، سيدهاں بے دوڙا دنت شير ۽
- برات آگہ کور انت، گمارے اميت وار انت
- برات اڱاں ليگار و پچار ماعين مهرے چه کل ۽ عالم ۽ زياتين۔
- برات آگہ برات ۽ شان کنت چيري، عاقبت يک روچے روءے زيريت۔
- دست کہ پرشيت، بڑ ۽ بندنت۔

دشمن و بير گيرين:

بلوچي دوداني روء ۽ خون ۽ بدل خون ۽ بدل خون انت — پميشا بير
 گيرين بلوچي کردار ۽ يک سک کوہنين بهرے — بير و دشمن ۽ بارو ۽ بلوچي راجي
 پکر و ليکھ جي انت؟ ايش چه بلوچي تواريخ و بلوچي شاعري ۽ جواني پدرا انت —

بلے بلوچی بتل دی چه بلوچی راج ۽ اے ٹھکس دود ۽ شموشکار نہ انت اے
سنگان بلوچی بتل ۽ دی جاگر پوشنہ چشکہ

- بیر پہ دیری نہ روت
- سنگ اگاں چانانی من ۽ ریز انت، کینگ چه مردانی دل ۽ کنز انت
- بیر بلوچانی تاں دو صد سال ۽ لسہیں آہوگے دو دناتیں
- پت کشکاں اوست نہ بیت، حونی پہ سانگ دوست نہ بیت
- ختاں پہ جنگ دوستیں مزاری براس نہ بنت
- دشمن اگاں مورے مزارے بزانی
- مرگ ۽ گرے وتی بانزلاں سرینیت

بہادری:

بہادری بلوچ ۽ دوہی نام انت۔ بلوچی کردار شہ بہادری ۽ گوناپ زرہ،
بلوچ راج ۽ نام و توار و عزت شہ ہمیشی انت — چه بلوچی بتلاں بہادری ۽ بار
راجی پکر جوانی ۽ انت چشکہ:

- چه مردگیں شیر ۽ زندگیں روباہ گتر انت
- سر بروت قول مروت
- مردانی چم سہر انت
- مردگوں مرد ۽ ٹوک وارت
- زالاں کہ شاروئے کتیں، جاہے شلی ۽ بستیں
- مرد پہ نام ۽ مریت، نامرد پہ نان ۽

○ ہر کس دتی مرد و بگا، پچا کاریت

○ مرد دار بیت، کار نہ بیت

○ شپ ۽ ترس گنوکی انت، گنوک ۽ چہ ترس

○ عیب ماں باسکاں انت کہ کمان تیر نہ بارت

○ توکل ۽ مرد ۽ را خدا یار انت

○ مردی توکل میڑینی کاراں وت خدا جوڑینی

○ چہ بلا ۽ نیم ۽ بلا ۽ لاپ

مہر و دوستی:

دوستی انسان ۽ یک نفسونکی لوٹ ۽ انسان ۽ بے دوست نہ بیتہ

انسان بے دشمنی ۽ زندگی بوت کنت بلے بے دوست ۽ ناں ۱ بلوچ راج ۽ مہر

دوشی ۽ لیکہ و سنگ چہ انت؟ اے چیر ۽ بتل اشی جوانی ۽ پیسہ ۽ دہنت بہ

○ مہر پہ بہا گیت نہ بیت

○ دل ۽ گوں دل ۽ راہ انت

○ دل کہ نہ کشیت نان نہ پشتیت

○ دوری دوستی اے

○ آ کہ دلی دوستاں پہ جفہاں رنج نہ بنا۔ پہ نشارانی نیاداں غم تالان نہ باں۔

○ یار ہماہنت کہ دائم ۽ دوست انت۔

○ دوستی پہ زور نہ بیت

○ دوست من ۽ دوست ۽ خاطر ۽ دوست انت

- دل کو تلی چئی نہ انتہ
○ زرآں مدئے او زر زوال کہ زر دانگیں برات نہ بنتہ

ذات و ذریات:

قبائلی نظام و رہنمائی تھا ذات و ذریات ۽ اہمیت باز انتہ راجی مزنی د
کستری ذات و ذریات ۽ بن پد ۽ ایر انتہ پیشی بلوچی راج یک قبائلی راجے بود
پیشا ذات و ذریات و خاندان ۽ بارو ۽ بلوچی ۽ بازیں بتل گندگ ۽ کلانت کہ شر
ذات و بد ذات، مزنیں خاندان و کسائیں خان دانان ۽ شر و گندگ ۽ بنیاد ایر
کنگ بوتہ بلے انوں ابے ڈولیں پکر و خیال گار یوان انتہ اے گواچن دی
راسے کہ قبائلی نظام ۽ قبیلہ و کھول ۽ درنایں باسک بروبر لیگک بنتہ بلے داہم
خاندان نسل و ذات اثر دی باز انتہ چیری بتل سے ڈولیں چاڑ و خیالاں سرا
کنتہ

- کم ذات وتی کمی ۽ رگ ۽ گشیت
○ گوات کنگ ٹی ۽ پہ وومن دان ۽
○ توجنے ٹی ۽ تو میاری ۽ ٹی ترا جنت تو میاری ۽
○ دوپاد ۽ مات ۽ شرکن چار پاد ۽ پت ۽
○ دوپاد پہ مات ۽ کشیت چار پاد پہ پت ۽
○ حر و اسپ بروبر نہ انت
○ دوست ۽ وہیں لنگک بروبر نہ انت
○ کپتگاں کوہ جہہ جنگ جفپاں

○ عاقلان سسا کنت کشنگ جنپاں سرے

○ رگ پہ واجہ ء آچاری انت

○ گرگ ۽ چک گرگ بیتہ

○ مرد ء چاروان ء ایر کن

○ کنزبر ء کاریت لٹ ء سر ء وارت

زبان و گپ:

انسان ۽ شری و گندی ۽ نشوندار آنہی زبان انت۔ دشمن لسان بنی آدم

۽ پہ عزت و شاندازی کاریت و بدیں زبان بے عزتی و بناہی و اتھتی بزاں زبان ء

کہ ہرج گپے در کیت، آیک نہ یک اثرے داریت — سے گواچناں بلوچی بتل

چوش سہرا کنتہ

○ صد کٹی زبان صد بباد دنت زبان

○ زحم ۽ ٹپ روت زبان ۽ ٹپ نہ روت

○ زبان گوشتے

○ تک کہ بن ء کیت، پدا چنگ نہ بیت

○ گوکی زبان انت، اے گراتر ء جنت و پرا گراتر ء جنت

○ زبان تئی باہوٹوں

○ باز جبر دیوان ء نام ء بارت

○ گوک ۽ روت زند ء نہ اوشتیت

○ لنڈر ء گندے گورم ء دور کن

- گسک نہ کشیت دل ، بد کنت
- بازیں گشگ چه سر ، گیش انت
- سی دنتان ، چی در کیت سی مردے اشکت

لج و میار:

لج و میاری بلوچی کردار ، ہنچیں ہرے چشکہ بہادری و برگیری —
 لج و میار وتی عزیز و وارث ، ہم لوت کنت و باہوٹ و میار ، ہم — او
 وتی جند ، ذات دی — لج ، میار ، غیرت ، اے ہر سہ یکیں شے ، نام انت۔ ایشی
 کردے مثل گند ات۔

- دپ کہ وارت چم لج کاریت
- جوہر بلوچ ، غیرت انت
- میار چه نیلگاں دوست تر انت
- آں مرد کہ کتال باہوٹاں نیم روچاں نرمچاں واباں
- نئے میار سنگے نئے وہ صدی یار نئے دپے جن کہ یک زدیں مارے
- یا اک پہ لاپ گون انت
- یک جنے صد جن ، لج ، ہارت ، یک جنے صد جن ، گیر نیک انت
- غیرت آپی ترنپے کہت شت
- غیرت ، پوڑے آپ ، داد
- آ جنینا ہیل کہ چه ہانگ ، زرد ، آ بنی کل ، بنوئیں بانک
- لج ، گوں حیا ، گوشتہ منی شتاں نودی منی پشت ، یک دبیلہ

(۱) شپ کہ تمہاریں نے پہ ماس و گھاریں

راست و دروغ:

انسانی اخلاق ۽ جوانیں رہندے راستی ۽ منوگری و دروغ بندی ۽
ناپسندی انت۔ بلوچی بتل دی انسانی اخلاق ۽ سے جوانیں رہنداں چوش
گیشنت۔

- دروغ پہ مرد ۽ عیب انت
- روغن رکننت بلے نکلہ منہ من
- اشتر ۽ دزی کونی کتر و کائی نہ بیت
- دوغل و دوپوستی پہ مرد ۽ عیب انت
- من دز ۽ نہ گپت دز من ۽ گپت
- آپ ۽ دزے نمبگ ۽ چیر نہ بیت
- گپ ۽ پہ جدا بکن لٹ ۽ پہ برات ۽ بور

سخی گیری و کنجوسی:

- بلوچ راج ۽ کنی گیری مزنی ۽ لاثانی انت و نام و توار در آرگ ۽ سبب و
کنجوسی یک مزنی عیبے۔ اے بارو ۽ بتل راجی پکر ۽ چوش درنگاز کفنت۔
- داداں ہما مرد دنت کہ لپس ناں پیرک ۽ دادا دانگنت۔
  - دانگس دادانی پدا نامرد جفنت
  - مدے غریب ۽ محن غریب ۽
  - پشی ۽ گوشے تو گو روا انت گپت کنڈے کنت۔

○ کار پہ تولگ ء کپتہ تولگ ٹیڑہ سرء دیتہ

ہم قبیسی:

تب و مزاج ۽ یکی انسان ۽ زند و نند و تعلقاں گوں یک دوہی ٹہینت
— پدا سنگت و ہم مجلس دی یک دوہی ۽ کردار ۽ سرء باز اثر دور دہیت۔

ہے ہم تہی و ہم رنگی ۽ بارو ء کردے بلوچی بتل بچار اتہ

○ ماہ نندے ماہ بے دیگ نندے سیاہ بے

○ تیجگ چہ تیجگ ء رنگ زوریت

○ گوک گوک ۽ بو ء پجہ کاریت

○ حر حر ء گندیت مس کنت

○ عین ء ناپگ ء راشگان نہ جنگ

○ برات ء بگند گوبار ء بگر

احتیاط و دور گندی:

احتیاط و دور گندی ۽ بارو ء بلوچی بتلانی درنگاز کنگلیں سنگ و قدر چوش

انتہ

○ آرگاں جائے بن سنگاں چہ وت ء کم کنے۔

○ کار پہ کور ۽ اشک ء کپیتہ

○ کاڈکے بور رادکے برد

○ اے تننگا ہورانی اولک ترنپ انت

○ طبیعت کہ طیبے بو عین لاپے چونگار ء نہ بوت

- گدہ دوتا کوئی ۽ پیدا در انت
- جدا ۽ نہ گندے قدر تان ۽ بگند
- اے لنڈی ذرائی سر انت
- اشتر بو و دور بچار حر مبو سر مہاں بچار
- مار مدام مردم ۽ لکس ہونڈ ۽ نہ وار تہ ۵ بار ۽ پہ خشک بر ۽ ملڑ
- دور سرین کور ۽ مرد
- چو ناکٹاں ترشتگی، پوک ۽ پغیراں در سے بچار تی کوشک ۽ پاد ڈل ۽ مہ
- پکیتہ

جہد و کوشست:

- انسانی ۽ سوب و مراد پہ جہد و کوشست انت۔ دست ۽ دست ۽ سر ۽
- ایر کنگ ۽ کس ۽ پھر سوب نہ کرتہ و تانکہ کے سوب کرت کنت۔ مے خیالاں
- راجی پکر ۽ جاگ چوش پوشتہ۔
- نان آسان پہ کار آسان
- شین ۽ شیر و پستگین نان ۽ ملکموت۔
- وپستگین مرد ۽ میش نر کاریت
- واپ ۽ را وفائے بوتیں۔ کر گوشک چو قلات ۽ رستیں
- گز ۽ روک مان بو میں پہ وتے بوت
- دل ۽ گوں داجہ ۽ جم کن۔ بور ۽ قدیمان کم مکن
- وت ستا و گلا:

بلوچ راج وت ستاء را بچبر دوست نداریتہ آ مرد کہ وتی اصل

پجا نیاریت وت ء را برز لیکیت و مدام پہ وتی صفت ء دپے پر ء آپ انتہ

بلوچ اولس اے ڈولیں مردم ء را پسند نہ کنت چشکہ

○ وت گلا چہما ء بو ء کنت

○ چچ ندیسگ ء بیتہ بچے نام کتے لوتر مزار

○ نیم بزوء را بزے بوت دوشگ ء بان ء سرء برت

○ گواسگ ء دپ ء وارگ ء ہوا مکن

○ آ کہ گرنت نہ ورنت

○ چک وکیت کارواں وتی ء روت

○ ڈولکو مبو ہوا مکن

○ ہما جبر ء بکن کہ دپے داریت

○ چم پہ وتی عیب ء کور انت

○ منہباں گرنبگو مکن لعل تاکاں گوات بر انت

○ چکے بور چکے لتنان مش

○ لوگ ء چہ نیسگا نام میر دوست خان

○ کلاگ ء دگراں ء کلاگ گپت وت کلاگے بوت

○ دل ء پہ واجہ ء عیب مان نیست

پد گیری:

ہنچائیں پد گیری و بقالی دی پہ انسان ء جوان نہ انتہ

- یکے ۽ پتھر ۽ گوات بارت
- ارے ارے کا سگی پرتے

تجربہ:

تجربہ مستریں علم و زانت انت، چه تجربہ ۽ مستریں استادچ نیستہ بلوچ

راج اے گواچناں چوش ماریتہ

- پیرین ۽ چادر ۽ لمب ۽ بند
- مچ ۽ سر ۽ مرد، چماں کپ ۽ بیا
- پیر بے میر نہ بے
- منی سر دوصد و دہ دیگ ۽ گرستہ

دزی و بدکاری:

دزی و بدکاری ۽ بارو ۽ بلوچی سنگ چوش انت۔

- دز ۽ مات ہر روچ پیگ پاچ نہ کنت
- دست مزور دل لمرز
- لوگ ۽ مہرکن، ہمسانگ ۽ دز مکن
- تنی گوک دز انت
- زالے آگہ بے جور ۽ سنہیت سیری
- ہم عاقبت یک روچے زیریت

راست ایش انت کہ بلوچی بتلانی مڈی جو بے گوازیں زر ۽ انت۔ کہ

ہمنکرہ کہ پٹ و لوٹ بکنان و گوہر قیمتی در بگیجاں آنہی دولت نہ کلہیت۔ برزی

بیان کنگین بتل اے بے گواہین زرہ نہ بستگیاں گنج ۽ مستانگے ہم نہ بستہ آگہ
 زبان دوست و کواس اے جہلیں زرہ ۽ اوڑناگری و پٹ و پول ۽ بکننت ۽ تاکانی
 تاک پر یوان بنت و رونت بے اے دولت انگت ۽ نہ کنت ۱

بتلانی سرء جوانی ۽ چار و بچار ۽ رندا ما اے گواہن ۽ دی دست کنوں کہ
 اے لازم نہ انت کہ یک راجے ۽ بتل ۽ چٹ یک دست و یک تہریں معنا و
 خیال بدارنتہ بازیں بتل چہ یک دوہی چٹ جتائیں معنا دی داشت کنتہ
 یکیں راج ۽ تما چہ یکپہ دوہی ۽ مخالف و حضادیں معنا ۽ بتل دی رواج گپت
 کنت ۽ ہم ۽ بلوچی بتلانی سرء دی اے رجبند راست گندگ کاکیت چش کہ ما
 گشیں موئی کشیت روج ۽ سرء دور نہ دنت " بے ۽ یکیں وخت اے بتل دی
 ماراج ۽ جوانی کارمرز بیگ ۽ انت کہ "چل ۽ سرء مرد کس ۽ را دوست نہ بیت"
 بزاں یک نیمگے ۽ ما گشوں کہ وتی و عزیز مردم ۽ را سک دوست انتہ بے دوہی
 نیمگ ۽ ما پدا ایشی ۽ گشوں کہ وتی کس و عزیز دوز یکیں مردم کس ۽ را دوست نہ
 بیت ۽ ہم ۽ ما گشاں کہ "یکے ۽ پتر ۽ گوات بارت"۔ بے دگہ ۽ پٹے "شریداری
 دیگ نہ گردیت"۔ اے بتلاں بچار ات کہ چٹ مخالف و حضاد سنگانی نشوندار
 انت اے ڈولیں بتلانی یکیں وخت ۽ راج ۽ تما رواج گرگ ۽ سبب ایش انتہ
 کہ ہر راج ۽ تما بازیں تک و کمول و وڑیں مردم است انتہ ایشانی گذر و لوٹ
 و راجی زانت و تبانی نشونداریں بتل باز رنداں گوں یک دوہی ۽ وپ نہ دنت و
 چٹ جتائیں معنا و پکر درنگاز کنتہ بے ہر راج ۽ ہوہریں پکر ۽ نشوندار انت و
 چہ ہوہریں راجی پکر ۽ جتا نہ بنت ہنچو کہ برزی بلوچی بتلانی ہوہریں پکر ۽ چہ

دیت کنوں —

انچو کہ ٹک و کھولانی پکر ہر راج ۽ تماگوں یک دوہی ۽ ہمدپ انت ۽ ہے
 پیم ۽ بازیں راجانی راجی پکر ہم گوں یک دوہی ۽ ہمدپ و ہمرنگ بوت کنتہ
 بازیں کوہنیں و نیم وانندہ و چہ وانگ ۽ چٹ زہریں راجانی بتل دی گوں وقی
 ڈولیں راجانی بتلانی پکر و حیل ۽ یک رنگ بوت — اگہ ما بلوچی بتلاں گوں
 دوہی کوہنیں راجانی بتلاں دم پہ دم بکنوں۔ تہ ما اے پکری مکی جوانی ۽ گندگ ۽
 ایشی سبب ایش انت کہ کھیں انسانانی بنیادی گذر و لوٹ یک انتہ و آہانی
 انسانی جذبہ و حل و حدود و واہگ دی یک انتہ ہے مکی، پکری مکی پیدا کنتہ
 بے واہم ما اے گواچن ۽ جوانی ۽ دیت کنوں، کہ ہر راج ۽ بتلانی تما آنہیں
 زبان، خاصیں حالت، جغرافیہ و نفسونکی تب ۽ خاصیت آنہیں راجی پکر سیم
 وحدان شہ دگہ راجاں چٹ گیشینیت و جتا کنتہ انوں کردے مثل نوں دیا کہ
 بلوچی راجی پکر گوں دگہ ملکانی راجی پکراں چو ہمرنگ انت —

○ بلوچی: زر ۽ شیر ۽ گٹ ۽ گپتہ

روسی: ہر دینکہ زر تران کنتہ راست حج نہ گوشت

○ بلوچی: خدائی لٹ بے توار انت

امریکی: خدا ۽ جنتہ میدان میدان ۽ درشت بے درشت بے سک ارت

داشیتہ

○ بلوچی: مہر پہ بہا گپت نہ ایت

انگریزی: دوستی ۽ آسردوستی انت

آسٹریلیائی: مہرہ بدل مہرانت، زرد تنگونہ انت

چینی: یک ملکہ ۽ جونائیں بنیاد ایوک ۽ مخلوق ۽ دل انت۔

بلوچی: صد کسیت زبان صد ببادنت زبان

روسی: مردم چه زبان ۽ گرگ کارگر بیت، کارگر چه کانٹاں

روسی: دپ ۽ درانگلکس گپ پدا ایر برگ نہ بیت

چینی: یک بدیں نورے کہ دپ ۽ درآک، آرائش اسپ ہم پد

اکت و برت نہ کنتہ

امریکی: زبان شہ انچ دراج انت بے اے شش فٹ برزیں مردے

۽ راکت کنت

میکسکوئی: زبان چه گوات ۽ تیز ترانت

بلوچی: سوار کہ سوار انت، پیادگ ۽ حال ۽ نہ زانت

افرتی: سیرین زہگ شدیکس زہگاں ۽ گشت ۳ اڑے گل بو، نمک

بجن ۳!

بلوچی: تیجگ چه تیجگ ۽ رنگ زوریت

جاپانی: آئیگا ۽ بیوقوف والوگا ۽ احمق نشت و سنگت بوت انت۔

چینی: بے راہیں پیر مرد وتی زہگاں ۽ گندہ کاری ۽ پنت ۽ دنت۔

بلوچی: صبر ۽ بر شرکن انت

چینی: اگہ ترا سیاہیں گازے ہم بیت بے تو صبر بکن

بلوچی: داب ۽ را وفائے بو عین کر گوشک چو کلات ۽ رستیں۔

آسٹریلیائی: وپوکین چک ۽ راہڑ ہم نہ رسیت

○ بلوچی: چک و کیت، کارواں وتی راہ ۽ روت

آسٹریلیائی: آگہ تو چک ۽ وگ ۽ ترے ہچسبر منزل ۽ سر نہ بے

○ بلوچی: دین ہوپ باز بنت چک ۽ سر لونڈ بیت

عربی: آگہ جانشو باز بنت، بلوچی بڑیت

امریکی: بازیں دست کار کم کنت

○ بلوچی: آگہ گرنٹ، نہ درنت

میکسونی: کوکار کنوکین پشی جوانین شکاری بوت نہ کنت

○ بلوچی: پیر مرد ۽ چادر ۽ لمب ۽ بند

چینی: گوں یک عقلمندیں مردے ۽ گپ و تران، چہ وہ سال ۽ کتابانی

وانگ ۽ شر ترانتہ

چینی: کوبانی سر کپگ ۽ ابیدا، آزمان ۽ برزی ۽ کس دینت نہ کنت

چہ اے لتیں مثالیں سہرا انت، کہ بلوچی راجی پکر باز جاہاں گوں دگہ

راجی پکراں دپ وارت و ہوویں انسانی سنگ و قدراں شون دنت کہ اے وت

بلوچان ۽ مزائیں انسانی براسی و یکی ۽ راہ ۽ نشوندار انتہ

ہنچو کہ ما دیست و گشت، بلوچی بتلانی دامن سک پراہ وت ٹکان انت و

ایشی تما وڑ وڑیں جواہر و گوہر قیمتی مان انتہ بے ارمان کہ ایشانی جز شک نزانتی

۽ ناموزیں و ہزو مجاں چیر اندر انتہ۔ باید انت کہ مئے کواس و زبان زانت وتی

اے لپی میراث ۽ شہ نامور و مجاں ورننگ و چنگ و نز آرگ ۽ نیمگ ۽ وتی

دگوش گور بکننت و وقی گیدی لوزانکی توایرخ ۽ اے تنگو و درو شمیں شنگ ۽
 شانگیں دانگاں یک لڑے ۽ بکمانت و وقی ماسی زبان ۽ گور ۽ جاندی ہارے ۽
 سوگات ۽ جدی انت۔ !

اولس۔ کونہ

جون ۱ جولائی ۱۹۲۷

بلوچی بتل

غلام فاروق

ہر یک زبان کے تاریخ پر راہ دامنہ او مزن پہناتی ہے کج و کساس ہما زبان ہے
تما کار مرز بوؤ کس شیر بتل او جبر بنداں کنگ بیت۔

دنیا ہے تما چچ چشمیں زبان نیست کہ آئیے تما بتل یا حسب بندماں مہ
بیت بتل زبان ہے وش تہی و لذت انت۔ آگن یک زبان ہے تما بتل کم بینت
بتل ہما زبان ہے گشوکانی، عقلی، فلسفی، نفسانکی، راجی، تاریخی او مالیاتی رہندانی
آونک نہ بیت، ہرج قوم ہے تب وزانت چہ بتل ہے ظاہر بیت، قومانی جنگ و مڑ،
کٹ و سوب، تاوان و بسیرانی، ازگاری و نسیزگاری او ایدگہ دراہیں حالتانی
زانگے واسطا ہما زبان ہے تما کار مرز بوؤ کس پیلہ نیں احوال انت قومانی کوہنیں و
قد سہی او آبانی راجی ہے شائستگی ہے مستریں ثبوت بتل انت۔

بتل ہما صورت ہے اولس ہے نیام ہے رواج گرنت و تا کرن و مدتان پشت
کپنت کہ آوتی مقصد ہے درنگارزت بکنت، بتل وت ساچ ہم نہ بیت، آگن یک
زبان ہے ازگارنگے واسطا او ہما زبان ہے لسبزانی شمار ہے و دنیا آ زبان ہے

فکر اور دانشور ہے وہ بتل ہے نہایت ہمت نہ کنت۔ ہمیشہ کہ ہر بتل، یک
 ہر بتل اور سبزا کی پسٹے است۔ او آوتی درانگانی، مقصد، گوں ہما لیں حطر
 ہم درج کنگا ثابت کنت بتل روح روزینی بتی آدمی گفتار، کردار او عمل،
 واقعات و شہنیک انت۔ چہ بازیں مردمانی نیگا اے جسے گفتگ ویدی
 مردمانی دانائیں قول انت یا نصیحت راست نہ انت من منں کہ ہلا نہیں بتل
 است دانائیں مردمان گفتگ انت۔ بے دراہیں بتل نہ انت بلکن چہ روح
 روزینی زندہ بازیں شریں عملانی نتیجہ، جوڑ یوگ انت۔ زبان، تما بتل،
 اہمیت سک بازانت۔ ابید بتل، زبان، تارخ ہم زانگ نہ بیت۔

بلوچی زبان، تما بتل سک بازانت چریشے، کاساس کت کمن، کہ
 بلوچی زبان، دامن سک مزن و پراہ انت۔ پے زندہ ہر یک پہناتے، انہیں
 حسب بند او بتل موجود انت کہ مردم حیران بیت، اے دراہیں بتلانی نہیں
 منظر، محکس منطقی دلیل موجود انت او ہی صورت، پروشگ و غلط گفتگ نہ
 بنت۔

پہ مثل اے بتل، مقصد، جملانی، بکارات، "ہور" آگں نہ گوار انت
 ساچاں اش و ش انت، بے ڈول، ایدگہ بازیں بتل انت کہ پے ہانا او پے مقصد
 انت او چہ آبانی گشکا مردم، لذت کیت۔

نوں من شے ویما لستیں بتل پیش کنناں، الما شما اے بتل اشکنگ انت
 او ایشانی معناء زان ات۔ بے یک برے ایشاں پدا یوان ات معنابانی سرا فکر
 بکن ات کہ چہ تور لذت دارانت۔

مہر و دوستی، سیار و وارثی او وفا و دغا، سر حال، چنکہ بتل گفتگ یوگ،

- * وئی چنگا کر پوک نہ ایت
- * چہ دگر ہ کچا ر د وئی دیوار
- * وہیاں حالتوں میں جن لوفت
- * سکپاں برات کوں مر کہاں او شفت۔
- * چہ دیدگاں ساہ دوست ترانت۔
- * چہ دوریں ہلینی د لوگ ہ دپ ہ کروچ
- * ناکن چہ گوشت د جتا نہ بیت۔
- * بنگویں براتانی بدل براز اتک نہ بنت
- * چک ہ بدل چک انت بے برات د بدل نیت
- * مہر پ ہما گپت نہ بیت
- * دل کہ نہ کشیت ، نان مس تا پگ د نہ پشت
- * یا رہما انت کہ دائم د یار انت
- * آ کہ وئی دوست انت ، پ جظہاں رنج نہ بنت
- * پ نشارانی نیاداں گم تالان نہ بنت۔
- * دل کوٹلی چسیدے نہ انت۔
- * دوست منا دوست ہ ہاتر د دوست انت۔
- * ہر پ ہمائی د کہ پر تو مریت۔
- * مہر د بے الپگ د او الپگ د بے حسد د نہ بیت۔
- * جم پما مہرانی پداگر یو انت۔

شان پما کردار ہ پدازیب انت۔ اے گپ کہ ہر چیز چہ وئی بیہ د
روت۔ دنیا ہ مزین عالمانی واسطاراجی سائنس ہ مستریں مسلہ ایت ، بلوچاں چہ

وئی راجی زند و نند ۰ بازیں تجربہاں اسے باروا چوش کشنگ۔

گرک ۰ چک گرک بیت۔

ہرکس ۰ پے وئی بیہ ۰ کشیت۔

آپ مس آبدار ۰ اوشتیت۔

پشی مات ۰ کشی

بلوچی بتل ۰ عام بلوچی راجی زند ۰ مارا چوش پیش داریت۔

شب پے استاروش انت۔ ۰ گیاباں پے بلوچ

بے تاوان ۰ بلوچ سیت نہ کنت۔

بلوچ ۰ کچنگیں راج ۰ سدی پے سد سری زوران

بیسر بلوچانی تا دو سد سال ۰ ستہ نیں آہوگ انت دو دستانین۔

سر بروت قول مہ روت

مردگوں مرد ۰ تاوان وارث

ست ۰ رادو چسیز ایر کاریت ۰ تمہاریں شب دوریں راہ

ڈاچیک گوں سرچہیں بلوچان انت۔ کہ آخن پھریں واجہ اش گوں

انت۔

سنگ اگن چامانی بناریزنت کینگ چہ مردانی دل ۰ کنزنت۔

پت کشتن ۰ اوست نہ بیت ہونیک پے سانگ ۰ دوست نہ بیت۔

بنگ ۰ مہ وراہین مہ بودژمن تھی پاس ۰ چرنٹ باند اوتی خون ۰

گرنٹ۔

ماں بلوچی بتلاں اصلاچی پہلوسک بازانٹ ماں بتلانی توکا پے دم ۰ آوکاں

بے مٹیں نصیحت انت کہ گوں اشنگ مردم ۰ دل ۰ بن بنداں تالان بنت

چوکہ۔

- * حبرہء پہ خدا بکن لٹء پہ براتء بلور
 * آرگاں جائے بن سنگان چہ وت کم کئے
 * قبراں کھنڈوگ ماں نیست۔
 * مات ۽ لوگ کہ چنگی انت کا گئے بچنگوں
 * دیگ تندے سیاہ بے ماہ تندے ماہ بے
 * ایرجن نیک مذہبء بلورو ہزاری مرکب
 * برپہ ہمایا کہ پہ تو مریت
 * کس گوں حاکم زانتء مکت یاری انچو کہ
 * ماں کلوزء واری بلے نہ آپ داریت نہ دل
 * بارء پہ حشک بندء بند
 * مس دیر سریں کوراں مدار
 * نوک کیسگ ۽ دامء مکن
 * پہ دانہاں نصیحت پسنے پہ تاواں جنگے۔
 * سوریں ماہیگ ورے آپ کش بے
 * چہ نادانیں دوستء دانائیں دژمن بہ
 * لانکء بند لنگ ۽ دیوانء برو
 * پونز پہ نمازء نہ پرشیت
 * زبانء ہروڑء کہ تاب دیئے روت
 * حر مہو سرمبء چار اشتر بہ بودو رچار
 * آپء وتی آپ بندء رنج

کاہکے بوزراہکے برو

مردء ماں جنء ملکء چارگوکء گوں بنی واہندء۔

گوں میشاں بارگوں گرکاں بہ ہلاں

پہ لگورء پل و تڑیں بالادء مچار

لنڈرء گندے گورمء دورکن

مردء چاروانء ایرکن

خداء ننگدے قدرتانی بگند

دلء گوں واجہء جمکن بورء قدیماں کمکن

لوگء دپء بند ہمساہگء مگش دز

ڈوگو مبو ہواکن

نانء دینگ سک انت بلے سلاہء جنگ حق انت۔

حلوہء ورے چہ روغنء مترس

دودہ گر دود نہ بیت۔

دگرء کیورء چیا وتی پادء کنے

زامات کہ دارے حرمدار

آپء گندے نوں گداں کش

مار بمریت لٹ مپرو شیت

چاپ یک دستء توار نہ کنت۔

پیسیریںء چادرء لبء بند

مچء سرء مرد چہاں کپء و بیا

کارپہ کورء ایشرکء ہم کپیت۔

* ہما حبر ء بکن کہ وپ ء داریت ۔

بلوچی بتلانی تو کا باز چشیں ہم است انت کہ ایشانی پشت ء مزمن قصہ
گوستگ انت باز راستیں قصہ انت ۔ و بازہ وس ساج (پ نصیحت ء واسطہ ہونگ
ہونگ انت) ایٹے باروا عبدالغفار ندیم ء اولس کونڈہ ء جون ۱۹۶۶ء ء تاک ء
جون نہ نیستگ و مثل ء واسطہ باز قصہ ہم نویگ ہونگت من چہ ہی بتلانی
لستیں نویساں و بس۔

* بارگاہ ء نہہ شنبے ۔

* مراد گنوکیں مصطفیٰ چسیر دانگ

* منان گندیت وزر ء گندیت لال ولی گیگ ء شرتر گندیت ۔

* من سدوانت و دور سری داراں

* ناگماں قویش ء برگ ء کاہے

* پت کہ پتے یو عمیں گڈاں مات میشاں نہ یوت

* قول ہما انت کہ عومر ء گوں ماہو ء کنگ

* خراسان آسان ۔ نان آسان پہ کار آسان

* نیم بزو ء بزے یوت ، دوشگ ء بان ء سر ء برت

* تراوتی امب و منان پسریادانت ۔ سے و حتی پیشی نیکی برباد انت

* کسبڈی والا ارا ۔ کشتگ سنگ د ہاہیم

* پرہنگ حرچانک کنگ کعبار

* کیے چہ پتے ۔ نہ نرات پتے

* عومر ء بر پتیں چادرے یوتیں پہ وتی بے سومیں بجان (بڑا داعیں)

* وپستگیں مرد ء میس زکاریت

بلوچی بتلانی مزین بہرے شعرانی بندانت۔ انچو کہ ندیم گشیت۔

”اے بتل مزین شاعرانی جوانین گچار انت۔ دراہیں شعر و مملوک ء
یات کت نہ کنگ انت بے دل پسندی و ٹنگیں کڈیانی یات کنگ گران نہ انت
مملوک ء اے بندیات کتنت و وتی مجلس و دیواناں چہ ایساں وتی گپ
تادارکت انت آھر ء ہی بند بتل جوڑ یوتنت۔“

واجہ عبدالغفار ء گپ ء من پہ دل ء مناں بے باز چشین بتل ہم
است انت کہ ساری ء بتل ورنہ ء شاعران وتی شعرانی کڈی کنگ انت۔
چشین مثال سک بازانت کہ بتل، قرآن آیت، یک مردے ء گشگیں
شریں قول و دگہ دگہ و شیں گپ ءے کہ شاعر بگندنت تہ ایساں وتی شعران ہوار
کنت۔

بتل ہم باز چشین است کہ ساری ء بتل و رندا شعر یوتنت، انچو
کہ آگن یک شاعرے اے بتل ء کہ مرے بے اپوگ و اپوگ ء بے حسد
ء نہ بیت ”وتی شعرے ء کڈی بکت تہ اے یوت کنت و سکیں شریں کڈی
ءے۔“

پمیشا ماگشت کنین کہ دراہیں بتل (ہما کہ شعرانت) ساری ء شعر و
رندا بتل نہ یوتنت بلکیں یوت کنت کہ باز بتل ساری ء بتل ورنہ شعر یوتگ (ا
اے بارو) شرزانگ ء ندیم ء مضمون ء منی ہیال ء بلوچی بتل کمیں گپ و تران
یوت و آگن مضمون ء شما واجہ عبدالغفار ندیم ء مضمون مے بتل اولی بہر (اولس
جون ۱۹۶۷ء) و دومی اولس جولائی ۱۹۶۷ء ء ہم یوانیت تہ بلوچی یک جوانین
پکارے شے دیم ء کیت۔

آھر ء لتیں بتل نویساں کہ مملوک ء دل ء انت، ماں اولس ء کارمرز

150
لوگانٹ وچہ ایشاں بازاں کتاب و کاغذاں شگ ہم یوگنت۔

- ★ بے ہمیء ہیچ
- ★ نیستیء شموگہیں
- ★ زامات کہ نوکیں وسی گنوکیں
- ★ لہڈے ماں لہء سریت اوہمہلگ کرانت۔
- ★ آکارء کہ زرہ کنت اچ محرم ء شر نہ کنت
- ★ لوڈیگ ہیچ دگہ کار نیست وتی مات ء پلک اژکنت وکروجیت۔
- ★ کری کوریں واجہء وارت
- ★ تہی بینگ گزء انت
- ★ چہ قباہء کلاہ دزگ بیت، بے چہ کلاہء قباہ ناں
- ★ تولگ ء موت کہ کیت دیمء پے ہیگ ء دنت
- ★ وارنگیں نان و مرنگیں مردکس ء یات نہ بنت
- ★ مدے غریب ء مجن غریب ء
- ★ کار کچنگ پے کروس ء کروس نازیں بانگ نہ دنت۔
- ★ ہر پراہالیٹ ء دوبرا واتر نہ کنت۔
- ★ آہرء، شالی کس ء نہ دیت کہ کٹے نوزدہ خرچے بیت۔
- ★ دوستی وتی جاگہ ء بے حساب حساب انت
- ★ بے ہیر ء کہ ہیرے یوہیں گڈا پے وت ء یوت
- ★ سیاہی دگہ رنگے نیاریت
- ★ کچک، چانگیت ورہ گوزوتی راہ ء روت
- ★ گنج بے رنج ء نہ بیت

* سادہما جاگہ سدیت کہ بارگ ترانت
 * مناں زحم ۽ است بے لوگ ۽ انت
 * نیامت ستم بریزیت بندگ ہمچوک وارنت کہ روزیگن انت۔
 * کچنگیں تک چنگ نہ بیت گھنگیں گال زورگ نہ بیت
 * تابہاری ہورنہ بیت بٹی ہورمبات ناگماراں جودنہ بیت براتاں جن
 * مبات

* مرد ۽ بے وام ۽ واشتر ۽ بے ریش ۽ نہ بیت
 * ملکیت ساہ ۽ نہ بخشیت کس وتی ننگ ۽ نہ کشیت۔
 * لشکر ۽ جنوک آباد بیت بے لاپ ۽ جنوک آباد نہ بیت۔
 * لوگ ۽ سوچ کہ پر ۽ ہریدانت
 * نپسری بے منت انت کہ دائم ۽ ماں ریکاں چچ انت
 * ہور ۽ سرودوک ۽ چسیر
 * من نہ گپت دز ۽ دز ۽ مناں گپت
 * دز ۽ مات ہر روج پیگ نہ چپیت
 * گرا دو برگر نہ بیت لوذ بندگ ۽ زرنہ بیت
 * چہ چورویں چک ۽ کوریں مدگ ۽ بازانت
 * لوہیگ جوش کنت وتی لٹاں سوچیت
 * سرونگ میشرینگلی چسیز نہ انت
 * مات ہمک وڑ ۽ پسگ کاریت
 * چچ ۽ پے لوٹ کس دورنہ دنت۔
 * زمین ہما جاگہ ۽ چپیت کہ آس ۽ پرانت

- * بیش باریت بز ۽ بہا انت ۔
- * مار دار و اب انت ۔ ذہرجن ۽ زہرماں دل ۽ لہیت ۔
- * مرد ۽ کہوت ۽ ادلاک نیست پاور کفن ۽ تنگے نیست ۔
- * دستان ۽ کہ سریت آھر کیت
- * چونہ درنگ کہ پچنگ بیت
- * شد ۽ مردگوں مزار ۽ میٹرنہ
- * شیر کہ نہ بیت شیر ۽ پوست بس انت ۔
- * پہ صبر ۽ نہ ذیے جی ۽ پرچہ پرمانے ۔
- * شرع ۽ شرے نیست
- * ہشکس گوت ادا من ۽ نہ لہیت
- * رنگی میں گد پونگ نہ بیت
- * پگل گشت مں صبر باز زامن بلے منی دپ چسیر آپ ۽

انت

- * مہات دُرے کہ گوش ۽ چیلینیت
- * شیر پروفت تولگ دروبہ درنت
- * یک چکے کر گوشک سگیت
- * اودا کہ آپ است ڈگار نیست اودا کہ ڈگار است آپ نیست
- * شوٹنگ ۽ بد کی بہتر انت
- * ہوراں چہ ایران ۽ گلگ زرنگ کہ مارا شمال ۽ پہ گوارگ نیشک
- * پنگ ۽ تنگ و بد بناچک جکلین شرتر انت
- * چک پہ گنوکی و ملک پہ کنگے دور دیگ نہ بیت

* چہ دگہ مرداں گوں وتی وت براتاں گیس کہ ناگماں روپے پہ وتی دیاں
رونت

* بینگ ہمائیک انت کہ کاسکے گون انت

* چہ کر گوشک ۽ شکار ۽ آہوگ ۽ ندارہ

* دل ۽ پہ نوداں دش مکن نودبرانت وکل ماں تہا پاپاں کپنت

* شپ پہ چنگ روچ نہ بیت ناداں پا بازتس گشتن ملانہ بیت

* دو سوب پنمبراں نہ کتگ

* نوکس مریضاں کہ محنت کارنت

* دز ۽ ٹاہے جت کور ۽ لٹ نی برت

* چک ماں کونڈ ۽ انت گوانزگ ۽ دست موش کنت

* اشتر ۽ دزی پہ کن کنزوکائی نہ بیت

* کارچ ۽ اژداریت و گوالگ ۽ گور بند

* دست درپ ۽ پھمبر اد نہ وارت

* گوک ۽ روت ۽ سند ۽ نہ اوشتے

* لاپ ترس سندے ہرچی داریت

* پہ نادان ۽ حلوا ۽ درگ گران انت

* کوچ درپ ۽ نہ انت کور جو ملک نہ انت زامات زہم (محرم) ۽ نہ

* انت ۔ منٹیک سہتے نہ انت

* کپوت نیا لگ ۽ کوشنگ

* دنے وتن ہشکس دار

* گار کنگ ماں حاکاں دز موش کنے پراں

- سوچن ۽ دمڪ ۽ گوند وڃ گوازينگ نه بيت
 *
 ڪر گوشڪ بهار ۽ چڙه چریت
 *
 ڪنگ ۽ شڪار گول آپ ۽ لردی ۽ انت
 *
 دو شیر مژیت روباه توکا شڪار ڪنت
 *
 بش هما ڪنت که ترونکلاں پسراری ڪنگ
 *
 آکه گریت نه دریت
 *
 درهما گوش ۽ بحیت که مات ۽ ڪسانی ۽ مان ڪنگ
 *
 توکه ملائے پوینے ته مسیت گول تو دوت مچ ات
 *
 مید که چه دریاء درکیت چرکه ترانت
 *
 په هشلکین نندگ ۽ نا ۽ گدگ ڪنت
 *
 ناکن په گوشت ۽ جدا نه بیت
 *
 طیب که طیبے پو میں وتی لاپ ئے چونگار ۽ نه بوت
 *
 دپ که وارت چم لچ کاریت
 *
 کورد پاں میریں واجه جل انت بیسکال حاتونیں جن
 *
 وارنت
 *
 سونگ شیراں اقلنت پنسیراں
 *
 مرنگیں شیر ۽ زندگیں روباه بهترانت
 *
 چه دوریں هلینی ۽ لوگ ۽ دپ ۽ ڪروچ
 *
 مومن و ملائی دور وچی راهے نه انت
 *
 انچو ڏلی نه نشنگ که سرنانی ۽ جاگه به بیت
 *
 لکره بارنا بهنتره دون ۽ انت
 *

- * حرکہ کرگے کاریت گشیت پلام چہ منی سراء پکیت
- * گوگ ء سسنگ وتی مات ۛ متلگ
- * جامہ ہما انت کہ پوشگ ، لقمہ ہما انت کہ نوشگ
- * سوار کہ سوارایت پیادگ ء حال ء چہ زانت
- * ہر مرگ کدے وت بال کنت
- * چہ ملک ۛ مرزا ۛ بزیں باگ ء آسمی بشت کچگ چکپ گوشیں
- * چوکہ من میرو ۛ لڈ ء گنداں بال گستر یورانی چراگ جاہ انت
- * کورے پرچہ دژمن بات بے گترانت چہ تنائی ء
- * تنائی مناں چون کنت یار بد مناں گارکنت
- * بچار اہتل ء دو میں نیمگ
- * شو (مرد ء بدل کنے مسیرین ء بے بخت ۛ کجا کنے شو میں ء
- * شومی لیڈی ہارے نہ انت
- * لکرگیت ریت و صیک ہم دنت
- * " تہی جن کج انت " ، گشتے نشار آ انت
- * شپ ء ترس گنوکی انت
- * ریش نداراں و گل کنت حونگ من وتی چوٹو ساگنت پیسیری
- * مس سحاق انت گوں تراشتگیں کٹ ء
- * بچ اگن بے ماتا برستیناں تہ مس سحاق بے مات ء بردندینیں ۔
- * سیٹ ء چہ سیٹ ء رراکن
- * مہ مرے یشاں کہ ملک بہار گاہ بیت
- * اے چم پراچم ء داستیگ مہات

- * وادو شکر ہمنگ انت
 * گوک کشنگ بلے انگہ چم ماں دریکا انت
 * اوادگیں ڈلگ ء دپ ء مہ مش
 * منی سرس نو دونہ دیگ ء گرتگ
 * انگ ء جست کن کہ چہ دیگ ء بن ء کیت
 * ڈاہ داتگیں مرد نہ جنگ
 * کور ء دپ بندگ بیت بلے قوم ء دپ بندگ نہ بیت
 * ہرمان ء انت گوش ء ڈنا انت
 * پہ مور ء شبنم تو پانے
 * اشتر ء بنجہ ء پیسرو سورگ نہ رودیت
 * تولگ ء انگور نہ رست گشتے ترپش انت
 * میکین گوں ننگان جوانین گوں جوں وجسٹاں تاوان انت
 * مس گراگ ء گوشتاں ، ورگ نہ باں
 * مرد ء کہ وناز انگ نیست ، ماراچ میار پانگ نیست
 * آپ ء ٹپ ہشک بیت روغن ء ٹپ براہ روت
 * بسیر پہ لگور ء بات لگور ماں ملک ء بات
 * کروس نہ بوٹگ و بام ء داگ تکینک نہ بوٹگ وایک وارنگ
 * مال سد کہ انت سرانی سر بہ بچنت شادہانی
 * سفروش انت جہازانی مزن کنڈیں گرابانی
 * عیب چہ باسکان انت گشت ” کمان تیسر نہ جنت “
 * دپ گوہ موارت لپارگ گوک ء توار نہ کنت

* آپاں کوانٹ لردکنٹ رندا جروٹ مان دنت
 * گوزیت امروز رگامانی غریب و شاہ و خوارانی
 * بورگوما چوریکان زوال بنت و جن گورا کوتاہ عاقلیں مرداں
 * ہوراگن گواریت کہ مے نگن کپ مے اگن نگواریت کہ مے نگن کپ
 مے

* دست نہ رسیٹ سیال مے جن بھال مے
 * دل مے توار چہ دور مے وش انت
 * ہرکس وتی بست مے لوٹیت کہ وت کشار بکنت
 * کشارتن مے مرنت ہورماں دریاء مے گوارنت
 * سورچنگ مے انت ملی گنوک انت
 * بہشت اگن نہ رسیٹ دوزہ بے منت انت
 * مردگ پہ پٹ بار نہ بیت
 * اشتہر پہ کنگ بار نہ بیت
 * شام نیست سور مے پادکیت
 * مناں پہ گوک نہ انت گوک مے ریدگیں بوستاد مے
 * ہرکہ چہ بار مے کھیت چہ تر مے نہ کھیت
 * صیداگن چریت بے چم مے مات بند مے انت
 * مریں ہاں بے تھیں ناں
 * تسیراں کشوکاہی جنے نام مے کسر قند مے کنے
 * ہرچ نان مے پہ مسیر گندم مور
 * شپ پہ مرداں سیرے دپہ نامرداں بلاہے

- ★ تو شگ پہ لاپ زیرگ نہ بیت
- ★ وہاں ہما انت کہ وتی بند ء مزن کنت
- ★ الش انت لستیں بتل کہ من نویت انت مے بتل ء دامن سک پراہ
- و مزن انت - اے بتل ایو کا بلوچستان ایردھی نیمگ ء گشگ بنت ، ایرانی
- بلوچستان او بلوچستان ء بتلانی واستابلہیں کتابی درکار انت -
- بلوچی بتل ء سرا ہرکس کہ چیزے زانت آ بہ نویت تانکہ بتلانی
- باروا پور میں زانت ء مہلوک ء بہ آگن اے مضمون ء توکا مے نزانکاری ء
- یاروے انت - تہ من سک وش باں آگن شما اے بنویت -

بلوچی مثل

مومن بزدار بار تھی

ہرزوان و ادب ۽ وٹی جذائیں مثل انت چھوشیں بچھ زوان یا ادب ۽ نیت کہ آنہی لاف مثل تئیں - دوی زوانانی ڈولا بلوچی زوان ۽ دے بازیں مثل استنت - مثلانی بن پارہ شہ داناء سر یہالیں مڑداں شروع بیتہ اور راج گفہ اے مثل دانائیں مڑدانی ہماں گفتارنت کہ آنہاں وختہ کہ کارے بیا نادیث - یا مڑدے ۽ کارے کھنا نادیث تہ آنہی سراگپ ۽ جت - ہماں گپ وگفتار پھذیغانی واسطہ ۽ مثل مشہور بیغنت - داں روش مروشی ہر روشی گفتارانی لاقا استعمال بنت او وختہ وختہ زوان سرا کھانت -

بلوچی ۽ مثل شہ حد و لکھیواں بازنت ، ایشانی سرا شید پھیشا دے بازیں زوان کو اس شاہ نویس او ادبیاں قلم زرتہ - او مضمون لکھ تغان - بے مروشی میں دلادے گوشتہ کہ اے سر حالے سرا قلم زریاں ، او چھینے لکھاں نی ماں کھڑے ہمیر نگلیں مثل او آنہانی مطلوبواں لکھاں شے دیما پیشداراں - کہ ایشانی سرا پھیشا کھا قلم نہ رڑتھ

مڑ شیغیں مڑدے چھینڈ غیں بغائیں مڑدے شہریں

ایشی ۽ مٹلوا و معنی ایشیں کہ مڑدناخیں مڑدے آخر ۽ یہ روٹے وٹی بہاؤزی
۽ سرا مریٹ - اوہ سیراں بیٹ آنہی ۽ صرف چھینڈ غ او جھگانی لافا نہ روٹ -
بلکن شہ جنگ و مڑائی حال اشکنا گڑ کھنت روٹ ، شہ ہے سوہ ۽ آنہی سہ
بچیت آن لوغ ہند والا بیٹ اور وٹے نہ روٹے آنہی چھکھ کھول ہمکھ لوزاں
اے مثل چھوش گولٹنا روٹ کہ ” بغائیں مڑداتنج دے نہ برمی - ”

بلوچ استمان لافا شہ اولا گرداں روش مروشی بغائیں مڑد سرا تھنج آرتنج
بذیں کارے اگر کھے چھوش کھنت تہ آں ہڑجا کہ روٹ لیزم وٹھی بیٹ - بلوچی
دستور یا معاشرہ آنہی ۽ اے حبر اہرگز معاف نھنت -

” وختے مڑداشت نیا ماہندیں وختے تھیاء ہند نئیں ”

ایشی نارا ایشیں کہ دنیا لافا بازیں انقلاب یا ہیر پھیر کھانت - اے
دنیاے مڑدانی حالت یکایہ ڈولا نہ مانیت - وختے چھکی وختے جوانی وختے پھیری -
وختے سکھ وختے ڈکھ وختے بخت - وختے بد بختی ، وختے بھاگیانی ، وختے غریبی ، وختے
خوشی ، وختے غمی ، وختے روزگار ، وختے بے روزگاری بہر حال بازیں حالت بدل
نت - یکایہ حال نہ اوشتیت - شہ اے مثلاً گیش پہ شاعرے ۽ گالے باز
مشوریں - گال چھوشکس کہ -

وختے شلوار کھونڈاں گاریں وختے ماہیں جینے مار

آسکانی چھین

اے مثل آن وختا استعمال بیٹ ، چھو کہ مڑدے شہ دوی مڑدے ۽ دام

یا پورے زیریٹ اوپھذا تھری آنی دام یا پورا گزودینی بدات۔ اگر آنی ء دام یا پورا لوٹھے تہ آں پھمیز پھوذ کھت۔ گڈا آنی سرا گوشتفا روت کہ تھئی دام ادائی آسکانی چھن ء بیت مطو ء مانا ایشیں کہ آسکانی چھن نے کھنیٹ نے دام ادو بیت۔

آتمک آس زیر غالوغ بانکھ مدیشہ

اے مثل آں دستا گشی جیت۔ آزیں کہ یہ مزدے تھئیے گرا بروٹ ہیوٹ یا ہمسایہ بیت یا کیجے دومی مزدے ڈنارا پھ کھشفا زیریٹ اوپھذا آں ڈنار سرا قبضہ کھت۔ یا ہیوٹ او ہمسایا لوغ والا آریسینی کھشیٹ اے مثل شکان صورت ء گوشتفا روت

غریب مات مکہ مدیشہ ء نہ چھکھیٹ

مطو ایشیں کہ غریب واسطہ ء وٹی زندے روشاں گوں امن دایمینی گوازیخے چھ ہند وجاگے اے دنیا پھمٹا نیستیں۔ غریبا چھ ہندا کھس کھشفا نیلیٹ۔ توڑیں خدائی پاکیں رغا بروٹ یا نبی ء پرا ایمنیں شرا غریبے حق چھ ہندا نہ بچیت اوگارو گسار بیت۔

ایکھویں ہیشٹا دوڑہ برائمانی گہیں

ایشی ء مطو ء مانا ایشیں کہ شہ ایکھویں آرام و عیش کھشفا برائمانی چھی ء ڈکھانی بھوگج جوانیں آں آرام نیا ماژداناخصی مژدا چھ مژاننیٹ کہ بارٹ ماں ڈکھانی نیاں ماگار ہمتھ او مژداناخصی مژدشہ آں آرا ما برائمانی چھی ڈکھاگشین کھت

باغارا نہہ شبہنے

مشوریں کہ باغارا گوشتہ کہ نہہ شبہنے کھنٹ ماں مخلوقا وراں
گار کھناں شہ ونا پیدا بیغا گڑدے دختا نے نہہ شبہنے آنکہ نے باغارا کھے واژتھ
مطلو ایشیں کہ اے ڈولا چھبہ بٹ نویٹ۔ اے مثل ہما دختا استعمال بیٹ
کہ یہ مڑدے وئی عمد و قولاں پورا نخت۔

ذال پھ پیغاماں پچھاں نیاروں

مطلو ایشیں کہ گوں پیغاماں پھہ کارے نویٹ پھ کار کھنا مڑدا و مار سرین
بندغ او او شتغ ضروری نین۔ کارشہ وئی موجودا وساڑھیں بیغا دراصل نہ نویٹ
کارا مڑدم وئی پھمانی دیما یا گوں وئی دستاں پورا کھنت۔ بغیرشہ وئی موجود بیغا کار
بالکل نویٹ۔

مڑدانی شریں دیم اندرائیں

ایشی ۽ مانا ایشیں کہ گوں مڑدے گندغا گنوشی یا سر حالی ، دانابی یا پاگی
داں دختا ظاہر نویٹ دختیکہ گوں آنہی ۽ حال گال مویت یا آں مڑدے
بہاڈری ۽ مڑدغ او لغوری ظاہر نویٹ داں دختا کہ آں آزا تھتھامہ روٹ فارسی
دان ۽ اے بار واچھوش گوشتہ کہ

تا مرد سخن نگفتہ باشد

عب و ہرزہ نہفتہ باشد

مریجہ ہمانی ء کہ پھڑتھو مریٹ

مراد ایشیں کہ گھل پھ ہمانی ء کہ پھڑ تو گھلیٹ ۔ ہماں مژد ء فاندہ
 غادے کہ تھرا فاندے امید بیٹ ۔ یا تھو ہمانی ء کارا بیا آنکھ تھئی کارا بیٹ ۔
 نقصان ء پھ ہمانی ء ور تھرا امید بی کہ تھئی سرادے روٹے نقصان واڑتھ یا
 سغرا پھ ہمانی سراقربان کھن کہ آل تھئی سراقربان بیٹ ۔ قصہ کوتاہ مطلب
 پرستیں مژدانی نزخا مرد ۔

لیرو وٹی مسال تلشکی

مراد ایشیں کہ گنوخ وٹی دستاں کار کھت ہماں کار رندا نقصان کھیشی
 او وٹی کھشیں کارا پھاسیٹ ۔ گنوخ وٹی فاندے پھ کارے نخت ۔ بلکن گوں
 وٹی کھشیں کارا گفنتار بیٹ او نقصان واڑتھ ۔

کھنقغیں تھک وف نئیٹ

مانا او مراد ایشیں کہ بیغیں کاروو برا نویٹ یا دفا در کھنقغیں گالوار
 تھری قبضہ نیام نیٹ ۔ مژدا بایدیں کہ شہ ہرکار کھنقا پھیشا آنہی باروا سوچا کھت
 پھذا کارا پورا کھت یا گالوار شہ دفا کھشیت ۔ چھوش موی کہ پھذا ارمان ء افسوز
 کھت ۔ پھذی افسوز و ارمان پھ کارا نیٹ ۔

وژ تھغیں دھل

ایشی مراد و مانا ایشیں چھو کہ یہ مژدے بی آنہی ء راہرگیں حالے کہ ریٹ
 ہماں حالاکیں خلقت دیما سرا ء مشور کھت ۔ طلے دل ندارغ او سرا کھنوخ

چھکھا ہے مثل گوشتغا روٹ او حال دیوخ سرا راست کھنٹ اش ہے سوب ء
 دانائیں مڑماں گوشتہ کہ وئی دل حالاگوں ہر کھساگوٹش۔ چھوش موٹ کہ اش
 تھئی دلے حالا ہر کھسان و مزن او بجنسڈ دژ من مالو مدار بیٹ۔

بیسر پھ دیرہاں نہ روول

بلوچ استمان ء غسیرت بھڑ مڑدی اوزم جنی باز مشوریں کھشغ
 او کھشاغ بلوچ تمنانی نیا ماچھ مزائیں کارے نیستیں۔ بلوچ وئی بسیرا چھ بر او
 چھ ڈولا اشت نخت۔ اغر کھائیغا نوٹ تہ دیر وئی بسیر ضرور گیسڈتھ۔ شہ
 اے مثالا گیشتر یہ شیری گالے باز مشوریں چھوش کہ شاعرے ء گوشتہ کہ۔
 بسیر بلوچھانی دیر ہا آغازاں کھنوں

تڈ مڑدانی کھلا تھوں ایکھویں موڑ نوون

مطلو و مانا ایشیں کہ ایکھوایہ مڑوم چھ کارے کھہ نخت۔ بازیں
 مڑوم ہر کارا پھ آسانی کھہ کھت، ہے سوب ء دانایاں یہ دوی مثلے چھوش گوشتہ
 کہ یہ دستا چھاپ (تازی) نوٹ۔ یہ دہمی شاہرے نور محمد خان جعفرانی بزدارے
 یہ گالے چھوشیں۔ کہ

روزی ایکھویں مڑومے مزین نڈوں برائمانی

کھور دیما کرغ تھاو انیں

مطلو ء مرادا ایشیں کہ کھوریں مڑومے دیما ہر کھے کہ کھے گریٹ۔ بے
 کاریں پچیکہ انڈساں کھوریں دیٹ نخت بلکن گریٹوفا وئی گریغ تھا
 وانیں۔ مانا اے بیٹہ کہ چھوشیں ہندے یا مچی ئے نیا ما کہ یہ مڑومے حور نہ

نشریٹ - او ذا حال و حور کھنغ بے سود او بے کاریں مزدماں بائیں کہ وئی حور
 ۶۰ حالہماں ہندا کھناں کہ کھے نہیٹ۔

واجھا تغدے لاغا پھٹ کھن

مراد ایشیں کہ اغر سزدارے یا حالکے تھرا بے واجھیں کارے کھنغا
 گیڈتھ، یا تھئی سرا ظلم او زورا کھنت یا تھرا گشیت کہ روشا ۶ ستار پھیدا خون تو
 تھرا ضروری منفی کھنیت پچیکہ اغرتھو نمشدہ تہ آں تھئی دژمن بیٹ تھرا شید دی
 زیان میں نقصانے رسینی۔ فارسی دان اے باروا چھوش گوشہ۔ کہ۔

اگر شاہ روز را گوید شب است این

بیا بد گفت اینک ماہ و پر دین

جنوری ۱۹۲۹ء

اولس کوٹہ

بلوچی زبان ۽ بتل

غسبر پنجگوری

بازیے گمان سنت ، بلوچی زبان نوکین زبانه ۔ پمیشا تشنگه بودناک
 نه سنت او نبشتانک ۽ روء نياحه نام و توارے نه کشته ۔ فارسی زبان سک کنهیں
 زبانه دنياے مستریں زباناں یکے زانگ بیت ۔ بلے تمهيات پیش داریت که
 بلوچی زبان نوکین زبانه نه سنت بلوچی زبان قرنانی زبانه ، چیاکه بلوچی زبانه تما
 هما دارمیں راهبند سرچی ۽ پیدا ورنست ، هماکه زبان ۽ بودناکی ۽ آگده دارانت ،
 اگان بلوچی زبان ۽ نام و توار نه کشته ۔ اے بلوچی زبان ۽ گناه نه سنت ۔ گناه
 استمانیگ انت ۔ که آئی وتی زبان ۽ بودناکی ۽ نیمگ ۽ دلگوش گور نه کرنا ۔

بلوچ قوم بن حیثیت ۽ ماں شدتی جگان سرو پٹ بیتا ۔ آرا اے موه نه
 رسته که یک کترھے په ایمنی به نندیت او وتی شهدیں زبان ۽ بودناکی ۽ شریں
 اونوکیں راهبند درگجیت ۔

په زانگ ۽ اردوشه درسیں زباناں نوک تریں زبان سنت ۔ بلے هنوں
 تیوگیں دنياے تما وانگ زانگ بیت ۔ ایثی واجه ایث سنت که اردو ۽ نیمگ ۽

گیشی دگوش گور بوتہ۔ بلوچی زبان شہ اردو ء باز کھنن ترنت۔ بلے دم ء نہ شتا،
چیا کہ دگوشے نہ دیستہ۔ زبان ۽ کھنی اونوکی شہ ہما راہبنداں زانگ بیت کہ آ
زبان ۽ شیر کنی و شہ پناکی ۽ دسزورنت۔ اے دگ ء مستریں راہبند محاورہ
زانگ بیت کہ بلوچی زبان ۽ اگاں ہورت پکارے ہر گپ کہ شہ دپ ء درکیت۔
محاورہ ء سنت۔ محاورہ گڈ بتل سنت بلوچی ۽ تما ہما دراہیں بتل است سنت۔ ہما کہ
فارسی یا اردو ۽ تما سنت۔

بلوچی زبان ء شیری دیوان سک بازنت جاگے جاگے ہنچس گفتار دست
کپیت کہ ہر تندوک ۽ پس و پسیرک ۽ سوچ نہ ریت یا پدا ہنچن نفل درکیت
کہ گشوک وتی ہفت پشت ۽ نشان ء دنت اوڈسیت۔ کہ ہفت پشت ء ہم شاعری
کرنا۔ اگاں بلوچی ۽ تما زبان دوست یوہیں آیان لانک بستین ہیے گفتاری
دپتر یکجا کرہیں سنت مروچی زبان گوں چشین پیگوران و چارنہ بوت۔ بلے وائے
نصیب۔

مروچی مس بلوچی بتلانی یک لڑ ۽ گوں اردو فارسی ۽ ہم دہیں بتلاں باب
دین۔ تاکہ بلوچ زانکار شہ ہمے حبر ء سر پد بنت۔ کہ بلوچی دی یک
سر جمیں زبانے او پہ چشین چسیزاں دوی زبانانی منت وارنہ سنت۔

۱۔ وہ دن گئے جب خلیل خان فاخہ اڑایا کرتے تھے۔

آ روج شنت کہ ساکا کچکان ء نان دات

۲۔ ضرورت ایجاد کی ماں ہے

نا بلجی ہر ء پس کنت

۳۔ سلج کو آج نہیں

روج پہ گچن چسیردیگ نہ بیت

- ۳- خرگوزہ خرگوزے کو دیکھ کر رنگ پکڑتا ہے
حر حرء گندیت میریت -
- ۵- مار گزیدہ از ریشماں می ترسد
مار وارنگ شد کسبرین زیزء تریت
- ۶- خود کردہ را علاجے نیست
- درد و پؤل بات کہ دست و ت وؤل کرت
۷- ہر روز عمید نیست کہ حلوہ خورد کے
- ۸- جتنی چادر ہوا تنے پاؤں پھیلاؤ
پس ۷ شک ۷ برنت
- ۹- ہاتھ کو ہاتھ سجائی نہیں دیتا
چم ۷ چم ۷ نہ گندیت
- ۱۰- ہاتھ کنگن کو آرسی کیا
سیاہ سنت ۱۰ اسپت سنت بن ۷ کپنت
- ۱۱- یہ منہ اور مسور کی دال
چک پہ برنج / پٹی پہ ترنج
- ۱۲- ناچ نہ جانے آنگن ٹیٹھا
ملگ ۷ زانین بے آستونک گونڈنت
- ۱۳- خالہ جی گھر / پھولوں کی بیج
پتگیں نان
- ۱۴- قسبر میں پاؤں لٹکائے
قسبر توار کنت

- ۱۵۔ آدمی اپنی صحبت سے پہچانا جاتا ہے
- ۱۶۔ ماہ نندے ماہ باشے دیگ، تاپگ سدے سیاہ باشے
جو گر جتے ہیں وہ برستے نہیں
گریت نہ دریت
- ۱۷۔ دور کے ڈھول سہانے
ڈھلے تو روچہ دورے وئیں انت
- ۱۸۔ چاہ کن راجہ درپیش
گوک حاکن شانت وتی سرائے رچنت
- ۱۹۔ اپنے پرانے کی پہچان
شب تمارنت ماس و گھاردرس بیت
- ۲۰۔ جھوٹ کے پیر کہاں / درو غلورا حافظہ نباشد
دروع کہ درکیت کمبرنت
- ۲۱۔ سفید جھوٹ
سیاہیں دروغ
- ۲۲۔ گیدڑ کی موت آتی ہے تو شہر کی طرف بھاگتا ہے
تو لگے را موت زوریت مسیتے مان دنت
جو بوتے ہیں سوکھتے ہیں
- ۲۳۔ بینگ ہمائی ننت کہ کاسگے گوں ننت
حرف غلط کی طرح
- ۲۴۔ آپ بے سراسک
قطرہ قطرہ ہم شود دریا
- ۲۵۔

- صد ہنس ۽ ہرے کا لگ ۽ پرے
 ۲۶۔ باولے کتے نے کاٹا ہے
- زانا سر پرتا
 ۲۷۔ آستین کا سانپ
- آستونک ۽ مار
 ۲۸۔ دوست وہ ہے جو مصیبت میں کام آئے
- دھیان حاتو نین جن نوشان سکیان براس گوں مرکب ۽ کوشٹان
 ۲۹۔ جس کی لائھی اس کی بھینس
- بینگ ہمائی نت کہ کا لگ ۽ گوں نت
 ۳۰۔ سدرستی ہزار نعمت ہے
- جان ہست تو جہان ہست
 ۳۱۔ بکرے کی ماں کب تک خیر منائے گی
- دڑ ۽ ماس ناں کد ۽ پیگ ۽ پچیت
 ۳۲۔ ازدل دور ازدیدہ دور
- ہر کس کہ دم ۽ نت بہر ۽ ماں دیگ ۽ نت
 ۳۳۔ ہنوز دلی دور است
- گور ماں گورستان ۽ چریت ہتو آچار نیت
 ۳۴۔ پہلے تو لو پھر منہ سے لولو
- حسبہ ۽ بکاؤ درکن
 ۳۵۔ اپنے منہ میاں مٹھو
- وت گلہ پیماز ۽ لوء کنت

- ۳۶۔ احمد کی پگڑی محمود کے سر
 وحشی وچشیاں ندانت کستر کش بنگل منت
 کرے کوئی بھرے کوئی
- ۳۷۔ دست نہ روت گوں حرء کرگ ء ڈیست
 اپنا اپنا غمیر غمیر
 دگر دگرے وتی جگرے
- ۳۸۔ جی کہہ اوجی کہاں
 بہ مر پرانی کہ مریت پر تو
 شتابی کرے خرابی
- ۳۹۔ کچک ء اشاپی کرت ، کٹو ء کور بوتوں
 اب پکھٹائے کیا ہوت جب چڑیاں چگ گتیں کھیت
 رندے پشومانی کارانہ نیت / بادشاہ ء بازشہ دست ء شتا
- ۴۰۔ ایک ہاتھ سے تالی نہیں بجاتی
 یکے ء چتر ء گوات بارت
 مدبر کند بندہ تقدیر زند خندہ
- ۴۱۔ شے کہ درمیان منت قدرت حدارا بسیار منت
 اوکھلی میں دیاسر تو موسلوں کا کیا ڈر
 من داتا دل پہ طوفان ء چہ بلاہ ء بیم ء بلاہ ء لاب
- ۴۲۔ بھلگتے چور کی لنگوٹی سی
 کورین جم ء پٹ ء ارس باز منت
 اندھے کی لاشھی

کورہ لٹ

- ۴۷۔ قہر درویش برجان درویش
- لونی لہر کنت وتی لٹٹان سوچیت
- ۴۸۔ صبر کا پھل میٹھا ہوتا ہے
- صبر پر پد دُ مِ بگ ننت
- ۴۹۔ جو سوتے ہیں وہ کھوتے ہیں
- وہ پستگیاں مرد پریش زکنت
- ۵۰۔ علاج سے پرہیز بہتر ہے
- ہوپ ۽ پھریز بلاہ بگریز
- ۵۱۔ مردے اکھاڑنا
- کنہین دستہ پٹنگ
- ۵۲۔ اپنی خیر منا
- وتی خیر ۽ بلوئیت
- ۵۳۔ دیوار کے بھی کان ہوتے ہیں
- گور پر پیچ ڈرمن ننت
- ۵۴۔ کف افسوز ملنا
- دست پہ دست لگا شک
- ۵۵۔ قول سے پھرنا
- زبان پر تاب دیگ
- ۵۶۔ آنتیں قل ہو اللہ پڑھتی ہیں
- لاپ کلو لوجنت

۵۷- دوست وہ ہے جو مصیبت میں کام آئے

بہر پر آئی کہ مریت پر تو

۵۸- الٹی کنگا بہانا

زور ۽ آپ چسیر ۽ بالا روت

۵۹- انوکھی دکان پھیکا پکوان

پاک و پڈ کا گس ۽ ہڑکا

۶۰- ہاتھ پھیلانا

دست ۽ خچک کنگ

۶۱- میاں گھر نہیں کسی کا ڈر نہیں

شریک وازدار ۽ نہ گندیت نواب سنت

۶۲- آپ کا تو کوئی جواب نہیں

ترا ماس ۽ ایوک ۽ آرتا

۶۳- گئے نماز بچھوانے روزے لگے پڑ گئے

رفتوں دیدارے کپتوں بیگارے

بلوچی زبان ۽ تماہتل سک بازنت اگاں در سین بتلان چنگ و یکجا کنگ

بیت تو یک شرین کتابے جوڑ بیت اواگاں جہد و کوشت کنگ بیت ۔ تو ہما

در سین بتلانی اردو / فارسی ۽ ہمد ہیں بتل دی دست کپنت ۔

بلوچی مثل

یک تات اوپچارے

گلزار خان مری

قومانی سرمایہ گو سنگیں تاربخ انت۔ سے تاربخ ء واقع انت۔ کہ شہ ہمیشی
 ہمیش آ مزدوم مرشی اس روش ء روز روزینی پنہد ء ہرگام ء ایر کفخ اوزیرغ ء
 پروٹ دگے گندی نوخیں آو خیں وخت ء پہ دگے چینی، سے سرمایہ واقع بنت کہ
 انسان ء سر ء گو تنغاں، مژداں بروٹ، کنڈھی کتورک گئی کٹوچم سر کٹو کندان
 ء سے ڈکھیں او سکھیں وخت بیورغی لانگھو داتغاں کڑدے پر وت ء سے وخت
 گرے آن ء چکی پرات۔ او دورانی شترامغاں گوں گلگیو چہاں تسٹروخیں دستاں
 ڈیپو خیں دل ء گواز تنغاں ناتر سیں تاربخ ہڑ دوواج مں وئی پنایاں حند داتغاں کہ
 ہر کس گندیٹ او گشیت کہ زند پہ چون زند ء گواز نینگ ء اے دو بھیراں زندہ
 ء گزغی۔ اے گزی گرے آن ء دے گزی، کندان ء دے گزی ہرچی اے بیخی
 حواں بی بیوخ ء کس داتہ نغاں سے استین کہ زاتغوں حشکس سے وختی

گیوراں ہر گوستغیں واقع مختلفیں واج ۽ بیان کنوخواں بیان کتغیاں ، شاعراں پہ شاہری کسوی آل پہ کسوموکتی آل پہ مویک ۔ حالو کنوخواں پہ حالو ۔ پر عاقل آل ہشاراں ہئے واقعہ یانی بیان کتغ ۽ مثل بتل ۽ نام داتہ ، ہر مثل یک خاصیں واقع ۽ نغ ۽ اشارت ۽ کنت ۔ شہ ہواں واقع ۽ در کتغیں گال انت کہ ہر ہماں واجیں ساحتے ۽ عالم گتغشیں ۔ تہ بلوچی زوان ۽ ہئے واج ۽ ہر واقع ۽ پہ یک مثلے بیٹہ ۔ کہ اے مں ہزارانی تعداد ۽ عالم ۽ یاد انت ۔ کژو مثل چوش انت ۔

(۱) میرو ۽ گوں لڑ ۽ گنداں ۔ بالگتر گورانی چراغ جاہ انت ۔

بالگتر کیل کور ۽ کندھی ۽ گوران کنڈغ ۽ دف ۽ باز مزائیں پراہیں پٹے ۔ یک وختے ۽ کیل کور ۽ گوں بالگتر آباد کن جیت ۔ ہماں روشاں بالگتر ۽ واژہ نام میرو ۽ پر میرو و بازغور ۽ نبھڑ ۽ بیکار ۽ ۔ بالگتر ۽ روش وشفی گوران چڑت ، روشے میرو گوبار ۽ دل ۽ آس زڑتہ ۔ گمار ۽ براٹ ۽ شغلاں جتہ ۔ کہ میرو ۽ گوں لڑ ۽ گنداں ۔ بالگتر گورانی چراغ جاہ انت تہ میرو ۽ زہرن واژ تو ہندی ہڑ جتومن گوراں ماں رنکہ گوران گشان ۽ نیٹ گورے گوں وتی چک ۽ سرا (نکہ ۔ سری گور ۽ چوری کشتی ۔ ہواں ہند ۽ دانی گوران ۽ چک گش انت ۔ دیم ۽ مزائیں گئے ۽ ہمودا گور ۽ جند کشتی ۔ ہواں ہند ۽ گوران ۽ کنڈغ گشان ۔

(۲) اے کہ ناخو آچاریں گور ۽ دیرنکے

گش انت ۔ کہ پسیریں مڑے ۽ ۔ اشی ۽ بچ باز ۽ ۔ ناخو ۽ زندہ ہر مراد (ناخوسی زانتی ۽) واٹغ ۽ روشے ناخودل ۽ آنکہ کہ بایدیں گور ۽ زواری ۽ مزاء دے گنداں ۔ ناخو ۽ وتی بچ گٹ کتغیاں ، کہ ابامنا گورے ۽ زوار کنیں

پکاں لاچار بیٹو پہ ناخو، گورے گپتو۔ ناخو گوں گور، چک، بستو گور، طودا، گور
 ۽ گزکتہ۔ روش، زند مزدے، ناخوردتہ۔ مزد، کہ ناخوچے حالیں ناخو، کہ

(۳) مشکاف، آوار، یولان نام دے گئیں

(۴) دست و دل وئی اسر، گور شاہ بیگ ارغون، دست و دل وئی امبرا

۽ بی۔ آنہی تفلخ گچی نے

چاکر کہ قندھار، گور شاہ بیگ ارغون، مذت، لونغ، شہ، ارغون،

کہ چاکرانہ، ہو رگ دست بے آگوشہ مستیں ہاتھی نے بے۔ تہ چون، کن،

چاکر، جو او ترینہ، کہ بادشاہ دست و دل وئی امر، بی آنہی، تفلخ گچی نے

گشت۔ کہ چاکر، دھی روش، بادشاہ، مستیں ہاتھی ہو رگ دستی، ریسینتو وئی

قول راست کہ۔

(۵) بلگشار دے راؤرند۔

واج، گزدی، چرماں او موپک دیری رندیں زال موپک، دھریں،

کتش۔ تہ سے رنگ، یک دھکے، یک زالے، وئی صفوخ، نوخ سیریں کسائیں

جنگ، گوشہ کہ آئی تہ کسان، موپک، چرخ، گوں تراچی نے ضرور درغی۔ تہ

کوکی نے پش، وئی بلگشار، بی۔ موپک، کنے ان، بری گئی، جہاں، اشی، کہ

اما جوان موپک، دخت، ماتن، کوکی نے اشی بلگشار، جتہ۔ نین کہ زانکار،

موپک رائی کہ۔ تہ ماتن، کہ ابابگشاں جنگ، کہ بلگشار دے راؤرند۔

مطلوباتی دے بلگشار، کار، کناں ماتن، مطو، کہ وابج، اشی، بدنام کناں۔

حواں روشی شہ سے مثل رائی بیتہ۔ کہ بلگشار۔

(۶) آں مزد کہ کناں باھوئاں نیم روش، نہ ریشاں دھاواں۔

دودا گور گیش۔ بالاج، مزاعیں براٹ حواں نیم روش، دھاوا بیتہ، کہ

بیورغ زئی ء دودا ء باحوٹ سکی گوخ جشٹاں دودا کہ مات ء مودتہ تہ گوشتی ۔ کہ
آں مژدہ

(۷) لیشرو ء دزی گوں کین گھکائی نوی

مژدے ء لیشروے دزتہ ۔ شہ سے ترس ء کہ بارے عالم منان
گندی ۔ اے مژدے لیشرو ء آگیہ کین گھکائی رالی کتہ ۔ نیٹ دیم ء رالی تریشتی
کہ ورناکین گھکائی ء پچ کینغ ء ۔ اشی ء کہ لیشرو دزکی ئے ، رالی ء کہ لیشرو
وت عالم ء شہ سرائیں ، اندہ تہ ابدین بے ۔ آلم لیشرو گندی وت ایذا کئے ۔
لیشرو ء دزی گوں کین گھکائی

(۸) جک کیت تئی بارو نوخی کئے

کیت ایں مازنے ء مازن ء واجہ بھڑیں مڑے ء ، ہر جنگ ء سروغان ء
نیٹ سے مژدہ جنگے ء کش جیہ ، مازن لغورے ء ہتیکو کتہ ۔ نیں کہ جگان اے
مژدہ مازن ء زوارے ء شت ۔ تہ مازن ء وتار لشکر آگہ چکت ۔ مژدے مازن ء
واغ داشتاں ، کہ جک کیت تئی بارو نوخی کئے ۔

(۹) تیر لک کہ چنڈان ، شرشہ نلانین

زالکارے نلان گڈغاماں ، یکے دین ء برادار نلانی دھی پلوانلانی اندر ء
لکتی ء ۔ ہوانی جزرغ گوں تیسر لک جزرماں ۔ زالے ء کہ تیسر لک پچے
چنڈغاں ۔ سئی زانتیں ، جیڈو ، مسرے ء کہ ۔

(۱۰) ہلو جنت علی نین تہ موخن واژماں گوخانی ۔

شاہ مسیر نلیں مری ئے ء ، زرکانی ء گوں نشتی زرکانی آن گوں مری
ء جنگ ء ، شاہ مسیر دے زرکانی گل ء ہلو گو ناکا تک گور مری آن سہانی کتئی
گڈامرانی حال دے بڑت زرکانی آن داشی ۔ روشے ء شاہ مسیر دے زرکانی

گل ء ہجی ء آکو مری آل مار شفیں مری نئے زحم شتو شاہ مسیر ء جنفیں ، شاہ
مسیر ء گوشتہ ،

پجسھاریں جنیں دھکاں   مں شاہ مسیراں مریانی
مری ء گوشتہ ۔

پجسھاڑ تو جنوں دھکاں   تہ شاہ مسیرہ مریانی

تہ ہکو ڈاہ ء پجینتہ   تئی ابا پچاں زرکانی

نیں پورھواں دھڑاں   ورغا تیش بچ بلوچانی

ہکو جنت علی نین   تہ موخن واڑتاں گوخانی

شاہ مسیر ہے جنگ ء جتو کشیتش ، شمیو پیش ء ہر دھک ء شاہ مسیر
کہ مری آل گور کاکم مں جنت علی ء تہ مری آل مژد چیت ۔ اشی ء گوخانی
موخن دات ، خدمت کت ۔

(۱۱) رستفیں پچاں پت عام جہاں بازیں

بیورغ ء کہ ترک ء جتک ادھر نیتو گور گواہرام ء ہما نیخی شتہ ۔ تہ
بیورغ ء گوشتہ رستفیں پچاں پت عام جہاں بازیں ، مطلوب مں راجی واڑھے آل ۔
ہیلویں مژدے آل اند مناں دارہ ۔ مں تئی کوفغے ء آل نککے آل ، رستی آل
روشے پکرانے ۔ نامے پر مں کوفغ عام جہاں بازیں ۔

(۱۲) عالم ء دف گوں مں بگی بابے عالم ء سوا ۔

مسیر دنلیں شاعر ء ، ء ڈویرہ شاہ مراد ٹینتہ پیشردا و ہاری ء
پجینتہ ۔ رعشے ء ڈویرہ شاہ مراد ء مژدھان بکارانی ء ککھ داتہ ۔ کہ شہ عالم ء گوش
ہے ۔ مسیرہ والی شیر ء مچی آئی اندر ء بلاں مجنہاں کہ پر مں ہمے حیوانت ۔
تہ مژدھان ء کہ ڈویرہ عالم ء (مژدھان ء ٹیہ) سوا عالم گوں مں بگی مں

لاچاراں

(۱۳) دور کلاتے نہیں تیریں کوہے

دور ۽ گور کس ۽ نہ اوش دات

کہ دور ۽ گور گواہرو ۽ نہ اوش دات

نہیں کہ مئے سرڈارئے قویئے نا

نہستی گوں سرریشیں سلیمان ۽

بیورغ کہ بلوچستان ۽ شہ پنجاف ۽ گڑ تو آنکہ ہواں روش آل کہ
 دوران بلوچ دھیلنغ انت ، شہ بیورغ دنیا ۽ بے شباتی وختانی یک واج ۽ نہ
 اوشنغ ۽ فانی دنیا بارہ ۽ مے شپایاں گشیت کہ مثل بیتہ ۔

(۱۴) کوہی مں سرے کوہانیں مسرگسیر جن ۽ بچینیں ۔

شکاری ۽ شکار ۽ روغا ۔ زالے ۽ کہ ادا مسرگسیر ۽ پہ منی بچ ۽ بیار ۔ مزد

۽ دارنیتہ کہ کوہی مں سرے

مے رنگ ۽ بازیں متلاں کہ عالم ۽ اشانی واقع شموشحتظاں چڑ ہواں

حالواردانی استاں چوکہ

(۱۵) شے داد ۽ مار زادیں ۔ مئے دہمیرو ۽ نواں بھورہینسے

(۱۶) شار کلاں شاداشیں ، ہیوتان ۽ بازیں ۽

(۱۷) آسک کہ من پٹ ایں ۔ دے چم مں کوہیں

(۱۸) کوہیں جستہ بارو ۽ چراں

(۱۹) مزائیں مزد ۽ نہن آگہ حالے نہن پڑا

(۲۰) جگاں شادھے بیتیں ۔ سوی برنخت رنداں چاکر سے گھر ۽ گاریں

سوی گپتہ تی دنکاں

(۲۱) سیڑے پادیں۔ چپاری سال گوں دے نیں

(۲۲) شانزده شام آں۔ ہپدہ ء پاس آں حڑدہ ء دھاواں نوزدہ ء گپالیں

جن ء مہمان لنگھڑاں

(۲۳) سوکے ء اول ء نیں پراں بال مدے

(۲۴) کوہ کہ کنین دے ٹکر ء لئغ استیں

(۲۵) آگہ درنگ پڈا لشکر۔

(۲۶) صد مزدپہ یک مزدے دیانتیں۔ دیروے دیر پاندیں بہانیں۔

(۲۷) گہر ء نزانہ میسر چاکریں، شیرے کرانی اتریں۔

نومبر، دسمبر ۱۹۷۲ء

سالک اولس کوٹہ

کھڑوے بلوچی متل و گشتیغ!

نیک محمد بزدار

ہر زوانے تما وتی جمل و مثل بنت کہ آں زوانے گشوک وتی ہر
 روچے گپ و گلاں آہانہاں استعمال کنت ہے ڈولہر قوسے تما چھوشیں شریں
 سروک یا شاعر گوسٹاں کہ آہانی گوسٹگیں گپ و گال پھدی آدھیں مردہاں
 پہ مثل بنت۔ ہلذیں بلوچ نیسوکاں وتی نبشتاگانی تما بلوچی متل آنی سرا نبشتہ
 کہ، من ایدا لہتیں چھوشیں متلانی سرا کھمیں نبشتہ کنین کہ گیشتر من
 رودر کپتی و جلی بلوچستان ۽ تما استعمال بنت۔ و گیشتر ۽ سراساری ۽ نبشتہ کفغ
 نہ بیتہ۔ من ہمیشہ آں متل دگشتیغیاں دیں، کہ آہانی سوار معلوم انت پھدا
 دوہی گان۔

بلوچا پھد کھزگ زائیں

ایشی مراد ایغت کہ بلوچ کہ سبرے یک کارے بن کنت آہنی ۶

قی بریلہ نہ ونت اے جتہ کنت کہ آں اے جتہ ۶ تما مری نیست بیت۔

بلے پھدا نہ کھنڈی - ایشی ۽ سوما گشگ بیت ایشنت ، کہ بیورگ
(بیسرگ یا بی بکر) کہ یک مزین چاکر وختے رندیں شاہرے ات - آنہی ۽ یک
وارائے یک مڑائی ۽ تہا اے زانگا پھد کھزگانہ کڑتہ ، و شیرے گشتہ کہ یک گالے
ایشنتی -

” چھوردی پھد کھزگ منازائیں ” اچ آں وختا بلوچانی تہا اے گال
چھوش مثل بیتہ ، کہ بلوچا پھد کھزگ زائیں -

حیرانی در بسیرائیں سوب گوں شکلیں جنگائیں

اے اچ مثل ۽ زیات یک شیرے گالے بلے بلوچانی تہا استعمال بیت ،
مراد ایشنت ، کہ بلوچ کہ مڑائی آنہانی حونے تہا ادارنت حیرا جوان نہ زانت و
مڑائی ، آنہاں پہ یک ساگری ۽ اے شیرے گال ناموریں بلوچی شاہر رحم علی
مری ۽ گنت -

من پہ واھوآں نہ مراں

مراد ایشنت ، کہ رنگین شکلیں گپ و ہکلاں سچ کار نہ بیت اگر مردم
چسبڑے کنگ لوٹیت بایدیں کنت نشان بدنت ، نبتے ہنچیں کوکار کنت
تو گوں زورا وای آنی دار ٹاکھا کھشت نکتے کھٹکا پہ عمل لوٹیت - یک بلوچی
شاہرے چگھار بزدار ہٹھان و بزدارے تہا یک مڑائی ۽ حالآگشائیں اے شیرا
گشت -

تو وای ان دارے پھواداں من نے پہ ہکلاں مراں - اے گال

گنڈ بیٹوے مثل بیتہ کہ من پہ واحواں نہ مراں

چھوس سی نشاں زیاتہیں شو نہمازے کھفلاں

وختے کہ مزدوم یک کارے دپہ وتی سیت ء بن کنت پھدا ہماں کار مزد ماپہ
پھروش بیاریت تو اے متلا استعمال کنت ، بازیں وختاں مست توکلی ء یک ہے
گلا استعمال کنت بے گیشتر شیرے دوہی گال ہم استعمال بیت ، شیر
ایشنت ۔

من دلا گشتہ دو برا باری ء کھناں

چھوس سی نشاں زیاتہیں شو نہمازے کھفلاں

شیرے مانا ایشنت کہ میں حیاں بیتہ ۔ کہ من (اے پسیری ء نیانا)
دو گاری وتی (گوسنگیں) جوانی روشاں یات کنین مناں چھوش سی نت کہ من
دوہیں شو نہمازے مصیبتے ء کہیں ۔

(توکلی پسیرات کہ سی دیشنتی و سراگونک بتی)

جنگ جوڑانی پڑی وں حال گل کندوں وفا

مراد ایشنت کہ جنگ و مڑانی کنگ مخلوقا پہ باز تہلیں ساعتاں کھاریت
بازیں جنین رن بنت بازیں چھک چھورا باں و گہ باز دکھ و تکلیف بیت بے
ہے جنگ و مڑیانی حال و کھو باز و ہشت ، دیر نشنگیں مڑماں پہ مڑیانی حال
چو گل کند ء و حشوں بے آنہانی کہ سرا مڑانی گزیت آنہاں پہ چھو جور ء زہرہ تہل
انت ، اے ہم چکھاء شیرے انت ۔

پہ دیروے کجبری آل لغوریناں، سموے عمداں من نہ بوریناں

اے مست توکلی ۽ یک شیرے انت۔ مزدم کہ یک مزین مرادے
 ولادارنت آہانی راہ ۽ چھوشیں بازیں چھی کھانیت کہ سربراز سبناک انت
 و مزدما اچ وتی مزین مراد ادیر برغ لوشت بلے اگر مزدے وتی مرادے سراقین
 سک بیت آل وتی راہ ۽ یلہ نہ دنت۔ و عمدو کولان نہ پھروشی اے شیرین
 یک متلے بیہ ایشی بن و سوما ایشنت کہ گشت جمال خان کہ لیخاری تن ۽ نواب
 ات۔ آنہی دلا ایشنت کہ توکلی سچی ۽ سرا عاشق نیں ہنچو تھگی کھنت پھمیش ۽
 آنہی ۽ دیروے شرے یک سکھ زبائیں کجبری ۽ لوناننتہ و گوں توکلی ۽ اوارکتہ،
 بل کہ توکلی سچی ۽ گپ ۽ یلہ بدنت و کجبری ۽ دلا بدنت، اے وختا توکلی ۽ اے
 بڑی شیر گشتہ۔

نے گیس جکھوں نے بدیں پھاوارے کھنوں

دگہ باز زوانانی تما اے متل چھوشیں کہ اچ ہر شپا گڈروش ضرور کھیت
 یا اچ ہر حملیں جگا گڈ شکلیں حیر بیت۔ اے سرائیں حیرے کہ پہ ہر
 مزدم ۽ ہر تن ۽ و ہر قوم ۽ روش یک ڈولا نیوشتاں، آگہ مرشی حواری لنگڑی و بزگی
 انت تو بانگھا و حشی، سیری و آزاتی ہم ضرورت۔

جنے بگاں کنے وھاواں

مراد ایشنت کہ آگہ مردم یک مزین و خستہ ناکیں کار بکنت۔ تو بایدیں

کہ آنہی ۽ پھدی انجام ء شے بے حیاں بیت و کنتگین سوب یا مال و مڈی ۽ شر
حیالاری بکنت ، چھوش مہ بی کہ یک وارے سوب بکنتیت پھدا گوں آراما
بوپیت و سوب ء برائینی۔

گوں ہیبتاں بگا گڈرتہ

ہیبتاں رند ۽ کھوماشورنت۔ کہ آنہی ء کول کتہ ، کہ ہر کسی لیشرہ
وہشترے کہ گوں میں بگا یک وارائے اوار بیتہ نہ گردینتی و آنہی ء وتی زیند ۽ تما
اے کولے سرا عمل کتہ۔ نیں بلوچانی تما اے مثل آں وختا گشچی کہ یک
چیزے کہ گاربی و آنہی ۽ رسکے بچ اُمتیت مہ بی تو گشت کہ آں گوں ہیبتاں بگا
گڈرتہ ،

درشکا کل نیں شے من تھاں پاڑا سوزاں

اے مثل آں وختا استعمال بیت کہ یک مڑدے یا چھی ۽ مزانت کہ
آنہی ۽ زور و سکھی اچ کجام ہندا کھیت۔ و آنہی زیند کھئی سرا انت درشکے اگر
کل پاڑ حشک بنت و ہیکے مانیت پھدا ہم درشک نہ مری بلے اے نزانت کہ کجام
پاڑ مناں اے زینداد نیگا نیں۔

ممرے میشاں کہ ہور گواروں

اردو ۽ یک شاعرے ۽ گالے کہ
کون جیتا ہے تیسری زلف کے سر ہونے تک

اے مثل ہے دی مراد ہمیشہ کہ کھے کھے ء را یک بے یقین (Vaghi)
 حیل و ہڈکا ہ سرا زندگی مانگے بگشیت میش کہ اچ ڈکالا مروخ بنت ۔ بکا اکھرا
 نشت بنت کہ حور بگواراں و پھداریم و کاہ موراں کہ میش آنہانی سرا زندگی
 بباں ، اے ڈولا اگر کھے کھے ء پھلی وزگی حیل و ہڈکائے بدنت آنہی ء پھو ء سے
 مثل ء گشت

چھلوے ہنگراں ہر کس وتی کھنڈا چھکی

مانا ایشت کہ چھلگے تھا کہ گو ہر دلیغ بیت آسے سرا لوگے دراہیں ، مژدم
 نندنت ، بلے ہریکے لوٹیت کہ ہنگر (اشکر) اچ آنہی نزدیک بنت و آن اشکراں
 وتی نیا ماکھشیت و دونی گانی بیچ پرواہ نہ کنت ۔ مراد خود غرض ، جو فوخور و مقصدی
 بیگ انت ۔

سازشے بارغیں ہندا سذی

مراد ایشت کہ ہر ڈکھ و مصیبت ساری ء کمزور دستیں مژدے سرا کھیت
 اردو ء اے شیرہ ہم سے مانا انت ۔
 ہے جرم ضعیفی کی سزا مرگ مفاجات

مژدا گند ہڈا دے

مژدا ایشت کہ ہر مردم کہ ہر چھی کر زنت آنہی ء بدہ بزاں کہ ہر مژدے
 کہ ہمکر و ہر ڈولیں کارے کڑت بکن و لئخ بیت ، ہمارا اچ آنہی بگر

سیال ڈیسا کو ہے رڑی دجوانیں

مراد اشیت کہ سیال یادڑمن ء ہر ڈولیں نقصانے بریت شریں اکھر کہ
آنی علاقہ حائلے بکیت ہم شریں

ہشتر ء جوڑ

ہشتر ء جوڑ یانٹ چھار گا چھوش معلوم بی کہ نیں کفتہ بے آں نکنی
اگر مزدوم چھوش خیال مکنت بلوچانی تما اے کھو از ماتور انت کہ تھولگا ہے
خیال کھتہ وتری ماہے سکاں ہشترے دم پھذاہ تھرتہ کہ جوڑ (لٹ) بکیت
ومن بزوریں ورینیں بے آحر نا امیت بیتہ ووتی راہشتہ۔ نین اے مثل آں
دختا استعمال بیت کہ مزدوم یک چھوشیں چیزے ء حاصل کنگے امیت بکت کہ
چ دستا آتک مہی

دفتغیں مڑے مسی مزیں

مسی یاگامش اگر مزیں چ کار انیت یا باز کمیں بہا ء بیت۔ گشت دو
مڑے دو مسی تاں کہ دویں زاؤختاں یکے آدبا و آتکاد آں مزدوم کہ دپتگا غیت۔
آنی مسی ء مادگ کہ بے حاغیں مڑما آنی ء مادگیں وتی مسی ء شیر اداتہ دکہ
دپتگیں مزدوم پھاد آتکا آنی ء گشتی تھی مسی ء رکتہ نیں کہ آں مزدوم اچ دختا
فاندگ مزیں و پھمیشی ء دونی مزدوم آنی ء پھروش بدنت تو گشت کہ
دفتغیں مڑے مسی مزیں۔

مرگٹھیں تاراں را کھنوں نامٹر کھفتنغیں راہاشت نبوں

ایشی ۽ مرادوتِ مطے جتدیں۔ گٹھن تارا چھوشیں گٹھن کو ہے تما جاگے
 ۽ گنت کہ سچ راہ مہ بی "مڑ" رودر کپتی بلوچی ۽ تما ہمت دار ودلاوریں مڑما
 گنت۔ اگر مڑے تما ہمت ہی و توں چھوشیں نوخیں راہاں جوڑ کنت کہ
 پیشتر ۽ کھس پھودانہ شہہ اگر ہمت مہ بی مڑوم پھیشی جوڑ کرنگیں راہانی سراہم
 روگا لڑزیت۔

آفانی متھگانیمغ درنیاؤل

ایشی مانا ایشیت کہ اگر کھے دنیمگے حیل ایرکنگ بے سیت انت۔ بزاں
 اگر مڑے وتی مراد رسگ لوئیت بایدیں ہماں راہاں جزیت کہ دنیم مراد
 رونتہ آگہ مراد ۽ راہ یک نیلگے نیت مڑوم دونی نیامگا بروت آں یک گنوکی ۽
 ینت۔

بڈ تفتنغیں بیٹری حریریں

یک مزنیں مال مڈی ۽ کہ تباہ بیگی انت، آنہی ۽ یک کھسانیں ہرے
 لہنت۔ ہم شریں۔ اردو ۽ اے مثل چھوش انت
 جاتے چور کی لنگوٹی سی
 بیٹری یا لوجی کہ اچ مال و مڈی ۽ پرہیت و بیڈیت، اچ آنہی یک دانہ
 ۽ حریر ۽ ہم کہ مانیت شریں۔

بچھ گوں تھچگا پھیداخوں

مانا ایشنت کہ زھگ اچ کھسانی ۽ مالو بنت کہ اے مزن بان تھونیں
مردم بان بلوچ مات کھسانی ۽ زھگاں گوں یک جریں تھچو گئے بندنت یا تھنیت
کہ آسی ۽ تھچگ گشت۔

مٹھکس مژداریش گراں باروں

مانا ایشنت کہ یک مژدے کہ اچ بازمل جگا مانستفا ودم بڑزنگا بیت
آسی ۽ پتی ریش ہم باز بنت بزاں یک مژدے کہ بام کار کڑتہ کمیں زیات کار
ہم آسی ۽ باز مالوم بیت۔

پھنڈغے پھنڈغ نوی

مانا ایشنت کہ اگر تو پھنڈے ہڑچھی کہ ریت بزیر چھوگش کہ بازیں
یا کھیں یا جوانیں یا جوان نین۔ بزاں مژدماں بایدیں کہ یا تو مژدانی ڈولا گوں
وتی ہمتا وتی مراد ابریت یا اگر گوں خواست و ٹوٹکاں وتی مراد ارگ لوٹیت وتی
دل و حشی ۽ مراد چ بر نہ ریت۔

پھنڈکی پھاغاں سنگلے سژداری نوی

سنگل بد مزمن ڈیمہ و دیارے ات کہ آسی سژداری یک مزمن شرپے
ات محل ۽ مانا ایشنت کہ اگر مژدے بلوٹیت کہ آں گوں پھنڈکی ولوٹو کی نیں

پاگے ، سنگل سرداری ، بکنت ۔ تو اے بیت نہ کنت ، بچے کہ ، سنگل سرداری ،
 پہ باز زور و دلاوری دلپاہی وزانت لوشیت ، مراد ایشنت کہ سروکی و مزنی ، رسکا
 پہ اے ضرور انت کہ مزدوم اچ وتی کار عمل ، اے شون دات و نشان بدنت کہ
 آن سروکی و مزنی ، لالخ انت ۔

پھار یغنی ہنگرانی پھوکغ

یک سالے ، کنسین ہنگر یا اشکر گوں پھوکغ روج روک نہ بنت اے مثل
 آن وختا استعمال بیت کہ مزدوم اچ چھوشیں مژدے ، یا چسینزے ، بیت ،

بجارت

مئے گیدی لوزانک

بجارت

محمد اسحق بزدار بارتھی

بلوچی ادب ۽ ہر پہنا ۽ کہ چھارے ہمکھر پھراہ دورثیں میڈانے نفاہ
کھٹیت کہ مزدم ۽ چھڑوئیں خیال دی بھجت نویٹ اے ہمکھر دراٹیں مزے کہ
ایشی لاف ۽ جرال ۽ ورنائیں مزدے وٹی ورنائی وھی ۽ واڑتھ پھیرٹ ریش
سویت بنتھی دی اے مزل ۽ آنسر کھٹ تھاں۔

چھوش کہ بلوچی زوان ۽ شعر شاعری ۽ مزین بہراں ہمیڈول ۽ گیدی
شاعری اوئے گیدی لوزانغ ۽ میڈان دے باز دراریں بازیں شہ نویساں ہمشی
سرا شرگداری کھٹ ۽ وٹی خیال ورشاں کھٹ ۽ مروشی میں دل ۽ دی گوشت ۽ کہ
ماں مئے گیدی لوزانغ او گیدی شاعری ۽ بارو ۽ وٹی نزوریں خیال ۽ ورشاں کھناں
مئے گیدی شاعری ۽ کلاف ۽ بجارت ۽ باز مزین بہراں بجارت اے ۽ وسب ۽
گیدی شاعری یا گیدی لوزانک گوشت۔ کہ ایشی ۽ بندانی پر بندوخ ایکھو ۽
بجارتاں بندانت۔ دگہ چ ڈولیں شعر شاعری ۽ نزان انت۔

کل ، اچھے پھیش جہارت دو بہراں بہر بیت کیجے چکھانی زردگانی ، جہارت
 "کشریٹ" ، دوہی مزین مزدمانی ، جہارت ۔

چکھانی ، جہارت چھوٹی ، چکھانی واندکامیں وخت ، لیب و مشکول ،
 پار ، لوخ ، مزین مزدم چکھان ٹھگامیٹ مگہ اصلیں ، جہارت ہماں لکیر انت
 کہ آناں مزدم چھ بنت مانوہیں دیوان کھت ۔ گڈ ، فمندیں مزدم
 جہارتی نات پکار ، کھار انت ۔ گیشتر ، جہارتی دیوان نادر میں ورونخانی پھول و
 جاگن بیٹ ۔

چھلو ، دراڑیں ساڑیں زمناں میں شفاں مزدم نندا انت ۔ وٹی وخت
 گوازیغ واسطہ ، جہارتاں نندا انت ۔

جہارت ، نام اکیکو ، نم ، جہارت ، تھی کھڑے نام دی استنت چھوش
 کہ جہارت "چاچھ" چھیاں ، بھنڈی ۔

اے پھرک ، تفاوت فلک راجی زوانانی لہجہ سوب ، پیدا بیٹ ، مگہ ہر نام
 ، کہ بیڑتھ نفاہی ، چھار ، محضد مظلوم کھیں ۔

کھارتانی بندخ اڑزان او یوشخ بازگراں میں پچیکہ ، جہارت بندوخ
 دو چھیار کڑی سلاری دیوان ، نشتغیں دراہیں مزدمانی عقل و فہم ، آزمودہ
 کھت

چھوش کہ کھت ، جہارت بندوہیں شاعرے وٹ یوشوخیانی بارو ، گشیت کہ
 انصافیں ہماں مزد ، بروگاریں شماگندی ۔
 جہارت ، اصلیں بند چھوشیں ۔

یہ مزدے رواں بی روپھری فرشاں آں چوچندی آں ۔ گولی پہ شے
 کھاریٹ دانی میڑواں تندی

انصافیں ہمارے بروگاریں شہماگندی

ایسی ہے مانہ بجات بوڑھیں اے حور ظاہر بیٹہ ء کہ مزیں انصاف و
 سوب بجات بوڑھیں مردم ہے نہیں اندھ ہسیرتھ نفاہی ء کھے گندی تہ بجات
 بوڑھیں مردم ہے نہیں اندھ ہسیرتھ نفاہی ء کھے گندی تہ بجات بوڑھیں مردم
 دسی مردم ہے دل ہے حال بجات بجات بندوخ وتی وں ہے خیال ء دنیا کھنڈ
 کھنڈ ء تھاقت او کھچسیرے وتی دل ہے نیام ء انکھت گڈا آنہی سرا دوسہ
 گال پے بندیت ۔ بوڑھیں مردم ٹھک ٹھک وتی خیال ہے اسپ ء خیالانی
 میدان ژلاکھت ہر وخت ء آنہی فہم بروٹ آن چسیرے ء گندیٹ گڈا بیرو
 کھت ۔ دیوخت مردم گشیت او اتھسی بجات فلاں چسیریں ۔ آن گشی پوجی
 ء ہمیش ۔

بجاتانی پے بندوخ ہر ڈولیں بجاتناں بندانت ۔ ڈیہہ دیہاتانی سرے
 کھڑے تمن ٹھالانی سرے ٹک وڈیرانی سرے ۔ اے بجاتناں اولسی بجات لکھنچ
 نویت پچیکہ ایڈولیں چسیرے دراہیں اولس ء مشور نیستال چھوش کہ کھچ ہندے
 ہ نام گھسٹرائیں ایسی سرے وطنی شاعرے ء بجات پے بست ء نگہ دراہیں جہان
 تہ سی نہیں کہ گھسٹرائیں ہندے دے استیں ۔ شاعر ایڈول ء بجات بست ء
 آن ششیں گونستغوں اول ء شموڈ ء اے شے تھمن نی تھمن ء بندھیں درہ
 نماں شی دائیں درو کھیا کھیں

بھل کڈیں اے رو کھل بی کھیاے باطنی چھمیں

ایڈولیں بجات تھمیں خلوک پار ء نیت ایسی ہندی مردم بوڑھ
 کھناں ۔ دوہی ہر بجاتانی باز مٹھانی سرا ایریں مٹھانی بجات باز جوانیں بجات
 لکھنچ انت پچیکہ مٹھان گیشتر ہر مردم سی نہیں ۔

في ديمتھرا ڪھڙو مٿلاني بڃارت پشدارغاڻ -

ڪجهه مٿل ۽ ڪه اے فلاں مڙدم دم ٺوڪ ۽ نواں ڪھڻے اے دنر تھڻیں

دو لے حالانداث :-

حالے اشڪھڻوں گوڻاں مڙے ھے ڪھسواتولي

شے دراہیں نا فڪر چي نئیں نواں ھمارے دفا بولي

بھل آں چوریں وڻي جان ۽ ھماں چھیں مٿل ڪھولي

اے استیں رڀڳلي حالے نے حقيقي منزلان گوں

دو ھي ڪجهه مٿل ۽ گھڻوں ھميرنگیں ڪارے بيٺ ۽ دم ۽ ڪھوٽھڻے سياهیں

ڪھوٽھڻے سوڻیں شاعر گھيت - انا اے دورغیں ايرنگاٺ نوڻ سياهیں تہ تھيوغیں

دم سياهیں سوڻیں تہ تھيوغ ۽ سوڻیں -

گھيت ڪہ

دورائے دا وڻي پارا اے انصاف ڪھڻي وھاريں

ڀڳے نيے ڪھڻي بري شے نيے ۽ گنا ھڱاريں

بھل گھڻوں ڪل ھے راز ۽ منیں روحارانتڪاريں

اے دورنگنج نمناي بوڙو خان اختياري

دڪہ ڪجهه مٿل ۽ ڪه شوآنڪھ دلا ڪھنت پھاشا شيراں دوشيت - گھيت

ن ۽ عارف اوليائے ایں گروں يہ جاٺے نام ۽ قدم ۽ جڳلے حشڪيں شي زيڻشاں

ڪھنت ميزان ۽ توڙھي ھزار درجہ بڃارے ایں نے ۽ اے منع ۽ نيام ۽

تھي ڪجهه مٿل ڪھڻوں شي وپار ۽ سيڙسہ پھاذيں بڃارت بندخ شي

دروغیں گھيت :-

حالے اشڪھڻوں گوڻاں دروغے ایں جہاں لاف ۽ آں دعويٰ ئي مڙے چي

تیں کھیاریٹ ۽ گوانصاف ۽ نوی سہ شے چھیاریں ناں بھری مڑے دے کوہ
کاف ۽ نی ماں دیمھترا ہر ڈول اور ہر وڑیں کھردے بجات پیشدارغاں ۱۰ اول سرا
کھردے گنڈ گنڈیں بجات چھکانی (نہنگانی) خاطرہ لکھنیاں :-

ن ۽ رائیں نی ن ۽ رندانی	بوڑیکھ دیے گنڈھیل
گٹھ چھکھا سندھنی	
ہفت گہ گوہفت لٹھا	
کور چھیاری پانڈ گوں پیار جٹا	بوڑغ - نڈ
چسزے دیٹورنگ انار	
ناکھ دا نڈا چھیاری	بوڑغ پتریک کھ درشکے
شیر و شینوں کھنٹھا	شیر ڈغار روختھا
دہنی گوں ہر کھا	باز مڑی گور ستر
	کوڑکی
مردور ایں	
لاف دنر تھغیں	بوڑغ - گندیم ۽ دان
مڑے آتک ۽ ہستغ ۽	
سازے سرین ۽ بستغ ۽	
دھونا کھنٹی نیلیں گرا	بوڑغ شیر نیمغ
کھنٹی - چاندی اے ۽	

فی مادیم ۽ ہر ڈولیں کھردے بجات پیش کھنیاں

(۱)

چھر عومال بھیجی ۽ نام ۽ نام ٹوں یکا
اولی داڑ باکھستوں شت ۽ آن تھی تڑے چھکھا

پھذا:- شوا نکھ مال گیوار تھو کھٹ ء = مہر دودھ کھا

بوڑغ - ہندو پاک ء تقسیم

(۲)

داڑ ء کھڑٹوں کل تئیں نوں اید ء کھاکوا نجیج ء
کھڑدے داڑہاں تھریں تھوآں کھوشٹو بندراں نگیج ء
کھڑدے جھگل ء سرگفت ء آں ہونگاراں جنوں سدلیج ء

بوڑ، ہور گوارغ

(۳)

حقیقی دفترے پھولے کھنے شے عالماں پکا
شہیزیاں یا کہ خونی ایں جبر تھریں وٹی چھکھا
سریغا تکہ اگھوا گونٹر تھو پھڈیغانی دے اکیھا

بوڑغ - پھرو، پروانغ

(۴)

روش ء شے کھوہ ء پھڈابی
ماہ بروگیست و نوحابی
عالم ء نیے تباہ بی

بوڑغ، سائیگ ہر چسیند ء سیاہ

(۵)

احتمقیں پھوڑ ء تھی مڑدے مننتاڑی کھٹ ء
ونڈ ٹو ترکا آکڑاں کھشان ء شت ء
نئے شماں داڑہاں زرائے برتھو

بوڙغ - پيشا پھول مشروہ بہ نغمہ و نذرغ

(۷)

منا آں بسادرا ڈسے کھنے شے مالماں پکا
آں زندغ بٹ مڑغ وخت ، تھی بے ساہو پھذايکا
شومیں کاشدے آنک ، پبٹ مال مئے تکا

بوڙغ - اعصائے موسوی

(۸)

آف آس ، بوستانیں بیج گلے کھشتغوں
لٹظ گھینٹائے نویٹ ، پھل بیٹ ، پھکھغوں
رابک رودانی شت ، بے حاصلغ ، نشتغوں

بوڙغ - حضرت خلیل ، آس جنغ

(۹)

دوماٹ لاف ، جھوشے ہر دو جنان بیٹ ، بری
شٹ دلغ ، ڈگرا شیرنیشی حشکس پھدی
گندے شامولا قدرنا چھیں رنگے ، آں روپلی

بوڙغ - مکڑی ، گرا

(۱۰)

حکماوٹ کھشی انکارزڑ تھی جونے دہاریں
دراڑیں منزلے نیام ، ہموذا عاجز ، خواریں
دسمی کل مناں تپی تھیں مئے سبغ ، گھفتاریں

بوڙغ - قارون

(۱۰)

کھنڈاں دان ، گل ، پھولے ہماں ولاناڈوں سی
 بے آف ، رذی بیجے ہوشغ پھیلونغ کھشی
 ہزار توڑیں ہورگواری امید ، گرن ، آن پھشی
 بوڑ : کلڑ ، گواٹھیں آنو

(۱۱)

قدرتی کوٹ ، لشکریں ہندیں
 پھوڑ پھرنغ ، دو سرف بندیں
 گوستغوں گنڈیں روش دو چھیاریں
 کوٹ برحالیں لشکر ، گاریں
 بوڑ : دف دتھان

(۱۲)

اصل جابلے ایں رشی ہر بھانڈرا
 وٹی لوغ ویراں کھشی لعل دانڈا
 محروم بیٹ ، پھڈی روش کانڈا
 بوڑ : سیرغ

بجارت

محمد اسحاق بزدار

بجارت بلوچی ادبے ہ یک مزیں پھراہ ۽ دراڑیں پہناڑے داریت ۔
 بجارتے ہ نام ایکھو ۽ بجارت تیں ۔ اے گو بازیں ناماں مشوریں ، ایشی ۽ کھے ہ
 بجارت نام گیڑت کھے بجارت کھے چاچ گشیشی کھے ، بھڑیں سے ڈول ۽ ہر کھ
 راجے ایشانی ایکھویں نامے گیڑتھ ۔ مگہ مظل او محضد کھیں نامانی کھ بیٹ
 بجارت بازوڑے ہ غت ۔

(۱) زمگانی بجارت (۲) چھتر و ملنڈی بجارت (۳) شلانی بجارت (۴) ننگ
 دلوکانی بجارت (۵) تمنی بجارت (۶) تھیوئیں راج او اولسی بجارت ۔ بجارت
 ہروڑ ۽ عیے کہ بیٹ بازمنین فہم اوزانت کاری ہ لوٹھیٹ ، بجارتے ہ پر
 بندوئیں مردم وٹی فہم اوزانت ۽ دنیائے چھیاریں کنڈاں تھاہنت ۔ اوکھ
 خاصیں چسیزے مخصوص کھت گڈا آہنی ۽ دیوانے ہ نختغیں مژدانی دیما پیش
 داریت سے ششیں نام ۽ کہ ماں لکھش الم تیوئیں نام ہمیشنت ۔ بٹ بیٹ کہ
 تھئی کھردے نام دے بنت ۔ مگہ مئی گوشاں سے نام کھتغنت ۔ بجارتانی پر

بندوخیں شاعرانی نام، یکسرائی کھن سئی نئن، بکارت شے قدیما بلوچی ادب لاف
 ، گوندا تھیں۔ بکارتانی پر بندوخ وئی خیال کھچے چیزے سرا نیکداٹ۔ آنہی
 مھندا وئی دل اندرا داریٹ۔ آں گوچھڑوئیں پہ دنی ٹوکیا، دیوانے، نشتغیں
 تھیوئیں مڑماں بند کھنت داریٹ۔ چھوش کہ کھچے شاعرے دل حالے، کھنغ،
 اودیوانے، نشتغیں مڑدانی بند کھنغ پھیرا چھوش ڈسیت۔

* ہوشغ، داریٹ روح، پھل ظاہر ہرکھاں دفا گڈا حر مڑدے لوٹھغ کھنغی
 چنڈ چودھاری تزا لوٹھواڑ تھوآں مڑدا گوبرڈوسوں تھرا
 * یا چھوش کہ

یہ مڑدے رواں بی او پھری فرش، ان چوچنڈی
 ان گولی یہ شے کھاری دائی میڈواں نندی
 انصافیں ہما مڑدے، بروگاریں شما گندی

ہے بند کہ شاعران بر بستغنت ہڑ دوئیں، بکارت بوڑھے، سرا

بستغنت

بکارتے، بندوخیں مردمانی فہم اوزانت تہ ہے بیتہ کہ آنہی، سہ
 اوچھیارگال دفا کھشتو دیوانے، نشتغیں مڑدم کل چپ داغت، ہر مڑدے شئی
 دگ گاریں چیزے، گولغ آرغا سر گھیڑتھ۔ اہ حھیڑتھ نفاھی، کھے
 کھیال کھنت تہ مزیں انصاف، بکارت بوڑوخیں مڑدے، غیں کہ اے
 دمی مڑدے دل حال، سئی بیغیں۔

بوڑوخیں مڑدانی توصیف، بکارت، بندوخال وٹ کھت، کہ انصافیں ہما
 مڑدے، بروگاریں شما گندی

دل حالے، سئی اوسر پھد بنغ باڑڈ کھیائیں کارے چھوش کہ ماں پھیشترا

گوشت ء کہ بجات

بازوڑے بہ غنت

شاعراں پچے زھٹانی دھش کھنغ او کند نیغ واسط ایڈولیس بجات

بتغت۔

چھوش کہ کھ بجات بندنیا کھلیر دانشرائے سرا بندبت ء چھوش

گوشتی

* چسیرے دیوئل حوناں گھلی

پھوست ء کھش چھونگی

* یا چھوش کہ گڈھلے بجاتیں

نے بہ رائنی نے بہ رندی

گڈھ چھکا سندھی

* یا تولے سرا چھوش گشت

ہشت پھاذر دو سرنمب

دلا قاضی دفائین گنگ

عین ماں اودھئی نی دمب

(بے زوان)

(بوڑ ترازه)

چھتہ و ملنڈانی یا مثل و مثلانی سرا بجات ، کہ جوڑ بیغت بجات

بندوخص مردماں دوھیں نامانی گرغ وجہ یا کھ مشوریں مثلانی او کھڑدے تھالمانی

نام اٹکھشو بجات بتغت

کھ مڑمیا یہ مڑدے بہ ودھیں نامے اٹکھٹ ء کہ آنہی بہ ودھیں نام

دمب شاف گھنٹش

اشکھٹو حالے ماں گوشاں کھوے نہیں سے ۛ تورا
 نشاں آندے انسانے غذائی پھوپھو بیٹھیں گندلج خطا
 نے ۛ تھما بنھڑے آنہی دست گنداں شی شانغیں جمانا پھذا

و دہی یکھ ٹھالائیا کہ تھولغ گشت ان ٹھالما سرا مڑماں۔

چھوش بند بست ۛ

مڑدے جمان ڈسی

آندے ہمیدوسی

مال نواز تھئی کھسی

آں بجات کو مثل مثلانی سرا یا یکھ ٹک او ہندانی سرا جوڑ بیٹھت۔
 اے مثلاں شے کھڑدے ایرنگیں مثل دے استنت کہ آنہانی کھسوا تھویغیں
 دنیا سینگ نمن۔ آں تفک یکھو ٹکانی یا تمنانی لاف ۛ رواج گفت ۛ مشور بیٹھت۔
 یک شاعرے یہ شلے سرا بجات بندیت۔ آں مثلا ایڈول ۛ ظاہر کھت، مثل
 ایڈولیں۔ گشت کہ پھلانی مڑدم و نشر تھغیں دولے ٹولکا دل نیام ۛ اصل
 نداریٹ۔ حالانکہ دشر تھغیں دولی تہ ۛ ٹونک تھوارکھٹ نختنت۔ ٹکا آتہ
 دراہیں دول کھت۔ شاعر ایڈول ۛ گشیت مثلے اشکھٹوں گوشاں مڑے سے کھسوا
 تولی شی درا نہیں نے ۛ فکر چغیں نواں بیماریں وفا بولی

بھل آں چوریں وٹی جان ۛ آں چھیں مثلے کھولی

اے پھوپھو بیٹھیں حالے حقیقی ۛ نواں گولی ۛ

نی دیکھرا ماں کھڑے بجات لکھو واندا میں اودیر گندین مڑمانی

خدمت ۽ پیشدار ناں

* کو تلیں جان ۽ تھنوراں بندی

لوڑخ گرند گروخ جڑھور

بگڑیں پوشاں جان کھاں کھندی

کھیزاں - رحمی مسیرے بانڈا وندی

* دوازدھیں ماہاں آفیس مائی

زائیں پھرا کر سکڑیں دائی

لوڑخ، تھانغ لغن

باڑھ وئی چھکھاں ڈوبرالائی

گڈا آہانی وارٹ در کفو نساکی

حکیم کھیں پڑی کھیں شمیڈا دل میں حسیرانیں

ار چھی ٹی مڑ تھغیں نے آنہی زیند درمانیں

ار گفتو زیند غیں نیا آنہی ۽ موت سانوانیں

- لوڑخ سوڑھ پھو کڑخ ہید ہنغ مرغ

اے کلی چلی چھیار روش ۽ گھونے ۽ ٹھیک فرمانیں

* کھشی پیدا اورے پیدا بے کندھیں کھل تھیا

لوڑخ ماہنغ

ار سمبر تھو کھڑو بیلو قدم دائی دریں ڈیہا

بڈن ۽ ساہا نچ بیٹی نیو فٹی ٹی یہ لکھیا

* یہ بے سانہیں شے دستانی رول کھا رو تھی ہما سلبدارا

چھکھے بانگھوا پیدا بی ہماں بے سانس شے ۽ ہونگارا

(لوڑخ شیر نینغ)

چھکھا قیمتی ترقی ۽ ماڑو چلھیں لاچارا

* چھر غوماں بھگی ۽ نام او نام ٹوں یکا

آں کنسں واژ ہاشتو شتواں تھی ترے چھکا
پھدا شوا نکھاں مال گیوار تھو کھو یہ سر دو دکھا

(لوٹخ پاک و ہندے ۽ ہرنیخ)

ہے چال چلت نے ۽ استولینا

(لوٹخ روہیہ ماہ واسٹر)

شے ازبانی نوروں زمینا

دے گر کھنتھی گو دست ۽ وتینا

یہ مڑے اے نک گیت پنچوں دو مڑے پنجاہ انوں

آزیں چھیا مڑیہ ہند بیوں گڈا پھیلویں دانزا صدوں

(لوٹخ کھڈیانی لب)

کھے ۽ لوغ اجڑغیں کھے ۽ ڈھیر تھروں

(لوٹخ کھڈیانی لب)

اھتیں پھوڑا تھی مڑے منٹاری کھو

دنڈ ٹو ترکا آکراں کھشاں ناشتو

(لوٹخ بلیانی او بھوئے نشرو مثل)

نے ۽ ہماں رسکا واٹہاں زرائے بڑھتو

دتی دنڈا جو انیخو گڈا نشتو سر کھنتی جھکا

گراکتی سنگتے چھوشیں پھاذاں آں مڑو نکھا

شی تھرا چھیں لشکرے ریکوہاں نشاں دڑمنے شکا

من گو خوشیغیں دے نشاں جنے ۽ حذاں کھے ۽ پھکا

(تھوئغ رزاسفیدانی نوٹ گڈا گوشتی ۽ گہاں گراں)

چھکھیاں دیوں شیرا گڈا شیرانے ۽ ہمانندوں

شیرا کہ در کفوں کھرنا یہ خوبیں صورتے گندوں
آزیں قرہیں آکئی ولھا گڈا آئی گردن ۽ سندوں

بوڑغ کھڑدکاری

* لوغوں گیسٹ چھیار کھیں پھوڑا ہڑد صیغ ڈستوں
دو ٹکھریوں دیوں جگا یہ نیسے بروں وھوں
تماشا تھی جہاں گندی آن مڑوں پھرما کہ بے وسوں

(نوند ترسیڑیا بوڑغ قطار لیب)

* قوم قادرے بہ آن تھیں نے کھس ۽ نکھل اثرا
حر کھیکہ وار تھ نورحیت ذاتے نکھل کسرا
گندیت ڈیسہ چھاری چھیم نیستی سفرا

(بوڑغ ندرغ مکڑی)

دوماٹ لاف ۽ جھو حڑدو جہاں بیٹوہری
سنٹو ولھا ڈگرا شیر نیست ٹی حشکو پھدی
گندا شامولا قدرتا تھیں رنگیا آن روپلی

(بوڑغ ندرغ مکڑی بہ اولاد)

* قیبتاں لوٹھی مرتغ ۽ زیند نا چھوڈی
دی خورا کا بے بیٹھارا سیر تھی زوری نوی
دہش زہرا چین فرقی نے ۽ بچتے کھلی پھدی
پھنغ ۽ آن دور کھاری ار تھوڈز کھئی گلی

(بوڑغ بہ آس)

* یہ پھس کھٹھفا شہ بہرین

تھرا دو ہرے ۽ درغ اختیاریں

سی مکروہ مژداریں

(بوڑغ، خشکاش، پوست، ڈوڈ، افیم (افیون)

* درگسیر کھنت کشی ٹی

کھنتی پھذا چڑی ٹی

پیشامغے جڑی ٹی

(بوڑغ عید براق)

پیشامغے جڑی ٹی

* شے کھرغا آکئی ہوکا کھڑنی نشتغیں جھوکا

قلم ۽ تر وڑ ٹو اشتو داٹو قسمت ۽ دھوکا

خطائی ٹی وٹی دستے ۽ دوئیں پھلواں شتو پھوکا

(بوڑغ دھوبی کشک)

* چھارٹی چھچھونکہ دیدغاں نئی ٹی

راہنغے بڑزیں گونجراں شی ٹی

نی کہ گڈھے پھیں شتو و فتغادی ٹی

گڈ اول مرادانی حاصلے بی ٹی

(بوڑغ دارٹھنگ کھنوخیں مرگ کرما کھنتی داڑتھ)

* کھوڑ بنے کھلاں تنسٹغوں

شیر شاذیاں کشتغوں

نے ۽ کوڑوے ۽ آفے وڑغوں

(بوڑغ گڈی یادنگ)

* مزاریں جنگلی شیرے ہماں بہاڑر سلا دیشو
حکومت حاكما گفتگو حکم دیما بقا بیٹو
مدے داشتی قبذ اچھذا شوذاریا بیٹو

(پوڑغ جوگی گنٹھیس مار)

* اوٹھنے دیتوں عجیب پھریں شے آفال سرا
یہ سیاہ مارے نیامتیں سونائیں مرگے دفا
مرگ گو آفا پلفیس مار شے آفء سوا
ازیں اوٹفا آف ختم بی گڈا بیٹ مرگئے خاتما

(پوڑغ - ڈیوا تیل، وٹ، آس)

کڑوے بلوچی بجاارت

محمد اسماعیل

* کیگدء بلانی بازارتہ
ڈیل میں بازارء سہائی ات

(رانی ۽ کدار)

* زی دستہ گان سمند
نے لگام ونے لوند
دور کیب وکین ۽ ہند

(بائیکل)

* بیج سفید ریش و
پت پہ نوک ریشی گلاں

(پمگ - کرپاس)

* سوزو دستہ پہ سوڈہء داگلاں
بستہ نش مانیمیں جڑیں لوہاں
زور کھینے چہ حاکی سنداں

بزرگیت نودانی دلایت ء

(بیلون)

* گلے نہ گلے تھی نام انت شکر
تو سے جان بہ دشمن بنا بے خطر
دل ء ہنچو نا گوشہ زیر و زبر

(جورہ پل)

* کنگرہ گلے ماں چرگ ء دیتہ
ناکو ء زاہگ دیک پتہ چچ انت
نشہ آ روج بہ آؤ دعا گو انت
پورچہ ما شاہ بہ پلو ء بیار انت

(پرگ)

* ہڈانی حدو بار انت
گوشانی گسیر و دار انت
در کیت گردن ء سوار بیت

(ترگ - کڑوبی)

* چسبڑے من دیتہ بے سہیں
ہند ء ماں ڈگار باضیں
گر زندگ ء درامیں

(ڈب)

* در چکے خلقۃ اللہ ء
پشتہ سال ء سرہ

مردم گوں بخت و سنت ء
ہر کس کہ دارت درچک بہ بر ء
دوزخ حرام انت آسیرا

(روچک)

* کسانیں کو نوے جوڑنت ۔ چرات تمہ بہ استنت پکھری ہر دوئیں بران
کزی و قفل انت زمزیر و پولات

(دب)

* حرفان گوشین پہ اے زوان
سرپند نہ بنت اش نادان
پیدا و رجوزکت المان
چار کنڈء کر تش تالان
عطر و زباد و رکان
وش بوئیں مسک و لوبان
ہر تیرمہ وزمستان
سبزانت چو بارگہ ء میان
بارے کہ لذت اش گران
نیمت اش شما روپایان
آروچ کہ آبہیت زیاں

(قبر)

* صحب ء چہ گلئیں بیگاہ ء
چل و چار ۔ یان ء نندیت

وہ رو چا قلاتے بندیت
امروزہ مرادیں گلدیت
سرزمین ۲ بالا دوشن

منان مرد قلندر

(مرد ہمانت کہ معنی دہرہ)

قدرت کرد گارانت
پیدا چہ ڈگار انت
درستانی ہیل دیار انت
کم چنے نا چکار انت
یک کوٹو ۲ بنیت جا
جکیت سرنش گمراہ
دریاب چمیر ۲ ناپا
سیل ۲ جتا بیت چوش
کیت کردہ ۲ سفید پوش
لذت ۲ آکنت نوش
درست بنت ۲ گمار خاموش

(علم)

گوئذانت آگہ دراج داریت سے دپار
غوبیت چوشیر ۲ آنت توار
ہر جا کہ مردے ڈچاند
چہ کستن ۲ کن اعتبار

(دپ پڑیں تو پکن)

* قبریں گلے بانزت سیاحیں
آسیاباد ملک ۽ زبائیں
حلقہ دہاں تاراج کنت درائیں

(ہرے میں بینگ ۽ ملک)

* قاضی ہستیں مئے لوغ
چمبر آنہ بندی دروگ ۽
ہنچو ہر کنت غازی
کہ ذگری و نمازی راضی

(شاہم۔ تول)

* دیتوں کلاتے بستگیں
پر انت اچ جو ریں بدہاں
سر سوگہ انت گوں دژمنان
اے پہ مرگ زہر کنت
پیش ۽ وتار کار کنت
گذا بدی ۽ سار کنت

(تیلیانی ڈبی۔ باکس)

(جوڑ کرتہ)

* یک بنگہ نئے کھاری
ہفت درگ تہ چار دری
دانائے نہ پوڑ شون داری

(مردم)

* پھارو نہیں شفء کورانت
یکے پہ ظلم وزورانت
پاسات و ٹکورانت
بت دی لگورانت

(پھری ہور عین پشنگ)

* پسیری کاتکاں پہ گدار
ماں بکری شیرء نووہ
بولی اتی و ہتھیں توار
داستاں گپتن رزمزار

(مار)

* سیاہیں مادی سنج بیٹہ
چکانی دل ء گنج بیٹہ

(تا فگ)

* سزانت چوہیت ء
جرہنت چو مشیں دنبگ ء

(گون)

* یک شے کے جوانیں خلقہ ء استہ
دشمنی دیسینت اش پہ کست ء
بانگو ء پسیری راہ سرء گوستہ
گول منت مہران نیاد دست بستہ

(پسیری دورنائی)

* عجب کہ جب جمیل انت
عجب کہ کشک و نیل انت
عجب کہ جارو ۽ جم انت

(قالین جل)

* کرگے جنت سرگے
رونت لاء نیت پدء

(توپک ۽ تیر)

* استیں بدو بد کارے
پاد المہاں بارے
اولا کے مدام ۽ داری

پدرک (گھری)

* جند ۽ ہچک انت - دم ۽ دوہچک انت

(سیمن - سوچن)

* درء کوٹ و کلات تہء ۽ دہان ۽ فرات

(چڑنگ - ٹلو)

* مات ۽ مرتہ چہ گہاں، چک ماں
شاہی گوانز گال لڈیت

(چبٹ)

* آس لگیت ماں ماڑی ۽

دھو دھوکت ماں دریا ۽

(چلم)

* یک شے مئے جوانین حلقہ ء یک ات
گوں جیڑہ و جنگاں صدر ء سک ات
ہر کے کیت جت وتی چک ء
مں نہ گنداں جاگہ نئے دھک ء

(چاہ)

* نیلت بز و نیلت شک
رفلت گرک ء آدپ ء
وارنت دوپادیں تو لگ ء

(بینگ و لگ)

* کج جیت ، کج ء بانک ، جیت
کبوترماں کدام ء ہیک بندیت

(ہسیرک ء نیگ)

* بے بنیں درچکے گل اندام شاخ کشیت و مریت
کے چسیر ء نہ نندیت ، حق و ناحق ء پرہیت

(مردم)

* وت گھا بازانت ماں ولایتاں
مار ء پیمازانت ماں جماعتاں

(بٹاکی ایں مردم)

* گندگ بیت چوشیر ء دل وارت چومار ء
زال ء زیب انت ، مرد ء ماں انت

(طوق)

* قدرت ۽ ڪردگار انت
 قدرت تہی بسیار انت
 سرخند و بلور سوار انت
 چدر سیسنت و نگ کنانت
 دیمائی زور جنانت

(پارہ میل آپ)

* بگندت بادشاہے زیب دارا
 حساب ۽ زیادہ نہیں فوج است مارا
 بگندت روہبر ۽ زین ۽ سوار ۽
 طلسم ۽ چسیر کنت ہر کس و تارا

(اشار)

* مرگے کہ بانزے زر
 تالان کنت تمام پر
 نے فوج داریت نے لشکر
 کنت منزل ۽ و تراسر

(روح)

* یکے کہ زیب دارنت
 برزیں جمہ ہاں سوار انت
 ہر یکے تار پہ تار انت
 شہزادگ ۽ گہار انت

(۵۰)

* چیزے ٹانیتہ بیاباں

بوٹہ خرید ارزاں

ہرچی ۽ بیت آمان

لذت است باز جوان

(واد)

* بارگیں چولی، مسیحاں گولی

(چلم)

* گنبد علی، نہ دپ داریت نہ دری

(ہیگ ۽ اسپیدگ)

* چہار انت ہٹ، چہار انت بازار

نہنگ میرو پستگت کاردار

(تحت - کٹ)

* قدرتاں اوشاتہ وتی ہند ۽

نے سریت، نے جزگ ۽ گنداں

گوانک جنے، گوانک دات مراد بنداں

(قطب ۽ استار)

* نود کہاں ڈکوک ۽ جڑاں بندات

نہیں کہ ماں سرگاہی ڈہ کاہنت

کستہ سے سر پہ سر ۽ نہنت

(ارس)

* پر یکے پلے رستہ ماں برو بہیدہاں

گورنگیں ہورانی پدارش شیف نہ بنت

(کلز۔ سورگ)

* مات ء گڑیتہ ا بے پت ء پیدا کتہ
ماشہ بے کوڑی ء بے مراد ء شتاں

(آہگ۔ آمرگ)

* چار انت تئی ہٹ و چار انت تئی بازار
دہتگ انت میرو نشنگ انت کاردار

(گوانزگ)

* زی کہ ماہ لنج ء سروتی ششہ
تحت میدان ۛ بادشاہ کشتہ

(تصور (فوٹو)

مئی ۱۹۷۷ء

اولس کوئٹہ

پانچویں

چاچھ

محمود مری

بازیں علی گشت کہ بند و چھاچھ چڑا چکانی مشکولانی جی انت۔ بلے اند
 بہتر بگندے چوش نہ انت۔ شہ قدم ۽ بلوچی دستہ مارڈنت کہ بلوچی پکھری و
 دیواناں امراہ بندانی بندغ او یورش دیوان بیت۔ سے بلوچی پکھری اصل ہر بیگاہ ۽
 مرشی اس زمانہ ۽ شرگذاری دیوان سنت۔

بلوچ راج ۽ قدرتی جوڑم ہنچش انت کہ ایشی لاف ۽ مزدوم ۽ قدر
 اکرانت کہ بیگ بیگی کلیں ہلک ۽ مزدوم نز کاتک انت۔ او چوش یک و دوہی
 حال ۽ سنی بیتنت۔ ایشی علاوہ راج ۽ دہی دوداں دی سے جی آئی او پکھریانی
 روازنا ہنیۃ۔ یکے ایشاں مں مہمانداری انت اے مہمان گل کہ کاتک انت۔
 ایشان نغن و دھڑیا چیٹ ۽ ضرور مردم کاتک انت۔ او پدا ہمیشا گوں مجلس او
 پکھری بیٹ۔ سے ڈول ۽ سے پکھریانی مات پچار راجی پھیلہ دی بیتنت ہمیدا جنگ
 حسیرا و دہی پچار بیتنت۔ او مادے روش ۽ حال شریکی دی۔ پذا عجب ایش
 انت۔ کہ بلوچی زوان ۽ یہ بحث 8 on یا 4 Dic کہ ۽ آکر ٹپارست انت دہی

کم زوان دیو لیل -

نمین جسے پکھریانی لاف ، کہ ہر شف بیٹ - یک بہرے مشکولائی ، مزدوم
 بیزار بیٹ دختے سازو سرور ، مجلس ، ، تادیبی شف ، کسو ، دیوان اٹ -
 اوسمی شف ، شاعری دیوان اوہل مے ، دختل مار گسیرنت کہ یکے ، یک
 شرے دیما کاڑت ، شظانی شف ایشی سرانمات پچار بیان ، شت او پنخش گندنا
 کاتک کہ مزدومے گشیت کہ مات پچار عالماتی زانکاری بختے - نین اند ما وٹی مملوئی
 لوزانک ، لیوگوازی ، سازو سرور ، گندوں تادان مرشی بے وارشی ، گوں اکر دیما
 نیت کہ سچ نوخ ازی زمانہ آنداں گارکت نخت ، بلوچی لیواں مس شستہ درپ و
 انی وکرکت ، گانجیں پرکے نیت انت او پدا بلوچی راج ، مستراں پہ شیر و
 شاعری حب - سازو سرور ، زانت کاری لیوگوازیوں بہر گرغ یک جوانیں کارے
 اٹ ، ایشاں ناپوئی پیسڈ دلاں نیاتک -

بسے پکھری او دیوانانی براہ چھاچھ و بند زانتی اٹ - ایشی ، پہ پکھری دو
 ڈکاں بہر بیٹ او ہر ڈکی ، وٹی بند بستنت او دہمی ، پوڑامن ، بڑنت -
 بنداصل ، سے ڈولغ انت

کری چکانی بند انت - کہ باز اڑراں ، وحش بنت ، ایشاں چک وٹی دیوان
 بند انت اوسئی نو سیوخ ڈیے داٹ او آں گڈ ، ڈنت چوش کہ
 جی اسے جی آف ، گندیت دیر نند یٹ

(چبو)

شف روش وارث دان ، خون نیستنی جان ،

(شوک)

دہمی مزائیں مزدمانی بنت - اسے ہر لحاظ ، گران بنت او ایشانی پوڑغ دی

کس گران ترانت او پدا ایشانی ٹائینگ دی گران ترانت

پٹ و میڈانیں ڈنارے

آسک و سرواں چرنٹی

در کیفیت لودھے مزاری

آسک و سرواں تزاں

(شف او روش ۽ ٹک)

سہی چوحدشی مس بندانت - یک حدیثے او آنہی لاف ۽ شرابریغی انت

اوپو دیضی انت - چوش کہ

یک مڑدے ڈنار ۽ کیشنی بوٹھے دستے او دوہی ڈنار ۽ چھیڑجشی ۰ ہور

بیتے آل مڑدے ڈنار آف بیتے - آنہی ۽ کہ تگارکتہ تاچھیڑانی گور ۽

تگار بیرواتی اودل سر آتکھ روت ۰ کہ کیشنی یک ۽ ۰ ہڑ دوئیناں گوشہ ۰

اے مسی انت شتغنت ۰ شرا ۽ - سری ۽ وتی پسیر ۽ دانہ کہ اے مسی ڈنار ۽

مورت دہی ۽ گوشہ کہ مسی ۽ رستہ اہ من تگار ۽ تھیں تاہر تک بیت ۰ و

گار بیت -

ہنی اہ مڑدے دلاچندتیت تاگوشیت کہ ایشی واڑہ ہوانت کہ آنہی ڈنار ۽

مورٹ بے اے شرا بروتی الو کھائیں شرا او ایکس لیے ۽ داٹ

شرا برگشیت کہ ایشی مثال چوش انت کہ یکے زاہنغ انت ۰ دہی کے کج

شہ آنہی لاف پر بیت - بے چک ہواں - زال مڑدے بیت - اصل ۽ نج و قوم تھی ۽

رند ہواں ڈکھ و چھنغ انت - کہ کے زحمت کشیت - ہنی اہ ایشی سر ۽ مڑد

ماڑتیں ۰ ۲۰ تھیڑتیت اودلا چندتیت او یک بے باندریں مطلوبے داریت - اے

سیرانی کنمن حق ۽ چلیغ کنناہنت - کہ سیرانی حق ہوانہی ۽ بیت - کہ آل

آنی سرادھ کھت۔ نہ کہ آنی ۽ کہ پٹ و پیرک ۽ رستہ۔

اے سئیں آں علاوہ یک بھرے شاعری او کھوی بندانی دی است

انت۔ کہ آنی لاف ۽ یک اشارہ ۽ کنے جیت۔

شاعری ۽ شرتی مثال ماشہ عیسیٰ ۽ (بازیں زانکار جام درک ۽

گشیت) عیسیٰ ادبری ۽ شیرانی لاف ۽ دات کھنوں۔

کھوی بندہواں انت کہ کھنیں گیزی کھوانی لاف ۽ آکھنت چوش کہ

بادشاہے دہی بادشاہ پلوا "ٹنگلیں مرد کے دیم دات او یکے بے ٹنگلیں" ہنی ٹنگلیں

مدرک مطلق ہما مژدم انت کہ آنی دلا ٹوک مہ جکیت۔ ادبے ٹنگلیں ہواں کہ آتا

مرک ٹوکے کہ گجھ ورازیت، دلا داریت او پدا عجب ایش انت کہ بازیں

بندنیٹ مثل بنت۔

بندانی کلاں مہترین توصیف ایش بیت کہ

یکے آں وحش زوان ۽ بنت

دہی اژرانیں گھشی بولی ۽ بنت

سہی گوں وتی مطلق ۽ باز تریخ بنت

نہن اغہ بلوچی بندانی پچار ۽ ماکنوں تا اے ہر سئیں پیلوی ۽ گندغ ۽

کایت ایشانی دہشی تا اکرانت۔ کہ مژدے چو شاعری ۽ ایشاں شہ لذت

زیریشہ

گلاں و گلیں۔ تہی نام انت شکر

توے جان ۽ دژمن۔ مناں بے ہتر

(جوزہ درشک)

ہندس سولی سرء بیتی۔ دورشہ گیزی ۽ سوا بیتی (زامرا)

عالم ، فیت من ، نہ مٹانی
 مات میں سر تاجیں ہرکائی
 عمارتیں ہر ذامیں شے ان باریں
 پت میں مالی واہاں دوستیں

جد نام نمرانت - ماٹ ہ لالی عملیں
 سستی اہت ہ بہار کہ ا

براٹ میں براہندعیں
 تھکیں تڑاں ماں واقفا
 پورگوں ہواڑاں سنگھن

(گوزم ہ دنب)

ہنی مژدم سے چیاہیں بنداں گندیت - ہوکہ اے ماگشیفت بے سے
 ڈول بند بے لیکو انت - ایسانی لاف ، کھیں شیر کنی او وحشی مان - اہ کے مظلوم
 دلورغ مزانت - دی آیشی ولفغ ، شہ لذت ، گسیڑت او پذیرمین مژدم یورشغ
 پلو ، دل گوش کہ دات دی وئی یورشغ ، باز تنسیخ انت -

جور ہ درشک انت - پل کہ بیت ما ایشی ڈولیں سسڑائیں پل او درشک
 او اے درشک تھال ہند انت برو بیوانیں کور ہ لوٹغ و گیدانی لاف ، نزی گور
 ، کور آف انت - یا من کوہ نہیں کچھے ، مور انت - بے من بنی آدم زانکار کہ
 منی پیدائش پہ بے ہستری انت ، سے پل و بہاریں درشک جان ہ دژمن
 انت -

دوہمی بند زاحر انت - زاحر ، گندے کراے ہواں گڑاں رویت ، کہ
 او داساھداں و من نہ انت - تھانگانی بڑزغاں کہ مژدم و ساھدار او شات نھنستہ

بلے ایٹھی او مستی، گیزیء شہ سوا انت۔ ہج تیر ہشک نویٹ۔ ندام سوز
انت ان انت۔

سہی بند انت۔ نام "نمبر" ماتء پتء پنء بے، پہ حیلے، پہ
واہے ایر کنت نہ مر بلے موٹ کئےء نیت۔ ماتء نام "لالی" لال، کھیں
مدرکائی سرتاج انت گمار سستی۔ پہ نام۔ ہر ڈولیں گہاں بار انت اوہت نام
بہار کہ کہ ایٹھی اش کنخچء ماواڑہ و ہش نیت کہ رو ہوشہ۔ مالانی موت شہ۔

سہی بند کھیں گران انت او ایٹھی بار دایک کھنیں کسوء کنت کہ ایک
وہکے لشکرے زواری سر گپتہ او کہ گرے ہ چرکء چرتیخ انت۔ گوزمانی دنے
ات۔ کہ ایٹھانی سرائکھن بلے آرنکادی گندے گوزم ہ دنب، چو آس ہ ہواڑہ
شوہیت۔ ایٹھی بی بلوچی ہر بند وتی ہندا یک پیلویں مطلوبے داریت۔

جڑ مس ڈکوخء بندء بندیت

کونتہ مس پرانی سرء گواریت

قدرتء دی انسانی دل عجب جوڑکتہ۔ مزدوم ہ دل بکھیل بیت۔ غم
واندھو مس ولا کڑو بنت بلے گواریت چم۔ ایٹھی ہ زانت او احساس مزدومء
اصل عجب معلوم بیت۔

چی نئے مس ریتہ چوشیں

اندھو ڈکھاں پر اموشیں

دہاڑہ راست کہ مزدوم شہ ڈکھ واندھواں یک سلھتے تراہیت

پیسری۔ مس دانے رہتھن

دیتوں سہ چیار کبھاں

دست ۽ جنس رنگ ۽ رشاں
 اے گوں ہواں مڑداں جڑاں (رلاں)
 کنگتو و گالی نواں

(آنو، ہیگ)

اوپڙا همیڙول ۽ کہ نوخ نوخ شے پیدا بیان ۽ شغفت ۱ بنددی شانانا

شغفت چوش

چی بے مس دست دردنیائی ۽
 سربرد جوڑ صورتے مان انت مس اندر ۽

(آذنیخ)

چی بے مس دست بجازیا
 بہت خش دل نہ راضی

(فونو)

بلے عجیب ٹوک ایس انت کہ اے نوخیں بندانی لافا ہواں کھنیں دھش
 لسانی اوزیبائی نیست یا گڈا بلکن چوش انت کہ نیں دہمی مشکولائی بازیمتہ -
 ادائے پلوا مڑداں دھیاں اشہ -

چیتاں

محمد خان مری

بلوچ ۽ اولسی زند ۽ واند خالی چونالی ۽ دی باز کم کیت۔ آگہ کیت دی گوں
تی قومیں ہمدرد و شرم نہ ایس مئے زند ۽ وتی چنستے جتانیں دروشم انت۔ روح
تیوگیں وتی او وتی چکانی لاپ دالینفی کار کرت ۽ گرتی ہندے گندے پوریات ۽
ویڑائی، ہندے بزرگی مالداری ازینداری ۽ گرتی او شلیں کوہ و بڑزیں ہشی آل
مال چرائی سہ ایس گم واندہ ۽ تار و تیلانک ۽ روش بیگاہ بیت، تیسرہ ۽ ارغ
دی کس چہ زند ۽ چکاساں پہ کترہ ئے ۽ واندہ بیت اور پہ لیب و گوازی ۽ شت
کال —

یا ہندے ۽ چویاری ایس دیوانے ۽ سلعے مشکول بیت۔ زمستان ۽ ہور
گوریشاں کہ گر میں ڈڈرے ہوناں بازار و بجازے کہ کس کوڑی ۽ زبانی ۽
بروت چہاں سیکیت ووش ورنائیں چا پلو آئی سوادے کنت ہوٹل، بایسکوپ،
ریڈیو اے تھ شے پہ بلوچاں نہ جزافت۔ گڈ زمستان تیوفاٹا موریں کڈھ د
گدانے مرمریں آس ۽ باہوئی ۽ پہ دودد ۽ پہ دونوں درغا گوزیت۔ نین لے

اندہہ این زندیں مشکولی پکوه گوزیت ، زمستانی شفانی لاف ، نزدیک گوریں ہم
سائیک ، سیاد و عزیز آتی لوغ ، چ بخت او بند و بھارتیں آتی عقل ، چکانت ،
بھارت ، بند ، چاچ ، یا کہ چسیان ، ہم بازیں جاگماں نام دلیغ بیت ۔

بند و بھارتیں سے روش روزینی زند لاف استمان باز دوست کنت ،
بازیں لنگاہ و ڈومب گل ، شہ جوائیں زانت کاراں سے بھارت ہیل کرت او
ہلک ہلک ، مزمنیں کئیہ و ناموس دی کنتہ ۔ بازیں شاعر ، سگھر و زانت کاریت
مڑداں دی وتی گل و بولی ، پہ اولس ، پھنت و نصیحت ، ماں بھارتیں ہنچیں
عقل ، گپ ڈستہ عنت ۔ یک وحدے ، سے کرت چہ ڈومباں ہنچوشی ، ماں سر
دارخیل و نہی این مڑداں درستی بیتہ چوکہ شاعری ۔

شاعری باروادی پیش ، سے گمان زیاست ات کہ اے کار کرت ڈومباں
انت ، واہم اے کرت ، شری ، ہر مڑدم ، دلاں ہند کرت ۔ چہ شاہ ، ماں گدا
، ہر کس ، شاعری ، کب زرتہ ۔ اووت وخت ، شاہ ، ہم شاعری عیب نہ زانتہ ۔
ہنچو چستان ، حاج ، یا کہ بند و بھارت جوڑ نیغ و نام کشفے ماں اولس ، دی عیب
نہ انت ۔

چونائی ، تہ بلوچانی نیام ، بازیں شاعر بتیں ۔ مڑداں بند و بھارت بستہ
عنت ۔ کس ، تیوغا یات نہ بنت ۔ مارا صفتہ کہ اچ ایشاں یات انت آ ایش
انتہ

بلوچانی نیام ، مسیر ہزار خان بھاولان زئی سگھڑیں نہی این مڑدے بیتہ
دگوستہ ،

گوفت یک دھکے ، سے عاقلین مڑد مسیر ہزار گوں لشکر ، سندھ ، روظا
ات ، دگ ، گرمی و جھاڑ تھنی بیتہ ۔ دیم کتیش ہلکے ، نیازی سے ، دھک وارثہ ،

لشکر آف لوٹہ - نیازی آف دلخ آ گڈ پول گپتہ ، مسیر ہزار شار گوں انت ؛
 نیازی ہ پولی و گول ہ جواب لشکر آ ہوکتہ - نیازی آ گوشتہ من سہ سال انت ؛
 کہ یک بندے بستہ منی بند آ بوژین ، بند اللش انت -

پت منی مالی واڑہاں دوستیں
 گوہار منی سر تاجیں مدرکانی
 مات منی سہت و جنہوراں پوشی
 عالم مناں گوشت ، من نمناں !

مسیر ہزار آ گوشتہ مالی تئی چستان بسیرغ آ راستیں - نیس تہ
 گوشتدار کہ من تئی ظاہوت ہ نام آ گوشاں تئی پت ہ نام انت (بہار) بہار گہ
 و ستم مالداراں دوست انت ، تئی ادی ہ نام انت (لعلی) لعل کلین مدرکانی
 سر تاج انت - تئی مات کہ سہت و زیوراں پوشی (آئی نام سستی یوغ لوٹیت تئی
 نام انت (نر) بلے توزانے کہ تو مرے ، نیازی آ ختہ کہ گواچنی منی بستفیں
 چستان ہ معنا ہمیش انت -

محمد خان مری آئی لاپ آ باز مزیں سر پچار بہادرے بیتہ گوستہ گوں پرنگی
 آ پ مڑائی و جھیرنا ۱۸۱۸ء آ بازیں مزن مڑدی کار کر تفت - طرب جنگ آ آل
 گوں وتی کڑدے سنگلاں دسگیر بیتہ او پونا آ کسیز آ راہی دلخ بیتہ چنت مدگوزنا
 رند پرنگی آ تورہ کہتہ تی لشکر آ جو کہتہ - محمد خان مری آ دی ماں کسیز آ کڑدے
 آسرات دانفت او اے دی حکم دیغے بیتہ کہ ارغ وتی چک و چوریاں لونا نیت دی
 بے آسرات آنسیا دلخ بیت - محمد خان آ کاگدی وتی گلی آ وسائیں - اے

مرد و ناخواستہراں باز پردہ بیتہ کہ آل وتی سیاہ سراں چھکو پونا واریں ہوسویں
ڈیے ء شتی محمد خان و مسیر ہزار آچی سانگ بند آنت اختسراں ء وتی مسیر
گور مسیر ہزار ء بڑتہ کہ محمد خان ء نمین تہ وت ڈولے کئے نہ تہ اے مرد مارانگ
کت۔

مسیر ہزار ء یک گالڈے نوشہ کھنا سینہ ء آنہی لاف ء اے بند کہ

آف ء اے چنگ ہر کس ء دتہ

(۱) ریت۔ دستور۔ دود ہر گوں نیک او بد ء بیت

ستی نوں محمد خان تھی ریت

محمد خان سیانزائیں مردے ء پوہیتو اختسراں ء دوہی دھک ء گالڈے
شنتا تھی کہ نوادے منی چنکاں بیارے گندگا چم ظاہر ء اے بند باز سولائیں۔ گہ
بڑت گندے ایشی بے سئیں ٹپہ یک پیلویں انسانانی زندہ فلسفہ ء پدرا کنت۔
" زال لول کئے ء ندیتہ۔ ہر نیک و بدنیاڑی و سیا سرانی داہندیں۔ " مسیر
ہزار ء محمد خان ء گوشہ من حسیرانناں ترانام بے عقل ء زرتہ۔

یک دہی زانت کارے خیر محمد کہ وتی دین دوستی ء اکائیں مردے
بیتہ۔ ماں ہند بکھارتاں دینی ٹوک آرتغت۔ گوہیت

مندری اُستا ء جوڑ کہتہ تھک ء

صورتے دا تھی نیانگی " ٹک ء

من پرے سون ء گندھے سک ء

دواڑوں میں بسنداں ء دیاں چھک ء

کئے سنی نہ اس کہ کعبۃ اللہ گل زمین ۽ نانگ اس ، اچھو کہ مندوی ۽
 نیام ۽ ٹک بی ۔ ہر مسلمانے پہ آنھی زیارت ۽ سک ۽ اچ تام ہندو جیلاں
 پندکناں ۽ کیت او انھیں پند ۽ ایر آگندیت کہ ارغ دوازمیں بنداں چھک وداغ
 دیغ بی ۔ وہ ہمکرا ایرانہ بی ۔ معنوی وڑ ۽ دی کعبہ اللہ ٹک گوشتمن او گلزمین ۽
 مندوی ، یک بے مٹ اس شاعری درورے ۔ ہمیشی یک ہندے ارغ دی
 گندت ۔

گرند پرے بے سولی جھنیاں   کھور پرے امریساں بہنختیاں
 کوڑبن ۽ شنز افان دیغے ناں   مال پرے ڈھکالاں مرے غیلاں

اے یک گونڈیں بھارتے ۔ گیشتر مڑماں او شکتہ بی ۔ بے گندغا ایٹی تا
 باز مزیں کارے ماں بستہ کونستری ڈھکانی بن ۽ بندی ۔ ہورماں ٹھیٹھراں
 سرا شنزی ، دلانی غم داندوہ کئے دہ غنت ۔ عے کونستری انت ، ڈھک دل ۽
 بنجرہ او ہوارس انت کہ شہ برزیں بروانکانی ٹھیٹھاں شنزنت ، گوچنی چشیں
 ادب کہ ہلوچی ۽ زانت کاراں زند ۽ مرمریں آس ۽ چل ۽ گور ۽ نشہ اوپٹ
 پھول کہ تھی زوانے ۽ گندغا نیست ۔ نین بیانیت کہ میر بہرام خان مری ۽
 بھارت ۽ گندوں ۔ اے مڑ زمین جب والی سال ۽ کونٹہ ۽ تھایندار بیتہ ۔
 بازداہیں مڑدے ۽ ہون ۽ تھیرہ گول دف ۽ دف کالاں گیشنت تہت ۔

مرگ ۽ کہ نندی ملک ۽ دوار ۽
 موسم ۽ کھیت کھنت زار و زار ۽
 نیمتیں داب گریب عاجز ۽ را

(بید یا تحریرت)

یک تی شاعرے ء ماں شاعری ء بند و بکھارت چو گووند غت۔

آکھلاں سر پوشیں دف و تھنکاں
 سومری ایں گوں نوخ رہیں سہل
 صیڑت گندیت و شر واجھائیت
 شاہ تئی پڑدہ ء کنات مائی

(پھوٹو چھاپ)

دسمبر ۱۹۶۶ء

اولس کوٹہ

بوج کہ من کئے تاں

ندانم چہ مرغے بدین نیکوئی
تواز ما در آئی و باما نہ نی

پیر محمد زبیرانی

مردم بہ زندہ حیاتی بہ پندہ و منزل سک دیر و دراجیں پندہ و منزل بہ او مردم ء اے سدھ و سما نہ نن کہ اے تھام حدو دنگ ء بروت کھتیت ۔ عے پندہ و منزل بہ زہر جور او سوریں ساعتیں وشی ء گوازینگ ء پہ مردم وڑ پہ وڑیں راہ و رہند او اٹکل اڈکھتہ ۔ گلہے گو تاجی و پورتاچی گلہے دھل و دمیرہ و شعر و باگل ۔ گلہے نشانہ بازی و تیسر دوری او گلہے زمستان و چلوہ سیایں اوسیلی بہ شقان ء آسرات و آرام ء گوں گوازینگ ء پہ ملوکانی مجلس و مینخل او کھاریانی اڈنگ یک و دوی ء گوں سسسہ چاچ و بکھارت ڈٹھ چیمان او بکھارت ء من حبر کنگ او اے زمستانی شقان گوں آسرات ء گوازینگ ۔ اے کل ہمیں انسانی زندہ و وردن و خوراک انت چھو کہ جسم و جون

پہ سہرہ گزینچ ہنسر و نپاد لیب ورنی اڈا ڈھر او ور و چرسک ضروری و
 لازمی انت سمیڈول روح پ دے وردن ہ ضرورت انت چھو کہ من بڑا گشتہ و
 آحتکاں کہ مزدوم وتی زند ہ گوازینگ پ بہازیں او وڑپہ وڑیں اشکل او دلیلاں
 کہتہ۔ چھو کہ ساز و سرورنزل دھل و دبیرہ پور تاپی گوتاپی او دوہمی گتے وڑ ہ بازیں
 گتے۔ گتے کل روح ہ روزی و خوراک انت کہ روح پ اچ دنیائی غماں تھتے پ
 داں آجو او مشکول کنت گفت فارسی دان گشتیت کہ شنیدم کہ چوں علم در آرد
 گرد خروشدن دف بود مور منہ گتے حبرہ ہ پیش نظر مردچی من اے مجلس
 پ من میریں بلوچانی مجلس و میفل او پکھاری ہ چھی ہ لوکی او امیری نیں
 بھارت غرتمندیں دانوکانی غم غلطی او دل چرائی پ پیش داراں۔

چھون پتہ بھارت ہ دے وڑ و ڈول بھاز انت۔ چھو کہ چاچ۔ یا چاچا
 پکھانی مجلس و میفل ہ زیب و زنت انت کہ زمستان ہ شف پ ماں آس ہ انگر
 آنگر پکھاری کنت نندانت او گشت کہ دست بران لال کشاں چھکڑون پ چک
 پانی (مطلب کفر)

چسیان دے ہمیں وڑ ہ یک چاچے پڑلے اے فارسی ہ گنت۔ ڈٹھ
 عقل و ندادانا ہ حبر زانتیں مزدوم و تھی ہ تم گندین یک خاصیں تھی وشنے پ
 حبر تل توک پ چھوش ڈکھیت، گشتیت کہ۔

بے ساہ دے ساز انت
 دست جنی آواز کنت

(مطلب دھل وغیرہ)

نہن سرا آگنت گھارت او بھارت اے دوئیں حبر میری مجلس

و میفانی زیب و زینت انت بگمارت ۽ معنی بگہیں او ڈھلو کس حساب۔ او
بگمارت ۽ دے نزدیک ۽ دے معنی و مطلب انت۔

چھو کہ من بزدا گشتہ و آجھن کماں کہ مروچی اے مجلس ۽ من میسرانی
چھی ۽ ملوکی او امیری نیں بگمارت بگمارت پیش داراں۔ تہ گوش داراں
اشکت کہ میسران وتی مجلس و میفان ۽ چھے ڈول ۽ گال و گفتارہ۔ بگمارتاں
گون سینگار گنت چھو کہ یک میسران بلوچے گشتہ۔

(۱)

در کچھنٹاں شہ تھریں ڈیہہ ۽

گشتاں شہ لاغری ۽

او تھیب یورسٹاں حونکو جزیر سایاں

آکھن کٹ شرہ ۽

نل ۽ سو دیاں بے برہ سایا

نود گوار انت بے شاخ ۽ سرہ ۽

مے دارمی منی دارن

ڈاڈھر سنھی منی سوران ڈھال ، دیوال یا ماڑی روڈی ۽

پٹ (کہ مروچی پٹ فیڈر گشتی) سندھ کہ اود ۽ مردم گیشتری ۽ مند و کارپان
من ندانت۔

اے بگمارت ۽ من شاعر وتی سر گرگ ۽ ہندا و ہر شرہ مندے ۽ شے

کہ گزان ۽ روت سے کلاں حسابانی تل و تو کا ڈھن ۽ روت چو کہ "ڈر"۔

سندھی زبان ۽ من تھریں گگشت کہ آل ڈھاڈرہ۔ پانڈلاسر ۽ ہمدونیت۔ سنھی۔

بلدگ اولاغریں شے ۽ گشت۔ اے دے سندھی زبان ۽ حسابے کہ ایچی ۽

مطلب سنی ۽ شہرانت۔ "حوکہ جزیر" اے بلوچی ۽ وئی حسبے کہ خون
 دے سہرن اوھنی ۽ رنگ دے سہرانت خونک ۽ چہ مطلب صنی ۽ درشک انت
 "سوران" س واران ۽ شہر مراد انت۔ کٹ کلد سوریں رودا داواریں گلزمین
 ۽ گشت۔ "نل" مراد ڈھال دا سہرانت "بے بر" مراد دیوال۔ ماڑی انت۔
 پڑچھیکہ دیوال دہشکے نہ نن کہ آن برولورکت او میوہ بدات۔ "بے شاخ یا
 بے شاخ" ایٹی ۽ مراد بے شاخ درشک ودار کہ اود ۽ چ وڑ ۽ درشک ودار و
 شاخ لڑوھنبے نہ نن بلکہ خالی پٹ و پوٹو و میدان نن۔ ایٹی ۽ اشارہ سے روٹی
 ۽ پٹ پوٹو نن کہ مروچی آہنی ۽ پٹ فیڈر گشت "مہنی دار" مراد سندھ نن کہ
 اود ۽ مخلوق گیشتر منہ و کارپان من وئی وقت ۽ گوازیں انت۔ ایٹ ات یک
 لوکی عین بھارتے کہ ملوکانی مجلس ۽ زیب و زینت بیتھ۔

(۲)

اے شیش بند ۽ ہیویں یک شعرے کہ شاعر ایٹی ۽ یک حرفے ۽ من
 وئی مطلب ۽ بیان کتہ۔ اے پچیں شعر ۽ مراد و مطلب اے دنیائی ۽ ناپائیداری
 او بے بھائی انت کہ اے دنیا کے ۽ گوں پادار نہ نن بغیر شہ جوانین کاران کہ
 آن مردم ۽ کوڑوئیں دنیا ۽ آنگ ۽ رند ۽ یات بنت چھو کہ گشت۔

اے دنیا ہنچھو گزان ۽ چھو مٹل انگجوان
 پھکو دارا او سکندر نو کھیں نوشیروان
 محنت گوں حکاکی اسٹش بادشاہی منصوران

ناموس کھوشنت مردانی پھوک نن اے دروھیں دنیا نام سکتی و سوبانی

یات بنت من بلسان

گوش دارات او یاراں و بھلاں من دستری شعر گھلاں

ہم تم کو کھلیج و نعل

مطلب اے کہ اے دنیا، ہم کو نعل، من جہل و بزرہیت روت۔ چہو کہ

فارسی دان کشیت۔

ترفت العین جان بر مم زند

کس نمی آرد کہ آجا دم زند

ایش ات اے دراہیں بھارت، مطلب و مراد کہ شاعر یک حرفے،
 من بہاں کتنی۔ ایشی، شے دو مطلب در کھنت۔ یکے تہ اے کہ بھارت و دل
 و شی او دوی بنت و نصیحت کہ اے دنیا بے جان ایشی، من مروچی کہ وقت
 تہی دستاں ہر چیکہ نیکی کھی تن، کن گر۔

(۲)

اے یک دراج تریں شعرے کہ ایشی، من یک بیسی نہی
 نیکیں مردم، او یک برو بیوان نندو کیں فقیرے، قصہ و حال بیان
 انت۔ پرولے اصل، من اے یک بھارت و بھارت، کہ شاعر دنی
 زبان و بیان، زور، ایشی، من پیش داند گندگ و اشکک، شے
 مردم اصل ایشی، پے نہ بازت کہ اے بھارت، بلکہ یک شعر
 داستان کہ بین بین، روگان۔

نودان کہ روات سوزین ء
 کھشت گمکراں سازتھینا
 ہشی درزان دشمن ء
 بل ات زار ہاں بازینا
 پھمانی سر ء گوازینا
 مادے پھڑتہ او تاج ء سر
 سیہ مار چھوٹھیں درشک ء بر
 درشک ء قصہ چھو بیتہ
 عینے ہر گرو ء پھران ء
 ڈیہو الکووان گندان ء
 برکی دستہ من بیوان ء
 عینے ء پھول کھت اچ برکی ء
 تہ پھچھن زندغئے بے نام ء
 اشکو گور ء ایمان ء
 برکی ء جواب پھرنیتہ

خداوند عالم یا سوزیں آسمان او یا سوزیں سمندر، سور دریاب۔ ایسی ء
 پے شاعر ء مراد و مطلب عظیم مخلوق ء خیال و دلیل تن چھو کہ آسمان ء کنڈا
 اشارہ کھنت کہ او سوزیں خدا ہور ء یلہ دیتے یا سوزیں آسمان پے ہور گواز
 فائن او یا سوزیں سمندر ء پے نوداں سررزنگنت۔

رسول کریم ء و شیں مجلس ء من دا وا کھنت اید ء شاعر ء مراد و مطلب

ایشن کن کہ وتی چہمان ء دژ کوات گشیت کہ چھو خالی او نا حقین گریوگ ء بل
 ات وقیکہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم ء دید و مجلس کہ ترانصیب بیتہ تہ نین
 شما دا وامنت

ایشی ء مراد پنمبر عالم صلی اللہ علیہ وسلم
 ایسی ء مطلب آدم ذات انت ۔ شاعر آدم ذات ء پیدائش ء یک درشک
 ء چے ظاہر ہر کھنت گشیت
 سیہ مار چوٹغین درشک ء بر
 آدم ذات ء سیہ مار چوٹغین درشک ء برکت نشان دات ۔

عینے تھ دم اید ء نند
 شاہ ء قدر تا چھی گند
 عینے دان زمان نشہ
 نوداں پھ رغام گرتہ
 کوہ و کھنڈ آف بیتھ
 بر و بیواں چھو سوز چمن بیتھ
 درشکے لے ڈغار ء رستہ
 صوی بانگھوینا سر زرتہ
 داں نیم روش ء برو یور بیتھ
 داں بیگماں پھکو لال بیتھ
 درشکے برکڑو بد بیتھ
 یکے داڑتھ پہ عینے ء

عیے پھول کت اچ بری ء
 اے سے تمام درشکاں شے ؟
 بری ء جواب چھر نیت
 اے شے ہما درشان شے
 چھئی ء مں سمندر لاف ء تن
 گوڑ دے مگرہ و مڑ دارن
 پھوست اش آدمی کا رائن
 ات ریونش آدمی گنگ بیت
 صخو گوں صمباں بیت
 مے صیسی چوٹو ء صخو بات
 برکت ء علی جواں مڑد ء غا

ایسی ء مراد و مطلب گودان انت کہ انیسی ء شدا عریک سمندر و دریا ہے
 کت نشان دات کہ ایسی ء گوڑد ہڈکل مڑدار انت او ایسی ء پوست مردم ء
 کارن۔ ایڈول شاعر وتی حبر ء تل توک دات کھیت او وتی کھارت ء گشیت۔
 اوٹوکی مجلس و میفل ء مں لوکاں شے واد حاصل کت

(۴)

نو دشتہ دھکو خان چھر ء بند انت
 جییراں گڑ ناز بن ء لوح انت
 کونتر پانی سرد ء مں انت

* انزلی یا ارس مردہ دل مردم ہر دم مردم ہر دم
گفت کہ تاکہ مردم ہر دل نہ گریست نہ آند داں ہر دم نہ گریست ، ایدہ
دے شاعر و سگھڑوتی دات بکھارت ، من سے مضمون ، بیان کھتہ ، نودوں نے
مراد مردم ہر آنزلی و ارس انت کہ ڈھکوخ ہر لہوج ہے جھڑا بند انت او گوار گار
پہ گزناہ ہر بن ، ایررش یعنی آنزلی مردم ہر دم ہر سر ، کفنت کونتر ہر مراد ہ
ہر دم انت کہ گریگ ہر دخت ، ارساں گول رونت ۔

(۵)

پن شرانت من تھنگویں دم
دار ہم انت کہ بارغیں سرین
ترندن چھو آمنڈا تھنیں قھیج
... واجہ پھ توفیقیں دلاں زیر انت
آں جزیرانی جنگ ہر سلمان

* قرآن شریف ہر دوق و پن ۔ قلم ہر دار تسیز دکھا و جوہر داریں زہم ۔
دہمی جہان ہر سرد تو شیخ منکر تکبیر

ایدہ اسے بکھارت ، من شاعر و سگھڑ مردم ، شریف او قلم ، مزین سر
و تو شیخ کھتہ گشتہ کہ قرآن پاک ہر تھنگویں پنن شے دوی شیخ شے ہر شرتر و زہدار
ہر من نو قلم شے تسیز و کھتائیں دوی شیخ پی ہر نہ نن ۔ پہ سے خاطرہ دہمی
دنیاں ہر لوکبیر ، من منکر تلہبہر ہر جنگ ، شے امان دیوکک عین سے دویں
پھی انت ۔ اسے بکھارت ، من شاعر گشتہ کہ پن نہ دنیا ، من بازانہ ، بے

قرآن شریف ء پنهانی مٹ و بدل نہ کن ، ہے وڑ دار دے دنیا ء من باز انت
 بے قلم ء دار ء مقابل و بدل نہ کن چھو کہ جنگی نسیزہ ء بارو ء فارسی شاعر
 گشت ۔

نئے نسیزہ در حلقہ رکاز زار
 بہ قیمت تراز نئے شکر صد ہزار

المش انت ملوکانی او میرانی مجلس و میظانی یک شفی ء کہ شما اشکت
 انشاء اللہ آگہ وقت وزمانہ فرصت و مہلت دانگنت تہ آئندہ دے ہے وڑیں مجلساں
 گوں دتی غرتمندیں وانوکانی مجلس و میظان زبیدار کناں ء کایاں ۔

اللہ بس ، باقی ہوس

نومبر ، دسمبر ۱۹۶۶ء

اولس کوٹہ

پیب و گوازی

بلوچی لیب او گوازی

عبدالغفار گچکی پی۔ اے

ہر یک قوم ۽ وٽی لہٽیں دود او ریدگ بنت سے ڈول ۽ ہر قوم ۽ ہم
 لہٽیں لیب و گوازی بنت ، سے لیبانی سر ۽ باز و اجہاں نبشتہ کرتہ ۔ سے ڈول ۽
 من ہم خیال کرتہ کہ چیز ۽ وٽی پیم و عقل پیما نبشتہ بکنین ۔ اے لیب گیشتر
 مکران ۽ لیب کنگ بنت ۔ بلے اچ ہمیش درستان ابید یک انہیں لیب ۽ بیت کہ
 آہر ۽ مسترین لیب یا قوی لیب گوٹگ بیت ، سے وڑ ۽ مار ۽ یک لیب ۽ است مے
 مسترین لیب ۽ را راجی گشت او اگن ماجی ۽ را وٽی قوی لیب بگوئن گشتے کنن جی ۽
 را براہوی ۽ ہم جی گشت ۔ تپ ۽ جیو ۽ گشت او سے وڑ ۽ دگہ قوماں لہٽیں
 مزین او لہٽیں کسانیں ، لیب بنت ۔

مزین لیب ۔ جی مے بلوچانی مسترین لیب انت لوسک نامداریں گوازی
 ایت ۔ اے گوازی درستی بلوچانی تھاسک مشور انت ۔ خاص کر مکران ۽ ۔
 اچ اٹھ لیب ۽ بلوچانی بہادری زور مندی سرا بیت ۔ اٹھ لیب ۽ واسطہ بچکانی
 خاصیں تعداد ۽ مقررنت ۔ بلے چہ یک نیگ ۽ (پیٹم) ۽ مرموم زیات نکنت ۔

کسانیں بچک ۽ ہم گوازی کنت۔ اے لیب زیادہ تر شپ ۽ کنگ بیت۔ چنبا کر
 زیادہ بچک لوٹیت او روج گرم انت، پمیشا شب شر تر انت۔ بے جمری یا نو دی
 روچاں روج ۽ ہم لیب کنت۔ زیادہ بچک وت ماوت ۽ لیب کن انت بے دھ
 وحد ۽ میچ ہم کنت۔ یک شر ۽ مردم یک دگر ۽ ہم گوازی کنت۔ او یک جاہ
 مردم دوی شر ۽ مردمان ۽ چیلنج دنت۔ وهد مقرر بیت۔ ہر دو نیمگ ۽ مردم
 بنت۔ پے اے گوازی ۽ یک ساپ او پراہن میدان او پٹ ۽ لوٹیت (گراؤنڈ) یک
 نیمگ ۽ بچک بند ۽ بنت او دوی نیمگ ۽ گرد ۽ ہر کس ۽ کہ دوبازی برت ہمان
 بزان برت او کنت۔ بند گشت کہ یک نیمگ ۽ بچک پٹ ۽ نیام ۽ میچ بنت۔ الشرا
 ۽ بندو دوی نیمگ ۽ بچک ہے بندر ۽ بچکانی چپ و چاگرد ۽ گردانت۔ الش را
 گشت گرد ہے گرد ۽ بچک جہد او کوشت کنت کہ بدن ۽ بچکان ۽ بجن انت۔ ا
 ہے جنگ و چک ۽ درو گشت) بند ۽ بچک جہد کنت کہ بند ۽ بچکان ۽ بجن
 انت۔ ہے جنگ و چک ۽ درو گشت) بند ۽ بچک جہد کنت کہ آگرد ۽ بچکان ۽
 بگرن ہے وڑ ۽ ہر کجام بچک اچ ہر نیمگ ۽ گرگ یا دور دیگ بوت آند انت۔
 تاکہ یک نیمگ ۽ در سین بچک حاص بنت، (فند انت او آگن بند ۽ بچکان چ
 یکے گرد ۽ بچک ۽ بگیت، گڈا آندیت بے آگن گرد ۽ بچک ۽ اچ بند ۽ بچکان
 یکے را دور دات گڈا دور دانگیں بچک نندایت او گرد ۽ گنگلین بچک پدا پاکت۔
 او گوازی ۽ شریک بیت۔ ہے وڑ ۽ آگن گردیا تر ۽ بچکان یک ۽ چہ بند ۽ بچکان
 دور دات گڈا آٹوبی ۽ ننگلین بچک پاد کنت او گوں وتی بچکان یک جاہت۔ تنک
 ہر کجام نیمگ ۽ بچک تیار تر بنت۔ ہے پٹ (گراؤنڈ) ۽ گرد ۽ یک حال ۽
 مقرر بیت کہ چہ گرد ۽ بچکان کس ۽ چہ ہال ۽ آدم گت نکنت۔ او بند ۽ بچکان
 ۽ دور دات کنت۔ آگن چہ گرد ۽ بچکان یک ۽ بند ۽ بچک ۽ نندا دور دات۔ توار

کنت کہ درواو آگن بند ۽ بچک ۽ بے وحد بگپت گڈا زور ۽ توار کنت کجام مرو۔
 گرد ۽ بچکان آگن درود دانت گڈا در سین۔ بچک پہ بال ۽ تچخت کہ مارا بند ۽ بچک
 گمرت۔ یک بانسر ۽ رند گڈا گرد ۽ بچک بند ۽ بنت او بند ۽ بچک گرد ۽
 بنت بے وڑ ۽ ہر کجام نیمگ ۽ بچکان دوبانزی برت۔ گڈا بزاں ہماہان جی
 کت۔ اے گوازی ۽ جتین لب کنت۔ اے گوازی زیادہ تر روشا ماہی ۽ بیت۔
 چیر بوہی (یا چیرو کائی) اے گوازی ۽ گیشتر گونڈین بچک او
 چوری لب کنت۔ کسانین جنک ہم لب کنت گوں۔ وحد ۽ ٹوہن بچک ۽ لب
 کت۔ اے گوازی ۽ براہوی ۽ چوچ گشت۔ اے لب ۽ واسطہ خاصین ٹیم ۽
 بیت۔ یک ہندے ۽ راہال کنت۔ لتیں بچک یا کسانین جنک بے حال ۽ سر
 ۽ نڈانت۔ آدگہ در سین چیر بنت او چیشان یکے کوک دنت (کوک یک
 توار ۽ کہ بچک ۽ زور ۽ گشت) نون ہال ۽ سر ۽ نشگیں بچک بے چسزین
 بچکانی گرگ ۽ واسطہ گردنت او پٹ انت۔ ہر کس ۽ را کہ گرگ بیت گوڑا ہما
 نشگیں پدا نڈانت۔ ہر کجام کہ بال ۽ سر ۽ ریت آگشت ہالکی وش، بزاں ہال
 ۽ کت۔

اے لب گیشتر شب ۽ بیت۔ بچک لوٹیت تیزین بچک گرگ نہ بنت۔
 اوزوت گرانٹ۔ گرکان پستی۔ اے لب بازشرین لب ۽ ایش ۽ را گوں کوہ
 نندین بلوچان یک خاصین تعلق ۽ است۔ اوہماہانی زند ۽ جہداو جنجالان مارا
 نشان دنت آو آوانی سکی او سوریان سہرا کنت گدان نندو کین بلوچانی مال و مڈی
 بے چارین پس انت۔ گرک آپسانی دشمن انت و فادارین بلوچی بچک پسانی
 پاسبان او گرک ۽ دشمن۔ کوہ۔ پس گرک، شوانگ۔ شوانگ ۽ لٹ۔ بچک،
 گدان اے مے کھافت ۽ یک ہر ۽ انت۔ بے وڑ ۽ اے لب مے گوں مے نند

۾ نزيڪين تعلق ۾ داريت اے ليپ ۽ گونڊين بچڪ او جنڪ ليپ گنت يڪي چڪ
گنت ، يڪ ۽ گدان ۾ تمانديت آل بزاں مات انت - آدگه درسيس بچڪ او
جنڪ وت ۽ پس گنت - شوانگ ۽ پسان بارت چارنيت - بچڪ همراه انت -
پس كه هلك ۾ نزيڪ ۽ رنت - ته شوانگ توار گنت كه مات تواركن پسان مات
تواركت - آگشيت - بگان - بگان انيسونك ماران وار ته زو ملك - پس كه وتي
واهند ۾ تواراش گنت - چجان ۽ كانيت - ۽ ۽ وحد ۽ گرڪ اش مان شانيت او
لستين پس بارت ، شوانگ او بچڪ گرڪ ۾ ديما مان ترانت -

۽ ۽ وڙ ۽ حڪه درسين پس حلاص بھنت ، گڏا ليپ هم حلاص بيت -
اے ليپ شوانگ ۾ زند ۽ سهر ۽ گنت - اے ليپ شب ۽ بيت - زياده
تر روشناماي ۶ -

پوري - اے گوازي ۽ پوري ٺلي او ٺلان گوازي هم گشت - اے ليپ ۽
روچ ۽ گنت - تناب بچڪ ۾ ليپ گنت - پيش ۾ يڪ گونڊين پورڪي يائل ۾ جوڙ
گنت - هر بکام بچڪ يڪ يڪ ٺي لٺ ۾ زور انت - يڪ گونڊين کنڊڪ ۾ جنت -
يڪي ۾ بچڪ بيت آدگه درسين بچڪ ۽ ٺل ۽ جتان ۽ روانت - هما بچڪ رند
۾ ڪبيت حڪه ۽ ٺل سرگ ۽ انت - اگن ۽ بچڪ وتي لٺ ۽ گون هما بچڪ ۽ كه
آئي ۽ ٺل ۽ را جنگ بخت گڏا همگي چڪ بيت مانڪه هما بچڪ دم بهارت گڏا
۽ ۽ وگه درسيس بچڪ آهر ۽ توار جنت كه چڪ ۽ حوريت - آپ ۽ گنت -
اے سڪين دشمن ليپ ۽ بچڪاني تعداد مقرر نه انت -

پھلي يا پلان جي جي - اے سڪين دشمن ليپ ۽ اے ليپ ۽ مردم ۾ زور
مندي لو طاقت ظاهر بيت اے ليپ آپ ۽ تما ليپ گنگ بيت ، بچڪ دو نيگ ۽
بھرنت (اے بر ۽ گنت برگ) مزمن پھاه او جھلين گورم ۽ بيت گورم ۽ تما

در سين بچک روانت او نيام ۽ گرد او شنت - گورم ۽ کر ۽ یک حال ۽ بيت -
 یک کسانيس دار ۽ زور انت هے دار ۽ گشت پهل يا پلان چي چي - هما دار ۽ یکے
 آپ ۽ تما دور دنت او در سين بچک گوں وتي دستن هے دار ۽ جنت او آپ ۽
 سرينت - هر دنکه هے دار آپ سراتر پل بيت - گڈا اچ کلام ٹولي ۽ بچک ۽
 دست ۽ هے دار پد آپ سر ۽ تر پل بيت - گڈا اچ کلام ٹولي ۽ بچک ۽ دست ۽
 هے دار کيت آهے زوريت دست ۽ کنت او هے جد ۽ کنت که یکے دگر ۽ مدت ۽
 هے دار ۽ هال ۽ سر ۽ بيرن او دومي نيمگ ۽ بچک هے دارک ۽ چچ گرگ ۽
 کوشت ۽ کنت اگن تيار تر لوشنت او دار ۽ اش چچ گيت - گڈا اے ٹولي هم
 کوشت کنت که مائے سرکنن - هر کلام ۽ که ساری دار ۽ را سر کرت بزاں
 هما ہاں برت اوکت - اے لیب آپ ۽ تما کنگ بيت پميشا هوژناگ او زور
 مندی لوئيت - اے گوازی تنها آپ ۽ تما کنگ بيت او جنين اے لیب ۽ نکنتند
 کوٹلی يا پادان چنگي اے لیب ۽ براہوی ۽ گشت ٹوپکی بلوچي ۽ پادان چنگي
 يا کوٹلی ۽ گشت - اے لیب ۽ گيشتر کسانين گونڈو کنت در سين گونڈو گولين دائره
 ۽ چاگر ۽ نندانٹ - یک پچے ۽ گيشتر - گشان ۽ چادر ۽ زور انت او تاب دنت ۽
 یکے زور ايت ۽ او هے در سين گرندوانی پشت ۽ گردیت یکے ۽ پشت ۽
 چسيرکائی ۽ اير ۽ کنت - اگن آئی ۽ دست گڈا آتے پچے ۽ زوريت وها اير
 کنگين ۽ رند ۽ کيت اگن بر سينت ۽ گڈا گوں هے چچ ۽ اگن آہماگی حاليس جاگہ ۽
 ننديت گڈا بزاں بخت ۽ آگہ ناتاکہ هما جاگہ ۽ بننديت جتان ۽ رویت ۽ اگن اير
 کرنگيس بچک ۽ گند ايت تو هما اير کنوکين بچک کيت - او ايشر ۽ جتان ۽ روت
 ناکہ آپدا بيت او وتي جاگہ ۽ سر ۽ بننديت - هے پھما یکے دگر ۽ پشت ۽ اير کنت
 آہم ۽ ڈول ۽ کنت اے گوازی گيشتر شپ ۽ روشماہي ۽ لیب کنگ بيت -

جنگ او بچک بکجا لب کنت ۔

سنگان دازکی ۔ اے لب ہم گونڈوانی انت بلوچ بچک یا جنگ مزنی ء
 لب نکتنت ۔ پمیشا گیشتر لب کسانس بچک یا جنگانی انت پیش ء بلوچاں کسانس ء
 لب کتہ او مزنی کہ یونکت گڈا آہانی لب زحم ء لب بوتہ ، اے لب ء دو مردم
 مات بنت او مے مات آدگہ بچکان برانت یعنی دو جاگہ اش کنت ۔ ہر کس وتی
 ٹولی ء زوریت ۔ اے دگران ء گشت داؤک دوریک ہال ء بیت ، دو نیمگ ء
 بچک یا جنگ لین ء پادان دراج کنت او نندانٹ یک نشانین سنگ ء زور انت
 اول یک نیمگ ء مات وتی داد کانی کٹ ء ایر کت ء ۔ بے دست ء درسانی کٹ
 ء بارت ۔ بے یکے ء کٹ ء کٹ ء ایر ء کت ۔ مے وھد ء ایر ء کت دشمن آواز
 گوشت بچک ء کٹ ء دست ء بارت او گشت چیردے بچہ باجی جنگ ء نیمگ ء کہ
 روت گشت ، چیردے جنے جانی تک او پیشانی ۔ گڈا دوئی نیمگ ء سروگ
 کنت ۔ او چیشان یک ء لوٹیت ۔ اگرچہ دگرے سنگ در کپیت گڈا چیشان ہما
 کہ پشت پشت ء نشہ پاد کیت ۔ او دیماندایت ۔ اگن چہائی کہ لوٹیت ء چہائی
 کٹ ء در آحت گڈا آ مے سنگ ء زورایت او وتی داد کانی کٹ ء ہما پما
 دیان ء کت او ہنچو گشت ۔ کہ آدگر ء گشتہ اگن در میت گڈا اش ہم پک ء دیما
 روت ۔

مے وڑ ء ہر کجام ساری ء ہال ء برنت ۔ بزاں ہماہاں کت ۔ نون مے
 کٹوک دشمن شیر ء گشت کہ مہلیگی نا وارت شما چل و پون وارت ۔ نون
 ہمیشی گشت ، تاکہ دم بسرانت ۔ گڈا لب ہم حلاص بیت ۔ مے وڑ ء دگہ
 مزین دشمن لب است انت مثلاً اورکان ، کلوکی اش ء رابراہوی ء سیفل ڈنڈا
 گشت ، یکے دز بیت آدگہ درس در چکب یا چانی سر ء گنت ، مے دز ء لٹ کہ ہر

کس ۽ گلگت گڈا دز بیت ۔ عے کچی ہم باز مشورین لیب ۽ یک پاڊ ۽ لیب انت ۔
 ایش زور مندی ۽ سہرا کنت ۔ ہر کس ۽ کہ پاڊ کیت ۔ بزاں آبرگ لوت ۔ او
 دوہی ۽ کنت ۔

اگست ۱۹۶۷ء

اولس کوٹھ

اثر عبدالقادر شاہوانی

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
